

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ LXX

ISSN 0350–185x
UDK 808

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
и
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

LXX

Уређивачки одбор:

*др Јасна Влајић-Појовић, др Даринка Горџићан-Премк, др Рајна Драгићевић,
др Најда Иванова, др Александар Лома, др Алина В. Маслова,
др Софија Милорадовић, др Мирослав Николић, др Предраг Пипер,
др Слободан Реметић, др Андреј Н. Собољев, др Живојин Сијанојчић,
др Срејто Танасић, др Зузана Тојолињска, др Викџор Фридман*

Главни уредник

Предраг Пипер

БЕОГРАД
2014

Први број *Јужнословенског филолога* изашао је 1913. године, у Београду. Часопис су покренули Љубомир Стојановић и Александар Белић, чланови Српске краљевске академије. Први уредник *Јужнословенског филолога* био је Александар Белић. Од броја XVIII часопис издају Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

808

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ филолог / главни уредник Предраг Пипер. – Год. [1], књ. 1, св. 1/2 (1913) ; год. [2], књ. 2, св. 1/2 (1921) – књ. 11 (1931) ; књ. 12 (1933) – књ. 17 (1938/1939); књ. 18 св. 1/4 (1949/1950)–. – Београд : Српска академија наука и уметности : Институт за српски језик САНУ, 1913–1938 ; 1949/1950–. – 24 cm

Годишње

ISSN 0350/185x = Јужнословенски филолог

COBIS.SR-ID 615183

Рецензенти радова који се објављују у LXX броју *Јужнословенског филолога*:
др Даринка Гортан Премк, др Рајна Драгићевић, др Софија Милорадовић,
др Нина Мечковска, др Слободан Павловић, др Предраг Пипер,
др Слободан Реметић, др Живојин Станојчић

Секрећар редакције: др Рајна Драгићевић

Израду и штампање финансирало је Министарство за просвету,
науку и технолошки развој Републике Србије.

Издаје:

Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36

Коректура:

Марија Селаковић

Припрема за штампу: Београдска књига (www.beogradskaknjiga.co.rs)

Штампа:

Службени гласник

САДРЖАЈ

Студије и расправе

- Зузана В. Тополињска: Дали е на повидок ренесанса на дијалектологијата? (со посебен осврт кон позиција на македонскиот јазик)..... 9–15
- Мария И. Конюшкевич: Потенциал предлога для образования союзных средств..... 17–33
- Предраг Ј. Пипер: О унутрашњој одређеној референцијалности у словенским језицима..... 35–50
- Људмила В. Поповић: Таксисные конструкции с неспециализированными союзами в сербском и украинском языках 51–74
- Инна И. Минчук: Актуализационный потенциал конверсных структур с глаголом *встретиться* 75–90
- Миљивој Б. Алановић: Видови лексичке регулације међуреченичне каузалне корелације..... 91–109
- Слободан Ј. Павловић: Супротне напореднословжене реченице у српском језику XII–XV века 111–136
- Срето З. Танасић: О временским реченицама са потенцијалом у предикату 137–150
- Радивоје М. Младеновић: Егзистенцијалне конструкције призренско-јужноморавских говора у Метохијској и Косовској котлини 151–171
- Ивана С. Башић: Концепт лепоте у српском језику – икониичност лексема *лепо* и *красно* 173–187
- Марија Д. Вучковић: О изразу *не гине (гиби) ми (ѿи и др.)*: синтаксичка структура, семантика и лексикографски статус... 189–206
- Светлана М. Ћирковић: Дискурс инструкција – између когнитивне и антрополошке лингвистике 207–223

Светлана В. Голяк: Слово и фразеологизм: коррелиция
свойств (на материале сербского, русского,
белорусского и других языков) 225–248

Осврт

Јелена М. Стошић: Поводом питања о хрватској
ћириличној баштини 249–266

Хроника

Лингвистичка славистика данас (хроника XV
међународног славистичког конгреса Минск,
20–27. VIII 2013. год.) (Рајна М. Драгићевић) 267–284

Славянская духовная культура: этнолингвистические
и филологические исследования. К 90-летию со
дня рождения Никиты Ильича Толстого (1923–1996)
Slawische Geisteskultur: ethnolinguistische und
philologische Forschung (zum 90. Geburtstag von N. I. Tolstoj).
Institut für Slawistik, Wien 11–13. 12. 2013
(Светлана В. Голяк) 285–291

Научни скуп *Српски језик и актуелна истражања језичке
историје* (Ђорђе Р. Оташевић) 292–302

Некролог

Проф. др Владислав Лубаш (1932–2014)
(Милош Д. Луковић) 303–307

Прикази и критика

Јасмина Грковић-Мејдор, *Историјска лингвистика:
когнитивно-историјске студије*. Сремски Карловци –
Нови Сад: Издавачка књижевница Зорана Стојановића,
2013, 390 стр. (Марија Ј. Стефановић) 309–317

Nepresušnost tvorbenih izvora: *Tvorba reči
i njeni resursi u slovenskim jezicima*,
ur. Rajna Dragičević, Filološki fakultet,
Beograd, 2012, 771 str. (Branka Z. Tafra) 318–325

*Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе
и српски језик данас*. Зборник радова са Међународног
научног скупа одржаног у Херцег Новом
20–23. априла 2012. (Драгана М. Керкез) 326–338

- Ка изворима речи. Тридесет година Етимолошког одсека
Института за српски језик САНУ.* Приредила Марга
Бјелетић, Београд: Институт за српски језик САНУ 2013,
260 стр. + XII (Виктор Д. Савић) 339–349
- Слободан Павловић, *Узроци и механизми синтаксичких
промена у српском језику.* – Сремски Карловци –
Нови Сад: Издавачка књижевница Зорана Стојановића,
2013, 370 стр. (Јасмина М. Грковић-Мејџор) 350–359
- Марина Спасојевић, *Глаголи на -(j)ећи, -им у корелацији
са глаголима на -ићи, -им у савременом српском језику
(нормативни и лексикографски аспекти),* Монографије 17,
Београд, Институт за српски језик САНУ, 2013,
452 стр. (Стана С. Ристић) 360–363
- Władysław Lubaś, *Studia socjolingwistyczne.* – Opole:
Uniwersytet Opolski – Instytut Polonistyki i Kulturoznawstwa,
2013, s. 1–422. (Милош Д. Луковић) 364–370
- Дојчил Војводић, *Проблематика развоја фуџура и његове
граматикализације у словенским језицима (с посебним
освртлом на ситуацију у српском, руском и њољском).* –
Русе: Лени-Ан, 2012, 198 стр. (Предраг Ј. Пипер) 371–375
- Биљана Марић, *Синтаксичка деривација у савременом
руском књижевном језику у поређењу са српским...* –
Београд: Филолошки факултет, 2012,
278 стр. (Предраг Ј. Пипер) 376–383

Библиографија

- Ана Голубовић, Мира Чановић: Библиографија
за 2011. и 2012. годину расправа и дела из индоевропске
филологије и опште лингвистике која су изашла у Србији,
Црној Гори и Републици Српској 385–570

Регистри

- Регистар кључних речи LXX књиге
Јужнословенског филолога 571–572
- Именски регистар LXX књиге
Јужнословенског филолога..... 573–594
- Упутство за припрему рукописа за штампу 595–602

СТУДИЈЕ И РАСПРАВЕ

ISSN 0350-185x, LXX (2014)

UDK: 811.163.3'282 ; 811.16+821.16

ID: 207506700

DOI: 10.2298/JF11470009T

Примљено: 5. фебруара 2014.

Прихваћено: 12. марта 2014.

Оригинални научни рад

ЗУЗАНА В. ТОПОЛИЊСКА*

Македонска академија на науките и уметностите

Скопје

ДАЛИ Е НА ПОВИДОК РЕНЕСАНСА НА ДИЈАЛЕКТОЛОГИЈАТА?

(со посебен осврт кон позиција на македонскиот јазик)

Првиот, ран период во историјата на славистиката и припаѓа на дијалектологијата како клуч кон “граматичката“ историја на словенските јазици и нивната позиција во индоевропскиот јазичен свет. Подоцна интересот се сврти кон кодификацијата, синхроната анализа и опис на стандардните јазици. Денеска, откако тие закрепнаа и живеат свој самостоен живот, се враќа интересот за дијалектологијата како поуниверзален клуч не само кон локалната, но и пошироко – кон човековата историја.

Клучни зборови: дијалектологија, славистика, македонски јазик.

Славистиката е млада наука. Таа почна да се развива дури кон крајот на 18-от век. Интересот на лингвистите беше тогаш свртен кон реконструкција на историскиот развоен процес на индоевропските, а во случај на славистите – на словенските јазици. Тие го собираа и го анализираа дијалектниот материјал и материјалот од старите ракописи и се трудеа да ја прикажат на временската оска релативната хронологија на еволуцијата, а по можност и географската распространетост на одделните форми. Така воспоставената слика на јазичната диференцијација на словенската јазична заедница се темелеше главно врз разлики во фонетиката и во флексијата. Поимот на јазичниот систем, на функционалната и на таксономичната

---

* ztopolin@gmail.com

анализа допрва требало да се роди и дури кога тоа се случи некаде кон крајот на 19-от век, интересот се сврте кон јазичната синхронизија и механизмите на коегзистенција на одделните елементи на еден јазичен код, а со тоа и кон стандардните јазици и нивните узуелни норми. Дури во периодот меѓу двете светски војни меѓу лингвистичките курсеви на словенските универзитети се појави курс по дескриптивна граматика на словенските стандардни јазици, наречена така во опозиција кон историската граматика којашто порано била во центар на внимание.

По втората светска војна, со преместувањето на многуте административни, а и државни граници, со никнување на нови држави, а со тоа и нови субјекти заинтересирани за својата лингвистичка историја, се врати и интересот за лингвистичката географија и за дијалектологијата. Се разбира, кон тоа придонесе и забрзаниот развој на самата лингвистичка наука, откривањето и првите описи на егзотичните за Европејците полинезиски или африкански јазици, јазиците на средна Азија, на американските Индијанци, и др. Разноликоста на формите ги изнесе на прв план разликите во човековата концептуализација на светот. Кон тоа придонесе и бурниот развој на теоријата на информација и на ИТ-технологиите; се појави проблематиката на машинскиот превод и на корелацијата на единиците на информација со соодветните конструкции во различни јазични кодови.

Потребите на меѓујазичната комуникација го поттикнуваа развојот на лингвистичката наука. Поттикот доаѓаше и од страна на другите науки, како психологија и физиологија, за кои јазикот претставува еден од основните клучеви кон тајните на функционирањето на нашиот мозок.

Веќе пред втората светска војна во Полска се роди иницијатива да се направи еден лингвистички атлас на словенската територија; војната ја спречи реализацијата на таа иницијатива, но по војната истата таа идеја се појави на форумот на Меѓународниот комитет на славистите. На меѓународниот конгрес на славистите во Москва во 1958 г. падна одлука да се основа специјална комисија со задача да подготви општословенски лингвистички атлас – ОЛА. Работата е во тек, Македонија од самиот почеток учествува во неа, за сега се излезени десетина томови од атласот. Во изработката на ОЛА ентузијастички се вклучија најдобрите словенски лингвисти-дијалектолози. На почетокот од шеесеттите години од минатиот век составен е прашалник којшто брои над 3000 прашања. Меѓутоа, со оглед на

споменатиот брз развој на јазичната теорија од една страна и на се подобро познана на собраниот теренски материјал од другата, на секој чекор констатираме недостатоци на овој наш прашалник, како во однос на прашањата што ја засегнуваат граматичката структура на дијалектите, така и на тие што се однесуваат на лексичкиот фонд. Со оглед на фактот дека јазикот е жива материја која постојано еволуира, за атласите се однесува истото правило како и за речниците и за граматиките: веднаш откако завршиме еден, треба да започне работа врз наредниот. Но, за жал, додека стандардниот јазик се пренесува од генерација во генерација под будни очи (и уши) на лингвистите, дијалектите со време, со ширењето на образованието, со се поголемата мобилност на населението полека излегуваат од употреба. Од друга страна – расте свеста дека токму дијалектите се драгоцен извор на знаењата не само за историјата на јазикот, локалниот јазик и природниот човеков јазик како таков; тие истовремено претставуваат и запис на материјалната и духовната култура на дадената јазична заедница.

Како што спомнав, славистиката е млада наука. Фиксираната во делата на првите слависти, пренесувана често механички во универзитетските курсеви, сликата за диференцијацијата на словенската јазична територија во многу аспекти не одговара веќе на нашите денешни сознанија. Мораме да ја ревидираме додека уште имаме пристап до жив дијалектен материјал.

Свеста за значењето на јазикот и на анализата на јазикот како извор на нови сознанија не само за лингвистиката, туку и за другите науки како антропологија, социологија, психологија, историја на културата и др. расте денеска во сите научни средини, не само на словенската почва.

Не многу подоцна од иницијативата за ОЛА се појави и меѓународната иницијатива за изработка на *АЛЕ* – *atlas linguarum Europae*, според нашата кратенка – ЕЛА, т.е. Европски лингвистички атлас. Во текот на минатите неколку децении меѓународниот колектив на ЕЛА сукцесивно прибира материјал и картографира називи на поими присутни во сите европски култури, односно на поими чии денотати се елементи на природниот свет како што го знаеме во Европа, т.е. елементи од топографија на теренот, метеоролошки феномени, претставници на флора и фауна, и сл. Дури овој основен репертоар на сеприсутни поими генерира многу проблеми во процесот на – да се послужам со добро познатата синтагма – превод и толкување. Тоа што за носителите на еден јазичен код е ритче, за

други е планина, тоа што за едни е грмушка, за други е дрво, итн. итн., зависно од карактерот на крајоликот во којшто живеат. Уште покомпликувана е ситуацијата кога ќе навлеземе во светот на артефактите или на апстрактните поими, односно на називите на релации, особини и други содржини примарно формализирани како глаголи или придавки, а не само како именки, не зборувајќи за таканаречените граматички зборови или метатекстуални елементи. Сепак, работата врз ЕЈА, или во поскромни рамки врз ОЈА, претставува еден перманентен фасцинантен час по паралели и разлики во човековиот мисловен свет и зависноста на тие паралели и разлики од природниот свет во кој живее дадена јазична заедница и од артефактите со кои го совладува тој природен свет.

Мошне интересен продукт на ЕЈА се т.н.-те мотивациони карти, т.е. карти кои покажуваат географска диференцијација на мотивации за создавање конкретни називи. Така на пр. *ласица*, чиј назив сугерира дека го добила бидејќи е лакома, граблива, во дел од македонските дијалекти се вика *невесџулка* – називот што го заслужила поради својот шармантен изглед, и сл. Мотивационите карти покажуваат разлики во патиштата на асоцијации карактеристични за одделни јазични заедници во зависност од нивната материјална и духовна култура. Така на пр. народите на северната, порано индустријализирана Европа почесто своите метафори почестоги црпат од светот на индустрија, механизација, и сл., додека во јужната Европа доминираат асоцијации поттикнати од природното окружение.

Огроман простор за споредба и заклучоци поврзани со историјатот на материјалната и духовната култура отвораат процеси и појави никнати како резултат на меѓујазичните контакти. Престижот на одделните јазици, нивото на цивилизацискиот развој на нивните носители, карактерот на контактот во административната вертикала, во црквата, во секидневниот живот остават трајни траги како во вокабуларот, така и во граматиката. Не морам да го подвлекувам значењето на односната проблематика овде на Балканот.

Впрочем, во последно време не случајно многуте познати лингвисти привлекуваат и анализираат материјал на азиските, африканските, американските, австралиските домородци, т.е. јазици на културни заедници кои не поседуваат писмо – не во смисла на некој систем мнемотехнички конвенционални знаци, туку “вистинско” писмо како графички корелат на звучниот, говорен јазик. Когнитивната теорија на јазикот од ден на ден се збогатува со нови примери на граматички паралелизми со кои генетски неповрзани јазици пре-

несуваат информација за паралелните појави и доживувања на говорителите. Од јазик до јазик се потврдува постоењето на една универзална хиерархија на типовите на информација примарно подложна на граматикализација, т.е. на стекнување регуларни, лесно перципирани експоненти. Се работи пред се за информацијата која овозможува лесна и еднозначна идентификација на настаните за кои станува збор и за протагоднитите на тие настани, т.е. просторната, темпоралната и друга широко сфатена прагматична информација каква што ја носи заменскиот и/или членскиот систем, информацијата што го маркира живото наспроти неживо, а меѓу живите организми – човекот.

Не случајно еден од главните иницијатори на работата врз европскиот атлас, проф. Марио Алинеи, го подвлекува значењето на дијалектологијата како важен клуч кон човековата историја, историјата на материјалната и на духовната култура (сп. Алинеи 1991, сп. ги исто така материјалите од иницираната од Алинеи дискусија *Dove va la dialectologia?* 1991, 1992).

Во таа ситуација не може да се прецени значењето на македонскиот јазик не само за лингвистичката наука, туку и за општествените науки пошироко. Имаме тука европски јазик, јазик со добро познато и документирано потекло, а кој со векови од генерација во генерација бил пренесуван речиси исклучиво по устен пат. *Notabene*, јазик кој во долги периоди од својата историја бил подложен на влијанија од страна на други, престижни, јазици од различно потекло, како грчки и латински од една страна, турски од другата, и бил принуден да изработи средства кои би им помогнале на неговите носители да ги разберат тие јазици, а истовремено би го направиле разбирлив за нивните носители; истовремено, тој е јазик чии носители во голем број биле и се многулингвални и со самото тоа свесни за разноликоста на јазиците и за потребата на адекватно изразување. Најпосле, што треба посебно да се подвлече – македонскиот е јазик кој рано се здобил со адекватно писмо и преку тоа писмо низ векови е документиран од страна на своите образувани елити. И згора на сето тоа – јазик кој целиот свој бурен живот го живеел на дијалектното ниво и дури во половината на дваесеттиот век е стандардизиран.

Не е тешко да се заклучи дека македонските дијалекти се непроценето богатство не само наше туку и на меѓународната наука.

Објавуваните во последно време словенски дијалектни речници и атласи покажуваат бројни, нови за нас а стари по потекло, врски

меѓу одделни словенски дијалекти денеска оддалечени еден од друг и интегрирани во различни дијалектни комплекси. Првите словенски лингвисти биле пред се граматичари заинтересирани за паралели и разлики во граматичката структура на јазичните кодови. Во последно време добиваме се нови и нови сознанија за лексичкиот фонд на словенските јазици и сликата за нивните меѓусебни односи пред очи ни се менува. Зборовите полесно се преместуваат отколку граматичките модели, посебно кога новиот збор доаѓа како име на некој нов артефакт или нов поим којшто ни дозволува подобро да го разбереме и да го протолкуваме или надворешниот или пак нашиот внатрешен свет.

Првиот, ран период во историјата на славистиката и припаѓа на дијалектологијата како клуч кон “граматичката“ историја на словенските јазици и нивната позиција во индоевропскиот јазичен свет. Подоцна интересот се сврти кон кодификацијата, синхроната анализа и опис на стандардните јазици. Денеска, откога тие закрепнаа и живеат свој самостоен живот, се враќа интересот за дијалектологијата како поуниверзален клуч не само кон локалната, но и пошироко – кон човековата историја.

Македонскиот дијалектен материјал на организиран начин беше собиран во половината на минатиот век. Би било добро да размислиме за нова широка теренска експлорација според нови проширени прашалници за да бидеме подготвени за претстојната ренесанса на дијалектологијата.

Цитирана литература

MARIO ALINEI, New hypotheses on the linguistic origin of Europe: the contribution of semantics and dialectology, *Quaderni di semantica XII/2, XIII/1*, Bologna 1991, 1992

Zuzanna Topolińska

ARE WE WITNESSING A RENESANCE OF THE DIALECTOLOGY?

Summary

Slavistics is a relatively young linguistic discipline. Its beginnings, in the period of domination of the historical linguistics, are characterized with the rapid development of the “classical“ dialectology, which means field-work in the domain of comparative phonetics and inflection leading to the defining of the kinship relations in the Slavic group of the IndoEuropean languages. Only after the First World War observe a shift to the synchronic linguistics with the focus on the functional analysis of standard Slavic languages. In the period between the two World Wars in the Northern Slavic countries dialectology is not a part of the university program, while in the South it has more pertinent position. The dominant analytical studies follow the line: form > function > meaning, and concentrate mainly on the grammatical and not on the lexical language structure. In the period after the Second World War multiply theories starting with the sense analysis. It is in the framework of these theories and in connection with the trend to interdisciplinary “human-studies“ in historical anthropology, ethnology, psychology, history of the material and spiritual culture that the dialectology is rediscovered as a rich source of new information. Macedonian dialects, which for a long period evolved without the pressure of a standard norm are especially interesting from that point of view.

Keywords: dialectology, slavistics, macedonian dialects, history of Slavistics.

ISSN 0350-185x, LXX (2014)

UDK: 811.161.1'367.3 ; 811.161.1'367.633 ;

811.161.3'367.3 ; 811.161.3'367.633

ID: 207507724

DOI: 10.2298/JFI1470017K

Примљено: 28. фебруара 2014.

Прихваћено: 12. марта 2014.

Оригинални научни рад

МАРИЯ И. КОНЮШКЕВИЧ*

Гродненский государственный университет имени Янки Купалы

Кафедра журналистики

Гродно

ПОТЕНЦИАЛ ПРЕДЛОГА ДЛЯ ОБРАЗОВАНИЯ СОЮЗНЫХ СРЕДСТВ

В статье рассматривается способность предлога образовать союз или его аналог. На материале русского языка с привлечением наблюдений автора над предлогами белорусского языка показывается механизм деноминализации – трансформации морфологической формы в придаточную часть сложноподчиненного предложения. Показываются а) возможности и ограничения образования союзных средств на базе предлогов, б) влияние значения номинативного компонента синтаксисом на образование союза, в) значимость управляющего слова в актантной структуре предложения, г) зависимость образования союза от характера синтаксемы.

Делается вывод, что методика трансформации предложно-именной синтаксемы в союзно-предикативную обнаруживает гораздо больше союзных средств, чем имеется в существующих грамматических и лексикографических описаниях.

Ключевые слова: предлог, синтаксема, классификатор, формант, номинативный компонент, придаточная часть, союз, указательное местоимение, актантная позиция.

Для атрибуции предлога как морфосинтаксической категории М. В. Всеволодова предложила наряду с другими параметрами и такой параметр, как способность / неспособность предлога легко образовывать союзные средства при помощи местоимений, формируя вместе с ними сложные предложения – местоименно-соотносительные или с придаточными определительными (Всеволодова и др. 2014: 241–242). Забегая вперед, подтвердим, что данный параметр действительно обладает диагностической силой для атрибуции

---

* marikon9@mail.ru

предлога, что было показано на примере белорусского предлога *аб* и его способности образовать союзные средства при трансформации простого предложения в сложное (Конюшкевич 2013).

Мы пока не касаемся вопроса о союзном статусе тех аналитических сочетаний, которые образует предлог вместе с уже существующим союзом при трансформации предложно-падежной синтаксемы в придаточную часть сложного предложения. Поэтому будем пользоваться несколькими синонимичными для наших рассуждений терминами – «союз», «союзное слово» (применительно к единицам, за которыми такой статус закреплен грамматиками и словарями), «союзное сочетание», «союзное средство» (применительно к аналитическим сочетаниям, образованным на базе предлога, указательного местоимения и союза / союзного слова).

Начать же хотелось бы с внимания к одной существенной для методологии нашего исследования детали. М. В. Всеволодова считает, что причинный предлог *из* не может образовать союз, и приводит такое преобразование: (1) *Иван не спорил с ним из вежливости* – (2) **Вежливость, из которой Иван не спорил, помешала Ивану доказать правильность своей позиции* (ВСЕВОЛОВА и др. 214: 241–242).

Позволим себе уточнить ситуацию с данными трансформами. Синтаксема *из вежливости* в предложении (1) имеет значение каузатива, содержащего внутреннюю мотивированность, а само предложение принадлежит литературной разговорной речи. Для книжного варианта, каковым и является сложное предложение, необходим переход из разговорного стиля в книжный письменный. Стилистический переход возможен уже на уровне простого предложения, если использовать классификатор – в нашем случае слово *соображения* (форма мн. числа), которое выражает семантику внутренней мотивированности и с которым предлог *из* хорошо сочетается: *Иван не спорил с ним из соображений вежливости*. С введением классификатора образование союзного средства вполне возможно: *Иван не спорил с ним из соображений того, что надо быть вежливым*. Поскольку классификатор является субстантивом, то возможен и другой вариант трансформы – с адъективным указательным местоимением: *Иван не спорил с ним из тех соображений, что надо быть вежливым*. И в первом, и во втором трансформах классификатор выполнил строевую функцию: в (1) он образовал дескрипцию с существительным *вежливость*, во (2) обеспечил гибкую грамматическую связь предлога *из* и местоименно-союзного блока *то, что*.

Именно стилистический фактор ограничил преобразование простого предложения (1) в сложное и в случае с придаточным

определяющим во втором трансформе М. В. Всеволодовой: трансформ **Вежливость, из которой Иван не спорил, помешала Ивану доказать правильность своей позиции* некорректен.

Но, используя классификатор, мы получаем вполне корректное высказывание: *Вежливость, из соображений которой Иван не спорил, помешала ему доказать правильность своей позиции.*

Таким образом, выход на сложное предложение требует от носителя языка учитывать не только способность предлога образовать союзное средство, но и смену функционально-стилистического плана конструкции. Или иначе: в целях семантической и стилистической точности в коммуникации носитель языка прибегает не только к способности предлога образовать нужное союзное средство, но и к помощи других строевых единиц языка, коими, как было показано выше, являются классификаторы. Естественно, что и обратное преобразование – из сложного предложения в простое – тоже потребует стилистической перестройки, а при необходимости даже отказа от классификатора.

Говоря о способности предлога образовать союзное средство, М. В. Всеволодова справедливо замечает, что “этот синтаксический потенциал предложных единиц... пока в нашей грамматике не проработан, а такой переход из одной части речи в другую есть фактор текста, с одной стороны, и решения коммуникативных задач, с другой” (Всеволодова и др. 2014: 241). Действительно, преобразование предложения (1) в сложное без учета его разговорности для говорящего бессмысленно: зачем в обиходной разговорной речи говорить сложноподчиненными предложениями, ей не свойственными? И с другой стороны: какой образованный носитель языка в книжной письменной речи (если, конечно, это не эпистолярный текст) будет использовать разговорный элемент языка? Следовательно, каждая из конструкций приспособлена к конкретным условиям коммуникации и маркирована в функционально-стилевом отношении.

Наше замечание по поводу способности предлога *из* вместе с классификатором образовать союзное средство отнюдь не означает, что абсолютно каждый предлог во всех своих значениях способен это сделать: для выявления такого образующего потенциала надо провести подобные эксперименты буквально с каждой предложной единицей во всех ее значениях. Но представляется, что участие классификаторов в подобных преобразованиях, а следовательно, и в качестве элементов аналитической скрепы, будет велико. Существующие реестры и описания предлога в белорусском, польском,

русском и украинском языках свидетельствуют о высокой продуктивности имен существительных (классификаторов, гиперонимов, общих имен) в образовании вторичных предлогов или их аналогов (ВСЕВОЛОДОВА и др., рукопись); ЗАГНІТКО и др. 2007; МИЛЕВСКА 2003; ЧЕРКАСОВА 1967; ШЕРЕМЕТЬЕВА 2008; ШИГАНОВА 2003; КАНЮШКЕВИЧ 2008–2010).

Возвращаясь к причинным союзам, отметим, что именно таким способом образованы в языке союзные сочетания *по причине того; по той причине, что*. И, скажем, такое высказывание, как *Иван не заметил знакомого по рассеянности* трансформировать в сложное мы сможем, изменив его стилистически: сначала а) введя классификатор: *Иван не заметил знакомого по причине рассеянности*, затем б) образовав из предлога *по причине* союзные сочетания *по причине того* или *по той причине, что*: *Иван не заметил знакомого по причине того, что был рассеян* или *Иван не заметил знакомого по той причине, что был рассеян*. Из первичных причинных предлогов образуют союз без классификаторов предлоги *по* и *от*, они уже слились с местоимением *то*: *потому что, оттого что* и стилистически почти не ограничены.

Предлог же *из* не получил столь широких возможностей в “союзобразовании”: в русском языке союзное сочетание *из того что* закрепилось только в сочетании с глаголом *исходить*: *Как все «классики», Маркс исходил из того, что прибавочная стоимость создается в производстве* (uchebnik-ekonomika.com/obschie-rabo). Союз сформировался лишь в сочетании предлога с деепричастием: *исходя из того что*: *Исходя из того что программа играет центральную роль в социологическом исследовании, важно сформулировать функции, которые указывают на ее предназначение* (sociogid.ru/socs-604-2.html).

Непродуктивность образования союзных средств из предлога *из* можно объяснить отчасти потому, что уже существует сложный причинный предлог *из-за*, легко образующий союз *из-за того что*. Поэтому предлог *из* для перехода в книжный стилистический план нуждается в дополнительном строевом элементе – классификаторе: *из соображений вежливости / выгоды / осторожности / престижа деликатности; из побуждений корысти / вредительства / мести; из чувства протеста / жалости / боязни / любви / зависти*; например: *Из чувства доброты и лести, Из чувства праведности, чести... Ты мне столько кивал Головою...* (Р. Зиякаев). Однако и отыменный предлог-дериват еще не проявил во всей полноте

свои “союзобразовательные” способности. С подобным образованием нам удалось найти в Интернете единственный пример сложного предложения, правда, с сильным семантическим сдвигом в сторону сравнения: *Мужчина-Телец наверняка обратит на тебя внимание из тех побуждений, что и ты на него* (goroskops.ru>all/astro01-02-17.shtml).

Для некоторых существительных, употребленных с предлогом *из*, например, обозначающих свойство (черты) характера личности, типа *жадность, щедрость* и под., подобрать уместный однословный классификатор невозможно. Слова *черта, свойство, качество* хотя и являются таковыми, но они не употребляются одиночно, без сочетания со словом *характер*, а классификатор в виде словосочетания в именной группе некорректен в силу структурной сложности: **из свойства характера жадности; *из черты характера щедрости*. Соответственно затруднителен, хотя и возможен (система позволяет), механизм образования союза: *Из той скверной черты характера, которая зовется жадностью, Иван отказался от покупки*. Интернет не дал нам подобного трансформы.

Представляется, что в силу системности языка и изоморфизма разных его уровней способность предлога к образованию союзного средства может быть если не универсальной, то свойственной большинству предложных единиц. Лакуны возможны либо по причине не востребованности говорящими тех или иных средств (наши примеры выше с малоупотребительными классификаторами косвенное тому подтверждение), либо потому, что в языке уже существует аналогичное средство иной структуры, либо в силу какого-то каприза языка, нам пока не известного (как однажды сказал в одном из своих докладов Б. Ю. Норман: “Язык имеет право на каприз”). Но какова степень этого “каприза” и какие запреты на образование союза действуют в категории предлога, еще предстоит выяснить.

Наш опыт формирования реестра белорусских предлогов и их аналогов, а таковых единиц с учетом потенциальных собрано почти 10 тысяч (Канюшкевич 2008–2010), показал, что корреляция предлога и союза обладает диагностической силой для выявления «предложности» слова или сочетания. Особенно прозрачна такая способность у вторичных предлогов, образованных от сочетаний первичного предлога и знаменательного слова; в белорусском: *у разліку на разуменне – у разліку на тое, што зразумеюць; пры ўмове аплаты – пры ўмове, што будзе аплачана; нягледзячы на дарага-візну – нягледзячы на тое, што дарага; зыходзячы з магчымасцяў*

– *зыходзячы з таго, што магчыма; без арыентацыі на праект – без арыентацыі на тое, што ёсць праект; без апоры на доказы – без апоры на тое, што існуюць доказы* и т. д. Соответственно в русском: *в расчете на понимание – в расчете на то, что поймут; при условии оплаты – при условии того, что будет произведена оплата; несмотря на дороговизну – несмотря на то, что всё дорого; исходя из возможностей – исходя из того, что возможно; без ориентации на проект – без ориентации на то, что есть проект; без опоры на доказательства – без опоры на то, что имеются доказательства.*

Данный параметр позволил выявить многие союзные средства, которые не только не получили детального рассмотрения в имеющихся грамматиках белорусского языка (равно как и русского), но даже не зафиксированы ни в эмпирической базе синтаксических исследований, ни тем более в лексикографических источниках. Оговорим, что в силу близости языков многие выявленные в белорусском языке закономерности применимы и к материалу русского языка.

Собрание максимально полного инвентаря союзных средств важно и в практическом отношении: динамика коммуникационных процессов и техническое разнообразие каналов передачи информации требуют разных способов упаковки, свертывания и развертывания информации. Поэтому выявление механизмов номинализации (Арутюнова 1980: 347), в другой терминологии – сжатой (явной и скрытой) конденсации (Михневич 2006; Важник 2008), т. е. свертывания предикативной единицы в морфологизированную форму, с одной стороны, и деноминализации, т. е. развертывания именной синтаксемы в предикативную единицу – часть сложного предложения, с другой, представляется важным и для теории языка, и для речевой практики¹.

Формирование реестра союзных средств, образованных от предлогов, является плодотворным, если придерживаться репертуара предложно-падежных синтаксем во всем их семантико-грамматиче-

---

¹ Термин “деноминализация” введен нами для указания на обратный вектор процесса – при развертывания имени в предикативную единицу. Другими исследователями и этот вектор тоже называется номинализацией: номинализация – это «процесс формального и содержательного приспособления элементарного предложения к выполнению именных ролей в составе синтаксических структур более высокого ранга, а также та синтаксическая форма, которая является результатом этого процесса» (Черемисина, Колосова 1987: 30].)

ском многообразии. Это не только позволяет выявить максимально полный список показателей связи в системе сложного предложения, но и установить закономерности, разрешающие или запрещающие сочетаемость элементов в составе аналитических скреп. Наши первые опыты преобразования именной синтаксемы с первичными предлогами в предикативную показали, что даже если формантом в именной синтаксеме выступает один и тот же предлог, каждому значению синтаксемы (а следовательно и оформляющего ее предлога) соответствует отдельное союзное средство.

Более того, даже в одном значении предлог может образовать несколько союзных средств в зависимости от того диктумного содержания лексического компонента синтаксемы, которое будет реализовано в результате преобразования именной синтаксемы в предикативную, причем первые намеки на диктумное содержание кроются уже в характеристиках управляемого предлогом имени – предметное оно или событийное, одушевленное или неодушевленное, каково значение его грамматического рода и др.

Наибольший “союзобразовательный” диапазон обнаруживают предложно-падежные синтаксемы с делиберативным значением, поскольку сложные предложения с делиберативной, или (по традиции) изъяснительной, предикативной частью выделяются из всех сложноподчиненных предложений своей категориальной разноуровневостью: авторизационная часть представляет гносеологический план, диктумная – онтологический. Отсюда неизменность элемента *о том* в авторизационной части и богатый инвентарь союзных средств в диктумной части.

Например, делиберативная синтаксема с предлогом *о* в предложении *Иван говорил о Пушкине* в зависимости от коммуникативных намерений говорящего может быть преобразована в изъяснительную придаточную часть с самым разным диктумным содержанием, от которого зависит выбор союзного средства:

– если диктум – сообщение о теме события (модель *Говорить о том, что Р*), то требуется союзное сочетание *о том, что*, где *что* союз: *Иван говорил о том, что Пушкин великий поэт / Пушкина любят многие / Пушкин был убит на дуэли* и т.д.;

– если диктум имеет качественное значение (*говорить о том, что такое Y*), то предлог образует союзное сочетание *о том, что такое*, где *что такое* – союзное слово: *Иван говорил о том, что такое Пушкин для России*; отметим, что в данном примере речь идет о лице; если бы высказывание было о неодушевленном пред-

мете, то диктум мог бы иметь и квалификативное значение: *Иван говорил о том, что такое поэтика*;

– если диктум имеет квалификативное значение (*говорить о том, кто такой Y*), то образуется союзное сочетание *о том, кто такой*, где *кто такой* тоже союзное слово: *Иван говорил о том, кто такой Пушкин* (подробнее о преобразовании синтаксисом с белорусскими предлогами *аб* и *ад* см. наши публикации: КОНЮШКЕВИЧ 2013; KONIUSHKEVICI 2013).

Но если в качестве лексического компонента синтаксемы выступает событийное имя (*говорить о женитьбе брата, о решении ректора, об отставке министра*), то в первую очередь напрашивается вариант первой модели – *Говорить о том, что P: говорить о том, что брат женился / ректор решил / министр подал в отставку*.

Заметим попутно, что сетевые новости спекулируют на семантической конденсации именной делиберативной синтаксемы и ее изоморфизме с предикативной синтаксемой, выстраивая сообщение на желательную для автора однозначную расшифровку реципиентом. Например, предложение *Нацбанк сообщил о деноминации рубля* понимается реципиентом однозначно – как сообщение об уже произошедшем событии. И лишь на второй или третьей ссылке пользователь узнает: *Нацбанк ответил на вопросы журналистов о предстоящей деноминации отрицательно: деноминации не будет*. А поскольку большинство пользователей довольствуется первой строкой сообщений, то подобное передергивание информации вызывает желаемый прагматический эффект.

Семантика имени для именных синтаксисов и содержание высказывания для предикативной единицы является важным, но не единственным критерием для выбора показателя связи при преобразовании предложно-именной синтаксемы в предикативную единицу. Не менее важным является и левый от предлога компонент, который управляет делиберативной синтаксемой: с его учетом в языке практически нет запретов для образования союзного средства от предлога *о*: *говорить / спрашивать о том, где; о том, когда; о том, зачем; о том, почему; о том, куда; о том, отчего; о том, откуда; о том, когда; о том, почему; о том, на каком условии; о том, P ли; о том, каков* и т. д.

Анализ процедуры и результатов преобразования морфологизированной формы (предложно-падежной синтаксемы) в часть сложного предложения (союзно-предикативную синтаксему) свидетельствует о семантической и стилистической дистрибуции этих

синтаксем: предложно-падежные, будучи неизосемическими, более емки семантически и более естественны дискурсивно, в то время как изосемические союзно-предикативные более многословны и порой даже менее естественны, но зато информативно однозначны.

Для наших дальнейших рассуждений необходимо теперь более подробно рассмотреть механизм преобразования морфологизированной синтаксемы в предикативную в пределах одной и той же семантической пропозициональной структуры. Опираясь термином “синтаксема“, отметим, что он понимается нами более широко – не как триединство категориального значения слова, его словоформы и ее синтаксической функции (Золотова 1988), а как актантная позиция, в оформлении которой по отношению к другим членам предложения предлог и союз изофункциональны.

Как известно, именная синтаксема (например, *в расчете на удачу*) имеет два компонента – 1) предложно-падежный формант в виде предлога и флексии (в нашем примере *в расчете на* + *-у*, своего рода синтаксемный «конфиг» (в определении М. В. Всеволодовой) и 2) номинативный, или лексический, компонент (в виде основы существительного *удач-*). Точно так же и коррелирующая с ней предикативная синтаксема *в расчете на то, что удастся* тоже имеет два компонента – 1) союзный формант, образуемый сочетанием «предлог *в расчете на* + номинализатор (термин М. И. Черемисино 1982) «*то, что*» и 2) номинативный компонент (в виде лексического наполнения предикативной части сложного предложения, в нашем случае – *удастся*).

На одинаковое номинативное значение разноуровневых единиц в свое время обратил внимание В. М. Никитевич, автор теории деривационной грамматики, объединяющей словообразование и синтаксис как механизмы создания номинативных единиц. Он ввел понятие номинативного ряда – “системы единиц, которые, различаясь своей образующей структурой, соотносимы с одним и тем же денотатом, поэтому могут служить названием одного и того же предмета, явления и, следовательно, способны замещать друг друга, выступая как коммуникативные элементы“ (Никитевич 1985: 116). Лексические и синтаксические единицы в номинативном ряду не только изофункциональны в номинативном отношении (*тот, кто богат – богатый человек – богатый – богач; тот, кто участвует – участвующий – лицо, участвующее – участник*), но и изоморфны в структурном: “как означающие они всегда в том или ином виде заключают в себе один и тот же знак, указывающий на родство с

непосредственно производящей или мотивирующей единицей и тем самым на эксплицитную связь между собой“ (НИКИТЕВИЧ 1985: 116). В приведенных примерах блок *тот, кто* и суффикс *-ач-* в слове *богач* – один и тот же знак в разных материальных оболочках.

К такому же выводу приходит и М. И. Черемисина, считая, что блок *то, что* «сопоставим с субстантивным суффиксом, а его склоняемый компонент *то* – с падежной формой существительного, которая ориентируется на доминирующее слово: *Я рад тому / раздосадован тем / жалею о том / помню о том, что собрание перенесли на среду*» (ЧЕРЕМИСИНА, КОЛОСОВА 1987: 31); (выделено нами. – М. К.). Отсюда вытекает, что хотя элементы блока *то, что* четко разделены интонационно и пунктуационно, но линейно они связаны жестко: “то“ всегда непосредственно предшествует союзу “что“ (ЧЕРЕМИСИНА 1982: 12).

Таким образом, номинативный компонент обеих синтаксем (и в виде именной, и в виде предикативной единицы) остается денотативно прежним, меняется лишь форма упаковки и степень предъявления заложенной в нем информации, облегчающие (предикативная единица) или затрудняющие (слово) реципиенту ее расшифровку, а также стилистический план высказывания, обеспечивающий уместный для коммуникации формат. Как пишет Т. В. Шмелева, различие между простым и сложным предложением слишком преувеличено устоявшейся традицией, ибо для коммуникации это лишь разные способы “**технического** решения языкового воплощения полипропозитивной семантической структуры“ (2010: 122) (выделено автором цитаты. – М. К.).

Думается, что, если учесть промежуточные варианты, то таких “технических решений“ на пути от именной синтаксемы к предикативной может быть больше; ср. (полужирным выделен номинативный компонент синтаксемы): *жить по принципу совести* → *жить по принципу “я имею совесть“* → *жить по принципу, именуемому совестью* → *жить по принципу, который называется совесть* → *жить по тому принципу, что каждый должен иметь совесть*. Несмотря на синтаксический статус номинативного компонента в поданных примерах, в каждом из них предлог *по принципу* остается предлогом, различие лишь в том, что по мере усложнения “технического решения“ усложняются функции классификатора *принцип* в роли форманта синтаксемы: будучи по природе существительным, это слово сохраняет некоторые свойства этой части речи – способность быть определяемым, значение мужского рода, значение дательного падежа. Тем не менее его формантная, синтак-

семообразующая (подробнее в: Конюшкевич 2005) функция, которую он выполняет в предложно-падежной синтаксеме *по принципу совести*, остается и во всех последующих синтаксемах, вплоть до предикативной, только в последней эту функцию предлог выполняет вместе с блоком “*тот, что*“, образуя с ним союзный формант предикативной синтаксемы: “единица, формирующая форму слова, функционально релевантна и на уровне сложного предложения“ (Всеволодова и др. 2014: 242).

Следует отметить также еще одну особенность номинативных компонентов именной и предикативной синтаксем. Они различались своими уровнями в системе языка (слово vs. предложение, номинация vs. коммуникация), но, попав в состав синтаксемы, обе утратили те свои специфические свойства, что делало их самостоятельными каждая на своем уровне. Слово потеряло свою лексемную автономию и представлено в именной синтаксеме только одной словоформой, а не всей парадигмой, а предикативная единица утратила коммуникативность и представлена в предикативной синтаксеме конструкцией, частью сложного высказывания.

Различие между ними осталось лишь в наборах других функций, сопряженных с морфологическими свойствами тех лексем, которые легли в основу предложной или союзной единиц, а также объемом находящегося при них номинативного компонента – словоформы и предикативной единицы соответственно.

Теперь рассмотрим, каковы функции каждого из элементов союзного форманта предикативной синтаксемы. Предлог указывает на падеж и актантную позицию синтаксемы, а сочетание *то, что* (где *что* – союз) выступает как номинализатор, т.е. «препозитивный аналитический показатель предикативной номинализации» (Черемисина, Колосова 1987: 31). Таким образом, у *то*, точнее – у *то*₂, которое является «полностью опустошенным» (Белошапкина 1977: 229), отмечено свойство быть формальной «флексией» придаточной части, «синтаксическим маркером» ее функции (Черемисина 1982: 6).

Что же касается союза *что* в рассматриваемых конструкциях, то М. И. Черемисина отметила его особую функцию: «в сочетании с *то*, варьирующим по падежам, *что* выступает, скорее всего, как “прокладка“, позволяющая предикативной единице вступить в грамматические отношения с *то*» (1982: 15).

На наш взгляд, подобные «прокладки» в русском языке видны везде – интерфиксация в словообразовании (*кофе-й-ный*), суффик-

соид *-й-* в основе формы настоящего времени глаголов во избежание зияния гласных на морфемном шве (*чита-й-ет*). В синтаксисе за подобными строевыми единицами в описательных предикатах закрепился термин «экспликатор»: экспликатор-глагол обеспечивает грамматическую связь между подлежащим и именным компонентом сказуемого: *Россия осуществила запуск космического корабля*. М. В. Всеволодова показала, что в функции экспликатора может выступить и знаменательное слово [2000] (сравн.: *шел в университет, но вошел в здание университета*), и предлог (*сидеть ближе к сцене*) [ВСЕВОЛОВА 2010].

Таким образом, в союзном форманте предикативной синтаксемы каждый элемент выполняет свою функцию: предлог – предложную, местоимение – функцию «флексии» синтаксемы, союз или союзное слово – функцию экспликатора, обеспечивающего грамматическую связь разноуровневых актанта предложения, а все вместе являются формантом одной синтаксемы в полипропозитивном предложении.

Наши опыты преобразования именной синтаксемы в предикативную на белорусском материале показали, что таких формантов в языке большое количество, так как для оформления предикативной синтаксемы требуется гораздо больше показателей связи, чем только блок *то₂, что* (бел. *тое₂, што*). В качестве «флексии» выступает и местоимение-субстантив среднего рода *то₁*, и местоимение *тот*, обладающее полной адъективной парадигмой (подробное описание функций слова *то* см. в: Конюшкевич 2010), а функции экспликаторов связи выполняют не только союз *что*, но и многие подчинительные союзы и союзные слова.

Учет функций каждого из элементов союзного форманта в соответствии со значением и характером синтаксем требует инвентаризации всех союзных формантов в целом, что, конечно, выходит за пределы инвентаря союзов (на сегодня тоже не имеющего четкого исчисления) в традиционном их понимании. Не вдаваясь в рассмотрение пестрой терминологии по отношению к этой служебной единице (скрепа, коннектор, функтив, союз, аналог союза, союзная единица, союзное средство, союзное слово и др.), можно просто пока ограничиться каким-либо общим термином «союзное сочетание» или «союзное средство». Но максимально полные реестры таких средств послужили бы благодатным исследовательским полигоном для выявления коммуникативных предпочтений говорящих в выборе необходимого способа выражения синтаксем, а также для установления запретов и разрешений на тот или иной способ.

В качестве иллюстрации покажем различия в преобразовательном диапазоне формально сходных, но разных в семантическом отношении синтаксис; ср.: (1) *Иван побледнел от страха* – (2) *Иван побледнел от слов брата*.

В предложении (1) синтаксема выражает внутренний каузатив состояния лица. Преобразование в предикативную синтаксему в зависимости от коммуникативной задачи дает два варианта трансформ: а) с $то_2$: *Иван побледнел оттого, что испугался / стал бояться / боялся / его охватил страх...*; б) с $то_1$: *Иван побледнел от того чувства, которое называется страхом / Иван побледнел от того, что можно назвать страхом*.

В предложении (2) синтаксема выражает внешний каузатив состояния лица, поэтому список трансформ существенно расширяется, и соответственно возможен иной список союзных формантов: *Иван побледнел от того, что сказал брат / как сказал брат / когда сказал брат / зачем сказал брат / кому сказал брат...*

Как видим, трансформы зависят от значения синтаксемы, которое определяется не только значением предлога *от*, но и лексическим значением субстантива – номинативного компонента синтаксемы, а также значением управляющего синтаксемой глагола. Словари же и грамматики, объясняя значение предлога как «употребление при...», учитывают эти семантические составляющие далеко не все и не всегда. Так, и внутренняя и внешняя причины состояния лица отмечаются обычно как одно из 13 значений предлога: «употребляется при указании повода, причины какого-л. действия, состояния» [Словарь русского языка 1982: 661], приводя в одной словарной статье семантически разные синтаксемы (приводим в незначительном сокращении): *глина обвалилась от дождя, посмотрела мокрыми от слез глазами* (внешний каузатив) и *плакала от волнения, от скорбного сознания того, что их жизнь так печально сложилась* (внутренний каузатив состояния лица).

Заметим также, что разграничение $то_1$ и $то_2$, предложенное в свое время В. А. Белошапковой, имеет принципиальное значение для преобразований. Союзная же единица, будучи экспликатором, не только обеспечивает синтаксическую связь номинативного компонента предикативной синтаксемы с «флексией» *то*, но и манифестирует лексическое содержание этого номинативного компонента. Именно функцией манифестанта лексического содержания номинативного компонента синтаксемы и обуславливается, во-первых, множество и разнообразие союзных формантов и, во-вторых, то, что в отношении к, казалось бы, одинаковым в структурном отно-

шении союзным средствам система предъявляет разные грамматические, семантические и стилистические требования.

Таким образом, преобразование именных предложно-падежных синтаксем в союзно-предикативные не только дает возможность собрать максимально полный инвентарь всех союзных средств, но и является диагностическим индикатором для более глубокой дифференциации значений и самих синтаксем, и их формантов.

В перспективе видится рассмотрение вопроса, какие из союзных формантов представляют собой отдельную единицу, а какие являются членами своеобразной парадигмы одной и той же союзной единицы. К примеру, союзные сочетания *от того, кто / от того, кому / от того, кого / от того, кем / от того, о ком* – это разные единицы или, как это ни странно звучит, члены морфологической парадигмы одного союзного сочетания? Точно такие же вопросы возникают и в отношении парадигм местоименного элемента союзного средства, причем не только слова *то* во всем объеме его значений, но и других указательных слов (*первый, единственный* и др.) в роли «флексии» придаточной части. Причем, подчеркнем, не отдельно, как автономной части речи, а в связке с другими элементами в составе каждой отдельно взятой синтаксемы. Ответ можно получить, лишь перебрав все возможные употребления (потенциальные и подтвержденные речевой практикой) подобных союзных сочетаний. Вектор пути уже обозначен – от репертуара предложно-именных синтаксем к преобразованию их в союзно-предикативные.

Литература

- АРУТЮНОВА, Н. Д. Сокровенная связка (К проблеме предикативного отношения). *Известия АН СССР*. Сер. лит. и яз. 1980. Т. 39. № 4. С. 347–358.
- БЕЛОШАПКОВА, В. А. *Современный русский язык. Синтаксис*: учеб. пос. М.: Высшая. школа, 1977.
- ВАЖНИК, С. А. Синтаксическая конденсация как фрагмент трансформационной парадигмы предложения в свете теории “трех парадигм предложения” М. В. Всеволодовой. *Язык. Культура. Человек*: сб. науч. статей к юбилею проф. М. В. Всеволодовой. М.: МАКС Пресс, 2008. С. 39–46.
- ВСЕВОЛОВА, М. В. Грамматические аспекты русских предложных единиц: типология, структура, синтагматика и синтаксические модификации. *Вопросы языкознания*. 2010. № 11. С. 3–26.

- ВСЕВОЛОДОВА, М.В., КУКУШКИНА О.В., ПОЛИКАРПОВ, А.А. *Русские предлоги и средства предложного типа: материалы к функционально-грамматическому описанию реального употребления. Книга 1. Введение в объективную грамматику и лексикографию русских предложных единиц.* М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2014.
- ВСЕВОЛОДОВА, М. В., КУКУШКИНА, О. В., ПОЛИКАРПОВ, А. А. и др. *Материалы к словарю «Предлоги и средства предложного типа в русском языке. Функциональная грамматика реального употребления».* М., 2005 (в печати).
- ВСЕВОЛОДОВА, М. В. *Теория функционально-коммуникативного синтаксиса: фрагмент прикладной (педагогической) модели языка.* М., 2000.
- ЗАГНІТКО, А. П., ДАНИЛЮК, І. Г., СИТАР, Г. В., ЩУКІНА, І. А. *Словник українських прийменників. Сучасна українська мова.* Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2007.
- ЗОЛОТОВА, Г.А. *Синтаксический словарь: Репертуар элементарных единиц русского синтаксиса.* М.: Наука, 1988.
- КАНЮШКЕВИЧ, М.І. *Беларускія прыназоўнікі і іх аналагі. Граматыка рэальнага ўжывання. Матэрыялы да слоўніка: [У 3 ч.] Ч. 1: Дыяпазон А – Л. Гродна: ГрДУ, 2008; Ч. 2: Дыяпазон М – П. Гродна: ГрДУ, 2010; Ч. 3: Дыяпазон Р – Я. Гродна: ГрДУ, 2010.*
- KONIUSHKEVICH, MARIA. The Transformation of Prepositional Case Syntaxeme into a Predicative Unit: the Correlation of aPreposition and a Connection Index in a Composite Sentence. *Linguistic Studies: collectin if scientific papers.* Donetsk National Univesity; Ed.by A. P. Zahnitko. Donetsk: Don-NU, 2013. Vol. 26. P. 93–99.
- КОНЮШКЕВИЧ, М. И. Корреляция предложной и союзной единиц в выражении полипропозитивной семантической структуры. *Язык. Сознание. Коммуникация: Сб. статей.* Ред. кол.: М.Л. Ремнева, Е.Л. Бархударова, А.И. Изотов, В.В. Красных, Ф.И. Панков. М.: МАКС Пресс, 2013. Вып. 47. С. 285–300.
- КОНЮШКЕВИЧ, М. И. Семантический диапазон и синтаксические функции слова “то” в сложноподчиненном предложении. *Лингвистические идеи В.А. Белошапковой и их воплощение в современной русистике.* Тюмень: Мандар и К^а, 2010. С. 61– 68.
- КОНЮШКЕВИЧ, М.И. Синтаксеообразующая функция предлога и механизмы определоживания знаменательной лексики. *Вопросы функциональной грамматики.* Вып.5. Гродно, 2005. С. 3-19.
- MILEWSKA, B. *Słownik polskich przyimków wtórnych.* Gdańsk, 2003.
- МИХНЕВИЧ, А. Е. Синтаксическая конденсация и типы полипредикативных структур. *Арнольд Міхневiч. Выбраныя працы.* Мiнск, 2006. С. 212–215.

- НИКИТЕВИЧ, В. М. *Основы номинативной деривации*. Минск: Выш. шк., 1985.
- Словарь русского языка*. В 4 т. Т.2. М., 1981–1984.
- ЧЕРЕМИСИНА, М. И. Об изъяснительной конструкции с факультативным управляемым местоимением «ТО». *Функциональный анализ синтаксических структур*: сб. науч. тр. Иркутск, 1982. С. 3–21.
- ЧЕРЕМИСИНА, М.И., КОЛОСОВА, Т.А. *Очерки по теории сложного предложения*. Новосибирск, 1987.
- ЧЕРКАСОВА, Е. Т. *Переход полнозначных слов в предлоги*. М.: Наука, 1967.
- ШЕРЕМЕТЬЕВА, Е. С. *Отыменные релятивы современного русского языка. Семантико-синтаксические этюды*: монография. Владивосток: изд-во Дальневост. ун-та, 2008.
- ШИГАНОВА, Г. А. *Релятивные фразеологизмы русского языка*. Челябинск: изд-во Челяб. гос. пед. ун-та, 2003.
- ШМЕЛЕВА, Т. В. Техника сложного предложения. *Лингвистические идеи В.А. Белошапковой и их воплощение в современной русистике*. Коллективная монография. Тюмень: Мандр и К^а, 2010. С. 116–133.

M.I. Konyushkevich

THE PREPOSITION POTENTIAL IN FORMATION OF CONJUNCTIONAL MEANS

Summary

In the article the ability of preposition to form conjunction or its equivalent has been considered. The mechanism of denominalization has been shown on the Russian material with the involvement of the author's observations on prepositions in the Belarusian language – the morphological form transformation in to the subordinate part of complex sentence. The author's conception is: 1) the syntaxeme is the actant position in the sentence; 2) the syntaxeme consists of the formant (preposition + flexion) and nominative component (substantive); 3) at the level of the complex sentence the same actant position may take the predicative unit (subordinate part of the complex sentence); 4) the formant of the predicative syntaxeme in transforms is the conjunctional combination "preposition + demonstrative pronoun *that* + subordinate part conjunction".

The preposition at case syntaxeme transformation in to predicative does not change its function, but it is included in to the conjunctional formant as one of the elements of more complex formant – conjunctional combination. Each element of the conjunctional combination fulfills its function: the prepo-

sition still forms the syntaxeme, but with more complex nominative component as predicative unit, the pronoun *that* is “flection“ of this nominative component (subordinate part), and the conjunction acts as the explicator, providing grammatical connection of the nominative component of syntaxeme with the “flection“ and the preposition.

It is noted that the mechanism and the results of denominalization depend on the syntaxemes repertoire and character and on the preposition meaning: the same preposition, with different meaning has different conjunctive potential. In to the mechanism of denominalization are involved categorematic names (classifiers), which initially are used as structural vocabulary for forming secondary prepositions, and together with them, for forming conjunctive combinations.

The methods of transformation of prepositional-nominal syntaxeme in to conjunctive-predicative reveal more conjunctive means than there are in the existing grammatical and lexicographical descriptions.

Keywords: preposition, syntaxeme, classifier, formant, nominative component, subordinate part, conjunction, demonstrative pronoun, actant position.

ISSN 0350-185x, LXX (2014)
UDK: 811.163.41'371 ; 811.16'371
ID: 207508492
DOI: 10.2298/JF11470035P
Примљено: 15. јануара 2014.
Прихваћено: 12. марта 2014.
Оригинални научни рад

ПРЕДРАГ Ј. ПИПЕР*
Универзитет у Београду**
Филолошки факултет
Катедра за славистику

О УНУТРАШЊОЈ ОДРЕЂЕНОЈ РЕФЕРЕНЦИЈАЛНОСТИ У СЛОВЕНСКИМ ЈЕЗИЦИМА

Предмет чланка су изрази типа *īāj* и *īāj* у српском и одговарајући изрази у другим словенским језицима. Њихова анализа показује да они представљају посебан тип референцијалности и заузимају посебно место у систему прономиналних речи и израза. Иако се могу употребити у различитим функцијама, њихова основна функција је упућивање на оно што је одређено за учеснике секундарне комуникативне ситуације, денотираним исказом у исказу, а што је неодређено за учеснике примарне комуникативне ситуације (са изузетком случајева када се исти учесници појављују и у примарној и у секундарној комуникативној ситуацији).

Кључне речи: референцијалност, категорија одређености/неодређености, говорна ситуација, заменичке речи, словенски језици.

1. Предмет овог рада је један тип заменичке референцијалности којем до сада није било посвећено довољно пажње ни у проучавању појединих словенских језика ни на ширем словенском плану. Циљ рада је да се покажу његове специфичности у поређењу са другим типовима заменичке референцијалности, његово место у систему средстава којима се остварује семантичка категорија одређености и неодређености и његове специфичности у појединим словенским језицима. Разматрају се услови референцијалне и неререференцијалне употребе таквих израза, као и њихове еуфемистичке

---

* piper@eunet.rs

** Рад је настао у оквиру научног пројекта 178021 – *Опис и стандардизација савременог српског језика*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

употребе, а разматрају се и њихови облици у појединим словенским језицима или групама језика.

Емпиријску основу истраживања чини језичка грађа узета из лексикографских извора и преводни примери.

2. И теорија и типологија референцијалности, као и теорија и типологија исказа, релативно су добро проучени, као што је у многим истраживањима подробно испитана функција заменица у исказивању референцијалности у словенским језицима и њихова функција у различитим типовима исказа (ПАДУЧЕВА 1985). Као што обично бива, у тим истраживањима у фокусу су, по правилу, најрегуларније, најтипичније и најфреквентније, односно најјаче грамаатикализоване прономиналне речи, док су неке друге заменице на периферији истраживачке пажње. Том другом кругу средстава прономиналне референцијалности у словенским језицима, који заслужују додатну пажњу, припадају и изрази типа српског *џај* и *џај*, руског *такој-то*, пољског *тасу а тасу* и сл., нпр.

- (1) блр. (2011)¹: Ђн жа сказаў: ідзіце ў горад да *такога і такога* і скажыце яму: “Настаўнік кажа: час мой блізікі [...]“ 2011 (Мат. 26: 18)
- (2) буг. (1992): Той каза: Идете в града при *еди кого си* и речете му: Учителят казва: Времето Ми е близо [...].
- (3) плрп. (1966): Wón rjekny: Dz’íce do města k *tomu a tomu* čłowjekej a prajće jemu: Mišter da prajić: Mój čas je blisko [...].
- (4) мак. (1967): Тој рече: „Отидете во градот при *џој* и *џој* човек и речете Му: Учителот вели: Моето време е близу [...].“
- (5) пољ. (1965): On odrzekł: Idźcie do miasta, do *znanego* nam człowieka, i powiedzcie mu: Nauczyciel mówi: Czas mój jest bliski [...].
- (6) рус. (2010): Исус ответил: – Идите в город к *такому-то* и скажите ему: «Учитель говорит, что Его время уже подошло [...]».
- (7) слв. (1993): Odpovedal: Chod’te do mesta k *tomu a tomu* a povedzte mu: Majster odkazuje: Čas moj je blisko [...].
- (8) слн. (2000): Dejal jim je: Pojdite v mestu k *temu in temu* in mu recite: „Učitelj pravi: Moj čas je blizu [...]“.
- (9) срп. (1990): А он рече: Идите у град *томе* и *томе*, и кажите му: Учитель каже: Вријеме је моје близу [...].
- (10) укр. (2006): Він сказав: Підіть до міста, до *такого-от* чоловіка і скажіть йому: Учитель мовить: Час Мій близько [...]. 2006
- (11) хрв. (1942): On reče: “Idite u grad *tomu i tomu* i recite mu: ‘Učitelj veli: Vrijeme je moje blizu [...]’.”

¹ У примерима ексцерпираним из *Новог заветѡа* година у загради, наведена после скраћенице за назив језика, представља годину издања.

- (12) чеш. (1979): On je poslal do města k *jistému* člověku, aby mu řekli: “Mistr vzkazuje: Můj čas je blízko [...]”

У граматичким описима словенских језика ти изрази се готово не помињу, а у лексикографским изворима и у специјалној литератури, описују се и објашњавају шкрто, ретко и непотпуно.²

У широј лингвистичкој литератури прилично усамљен и временски удаљен изузетак представља студија Џ. Колинсона (COLLINSON 1937: 104–106) о индикаторима (на материјалу енглеског и других језика). Аутор констатује значењску посебност таквих израза, које назива *blanco expressions*, не доводећи их у везу с појмовима који би били блиски теорији референцијалности или концепту исказа.

Да ли су то заиста само б л а н к о и з р а з и, којима се из разлога језичке економије замењује потпуно понављање комуникативно мање релевантне информације; или је то начин да се пунозначан израз оквалификује као део језичких „бла-бла“ феномена сасвим испразног садржаја; или такви прономинални изрази имају неке специјалне синтаксичке функције и заузимају посебно место у систему средстава прономиналне референцијалности и оформљују неки специјалан тип исказа?

Овде желим да покажем и да аргументујем да је у питању трећа поменута могућност.

3. Ако се упореде реченице као што су

- (13) Рекла је да га је видела у *једном* филму.
 (14) Рекла је да га је видела у *џом* филму.
 (15) Рекла је да га је видела у *џом* и *џом* филму.

може се с великом сигурношћу претпоставити да типичан говорни представник српског језика не сматра дате реченице синонимичним, и интуитивно разликује одређену референцијалну употребу заменице *џај* у (14) од неодређене референцијалне употребе заменичког израза *џај* и *џај* у (15). Претпоставка да би заменички израз *џај* и *џај* могао бити синонимичан некој од фреквентнијих заменица и тиме подведен под неки од познатих типова неодређене референцијалности (чиме би питање његове семантичке посебности постало

² О заменичким изразима који су предмет овог рада пише у својој монографији о бугарским заменицама Р. Ницолова (1986); на изразе типа *џај* и *џај*, *џамо* и *џамо* у српском језику указује се у радовима: ПИПЕР 1987, ПИПЕР 1988.

беспредметно) лако се може проверити супституционим тестом, који показује или одсуство синонимских односа, нпр. (15) и (16), или (15) и (17), уп.

(16) Рекла је да га је видела у неком филму.

или неприхватљивост израза с таквом супституцијом, нпр.

(17) Рекла је да га је видела у *било ком филму и сл.

Ако се окренемо богатој литератури о прономиналним речима и о врстама референцијалности, нећемо наћи готово никакве информације о питању које нас овде интересује, док се у литератури о филозофско-логичким аспектима референцијалности изрази типа *ѿај* и *ѿај*, *ѿако* и *ѿако*, *ѿу* и *ѿу* и сл. понекад срећу, али не као предмет анализе него као практично средство „скраћене дескрипције“, односно „скраћеног“ примера.

4. Семантичке класификације и систематизације заменица дуго су носиле, а и сада често носе јак печат лингвистичке традиције, у коју је понекад потребно унети више прецизности и убедљивије интерпретације.

Примери као што су:

(18) Рекла је да га је видела у *овом* филму.

(19) Рекла је да га је видела у *ѿом* филму.

(20) Рекла је да га је видела у *оном* филму.

(21) Рекла је да га је видела у *ѿом* и *ѿом* филму.

јасно показују главну, али не и једину специфичност прономиналних израза типа *ѿај* и *ѿај* у српском језику.

Пример (18) садржи заменицу *овај*, чија је примарна, али не и једина функција у српском језику остензивна демонстративност,

пример (19) садржи заменицу *ѿај*, чија је примарна, али не и једина функција анафора у ужем смислу речи, тј. упућивање на већ поменути сегмент текста;

пример (20) садржи заменицу *онај*, која у српском језику има приоритет када је у питању упућивање на заједничка знања учесника у комуникативној ситуацији.

У чему је специфичност примера (21), у којем прономинални израз с редуликованом демонстративном заменицом не може бити супституисан ниједним другим поменутиим изразом без промене значења исказа?

Његова специфичност је у томе што у том примеру постоји исказ у исказу, па зато ту није у фокусу примарна комуникативна ситуација, у којој је тај исказ употребљен, него, пре свега, нека друга комуникативна ситуација, о којој је реч.

При томе се прономинални израз *īaj* и *īaj* деиктички односи на оно што је у тој другој, унутрашњој комуникативној ситуацији речено, а чија се пуна реприза из неких разлога жели изоставити.

У наведеном примеру (21), израз *īaj* и *īaj* има референцијалну функцију.

Ако се постави питање да ли је то одређена референцијалност или неодређена референцијалност, једнозначан одговор зависи од тога да ли се референцијалност таквих израза посматра из угла основог исказа или из угла унутрашњег исказа.

За учеснике у основној комуникативној ситуацији, референцијалност израза типа *īaj* и *īaj* је неодређена осим ако учесници (или бар један учесник) основне говорне ситуације нису истовремено учесници секундарне говорне ситуације, нпр. (22), (23), али не и (24), уп.

(22) Ја сам им рекао да дођу на *īo* и *īo* место.

(23) Ти си им рекао да дођу на *īo* и *īo* место.

(24) Он им је рекао да дођу на *īo* и *īo* место.

Ако се ставе на страну такви случајеви, може се констатовати да су изрази типа *īaj* и *īaj* средство неодређене референцијалности са становишта основне комуникативне ситуације (што формално потврђује и облик *такој-то* у руском језику аналоган структури заменице *какој-то*, а слично је и у украјинском језику).

Истовремено, ти изрази су и средство одређене референцијалности, али са становишта секундарне говорне ситуације јер је за учеснике у тој комуникативној ситуацији реч о референцијалности познатог денотата, што боље одражава форма израза типа *īaj* и *īaj*, који преовлађује у већини словенских језика и који истиче демонстративност, а формално не показује везу с категоријом неодређености.

Као што је речено, то ипак важи само за оне случајеве када у унутрашњем исказу субјекат није ни у првом ни у другом лицу јер је у таквим случајевима неодређеност искључена бар за једног учесника у говорној ситуацији, ако не и за оба учесника. Уп. (22), (23), (24).

5. У складу с реченим треба посматрати димензије категорије референцијалности у систему прономиналних речи. Поред неререфе-

ренцијалних прономиналних средстава типа срп. *ико*, пољ. *ktokolwiek*, рус. *кѣо-нибудь* итд., референцијална средства се деле на

- I. примарну референцијалност нпр. срп. *ѡај*, пољ. *ten*, руски *тот* и сл., и
- II. секундарну референцијалност, тј. референцијалност исказа у исказу типа срп. *ѡај* и *ѡај*, пољ. *tacy a tacy*, рус. *такой-то*, нпр.

(25) пољ.: Agenci [...] pitaję o czym tacy a tacy mówili w samochodzie, gdy jechali tam a tam.

(26) рус.: Я отвожу вам вон то поле, которое находится там-то.

(27) срп.: У обилажењу Минхена једном му је било наређено да стане на једном месту, други пут на другом или да ће *ѡу* и *ѡу* наћи писмо са даљим упутствима.

Истовремено, на сличан начин се у прономиналним системима прелама категорија неодређености, која се испољава било као неренцијална неодређеност типа срп. *ишѡа*, пољ. *cokolwiek*, рус. *что-нибудь* итд., било као референцијална неодређеност, која може бити примарна, нпр. срп. *неко*, пољ. *ktoś*, рус. *кто-то*, или секундарна, као неодређеност за учеснике у примарној говорној ситуацији, али не и за учеснике у секундарној, унутрашњој говорној ситуацији, нпр. *ѡај* и *ѡај*, пољ. *tacy a tacy*, рус. *такой-то*.

Унутрашња неодређеност не показује везу с категоријом персоналности с обзиром на дистрибуцију познатог и непознатог по лицима у комуникативној ситуацији, што је карактеристично за примарну неодређеност, уп., на пример, у рус. *Кто стучит?* (неодређеност за говорника уз претпоставку одређености за саговорника), *Кое-кто уже пришел* (одређеност за говорника уз претпоставку неодређености за саговорника), и *Спросите кого-нибудь* (потпуна неодређеност).

Овде се не улази у различита ужа значења прономиналне неодређености (нпр. са пратећим различитим модалним значењем уверености, типа руског *Кто-кто, а он поможет*, или српског *Кад-ѡад они ће усѡѡи* и сл.) јер то није у непосредној вези с предметом овог реферата.

6. У оквиру изложене основне функције датих заменичких израза они, у зависности од комуникативних намера говорног лица, структуре реченице и њеног лексичког састава, могу имати неколико варијантних значења. Нека од тих варијантних значења региструју и речници:

1) Значење комуникативне ирелевантности тако означеног денотата, и/или значење претпоставке о општепознатости онога на шта се тиме упућује, поготову у понављањима, карактеристичним за наративне исказе, и/или значење неодређености денотата са становишта говорног лица и/или саговорника у основној говорној ситуацији. Уп. код Вука Караџића у историјским списима:

(28) [...] преда мном заповеди кнезу Васи Поповићу [...] да пошаље солдатурама *џолико* и *џолико* (сад се не опомињем колико) иљада ока пшенице (Караџић, 1969: 162)

2. Поред своје специјалне референцијалне функције заменички изрази типа *џај* и *џај* својим обликом удвојеног демонстратива и честом употребом с више других демонстративних заменица у истој основној функцији могу сигнализирати и исцрпност и сложеност изворног облика информације, на коју се упућује. Уп. (29):

(29) срп.: Сила пута он каже коме: *Тај* и *џај* вели за тебе *џо* и *џо*, што онај није ни помислио, али понајвише заповеди једноме насамо: реци томе *џо* и *џо*, а кашто ономе опет каже насамо: реци ти њему *џо* и *џо* (Караџић, 1969: 140)

3. Употреба демонстратива типа *џај* и *џај* може бити и еуфемистички мотивисана да би се избегло дословно преношење исказа који се сматра непристојним (30):

(30) срп.: Онај матори пас стане говорити курјацима: „Тамо њима *џо* и *џо*! Док су још ова два зуба мени у глави, нећете ви чинити штете моме господару.“ (Караџић 1969а:70).

Ипак, таква употреба показних заменица је ретка, а за савремене српски књижевни језик је нетипична.

7. Оно што је за наш предмет посебно значајно јесте чињеница да унутрашња одређена референцијалност даје исказу обележје наративности. Један од формалних израза слободног усменог приповедања јесте и употреба заменичких речи у функцији унутрашње одређене референцијалности, која омогућује да се секундарни унутрашњи искази наведу скраћено (када приповедач оцени да је то потребно или неопходно), односно да се наведу само у главним, категоријалним назнакама.

У административном стилу такви заменички изрази се, по правилу, не срећу, а у језику научног дела таква места су стилски маркирана својом наративношћу. Уп. поред раније наведених примера

из Караџићевих историјских списа и следеће примере (31–33) (према: Караџић 1969):

- (31) срп.: Пасманција [...] стане тајно писати и поручивати свим везирима редом: „Ја би се теби предао, али је *ѿај* и *ѿај* везир мој непријатељ, пак не смијем од њега“.
- (32) срп.: Милош им пошаље књигу да [...] ће им он, ако је потребно, до *ѿолико* и *ѿолико* дана са две иљаде момака доћи у помоћ;
- (33) срп.: [...] Даје им особите распусне књиге, н. п. човеку да се његов брак с *ѿом* и *ѿом* развезује.

8. Ако упоредимо унутрашњу неодређену референцијалност у народним приповеткама и у данашњем српском књижевном језику, видимо да су и функција и средство њеног исказивања углавном исти. Усмена прозна књижевност у животу савременог човека, свакако нема оно место које је имала пре двеста или више година, али су се у међувремену појавили нови типови текстова, који се ослањају на постојеће синтаксичке облике наративности, нпр. репортажа, интервју, фељтон, у којима унутрашња неодређена референцијалност има ону исту функцију коју налазимо у народним приповеткама, нпр. (34–41):

- (34) срп.: Он је напустио радњу, одвео нас до краја улице и препоручио нам да свратимо *ѿу* и *ѿу*. (Ж. Живуловић, *Полиѿика*)
- (35) срп.: Ја могу да је слушам да ме она саветује како ћу с *ѿаквом* и *ѿаквом* особом. (*Дуга*)
- (36) срп.: А они кажу: долазе нам руководиоци *ѿи* и *ѿи*. (*Полиѿика*)
- (37) срп.: Било да се њима /обавештењима/ саопштава који студенти *ѿог* и *ѿог* дана излазе на испит, или ко је примљен у студентски дом (*Полиѿика*)
- (38) срп.: Како одредити да ли је *ѿај* и *ѿај* дечак наркоман или није? (*Полиѿика*)
- (39) срп.: Математика ми никако није ишла („кад један радник, који је у несрећи изгубио једну руку, а може ипак оном другом да копа, ископа ров дуг, широк и дубок *ѿолко* и *ѿолко*, онда колико времена треба тројци радника, који имају по обе руке, да ископају ров дуг *ѿолко* и *ѿолко*?“). (А. Дероко)
- (40) срп.: Маљоку чак није ни затворску храну јео, иако је по прописима било да треба *ѿолико* и *ѿолико* воде, *ѿолико* хлеба. Напротив, њему су доносили храну из оближњег хотела. (Б. Гајић, *Инѿервју*)
- (41) срп.: Статистичар тврди да је на подручју присутно *ѿолико* и *ѿолико* коња, *ѿолико* свиња. (*Полиѿика*)

Као што се из последња два примера види, функцију унутрашње неодређене референцијалности може (обично у скраћеним набрајањима) да преузме и показна заменица која није удвојена и за коју је у таквом облику дата функција иначе нетипична.

Примери (38), (39) илуструју могућност упућивања и на иреалне ситуације и њихове просторне, временске, количинске и друге елементе, које одређено лице може да зна и да вербализује. Уп. и примере (42–43) из RJAZU:

- (42) срп.: Одреди, да се састанемо *īу* и *īу* (тј. гдје хоћеш) па ћемо се састати. (RJAZU, 1966, св. 78)
- (43) срп.: Ако он *īе* и *īе* обичаје, церемоније и светковине не држи, он је безбожник. (Д. Обрадовић)

Када се и то има у виду, може се закључити да се прономинални изрази типа *īај* и *īај* употребљавају у функцији остваривања (секундарне) референцијалности садржаја своје именске групе: референцијалност такве именске групе важи за ситуацију, обично говорну, која не мора бити идентична оној говорној ситуацији у којој се остварује дати исказ. Другим речима, тим изразима упућује се на оно што одређено лице зна или може да зна, па стога обично и вербализује (одн. може да вербализује) у свом исказу.

С обзиром на то да изрази типа *īај* и *īај* упућују, пре свега, на оно што је поменуто или на неки други начин познато учесницима секундарне комуникативне ситуације, у предикату унутрашњег исказа обично се налазе *verba dicendi* или глаголи когнитивног садржаја (нпр. *īīīаји*, *исīīīиваји*, *исīпраживаји*, *сазнаји* итд.), али то могу бити и девербативне и друге апстрактне именице, уп. (44–46)

- (44) срп.: У инструкцији *īише* да се апарат покреће *īако* и *īако*.
- (45) срп.: Инструкција *садржи информацију* да се апарат покреће *īако* и *īако*.
- (46) срп.: Сагласно инструкцији апарат се покреће *īако* и *īако*.

9. Унутрашња неодређена референцијалност постоји у свим словенским језицима, а њен најчешћи облик је редупликација прономиналног демонстратива. У руском језику преовлађује посебан прономинални демонстратив с постфиксом *-то*, иако под одређеним условима није искључена његова редупликација, а посебни облици унутрашње неодређене референцијалности постоје и у неким другим словенским језицима, али не као основна или једина средства у таквој функцији, нпр. бугарски језик, и још ређе белоруски језик. Уп. (47–55):³

³ Аутор захваљује М. Ђукановић, М. Ивановић, Ј. Линди, М. Миркуловској, Д. Соколовићу и М. Супрунчуку за примере и сугестије о њиховој интерпретацији.

- (47) блр.: Ён сказаў ім, каб яны прыйшлі *туды і туды ў такое і такое* месца.
 (48) буг.: Каза им да дойдат *еди-кога си на еди-кое си място (// еди-къде си)*.
 (49) мак.: Им кажа да дојдат *ѿогаши и ѿогаши на ѿоа и ѿоа* место.
 (50) поль.: Zlecił im, aby stawili się o *takiej a takiej porze, w takim a takim mi-
ejscu*.
 (51) рус.: Он сказал им, чтобы они пришли *тогда-то в такое-то* место.
 (52) слк.: Povedal im, aby prišli *vtedy a vtedy, tam a tam*.
 (53) срп.: Рекао им је да дођу *тад и тад на то и то* место.
 (54) укр.: Він сказав їм прийти *тоді-то в таке-то* місце.
 (55) чеш.: Řekl jim, ať přijdou *tehdy a tehdy* na *to a to* místo.

У белоруском језику се у функцији унутрашње неодређене референцијалности поред редупликације демонстратива у посебним случајевима употребљава демонстратив *гэтулькі* без редупликације, којем конкурише модел са редупликацијом демонстратива, нпр. (56):

- (56) блр.: Пішы: “Мяне зваць *так і так*, я жыву *там і там*, прафесія ў мяне *такая і такая // працую тым і тым*, зарабляю *гэтулькі (// столькі і столькі)*“.

Као ни у руском језику и већини других словенских језика, у белоруском језику се ни прва ни друга могућност не користи у еуфемистичкој функцији, за шта постоје специјални демонстративи, што је у српском језику једна од функција таквих израза, додуше ретка, уп. (57) и (30):

- (57) блр.: Ён яму груба сказаў: „Слухай, ты, *такі-сякі // такі-гэтакі*, неадкладна (// зараз жа) прыходзь // прыязджай“.
 (30) срп.: Онај матори пас стане говорити курјацима: „Тамо њима *ѿо* и *ѿо!* Док су још ова два зуба мени у глави, нећете ви чинити штете моме господару.“ (Караџић 1969а: 70);

Посебан модел прономиналног израза за унутрашњу неодређену референцијалност још више је карактеристичан за бугарски језик (нпр. *еди-кога си*), у којем тај израз у неким случајевима може имати синоним у изразу са редупликованом демонстративном заменицом, нпр. (58):

- (58) буг.: На границата објави, че има *еди-колко си* долара и *еди-колко си* динара. // На границата објави, че има *толкова и толкова* долара и *толкова и толкова* динара.

Особеност македонског језика као једног од словенских језика са трочланим системом демонстративности (*в – ѿ – н*) јесте у томе што се у изразима за унутрашњу одређену референцијалност по-

ред Т-демонстратива (59), (61)–(63), (67) у функцији унутрашње одређене референцијалности употребљавају и В- и Н-демонстративи, било као синоними, нпр. (60), било са модалним значењем степена убеђености говорника у реалност означене ситуације (64), (65), док се у еуфемистичкој функцији не употребљавају прономинални изрази унутрашње одређене референцијалности, него обични демонстративи без редупликације (66), уп.

- (59) мак.: Им кажа да дојдат *šogaš* и *šogaš* на *šoa* и *šoa* место.
- (60) мак.: Пишувај: Се викам *вака* и *вака*, живеам *овде* и *овде*, по професија сум *ова* и *ова*, заработувам *волку* и *волку*.
- (61) мак.: Пишувај: Се викам *шака* и *шака*, живеам *шаму* и *шаму*, по професија сум *шоа* и *шоа*, заработувам *шолку* и *шолку*.
- (62) мак.: Одговори дека дојде за *шоа* и *шоа*, *заради ова* и *заради она*.
- (63) мак.: Ако вложите *шолку* и *шолку* пари, каматата ќе ви биде *шолку* и *шолку*. (неутрално)
- (64) мак.: Ако вложите *волку* и *волку* пари, каматата ќе ви биде *волку* и *волку*. (са већим степеном уверености у реалност пропозиције, односно са јачим илокутивним напоном у говорној ситуацији убеђивања саговорника како да поступи)
- (65) мак.: Ако вложите онолку пари, каматата ќе ви биде *онолку* и *онолку*. (с мањим степеном уверености говорника у реалност пропозиције, односно са слабијим илокутивним напоном у говорној ситуацији убеђивања)
- (66) мак.: Му рече грубо: Слушај ти (бе) *онаков*, веднаш да си отишол.
- (67) мак.: На граница (границата) изјави дека има *шолку* и *шолку* долари, *шолку* и *шолку* динари.

У пољском језику, као и у словачком и горњолужичкосрпском, редупликовани демонстративи могу бити повезани везницима *i* или *a*, а у чешком *a* или *či*, у украјинском аломорфи *i* или *ŷ*, који имају исту функцију, али немају исту дистрибуцију, уп. (68–71)

- (68) пољ. Proszę (na) pisać: Nazywam się *tak a tak*, mieszkam *tu i tu*, z zawodu jestem *tym i tym*, zarabiam *tylę i tylę*.
- (69) слк.: Piš: Volám sa *tak a tak*, žijem *tam a tam*, povolaním som *to a to*, zarábam *tol'ko a tol'ko*.
- (3) глсрп.: Wón rjekny: Dz'íce do města k *tomu a tomu* čłowjekej...
- (70) укр.: Він сказав їм, щоб прийшли тоді й тоді на те й те місце.
- (71) чеш.: Napiš: Jmenuju se *tak a tak*, bydlím *tam a tam* // *tam či tam*, povoláním jsem *ten a ten* (// *ta i ta*), vydělávám *tolik a tolik*.

У руском језику и у украјинском језику постоје посебни демонстративи за унутрашњу одређену референцијалност типа *такой-то*, нпр.

(72) рус.: Он сказав им, чтобы они пришли *тогда-то* в *такое-то* место.

(73) укр.: Пиши: я – *такий-то*, мешкаю *там-то*, професія *така-то*, заробляю *стільки-то*.

У руском језику такав демонстратив у посебним случајевима може бити редуликован, нпр. (74)

(74) рус.: Он сказав им, чтобы они пришли *тогда-то* и *тогда-то* в *такое-то* и *такое-то* место.

10. У српском, али и у неким другим словенским језицима у којима је понављање демонстратива основни начин изражавања унутрашње неодређене референцијалности, редуликација понекад може изостати уз очување функције унутрашње неодређене референцијалности. За унутрашњу неодређену референцијалност без редуликације демонстратива постоје два услова. Први услов је да се у два узастопна израза унутрашње неодређене референцијалности појављује исти демонстратив, а други је да је то количински демонстратив, нпр. (75)–(80):

(75) пољ.: Na granicy oświadczył, że ma *tyle i tyle* dolarów, *tyle* dinarów.

(76) слк.: Na hranici vyhlásil, že má *tol'ko a tol'ko* dolárov, *tol'koto* dinárov.

(77) слн.: Na meji je izjavil, da ima *toliko in toliko* dolarjev, *toliko* dinarjev.

(78) срп.: На граници је изјавио да има *толико* и *толико* долара, *толико* динара.

(79) чеш.: Na hranici nahlásil, že má *tolik a tolik* dolarů a *tolik* dinárů.

(80) укр.: На кордоні він заявив, що має *стільки* і *стільки* доларів, *стільки* динарів. // На митниці він заявив, що в нього з собою *стільки-то* доларів та *стільки-то* динарів.

Наведени словачки пример (76) показује да се у словачком језику у случајевима избегнуте редуликације демонстратива са значењем унутрашње одређене референцијалности у исказ укључује демонстратив посебне структуре – *tol'koto*.

11. Иако је примарна функција израза типа *ӣај* и *ӣај* изражавање унутрашње одређене референцијалности, такви изрази, под одређеним синтаксичко-семантичким условима, када је реч о иреалним ситуацијама, нису референцијални, него су неререференцијални, нпр. (81)

(81) срп.: Ако купите *толико* и *толико* акција, ви сте акционар.

где *толико* и *толико* значи ‘било коју количину’ или ‘извесну количину’. А да се ту ради о комуникативно нерелевантној информацији,

показује могућност изостављања таквих демонстратива без граматичког оштећења исказа, уп. (82):

(82) срп.: Ако купите акције, ви сте акционар.

Уп. такође примере (83)–(92), у којима се начелно реферише о постојању односа пропорције, без упућивања на било који реалан однос:

(83) блр.: Калі вы ўкладзяце *гэтулькі* // (*столькі і столькі*) грошай, працэнт у вас будзе *такі і такі*.

(84) буг.: Ако внесете *еди-колко си* пари, лихвата Ви ще е *еди-колко си*. / Ако внесете *толкова и толкова* пари, лихвата Ви ще е *толкова и толкова*.

(85) мак.: *Ако вложитише ѿолку и ѿолку ѿари, камаѿаѿа ќе ви биде ѿолку и ѿолку*.

(86) поль.: *Jeśli włożysz Pan(i) tyle i tyle pieniędzy, procent wyniesie tyle i tyle*.

(87) рус.: Если (вы) вложите *столько-то* денег, процент у вас будет *такой-то*.

(88) слк.: *Ak vložíte toľko a toľko peňazí, váš úrok bude taký a taký*.

(89) слн.: *Če vložíte toľiko in toľiko denarja, bodo vaše obresti toľiko in toľiko*.

(90) срп.: Ако уложите *ѿолико и ѿолико* новца, камата ће вам бити *ѿолико и ѿолико*.

(91) укр.: Якщо ви вкладете *стільки-то* грошей, то відсоток буде *такий-то*.
// Якщо вкладете *стільки і стільки* грошей, відсотки складатимуть *стільки і стільки*.

(92) чеш.: *Když vložíte tolik a tolik peněz, úrok bude takový a takový*.

12. Као што је било речено, у српском језику изрази *ѿај* и *ѿај*, *ѿакав* и *ѿакав* (али не и други изрази такве структуре) употребљавају се да би се избегло понављање инвектива, нпр. (94)

(93) срп.: Грубо му је рекао: Слушај ти *ѿакав* и *ѿакав*, сместа одлази.

И у неким другим словенским језицима такође је могућа таква употреба редусликованих демонстратива, в. примере: (94–96):

(94) слв.: *Drsne mu povedal: Počúvaj, ty taký a taký, ihneď odíď!*

(95) слн.: *Grobo mu je rekel: Poslušaj ti, tak in tak, takoj odidi*.

(96) укр.: Він йому грубо сказав: „Слухай ти, такий і такий, іди звідси“.

Могућа је и употреба заменица унутрашње одређене референцијалности у секундарној, еуфемистичкој функцији, нпр. у укр. (97)

(97) укр.: Він йому грубо сказав: „Слухай ти, *такий-то*, забирайся геть“.

У тој функцији у српском језику користе се и друга заменичка средства, што је у савременом српском књижевном језику ретко и архаично, нпр.

- (98) срп.: Најпосле отиде к лавовима па и њима стаде говорити: „Тамо они *оваки* и *онаки*! Шта учинисте? Толико ме година верно служисте, а сад ме изневеристе (КАРАЦИЋ 1969а: 201);
- (99) срп.: [Царица] стане викати на њих: „Тамо оне *оваквице* и *онаквице*“. Толико ме година служисте верно, а сад ме изневеристе (КАРАЦИЋ 1969а: 201).

У већини словенских језика обичнија је употреба специјалних прономиналних израза у еуфемистичкој функцији, нпр.

- (100) блр.: Ён яму груба сказаў: „Слухай, ты, *такі-сякі* // *такі-гэтакі*, неадкладна// (зараз жа) прыходзь// прыязджай“.
- (101) буг.: Каза му грубо: „Слушай, ти, *еди-какъв си*, веднага се махай!“
- (102) мак.: Му рече грубо: Слушај ти (бе) *онаков*, веднаш да си отишол. // Му рече грубо: Слушај (бе) ти *онаков*, веднаш да си отишол. // Му рече грубо: Слушај ти (бе) *онаков*, веднаш да си одиш. // Му рече грубо: Слушај ти (бе) *никаков*, веднаш да си отишол. // Му рече грубо: Слушај ти (бе) *никаков*, веднаш да си одиш.
- (103) пољ.: Krzyknął na niego z irytacją: “Słuchaj no ty, *taki owaki*, z miejsca się stąd wynoś!“
- (104) рус.: Он ему грубо сказал: „Слушай, ты, *такой-сякой* // *такой-растакой* // *такой-разэтакий*, немедленно приходи//приезжай“.
- (105) чеш.: Řekl mu hrubě: Poslouchej, ty, *takovej* či *makovej*, hned vypadni. (разг.)

13. Размотрени примери употребе израза типа *īaj* и *īaj* у српском и другим словенским језицима и њихова анализа показују да они представљају посебан тип референцијалности и заузимају посебно место у систему прономиналних речи и израза. Иако се могу употребити у различитим функцијама, њихова основна функција је упућивање на оно што је одређено за учеснике секундарне комуникативне ситуације, денотиране исказом у исказу, а што је неодређено за учеснике примарне комуникативне ситуације (са изузетком случајева када се исти учесници појављују и у примарној и у секундарној комуникативној ситуацији). Форме изражавања унутрашње одређене референцијалности нису потпуно исте у свим словенским језицима, иако преовлађује редупликација прономиналног демонстратива, а постоји висок степен подударности и у њиховим функцијама, највећа у реализацији основне функције унутрашње

одређене референцијалности, а најмања подударност у реализацији функције еуфемистичке замене инвектива.

Цитирана лијерајтура

- КАРАЦИЋ, Вук. *Историјски сјиси*. Београд: Просвета, 1969.
- КАРАЦИЋ, Вук. *Српске народне љријовијейке*. – Београд: Просвета, 1969а.
- ПАДУЧЕВА, Елена В. *Высказывание и его соотносённость с действительностью (Референциальные аспекты семантики местоимений)*. Москва: Наука, 1985.
- ПИПЕР, ПРЕДРАГ. Референцијалност и исказ у исказу // *Анали Филолошког факултета*. – Београд, 1987, 18, 263–272.
- ПИПЕР, ПРЕДРАГ. *Заменички љрилози у српскохрвајском, руском и љольском језику: (семантичка сјудија)*. – Београд: Институт за српскохрватски језик, 1988.
- НИЦОЛОВА, РУСЕЛИНА. *Българските местоимения*. – София: Наука и искусство, 1986.
- COLLINSON, W.E. *Indication: A study of demonstratives, articles, and other 'indicatores'*. – Baltimore, 1937 (= Language, Monograph 17)
- RJAZU – *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. – Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1966, sv. 78.

Predrag J. Piper

ON INTERNAL DEFINITE REFERENCE IN SLAVIC LANGUAGES

Summary

The considered examples of use of the “such and such“ type of expression in Serbian and other Slavic languages and their analysis show that they represent a special type of reference and hold a special place in the system of pronominal words and expressions. Regardless of the fact that they can take a variety of functions, which are discussed in the article, their main function is to refer to what is determined for participants in a primary communicative situation, denoted by an utterance within an utterance, but which is undetermined for participants in a secondary communicative situation (with the exception of cases of same participants being involved in both primary and secondary situations). The forms of expressing internal definite reference are not entirely the

same in all Slavic languages, although reduplication of pronominal demonstrative prevails with a high degree of match in their functions. The highest match is found when performing their main function of internal definite reference, while the lowest match is found when performing the function of euphemistic replacement of invective.

Keywords: definite and indefinite reference, communicative situation, pronominal words, Slavic languages.

ISSN 0350-185x, LXX (2014)
UDK: 811.163.41'367.634 ; 811.161.2'367.634 ;
811.163.41:811.161.2
ID: 207508748
DOI: 10.2298/JF11470051P
Примљено: 15. јануара 2014.
Прихваћено: 12. марта 2014.
Оригинални научни рад

ЉУДМИЛА В. ПОПОВИЋ*
Универзитет у Београду**
Филолошки факултет
Катедра за славистику

ТАКСИСНЫЕ КОНСТРУКЦИИ С НЕСПЕЦИАЛИЗИРОВАННЫМИ СОЮЗАМИ В СЕРБСКОМ И УКРАИНСКОМ ЯЗЫКАХ

В настоящей работе будут рассмотрены грамматические и лексические показатели, профилирующие конкретное таксисное отношение в сербских и украинских конструкциях с так называемыми неспециализированными союзами, способными выражать в сложноподчиненном предложении разные таксисные отношения и их подтипы: предшествование, контактное предшествование, одновременность (полную и неполную), следование и пр. Сербские и украинские конструкции с неспециализированными таксисными союзами будут разделены на прототипические – с ожидаемыми видовременными комбинациями глаголов и отмеченные, в которых возможно отклонение от ожидаемой глагольной формы вследствие наличия лексических или синтаксических показателей, общих для обоих языков. Исследование также показывает, что в каждом из анализируемых языков присутствуют специфические неспециализированные союзы, выражающие временные отношения только при наличии глагола совершенного вида в зависимой части сложноподчиненного предложения, при этом невременные значения данных союзов в рассматриваемых языках не совпадают.

Ключевые слова: таксисное отношение, сложноподчиненное предложение, подчинительные союзы, вид глагола, лексические показатели, синтаксические показатели.

0.1 Как известно, на конкретное таксисное значение в сложноподчиненном предложении (СПП) указывают союзы в комплексе с

---

* ljudmilapopovic@yahoo.com

** Данная работа выполнена в рамках проекта 178021 Министерства просвещения, науки и технологического развития Республики Сербии.

глагольным видом и другими лексическими показателями. Некоторые из союзов могут указывать только на один тип таксисных отношений, что позволяет считать их специализированными. Другие союзы могут указывать на разные таксисные значения, вследствие чего являются неспециализированными.

В случае функционирования одного союза в СПП, выражающих разные типы таксисных отношений, вид глагола, наличие отрицания в конструкции либо определенный лексический маркер могут изменять таксисное значение союза или указывать на вторичность таксиса при преимущественном выражении других семантических отношений, что подтверждают сербские конструкции со специализированными таксисными союзами *їошїџо* ‘после того как’ и *чим* ‘как только’, которые могут употребляться в СПП с придаточными времени и причины. В устной речи показателем семантики отношений в СПП с данными союзами служит ударение: если союз *їошїџо* – безударный, он употребляется в значении ‘так как’ – в СПП с придаточным причины, если же данный союз находится под ударением, то в СПП выражается таксисное значение предшествования. Это же правило относится и к союзу *чим*, у которого также два значения – ‘поскольку’ и ‘как только’. Данный факт позволяет исследователям утверждать, что именно значение причины является первичным для союзов *їошїџо* и *чим* (СТЕВАНОВИЋ 1974, 897). Необходимо подчеркнуть, что и при выражении причины, эти союзы указывают на *фоновый таксис*, по терминологии В.С. Храковского (2003), т.е. указывают на временной порядок между ситуациями в СПП, безотносительно к моменту речи. Однако данные союзы в СПП с придаточным причины выражают фоновые таксисные отношения, изменяя при этом свой таксисный профиль – в СПП с придаточными времени они выступают в качестве специализированных средств выражения таксиса предшествования (союз *їошїџо* ‘после того как’) либо контактного предшествования (союз *чим* ‘как только’), в СПП с придаточным причины, при фоновом таксисе, указывают на одновременность (полную либо неполную) при главном значении причины (АНТОНИЋ 2001; ПОПОВИЋ 2012).

0.2 В сербском и украинском языках к числу неспециализированных таксисных союзов относятся следующие: серб. *кад(а)* ‘когда’, укр. *коли* ‘когда’, *як* ‘когда’, которые могут выражать все три вида таксиса – предшествование, одновременность и следование, а также союзы: (серб.) *оїџако*; *оїџкад(а)*; *од кад(а)* ‘с тех пор как’, (укр.) *відколи*; *відтоді як* ‘с тех пор как’, выражающие и предше-

ствование, и одновременность. У сербских союзов *док; докле* ‘пока’ и украинских *поки; доки* ‘пока’ наблюдается по несколько таксисных значений, в числе которых одновременность – полная и неполная, прерывающее следование (чаще всего при наличии отрицания – (серб.) *док не; (укр.) доки не; поки не* ‘пока не’), а также следование. У сербских союзов *док; докле* изредка регистрируется и значение предшествования.

1.0 В СПП предшествования с неспециализированными таксисными союзами (серб.) *кад(а)* ‘когда’ и (укр.) *коли* ‘когда’ возможны все комбинации глаголов совершенного вида (СВ) в зависимой части (ЗЧ) с глаголами СВ и, реже, несовершенного вида (НСВ) в главной части (ГЧ).

В прототипических таксисных конструкциях предшествования с союзом *кад(а)* в обеих частях находятся претеритальные формы глаголов СВ (1–6). На предшествование в будущем указывают относительные временные формы буд. II и наст. вр. глаголов СВ в ЗЧ, при наличии форм буд. вр. I глаголов как СВ так и НСВ в ГЧ.

ГЧ		ЗЧ
перфект СВ/аорист СВ	+	перфект СВ/аорист СВ (1–4)
аорист СВ/ перфект СВ	+	плюсквамперфект СВ (5, 6)
буд. вр. I СВ/НСВ	+	буд. вр. II СВ/ наст. вр. СВ (7)

- (1) **Када** се час завршио: *PRF.PFV* деца су кренула: *PRF.PFV* кући.
‘Когда урок закончился, дети пошли домой.’
- (2) Синоћ, **када** кренусмо: *AOR.PFV* на спавање, рекла сам: *PRF.PFV* себи да замислим жељу.
‘Вчера вечером, когда мы пошли спать, я сказала себе, что нужно загадать желание.’

Аорист в ГЧ, при наличии глагола СВ в форме перфекта либо аориста в ЗЧ, обычно указывает на неожиданное прекращение главной ситуации, вызванное завершением зависимой ситуации, что может дополнительно подчеркиваться лексически:

- (3) *Прекиде се: AOR. PFV* нагло млаз старчевих мисли **када** је под њим *усагнуо: PRF.PFV* онај други млаз (Милорад Павић, *Унутрашња сфера на ветра*, Београд: Просвета, 1992: 91).

‘Вдруг прекратился поток мыслей старика, когда у его ног иссяк тот другой поток.’

- (4) Гониоци... *заусѣавише се: AOR.PFV одједном кад видеше: AOR.PFV* да је жена успела да се дохвати капије (Иво Андрић, *Смрт у Синановој њекији*¹).
‘Преследователи... внезапно остановились, когда увидели, что женщине удалось добежать до калитки.’

Глагол СВ в ЗЧ может выступать и в форме плюсквамперфекта, см. (5):

- (5) **Када** је овде криза била најављена: *PQP. PFV.PASS* људи су њочели: *PRF.PFV* да подижу новац из банака врло снажно (ПТС, Вести, 12. 04. 2009).
‘Когда сообщили, что кризис неизбежен, люди начали наперебой забирать деньги из банков.’

Регулярным является также сочетания аориста СВ в ГЧ с плюсквамперфектом СВ в ЗЧ:

- (6) *Пробудих се: AOR.PFV* тек **кад се бјеше објуйрило: PQP.PFV** (Јалић; Танасић 2005: 412).
‘Проснулся я, когда уже рассвело.’

Для выражения предшествования в будущем используются формы наст. вр. СВ и буд. вр. II СВ в ЗЧ СПП при наличии формы буд. вр. I СВ либо НСВ в ГЧ:

- (7) Тек **када будем завршила: FUT II.PFV /завршим: PRS.PFV** ове постдипломске студије, *сћећи ћу: FUT I. PFV* звање мастера (Svet, 14. 06. 2010).
‘Только тогда, когда я закончу эту аспирантуру, получу звание магистра.’
- (8) **Када будем завршила: FUT II.PFV /завршим: PRS.PFV** постдипломске студије, *радићу: FUT I. IPFV* као наставник (Разг.). ‘Когда я закончу аспирантуру, буду работать преподавателем.’

1.1 В украинских СПП с неспециализированным таксисным союзом *коли* ‘когда’, выражающим отношение предшествования, возможны комбинации всех временных форм глаголов СВ в обеих частях СПП. Причем, прошедшее время может выступать в двух семантических модификациях – аористической и перфектной:

¹ Примеры из сочинений И. Андрића в настоящей работе цитируются из: <www.ivoandric.org.rs>.

ГЧ	ЗЧ
прош. аористическое вр. СВ	+ прош. аористическое вр. СВ (9)
прош. вр. с перфектн. зн. СВ	+ прош. аористическое вр. СВ (10)
прош. аористическое вр. СВ	+ прош. вр. с перфектн. зн. СВ (11)
буд. вр. СВ	+ буд. вр. СВ (12)
буд. вр. НСВ	+ буд. вр. СВ (13)

Если и в обеих частях СПП употребляются глаголы СВ с аористическим значением, речь идет о быстросменяемых ситуациях:

- (9) **Коли** вчителька *зайшла*: *PAST.PFV* до класу, учні *встали*: *PAST.PFV* (Разг.)
 ‘Когда учительница вошла в класс, ученики встали.’

Перфектное значение глагола СВ регулярно выражается, если на актуальность результата совершенного ранее действия в момент речи указывает лексический маркер, нпр.: *тепер* ‘теперь’ (см. 10).

- (10) **Тепер**: *LEX.MARC*, **коли** *їройшов*: *PAST.PFV* дощ, дерева *заясніли*: *PAST.PFV* під сонцем .
 ‘Теперь, когда прошел дождь, деревья засверкали под солнцем.’

Наличие в ЗЧ глагола СВ с перфектным значением указывает на актуальность результата действия в момент совершения другого действия, обозначенного глаголом СВ в ГЧ:

- (11) Проте **коли** машина *вїхала* *PAST.PFV*, в розташування ворожих передових позицій, з усіх вікон і оришч прямо по склу кабіни *сікнули*: *PAST.PFV* німецькі кулемети (Олесь Гончар², *Прапороносці*).
 ‘Однако когда машина въехала на передовую вражеских позиций, из всех окон и чердаков прямо по стеклу кабины резонули немецкие пулеметы.’

Прототипической конструкцией предшествования с союзом *коли* ‘когда’ также является СПП с глаголами СВ буд. вр. в обеих частях (см. 12), в которых действие ГЧ детерминируется действием в ЗЧ:

- (12) **Коли** Олена *закінчить*: *FUT.PFV* восьмий клас, ми *переїдемо*: *FUT.PFV* в місто (Разг.).
 ‘Когда Олена закончит восьмой клас, мы переедем в город.’

² Примеры из произведений украинских литераторов цитируются из: <<http://www.ukrlib.com.ua>>.

Глагол НСВ буд. вр. в ГЧ СПП, при наличии глагола СВ буд. вр. в ЗЧ, указывает на длительное действие, наступающее после завершения другого действия (13):

- (13) **Коли** мене снігами занесе: *FUT.PFV*, **тоді** вже часу матиму: *FUT. IPFV* доволі (Ліна Костенко, *Ой ні, ще рано думати про все...*).
‘Когда меня снегами занесет, тогда уже у меня будет достаточно времени.’

1.2 Глагол НСВ в прет. форме реже находится в ГЧ СПП предшествования с союзами *кад(а)* и *коли*, при обязательном наличии глагола СВ в ЗЧ. Такая комбинация встречается только в однореферентных СПП, см. (14–15).

- (14) **Кад** сам се врати́ла: *PRF.PFV* из школе, *радила сам*: *PRF.IPFV* домаћи (Разг.).
(15) **Коли** я поверну́лась: *PRF.PFV* зі школи, *виконувала*: *PRF.IPFV* домашні завдання (Разг.).
‘Когда я пришла из школы, выполняла домашние задания.’

Если приведенный выше пример преобразовать из однореферентного СПП в разнореферентное, вместо таксиса предшествования имеет место таксис неполной одновременности – когда главная ситуация становится темпоральным фоном для зависимой ситуации. По терминологии В. С. Храковского (2003) данный вид таксиса называется *неполная одновременность₂* (в отличие от чаще встречаемой *неполной одновременности₁*, когда зависимая ситуация становится временным фоном для главной):

- (16) **Кад** сам се врати́ла: *PRF.PFV* из школе, *брат је сїремао*: *PRF.IPFV* домаћи (Разг.).
(17) **Коли** я поверну́лась: *PRF.PFV* зі школи, *брат писав*: *PRF.IPFV* домашне завдання (Разг.).
‘Когда я пришла из школы, брат писал домашнее задание.’

1.3 В ГЧ таксисных конструкций предшествования с перечисленными союзами, в обоих языках встречаются глаголы НСВ, однако только при исполнении дополнительных условий: наст. вр. НСВ можно употребить в ГЧ (только при наличии глагола СВ в ЗЧ), если в ГЧ находится лексический показатель актуального настоящего, см. (18, 19):

- (18) *И сад*: *LEX.MARC кад* сам све то *изгубио*: *PRF.PFV* *їуни*: *PRS.IPFV* ми душу бескрајна благодарност... (Иво Андрић, *Ex ponto*).

‘И теперь, когда я все это потерял, мою душу исполняет безконечная благодарность.’

- (19) *Тепер: LEX.MARC, коли* наша розповідь *підійшла: PAST.PFV* до кінця, нам *залишається: PRS.IPFV* розглянути життя цих діячів.
‘Теперь, когда наш рассказ подошел к концу, нам остается рассмотреть жизнь этих деятелей.’

В сербских конструкциях предшествования с союзом *када* изредка встречается и форма имперфекта. Имперфект в ГЧ СПП данного типа возможен только в сочетании с другой претеритальной формой СВ, чаще всего аористом, обозначая при этом ситуацию, обусловленную действием, выраженным аористом. Аорист и имперфект принадлежат однородным подчинительным предложениям многокомпонентного СПП:

- (20) Напослетку, *кад* мрак *сїиже: AOR.PFV* пре лађе и *не могадијаше се: IPRF* више видети ни златан перваз на агентовој капи, и њих *се двојица* покуњени *враїише AOR.PFV* у механу (Јаза Лазаревић, *Све ће њо народ љозлаїиїи* <<http://www.rastko.rs>>).
‘...В конце концов, когда стемнело и невозможно было рассмотреть даже золотую оторочку на шапке агента, и они вдвоем, расстроенные, вернулись в кабак.’

1.4 В ЗЧ таксисной конструкции предшествования с союзом *кад(а)* глагол НСВ в форме прош. времени может употребляться только при наличии лексического маркера, ограничивающего во времени действие ЗЧ:

- (21) *Кад смо* неко време: *LEX.MARC*, *ћутећи ишли: PRF. IPFV* рекнем: *PRS.PFV* ја [...] (Ненадовић; Антонић 2001: 122).
‘После того как мы некоторое время шли молча, я сказал [...].’

Глагол НСВ в форме наст. вр. в ЗЧ может сочетаться с глаголом СВ в форме буд. вр (в серб. языке буд.вр. I) в ГЧ СПП и при наличии лексического маркера типа ‘теперь’. Такая комбинация возможна в силу многозначности формы НСВ наст. вр.:

- (22) Сада: *LEX.MARC, када схваїамо: PRS.IPFV* нашу грешку, *учинићемо: FUT. PFV* све да је исправимо.
(23) *Тепер: LEX.MARC, коли* ми *розуміємо: PRS.IPFV* в чім наша помилка, *зробимо: FUT. PFV* все, щоб її виправити.
‘Теперь, когда мы понимаем, в чем наша ошибка, сделаем все, чтобы исправить ее.’

1.5 Глаголы НСВ в форме наст. вр. в обеих частях однореферентной таксисной конструкции с неспециализированными союзами *кад(а)*, *коли* ‘когда’ могут выражать предшествование при регулярной повторяемости взаимосвязанных ситуаций. При этом отношение предшествования конкретизируется благодаря лексическому наполнению предикатов:

- (24) Кад Јелена *долази*: *PRS.IPFV* из школе, она *ради*: *PRS.IPFV* домаћи.
‘Когда Елена приходит из школы, она выполняет домашнее задание.’
- (25) Коли Оксанка *приходит*: *PRS.IPFV* зі школи, вона *обідає*: *PRS.IPFV*, *відпочиває*: *PRS.IPFV* і *виконує*: *PRS.IPFV* домашње завдання.
‘Когда Оксанка приходит из школы, она обедает, отдыхает и выполняет домашнее задание.’

Форма потенциала I в сербском языке является основным средством выражения таксиса при повторяемости ситуаций в прошлом³. Таксис предшествования при повторяемости реализуется в СПП с неспециализированным союзом *кад(а)* и формами потенциала I, которые могут находиться в обеих частях СПП, см. (26) или только в ЗЧ, см. (27). Глагол в форме потенциала в ГЧ может быть как СВ, так и НСВ, а в ЗЧ только СВ:

- (26) **Кад** би *зашекао*: *POT I. PFV* марву у зијану, *исцјерао* би: *POT I. PFV* је мирно, без галаме (Петар Кочић, *Јуре Пилиграј* <<http://www.rastko.rs>>).
‘Когда, заставлял скот в огороде, то выгонял его спокойно, без крика.’
- (27) **Када** би госпођа Фаника *наручила*: *POT I. PFV* исти онакав цемпер [...], моја је мајка [...] *ћрихвајала*: *PRF. IPFV* поруцбину без примедбе... (Данило Киш, *Рани јади*, Београд: Просвета, 93).
‘Когда госпожа Фаника заказывала такую же кофту [...], моя мать [...] принимала заказ без замечаний [...].’

Лексические показатели *сваки њуи* ‘каждый раз’, *увек* ‘всегда’ и пр. подчеркивают регулярность повторяемости при перечисленной расстановке глагольных форм:

- (28) Стивен Хокинг је написао негде да му је творац *одузимао*: *PRF. IPFV* један по један део тела *сваки њуи*: *LEX. MARC* **кад** би се *ћриближио*: *POT I. PFV* одгонеткама смисла живота и функционисања Васељене! (*Лудус – Позоришне новине* 143, 2007).

³ О таксисе при повторяемости ситуаций см. ТАНАСИЋ 2012: 127–144, а также ПОПОВИЋ 2012, 117–128.

‘Стивен Хокинг как-то написал, что творец отнимал у него часть тела каждый раз, когда он приближался к отгадке смысла жизни и Вселенной.’⁴

1.6 Несмотря на приведенные выше примеры, в которых наличие определенных лексических маркеров позволяет употреблять глаголы НСВ в таксисных конструкциях предшествования с неспециализированными союзами *кад(a)*, *коли* ‘когда’, сочетание двух глаголов НСВ прош. или буд. вр. в СПП с данными союзами прототипически указывает на полную одновременность.

В сербских конструкциях данного типа, в обеих частях СПП употребляются глаголы НСВ (29, 30) в форме прош. либо буд.вр. (сочетание глаголов НСВ в форме буд. II в ЗЧ с буд. I в ГЧ, см. (30)), а также стилистически отмеченные в современном языке формы имперфекта, см. (31).

(29) **Када** смо били: *PRF.IPFV* код Царског дуба... *їадала је: PRF.IPFV* киша (Данило Киш, *Рани јади*, 71).

‘Когда мы были у царского дуба, шел дождь.’

(30) *Разговараћемо: FUT I.IPFV* о томе **кад се** будемо враћали: *FUT II.IPFV* кући.

‘Мы будем разговаривать об этом, когда будем возвращаться домой.’

(31) И **кад** *ићаху: IPRF* животиње, *ићаху: IPRF* и точкови уз њих; и **кад се** животиње *їодизаху: IPRF. REFL* од земље, *їодизаху се: IPRF.REFL* и точкови (Свето писмо, *Језек. 1:10*). ‘И когда шли животные, шли и колеса подле них; а когда животные поднимались от земли, поднимались и колеса.’

В украинском языке СПП с союзом *коли* ‘когда’ и глаголами НСВ прош. вр. в обеих его частях также выражают полную одно-

⁴ Предшествование при повторяемости ситуаций могут выражать, при наличии форм потенциала I СВ в ЗЧ СПП, и специализированные таксисные союзы *пошто* ‘после того как’ и *чим* ‘как только’:

а) **Пошто би** *припремио: POT I. PFV* и *измерио: POT I. PFV* бакарне плочице, Аркадије *би их загревао: POT I. IPFV* док не постану ковне (Милорад Павић, *Шешир од риље коже*, 65).

‘После того как подготавливал и измерял медные листы, Аркадий их нагревал до каления’.

Формы потенциала в СПП с союзом *чим* ‘как только’ указывают на контактное предшествование при повторяемости ситуаций в прошлом:

б) **Чим би** он ујутру *дошао: POT I. PFV* на службу, она *би*, као случајно, *прошла: POT I. PFV* без перике [...] (Црњански; Танасић 2007: 24).

‘Как только он утром приходил на службу, она, будто бы случайно, проходила [мимо него] без парика [...].’

временность. При этом глагол в ГЧ преимущественно обозначает действие, а глагол в ГЧ – состояние либо процесс, см. (32, 33).

- (32) І **коли** Климко *big*: *PAST.IPFV* потім назад до барака, дядько *всмiхався*: *PAST.IPFV* йому вже з паровозної будки... (Григорій Тютюнник, *Климко*). ‘И когда Климко бежал потом назад в барак, дядя улыбался ему уже из из паровозной будки...’
- (33) **Коли** Андрій Сидорович *big*: *PAST.IPFV* з нарисом до редакції, вся вулиця і весь світ святково *пахли*: *PAST.IPFV* аіром (Володимир Дрозд, *Катастрофа*). ‘Когда Андрей Сидорович бежал с очерком в редакцию, вся улица и весь мир празднично благоухали.’

1.6.1 В украинском языке, в отличии от сербского, полная одновременность в будущем может выражаться при отсутствии параллелизма глагольного вида в ГЧ и ЗЧ СПП с союзом *коли*, если в ГЧ находится глагол делимитативного способа действия:

- (34) *Поговоримо*: *FUT.PFV* про це, **коли** *будемо повертатися*: *FUT.IPFV* додому.
‘Поговорим об этом, когда будем возвращаться домой.’

Таким образом способ глагольного действия также является фактором, влияющим на отступление от принципа видового параллелизма в конструкциях полной одновременности, что подтверждают и сербские примеры, выражающие полную одновременность в прошлом. Конкретно, речь идет об употреблении глагола СВ сативного или кумулятивного способа действия в ГЧ конструкции с союзом *кад(а)*, выражающей отношение полной одновременности при наличии в ЗЧ глагола НСВ:

- (35) **Кад сам био**: *PRF.IPFV* у прогонству у Малој Азији, *нагледао сам се*: *PRF.PFV.SAT* свакојаких чуда и *видио*: *PRF.IPFV* и добра и зла (Иво Андрић, *Трућ*).
‘Когда я находился в изгнании в Малой Азии, насмотрелся всяких чудес и видел хорошее и плохое.’

1.6.2 Глаголы СВ в обеих частях СПП с неспециализированными союзами *кад(а)*, *коли* ‘когда’ обозначают одновременные предельные действия равной длительности в прошлом или будущем:

- (36) *Баш*: *LEX.MARC* **када** *joј је њоказао*: *PRF.PFV* бика искованог на једној бакарној пари... *Микаина њомисли*: *AOR.PFV* да је лав уствари кућа Сунца, а бик Венерина кућа и заспа (Милорад Павић, *Шешир од рибуље коже*, Београд: Изд. кућа Драганић, 1996: 42).
‘В тот момент, когда он показал ей быка, отпечатанного на медной монете... Микаина подумала, что лев – это, на самом деле, дом Солнца, а бык – дом Венеры, и уснула.’

- (37) **Када** се поново срејнемо: *PRS.PFV*, само ћу се насмешићи: *FUT.I. PFV*
‘Когда мы встретимся опять, я только улыбнусь.’
- (38) Сер Джеффри тільки засміявся у відповідь і вистрелив: *PAST.PFV тієї*
самої миті: *LEX. MARC*, коли заець шугонує: *PAST.PFV* у хашу (Оскар
Вайльд, *Портрет Доріана Грея*).
‘Сэр Джеффри только засмеялся в ответ и выстрелил в тот момент, ког-
да заяц юркнул в чашу.’
- (39) **Коли** виплеснеться: *FUT.PFV* заграда над заводами, він теж сяй-
не: *FUT.PFV* біло, неприродно, ніби снігом обкиданий (Олесь Гончар,
Собор).
‘Когда выплеснется пламя над заводами, он тоже взблеснет бело, неестественно, словно снегом забросанный.’

1.7 При неполной одновременности₁ главная ситуация происходит в один из моментов длительной зависимой ситуации. На данный тип неполной одновременности в СПП с неспециализированными союзами указывает глагол СВ в ГЧ при глаголе НСВ в ЗЧ:

- (40) **Када** су птице носиле: *PRF.IPFV* јаја у ваздуху, за настојника је у Хиландару био изабран: *QOP.PFV.PASS* један од ових самаца (Милорад Павић, *Предео сликан чајем*).
‘Когда птицы несли яйца в полете, настоятелем Хиландара был избран один из этих отшельников.’
- (41) *Вхопили*: *PAST.PFV* их, **коли** тікали: *PAST.IPFV* назад (Юрій Мушкетик, *Яса*) ‘Поймали их, когда [они] бежали обратно.’

1.8 При противоположной расстановке глагольных форм, т.е. при глаголах НСВ в ГЧ и СВ в ЗЧ, имеет место неполная одновременность₂, при которой главная часть становится темпоральным фоном для зависимой. При этом конструкции данного типа должны быть исключительно разнореферентными:

- (42) Напољу су се смењивале: *PRF.IPFV* зимске влаге са летњим влагама и куће су по собама исушићале: *PRF.IPFV* прошлогодишње мирисе, **када** је Хера узела: *PRF.PFV* свеске и оишла: *PRF.PFV* на први час у Добрачину улицу (Милорад Павић, *Унуїрашња сїрана веїра*, 16).
‘На улице зимняя влага уступала место летней влаге и комнаты домов дышали прошлогодними запахами, когда Гера взяла тетради и отправилась на свой первый урок на улицу Добрачину.’
- (43) **Коли** вона прокинулася: *PAST.PFV*, сїре свїтло падало: *PAST.IPFV* з хмарного неба (Михайло Коцюбинський, *Дорогою цїною*).
‘Когда она проснулась, серый свет падал с облачного неба.’

1.9 Неспециализированные союзы в обоих языках могут указывать и на так называемое прерывающее следование, когда действие ЗЧ прерывает главную ситуацию либо вносит помехи в ход

действия, ведущие в конечном счете к его прекращению. В ГЧ таких таксисных конструкций употребляется глагол НСВ, а в ЗЧ – только глагол СВ. При этом позиция ЗЧ закреплена – она следует после ГЧ. Глагол СВ в ЗЧ обозначает неожиданное действие, внезапность которого подчеркивают лексические средства. Закрепленность зависимой части в постпозиции в СПП с неспециализированными союзами является синтаксическим средством профилирования таксисного значения прерывающего следования в обоих языках:

- (44) Г-ђица Кафтцова *радила је: PRF.IPFV* код своје куће, **када је одједном: LEX.MARC**, као муњом ошинута *пала: PRF.PFV* (Антонић 2001: 338)
 ‘М-зель Кафтцова работала в своем доме, как вдруг упала, будто молнией пораженная.’
- (45) Ћхав: *PRF.IPFV* я до Ольштина, **коли рантом: LEX.MARC** спалахнув: *PRF.PFV* датчик резерву пального. Кінець бензину! (Разг.).
 ‘Ехал я в Ольштин, как вдруг вспыхнул датчик резерва топлива. Бензин кончился!’

Таким образом, союзы (серб.) *кад(а)* ‘когда’ и (укр.) *коли* ‘когда’ могут указывать на все виды таксиса – предшествование, одновременность (полную и неполную разных типов), а также на прерывающее следование, в зависимости от вида глаголов-сказуемых в частях СПП и других лексических и синтаксических маркеров.

2.0 Союзы (серб.) *оћкад(а)*, *од кад(а)*, *оћкако* ‘с тех пор как’, (укр.) *відколи*, *відтоді як* ‘с тех пор как’ указывают на границу ситуации в ЗЧ. Если они указывают на конечную границу зависимой ситуации, то выражают при этом предшествование, а если на начальную, то указывают на одновременность ситуаций, поэтому они синкретичны в плане выражения таксисных отношений. Разграничение функций указания на конечный либо начальный предел, лежащее в основе выражения двух разных типов таксисных отношений – предшествования и одновременности, прежде всего зависит от вида глаголов в ЗЧ и ГЧ.

Если маркируется прекращение зависимой ситуации, она стандартно выражена глаголом СВ, и речь идет о таксисе предшествования:

- (46) **Откад** им пролетос *бану: AOR.PFV* пет легионара увек *је неко на малој узвисини сїражарио: PRF.IPFV* (Љубомир Вујовић, *Зайлон* <scenacr-njanski.biz.ly>).
 ‘С тех пор как этой весной в их лагерь ворвалось пять легионеров, всегда кто-то стоял на страже на небольшом холме.’

- (47) ...**відколи** виїхав: *PAST.PFV* із рідного обійстя, *не покидають*: *PRS.IPFV* його ці слова (Валерій Шевчук, *Дім на горі*).
‘С тех пор как уехал из родного дома, не покидают его эти слова.’

Глаголы НСВ в ГЧ конструкций с данными союзами преобладают, см. (46, 47). Тем самым подчеркивается длительность или регулярная повторяемость главной ситуации, наступившей после завершения зависимой.

Претеритальные формы глаголов СВ в ГЧ СПП предшествования с перечисленными союзами возможны в случае наличия в ГЧ отрицания либо лексического маркера кратности совершаемого действия, которые выступают в качестве профилирующих лексических маркеров данного таксисного отношения:

- (48) **Откад** [→пошто] *је* први лист кестена *зажуїео*: *PRF.PFV* сунце *се ни-їојавило*: *PRF.PFV* (Љубомир Вујовић, *Зайон*).
‘С тех пор как пожелтел первый лист каштана, солнце больше не показывалось.’

Заметим, что без отрицания конструкция (48) невозможна:

- (48a) ***Откад** *је* први лист кестена *зажуїео*, *їојавило се* сунце.
* ‘С тех пор как пожелтел первый лист каштана, показалось солнце.’

- (49) **Відколи** вона виїхала: *PAST.PFV* в Італію, тільки тричі: *QUANT* *написала*: *PAST.PFV*... ‘С тех пор как она уехала в Италию, написала всего три раза...’

- (50) **Не** заплакав: *PAST.PFV* ще ані одною сльозою, **відколи** спало: *PAST.PFV* нещастя на нього (Ольга Кобилянська, *Земля*).
‘Не проронил ни единой слезы, с тех пор как обрушилось горе на него.’

2.1 Глаголы НСВ в обеих частях конструкций с данными союзами указывают на одновременность главной и зависимой ситуаций. Таким образом вид профилирует таксисное отношение:

- (51) **Од кад** *је*: *PRS.IPFV* на свету, човек *се оїредельује*: *PRS.IPFV* између два „не“ (Милорад Павић, *Унуїрашња сїрана ветра*, 52).
‘С тех пор как существует, человек выбирает между двумя „не“.’
- (52) **Відколи** *знаю*: *PRS.IPFV*, що Михайло слабій, то *не маю*: *PRS.IPFV* супокою ні вдень, ні вночі... (Ольга Кобилянська, *Земля*).
‘С тех пор как знаю, что Михаил больной, не могу найти себе покоя ни днем, ни ночью.’

3.0 Разнообразие вариантов семантических отношений в СПП с неспециализированными таксисными союзами *док* и *докле* ‘пока’, способных выражать одновременность – полную и неполную, прерывающее следование (чаще всего при наличии отрицания – *док*

не ‘пока не’) и др. типy таксисних одношењих уже обраћало на себе внимание истрадоватељих (АНТОНИЋ 2001; БАРЕНТСЕН 2007; КОВАЧЕВИЋ 2010; ТАНАСИЋ 2012). Приведенне ниже примери иллустрируют все таксисне значења даних союзов, а также указывают на лексические и синтаксические факторы, влияющие на выражение конкретного отношения между частями СПП.

Если в СПП с союзами *док*, *докле* ‘пока’ выражается отношение полной одновременности, в обеих частях конструкции данного типа употребляются временные формы глаголов НСВ. Расположение частей СПП свободное, а обозначаемые в них ситуации вариативно референтные:

- (53) *Док је њролазио: PRF.IPFV* међу бедемима, под огромним сводовима капије и јахао на мост, на воду широку, пред зелене врбаке и велика небеса, рука му је висила: *PRF.IPFV*, држећи сабљу без снаге (Милош Црњански, *Сеобе* <ssuu.com/blackbooks>).

‘Пока проежао между стенами, под огромными сводами ворот и выезжал на мост, на широкие воды, под зеленые ивовые рощи и открытые небеса, его рука висела, держа саблю бессильно.’

Возможны и варианты указания на полную одновременность ситуаций при ограничении главной ситуации длительностью зависимой ситуации, имевшей место в прошлом, см. (54). В данном случае зависимая ситуация служит условием или причиной реализации главной ситуации:

- (54) Гости су играли: *PRF.IPFV* све *док је* оркестар имао: *PRF.IPFV* снаге да свира.

‘Гости танцевали, пока у музыкантов было сил играть.’

В украинских СПП с союзами *доки*, *їоки*, *доїоки* ‘пока’ главная ситуация также преимущественно полностью заполняет временные рамки зависимой, иными словами, начало и конец главной ситуации совпадают с началом и концом зависимой, т.е. речь идет о полной одновременности при ограничительном союзе:

- (55) *Доки* Шура *їеребувала: PAST. IPFV* на вогневій, жодне погане слово не зривалося: *PAST. IPFV* ні в кого з уст (Олесь Гончар, *Прайороносці*).

‘Пока Шура пребывала на передовой, ни у кого не сорвалось ни одно плохое слово.’

3.1 Сербские союзы *док*, *докле* ‘пока’ могут употребляться и для выражения значения контактного предшествования, при обязательном наличии глаголов СВ в обеих частях СПП. Данное значение не наблюдается у аналогичных украинских союзов.

- (56) И опколише и вребаше га целу ноћ на вратима градским; и стајаху у потаји целу ноћ *говорећи*: **Док** сване: *PRS.PFV*, *убићемо*: *FUT.I.PFV* га (Свето писмо: Стари завет, Књига о судијама, гл.16. 2).
‘И ходили они кругом, и подстерегали его всю ночь в воротах города, и таились всю ночь, говоря: как только рассветет, мы убьем его.’
- (57) *Казаће*: *FUT.I.PFV* дете, **докле** га капетан на муке *сїава*: *PRS.PFV*, све што о Сремцу зна (Јакшић; Речник МСМХ).
‘Выдаст дитя, как только его капитан начнет пытаться, все, что знает о Сремце.’

Вследствие совпадения расстановки глагольных форм, данные СПП с союзами *док*, *докле* можно интерпретировать и в качестве СПП с таксисным отношением следования, см. (72–73). Основным профилирующим средством таксисного отношения контактного предшествования в данном случае является контекст⁵.

3.2 Сочетание глагола НСВ в ЗЧ с глаголом СВ в ГЧ в конструкциях с перечисленными неспециализированными союзами выражает таксис неполной одновременности₁, при которой зависимая ситуация создает временной фон для главной:

- (58) Војник Бојан Јовановић, стар 27 година, *умро*: *PRF.PFV* је **док** је *сїавао*: *PRF.IPFV* (В 92, 08.05.2006). ‘Солдат Боян Йованович, 27-и лет, умер во время сна.’
- (59) **Поки** *будеш*: *FUT.IPFV* стояти черзі, *я збігаю*: *FUT.PFV* на пошту.
‘Пока будешь стоять в очереди, я сбегаю на почту.’

3.3 Если в ГЧ находится глагол НСВ в форме буд. вр. I, а в ЗЧ наст. вр. СВ, см. (60), сербские союзы *док*, *докле* ‘пока’ могут указывать и на прерывающее следование, по терминологии В.С. Храковского (2003), когда зависимая ситуация не только следует за главной, но и прерывает ее фактом своего наступления:

- (60) ... а ја ћу *чуваїти*: *FUT.I.PFV* воденицу **док** се ти *враїшиш*: *PRS.PFV* (Српска нар. бајка)
‘...а я буду стеречь мельницу, пока ты (не) вернешься.’

Данное значение перечисленные союзы чаще выражают при наличии так называемого эксплетивного (излишнего) отрицания⁶:

⁵ Данное значение этих союзов подтверждается возможностью трансформации содержащих их предложений в СПП со специализированным союзом *чим* ‘как только’.

⁶ А. Барентсен на примере таксисных конструкций с аналогичном русским союзом *пока* показал, что отрицание при них может и не быть излишним, если речь идет о СПП типа: *Идите, пока не взошла луна* (БАРЕНТСЕН 2011: 16). В при-

- (61) ...он *није могао*: *PRF.IPFV* да копа темелје... **док** из Беча *не добије*: *PRS.PFV* за то посебно одобрење (Милорад Павић, *Унуїрашња сїрана веїра*, 49).

‘Он не мог копать фундамент... до тех пор, пока из Вены не получит разрешение.’

Значение прерывающего следования в конструкторах с эксплетивным отрицанием, и без него, находим и в конструкторах с украинскими союзами *доки*, *поки*, *допоки* ‘пока’ при тех же видовых показателях, то есть при наличии в ГЧ глаголов НСВ, а в ЗЧ – глаголов СВ. В обоих языках, однако, необходимо различать следующие конкретные значения таксиса прерывающего следования:

Результативная фаза ситуации ЗЧ прекращает существование ситуации

ГЧ. В ГЧ таких СПП употребляется глагол НСВ, а в ЗЧ – глагол СВ с отрицанием, см. (62–63):

- (62) А можда је то умирање почело и много раније ... и *їрајало*: *PRF.IPFV* [...] **док се није їривело**: *PRF.PFV* крају на начин о којем ће тек бити речи (Милорад Павић, *Унуїрашња сїрана веїра*, 74).

‘А может, эта агония началась намного раньше и продолжалась [...], пока не подошла к концу тем образом, о котором будет сказано далее.’

- (63) *Сїк*: *PAST.IPFV*, як малий хлопчина сїче кропиву чи бур’ян, **поки не втомилася**: *PAST.PFV* рука. (Улас Самчук, *Марїа*).

‘Сек, как сечет мальчишка крапиву или сорняк, пока не устала рука.’

2) Зависимая ситуация прерывает главную, т.е. заменяет отсутствие главной ситуации ее наличием, см. (64–65). В данном типе СПП отрицание необходимо в обеих частях, а в ГЧ возможны глаголы как НСВ, так и СВ.

- (64) **Док** *није сина родила*: *PRF.PFV*, она *се жива није чула*: *PRF.IPFV* (Бора Станковић, *Нечисїа крв*).

‘Пока не родила сына, она была тише воды.’

- (65) Він *не поворухнувся*: *PAST.PFV*, **поки** дївчина *не крикнула*: *PAST.PFV*.

‘Он не шевельнулся, пока девушка не крикнула.’

веденном примере союз *пока* можно заменить союзом *прежде чем*: *Идите, прежде чем взойдет луна*, „но при такой замене исчезает элемент актуальности ожидаемой результативной ситуации“ (*loc.cit.*) Разбивая приведенный пример на два самостоятельные предложения: *Луна (еще) не взошла! Идите!*, ученый показывает, что отрицание сохраняется, а в таком случае его нельзя считать излишним. Сербские и украинские аналогичные примеры также подтверждают данное предположение: (серб.) *Идите док није изашао месец*; (укр.) *Їдїть, поки не зїйшов мїсяць*. В данных конструкторах также выражается отношение прерывающего следования, так как теряется возможность либо смысл дальнейшего существования ситуации ГЧ в момент наступления ситуации ЗЧ.

3) Зависимая ситуация P_1 является закономерным продолжением главной, в данном случае можно говорить о разных фазах одной ситуации, см. (66–67):

(66) Баба-Симка их с муком *задржавала*: *PRF.IPFV*, *док* напослетку *не диже*: *AOR.PFV* руке од њих и готово само са Софком остаде (Бора Станковић, *Нечисїа крв* <<http://www.rastko.rs>>).
'Баба Симка их с трудом задерживала, пока, наконец, и ей не надоело, и она осталась только с Софкой.'

(67) Замок поступово *занепадав*: *PAST.IPFV*, *поки не перетворився*: *PAST.PFV* в повну руїну.
Замок постепенно ветшал, пока не превратился в полную руину.'

Конструкции с союзами *поки*, *доки* 'пока', выражающими прерывающее следование без отрицания в украинском языке встречаются реже, при этом данные союз может сопровождать усилительная частица *аж*, подчеркивающая темпоральную черту между ситуациями, см. (68):

(68) *Поралась*: *PAST.IPFV*, *аж поки наварила*: *PAST.PFV* обїдати, *поприбирала*: *PAST.PFV* все в хатї. (Борис Грінченко, *Під тихими вербами*)
'Хлопотала, пока [не] приготовила обед, убрала все в доме.'

3.4 Если ситуации соотносятся с планом прошлого, а позиция ЗЧ закреплена в начале СПП, сербский союз *док* 'пока' выражает следование и употребляется в значении 'прежде чем':

(70) *Док смо дошли*: *PRF.PFV* они су већ: *LEX.MARC* били оїшли *PQP.PFV* (Ковачевић 2010: 93)
'Пока мы приехали, они уже ушли.'

В ЗЧ таких конструкций, см. (70), находится форма перфекта или аориста СВ, а в ГЧ обязателен глагол СВ в форме перфекта либо плюсквамперфекта, при обязательном наличии лексического маркера *већ* 'уже', указывающего на факт завершенности действия до момента наступления зависимой ситуации.

В украинском языке такая же ситуация – союзы *поки*, *доки* 'пока' выражают следование при глаголах СВ в форме прош. вр., а также при наличии лексического маркера *вже* 'уже', при этом в ЗЧ находится глагол СВ в форме прош. вр. либо плюсквамперфекта:

(71) *Поки ми доїхали*: *PRF.PFV* до Києва, їх *вже*: *LEX.MARC* [були] *роззброїли*: *PAST./PQP.PFV* (Правда, 27.02.2014).
'Пока мы доехали до Киева, их уже разоружили.'

При соотнесенности ситуаций с планом будущего в конструкциях с перечисленными союзами выражается следование в будущем.

В ЗЧ сербских конструкций данного типа является регулярной форма наст. вр. либо буд. II глагола СВ, а в ГЧ – форма буд. I глагола СВ. Позиция ЗЧ при этом свободная, см. (72):

- (72) Све ће се завршити: FUT I. PFV док се ти вратиш: PRS.PFV /будеш вратиш: FUT II. PFV
 ‘Все закончится, пока ты вернешься.’

В украинском языке в обеих частях СПП данного типа употребляются формы наст.вр. глаголов СВ:

- (73) Поки ти вернешся: FUT. PFV, все закончиться: FUT. PFV.
 ‘Пока ты вернешься, все закончится.’

Значение прерывающего следования в конструкциях с эксплетивным отрицанием, и без него, находим и в конструкциях с украинскими союзами *доки*, *поки*, *допоки* ‘пока’ при тех же видовых показателях, то есть при наличии в ГЧ глаголов НСВ, а в ЗЧ – глаголов СВ. В обоих языках, однако, необходимо различать следующие конкретные значения таксиса прерывающего следования:

Таким образом, неспециализированные сербские союзы *док*, *докле* ‘пока’ выражают разные виды таксисных отношений – одновременность (полную и неполную), контактное предшествование, прерывающее следование, следование. Соответствующие украинские союзы *поки*, *доки* ‘пока’ могут указывать на все перечисленные таксисные отношения, кроме предшествования. Основным профилирующим средством конкретного таксисного значения в СПП с перечисленными союзами выступает глагольный вид, в комплексе с отрицательной частицей *не*, а также порядок частей СПП (при таксисе следования в прошлом, см. (70–71)); контактное предшествование определяется, исходя из лексического наполнения глаголов и контекста.

4.0 Неспециализированный союз *як* ‘как’ в украинском языке также совмещает в себе несколько значений. В значении ‘как’ данный союз употребляется после глаголов восприятия, независимо от вида. Значение ‘когда’ данный союз реализует при выражении предшествования в прошлом, преимущественно с глаголами движения (см. 74).

У украинских союзов *коли* ‘когда’ и *як* ‘как’ пересекающиеся семантические зоны. Их можно считать неточными синонимами при стилистической отмеченности последнего. Употребление союза *як* типично для устной формы языка, литературного и публицистического стилей, в то время как неспециализированный союз *коли*

употребляется без подобных ограничений. Конструкции с союзом *як* ‘как’ также могут быть как однореферентными, так и разнореферентными.

Союз *як* ‘как’ может вводить ЗЧ глагол СВ, который обозначает неожиданное, внезапное действие, что бывает подчеркнуто и лексически – с помощью соответствующего наречия:

- (74) Сироватка тільки тоді *стрепенувся*: *PAST.PFV*, **як** по його грудях ізна-гла: *LEX.MARC* *прокотився*: *PAST.PFV* якийсь згук (Юрій Мушкетик, *Яса*).

‘Сыроватка только тогда встрепенулся, когда по его груди внезапно прокатился какой-то крик.’

4.1 Если глаголы в СПП употребляются в форме будущего времени, таксисное отношение предшествования в будущем в них сочетается с условным значением, см. (75–76). В данном типе СПП преобладают глаголы СВ, хотя в ГЧ возможны и глаголы НСВ, см. (77). Зависимая часть в таких СПП, как правило, предшествует главной, см. (75–76).

С союзом *як* ‘как’ часто соотносятся корреляты *їно* ‘то’, *їоді* ‘тогда’ в ГЧ:

- (75) ...**як** він його *підіпрє*: *FUT.PFV*, *полатає*: *FUT.PFV*, то *постоїть*: *FUT.PFV* ще якийсь час (Ольга Кобилянська, *Земля*).

‘Когда он его подопрет, починит, то постоит еще некоторое время.’

- (76) А **як** *верне*: *FUT.PFV* зовсім додому, тоді інакше *приложить*: *FUT.PFV* до нього руки (Ольга Кобилянська, *Земля*).

‘А когда вернется домой насовсем, тогда еще приложит к нему руки.’

Если зависимая ситуация относится к плану прошлого, а главная – к плану настоящего (77) или прошлого (78), союз *як* ‘как’ употребляется реже, при этом ЗЧ следует за главной:

- (77) Ти собі тепер: *LEX.MARC* *досипляєш*: *PRS.IPFV*, **як** *налагодив*: *PAST.PFV* дровець (Ольга Кобилянська, *Земля*).

‘Ты себе теперь досыпаешь, когда уже наготовил дров.’

- (78) До хутора *прибули*: *PAST.PFV*, **як** *зійшло*: *PAST.PFV* вже: *LEX.MARC* сонце.

‘На хутор прибыли, когда взошло уже солнце.’

При союзе *як* ‘как’ в ЗЧ СПП со значением предшествования, обе ситуации которого соотносятся с планом прошлого (78), часто находится лексический показатель завершенности ситуации ЗЧ – *вже* ‘уже’. Он маркирует значение предшествования, исключая тем самым значение одновременности, которое можно усмотреть в такой же конструкции без конкретизатора.

4.2 Союз *як* ‘как’ выражает предшествование и в тех СПП, в которых вместо него можно употребить союзы *з тих пір як; відколи* ‘с тех пор как’, см. (79–80), что указывает на значение временного ограничения начала действия:

(79) Та **як** *поїхав*: *PAST.PFV* на ярмарок ще на Варвари, та й досі немає: *PRS.IPFV* (Панас Мирний, *Повія*).

‘Да как уехал на ярмарку еще на Варвару, так и по сей день [его] нет.’

(80) Уже сповна два місяці *минуло*: *PAST.PFV*, **як** *покинув*: *PAST.PFV* мури (Ольга Кобилянська, *Земля*).

‘Уже полных два месяца прошло, как оставил тюрму.’

В примерах (79–80) союз *як* ‘как’ нельзя заменить союзом *коли* ‘когда’, но можно заменить неспециализованным таксисными союзами *з тих пір як; відколи* ‘с тех пор как’, что свидетельствует о более широком диапазоне его таксисных значений в конструкциях предшествования, сравнительно с союзом *коли* ‘когда’.

Глагол СВ в ЗЧ конструкции данного типа не только профилирует таксисное отношение предшествования, но и указывает на наличие у этого союза ограничительного значения:

(81) *Минає*: *PRS.IPFV* рік, **як** *виїхав*: *PAST.PFV* із Петербурга, а в Чорноморії не побував (Василь Шевчук, *Син волі*).

‘Прошел год, с тех пор как выехал из Петербурга, а в Черномории не бывал.’

5.0 Таким образом, СПП с неспециализованными таксисными союзами (серб.) *кад(а)* ‘когда’, *оїкако; оїкад(а); од кад(а)* ‘с тех пор как’, *док; докле* ‘пока’ и (укр.) *коли* ‘когда’, *відколи; відтоді як* ‘с тех пор как’, *поки; доки* ‘пока’, *як* ‘как’ можно разделить на прототипические – с ожидаемыми комбинациями глаголов СВ и НСВ в частях СПП, и менее типичные. Вид глагола в „нестандартной“ таксисной конструкции в обоих языках может варировать при наличии:

- а) лексического маркера продолжения/ограничения ситуации;
- б) лексического маркера кратности совершаемого действия;
- в) отрицания, указывающего на продолжение/прекращение ситуации;
- г) частицы *аж* в украинском языке, придающей союзу *їоки* значение прерывающего следования;
- э) отмеченного расположения частей СПП;
- е) однореферентности/разнореферентности частей СПП.

На профилирование таксисного отношения влияет лексическое наполнение глаголов, наличие другой временной формы в однородном подчинительном предложении, см. (20) а в некоторых случаях тип таксисной конструкции определяется контекстом.

Данные показатели выполняют функцию модификаторов глагольного вида, дополнительно профилируя конкретный таксисный тип СПП с неспециализированными союзами.

Изменение таксисного значения СПП, в зависимости от комбинации видовременных глагольных форм в частях СПП, типично для сербского и украинского языков. Специфической чертой сербского языка в данном отношении можно считать наличие у союзов *йо-шћио* ‘после того как’/‘поскольку’ и *чим* ‘как только’/‘так как’ временного значения только при их сочетании с глаголами СВ в ЗЧ. В украинском языке временное значение, при употреблении в СПП с глаголами СВ, имеет ограничительный союз *як* ‘как’, употребляющийся в значении ‘когда’ и ‘с тех пор как’.

Использованная литература

- АНТОНИЋ, Ивана. *Временска реченица*. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2001.
- БАРЕНТСЕН, Адриан. „Признак «секвентная связь» и видовое противопоставление в русском языке.“ *Типология вида. Проблемы, поиски, решения* (Отв. ред. Ю.М. Черткова). Москва, 1998: стр. 43–58.
- БАРЕНТСЕН, Адриан. „Об ограничительных временных союзах в сербском, русском и польском языках.“ *Зборник Майице срјске за славистику* књ. 71–72 (2007): стр. 237–253.
- БАРЕНТСЕН, Адриан. „Проблемы описания союза *Пока*.“ *Grammaticalization and Lexicalization in Slavic Languages. ICS the Commission on the Grammatical Structure of the Slavic Languages, Joint International Symposium*. Sapporo: Slavic Research Center, Hokkaido University, 2011.
- БОНДАР, Олександр І. „Лінгвістична категорія часу як відображення реального часу.“ *Мовознавство* 2 (1986): стр. 41–45.
- БОНДАР, Олександр І. „Морфологічні засоби вираження таксису в українській мові.“ *Мовознавство* 6 (1991): стр. 51–55.
- БОНДАР, Олександр І. *Темпоральні відношення в сучасній українській літературній мові: Система засобів вираження*. Одеса: Астропринт, 1996.
- БОНДАРКО, Александр В. „Общая характеристика семантики и структуры поля таксиса.“ *Теория функциональной грамматики. Введение. Аспек-*

- туальность. Временная локализованность. Таксис* (Отв. ред. А. В. Бондарко). Ленинград, 1987: стр. 234–242.
- ВИХОВАНЕЦЬ, Іван Р., Городенська, Катерина Г., Русанівський, Віталій М. *Семантико-синтаксична структура речення*. Київ: Наукова думка, 1987.
- ВИХОВАНЕЦЬ, Іван Р. *Граматика української мови. Синтаксис: Підручник*. Київ: Либідь, 1993.
- ГОРОДЕНСЬКА, Катерина Г. *Сполучники української літературної мови*. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010.
- ИВИЋ, Милка. „Једно давно постављено питање: Значе ли *оїкад* и *оїкако* исто?“ *Ред речи, Лингвистички огледи четири*. Београд: Библиотека ХХ век, 2002: стр. 86–92.
- ЗАГНІТКО, Анатолій П. *Теоретична граматика української мови: Синтаксис*. Донецьк: ДонНУ, 2001.
- КАДОМЦЕВА, Лариса О. *Українська мова: Синтаксис простого речення*. Київ: Вища школа, 1985.
- КАРАНСЬКА, Марія У. *Синтаксис сучасної української літературної мови: Навчальний посібник*. Київ: НМК ВО, 1992.
- КОВАЧЕВИЋ, Милош. „Конкурентност двају футура и перфективног презента у савременом српском језику.“ *Зборник Мајице српске за славистичку 73* (2008): стр. 195–212
- КОВАЧЕВИЋ, Милош. „Сложена реченица с временском зависном клаузом у значењу постериорности.“ *Наш језик* књ. XV, св.1–2 (2010): стр. 77–102.
- МИЛОШЕВИЋ, Ксенија. „Улога имперфективног вида и неких других елемената глаголског значења у семантичком конституисању и интерпретацији једног типа предиката.“ *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистичку* књ. XVII, св. 1 (1973): 139–171.
- МИЛОШЕВИЋ, Ксенија. „О проучавању временских облика у сербокроатици.“ *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистичку* књ. XXI, св. 2 (1978): стр. 93–121.
- МИЛОШЕВИЋ, Ксенија. „Улога глаголских облика у сложеној реченици са темпоралном клаузом у савременом српскохрватском језику.“ *Научни сасџанак слависта у Вукове дане* књ. 11, св. 2 (1982): стр. 125–138.
- МИЛОШЕВИЋ, Ксенија. „Аспектуално-темпоралне конфигурације у систему сложених реченица са каузалном клаузом у српскохрватском језику.“ *Научни сасџанак слависта у Вукове дане* књ. 14, св. 2 (1985): стр. 21–35.
- ПОПОВИЋ, Људмила. *Конџрасџивна грамаџика срџског и украјинског језика: Таксис и евиденцијалност*. Београд: САНУ, Одељење језика и књижевности, Српски језик у поређењу са другим језицима, 2012.

- СТЕВАНОВИЋ, Михаило. *Савремени српскохрватски језик. (Грамађички системи и књижевнojeзичка норма). II Синђакса*. Београд: Народна књига, 1974.
- ТАНАСИЋ, Срето. „Синђакса глагола.“ *Синђакса савременог српског језика. Простја реченица* (П. Пипер, И. Антонић, В. Ружић, С. Танасић, Љ. Поповић, Б. Тошовић; ред. М. Ивић). Београд: Институт за српски језик САНУ. Београдска књига, Матица српска, 2005: стр. 345–470.
- ТАНАСИЋ, Срето. „Из проблематике реченица са везницима *кад*, *док* и *чим*.“ *Наш језик* књ. XXXVIII, св. 1–4 (2007): стр.15–26.
- ТАНАСИЋ, Срето. *Синђаксичке теме*. 2. издање. Београд: Београдска књига, 2009.
- ТАНАСИЋ, Срето. *Из синђаксе српске реченице*. Београд: Београдска књига, 2012.
- ХРАКОВСКИЙ, Виктор С. „Таксис (История вопроса, определение и типология форм).“ *Functional Grammar: Aspect and Aspectuality. Tense and Temporality. Essays in Honour of Alexander Bondarko* (ed. Adrian Barentsen & Youri Popyunin). München, 2001.
- ХРАКОВСКИЙ, Виктор С. „Категорија таксиса (общая характеристика).“ *Вопросы языкознания* 2 (2003), стр. 32–53.

Људмила В. Поповић

ТАКСИСНЕ КОНСТРУКЦИЈЕ СА НЕСПЕЦИЈАЛИЗОВАНИМ ВЕЗНИЦИМА У СРПСКОМ И УКРАЈИНСКОМ ЈЕЗИКУ

Резиме

У раду су размотрени грамађички и лексички показатељи типа таксисног односа (узајамне темпоралне локализације ситуација исказаних у зависносложеној реченици) у српским и украјинским конструкцијама са тзв. неспецијализованим везницима (срп. *кад(a)*, *ојкад(a)*, *ојкако*, *од кад(a)*, *док*, *докле*; укр. *коли*, *јак*, *відколи*, *відтоді як*, *поки*, *доки*). Наведени везници могу указивати на различите типове и подтипове таксисних односа – антериорност, контактну антериорност, прекинуту антериорност, симултаност (потпуну и непотпуну различитих типова), постериорност, постериорност при прекиду главне ситуације зависном и сл., у зависности од видских и временских значења глагола у предикатима основне реченице и зависне клаузе. Полазећи од тога, српске и украјинске конструкције са наведеним неспецијализованим везницима разврстане су на прототипичне – са очекиваним видским комбинацијама глаголских облика и

обележене, у којима је могућа девијација очекиваног глаголског облика услед утицаја лексичких и синтаксичких показатеља. Опис поменутих лексичких и синтаксичких маркера који заједно са глаголским видом учествују у исказивању типа таксисног односа у српском и украјинском језику потврђује да се та средства у великој мери подударају у оба језика. Истраживање такође показује да у сваком од разматраних језика постоје специфични везници (срп. *пошто*, *чим*, укр. *як*) који могу указивати на временски однос у реченици када је у предикату њене зависне клаузе глагол свршеног вида, притом се нетемпорална значења наведених везника у оба језика разликују.

Кључне речи: таксисни однос, зависносложена реченица, зависни везници, глаголски вид, лексички маркери, синтаксички маркери.

УСЛОВНЫЕ СОКРАЩЕНИЯ:

AOR	–	аорист
IPRF	–	имперфект
IPFV	–	несовершенный вид
FUT I	–	будущее время I
FUT II	–	будущее время II
LEX.MARC	–	лексический показатель
PAST	–	прошедшее время
POT I	–	потенциал I
POT II	–	потенциал II
PRF	–	перфект
PFV	–	совершенный вид
PRS	–	настоящее время
PQP	–	плюсквамперфект

ISSN 0350-185x, LXX (2014)
UDK: 811.161.1'367:004.738.5 ; 811.161.3'367:004.738.5
ID: 207509004
DOI: 10.2298/JFI1470075M
Примљено: 15. јануара 2014.
Прихваћено: 12. марта 2014.
Оригинални научни рад

ИННА И. МИНЧУК*

Гродненский государственный университет имени Янки Купалы
Кафедра журналистики
Гродно

АКТУАЛИЗАЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ КОНВЕРСНЫХ СТРУКТУР С ГЛАГОЛОМ *ВСТРЕТИТЬСЯ*

В статье исследуются особенности функционирования конверсных структур с глаголом *встретиться* в текстах электронных СМИ. Представлены особенности конверсных парадигм четырех типовых ситуаций: «встреча-свидание», «встреча-знакомство», «встреча-состязание» и «встреча-беседа». Установлено, что при кажущейся тождественности конверсные структуры асимметричны: выбирая одну структуру из конверсной пары *Иван встретился с Петром* $\longleftrightarrow$ *Петр встретился с Иваном* автор текста определяет приоритетную для него (и издания, которое он представляет) фигуру. Асимметрия синтаксических конверсивов определяется статусом участников описываемой ситуации и прослеживается в оппозициях «соотечественник – иностранец», «начальник – подчиненный», «инициатор встречи – приглашенный», «победитель – побежденный» и т.д. Актуализационный потенциал конверсных структур дает основания рассматривать синтаксические конверсивы как одно из вербальных средств конструирования медиареальности.

Ключевые слова: актуализация, асимметрия, конверсные структуры, синтаксис, язык СМИ.

К вопросу описания конверсных структур как одного из видов синтаксической синонимии лингвисты обращались неоднократно, обращая свое внимание на разноплановую нетождественность данных, на первый взгляд, идентичных конструкций (Пипер 1984, Всеволодова 2000, Мустайоки 2010). Особый интерес представляет асимметрия функционирования конверсных структур в медиатексте как один из способов моделирования медиареальности (Минчук

---

* inn-zhuk@yandex.ru

2013а), т.к. не вызывает сомнения, что если в языке существуют две конструкции с одним денотативным содержанием, значит в других планах (семантическом, когнитивном, прагматическом) они имеют различия. В современном мире очень важно видеть эту информативную и прагматическую разницу в предложениях, организованных от тождественных лексических единиц, но имеющих разный порядок слов. Важно и тому, кто строит высказывание – оратору, журналисту, редактору. Важно и адресату этих высказываний, т.е. каждому вовлеченному в информационное пространство человеку.

На первый взгляд, нет никакой разницы, какую из конверсных структур – *Иван встретился с Петром* или *Петр встретился с Иваном* – использовать для описания встречи двух лиц. Но в реальном тексте, где учитывается социальный, возрастной статус участников, где работает прагматика и когнитивный опыт автора, различие между этими двумя структурами существенно. Ср.: *Совершенно по-разному люди встречаются с Иисусом. Точнее говоря, это Бог встречается с нами. Или — знакомит нас с Собой* (Молодежная газета «Пальма», www.e-palma.ru, 2007.17.05); И так, *первым в Доме писателей я встретил вахтера. Точнее, вахтер встретил меня* (С. Носов. Член общества, 2000).

В общем виде сематический и синтаксический потенциал глаголов *встречать* и *встречаться* описан в работе С.Ю. Дементьевой (ДЕМЕНТЬЕВА 2008). Установлено, что в монопропозитивных предложениях глагол *встречать* выступает в качестве акционального предиката (*На вокзале я встретил бабушку*); глаголы *встречать* и *встречаться* функционируют в качестве реляционного предиката (*Руководители двух стран встречались за закрытыми дверями*); названные глаголы могут использоваться как авторизационные компоненты в предложениях с бытийными или характеристизационными предикатами (*В статье мне встретилась интересная информация*) и в качестве глаголов-эксplikаторов (*Я встретила взгляд артиста*).

В центре нашего внимания – функционирование конверсных структур с **реляционным предикатом** *встретиться* в медиатексте. Примеры: *Президент Беларуси Александр Лукашенко встретился в Сочи с членами олимпийской национальной команды по биатлону* (www.pressball.by, 2014.08.02) ←→ *Члены олимпийской национальной команды по биатлону встретились в Сочи с президентом Беларуси*; *Председатель Совета республики Национального собрания Беларуси Борис Батура в Страсбурге встретился с генеральным секретарем Совета Европы Терри Дэвисом* (www.sb.by, 2009.04.03) ←→ *Генеральный секретарь Совета Европы Терри Дэвис встре-*

тился с председателем Совета республики Национального собрания Беларуси Борисом Батурой; В рамках учебно-тренировочного сбора в Турции борисовский БАТЭ встретится с казахстанским "Окжетпесом" из Кокшетау (www.pressball.by, 2014.22.02) ←→ В рамках учебно-тренировочного сбора в Турции казахстанский «Окжетпес» из Кокшетау встретился с борисовским БАТЭ (из Беларуси). Активность подобных конструкций в современных текстах СМИ высока. При кажущейся формальной равнозначности конверсные структуры этого типа не являются тождественными в содержательном плане. Каждая из них выполняет свою задачу и используется в определенных условиях. В этом и состоит асимметрия синтаксических конверсивов (Минчук 2013b).

Важно выявить актуализационный потенциал конверсных структур с реляционным предикатом *встретиться* в медиатексте, для чего необходимо, во-первых, установить парадигматический потенциал конверсных структур с предикатом *встретиться*, во-вторых, определить ряд типовых ситуаций, в которых используются данные структуры, в-третьих, выявить факторы, определяющие выбор говорящим одной структуры из конверсной пары в определенной типовой ситуации.

Материал исследования – белорусские и российские электронные информационные ресурсы: информационный портал «СБ. Беларусь Сегодня» (www.sb.by), газета «Прессбол» (www.pressball.by), интернет-ресурс www.news.21.by, Белорусское телеграфное агентство (www.belta.by), деловой журнал «РБК» (www.rbcdaily.ru), газета «Российская газета» (www.rg.ru), газета «Советский спорт» (www.sovsport.ru) и др.

Для определения объема парадигмы использовался метод **моделирования**, затем на материале электронных информационных ресурсов была проведена **верификация**. В ходе **анализа** контекстов были установлены и **описаны** особенности функционирования структур в разных типовых ситуациях. Действенным, на наш взгляд, в определении актуализационного потенциала конверсных структур является метод **сопоставления** способов описания одной и той же ситуации в разных электронных информационных источниках.

1. Парадигматический потенциал конверсных структур с глаголом *встретиться*

Возможности языка в описании встречи двух лиц велики. Это могут быть структуры с синтагмой (*Иван и Петр встретились*), с

существительным во множественном числе (*Друзья встретились*), с количественным именным сочетанием (*Два друга встретились*), с сочетанием *друг друга* (*Иван и Петр встретили друг друга*); с бытийным предикатом (*У Ивана была встреча с Петром*; *Состоялась встреча Ивана и Петра*). Одним из способов представления названной ситуации являются и синтаксические конверсивы.

Суть конверсного преобразования состоит во взаимном изменении позиций присказуемых или присвязочных компонентов предложения с возведением одного из них в высший коммуникативный ранг, т.е. в позицию подлежащего (ВСЕВОЛОДОВА 2000: 452): *Иван – брат Петра* $\longleftrightarrow$ *Петр – брат Ивана*; *Татьяна переписывается с Олегом* $\longleftrightarrow$ *Олег переписывается с Татьяной*; *Аспирант готовит доклад* $\longleftrightarrow$ *Доклад готовится аспирантом*; «Динамо» *выиграл* у «Спартака» $\longleftrightarrow$ «Спартак» *проиграл* «Динамо». Синтаксические конверсивы обладают большим прагматическим потенциалом: выбирая ту или иную структуру из конверсной пары автор текста отдает приоритет (предпочтение) тому или иному участнику ситуации, производит «выбор ориентации» (МУСТАЙОКИ 2011) или «эмпатизирует» (KUNO 1976) с одним из участников, т.е. смотрит на описываемую в предложении ситуацию как бы из-за спины этого участника (см. таблицу 1).

Таблица 1 – Конверсные структуры с реляционным предикатом *встретиться*

Выбор ориентации (эмпатия)	<i>Иван</i>	<i>Петр</i>
Структура с глаголом активного залога	<i>Иван встретил Петра</i>	<i>Петр встретил Ивана</i>
Структура с глаголом взаимного залога	<i>Иван встретился с Петром</i>	<i>Петр встретился с Иваном</i>
Пассивная конструкция	<i>Иваном был встречен Петр</i>	<i>Петром был встречен Иван</i>
Структура с <i>дат. п.</i> субъекта	<i>Ивану встретился Петр</i>	<i>Петру встретился Иван</i>
Структура с дискретным сочетанием	<i>Иван провел встречу с Петром</i> <i>Иван имел встречу с Петром</i>	<i>Петр провел встречу с Иваном</i> <i>Петр имел встречу с Иваном</i>

Все приведенные в таблице предложения обладают общим денотативным значением, т.е. описывают одно и то же положение дел. Но различаются между собою фокусом эмпатии говорящего, способом представления предиката и участников ситуации.

2. Типовые ситуации с реляционным предикатом *встретиться*

Лексикографический анализ лексемы *встретиться* и контекстуальный анализ конверсных структур с указанным глаголом позволили выявить четыре типовые ситуации.

ТС-1: «встреча-свидание» (участники ситуации входят в визуальный контакт в определенной точке пространства). Контакт участников может быть как намеренным, так и случайным, что влияет на способ образования конверсной пары. При запланированном контакте участники ситуации равноправны: *24 августа воронежский крестный ход встретился с крестным ходом из Задонска, который вышел ему навстречу из Рождество-Богородицкого мужского монастыря* (www.jmp.ru, 2004.09.27) $\longleftrightarrow$ *24 августа крестный ход из Задонска, который вышел из Рождество-Богородицкого мужского монастыря, встретился с воронежским крестным ходом.*

При описании незапланированной встречи участников, конверсная структура требует формы *дат. п.* субъекта: *Утром по дороге на работу встретился я с бывшей одноклассницей* (www.sb.by, 2007.16.05) $\longleftrightarrow$ *Мне встретила бывшая одноклассница.*

ТС-2: «встреча-знакомство» (участники знакомятся друг с другом): *Мао Цзэдун впервые в своей жизни встретился с такой женщиной, как Цзян Цин* (www.ifes-ras.ru, 2002.12.30) $\longleftrightarrow$ *Мао Цзэдуну впервые в его жизни встретила такая женщина, как Цзян Цин.*

ТС-3: «встреча-состязание» (участники намеренно входят в контакт для борьбы, состязания): *В 1/16 финала Лиги Европы УЕФА борисовский БАТЭ встретится с французским «Пари Сен-Жерменом»* (www.sb.by, 2010.17.12) $\longleftrightarrow$ *В 1/16 финала Лиги Европы УЕФА французский «Пари Сен-Жермен» встретится с борисовским БАТЭ.*

ТС-4: «встреча-беседа» (участники намеренно входят в контакт для деловой беседы, обмена мнениями): *Вчера президент Дмитрий Медведев встретился в Ульяновске с азербайджанским лидером Ильхамом Алиевым* (www.rbcdaily.ru, 2009.11.25) $\longleftrightarrow$ *Вчера азербайджанский лидер Ильхам Алиев встретился в Ульяновске с (российским) президентом Дмитрием Медведевым.*

Представленне ситуације карактеризује особитим саставом конверсног парадигматичког реда и предпочтењима у избору експликација за дискретне саставе с отлагалним саставителним *встреча*.

Тако, структура с *дат. п.* субјекта естествена у ТС-1 и ТС-2 и немогућа у ТС-3 и ТС-4: **Вчера президенту Дмитрию Медведеву **встретился** в Ульяновске азербайджанский лидер Ильхам Алиев*; **В 1/16 финала Лиги Европы УЕФА борисовскому БАТЭ **встретится** французский «Пари Сен-Жермен»*.

У то исто време конверсне парадигме ТС-3 и ТС-4 садрже конверсиве с дискретним саставом *провести встречу* (Дмитрий Медведев **провел встречу** с Ильхамом Алиевым $\longleftrightarrow$ Ильхам Алиев **провел встречу** с Дмитрием Медведевым; Борисовский БАТЭ **проведет встречу** с французским «Пари Сен-Жерменом» $\longleftrightarrow$ Французский «Пари Сен-Жермен» **проведет встречу** с борисовским БАТЭ), тада како у ТС-1 и ТС-2 такве конверсиве немогуће: **Утром по дороге на работу я **провел встречу** с бывшей одноклассницей*; **Мао Цзэдун впервые в своей жизни **провел встречу** с такой женщиной, как Цзян Цин*.

На наш поглед, таква асиметрија конверсних парадигми обусловљена спецификом реалне ситуације: у животи састави-састављања и састави-беседе носе сплановану карактер, састави-састављање или састави-знакоство чаће пролазе спонтанно. Ова миса потврђује могућношћу састављања дискретних састави с лексемом *встреча*. Састави *случилась встреча, произошла встреча*, несущие семы 'неожиданно', 'вдруг', возможны для описания састави-састављања и састави-знакоства (*У меня **случилась встреча** с одноклассницей*; *Впервые в жизни Мао Цзэдуна **произошла встреча** с такой женщиной как Цзян Цин*) и недопустимы у састави о официалних састави-беседама и састави-састављањима¹.

Безусловно, перечеисленными ситуацијама не ограничује се састав семантички потенциал глагола *встретиться*. Мы отметили лишь устойчивые значения, закрепленные и в словарях, и в речевой практике журналистов. В медийных текстах сочетаемость глагола *встретиться* гораздо разнообразнее: «Хонда» **встретилась**

¹ Эти наблюдения еще раз подтверждают мысль М.В. Всеволодовой, что в составе предложения слово выступает не как лексема, а как конкретный лексико-семантический вариант (Всеволодова 2000: 21).

с КАМАЗом. Мотоциклист погиб на месте (www.mk.ru, 2013.10.07); Уже на первых секундах Александр **встретился** с мячом и попытался сделать обостряющий пас. Но атака гостей развития не получила (www.pressball.by, 2014.28.01). Несмотря на итальянское происхождение слова, граффити, каким мы его знаем сегодня, зародилось в Нью-Йорке как часть хип-хоп культуры. Вместе с ней оно перешагнуло океан и оказалось в Европе. Лично я впервые **встретился** с ним несколько лет назад в Праге (www.sb.by, 2001.16.05). По справедливому замечанию М.И. Конюшкевич, «неутомимая речевая деятельность и ризома планетарного общения в сети приобрели такой масштаб, что словари и грамматики не поспевают за лингвистическими экспериментами говорящих, которые нагружают слово все новыми и новыми смыслами» (Конюшкевич 2013: 211).

3. Специфика функционирования конверсных структур с реляционным предикатом *встретиться* в медиатексте

3.1 ТС-1: «встреча-свидание». Частотность этого типа конверсных структур в проанализированных медийных текстах невысока. Не претендуя на квантитативное описание проблемы, отметим лишь, что на представление данной типовой ситуации приходится около 5% всех проанализированных структур с глаголом *встретиться*. Такие предложения нехарактерны для информационных текстов и используются преимущественно в блогах журналистов, авторских колонках. Еще одна особенность – большая вариативность в плане актуального членения структур: *Иван встретился с Таней на вокзале* $\longleftrightarrow$ *Таня встретила с Иваном на вокзале*; *С Таней Иван встретился на вокзале* $\longleftrightarrow$ *С Иваном Таня встретила на вокзале*. *На вокзале Иван встретился с Таней* $\longleftrightarrow$ *На вокзале Таня встретила с Иваном*. Выбор той или иной структуры из конверсной пары и, соответственно, актуализация участника, на наш взгляд, определяются логикой построения текста: *Мать пропавшей девочки утверждает, что в Рамат-Гане она случайно встретила с женщиной, похожей на ее дочь* (www.newsru.com, 2013.21.02) – далее следует описание дочери; *С грибниками, Сергем и Александром, я встретился утром по дороге на работу* (www.sb.by, 2010.10.07) – далее автор уточняет обстоятельства встречи.

Здесь уместно привести замечание О.Ю. Дементьевой о том, что «в структуру этого типа предложений входит, как правило, ло-

кативный и / или темпоративный компонент» (ДЕМЕНТЬЕВА 2008: 81). Расположение компонента со значением места в теме или реме предложения определяет значение глагола: запланирована встреча или случайна. Следует отметить, что это, в свою очередь, влияет на особенность конверсного преобразования: *На вокзале Иван встретил Таню* $\longleftrightarrow$ *На вокзале **Ивану** встретилась Таня*. Конструкция с *дат. п.* субъекта возможна только при описании случайной, незапланированной встречи (невозможно **Ровно в полдень Ивану встретилась Таня*). Отсюда и предпочтения в выборе экспликатора в дискретных сочетаниях: *На вокзале у Ивана случилась (приключилась, произошла) встреча с Таней*.

3.2 ТС-2: встреча-знакомство. Структуры с реляционным предикатом *встретиться* в указанном значении в проанализированных медиатекстах единичны (частотность не более 1 %). Как и структуры предыдущей группы, это тип предложений встречается в повествованиях о судьбах людей, авторских блогах: *После матча с “Викторией” я в гостинице встретился с одним бразильцем. Ему дашь лет 60. Вместе с ним была его жена и подруга. Они просто так приехали в столицу Чехии* (www.pressball.by, 2006.14.11); *Впервые Гарри Каспаров встретился с соперником, родившимся уже после его восхождения на трон* (www.nkj.ru, 2007).

3.3 ТС-3: встреча-соствязание

В проанализированных медийных текстах о спортивных состязаниях частотность конверсных структур с реляционным предикатом *встретиться* невысока – около 14 %. Особенность данной типовой ситуации в том, что до состязания статус участников одинаков (горизонтальная ось коммуникации), т.к. предполагается, что равный встретится с равным, и потому конверсная пара образуется без ограничений: *В первом матче белоруски встретятся с итальянками* (<http://bvf.by>, 2010.07.20) $\longleftrightarrow$ *В первом матче итальянки встретятся с белорусками; Минское «Динамо» встретится с казахстанским «Актобе»* (www.pressball.by, 2013.14.11) $\longleftrightarrow$ *Казахстанский «Актобе» встретится с минским «Динамо»*. Материал показывает, что в информационных текстах СМИ авторы возводят в высший коммуникативный ранг представителя своей страны: *Виктория Азаренко встретится с Марией Кириленко в четвертьфинале «Ролан Гаррос»* (www.belta.by, 2013.03.06) – «Ролан Гаррос». *Мария Кириленко встретится с Викторией Азаренко в четвертьфинале* (www.eurosport.ru, 2013.03.06).

В то же время структуры, сообщающие об исходе состязания, дают информацию не только о состоявшейся встрече, но и об изме-

нившимся статусе участников. И здесь в фокусе эмпатии – победитель (*Белоруска Виктория Азаренко в финале **встретилась** с первой ракеткой в мировом рейтинге Серены Уильямс, их поединок завершился с результатом 8:6* (<http://sport.soroka-news.ru>, 2013. 22. 08)), а в случае ничьей – соотечественник (*В контрольном поединке на сборе в Турции «Минск» сегодня, 23 февраля, **встретился** с “Алмалыком” из Узбекистана и свел матч к ничьей — 3:3* (www.pressball.by, 2014.23.02)).

Что касается структур с сочетанием *провел встречу* (товарищескую, (полу)финальную, домашнюю), в их функционировании тоже наблюдается закономерность: в фокусе эмпатии, как правило, победитель состязания, на что указывает экспликатор *проводить*. Примеры многочисленны: *Хоккеисты национальной сборной Беларуси **провели товарищескую встречу** с командой Франции. Игра закончилась победой белорусских хоккеистов* (www.sb.by, 2009. 20. 04); *На второй стадии отбора, которую 2–6 октября принимала Голландия, наши соотечественники **провели пять встреч**: с командами Украины (3:0), хозяев (1:3), Израиля (3:1), Румынии (3:2) и Швеции (3:2)* (www.pressball.by, 2013.14.11); *Минские динамовцы на предсезонном сборе **провели товарищескую встречу** с российской «Сибирью». Минчане выиграли 2:0* (www.pressball.by, 2014. 04. 02); *В финале XXXIII Международного турнира по самбо Василий Караулов **провел встречу** с россиянином Альбертом Монгушем, а Аслан Мудранов с Артуром Те из Киргизии. В каждой встрече счет был 2:0 в пользу кубанцев* (www.yug-sport.com, 2012. 03. 27); *Вчера «Красные звезды» **провели встречу** с «Крыльями Советов» и выиграли 6:3* (www.sovsport.ru, 2010. 25. 12).

3.4 ТС-4 «встреча-беседа». Частотность этого типа синтаксических конверсивов в проанализированных медийных текстах высока – 80%. Жанр текстов – преимущественно информационная заметка: *6 апреля в ходе визита в Словению министр иностранных дел Беларуси Сергей Мартынов **встретится** с президентом страны Данило Тюрком и главой МИД Словении Самуэлем Жбогаром* (www.sb.by, 05.04.2010). Для этого типа синтаксических конверсивов характерно расположение в заголовке заметки или в лиде (первом предложении, отражающем суть новости).

Еще одна отличительная особенность – низкая вариативность структур в плане актуального членения: тема, фокус эмпатии и грамматическое подлежащее совпадают. Нам встретились единичные случаи использования инвертированных конструкций: *Закончилась*

*однодневная рабочая поездка госсекретаря Союзного государства Беларуси и России Павла Бородина в Минск. Вчера с ним **встретился** Председатель Высшего Госсовета Союзного государства Александр Лукашенко* (www.sb.by, 2001.12.05).

Следует отметить, что на официальных сайтах (например, официальный интернет-портал Президента Республики Беларусь (<http://president.gov.by>), официальный портал Белорусской Православной Церкви (www.church.by), официальный сайт партии «Единая Россия» (<http://er.ru>) и др.), представляющих деятельность первого лица, его имя находится в фокусе эмпатии автора текста: ***Александр Лукашенко встретился** с членами Совета Евразийской экономической комиссии и председателем Коллегии ЕЭК* (<http://president.gov.by>, 2014.19.02); ***Митрополит Павел... встретился** с председателем Гродненского облисполкома Владимиром Кравцовым* (www.church.by, 2014.25.02); ***Премьер-министр РФ Дмитрий Медведев сегодня встретится** с главным исполнительным директором компании «Дженерал электрик» Джеффи Иммельтом* (<http://er.ru>, 2014. 11. 02). Такое профилирование предсказуемо, и иное расставление приоритетов было бы некорректным. В целом для официальных электронных источников наблюдается четкая тенденция эмпатировать с представителем своей страны, региона, организации: ***Александр Лукашенко встретился** с Патриархом Московским и всея Руси Кириллом* (<http://president.gov.by>, 2009. 10. 04) – ***10 апреля Святейший Патриарх Московский и всея Руси Кирилл встретился** с Президентом Республики Беларусь Александром Григорьевичем Лукашенко в рабочей Патриаршей резиденции в Чистом переулке* (<http://www.pravoslavie.ru>, 2009. 10. 04).

Но если официальные сайты не претендуют на всестороннее и объективное изложение информации, то в информационных текстах электронных газет отражение авторской позиции как будто бы не предполагается. И здесь представляется уместным процитировать замечание В.З. Демьянкова о том, что в тексте «“нейтральность перспективы“ – это фикция. Задача, скорее, состоит в том, чтобы определить возможные искажения, к которым может привести интерпретатора та или иная степень эмпатии или антиэмпатии по отношению к той или иной личности» (Демьянков 1989: 113). Соответственно в информационном тексте, выбирая одну структуру из конверсной пары *Иван встретился с Петром* ←→ *Петр встретился с Иваном*, автор текста (журналист) фактически определяет,

кому из участников ситуации он (и издание, которое он представляет) отдает приоритет². Иллюстрируем этот тезис примерами.

Газета «СБ. Советская Белоруссия» – официальное государственное издание. В сообщениях о встрече на высшем уровне в фокусе эмпатии – официальные представители страны: **Посол Беларуси в Казахстане встретился с акимом Астаны Имангали Тасмагамбетовым** (www.sb.by, 2013. 25. 10). **Председатель Совета республики Национального собрания Беларуси Борис Батура в Страсбурге встретился с генеральным секретарем Совета Европы Терри Дэвисом** (www.sb.by, 2009. 04. 03).

Любопытно, что актуализация соотечественников в медиатексте наблюдается не только на оси горизонтальной коммуникации³ «равный – равный», как следует из приведенных выше примеров, но и на вертикальной оси («начальник – подчиненный», «старший – младший», «занимающий более высокое служебное положение – занимающий более низкое служебное положение», «стоящий выше в социальной иерархии – стоящий ниже в социальной иерархии»), когда статус участников встречи различен: **6 апреля в ходе визита в Словению министр иностранных дел Беларуси Сергей Мартынов встретится с президентом страны Данило Тюрком и главой МИД Словении Самуэлем Жбогаром** (www.sb.by, 2010.05.04).

Особенно очевидно изменение фокуса эмпатии при сопоставлении представления одного события в белорусских и российских источниках информации: **Премьер-министр Беларуси Михаил Мясникович встретился сегодня в Ялте со своим российским коллегой Дмитрием Медведевым** (www.belta.by, 2012.28.09) – **Председатель Правительства России Дмитрий Медведев встретился в Ялте с Премьер-министром Республики Беларусь Михаилом Мясниковичем** (www.rbc.ru, 2012.28.09).

Этот же принцип расставления приоритетов соблюдается и в синтагматике предложений: в официальных СМИ первым в тексте подается имя соотечественника, своей страны и т.д. *Встреча пре-*

---

² Анализируя способы представления авторского начала в медиатексте, Т.В. Шмелева предлагает определенную шкалу «от “теневого присутствия” автора в абсолютно объективированной информации... до откровенного Я с информацией об обстоятельствах добывания информации и ее осмыслении» (ШМЕЛЕВА 2010). Представляется, что выбор определенной структуры из конверсной пары – один из способов имплицитного представления автора в медийном тексте.

³ Здесь мы используем идею И.А. Стернина о коммуникативном равновесии: горизонтальном и вертикальном (СТЕРНИН 2002).

мьер-министра Беларуси Михаила Мясниковича и руководителя правительства Российской Федерации Дмитрия Медведева пройдет 28 сентября в Ялте (<http://news.21.by>, 2012. 14. 09) – **Премьеры Медведев и Мясникович встретятся 28 сентября в Ялте** (www.baltinfo.ru, 2012. 15. 09); *Мы постоянно уделяем внимание развитию наших торгово-экономических отношений. Думаю, у нас есть все возможности, чтобы наращивать наш товарооборот*“, – сказал Сидорский. *При этом он отметил, что в прошлом году товарооборот Беларуси и Украины составил 5 млрд. долларов* (www.sb.by, 2013.25.10).

С учетом авторской эмпатии строятся и **сложные прилагательные**: *Глава Администрации Президента Беларуси Владимир Макей 14 августа встретился с помощником государственного секретаря США по делам Европы и Евразии Филипом Гордоном. В ходе встречи подробно обсуждена повестка дня двусторонних белорусско-американских отношений* (www.belta.by, 2009. 14. 08).

В целом тексте актуализация участников конверсной ситуации выглядит следующим образом: *Многие ожидают от предстоящей встречи если не эпохального прорыва, то существенного позитивного сдвига в отношениях между Россией и США. Но может ли встреча президентов Путина и Буша действительно стать поворотным моментом в российско-американских отношениях? События последних двух месяцев свидетельствуют о том, что впервые за полвека у России и США появился общий враг – международный терроризм* (www.sb.by, 2001. 10. 11).

Приведенный фрагмент текста – пример описания ситуации, в которой белорусский журналист выступает как представитель третьей стороны, отдающей приоритет государству-соседке. Однако в таких случаях четкие закономерности в актуализации участников встречи выявить сложно хотя бы по той причине, что информация о событиях нередко подается со ссылкой на зарубежный источник информации, и текст может не подвергаться изменениям.

Есть и способ соблюсти нейтралитет с позиции третьей стороны: в заголовке высший коммуникативный ранг журналист отдает одному из участников, в лиде – другому. Заголовок: **Король Иордании тайно встретился с израильским премьером**. И далее лид: **Премьер-министр Израиля Биньямин Нетаниягу и король Иордании Абдалла II недавно провели тайную встречу, пишет газета “Гаарец” со ссылкой на арабскую прессу** (www.sb.by, 2012. 26. 12).

Профилирование представителя своей страны в информационном тексте – не безусловный закон. Указанный принцип нарушает-

ся, например, когда встреча происходит с явным «инициативным преимуществом»: *Штефан Фюле встретился в Минске с членами Общественного консультативного совета... Об этом БелаПАН сообщил член ОКС Юрий Загуменнов. По его словам, на встрече речь шла о развитии гражданского общества в Беларуси (www.sb.by, 2010. 15. 11)*. Аналогичным образом строится высказывание и в случаях, когда инициатором встречи выступает журналист. И тогда в фокусе эмпатии редакции – ее сотрудник: *Председателя госконтроля Зенона Ломатя застать в офисе трудновато. Чаще всего он на передовой — в областях. Нашему корреспонденту повезло. Он встретился с Зеноном Кузьмичом и смог задать ему несколько актуальных, на взгляд газеты, вопросов (www.sb.by, 2007. 25. 08)*.

Конверсная парадигма в описываемой типовой ситуации содержит пару структур с дискретным сочетанием *провел встречу*, обладающим семой инициативности. По нашим наблюдениям, сочетание *провел встречу* (очередную, ежегодную, традиционную, рабочую, оперативную, экстренную, плановую, официальную, регулярную) используется:

– на оси вертикальной коммуникации, когда статус участника, находящегося в фокусе эмпатии, выше статуса второго участника: *Президент провел рабочую встречу с министром образования Сергеем Маскевичем (www.sb.by, 2013.12.08)*, но некорректно **Министр образования Сергей Маскевич провел встречу с президентом; Министр внутренних дел Владимир Наумов на прошлой неделе провел рабочую встречу с журналистами (www.sb.by, 2008. 15. 02)*, едва ли **Журналисты провели рабочую встречу с министром внутренних дел Владимиром Наумовым;*

– на оси горизонтальной коммуникации, когда один из участников проявляет инициативу в организации встречи: *Очередные встречи с читателями провели сотрудники «СБ» в районах Могилевской области (www.sb.by, 2001. 22. 09)*.

Необоснованный выбор «ориентира» и непоследовательное представление события ведет к смещению фокуса эмпатии. Вот, неудачный, на наш взгляд, заголовок одной из заметок: *Предприниматели Бразилии встретили деловые круги Беларуси. Суть сообщения проясняет следующий за заголовком текст: Как проинформировал МИД Беларуси, 9–16 ноября проходит визит белорусской делегации во главе с заместителем Министра иностранных дел Республики Беларусь Александром Гурьяновым в Федеративную Республику Бразилия (www.sb.by, 2012.26.12)*. Такие информационные

тексты сложны для восприятия и вызывают впечатление некоторого раздвоения внутреннего «Я» автора.

Таким образом, несмотря на фактическую тождественность скрывающейся за синтаксическими конверсивами информации, каждая структура из конверсной пары обладает актуализационной асимметрией, которая учитывается авторами медийных текстов. В информационных текстах синтаксические конверсивы выступают как один из имплицитных способов выражения авторского отношения к сообщаемой информации.

Проведенный анализ показал не просто высокий семантический и синтаксический потенциал глагола *встретиться*, но и специфику его функционирования в медиатексте. Абсолютное большинство конверсных структур с указанным глаголом описывают типовую ситуацию встречи-беседы, редко – встречи-состояния, в единичных случаях – встречи-свидания и встречи-знакомства. В информационных текстах СМИ актуализация того или иного участника описываемой ситуации тесно связана с его социальным статусом и прослеживается в оппозициях «соотечественник – иностранец», «начальник – подчиненный», «инициатор встречи – приглашенный», «победитель – побежденный» и т.д.

Актуализационный потенциал конверсных структур дает основание рассматривать синтаксические конверсивы как одно из вербальных средств конструирования медиареальности. Это знание важно не только для работников СМИ, работающих над текстами, но и для их адресатов. В ходе «декодирования» информационного текста читателю важно понимать, что фигура автора – не только за каждым словом, но и за каждой позицией слова в тексте.

Цитированная литература

- ВСЕВОЛОДОВА, Майя В. *Теория функционально-коммуникативного синтаксиса: фрагмент прикладной (педагогической) модели языка : учебник*. Москва: Изд-во МГУ, 2000.
- ДЕМЕНТЬЕВА, Ольга Ю. Семантический и синтаксический потенциал лексем (на примере глаголов *встречать* и *встречаться*) // *Язык. Культура. Человек*. Сборник научных статей к юбилею профессора М.В. Всеволодовой. Москва, 2008: стр. 78 – 88.
- ДЕМЬЯНКОВ, Валерий З. *Интерпретация, понимание и лингвистические аспекты их моделирования на ЭВМ*. Москва: Изд-во МГУ, 1989.

- КОНЮШКЕВИЧ, Мария И. Оцифрованное слово стремится к «семантической бесконечности». *Речевая коммуникация в средствах массовой коммуникации*: матер. II Междунар. науч.-практич. семинара, Санкт-Петербург, 17–19 апреля 2013 г. Санкт-Петербург, 2013: стр. 211–214.
- МИНЧУК, Инна И. Конверсивы как инструмент создания медиареальности. *Лінгвістичні студії*: зб. наук. праць. Вип. 26. Донецьк: ДонНУ, 2013: стр. 113–117.
- МИНЧУК, Инна И. *Симметрия и асимметрия в семантико-синтаксическом поле конверсивности русского языка*. Автореф. дис. ... кан. филол. наук: 10.02.02. БГУ Минск, 2013.
- МУСТАЙОКИ, Арто. Толкование конверсивных конструкций в рамках функционального синтаксиса. *Слово и язык: сборник статей к 80-летию академика Ю.Д. Апресяна*. Москва: Языки славянских культур, 2011: стр. 528–536.
- ШМЕЛЕВА, Татьяна В. Автор в медиатексте. *Новгородские медиа: стилистический портрет*. Сборник материалов. Великий Новгород, 2010. <http://www.novsu.ru/npe/files/um/1588617/portrait/Data/author_v_mediatekste.html> 12. 02. 2014.
- ПИПЕР, Предраг. О конверсивных предложениях с квантификативами всеобщности в сербохорватском языке сопоставительно с русским. *Исследования по славянской филологии*. Москва: Московский университет, 1984: стр. 147–158.
- СТЕРНИН, Иосиф. А. *Основы речевого воздействия*. Учебное издание. Воронеж: «Истоки», 2012.

Inna I. Minchuk

POTENTIAL OF ACTUALIZATION OF CONVERSE STRUCTURES
WITH THE VERB *TO MEET*

Summary

The article represents an analysis of functioning of converse structures with the verb to meet in electronic mass media texts. The specific of converse paradigm in four standard situations was revealed: «meeting-appointment», «meeting-acquaintance», «meeting-competition» and «meeting-conversation». There was established that nevertheless the converse structures seem to be identical they are asymmetric indeed: by choosing one structure from converse pair *Ivan met Peter* $\longleftrightarrow$ *Peter met Ivan* the author of the text defines the priority figure for him (and for the edition that he represents). The asymmetry of

syntactical converses is defined by the status of the situation participants and can be evident in the following oppositions: «compatriot – foreigner», «chief – subordinate», «the initiator of a meeting – the person been invited», «the winner – loser», etc. Potential of actualization of converse structures gives the grounds to consider syntactic converses to be one of the verbal means of creating the media reality.

Keywords: actualization, asymmetry, converse structures, syntax, media language.

ISSN 0350-185x, LXX (2014)
UDK: 811.163.41'367.335 ; 811.163.41'367.7
ID: 207509516
DOI: 10.2298/JFI1470091A
Примљено: 30. августа 2013.
Прихваћено: 12. марта 2014.
Оригинални научни рад

МИЛИВОЈ Б. АЛАНОВИЋ*
Универзитет у Новом Саду**
Филозофски факултет
Одсек за српски језик и лингвистику

ВИДОВИ ЛЕКСИЧКЕ РЕГУЛАЦИЈЕ МЕЂУРЕЧЕНИЧНЕ КАУЗАЛНЕ КОРЕЛАЦИЈЕ

Иако је реч о категорији подложној објективној и емпиријској провери, у овоме раду намеравамо да укажемо на примере у којима долази до изражаја субјективна перцепција односа каузалне међузависности међу одговарајућим појавама и процесима, при чему се компонента субјективности изражава увођењем одговарајућих модалних речи у функцији каузалних регулатора, попут прилога и прилошких израза типа *без разлога*, *узалуд* итд., као у примеру *Узалуд је чека јер она неће доћи*. Последњи пример указује да се тек увођењем одговарајућих каузалних регулатора међу саодносним реченицама може успоставити узрочно-последична веза – стога што узрок не регулише ток радње, већ се њим неутралише њена сврсисходност. С друге стране, каузалним регулатором типа *без разлога* наглашава се да радња узрочне реченице не може или не треба да буде стварни узрок последичне радње, као у примеру *Љуђиши се без разлога јер сам се само шалио*. Овај вид каузалне регулације, успостављен на хипотаксичком и паратаксичком нивоу, у фокусу је овога истраживања.

Кључне речи: српски језик, синтакса, каузалност, лексичка семантика, сложена реченица, хипотакса, паратакса, јукстапозиција.

1. Увод

Каузалност представља непосредан израз корелације између појава нашег материјалног света, тј. ситуација или догађаја (Мило-

---

* milivoj.alanovic@sbb.rs

** Овај рад је настао у оквиру пројекта бр. 178004 под називом *Стандардни српски језик – синтаксичка, семантичка и прагматичка исцртавања*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

ШЕВИЋ 1986а: 281), које стоје у одређеној интеракцији и међузависности. Поменута међузависност се очитује кроз успостављање узрочно-последичног ланца као најчистијег облика манифестације ове онтолошке категорије. Због тога што не претпоставља само један облик језичке формализације, у неким лингвистичким теоријско-методолошким приступима, на пример у функционалној граматички, каузалност се посматра као функционално-семантичко поље, будући да представља категоријални комплекс сачињен од различитих језичких јединица, од којих су неке типичне каузалне, док су друге место пресека више различитих значења. Могући одговор на њену комплексност лежи и у томе да се каузалност не заснива само на деловању на предмете и лица, већ и на промишљању и апстраховању, односно објашњавању узрочно-последичних веза међу појавама које свој језички одраз задобијају на основу одређене менталне слике као отиска стварности на човеков ум и његове спознајне способности (ЗОЛОВОА 2003: 7). Стога се о каузалности не говори само као о објективној категорији, већ и као о субјективној, доживљајној и феноменолошкој (WIERZBIŃSKA 1996: 71), управо стога што се поједини односи у појавном свету успостављају, или уочавају, најпре у свести ангажовањем когнитивних ресурса човека, иако у стварности могу имати статус објективне датости.

У контексту последњих опсервација се могу посматрати и примери сложених реченичних комплекса, иначе најадекватнијег језичког израза каузалности (МИЛОШЕВИЋ 1986а: 281), које у раду анализирамо, међу којима је узрочно-последична веза успостављена посредством одговарајућег каузалног регулатора, углавном прилога или прилошког израза типа *узалуд*, *без разлога* итд., којим се непосредно поништава сама сврха са којом се предузима последична радња (нпр. *Узалуд је чека јер она није ни ѿошла*) или пак свака потреба за њеном реализацијом (нпр. *Дошао си без разлога јер сам већ завршио*). Будући да се у последњим примерима узрочном реченицом не именује околност узрочнога типа која омогућује или онемогућује реализацију управне радње (тј. радње надређене реченице), већ околност која омета или онемогућује достизање предвиђенога циља или остваривање задатог резултата радње, односно околност за коју се негира да може бити стварни узрок управне радње, овај тип сложене реченице с разлогом завређује нашу пажњу, тим пре што се нијансирање узрочнога значења у датим структурама не регулише посредством одговарајуће граматичке форме, већ увођењем специфичних лексичких јединица, о чему ће бити више речи у потоњим параграфима.

2. Каузалне структуре

Каузалност као онтолошка категорија стиче одговарајуће формализационе јединице у сваком језику (COMRIE 1989; TALMY 2000), без чега се о њој не би ни могло говорити као о језичкој категорији. Штавише, она се прожима на лексичко-семантичком, морфосинтаксичком или синтаксичком нивоу (KOVAČEVIĆ 1988: 19–21; ПИПЕР 2005: 792–793),¹ одражавајући тако на различитим плановима језичке структуре сву сложеност овог појмовног концепта, који се може повезати са простијим категоријама, примарно са простором и временом (ПИПЕР 2005: 788, 791), чак и начином (KOVAČEVIĆ 1988: 42–43). Последњи ставови се темеље на хомоморфности језичких репрезентаната ових категорија, што недвојбено доказује да током развоја логичких и језичких категорија оне простије служе као основ за изражаваће оних сложенијих (KOVAČEVIĆ 1988: 43).

Форме са узрочним значењем се, сасвим разумљиво, у првом реду дефинишу с обзиром на однос према глаголу, што значи да се начелно сврставају у категорију адвербијалних детерминатора, премда се сам узрок може појавити и на позицији граматичког субјекта, када именски део предиката заузима именица типа *узрок*, *разлог* итд. (нпр. *Суша је узрок слабих њриноса*), односно неправог објекта уз неке медијалне глаголе (нпр. *Плаши се мрака*), атрибута (нпр. *сѝрах од нејознајѝог*) итд.² Будући да сама адвербијална форма углавном није довољан услов за експликацију неког од узрочних значења, као релевантан фактор семантичке диференцијације узрочног поља појављује се лексичко значење и глагола и управног члана узрочне конструкције која га одређује.³ Премда су формални

¹ Када је реч о нивоима језичке структуре где функционишу одговарајуће каузалне формализационе јединице, у првом реду се мисли на морфосинтаксичке јединице, нпр. предлошко-падежне конструкције као типична средства експликације узрочно-последичне везе на нивоу прости реченице, глаголске прилоге, апозитивне атрибуте, али и прилоге, именице као и саме каузативне глаголе, а потом и на јединице у оквиру сложене реченице, како оне независне тако и оне зависне.

² М. Ковачевић, обрађујући узрочне односне реченице, посебно истиче да узрочност и адвербијалност нису у односу интердепенденције (KOVAČEVIĆ 1988a: 45).

³ Диференцијација унутар поља каузалности се може извести на основу појавне сфере узрока у односу на лице у коме се очитује последица. Тако се узрок може сместити у интраперсоналну и екстраперсоналну сферу, где узрок интраперсоналног типа представља унутрашњи узрок и везује се за сферу истог лица као и последица, док узрок у екстраперсоналној сфери представља спољашњи узрок, најчешће у виду другог лица или какве околности (ПИПЕР 2005: 793–800). М. Ивић успоставља семантичке опозиције које се заснивају на већем броју семантичких

језички показатељи односа каузалности пожељни, некада чак и неизбежни, у појединим се случајевима међуситуациони каузални однос успоставља на темељу наше перцепције стварности, односно познавања ситуационог контекста, те су у комуникативном смислу лексичко-граматички показатељи узрочно-последичне везе међу два корелативним ситуацијама излишни (*Болезнан је и није дошао на њосао*). Стога говорећи о каузалности, имплицитно се укључује и консекутивност, јер се тек кроз последицу очитује и сам узрок, што потврђује да је реч о сложеној релационој категорији, где су узрок и последица у нужној, нераскидивој логичко-семантичкој вези, чинећи тако антагонистичан и поларни пар (БОНДАРКО и др. 1996: 158), при чему се остали сродни семантички односи заснивају на релативизацији, чак слабљењу поменуте узрочно-последичне везе.⁴

Поједини типови узрочних значења изражавају се неким мање-више специјализованим средствима, при чему се у првом реду мисли на предлошко-падежне конструкције које одређују глаголе, односно предикате специфичне семантике (нпр. *од* + Ген. за ефектора, *из* + Ген. за стимулатора). С друге стране пак, када је реч о исказивању узрока на нивоу сложене реченице, очито је да везе између граматичке форме и појединих узрочних значења слабе, тако да се готово и не може говорити о неком вишем степену граматикализације поменутих узрочних значења.⁵ У таквим приликама се фокус пажње

критеријума – критеријуму вољности (свесно / несвесно), непосредности (изазивач / подстрекач), те броја и односа субјеката (активни / пасивни) – при чему се значењска диференцијација узрочног семантичког поља заснива на типу везе између узрока и последице. На тај начин се неки узроци могу појавити као активни у стварању одговарајућих последица (*Пао је од умора*), док су други пасивни при настајању неког стања или неке радње: *Опићи због лошег времена* (ИВИЋ 1954: 70). На темељу ових опсервација се и заснива семантички мотивисана класификација узрочних подтипова, која се заснива не само на утврђивању појавне сфере и узрока и последице већ и на типу узрочне и последичне радње или процеса, а укључује значења ефектора, стимулатора, критеријума, разлога и повода (КОВАЧЕВИЋ 1988).

⁴ У категоријални комплекс каузалности се, поред узрока као центра овог комплекса, укључују и друге блиске категорије, као што су циљ, услов, допуштање (ПИПЕР 2005: 786), које се сматрају периферним, а развијају на варирању основног узрочног значења са другим допунским елементима (МИЛОШЕВИЋ 1985: 33–34; VASIĆ 2000: 179; ПИПЕР 2005: 840), што је, разуме се, праћено и сменом или променом одговарајућих средстава језичке формализације.

⁵ Ипак се не може оспорити оправдан утисак да се зависним реченицама са везницима *будући да*, *кад*, *како* (МИЛОШЕВИЋ 1985: 33) или *на основу њога ишћо* указује на основ или критеријум у поступању агенса управне реченице.

истраживања помера са структурног на лексичко-семантички план реченице, што је случај и у нашем раду.

3. Лексички каузални регулатори

Предмет овога истраживања је, како је већ раније речено, један тип реченичних каузалних структура, чије је главно обележје обавезна реализација каузалног регулатора – у виду прилога или прилошког израза типа *без разлога*, *безразложно*, *бесциљно*, *без иошреб*, *бесииошребно*, *неиошребно*, *безусиешно*, *узалуд*, *залуд*, *бадава* и сл. у адвербијално детерминативној функцији, или у виду одговарајућег придева, нпр. *безразложан*, *бесииошребан*, *узалудан* итд. у оквиру копулативног предиката – у оквиру надређене реченице или прве у низу напоредних или јукстапонираних реченица којом се саопштава последична радња. Поменуте се структуре реализују као двочлани или трочлани низови реченица, при чему оне хипотаксичке структуре начелно стоје у регуларној алтернацији са оним паратаксичким и јукстапонираним, тј. асиндетским.⁶ Њихова заједничка одлика, међутим, јесте да се узрочна реченица, односно независна реченица којом се именује узрочна радња, начелно распоређује у постпозицији, што илуструју следећи примери:⁷

И тако је многа лепотица, жељна сасвим нечег другог од њих, **узалуд** седала љубазно у њихово друштво, кријући свој смех иза лепезе, а трепћући очима, јер су је они примали као од беде, стискајући грчевито једном руком карте, другом своје кесе, довикујући при томе једно другоме, српски, досетке на рачун осталих, спокојни што их нико разумети не може и што их нико надмудрити неће [М. Црњански, *Сеобе* 1]. Комисија је радила годину дана крајње **безуспешно** јер нисмо успели да од релевантних државних органа, као што су Агенција за приватизацију, правосуђе и надлежна министарства дођемо до полазних података [www.juznevesti.com]. Отварање туристичког факултета у Будви је **непотребно** исполитизовано, јер је то питање у надлежности Сената универзитета Црне Горе... [Полиџика, 19.8.2000]. ...изнесећи мишљење да је „то урађено **без разлога**, јер није било основе у изборним резултати-

⁶ О потреби да се асиндетске структуре издвоје из корпуса хипотаксичких и паратаксичких више говори Б. Станковић (Станковић 1987: 70).

⁷ У раду је коришћен електронски корпус Математичког факултета у Београду (www.korpus.matf.bg.ac.rs). Стога се уз примере наводи само име писца и назив дела. Уз пример из дневне штампе су наведени и датуми. За остале електронске изворе је наведена интернетска страница.

ма...“ [*Политика*, 02.12.2000]. **Узалуд** му притрчаше и покушаше да га умире, **узалуд** га положише на шезлонг дуж зида, као кладу. Непрестано је тешко, бесно дахтао [М. Црњански, *Сеобе* 1]. Мој отац је **безуспешно** нудио у штамбу свој нови ред возње на коме је радио годинама. Рукопис је стајао у фиоци писаћег стола... [Д. Киш, *Башића, њејео*]. Чини се, међутим, да незадовољство узгајивача дувана није **безразложно**. Јер, они су од државе прошле године добили много већа средства [*Политика*, 17. 03. 2009].

Као кључни диференцијални критеријум при идентификацији реченичних комплекса које анализирамо наметнуо се њихов лексички састав, док је форма граматичке везе којом се елементарне предикације повезују у сложени реченични комплекс, у који су интегрисане путем јукстапозиције, координације или субординације, од секундарног значаја. Упориште за овакво опредељење налазимо у чињеници да се узрочно-последична веза међу интегрисаним реченицама и њима исказаним пропозицијама може успоставити само на основу појаве одговарајуће регулаторне лексичке јединице – нпр. придева *узалудан* у саставу именског предиката (*Његов њруд је узалудан јер неће усјеићи*) или одговарајућег прилога или прилошког израза у адвербијално детерминативној функцији (*Учи узалуд јер неће њоложити*), уведених у реченицу која саопштава шта је последица, стварна или само пресупонирана. Стога је о датим лексичким јединицама сасвим утемељено говорити као о каузалним регулаторима, тим пре што његовим изостанком узрочно-последична веза међу денотираним радњама или не може бити успостављена, или се мења, чак нарушава, те се губи основ њихове смисаоне и граматичке повезаности.

Са аспекта структурних образаца у којима се појављују, дати се каузални регулатори могу срести у комплексу са зависном узрочном реченицом (нпр. *Узалуд чекаш јер она неће доћи*), у независно-сложеном реченичном комплексу (нпр. *Узалуд чекаш, али она неће доћи*) или у комплексу насталом јукстапозицијом (нпр. *Узалуд је гледа. Она га ни не њримеђује*), при чему је избор неког од наведених модела у тесној вези са прагматичким обележјима исказа (Васић 1996: 32). С друге стране, дати комплекси могу бити минимално двочлани или трочлани реченични низови. Док двочлани комплекси претпостављају непосредно повезивање реченица којима се идентификују узрок и последица (нпр. *Узалуд си дошао, све сам већ завршио*), дотле се у трочлани комплекс редовно укључује напоредна супротна реченица која садржи каузални регулатор, те преко које

се посредно повезују узрок и последица (нпр. *Дошао си, али њо је узалуд, све сам већ завршио* или *Дошао си, али узалуд јер сам већ завршио*).

3.1. У досадашњим студијама посвећеним узроку и његовим значењима није било више речи о овом реченичном типу. Истина, М. Ковачевић реченице с прилогом *узалуд* наводи као један од подтипова унутар субпоља разлога (КОВАЧЕВИЋ 1988: 151), што је и оправдано будући да се у овом случају не може говорити о посебном инвентару граматикализационих средстава, а управо је његово утврђивање и био примарни циљ досадашњих студија. Ипак, неспорно је да се овим реченичним типом именује индиректан или посредан узрок вршења или невршења последичне радње.

У разумевању улоге каузалних регулатора може нам помоћи и њихов лексикографски опис у РМС, при чему наводимо значења прилога. Иако су поменути прилози изведени од придева, с обзиром на то да придеви претпостављају номинализацију последичног пропозиционог садржаја, сматрамо их секундарним регулаторним јединицама. Тако, у РМС се прилог *узалуд* дефинише као „без користи, без потребе, (за)бадава“, док се прилог *узалудно* одређује као „на узалудан начин, узалуд“ (РМС 6: 441); за прилог *безразложно* наводи се значење „без разлога, неосновано“ (РМС 1: 168), за *безусијешно* „без успеха, узалудно, неуспешно“, а за *бесциљно* „без циља, без сврхе“, док се прилог *нејошребно* и не бележи у РМС, али се за придев *нејошребан* наводи значење „који није потребан, излишан, сувишан“ (РМС 3: 736).

3.2. Иако наведене дефиниције не прецизирају семантичке односе који су релевантни за успостављање узрочно-последичне везе међу двама радњама, лексикографски опис значења поменутих прилошких каузалних регулатора указује на то да их је могуће разврстати у два типа: први, који упућује на то да предузета радња, или пак вид и облик њенога испољавања, не обезбеђује остваривање предвиђеног циља или резултата (нпр. *безусијешно*, *бесциљно* и *узалуд*), и други, који указује на то да не постоји стваран или оправдан разлог за предузимање одређене радње (нпр. *безразложно* и *нејошребно*).

С друге стране, из перспективе реченичних комплекса у које су интегрисани овим се прилозима указује на следеће: (а) узрочном реченицом, односно независном реченицом која именује узрок, означава се радња која не регулише ток последичне радње, већ радња која је усмерена на ометање њенога циља, што је типично за регу-

латоре типа *узалуд* итд.; и (б) узрочном реченицом, односно независном реченицом која именује узрок, идентификује се радња која не може бити непосредан узрок за настанак дате последице, што је одлика регулатора типа *безразложно* и сл. Имајући последње у виду, може се поставити питање шта заправо узрок узрокује.⁸ Очито је да у датим случајевима узрок не узрокује радњу последичне ситуације, он, изгледа барем, (треба да) представља разлог њене нереализације, што наводи на, само наизглед, закључак да узрочно-последична веза није ни реализована, као код реченица типа *Нисам ја Ајнишијан ња да све знам* (РОРОВИЋ 1977), или је реч о посредном узроку (ВАСИЋ 1996: 34). Одлика ових структура је да реченица која идентификује узрок, зависна узрочна или одговарајућа независна, уводи околност која или представља сметњу и онемогућује досезање задатога циља, или отклања разлоге за покретање неке радње. Из наведенога следи да се у анализираним структурама узроком заправо наглашава постојање довољног разлога за неостваривање предвиђеног циља предузете радње или пак непостојање стварног разлога за вршење дате радње. Међутим, радња управне реченице се ипак реализује.

4. Хипотаксички односи

Иако дата логичко-семантичка веза међу саодносним пропозицијама не предвиђа само један образац граматикализације, ипак ћемо као најтипичнији издвојити зависносложени реченични комплекс са узрочном реченицом, најчешће уведеном везником *јер*,⁹ као типичним општекаузалним (КОВАЧЕВИЋ 1998: 129), што према неким истраживањима одговара и ситуацији у разговорном језику (ПОЛОВИНА 1986: 86), а тек по изузетку везницима *како*, *кад*, *јошићо* итд. Каузални регулатори се, како је већ речено, појављују, у односу на узрочну, у надређеној реченици, која може бити и независна и зависна.

⁸ Узрочном реченицом се објашњава узрок, разлог, повод, мотив, основ или неки други узрочни чинилац онога што се износи управном реченицом, те стога представља каузални детерминатор (МИЛОШЕВИЋ 1986б: 67). Ипак, К. Милошевић додаје да се узрочном реченицом може објаснити и неки додатни, посебни или паралелни разлог (МИЛОШЕВИЋ 1986б: 68).

⁹ П. Мразовић наводи да је овај везник, уз *јошићо*, најфреквентнији и да уводи нов и саговорнику непознат узрок (МРАЗОВИЋ 2009: 599). За овај везник и М. Стевановић наводи да је изузетно чест (СТЕВАНОВИЋ 1979³: 891).

...то је његов бол због којег он сад поднимљен и замишљен сједи и који **узалуд** покушава да каже, јер је већи од свега што човјек може и помислити а камоли рећи [И. Андрић, *Ђоркан и Швабица*]. За вријеме летњих суша које често упропасте целу жетву, поп Јован је редовно **узалуд** изводио литију и читао молитву за кишу, јер је после тога обично наилазила још већа суша и припека... [И. Андрић, *На Дрини ћурија*]. **Узалуд** је Трифун молио, да им се дозволи да оду, кад их и тако више, у Аустрији, не требају [М. Црњански, *Сеобе 2*]. Лутате **бесциљно** јер имате превише информација... [www.psiholog.com]. У Амстердаму смо чекали сагима на станици док су неки од наших ишли по граду да траже смештај **безуспешно**, јер је суботом велика гужва а и цене су огромне [www.putijemouevgoru.org]. Мислим да **безразложно** брине јер је врацање меда најлепши и најслађи тренутак у раду сваког пчелара [www.brdsko-planinskorcelarenje.com]. Он нам **непотребно** стоји за вратом, јер нам ништа не може помоћи [*Полиџика*, 14.6.2001]. Како у разговору за *Полиџику* каже Славица Ђукић Дејановић, јучерашњи састанак је завршен **безуспешно**, јер је опозиција остала при старим ставовима [*Полиџика*, 29. 7. 2008]. ...да је дилема о уласку у НАТО „вештачка, и представља наметнуто политичко питање које **безразложно** дели грађане Србије, јер Србија је тек приступила Партнерству за мир...“ [*Полиџика*, 04. 10. 2007]. ...сумњичави стручњаци и уметници тврде да су оне скинуте **без разлога** јер су пре седам година биле чишћене [*Полиџика*, 22. 12. 2005].

Поменуте лексичке јединице у улози каузалних регулатора, као што видимо, представљају истовремено и модалне речи, тачније, индикаторе субјективне оцене,¹⁰ будући да се њима непосредно износи став говорнога лица, или наратора, у погледу немогућности да се оправда разлог и сврха са којима се предузима управна радња.

Одлика оваквих реченица јесте да се стварни разлог или циљ вршења радње ни не мора именовати, премда могу бити контекстуално предвидиви. Тако, на пример, ако погледамо реченице

...глава јој је наслоњена на сам праг, а руку пружа **узалудно** ка алци, јер нема снаге да је дохвати [И. Андрић, *Смрт у Синановој џекији*]. Али се Ибрахим **узалуд** сашаптавао с осталима, јер нико није хтио да га слуша [И. Андрић, *Труи*].

јасно је да се пружање руке доводи у везу са намером агенса да се шта, у овом случају алка, дохвати, те да је сашаптавање усмерено на размену информација итд.

¹⁰ Под овим појмом се подразумева однос говорног лица према садржају који се износи, што се тиче субјективне модалности исказа (Пипер 2005: 643).

4.1. Ако узрочна реченица пак не одређује непосредно околност под којом се реализује радња одговарајуће управне, већ се, на пример, везује за сферу њенога циља, тада се може учинити да међу датим радњама узрочно-последична веза у прототипичном смислу и не постоји, на шта и могућност екстракције лексичке модалне компоненте из управне реченице наводи. Наиме, управна реченица се може трансформисати у комплекс са односном сентенцијално детерминативном реченицом, коју конституише копулативни предикат у чији састав улази регулатор *узалудно*, наместо које се може реализовати и еквивалентна супротна напоредна реченица, као нпр. *Изашао је на испиџи, шџо је узалудно, јер није све научио* и *Изашао је на испиџи, а шџо је узалудно јер није све научио*.

Овом се трансформацијом сложена реченица тако организује да се као резултат добија трочлани комплекс у ком се реченица која именује узрок синтаксички не повезује са реченицом која означава евентуалну последицу, већ са модалном реченицом *шџо је узалудно*, којом се вредносно као несврсисходна одређује радња ‘ићи на испит’, захваљујући томе што деловањем узрочне радње изостаје њен циљ. Међутим, то ипак није довољан аргумент да се делотворност узрока поништи, тим пре ако се дејство узрока очитује у сфери циља неке радње.

4.2. Сама модална реченица, с друге стране, може бити подвргнута редукацији и сведена на каузални регулатор, будући да њен предикат чини копула или пак деиктички глагол типа *чинишџи*, који успоставља анафоричну везу са предикатом реченице којом се изриче последица.

Покушали су да заваде, за забаву, Арнаута и Ђерзелеза због дјевојке, али *узалуд*, јер је Арнаутин био непомичан у свом миру са смијешком и без трага суревњивости [И. Андрић, *Пуџ Алије Ђерзелеза*]. Дежурни лекари покушали су реанимацију у више наврата, али *безуспешно*, јер је девојчица имала тешку фрактуру лобање, због чега је у 20.40 констатована њена смрт [www.alo.rs]. Према његовим речима, до сада је два пута покушано њихово хапшење, али *без успеха*, јер су информације о томе доспеле до њих [*Полиџика*, 03. 09. 2000].

4.3. Сличан се ефекат добија номинализацијом последичног пропозиционог садржаја, с том разликом да се овим поступком може очувати двочлани реченични комплекс са узрочном реченицом, у коме у управној реченици номинализовани израз, или инфинитивна синтаagma, заузима позицију реченичног субјекта, док је њен предикат састављен од копуле и одговарајућег каузалног регулатора.

Чему закон? – **узалуд** их је писати, кад их се нико не држи! [М. Црњански, *Сеобе* 2]. Јер развлачити и даље, **бесциљно** је и лудо, пошто дуже размишљање нема никаквог, најмање практичног смисла, и јер нада ишчупати се из овог места, толико досадног и тужног, просто је наивно залагивање [Драгиша Васић]. Дулић, који је и функционер ДС, рекао је да је прошлонедељно иступање коалиционог партнера СВМ **непотребно**, јер се ставови ДС уопште и не разликују од ставова СВМ [www.gradsubotica.co.rs]. Заправо само укидање пресуде тим пре постаје **бесмислено** и **безразложно** јер се ништа битно на суђењу неће догодити [www.nuns.rs]. Најчешће је **непотребно** упиљити се у лице келнеру јер он је и дошао како би ме подстакао на изјашњавање... [Р. Кузмановић, *Одмор*]. Јусуфспахић је рекао да је ту **непотребно** било шта коментарисати, јер „народ је рекао свој коментар...” [Полиџика, 27. 11. 2000]. Потпуно је **непотребно** уводити толико посебних облика корупције када већ имамо два кривична дела под која се сви они могу подвести... [Полиџика, 18. 6. 2001].

Наместо номинализованог израза, позицију граматичког субјекта може заузети одговарајућа анафора, што ни на који начин не ремети успостављене семантичке односе у реченици.

Мислимо да је то **непотребно**, јер смо урадили све што смо могли. [www.alo.rs]. Пре се примарност податка може процењивати у односу на чин описивања *de visu*, што је **непотребно**, јер ваља разликовати фазе истраживања и описивања [А. Вранеш, *Основи библиографије*]. Зона безбедности је уведена да би штитила КФОР од наших снага безбедности, а то је сада **непотребно**, јер те опасности више нема [Полиџика, 17. 2. 2001].

4.4. Поступак номинализације последичног пропозиционог садржаја доказује да поменуте радње или ситуације нису нити се могу довести у непосредну узрочно-последичну везу без каузалног регулатора, којим се дејство узрока преусмерава са саме радње на њен циљ или резултат. Наиме, иако се као сасвим граматична може вредновати сложена реченица типа *Он је изашао на испит јер није све научио*, она се ипак може сматрати искуствено неовереном и логички недоследном. Логичка недоследност се темељи на знању комуникатора, и говорника и саговорника, да се једна радња предузима са одређеним циљем, те да се тај циљ може достићи ако су испуњени одређени услови. У последњој реченици се у сфери циља може идентификовати пропозициони садржај ‘он полаже испит’, док је остварење предвиђенога циља ограничено испуњењем одговарајућег услова, који именује пропозиција ‘он је научио’, што одговара

спознаји следећег стања ствари: ‘ако научи, он полаже испит’. С обзиром на то да неопходни услов за реализацију последичне радње није испуњен, оправдано је очекивати да се ни она сама не може реализовати, те би се у управној реченици обавезно појавила негација: *Он није изашао на испит јер није све научио*. Управо је специфичност ових структура да неиспуњење неопходног услова не одлаже нужно реализацију последичне радње. Ова одлика овај реченични подтип приближава допусним реченицама. Наиме, за укључивање допусних реченица је важно постојање каквог узрока, испоставља се недовољног или неадекватног услова реализације или нереализације радње управне реченице, који би по логици ствари требало да омете њено покретање, односно деловање агенса. Ипак, такав узрок као испуњени услов не одлаже покретање управне радње, тј. агенсово деловање, и, што је посебно важно, не омета евентуално достизање одговарајућег циља, што показује следећи пример: *Иако није све научио, изашао је на испит. И положио*. С друге стране, увођењем прилога *узалуд* у управну реченицу искључена је свака могућност увођења реченице којом се саопштава остварење задатог циља радње управне реченице у датом комплексу: *Он је узалуд изашао на испит јер није све научио. *И положио је*.

Нешто је другачији однос међу радњама када је реч о регулатору типа *без разлога*. У примерима типа *Иако јој нисам ништа ружно рекао, она се наљутила* или *Она се наљутила без разлога јер јој ја нисам ништа ружно рекао* више је него упадљиво да се регулатором *без разлога* истиче да оно што се узрочном реченицом саопштава није и не може да буде стварни узрок за последицу ‘наљутити се’. Допусном реченицом се пак истиче да оно што се њом саопштава треба да омогући супротан развој догађаја од актуелног. Наиме, комплекси са допусним реченицама идентификују недовољне, неделотворне узроке, с једне, и неочекиване, непредвидиве последице, с друге. Да није реч о семантичким еквивалентима показује и тест негације предиката реченице са каузалним регулатором. Наиме, реченица *Она се није наљутила без разлога* не идентификује контрафактивни предикат, већ фактивни, као и када је предикат у афирмативној форми, при чему негација у том случају потврђује делотворност узрока, што доказује да оно што се саопштава узрочном реченицом јесте узрок последице именоване у управној.

Она заокрену и отисну се према баби, која остаде сасвим мирна, како се убрзо испостави **не без разлога** јер је мува не погоди у чело,

већ само прозвизда крај њеног ува [Р. Кузмановић, *Одмор*]. Данас њихово задовољство **није без разлога**, јер обе су номиноване за личност 2006. године у граду [*Полиџика*, 04. 01. 2007]. ... мештани села Сремска Рача у џеп обавезно ставе личну карту. **Не без разлога**, јер чим искораче из дворишта, или из своје улице одмакну километар, они су на граничном прелазу... [*Полиџика*, 17. 09. 2008].

Како се може видети, афирмативност предиката управне реченице негира делотворност узрока, док га његова негираност потврђује.

4.5. Да је у датим структурама од пресудне важности идентификовати модални оквир управне реченице, доказује и чињеница да се у њој наместо предиката који денотира радњу која, на пример, води неком конкретном циљу и резултату (*Он је узалуд изашао на испит јер није све научио*) може увести други који идентификује циљну радњу (*Он не може њоложити јер није све научио*). У таквим се случајевима изоставља прилог *узалуд* или *узалудно*, али уводи модал *моћи*,¹¹ обавезно праћен негацијом. Будући да се управним предикатом означава радња за коју се зна, или само претпоставља, да не може довести до достизања одговарајућег циља и резултата, алтернативни реченични модел са глаголом којим се именује сам циљ или резултат предузете радње не може стајати у потврдном, већ искључиво у одричном облику. Очито је да укључивање негираног модалног глагола у реченицу наглашава увереност говорника у изостанак очекиваног резултата радње. Модал, међутим, обично изостаје кад се управна радња смешта у сферу будућности, када се у управној реченици може појавити и негирани футур I, којим се истиче готово потпуна извесност у погледу изостанка њене резултативности (*Он неће њоложити јер није научио*). Претериталне ситуације се, као по правилу, могу и без модалног глагола исказати (*Није њоложио јер није научио*), будући да се тада не доводи у питање фактивност исказа, захваљујући томе што се његов садржај тиче догађаја о ком говорно лице има неопходно знање, како у погледу узрока тако и у погледу последице. Ипак, и у реченицама које реферишу о прошлим ситуацијама могућа је употреба модала, чиме се значење исказа благо модификује, као у примеру типа *Није могао да њоложи јер није научио*. Модалним глаголом се посебно наглашава да није ни постојала могућност да се задати циљ оствари, при чему се у домену узрока посебно истиче његова онемогућивачка компонента.

¹¹ Овај глагол представља индикатор могућности, спољашње или унутрашње (ZVEKIĆ-DUŠANOVIĆ 2011: 270, 300), али и допуштања, дозволе итд. (BATTIĆ 1983: 105).

У комплексима где је у функцији каузалног регулатора *без разлога*, у управној реченици се наместо њега, као по правилу, може реализовати модал *їребаїи*,¹² који се такође уводи у одричном облику: *Чисїе их без разлога јер и нису били їрљави* или *Не їреба да их чисїе јер нису били їрљави*. Узрочна реченица, како видимо, непосредно регулише потребу покретања последичне радње, при чему се управо модалним глаголом *їребаїи* у одричном облику упућује на недостатак довољног разлога за вршење дате радње.

5. Паратаксички и јукстапонирани односи

Адекватни значењски односи међу базичним пропозиционим садржајима се могу изразити и на паратаксичком нивоу, међу супротним напоредним реченицама, или још чешће међу независним јукстапонираним чији редослед одражава, за независне напоредне структуре, атипичан след радњи (Милошевић 1986а: 285) – од последице ка узроку, што подразумева да се најпре уводи она која укључује прилог или прилошки израз у детерминативној функцији, типа *узалуд / узалудно, без разлога* итд., или пак придев *безразложан, узалудан* и сл. у оквиру копулативног предиката, а потом и она којом се објашњава разлог изостанка резултата предузете радње или пак недостатак правог разлога за њено покретање.

Двојица возача *узалуд* су из возачке кабине ослушкивала не би ли зачула још понеки звук, али ништа није допирало до њихових узалуд наћуљених ушију [В. Арсенијевић, *Предаїїор*]. *Узалуд* сам чекао реплику. Етида је текла даље [В. Десница, *Прољећа Ивана Галеба*]. *Узалуд* им је капетан Антонович довикивао делећи карте и купећи златнике, они су се били најпосле откравили и расположили, гурајући сточиће и љуљајући се по фотељама, тако да су прштале као ораси [М. Црњански, *Сеобе* 1]. *Узалуд* су се Исаковичи, каткад, трудили да те везе прекину. Тај свет, који је са њима изишао из Сервије, ишао је за њима, као стадо, за клепетушом. Пратио их је и долазио им је у посету, да им прича о свом животу и својим јадима [М. Црњански, *Сеобе* 1]. *Узалуд* они, каткад, још, пружају руке једно према другоме. *Узалуд* узимају и своју децу на крило. *Узалуд* их милују по косици. *Узалуд* се дозивају, немо, у ноћи. То њихово дозивање остаје без гласа и они остају лежећи, једно крај другог, непомично [М. Црњански, *Сеобе* 1]. *Узалуд* је Исакович викао, и у предвечерје поласка, да одустаје од пута, да неће ни да

¹² Овај глагол се дефинише и као индикатор спољашњег подстицаја (ZVEKIĆ-DUŠANOVIĆ 2011: 136).

види, као сапутника, неку женску, да ће кренути, идуће, ноћи, сам, на коњу. Грандафил га је обавестио да је све удешено [М. Црњански, *Сеобе 1*]. Светина их је била опколила, гомила Махалчана, а он је **узалуд** покушавао да се отме, вичући да треба, што пре, отрчати до Темишвара, треба да се упаради, да оде, пардон просити, код Енгелсхофена. Та жена га, међутим, задржа [М. Црњански, *Сеобе 1*]. Павле га је **узалуд** питао, да каже шта је то. Ђурђе је мрмљао и одмахивао руком [М. Црњански, *Сеобе 1*]. Сад је стајала тик испред мене и вадила платнену торбу из пртљажника, у ствари, десном руком је **безуспешно** потезала ручке. Била је нижа него што ми се учинило... [Р. Кузмановић, *Одмор*]. **Безуспешно** је покушала да са мном ступи у контакт. Није помогла ни интервенција норвешке амбасаде... [Б. Пекић, *Беснило*].

Као што се да видети, елементарне реченице наведених узрочно-последичних комплекса су углавном у односу јукстапозиције, или су пак парцелисане, што су изражајна средства у домену индивидуалног стила.

5.1. Наместо прилошког каузалног регулатора може доћи и онај придевски, који улази у састав копулативног предиката у реченицама чији је граматички субјекат номинализованани пропозициони садржај који именује последичну радњу.

Узалудно је било Аничино противљење, и њене сузе и клетве: Еди-гио се показао неочекивано тврд и несавитљив. Ништа нису могла ни наговарања, ни утјецања са стране, ни благи савјети моје баке; чврсто је одлучио да кћер посвети умјетности. [В. Десница, *Прољећа Ивана Галеба*].

Наместо номинализованог израза позицију реченичног субјекта могу да заузму и одговарајуће заменице, показне или опште придевске, на пример, које, када су у улози катафоре, могу бити детерминисане и односном реченицом која именује последични пропозициони садржај.

Празно је дакле било, пред њим, занавек, и **узалудно**, за њим, све што беше прошло. Ништа није постигао, ни у овом рату, као ни остали, и све то његово ходање и сељакање само се једнако настављало [М. Црњански, *Сеобе 1*].

5.2. Трочлани низ независних реченица, како је раније напоменуто, претпоставља интеграцију супротне реченице са каузалним регулатором, при чему читава предикација може бити сведена на њега, будући да су и субјекат и копула у овим реченицама редуко-

вани. Поменуте се реченице могу сматрати елипсама реченица са анафорским субјектом и копулативним предикатом, нпр. *То је узалуд* или *Све је узалуд*.¹³ Модалне реченице, типа *Узалуд* или *То је узалуд* итд., стоје у супротном односу са антепонованим реченицама које именују несврсисходне и непотребне радње. С друге стране, поменутој модалној реченици следи она која именује узроке, тј. разлоге изостанка резултата поменутих последичних радњи, и редовно је у јукстапозицији. Штавише, све реченице у комплексу могу бити у јукстапозицији.

Тек су узели мали узорак ткива за хистолошку претрагу. Али и то је било **непотребно**, вели ми болничарка: већ се на први поглед видјело на чему је ствар. Све је унутра већ захваћено [В. Десница, *Прољећа Ивана Галеба*]. Она је све покушала да би спасила Милошевића, али **безуспешно**. Она више нема никакве шансе да било шта политички покрене у Србији [*Полијшика*, 06. 04. 2001]. Писао сам и старом фра-Анђелу, некадашњем мом инструктору у фратарској гимназији и више-мање јединој живој особи коју сам у мјесту још познавао, молећи га да и он са своје стране то изложи суду, па да ме опрости од те дужности. **Узалуд**. Парбеници су упорни, и суд је остао при томе да морам лично доћи [В. Десница, *Прољећа Ивана Галеба*]. Замишљао га је, хтео је да га замишли крај ове жене, али **узалуд**; није био ту [М. Црњански, *Сеобе* 1].

5.3. Како је и распоред узрочне реченице у сложеном реченичном комплексу условљен различитим факторима – типом везника којим се уводи, типом узрочнога значења, те самим стилем, правилима линеаризације синтаксичких јединица, реченичном интонацијом, тако није ни у овим примерима изузетак да се најпре уводи узрок, односно разлог за изостанак неког резултата или циља, а тек потом последица, тј. радња чија се сврсисходност оспорава, што одговара сукцесивној природи каузалних релација (Милошевић 1985: 21).

Неки пуковник, Теодор Вишњевски, међутим, спречавао је то! Исакович је **узалуд** молио [М. Црњански, *Сеобе* 2]. Али се већ годинама мучи да излечи преломљену ногу коња, а **узалуд** је само животиње мучио [М. Црњански, *Сеобе* 2]. Али бабо не уђе у собу. **Залуд** ми чекасмо [Ј. Лазаревић, *Пријовейке*]. Постмајстер Хурка био је дошао, рано, да их посети. Да им јави да је Вишњевски отишао некуд, и да не зна, кад ће се вратити. **Узалуд** би било, да га неко тражи [М. Црњански, *Сеобе* 2].

¹³ Детаљније о структурним, функционалним и стилским особеностима елиптичних структура видети у: Поповић 1967.

Последњи пример нам показује да се реченица која садржи прилог *узалуд* својим садржајем не односи нужно на независну реченицу која јој претходи, већ на садржај зависне реченице, нпр. допунске објекатске која је допуњује.

Иако је у домену индивидуалнога стила, овакав проседе показује да на паратаксихком нивоу редослед навођења узрока и последице лако може да одступи од уобичајених правила линеаризације реченица, много пре него када су у питању реченице у хипотаксихком односу. Постпозиција реченице која денотира последичну радњу захтева њено интонационо, неретко и синтаксихко одвајање у виду парцелације. Овакав поступак је оправдан јер се она у односу на претходну доживљава као закључна, за коју је и иначе типично позиционо и/или интонационо дистанцирање.

Али бабо не уђе у собу. **Залуд** ми чекасмо [Л. Лазаревић, *Пријоветице*]. [→ Али бабо не уђе у собу. Дакле, залуд ми чекасмо.]

Могућност замене тзв. *узалуд*-реченице оном закључном додатно потврђује да се њом износи субјективни доживљај стварности и односа у њој.

5.4. Реченични тип који је био предмет овога истраживања показује да се и на паратаксихком и на хипотаксихком нивоу морају узети у разматрање лексичко-семантичке особености глагола и његових аргумената, посебно оних периферних, те прагматички и комуникативни услови под којима се одвија комуникација. Резултати овога рада показују да узрочно-последична веза може бити усмерена на регулисање неких пратећих, околносних елемената ситуације, као и да се истоветна значења могу формализовати различитим језичким јединицама. Последњи став у неку руку намеће потребу редефинисања улоге и значења саме узрочне реченице, што још једном потврђује сву сложеност посматране логичко-семантичке и језичке категорије – тим пре ако се има у виду да се као регулатори каузалних релација појављују модални индикатори који регулишу изостанак сврхе и потребе да се каква радња реализује. Аспектуално-темпоралне конфигурације у раду нису посебно обрађиване, између осталог и због тога што се овај реченични тип не одликује посебним типом темпоралних релација при изражавању узрочно-последичних веза.

Цијирана лијераиура

- БОНДАРКО, Александр В. и др. *Теория функциональной грамматики. Локативность, бытийность, possessивность, обусловленность*. Санкт-Петербург: РАН – Наука, 1996.
- ВАСИЋ, Вера. „Неинтегрисана клауза с везником *јер*.“ *Српски језик* 1–2 (1996): 32–38.
- ЗОЛОТОВА, Галина А. *Коммуникативные аспекты русского синтаксиса*. Москва: УРСС, 2003.
- ИВИЋ, Милка. *Значења српскохрватског инструменџала и њихов развој*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 1954.
- КОВАЧЕВИЋ, Милош. *Синџакса сложене реченице у српском језику*. Београд: Рашка школа, 1998.
- МИЛОШЕВИЋ, Ксенија. „Аспектуално-темпоралне конфигурације у систему сложених реченица са каузалном клаузом у српскохрватском језику.“ *Научни сасџанак слависџа у Вукове дане* 14/2 (1985): 21–35.
- МИЛОШЕВИЋ, Ксенија. „Језички и ванјезички сигнали каузалне зависности између простих реченица у сложеној.“ *Књижевни језик* 15/3–4 (1986а): 280–296.
- МИЛОШЕВИЋ, Ксенија. „О једном синтаксичком и семантичком моделу сложених реченица са каузалном реченицом која се уводи везником *иџо*.“ *Наш језик* XXVII/1–2 (1986б): 67–71.
- ПИПЕР, Предраг. „Семантичке категорије у простој реченици: синтаксичка семантика.“ Милка Ивић (ред.). *Синџакса савременога српског језика. Просџа реченица*. Београд: Институт за српски језик САНУ – Београдска књига – Матица српска, 2005, 575–982.
- ПОЛОВИНА, Весна. „Зависне узрочне реченице у разговорном српскохрватском језику.“ *Научни сасџанак слависџа у Вукове дане* 15/2 (1986): 85–93.
- ПОПОВИЋ, Љубомир. „Реченице са елиптичним предикатом.“ *Наш језик* XVI/5 (1967): 351–373.
- Речник српскохрватскога књижевног језика*. књ. 1–3. Нови Сад – Загреб: Матица српска – Матица хрватска. књ. 4–6. Нови Сад: Матица српска, 1967.
- СТАНКОВИЋ, Богољуб. „Асиндетске реченице у руском језику и њихови српскохрватски еквиваленти.“ *Јужнословенски филолог* XLIII (1987): 65–82.
- СТЕВАНОВИЋ, Михаило. *Савремени српскохрватски језик. II*. Београд: Научна књига, 1973³.

- BATISTIĆ, Tatjana. „O nekim pitanjima u vezi sa analizom glagola *morati* i *moći*.“ *Јужнословенски филолог* XXXIX (1983): 99–111.
- COMRIE, Bernard. *Language Universals and Linguistic Typology*. Chicago: The University of Chicago Press, 1989.
- KOVAČEVIĆ, Miloš. *Uzročno semantičko polje*. Sarajevo: Svjetlost, 1988.
- KOVAČEVIĆ, Miloš. „O složenoj rečenici s uzročnom relativnom klauzom.“ *Јужнословенски филолог* XLIV (1988a): 45–57.
- MRAZOVIĆ, Pavica. *Gramatika srpskog jezika za strance*. Sremski Karlovci – Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 2009.
- POPOVIĆ, Ljubomir. „Složene rečenice za negiranje realizovanosti neke uzročno-posledične veze.“ *Књижевности и језик* XXIV/4 (1977): 379–392.
- TALMY, Leonard. *Toward a Cognitive Semantics. Volume 1: Concept Structuring Systems*. Cambridge: The MIT Press, 2000.
- VASIĆ, Vera. „Kondicionalne klauze sa nekonsekutivnom apodozom.“ *Јужнословенски филолог* LVI 1–2 (2000): 177–185.
- WIERZBICKA, Anna. *Semantics: Primes and Universals*. Oxford: Oxford University Press, 1996.
- ZVEKIĆ-DUŠANOVIĆ, Dušanka. *Modalnost: motivaciona modalnost u srpskom i mađarskom jeziku*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 2011.

Milivoj B. Alanović

ARTEN DER LEXIKALISCHEN REGULIERUNG DER KAUSALITÄT IM RAHMEN DES KOMPLEXEN SATZES

Zusammenfassung

Obwohl es sich im Falle der Kausalität um eine objektive Kategorie handelt, in dieser Arbeit wollen wir auf diejenigen Beispiele zurückweisen, bei denen die subjektive Wahrnehmung einer kausalen Beziehung in einem Geschehen die entscheidende Rolle spielt. Diese subjektive Perspektive ist im Satz durch die Einführung von Modalwörtern in der Funktion von kausalen Regulatoren ausgedrückt worden, wie z. B. *zwecklos*, *sinnlos* usw. Nur durch die Einführung geeigneter kausaler Regulatoren können zwei Geschehen in Grund-Konsequenz-Verbindung zusammengebracht werden: *Du bist umsonst gekommen, ich bin schon fertig*. Eine derartige Möglichkeit ein Geschehen zu verstehen lässt sich auf verschiedenen syntaktischen Ebenen auszudrücken.

Schlüsselwörter: Serbische, Syntax, lexikalische Bedeutung, Kausalität, komplexer Satz, Kausalsatz, Koordination.

ISSN 0350-185x, LXX (2014)
UDK: 811.163.1'367.335"11/14"
ID: 207510028
DOI: 10.2298/JFI1470111P
Примљено: 12. марта 2014.
Прихваћено: 12. марта 2014.
Оригинални научни рад

СЛОБОДАН Ј. ПАВЛОВИЋ*
Универзитет у Новом Саду**
Филозофски факултет
Одсек за српски језик и лингвистику

СУПРОТНЕ НАПОРЕДНОСЛОЖЕНЕ РЕЧЕНИЦЕ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ XII–XV ВЕКА

У раду се разматрају адверзативни реченични односи у старосрпској писмености настајалој у периоду од XII до XV века. У складу с рецентним типолошким студијама адверзативност се рашчлањује на 1) опозитну супротност, коју карактерише директна сучељеност реченичних антинома, 2) корективну супротност, у чијој је основи или директно конфронтирање прве клаузе с негираним предикатом и друге клаузе с афирмативним предикатом, или индиректно опонирање претпостављене ситуације (ишчитане из прве клаузе с негираним предикатом) и ситуације исказане другом клаузом, и 3) контраочекивану супротност, одређену индиректним контрастирањем очекиване претпоставке (имплициране једном клаузом) и неочекиване консеквенце (изречене другом клаузом).

Кључне речи: старосрпска синтакса, опозитна адверзативност, корективна адверзативност, контраочекивана адверзативност.

1. Увод. Сумирајући резултате филолошких анализа паратаксе и хипотаксе током XIX века, Б. Делбрик (1900) закључује да се хипотакса развија из паратаксе, што је оквалификовано као „општи став“ актуелне филолошке науке.¹ Таквом тврдњом он заобилази

---

* slobodanpavlovic@sbb.rs

** Рад је настао у оквиру пројекта *Историја српског језика*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ Уп.: „Der Satz, dass die Hypotaxis aus der Parataxis entstanden sei, ist Gemeingut der Wissenschaft geworden“ (1900: 413). Овом констатацијом Б. Делбрик промовише идеје Ф. Шлегела (1808), Х. Бауера (1833), односно Е. Виндиша (1869) (уп. HARRIS – CAMPBELL 1995: 25), антиципиране још крајем XVIII века у радовима Ј. К. Аделунга (уп. KRETSCHMER 1910: 228).

сасвим супротно становиште Х. Паула, који – полазећи од мишљења да самосталне реченице не улазе у међузависне односе, док зависне могу стећи извесну самосталност – имплицира примарност хипотаксе (уп. BÜHLER 2011 [1934]: 457).² Те су хипотезе током XX века више пута преиспитиване. Тако, на пример, П. Кречмер – следећи Делбриков суд – констатује да је за историју хипотаксе кључно то што су првобитно постојале само просте реченице, које су могле ступати у паратактичке везе, што је послужило као основа за формирање хипотаксе.³ С друге стране, В. Леман (1980: 115) истиче да ни Делбрик ни његови следбеници не дају одговор на питања како су паратактичке структуре реинтерпретиране у хипотактичке, те када се овај процес одиграо.⁴ Л. Беднарчук иде и даље истичући да је немогуће емпиријски закључити да ли се хипотакса развила из паратаксе или је пак било обрнуто (1980: 145). Ту дилему аргумендује тврдњом да се у неким савременим језицима попут грчког (MIRABEL 1963), француског (ДАВСКА-ПРОКОР 1960: 57) или пољског (WIERZBIŃSKA 1962) паратакса шири на рачун хипотаксе (BEDNARCZUK 1980: 145–146).⁵ Извесно је ипак, како примећује Ј. Гонда

² Наиме, Х. Паул две деценије пре Б. Делбрика пише: “Wenn wir nun gesehen haben, dass bei der Hypotaxe eine gewisse Selbständigkeit des einen Gliedes bestehen kann, so zeigt sich auf der anderen Seite, dass eine Parataxe mit voller Selbständigkeit der unter einander verbundenen Sätze gar nicht vorkommt, dass es gar nicht möglich ist Sätze untereinander zu verknüpfen ohne eine gewisse Art von Hypotaxe“ (1886: 121).

³ Уп.: „Es ist eine für die Geschichte der Satzgefüge fundamentale, übrigens bis auf Adelung zurückgehende Erkenntnis, daß es ursprünglich nur einfache Sätze gegeben hat und das hypotaktische Satzverhältnis aus dem parataktischen hervorgegangen ist“ (1910: 228).

⁴ Леманов суд преоштро је интониран будући да П. Кречмер (1910: 228) врло разложно тумачи асиндетске јукстапониране реченичне релације из којих су могле настати хипотактичке структуре. Наиме, он разматра следеће три могућности. 1) Друга реченица добија статус зависне према првој: *Timeo. Ne moriatur* ‘Бојим се. (Само) да не умре’, односно ‘Бојим се да не умре’ (*Ich fürchte, daß er stirbt*), где се латинско *ne* доводи у везу с немачким *daß*. 2) Прва реченица интерпретирана је као зависна према другој: *Εἰ (=εἶθε) μοί τι πῖθοιο! Τό κεν πολὺ κέρδιον εἶη* ‘О, кад би се ти мени повиновао! То би било много боље’, односно ‘Кад би ме следио, било би много боље’ (*Wenn du mir folgst, wäre das weit besser*), где је прва реченица схваћена као услов друге. 3) Напокон, уметнута реченица може бити интерпретирана као зависна: *δράκων ... σμερδαλέος, τὸν ῥ’ αὐτος Ὀλύμπιος ἦκε φρόσθε, ... ὄρουσεν* ‘страшан змај – њега сâм Олимпијац посла на светлост дана – скочи’ (*ein schrecklicher Drache – den schickte der Olympier selbst ans Tageslicht – stürzte sich*), где се демонстратив *τὸν*, како истиче П. Кречмер (1910: 228), преображава у оно што називамо релативом.

⁵ Таква Беднарчукова аргументација није, међутим, без методолошких мањкавости будући да он резултате синтаксичких истраживања неохеленских дијалеката

(1975: 129), да у архаичним језицима,⁶ усменој традицији без утицаја ‘граматичке културе’ као и у колоквијалном дискурсу, те у децјем говору доминира паратакса.⁷ То би упућивало на онтогенетску и филогенетску примарност паратаксе у односу на хипотаксу, независно од тога да ли ће се извориште хипотаксе тражити у посебним типовима паратактичких релација или не.

Мада класична индоевропеистика дихотомији *ипаратакса* ~ *хијпоатакса*, односно *координација* ~ *субординација* обично приступа као универзалној синтаксичкој опозицији,⁸ комплексност овог односа долази до изражаја већ при покушају дефинисања реченичне координације. Наиме, појам координације традиционално се одређује као граматичка релација коју карактерише реципрочна синтаксичка независност повезаних клауза у сложеној реченичној структури (уп., на пример, LENMANN 1988: 182; MAURI 2008: 23). Такав приступ подразумева дефинисање паратаксе кроз опозитни однос према хипотакси, без обзира на то да ли се у центар разматрања ставља

(MIRABEL 1963) или француске прозе Алфонса Додеа (ДАВСКА-ПРОКОП 1960) уопштава за цео савремени грчки, односно француски језик, мада се ради о подацима везаним за говорни (дијалекатски) и белетристички дискурс (врло близак разговорном функционалном стилу), у којима паратакса и иначе има врло широку примену. Будући да је језик функционално хетерогена структура, ваљани закључци могли би проистећи само из синтаксичке анализе функционалностилски разноводног корпуса. Познато је, наиме, да управо научни дискурс фаворизује хипотактичке структуре.

⁶ Тако је, на пример, староенглеска поезија и проза често срочена као низ лабаво повезаних независних реченица, међу којим се може јавити везник *and* остављајући односе међу суседним реченицама неодређеним (FINEGAN 2009: 76). Позивајући се на К. И. Столеа, Х. Бирнбаум (1981: 30) истиче да се у старим скандинавским, посебно у старошведским правним списима током два столећа може пратити повлачење паратактичких структура и ширење хипотаксе, што је израз поступног овладавања расположивим синтаксичким структурама које обезбеђује писана традиција.

⁷ Према налазима М. Васиљеве и сарадника (2008: 92), у децјем се говору координиране реченичне структуре јављају од 26. месеца, од када се може пратити и развој адвербијалних, односно објекатских субординираних клауза, с тим што координиране реченичне структуре вишеструко надилазе субординиране све до 34. месеца, када долази до њиховог фреквенцијског уједначавања.

⁸ Уп. констатацију Л. Беднарчука (1980: 145): „when examining the languages of different families one can come to the conclusion that the opposition ‘parataxis/hypotaxis’ has a universal character“. Сагласно овом ставу и М. Ковачевић каже да ту опозицију „уважавају најрецентније граматике готово свих индоевропских језика, а она се очитује, у првом реду, кроз разграничење независнослужених (координираних) и зависнослужених (субординираних) реченица“ (1998: 58).

синтаксичко-семантички (логички) или пак формално-синтаксички (морфосинтаксички) критеријум одвајања координираних и субординираних реченичних структура (уп., на пример, СТЕВАНОВИЋ 1974: 780; ШВЕДОВА 1980: 615; HASPELMATH 2004: 3, 33; ПИПЕР – КЛАЈН 2013: 468).⁹ Иако је ово полазиште у синтаксичким описима савремених словенских језика (али и већине индоевропских) сасвим прихватљиво, оно у типолошким синтаксичким истраживањима – на која се дијахроне синтаксичке анализе све чешће ослањају (уп. ГРКОВИЋ–МЕЛДОР 2013: 59–60) – није довољно широко да обухвати сву разноликост реченичних односа у неиндоевропским језицима. Управо стога К. Леман координацију и субординацију посматра као супротстављене половине фазичног континуума на коме се нижу различити типови реченичних комплекса (1988: 184), и то 1) према степену интегрисаности клаузе у реченици (1988: 183–189), 2) према морфосинтаксичким средствима којима су клаузе исказане (1988: 189–192), 3) према степену безреченичености клаузе (1988: 193–201), 4) према типу граматикализованости управног предиката (1988: 201–204), 5) према степену испреплетености клауза (1988: 204–209) и 6) према експлицитности везе успостављене међу клаузама (1988: 210–213). Леви пол овог континуума маркиран је највишим степеном реченичне елаборације својствене паратакси, односно реченичној координацији, док супротни, десни пол одликује највиши степен реченичне компресије карактеристичан за хипотаксу, тј. субординацију (LENMANN 1988: 216). Паратакса би у том смислу била обележена реципрочном независношћу међу клаузама, недостатком уграђености, одсуством преклапања, па на крају и одсуством експлицитне формално-синтаксичке везе (као у асиндетској координацији). Развијање неких од ових особености у међуреченичним везама значи одвајање од паратактичког пола и кретање према хипотактичкој сфери фазичног континуума.¹⁰

⁹ Ополитни однос према субординацији задржан је и у формално-синтаксичком одређењу координације на основу синтагматских својстава координираних везника. Тако на пример, М. Ковачевић – позивајући се на А. М. Пешковског – сматра да у основи опозиције *координација ~ субординација* стоји језички, а не логички садржај, па суштину те опозиције тражи у „карактеристикама координираних и субординираних везника“, будући да је субординирани везник (попут предлога у предлошко-падежној синтагми) неодвојив од зависне клаузе, док је „координирани везник увијек ‘смјештен’ између независних компонената“ (1998: 11). Такав приступ, међутим, оставља отвореним дефинисање асиндетске реченичне координације.

¹⁰ Негде на средокраћу између паратактичког и хипотактичког пола нашла би се, на пример, Ван Валинова (2005: 187–188) косубординација као тип међурече-

Традиционално се веза међу координираним реченичним структурама одређује као 1) саставна или копулативна, односно конјунктивна, 2) раставна или дисјунктивна и 3) супротна или адверзативна (уп., на пример, НАСПЕЛМАТН 2004: 5–6; 2007: 22; MAURI 2008: 44–48; TORREGO 2009: 444–446). Та три типа реченичне координације у синтаксичким описима савремених индоевропских језика по правилу се не доводе у питање, мада њихов опсег може варирати од аутора до аутора, а трипартитна структура неретко се шири новим типовима.¹¹ Прве руске историјске синтаксе анализу синдетских напореднослужених реченица своде на разматрање синтаксичког потенцијала појединачних везника (уп. БОРКОВСКИЙ 1958: 94–111; СТЕЦЕНКО 1977: 147–199), али се већ од Бауеровог описа старочешке напоредносложене реченице (1960: 28–111) у словенским историјским синтаксама фокус анализе помера с везника на синтаксичко-семантички тип реченичне координације (уп. ДОГРАМАДЖИЕВА 1968: 12–76; STANISLAV 1973: 82–163). Ј. Бауер у старочешком језику

ничне везе коју одликује *синтаксичка зависност* али и одсуство *синтаксичке уграђености*, будући да је координација обележена одсуством оба ова обележја, док је субординација маркирана њиховим присуством. Тој „међузони“ припадале би и Лонгејкерове уланчане (реченичне) структуре (*chaining structures*), одвојене и од паратаксе и од хипотаксе, а својствене папуанским језицима (1985: 263–284). Мада се – гледано из перспективе савремених словенских језика – такав приступ паратакси и хипотакси може учинити као сувишно проблематизовање мање-више јасних синтаксичких односа, суочавање са старосрпским примерима типа *ѣзъ велн жѣпанъ клньн се н подьпнсаѣ || ѣзъ кнезъ цнрославъ клньн се н подьпнсаѣ*, у којима герунд (*кльнъ се*) улази у „паратактичку“ везу (маркирану конектором *н*) с личним глаголским обликом (*подьпнсаѣ*) (уп. ГРКОВИЋ-МЕЛДОР 2007: 174–187) јасно показује да синтаксичке структуре у старим словенским писменостима измичу класификационим моделима заснованим на савременим језичким фактима. Фазични паратактичко-хипотактички низ, неопходан за опис међуреченичних односа у низу неиндоевропских језика, али и у старим индоевропским језицима представља још једну потврду фазичности граматичких, односно синтаксичких феномена који се не дају уклопити у традиционалне граматичке образце ослоњене на тврду „аристотеловску“ логику (уп. РАДОВАНОВИЋ 2009: 19–26).

¹¹ Тако, рецимо, С. Дик (1968: 277–279) поред поменути три типа реченичне координације говори и о узрочним, закључним и корелативним релацијама. М. Стевановић (1974: 781–818) разматра и закључне и искључне паратактичне односе, мада констатује да су закључни односи подтип саставних, док би се искључни могли сврстати у супротне. М. Ковачевић (1998: 13) паратактичку типологију шири градационим и објаснидбеним, тј. експланативним односом. П. Пипер и И. Клајн (2013: 488–491) такође говоре о „градацијским реченицама“ обухватајући њима и координацијске односе које М. Ковачевић сврстава у објаснидбене.

разликује саставни, супротни, градациони, искључни, последични и експланаторни, односно објаснидбени координациони однос, чега се у начелу држи и Ј. Станислав у опису старословачких напоредно-сложених реченица. Е. Дограмаџијева у старословенском језику уочава саставни, супротни, раставни, мотивациони, објаснидбени, закључни и последични тип паратактичних односа.

Старосрпска паратакса није системски описана, упркос чињеници да је И. Грицкат још пре више од четири деценије указала на нека нарочита својства старосрпских везника и, односно я (1972: 92–93),¹² те да тај тип старосрпских сложених реченичних структура има изузетан значај и за дијахрона и за типолошка синтаксичка истраживања. Управо је стога овај рад посвећен анализи супротних напоредно-сложених реченица синдетског типа у најстаријим старосрпским споменицима настајалим на подручју средњовековне Србије, Босне и Дубровника од краја XII до средине XV века, што би био први у низу неколико предстојећих прилога посвећених развоју старосрпске паратаксе.¹³

2. ТИПОЛОГИЈА РЕЧЕНИЧНЕ АДВЕРЗАТИВНОСТИ. А. Маљчуков (2004: 183) примећује да клаузе везане адверзативношћу у напоредно-сложеној реченици одликује а) један или више заједничких аспеката, који чине интегративну компоненту, б) разлике у неким обележјима и б) поређење разликовних елемената. Адверзативност је одређена перспективом говорника који комбинује два пропозитивна садржаја у намери да их пореди према њиховим конфликтним својствима, независно од тога да ли они заиста постоје или их говорник из своје перспективе види као колизију (уп. DIK 1968: 277; RUDOLPH 1996: 20; MAURI 2008: 121).¹⁴ Управо се на основу типа конфликтног параметра у типолошким лингвистичким студијама издвајају три типа адверзативности, и то опозитна, корективна и контраочекивана

¹² Поред кратког осврта на паратактичке везнике који даје И. Грицкат, инспиративна су и разматрања појединачних паратактичких феномена из перспективе развоја синтаксичке транзитивности, којом се бави Ј. Грковић-Мејдор (уп. 2007: 174–187; 2013: 44–46).

¹³ Корпус овог истраживања чине 1) старосрпске повеље и писма профаног садржаја обухваћене регистром објављеним у књизи *Старосрпска зависна реченица од XII до XV века* (Павловић 2009: 341–388) и 2) *Старосрпски роман о Троји* (SRT) сачуван у препису из XV века (уп. Ивић 1998: 60).

¹⁴ Управо у том смислу ваља схватити и констатацију П. Пипера и И. Клајна (2013: 482) да „значање супротстављености“ адверзативне реченице „зближава са градацијским реченицама“.

адверзативност (HASPELMATH 2007: 28; MAURI 2008: 122).¹⁵ Уколико се искључни, ексклузивни или ексцептивни реченични однос (уп. ПИПЕР 2013: 208–211) не третира као посебан тип реченичне координације, а такав статус му, очигледно, не додељују рецентне типолошке студије, онда би се та међуреченична релација евентуално могла разматрати као подврста адверзативности, како то ради, на пример, за старословенски језик Е. Дограмацијева (1968: 36–37).¹⁶ Адверзативност би у том смислу типолошки била рашчлањива на: 1) опозитну, 2) корективну, 3) контраочекивану и евентуално 4) ексцептивну адверзативност.

Ојозијна адверзативност подразумева сучељеност две суштински паралелне ситуације на основу једног или више диференцијалних својстава (1):

(1) *Она ради, а он седи.*

Битно обележје овог типа адверзативности јесте структурна симетрија, која се испољава кроз подударан распоред реченичних чланова, чиме се на најефектнији начин супротстављају диференцијалне компоненте двеју ситуација. Разликовна својства конфронтраних пропозиција имају или контекстуално стичу статус директних антинома (*радијии ~ седијии*). Како примећује М. Хаспелмат (2004: 28), контраст међу двама ситуацијама не садржи конфликтно очекивање, па стога неки лингвисти опозитну адверзативност називају и *слабом* (уп. LURAGNI 1990: 54).¹⁷

Корективна адверзативност заснива се на оспоравању прве пропозиције супституисане другом пропозицијом као алтернативом (2):

(2) *Не сјава, НЕГО учи.*

У овом типу адверзативности укрштају се у неку руку опозитност и раставност, будући да су граматички сучељене негирана и афирмативна ситуација, а семантички – претпостављена ситуација

¹⁵ Уп. и MALCHUKOV 2004: 178, односно JASINSKAJA 2010: 441 с нешто другачијим термилошким решењима.

¹⁶ У вези с овим класификационим проблемом М. Ковачевић (1998: 39) пише: „тако је навођење искључног односа као посебног типа или подтипа супротности научно оправдано ако се наводе и остали семантички типови или подтипови супротности“, чиме искључност сврстава у ред супротних односа какви су однос конфронтације, однос концесивности и однос компензације.

¹⁷ На основу примера *Наше је задуго, а њихово закратио* могло би се претпоставити да овај тип адверзативности М. Ковачевић (1998: 39) назива *односом конфронтације*.

ишчитана из прве клаузе (*он сјава!*?) и фактична ситуација изречена другом клаузом (*он учи!*),¹⁸ односно две заменљиве могућности од којих једна добија статус факта (уп. MAURI 2008: 124).

Конспраочекивану адверзативност одликује колизија изазвана оспореним очекивањем (3):

(3) *Учио је, али/а није њоложио.*

Две пропозиције овде су, дакле, комбиноване на основу имплициране премисе: *Учио је* [премиса је – *њоложиће*], *али није њоложио*. У том смислу Е. Ланг (2000: 246) закључује да је друга тврдња у супротности с претпоставком која се ишчитава или изводи из претходне информације, што значи да се ради о изворно-циљној релацији.¹⁹ Овај тип адверзативности М. Ковачевић (1998: 39) термилошки одређује као *однос концесивности*, што је сасвим разумљиво будући да пропозиција којом се имплицира претпоставка у начелу представља неадекватан узрок [*учио је*] неочекиване консеквенце [*није њоложио*].²⁰

Експедијивна адверзативност, у србистици познатија као ексклузивна или искључна супротност, представља конфронтирање целине и издвојеног дела (уп. КОВАЧЕВИЋ 1998: 40) (4):²¹

(4) *Сви се боре, а само се он њрејушћа судбини.*

Овај тип адверзативности обично је формално обележен сучељеношћу универзалног и рестриктивног квантификатора (*сви ~ само*) чији су референти носиоци опозитних својстава (*боришћа се ~ њрејушћашћа се судбини* [*≈ не боришћа се*]). Будући да су овде – као и код опозитне адверзативности – антиноми директно конфронтирани (*сви људи ~ само он; боришћа се ~ њрејушћашћа се судбини*), екцептивна адверзативност се суштински не разликује од опозитне.²²

¹⁸ *Несјавање* и *учење* не морају бити у колизији, али *сјавање* и *учење* морају јер се искључују.

¹⁹ Уп.: „Triggered by the lexical indication that a contrast must be established, the device takes the assertion rendered by the second clause as *the source* from which to look for an appropriate ASSUMPTION that meets the condition of contrast, i.e. *the target*“ (LANG 2000: 247).

²⁰ Значај контекстуалне и(ли) пресупозитивне импликатуре у адверзативности овог типа може се илустровати примером – *То је среда* [а ти и ја знамо да средом имам предавања те да стога не одлазим у посете], *али ћу доћи*.

²¹ М. Ковачевић (1998: 203–222) раздваја ексклузивност као координирану и екцептивност као субординирану категорију искључивања.

²² Како из пропозиције у којој се неко својство приписује референту означеном и(ли) одређеном универзалним квантификатором проистиче премиса да је то

3. ОПОЗИТНУ АДВЕРЗАТИВНОСТ у сфери старосрпске синдетске паратаксе прати везник *а*, што је у складу с његовом изворном функцијом означавања нечег новог и неочекиваног (уп. ВАУЕР 1960: 38; ГРКОВИЋ-МЕЛДОР 2007: 181).²³ У овом типу паратактичких структура две клаузе се сравњују ради утврђивања степена (не)подударности међу њима,²⁴ при чему међусобни однос може фазично варирати од сагласности до потпуног контраста.

Компатибилност сучељених ситуација обично се јавља у случајевима када су координирани предикати исказани глаголима конверзивних радњи (оузети ~ дати, поставити ~ пријмити и сл.). Мада су конфронтираним субјектима приписане супротне радње, реч је о усаглашеним акцијама које једна према другој иступају као реципрочни резултати (*узимање је резултат нечијег давања, а давање резултат нечијег узимања*) (5):

- (5) да га ꙗ вола ꙗ зѣти г|спга ꙗла къци поттенога поменѣтѣа кнеза лазара ꙗ мн ре|ч|ни кнезь и властеле и ѡпкина гра|д| дѣбровника въ дѣшѣ и вѣрѣ нашѣ ѡбѣтѣкѣо дати вше ре|ч|ни покладѣ (Дубр. 1419, № 514.16), ꙗ сен нде вше ретенѣ похранѣ поставише ꙗ мн прѣднсно ꙗ сен нде (Дубр. 1441, № 622.74).

Потпуна супротност конфронтираних ситуација сусреће се а) у координираним спојевима предиката исказаних глаголима подударне или блиске семантике (*разоумѣти* ≈ *знати*, *нзати* ≈ *излѣсти* и сл.)

својство универзално, друга пропозиција – којом се реферише о издвојеном референту – ступа у опозицију и с изведеном премисом: *Сви се боре* [премиса је – *нико се не ѿрејушиа судбини*], *а он се ѿрејушиа судбини*. Таква сучељеност изведена из оспореног очекивања ексептивну адверзативност семантички може повезати и с контраочекиваном адверзативношћу. Осим тога, пример *Он ништа не ради, већ само гледа* показује да се ексептивност може реализовати и у сфери корективне адверзативности. Када се све речено узме у обзир, јасно је због чега се ексеклузивна реченична супротност и не разматра у рецентним типолошким студијама о адверзативности. Напореднословена реченица с ексептивном адверзативношћу овде се посматра засебно не из типолошких разлога, већ зато што се тај реченични однос у српским граматикама више од једног столећа третира као посебан тип реченичне координације (уп. КОВАЧЕВИЋ 1998: 203–207), а уравнотежен однос према филолошкој традицији подразумева савесно корпусно преиспитивање устаљених ставова.

²³ Везник *а* је прасловенског порекла, а „даље ие. везе нису поуздано утврђене; најчешће се пореди са стинд *at* ‘затим, и’“ (ЕРСЈ 1: 33).

²⁴ Управо се стога овај тип адверзативности назива и *контрасивно ѿређење* (*contrastive comparison*) (уп. ВЛАКЕМОРЕ 1987), што је у руској лингвистичкој традицији означено као *сопоставительное значение* (уп., на пример, КРЕЙДЛИН – ПАДУЧЕВА 1974). Уосталом термин *съпоставяне* користи и Е. Дограмацијева (1968: 33–34) за опозитну реченичну адверзативност у старословенском језику.

при чему се једном референту приписује афирмативни, а другом негирани предикат (6–7) и б) у координираним везама предиката изречених глаголима (или перифрастичним спојевима) који имају или у датом контексту добијају статус антонима (лежати ~ крвѣ проливати, ослабѣти ~ охрѣбрѣти, сѣсти ~ стојати и сл.) (8–9):

- (6) елѣна ц(а)р(н)ца разоумешѣ книгоу а мѣнелоушѣ ц(а)рѣ не знааше книгѣ (SRT 231^г);
- (7) прѣладоушѣ кра|л| н кралица тетнша г(о)|с|п(о)га нздоше прѣма неѣа, а о|т| негове|х| братѣ не хотѣ нздѣсты ннедѣнь (SRT 233^г);
- (8) съда лежншѣ оу всоон любве, а дн за тебѣ доукѣ ндало н крѣвн проливало (SRT 247^г), о екторе краю, застоупн тронсн мно|г|(о) ослабелн соу|т| безѣ тебѣ а грѣ|т|сн ве|л|(е) охрѣбрнлн се соу|т| (SRT 258^в);
- (9) оуровѣ сѣдо|ш|(е) а нннжнн лю|д|е стождоу оуоко|л|(о) (SRT 261^г).

Клаузе међу којима је успостављена опозитна адверзативност одликује, с једне стране, основ поређења две ситуације као интегративна компонента и, с друге стране, један или више опонентних чинилаца, што је начелно својство свих супротних напореднословених реченичних структура (уп. МАЛСНУКОВ 2004: 183). Тако се у претходним примерима (5–9) сучељава, па тиме и пореди субјекат прве и друге клаузе, односно њихове различите активности исказане предикатима тих клауза, при чему је основ поређења као интегративна компонента идентификован семантиком сучељених глагола – глаголи оузети и дати, односно поставити и приимти подразумевају *размену* као основ поређења два агенса (5); глаголи разоумѣти и знати упућују на *схваћање именованог објекта* као основ сучељености два агенса (6) и сл. Одсуство интегративне компоненте онемогућује формирање напореднословене реченичне структуре чак и у случајевима када се између двеју независних реченица јави коективно а, које у таквим примерима нема везничку, већ делимитативну функцију (уп. ЛЕНМАНН 1974: 54) (10):

- (10) да се не продава соль нндѣ нн|д|ѣ тькмо како е било љ ѿ ѿ стѣпана . по мѣстѣ|х| кѣдѣ се е продавала . а пн|с| се сна повела по|д| скѣдромѣ по роз|д|ѣствѣ х|с|вѣ тнсѣщѣ н ѿ н . ѿ н . ѿ . л|т|ѣ м|с|ца гена|р| . ѿ . н . ѿ . днѣ (Балш. 1386, № 193.18).

Осим експлицираних разликовних елемената (као директно сучељених антинома), две опозитне клаузе могу имати једну или више заједничких компоненти, које уз основ поређења као суштински интегративни фактор подижу ниво кохерентности супротних клауза у напореднословеној реченици. Тако се у примерима (5–6)

јавља исти објекат, а у примерима (7–8) иста прилошка одредба, при чему заједничка компонента не мора бити поновљена у обе клаузе.²⁵ С обзиром на то да се у позицији разликовног или заједничког елемента опозитних клауза могу јавити различити реченични конституенти, у старосрпском језику су потврђени врло разнолики профили овог типа напореднослужених реченица. Наиме, наспрам истог субјекта могу се наћи различити предикати и објекти (11) и(ли) предикати и прилошке одредбе (12), наспрот заједничког предиката јављају се различити субјекти и објекти (13) или субјекти и прилошке одредбе (14), спрам истог субјекта и предиката стоје различити објекти (15) или објекти и прилошке одредбе (16), према истом субјекту и директном објекту долазе различити предикати и индиректни објекти (17) и сл.:

- (11) такози сте н мнѣ зчинниан [...] тере мюѣ села плѣнниан н боларе ели я дрѣге нсѣкъан (Нем. 1238–1240, № 11.7), вашь воєвода не гледавь тоган ни|х| свеца · я ниданье нмь ззе (Дубр. 1417, № 492.24), оури|к|шиншь оре песь|к| я соль сеє (SRT 234^v), овн втеззы пнргове прншеє я гра|д| оупаланше (SRT 267^r);
- (12) да се тьзи овою два лнста з овн едань лнствь пр|ѣ|пншз · я онамо з тетрагз да се о|д|ьпншз (Дубр. 1407, № 399.14), левомь роу|к|о|м| лнце дераше а десном се за мь|ч| дрѣжа|ш|е (SRT 269^r);
- (13) едньз кннгз ззелъ бань велики ннославь · съ свонди боларди . я дрѣгз кннгз ззелъ николавь тоннсьто кнезь . н оупкнна градьска (бан Нинослав 1240, № 13.28), мн нмамо дати нз наше коморе .с. тисзѣ дѣкати з дѣкати нн з сребрз я вше ретени кнезь никола да нма дати дрѣгз .с. тисзѣ дѣкати (Котр. 1449, № 650.8);
- (14) записахь три хрсовѣлѣ ед'на да стон з цр|с|в мн я дрѣга з венец|х| з дѣж|д|а . я третня з дѣров'ннце (Нем. 1349, № 106.39), еденъ је печакнень мондъ прьстеномь я дргн печатью великомь (Котр. 1355, № 128.6), сню мл|с|ть кра|л|в|с|тво мн з'н|н| да стон з дѣровннкз я дрѣга такаре з кѣкн кра|л|в|с|тва мн (Мрњав. 1370, № 163.25);
- (15) мн краннане . никакорѣ да дамо алыдиншаномь . нн светъ . нн вѣкз : я дѣровьтаномь да дамо керьмз (Одоља Прединић 1247, № 18.12), о|д|ь кон скрн|н|це клзчь прѣдаа едномз своєхъ слзга я скрн|н|цз прѣдаа дрѣзгомз своомз слззи (Кос. 1467–1470, № 679.205);
- (16) половннз да ти дамо сыга : петъ съть перьперь : н онззи петъ десеть лакеть скрљаата : коере тевѣ згодно бѣде : я дрѣгз петъ съть перьперь : да ти дамо до бѣнка (Дубр. 1234–1235, № 8.28), не дасте мн-хъ нь є продасте едње заа море я дрѣге камо вн хтѣни (кнез Черномир 1252–1254, № 24.9);
- (17) бѣ те є г|д|не деспоте потнлъ велицѣмь гп|с|твомь я начестнлъ велицѣмь н вносоцѣмь раззмо|м|ь (Дубр. 1417, № 495.24).

²⁵ Могући су и случајеви у којима се исти референт јавља у обе клаузе, али у различитој функцији – у примеру (9) субјекат прве клаузе је имплицирани оријентир у прилошкој одредби друге клаузе.

Заједничка реченична компонента често је елидирана у једној или другој опозитној клаузи (14), што је израз принципа *синџаг-мајске економичности* (НАИМАН 1985) ослоњене на структурни паралелизам (тј. подударан распоред реченичних чланова), који обезбеђује несметану реконструкцију испуштеног елемента (уп. ДОГРАМАДЖИЕВА 1968: 34).

4. КОРЕКТИВНА АДВЕРЗАТИВНОСТ својствена је напоредносложеним реченицама у којима је нека ситуација оспорена кроз негирани предикат једне клаузе да би се у другој клаузи понудила алтернативна ситуација. Мада је овај тип адверзативности обележен „граматички конфликтним“ односом између једног негираног и другог афирмативног предиката, негирани предикат може бити у семантичкој опреци с афирмативним предикатом (18), али не мора (19):

(18) видндо да је заповѣдъ љтинена влахо|ц| да не гредѣ љ наше мѣсто по соль нѣ да гредѣ дрѣгонѣ (Дубр. 1414, № 466.4);

(19) ѿ|т|-ога да ти не ѣдрѣжндо всега ннмала : нѣ да ти дамо бѣе испљнено (Дубр. 1234–1235, № 8.31).

У примеру (18) први негирани предикат је директно конфронтан другом афирмативном предикату и граматички и семантички будући да су оба представљена истим глаголом (*гредти*). Конфликтност сучељених клауза проистиче, дакле, из супротног односа њихових предиката, који иступају као потпуни антиноми – не *гредти* ~ *гредти*. Такве корективно адверзативне везе преклапају се с опозитном адверзативношћу управо због директне антиномије успостављене између две клаузе, што и отвара простор употреби везника *и* у сфери корективне супротности (20):

(20) ако ли би синна не било *и* кѣшн била нли веке кѣри тѣда [да се да] кѣри како синѣ (Дубр. 1413, № 461.27).

У примеру (19) негирани предикат прве клаузе представљен је глаголом чији се антоним јавља у позицији предиката друге клаузе. Ту би опречну релацију чинили глаголи *одрѣжати* ~ *дати*.²⁶ Како, међутим, негирани антоним губи опозитни напон према свом парњаку, јасно је да у примерима тог типа суштински не постоји опозиција између прве и друге клаузе обухваћене напоредносложеном речени-

²⁶ Уп. и пример – нидѣ нѣ на блнѣ да често к вадѣ дослаю нѣ нидѣ је на далеко (Бранк. 1388, № 203.3), где је први предикат сачињен од негиране копуле *нѣ* и предикатива *блнѣ*, а други од ненегиране копуле *и* и предикатива *далеко*. У опреци су дакле антоними *блнѣ* ~ *далеко*, а негирањем првог антонимског члана опрека се неутралише (*не блнѣ* ≈ *далеко*).

цом (не оудрѣжати ≈ дати), већ се контраст развија између, с једне стране, претпостављене али *нейожељне*, односно реализоване али *неочекиване* ситуације – ишчитане из клаузе с негираним предикатом (оудрѣжати) – и, с друге стране, *йожељне* или *фактичне* ситуације, изречене клаузом с афирмативним предикатом (дати). Статус суштинске интегративне компоненте у таквом адверзативном реченичном споју има *нейожељна* или *неочекивана* ситуација, која је у опречном односу и према првој и према другој клаузи напоредно-сложене реченице, што значи да би тај статус у примеру (19) имао *задржавање извесних дажбина*.

За разлику од опозитне адверзативности, чија конфликтност проистиче из директног антиномијског односа две сучељене клаузе (без обзира на то да ли оне представљају само различите или у потпуности опозитне ситуације), конфликтност корективне адверзативности почива или на директном антиномијском односу две клаузе или на индиректном антиномијском односу спорне ситуације (ишчитане из клаузе с негираним предикатом) и неоспорене ситуације исказане клаузом с афирмативним предикатом. То значи да је опозитна адверзативност директна [+ ДИРЕКТ], док је корективна адверзативност неутрална према обележју директности [± ДИРЕКТ].

Међу старосрпским клаузама повезаним корективном адверзативношћу регистровани су везници *нѣ/ноу* (41,67%) (21), *а* (4,54%) (22), *нере/него* (3,02%) (23),²⁷ *изворно* прилошко *паче* (15,91%) (24) и *лихо/лише* (3,79%) (25), ексцептивне партикуле или прилози *тъкъмо* (18,95%) (26), *разѣѣ/разен/разнѣ* (10,61%) (27), те примарно оптативна партикула *да* (1,51%) (28):

(21) да нѣ нѣ ннкере силе : нѣ да си продаю . н кѣпѣю . свокодоьно (жупан Стефан око 1215, № 4.8), все дн ѣ платиль н не дн ннцоре дльжень нѣ дн ьсть гость н

²⁷ Везник *нѣ*, односно *нѣ* (уп. СС 1994: 384–385) јавља се у више од 97% напореднослужених реченица овог типа у старословенском језику (ДОГРАМДЖИЕВА 1968: 37), а познат је на ширем словенском простору управо као адверзативни везник (КОРЕЌЊИ и др. 1980: 510–512). Преовладава мишљење да би прасловенско **нѣ* требало повезивати с праиндоевропским кореном **ni-* ‘сада’ (ЭССЯ 26: 51–52). Везник *нере*, односно *него* Ф. Копечни и сарадници (1980: 1980: 461) етимолошки тумаче на следећи начин: „jde o záporové adv. *ne*, zesílené partikulemi *-že* (jež má tu jen zcela výjimečně platnost kopulativního ‘a’[...]), popř. *-go*“. Као поредбени везник (у облику *неже*, *ниже*, *него* и сл.) јавља се на ширем словенском језичком простору. Везник *но*, који обазриво помиње Ђ. Даничић (1962), није потврђен у анализираном корпусу. У Дечанској хрисовуљи на месту којим Даничић илуструје адверзативно *но* стоји *нѣ* – *влахъ к’то кобнаѣ пасе да не оузнѣа бѣлѣга ѿт| кобнаѣ . нѣ да се храни дѣсѣнноѣ* (Нем. 1330–1331, № 72.317).

- прѣятель (Јован Комнин 1350, № 112.3), огледавь цр|с|в мн · тази вса прѣва записанна и не потвори|х| нь ноше болше и крѣ|пцѣ потвр|д|ьнхъ (Нем. 1357, № 135.10), мн ваше дългове ннедне не потварамо нъ все справлямо сръчано (Бранк. 1388, № 203.5), прѣдосмо прѣ|д| юпнтера бога и не хотѣ намь сѣдн|т|(н), ноу посла на|с| прѣ|д| те (SRT 227^у);
- (22) ако голнѣ бнетачьке придоше подь рать нашъ ъзсѣти воде · а вн нды не браннте · а заповѣгь людець да бѣдѣ тын часъ вьси при тебѣ съ сорѣжыє|м|ь (Дубр. 1420, № 526.13);
- (23) да вн намь и нашѣмь не ѣдннл нере приалн (Дубр. 1409, № 349.12), до колѣ є насъ сѣме и ннхъ да се тѣзн двѣ кѣѣн не раздвонта ннкѣдаре до вѣка вѣтнега него лн да еста woboe една кѣѣа (Дубр. 1367, № 155.7), рел|т| мн да неѣ ннеднога сѣпротнв|с|тва по в|с|ошн волѣ ѣчнннтн него да мн ке ѣгаѣатн (Кос. 1453, № 662.11);
- (24) ако сѣ разьратнтѣ съ кралѣмь рашькн · да бась не дамь · нн вашъ добнтекъ · паче да вн ѣхранѣ съ вьсѣмь вашнмь (бан Нинослав 1240, № 13.17), тен цѣрне нове надь твондн нн надь ннѣдн не кашн постапаятъ · паче како правн wobѣтннкъ · свръзн и о|д|връзн ѣ всемь да є никакo нѣ нн бнло (Дубр. 1416, № 485.20);
- (25) да нды нѣ ѣдаве · ѣ комь годѣ дългъ · лнше сѣдомь · да се ншѣ (Нем. 1321, № 61.4), в|с|ака кннга да нѣ тврѣда нн да є вѣрoвана нн на єднoн правдѣ лнко wobо|м|зн нашo|м| кннго|м| да є раскндена (Бранк. 1457, № 675.22);
- (26) да нды ннкто|о| нншо не ѣзмѣ по слѣ нн забавн · нн властелннь цр|с|тв мн нн кра|л|вѣ в'ластелннь · да ннк'то|о| любо вь зем'ан цр|с|в мн и кра|л|вѣ · тькмо да ходє свободно (Нем. 1348, № 106.5), створи|х| н|м|ь м|с|тѣ да нды нѣ на даню царнне ннедне · нн нндѣ нн|д|ѣ ѣ мoшн землн тькмо да є онакон како є бнло ѣ цѣра ѣ стѣпана (Балш. 1386, № 193.10), ако се слѣтн смьрьтъ комоу дѣрoвчанннѣ оу землн госпо|д|ства нн · цю є негова ндннѣа да за тозн не ндла посла госпо|д|ство нн, тькмо да є|с| ономнхн комѣ га є на смьрьтн нарѣчннл (Бранк. 1445, № 647.31);
- (27) ннчнмь мн нѣсѣ о|с|талан крвнн нн дължнн рѣдѣ мн сѣ све платннл до дьнашьнега дне (жупан Никола 1369, № 162.3);
- (28) неомте нхъ мѣнтн кере вн нѣ право соть коле с намн любoвь ндате каконо мн ваше дългове ннедне не потварамо нъ все справлямо сръчано како нашнмь прннатедемь да oтправнте нхъ свръшено (Бранк. 1388, № 203.4).

Како примећује Ј. Грковић-Мејдор (2007: 211–213), лексема да се у спојевима овог типа „понекад значењски приближава емфатичкој партикули, док понекад има адјунктивну функцију“. На прелазу између адјунктивне и везничке функције (некада ближе адјунктиву, а некада везнику) стајале би вероватно и ексцептивне партикуле или прилози тькмо (уп. КОРЕЃЊУ и др. 1980: 712–714; СС 1994: 711), развѣ/разви/размѣ (уп. КОРЕЃЊУ 1973: 146; СС 1994: 568) с примарним значењем ‘само, осим, једино’²⁸ али и изворно прилошко лнко и ње-

²⁸ И за савремени српски језик лексема *само, једино* или *искључиво* у напреднословеним реченицама П. Пипер (2013: 209) одређује као партикуле, или као

гов компаратив *лише* с првобитним значењем ‘прекомерно, сувише’ (уп. КОРЕЃЊУ и др. 1980: 415; СС 1994: 307),²⁹ односно *паче* (< *орако, *ораџе*)³⁰ с изворним значењем ‘обрнуто, назад, другачије’ (КОРЕЃЊУ и др. 1980: 536–541).³¹

Уколико су и негирани и афирмативни предикат представљени истим глаголом, у другој клаузи он може бити елидиран – као уосталом и друге заједничке компоненте – у складу с принципом *синтагматске економичности* (29):

(29) да нѣ никѣрѣ нѣзда на ннаго сербанна : нн на ннаго влаха . *лише* [да јест] на самога нѣца (бан Нинослав 1240, № 13.30), да нѣсть меж|д|ѣ кра|л|в|с| мн н мею нннн никоа свадд развѣ [да јест] право жнтнѣ како |е|с| н пр|ѣ|г|е бнло (Нем. 1334, № 78.5), нн сдѣ нню свезалѣ скрозн нню разен [сам свезал] за старн дельгѣ (Котр. 1355, № 125.22), да ндѣ платѣ |пр|ннн|ц| цю ндѣ сѣ дльжнн юрѣ нн|х| нмнаннѣ нѣ нѣ к [имаѣе] нашн|х| властель (Дубр. 1398, № 266.15), на разлогѣ нн нѣсѣ осталн ннннмѣ крнкн · тькнн [су остали] правн (Бранк. 1417, № 499.9), тон не наин видодо нсто н чкено нѣ [је видимо] мнозѣдн кнзннн како ндѣ сдо казали за вашѣ велнкѣ вѣрѣ (Дубр. 1418, № 505.22), ннедна корнсть нне ннедннн странѣ нн дрѣгон пачѣ [је] шета н маншнна (Кос. 1454, № 665.10).³²

Клауза с негираним предикатом у корективно адверзативном реченичном низу заузима иницијалну позицију док је корективна клауза с афирмативним предикатом другопозиционирана (21–29). Промена тог редоследа изазива типолошко померање реченичног низа. Наиме, спојевн у којима је предикат прве клаузе афирмативан, а

прилоге за рестриктивно степеновање. Уколико се уз ове лексеме не јави неки везник, одговарајућа напоредносложена реченица добија статус асиндетске структуре.

²⁹ Примарно прилошко *лихо/лише* временом се значењски приближава изворним ексептивима (уп. Даничић 1962), чије присуство у реченицама с корективном адверзативношћу недвосмислено потврђује фазичну „расплинутост“ (уп. РАДОВАНОВИЋ 2009) ексклузивне супротности.

³⁰ Уп. савремене српске прилоге *наОПАКО*, *наОПАЧКЕ*.

³¹ На адитивну употребу изворно прилошког *паче* упућивало би његово по-времено комбиновање с везницима: да га не придемѣ мегѣ насѣ ѣ кекѣ . не да бѣде свенѣ насѣ . н пачѣ вѣсѣ ѣгово . да затнрамѣ (Одоља Прединић 1247, № 18.28), тогазн-мѣ не потвараѣм пачѣ н потврѣгамѣ да ндѣ к тврѣдо (Бранк. 1390, № 215.3), зѣдлн твоен · н градомѣ твондѣ да не пакостндо · нн пѣнодѣ нн гѣсовѣ : нн очнвѣсть нн таемѣ : нѣ пачѣ да ндѣ прѣдѣдо · тако н самѣдѣм ндѣ (Дубр. 1234–1235, № 8.23), азѣ прѣжде мене бнвшннхъ господѣ не потворнхъ нѣ пачѣ потврѣднхъ (Бранк. 1445, № 647.41).

³² Овде би спадали и примери типа – клннемѣ се тебѣ гнѣ кралю [...] без всакѣ нѣжде : нѣ [се клнемѣ] свондѣ хтѣнннмѣ : н своовѣ воловѣ (Дубр. 1234–1235, № 8.2), где је негација исказана предлогом *безѣ*. Замена тог предлога комитативним сѣ захтевала би негирање глагола *клѣти*.

друге негиран припадају опозитној адверзативности уколико је успостављен директан антиномијски однос између афирмативног и негираног предиката (30):

- (30) ЗА ВАШЪ ДРАГЪ ЛЪБОВЪ ДАНТЕ МН ДОБРЪ ДННАРЕ Я НЕДОНТЕ МН ЗАЪ ДННАРЕ ДАВАТЬ (Нем. 1320, № 59.3).

Ако се антиномијски однос не успоставља директно између афирмативног и негираног предиката, већ индиректно између афирмативног предиката прве клаузе и спорне ситуације ишчитане из друге клаузе с негираним предикатом, напореднословени реченични спој може бити интерпретиран пре као неадверзативна објаснидбена, односно експланаторна реченична веза (где се другом клаузом додатно образлаже садржај прве) него као адверзативни низ (у коме је прва клауза корекција оног што се ишчитава из друге клаузе с негираним предикатом). На то указује и чињеница да се у таквим везама може јавити и везник я (31) и везник и (32), али не најчешћи корективни везник нь/ноу:³³

- (31) ПОДАНТЕ ГА И НЕ ЗАДРЪЖЕТЕ АКО ВИ ТКО ЗА НЪ ШЗНИЦЕ (Нем. 1352, № 114.5), ПОДАНТЕ МЪ ГА И МОЛОУ ВА|С| ВЛА|С|ТЕЛЕ НЕДОНТЕ ГА ДРЪЖАТИ (Радосав Повић 1368, № 157.9);

- (32) ДА ТРЪГЪЮ И ХОДЕ СВОБО|Д|НО Ш КЮКИ ЦР|С|ВА МН И Ш ГРАДОВЪ|Х| И ПО ТРЪГОВЪ|Х| И ПО ЗЕМЛН ЦР|С|ВА МН · Я НИКТО ДА ИМЪ НЕ ИМА ЗАБАВНИИ (Нем. 1360, № 140.8), ВЪЗ|Д|А СЪ СЪСЪДОВААН С НАМН Ш ВСАКОН ДОБРОТИ · Я НОВЦІННЪ НИКЪДА НЕ ПОВДНГАН (Дубр. 1416, № 485.13).

4. КОНТРАОЧЕКИВАНА АДВЕРЗАТИВНОСТ одликује напореднословене реченице у којима је ситуација исказана (по правилу) другом клаузом опречна према очекивању које проистиче из прве клаузе и(ли) ширег контекста (33):

- (33) ЗА ПРЪВЕ ГОСПОДЕ НЪСЪ НИИ ТРЪГЪ НЪЗЪ СРЪБАЛЛА НЪЗНОСНАН РАЗДЪ КОЖЕ ВОСКЪ И СИРЕНЬЕ [па је очекивано да сада НЕ НОСЕ сребро и злато] Я СЪДН НОСЕ СРЕБРО И ЗЛАТО (Дубр. 1417, № 492.38).

Док је опозитна адверзативност заснована на директној сучелности две клаузе као антиномима [+ ДИРЕКТ], а корективна адверзативност на директној семантичкој конфронтацији негираног и афирмативног предиката или пак на индиректној супротстављености

³³ Индикативан је и факат да се везник я јавља 5 пута чешће у напореднословеним реченицама у којима је „корективна“ клауза на првом месту, а клауза с негираним предикатом на другом, него у реченицама са супротним распоредом тих клауза.

спорне ситуације (ишчитане из клаузе с негираним предикатом) и неоспорене ситуације исказане клаузом с афирмативним предикатом [± ДИРЕКТ], у контраочекиваној адверзативности конфликт произилази из индиректне сучељености имплициране, очекиване претпоставке и неочекиване консеквенце [– ДИРЕКТ]. Конфликтност контраочекиване адверзативности почива, дакле, на оспорености једне имплицитне премисе (уп. MAURI 2008: 144).

Међу старосрпским клаузама повезаним контраочекиваном супротношћу регистровани су везници *а* (59,27%) (34), *и* (20,37%) (35), *аи* (5,55%) (36), *н/ноу* (3,7%) (37),³⁴ те партикула *да* (11,11%) у адјунктивној функцији (уп. ГРКОВИЋ-МЕЛЏОР 2007: 211–213) (38):

- (34) послахъ мног[ω] крати с одкѣпомъ да поасъ да а он мн га некиє датн (кнез Вратко 1352, № 115.5), кере намъ је кнезъ писалъ да је дльжьнь нана · ѿ · лнтаръ а вн се сте посеган за · кѣз · (Дубр. 1388, № 207.7), јес шесть годнщъ да је тьн лнстъ писанъ а прьво за нь нѣсмо нншор чълн (Дубр. 1418, № 504.32), г[д]нъ херцегъ сконча се н прн[д]нѣ сеган свѣта а мн кнезъ н влѣстеле дѣброва[т]ци безъ сннсова гостѣства мѣ нн ннхъ добрѣхъ людн кое бн посланн мѣсто себе не отворнсмо ре[т]нннн тестаде[н]тѣ (Дубр. 1466, № 680Б.11);
- (35) послахъ къ вамъ вратнте мн н не дасте нншаре нь пате га продасте (кнез Черномир 1252–1254, № 24.7), тьда ваша дрѣва польгъ ннхъ гредѣ на ны н мь ѣ томъ нѣмамо гнѣва на вы (Ђура Качић 1243–1276, № 32.3), вн добрѣ знате како давате црквѣ еросалнм[с]кон на годнще по пе[т] сътъ перьперь · н нѣсте ндъ даан · ω[д] внетьке рати (Лаз. 1388, № 205.3);
- (36) бѣше ωправнлъ се да погн да мѣ гп[с]тво [т]н по твоен м[с]тн ωправн како сн ωбѣтовалъ · аи га нанде велнка болѣсть ω[д]н ногъ те[р] не море понти (Дубр. 1415, № 483.17);
- (37) мого[х] се ωсветннн на местѣ нѣ не хтехъ какω да не нзгѣблѣ дель племеннтωга гра[д] дѣбровннка (Иван Каруч 1411, № 423.10);
- (38) ннѣдѣ не морема н[м] заповндѣтъ ωскѣнь дѣбровннка · да лѣте · да за вашѣ велнкѣ любовъ мн-х[с] звасмо к намъ н го[в]рнсмо н[м] ω[д] насъ н мно[г] нхъ молнсмо јада бн хотѣлъ · кон ω[д] ннхъ покн (Дубр. 1397, № 252.7), ннгдаре намъ нѣсѣ пр[ѣ]творн[д]а да ето съде гп[с]гнѣ чълн смо керъ је соль доведена ѣ новн на сѣторннѣ · да се тѣзи продае н този ѣвидевъ много се почѣднсмо (Дубр. 1397, № 257.8).

Ситуација којом се имплицира оспорена претпоставка може бити схваћена и као неадекватан узрок ситуацији која је у опреци с том претпоставком – за прьве госпде нѣсѣ ннн трьгъ нзъ срьбалла нзъноснлн размѣ коже воскъ н снренье а сьдн носе сребро н злато [← МАДА за ѣрве го-

³⁴ Прасловенски везник *i, потврђен у свим словенским језицима, најчешће се доводи у везу с индоевропским *ei, првобитно локативом једине од демонстративног *e (ЭССЯ 8: 167). Везник *аи* настаје као спој прасловенског везника *a и партикуле *ii.

сјоде нису другу робу из Србије износили осим кожу, восак и млеч, сада носе сребро и злато] (Дубр. 1417, № 492.38). Таква интерпретација показује да прва клауза у контраочекиваној адверзативној релацији има концесивни потенцијал, а тиме и прагматички значај будући да експлицирањем „неадекватног узрока“ реална ситуација (*сада носе сребро и злато*) стиче знатно већу комуникативну тежину (уп. КОВАЏЕВИЋ 1992: 74).

Мада је импликатор оспорене претпоставке (тј. еквивалент концесивне клаузе) по правилу у иницијалној позицији, у готово сваком тринаестом примеру (7,6%) он заузима друго место у контраочекиваној адверзативној релацији (39):

- (39) пишете за пира хашчнкѣ · да мѣ ѣтннн м|с|тъ кра|л|в|с| мн да вн знате · колнок
 € мьнѣ тѣнн пиро ѣтнннлѣ [зла] [← пишете за Пира Хашчића да му учини
 милост краљевство ми *МАДА знаише колико је мени ѿај Пиро учинио
 (зла)*] (Нем. 1303, № 49.2), кожеко|д|а петарь [...] свеца тен наше трго|в|це · н
 нманьє нмѣ ѿбѣзе · а ваша велнокость добро зна керь нмамо ѣ повелн сѣопотнвшѣмѣ
 родителе|м| гп|с|тва тн записано [...] да се мегю ѿвѣ|м|ѣ сѣде [← војвода Пе-
 тар свеца те наше трговце и одузе им имовину *МАДА ... у ѿвелеи свеѿо-
 ѿочившега родитѿеља госѿодсѿива ѿи имамо записано да се (наши ѿр-
 говци) међу собом суде*] (Дубр. 1417, № 492.16).

5. ЕКСЦЕПТИВНА АДВЕРЗАТИВНОСТ ДЕФИНИСАНА ЈЕ КОНФЛИКТНОШЋУ СИТУАЦИЈЕ СВОЈСТВЕНЕ ЦЕЛИНИ И ОНЕ ПРИПИСАНЕ ИЗДВОЈЕНОМ ДЕЛУ (40):

- (40) да нмѣ се да вѣдѣнне трѣмн мѣсецн како си догѣ трѣжннннн ихѣ ѿ|т|нтн ѣ градѣ
 сѣ всѣмѣ свонмѣ · а да даю краљевствѣ мн на годнше · двѣ тнѣѣци пер'перѣ (Нем.
 1277–1281, № 37.7).

Тако се у примеру (33) конфронтира ситуација ѿ|т|нтн сѣ всѣмѣ свонмѣ [≈ однети све своје] и дати двѣ тнѣѣци пер'перѣ, утолико што се целини (одређеној универзалним квантификатором *всѣ*) приписује *одношење*, а издвојеном делу (идентификованом бројним квантификатором) *давање*. Директна сучељеност експлицираних ситуација [+ ДИРЕКТ] примерима овог типа даје статус опозитне адверзативности.

Осим везника *а* (40), међу старосрпским клаузама сучељеним екс-клузивном супротношћу може се јавити и ексцептивна партикула или прилог *тъкѣмо*, пре у адјунктивној него у везничкој функцији (41):

- (41) да гре|д| пе|ѣ|з-ем'лю цр|с|к мн н кра|л|вѣ свокодно без-абакѣ · тъкѣмо ѿрѣжнѣ да не
 носѣ нн ѣ вѣгаре · нн ѣ басаравннѣ зем'лю · нн на ѣтрѣ · нн ѣ боснѣ · нн ѣ грѣке
 · нн ннамо како любоѿ ѣ тѣгю землю (Нем. 1348, № 106.9).

Напокон, и напоредносложене реченице чија прва клауза има негирани предикат, док друга (било елидирана било неелидирана)

садржи ексцептив *тъкмо* (42), *разѣѣ/разѣн* (43), *лико/лише* (44) и сл. могу бити третиране и као изрази ексцептивне адверзативности:

- (42) да не познѣа срѣбнѣнѣ доубровчаннина на сѣдѣ никако . тъкмо прѣ|ѣ|дѣ онеи сѣдне [нека не позива Србин Дубровчанина на суд нигде осим/него пред оне судије] (Бранк. 1387, № 196.16);
- (43) тѣзи поротѣци да нѣсоу колѣни нникаго оудирити . разѣѣ да оправе . нан пакы да охриѣе (Нем. око 1395, № 121.13r);
- (44) да нѣмѣ нѣ ѣдаѣе . ѣ колѣ годѣ дльгѣ . лишѣ сѣдомѣ . да се ниѣѣ (Нем. 1321, № 61.4).

Чињеница да се ексцептивна адверзативност може тумачити као опозитна (40–41) или као корективна (42–44) показује да она нема типолошки стабилан статус у оквиру адверзативности.³⁵

6. КА СИНТЕЗИ. Анализа старосрпских писаних споменика у начелу потврђује релевантност рецентних типолошких описа реченичне адверзативности (уп. MALCHUKOV 2004: 178; HASPELMATH 2007: 28; MAURI 2008: 122). Рашлањеност ове семантичке категорије – према врсти антиномије која се остварује између ситуација представљених сучељеним клаузама – на опозитну, корективну и контраочекивану супротност испољава одговарајуће назнаке и на формалном плану, и то не толико кроз децидиран избор одговарајућег везника или адјунктива колико кроз фреквенцију њихове употребе у сваком од наведених типова.³⁶ Грађа јасно показује да нема типолошког основа за издвајање ексцептивне адверзативности као по-

³⁵ Ваља напоменути да се ексцептивност може остварити и изван адверзативности, па и изван паратаксе (уп. КОВАЧЕВИЋ 1998: 203–222; ПИПЕР 2013: 206, 209–213), што показују примери предлошко-падежних конструкција с ексцептивним *разѣѣ* или зависнослужених реченица с везничким спојевима *разѣѣ* *ѣо*, *разѣѣ* *къда* и сл.: село с' селомѣ да пасѣ коудѣ едно село тоудѣ н дрѣго разѣѣ забѣлѣ законитнѣхъ (Нем. око 1395, № 121.4v), дрѣжатн ѣ : бѣдѣ вѣсакѣ зѣлѣдн : разѣѣ ѣо дн кто : да своѣѣ воловѣ поклонѣ (бан Кулин 1189, № 1.10), н онѣдѣ да нѣ нашнѣхъ владавѣѣцѣ нн садѣ разѣѣ къда хоѣе вѣлѣкослава (Котр. око 1323, № 62.3).

³⁶ У савременом српском формална рашчлањеност је нешто јаснија, па би тако, према налазима К. Маури (2008: 312–321), овом трипартитном семантичком односу одговарали везници *a ~ него/већ ~ али*. У осталим словенским језицима формална рашлањеност је нешто мање очигледна, па се у руском и бугарском јавља однос *a ~ a ~ но*, у белоруском, чешком, пољском *a ~ ale/ale ~ ale/ale*, а у украјинском *ша ~ але ~ але*. Српском језику типолошки би у том смислу био ближи, на пример, румунски однос *iar ~ ci/dar ~ dar/însă*, односно италијански *e/mentre ~ ma/bensi ~ ma/però*. Мада се типолошким анализама може приговорити занемаривање детаља, оне ипак доприносе сагледавању основних праваца језичког кретања, али и дијатопије тог кретања.

себног типа напореднословених реченичних односа јер није регистрован ниједан пример реченичне супротности који би био искључиво ексцептиван, а не би се могао интерпретирати као опозитан или корективан.

Дистрибуција везника и примарних прилога, односно партикула – чија је употреба на граници адјунктивности и конективности – могла би се табеларно представити на следећи начин:

	опозитна адверзативност	корективна адверзативност	контраочекивана адверзативност
а	100%	4,54	59,27%
њ/ноу		41,67%	3,7%
и			20,37%
ааи			5,55%
неѐ/него		3,02%	
да		1,51	11,11%
тѝкѝо		18,95%	
патѝ		15,91%	
развѝ/разѝѝ		10,61%	
аиѝо/аиѝѝ		3,79%	

Како табела показује, опозитну адверзативност (коју одликује директна опонираност ситуација исказаних сучељеним клаузама) у напореднословеним реченицама прати везник а. Корективна адверзативност (у чијој је основи директна или индиректна конфронтација прве клаузе с негираним предикатом и друге с афирмативним) конективно је препознатљива првенствено кроз везник њ/ноу, који се може јавити и у домену контраочекиване адверзативности, али тек у приближно сваком 27. примеру. Диференцијални везник корективног контраста је неѐ, односно етимолошки сродно него, које ће се временом стабилизovati као доминантан конективни показатељ овог типа реченичне сучељености у српском језику. Осим тога корективна супротност обележена је високим присуством примарно ексцептивних партикула и(ли) прилога, односно изворних прилога којима се означава мимоилажење или супротан смер тока сучељених ситуација, при чему је врло тешко утврдити да ли те лексеме имају адјунктивну или везничку функцију. Мада је у контраочекиваној адверзативности (коју одликује индиректна конфрон-

тираност сучељених клауза) најчешћи везник *а* (који је и апсолутни конективни пратилац опозитне супротности), у сваком 18. примеру јавља се диференцијални везник *али*, иначе препознатљиви маркер контраочекиване антиномије у савременом српском језику.

За сагледавање статуса сваког појединачног везника (изузимајући она лексичка средства која могу бити схваћена и адитивно, а која су доминантно везана за корективну адверзативност) корисно је табеларно представити њихову учесталост:

<i>а</i>	<i>њ/ноу</i>	<i>и</i>	<i>нере/него</i>	<i>али</i>
65,76%	26,03%	5,02%	1,82%	1,37%

Везници *него*, *нере* везани су за корективну адверзативност, везници *и*, *али* за контраочекивану, везник *њ/ноу* за корективну и контраочекивану, док је дистрибуција везника *а* мање-више слободна, с тим што се он у сфери корективне адверзативности доминантно везује за оне релације које могу бити протумачене и као опозитна и као корективна супротност, тј. за напоредносложене реченице у којима је негирани предикат прве клаузе директно конфронтиран афирмативном предикату друге клаузе.³⁷

Цитирана лијерајџура

БОРКОВСКИЈ, Виктор Иванович. *Синтаксис древнорусских грамат. Сложное предложение*. Москва: Академия наук СССР, 1958.

ГРИЦКАТ, Ирена. *Актуелни језички и њексџолошки џроблеми у сџарим срџским џирилским сџоменицима*. Београд: Народна библиотека СР Србије, 1972.

ГРКОВИЋ-МЕЛЏОР, Јасмина. *Сџиси из истџоријске лингвистџике*. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2007.

ГРКОВИЋ-МЕЛЏОР, Јасмина. *Истџоријска лингвистџика. Когнитивно-џиџолошке сџудије*. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2013.

³⁷ Ваља имати на уму да је старосрпски везник *а*, упркос чињеници да је доминантан у сфери адверзативности, регистрован и у неадверзативним реченичним низовима (као делимитативно реченично средство или као саставни везник).

- ДАНИЧИЋ, ЂУРА. *Рјечник из књижевних сјарина српских. I–III* [репринт]. Граз: ADEVA, 1962.
- ДОГРАМАДЖИЈЕВА, ЕКАТАРИНА. *Структура на старобългарското сложено счинено изречение*. София: Българската академия на науките, 1968.
- ЕРСЈ: АЛЕКСАНДАР ЛОМА (ур.). *Етимолошки речник српског језика*. 1–. Београд: САНУ, 2003–.
- ИВИЋ, ПАВЛЕ. *Преглед историје српског језика* [Целокупна дела VIII]. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 1998.
- КОВАЧЕВИЋ, МИЛОШ. *Синтакса сложене реченице у српском језику*. Београд: Рашка школа, 1998.
- КРЕЙДЛИН, ГРИГОРИЈ ЕФИМОВИЧ, ЕЛЕНА ВИКТОРОВНА ПАДУЧЕВА. „Значење и синтаксическе својства сојуза а.“ *Информационне процесе и системе* № 9 (1974): 31–37.
- ПАВЛОВИЋ, СЛОБОДАН. *Сјаросрпска зависна реченица од XII до XV века*. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2009.
- ПИПЕР, ПРЕДРАГ. „Граматика и ексцептивност у српском и другим словенским језицима.“ *Зборник Мајнице српске за славистику* 83 (2013): 199–215.
- ПИПЕР, ПРЕДРАГ, ИВАН КЛАЈН. *Нормативна граматика српског језика*. Нови Сад: Матица српска, 2013.
- РАДОВАНОВИЋ, МИЛОРАД. *Увод у фази лингвистику*. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2009.
- СС: РАЛЯ МИХАЙЛОВНА ЦЕЈТЛИН, РАДОСЛАВ ВЕЧЕРКА, ЭМИЛИЈА БЛАГОВА (ред.). *Старославјанскиј словарь (по рукописям X–XI веков)*. Москва: Рускиј јазык, 1994.
- СТЕВАНОВИЋ, МИХАИЛО. *Савремени српскохрватски језик (Грамајички системи и књижевнојезичка норма). II. Синтакса*. Београд: Научна књига, 1974.
- СТЕЦЕНКО, АЛЕКСЕЈ НИКИТИЧ. *Исторический синтаксис русского языка*. Москва: Высшая школа, 1977.
- ШВЕДОВА, НАТАЛИЈА ЈУЛЈЕВНА (гл. ред.). *Русская грамматика. Том 2. Синтаксис*. Москва: Наука, 1980.
- ЭССЯ: ОЛЕГ НИКОЛАЕВИЧ ТРУБАЧЕВ (ур.). *Этимологический словарь славянских языков*. 1–. Москва: Академия наук СССР/РАН, 1974–.
- BAUER, Heinrich. *Vollständige Grammatik der neuhochdeutschen Sprache. Fünfter Band*. Berlin: G. Reimer, 1833.

- BAUER, Jaroslav. *Vývoj českého souvětí*. Praha: Československá akademie věd, 1960.
- BEDNARCZUK, Leszek. "Origin of Indo-European Parataxis." Paolo Ramat (ed.). *Linguistic Reconstruction and Indo-European Syntax* [Proceedings of the Colloquium of the Indogermanische Gesellschaft, University of Pavia, 6–7 September 1979]. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 1980, 145–154.
- BIRNBAUM, Henrik. "Notes on Syntactic Change: Cooccurrence vs. Substitution, Stability vs. Permeability." Jacek Fisiak (ed.). *Historical Syntax*. Berlin – New York – Amsterdam: Mouton Publishers, 1981, 25–45.
- BLAKEMORE, Diane. *Semantic Constraints on Relevance*. Oxford – New York: Basil Blackwell, 1987.
- BÜHLER, Karl. *Theory of Language. The Representational Function of Language* [Translated Donald Fraser Goodwin]. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2011.
- DĄBSKA-PROKOP, Urszula. *Le style indirect libre dans la prose narrative d'A. Daudet*. Kraków: Uniwersytet Jagiellonski, 1960.
- DELBRÜCK, Berthold. *Vergleichende Syntax der indogermanischen Sprachen. Dritter Theil*. Strassburg: Karl J. Trübner, 1900.
- DIK, Simon. *Coordination. Its Implications for the Theory of General Linguistics*. Amsterdam: North-Holland, 1968.
- FINEGAN, Edward. "English." Bernard Comrie (ed.) *The World's Major Languages* [Second Edition]. London – New York: Routledge, 2009, 59–85.
- GONDA, Jan. *Selected Studies. Indo-European Linguistics*. Leiden: E. J. Brill, 1975.
- HAIMAN, John. *Natural Syntax*. Cambridge: Cambridge University Press, 1985.
- HARRIS, Alice C., Lyle CAMPBELL. *Historical Syntax in Cross-Linguistic Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
- HASPELMATH, Martin. "Coordinating Constructions: An Overview." Martin Haspelmath (ed.). *Coordinating Constructions*. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2004, 3–39.
- HASPELMATH, Martin. "Coordination." Timothy Shopen (ed.). *Language Typology and Syntactic Description. Volume II: Complex Constructions* [Second Edition]. Cambridge: Cambridge University Press, 2007, 1–51.
- JASINSKAJA, Katja. "Corrective Contrast in Russian, in Contrast." *Oslo Studies in Language* 2/2 (2010): 433–466.
- KOPEČNÝ, František. *Etymologický slovník slovanských jazyků. Slova gramatická a zájmena. Svazek 1. Předložky, koncové partikule*. Praha: Československá akademie věd, 1973.

- KOPEČNÝ, František, Vladimír ŠAUR, Václav POLÁK. *Etymologický slovník slovanských jazyků. Slova gramatická a zájmena. Svazek 2. Spojky, částice, zájmena a zájmenná adverbia*. Praha: Československá akademie věd, 1980.
- KOVAČEVIĆ, MILOŠ. *Kroz sintagme i rečenice*. Sarajevo: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1992.
- KRETSCHMER, Paul. "Sprache." Alfred Gercke, Eduard Norden, (Hrsg.): *Einleitung in die Altertumswissenschaft. I Band*. Leipzig – Berlin: B. G. Teubner, 1910, 131–232.
- LANG, Ewald. "Adversative Connectors on Distinct Levels of Discourse: A Re-examination of Eve Sweetser's Three-level Approach." Elizabeth Cooper-Kuhlen, Bernd Kortmann (eds.). *Cause, Condition, Concession, Contrast. Cognitive and Discourse Perspectives*. Berlin – New York: Mouton de Gruyter, 2000, 235–256.
- LEHMANN, Christian. "Towards a Typology of Clause Linkage." J. Haiman, S. A. Thompson (eds.). *Clause combining in grammar and discourse*. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1988, 181–225.
- LEHMANN, Winfred Philip. *Proto-Indo-European Syntax*. Austin – London: University of Texas Press, 1974.
- LEHMANN, Winfred Philip. "The Reconstruction of Non-Simple Sentences in ProtoIndoEuropean." Paolo Ramat (ed.). *Linguistic Reconstruction and IndoEuropean Syntax* [Proceedings of the Colloquium of the Indogermanische Gesellschaft, University of Pavia, 6–7 September 1979]. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 1980, 113–144.
- LONGACRE, Robert E. "Sentences as Combinations of Clauses." Timothy Shopen (ed.). *Language Typology and Syntactic Description. Complex Constructions* [First Edition]. Cambridge: Cambridge University Press, 1985, 235–286.
- LURAGHI, Silvia. *Old Hittite Sentence Structure*. London – New York: Routledge, 1990.
- MALCHUKOV, Andrej. "Towards a Semantic Typology of Adversative and Contrast Marking." *Journal of Semantics* 21 (2004): 177–198.
- MAURI, Caterina. *Coordination Relations in the Languages of Europe and Beyond*. Berlin – New York: Mouton de Gruyter, 2008.
- MIRAMBEL, Andrée. "Dialects néohelléniques et syntaxe." *Bulletin de la Société de Linguistique de Paris* 58/1 (1963): 85–134.
- PAUL, Hermann. *Prinzipien der Sprachgeschichte* [Zweite Auflage]. Halle: Max Niemeyer, 1886.
- RUDOLPH, Elisabeth. *Contrast. Adversative and Concessive Expressions on Sentence and Text Level*. Berlin – New York: Walter de Gruyter, 1996.

- SCHLEGEL, Friedrich von. *Ueber die Sprache und Weisheit der Indier. Ein Beitrag zur Begründung der Altertumskunde*. Heidelberg: Mohr und Zimmer, 1808.
- SRT: Allan Ringheim. *Eine altserbische Trojasage. Text mit linguistischer und literarhistorischer Charakteristik*. Prague – Upsal: Imprimerie de l'état à Prague, 1951.
- STANISLAV, Ján. *Dejiny slovenského jazyka. Syntax 2*. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1973
- TORREGO, Esperanza M. “Coordination.” Philip Baldi, Pierluigi Cuzzolin (eds.). *New Perspectives on Historical Latin Syntax. Volume 1: Syntax of the Sentence*. Berlin – New York: Mouton de Gruyter, 2009, 443–487.
- VAN VALIN, Robert D. *Exploring the Syntax-Semantics Interface*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- VASILYEVA, Marina, Heidi WATERFALL, Janellen HUTTENLOCHER. “Emergence of Syntax: Commonalities and Differences across Children.” *Developmental Science* 11/1 (2008): 84–97.
- WIERZICKA, Anna. “Hipotaksa i konstrukcje nominalne w rozwoju polszczyzny.” *Pamiętnik Literacki* 53 (1962): 195–216.
- WINDISCH, Ernest. “Untersuchungen über den Ursprung des Relativpronomens in den indogermanischen Sprachen.” *Studien zur griechischen und lateinischen Grammatik* II (1869): 201–419.

Слободан Ј. Павлович

ПРОТИВИТЕЛЬНЫЕ СЛОЖНОСОЧИНЕННЫЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ В СЕРБСКОМ ЯЗЫКЕ XII–XV ВЕКОВ

Резюме

В настоящей работе рассматриваются противительные отношения на уровне сложносочиненного предложения на материале древнесербской письменности XII–XV веков. Общим (инвариантным) значением категории адверсативности на этом уровне является сопоставление ситуаций выражаемых клаузами. Соотношение между двумя сравниваемыми ситуациями может быть различным по типу конфликта. Согласно типологическим описаниям рассматриваются три типа противительности: 1) оппозитивная противительность, где непосредственно сравниваются две различные ситуации с помощью лексических (языковых и контекстуальных антонимов) и грамматических средств (*Я работаю, а ты спишь*), 2)

корригирующая противительность, в которой для говорящего важно подчеркнуть несоответствие между первой отрицаемой и второй бесспорной ситуацией (*Олег ездил не в Москву, а в Одессу*) и 3) неожиданная противительность, подчеркивающая контраст между недостаточным или отвергаемым основанием и неадекватным следствием (*Я окликнул его, но он не оглянулся*).

Ключевые слова: древнесербский синтаксис, оппозитивная противительность, корригирующая противительность, неожиданная противительность.

ISSN 0350-185x, LXX (2014)
UDK: 811.163.41'367.332.3
ID: 207510796
DOI: 10.2298/JF11470137T
Примљено: 20. фебруара 2014.
Прихваћено: 12. марта 2014.
Оригинални научни рад

СРЕТО З. ТАНАСИЋ*
Институт за српски језик САНУ**
Београд

О ВРЕМЕНСКИМ РЕЧЕНИЦАМА СА ПОТЕНЦИЈАЛОМ У ПРЕДИКАТУ

У раду се говори о реченицама са обликом потенцијала и временским везницима међу клаузама зависносложене реченице. Указује се на неке типове временских реченица с потенцијалом о којима у нашој литератури није било ријечи. Нису у питању, дакле, условне реченице с везником *кад* и потенцијалом у предикатима протазе и аподазе, нити временске реченице за исказивање неререференцијалне прошлости. У питању су временске реченице које имају у једној или у обје клаузе облик модално употребљеног потенцијала, а између клауза је неки од примарно временских везника. Посебно су међу њима занимљиве временске реченице с модално употребљеним потенцијалом у обје клаузе.

Кључне ријечи и изрази: српски језик, сложена реченица, временска реченица, условна реченица, потенцијал, временски везници.

Као што је познато, потенцијал, модални глаголски облик, јавља се у предикатима простих и сложених реченица. О овом глаголском облику говори се редовно у нашим граматикама, писани су и посебни радови о њему, раније¹ и у новије вријеме². Овом приликом посебно скрећем пажњу на рад Ирене Грицкат јер се она бави

---

* sreto.tanasic@isj.sanu.ac.rs

** Рад је настао у оквиру пројекта 178021 – *Опис и стандардизација савременог српског језика*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ Мусић 1896; Мусић 1898.

² Кравар 1985, о мјесту потенцијала међу глаголским облицима у исказивању услова; Грицкат 1998, Пипер 1998. Овдје треба навести и рад Радовановић 1978, мада није посвећен искључиво овоме глаголском облику.

питањем како је дошло до употребе овог модалног облика у временској функцији, на рад Предрага Пипера, који се бави питањем кондиционалности у простој реченици успостављајући паралелу са сложеном реченицом, али и питањем употребе потенцијала у временској функцији. Милорад Радовановић се у посебном раду бави питањем раширености потенцијала за прошлост (потенцијал 2) и разлозима за његову употребу, те дистинкцијом између потенцијала 1 и потенцијала 2. У српском стандардном језику јављају се зависно сложене реченице са обликом потенцијала у предикату управне и зависне клаузе и временским везницима који повезују те клаузе. Граматике и стручна литература указују на то да се потенцијал јавља, између осталих, у условним реченицама. Ту се, поред условних везника, јавља и један од примарно временских везника – везник *кад*, што је са становишта теме овога рада посебно интересно. Такву могућност илуструју следећи примјери.

[1]

1. *Кад би сви људи и жене говорили само четвртком, на свету би било много мање глупости ...* (Дучић, 37).
2. *Могло би се рећи и да човек не би имао ни један дан среће кад би знао за све несреће какве постоје поред њега и од којих пате други људи* (Дучић, 18).
3. *Када би се Земља, из дана у дан, обрћала, одлејела би нам, при сваком скоку у вис, поприлично испод ногу, а кад би се ѿмерала и у простору, ми бисмо у току времена морали видећи како се звезде на другим местима хоризонта уздижу изнад њега, а то нису ни сами Вавилонци до сада опазили* (М. Миланковић, *Кроз васиону и векове*, АСК, 24).
4. *Кад би се наша Земља, тако говораше Аристотелес, заиста крећала у простору, онда бисмо у току времена виђали звезде некретнице у различитим међусобним положајима* (Миланковић, *Кроз царство наука*, АСК, 76).
5. *Кад бих вама оставио имање, ви не бисте дали Вукашиновој деци, мојим унучићима, ни грозд да поједу* (Д. Ћосић, *Корени*, АСК, 72).
6. *Страшно ми се некако допада тај момак Дунђерски, лагала бих вас кад би вам казала да то није баш мој тип.* (М. Капор, *Белешке једне Ане*, АСК, 173).
7. *Било би лијепо кад би ипак било* (Вуксановић, 312).
8. *Према Земановом мишљењу, ситуација на Криму била би много једносоставнија када не би било преседана Косова, преносе чешки медији* (П б. 3. 2014, Е).
9. *Кад би било по њеном расположењу, госпођа Давил би се враћила одмах кући, али су дужни обзир захтевали да остане на Благослову ...* (Андрић, 278).

10. *Кад би се њребројило*, не знам шта би исјало (Вуксановић, 246).

Да би зависносложена реченица с везником *кад* била условна, потребно је да у предикату управне и зависне клаузе буде облик потенцијала, што је експлицитно као услов навела Милка Ивић (Ивић 1995, 144); ако тако није, овај везник има временски карактер. Слично је утврдио и Стевановић у својој великој граматичкој у поглављу о погодбеним реченицама (СТЕВАНОВИЋ 1991, 906, т. 812), само што он ту међу оваквим примјерима наводи и оне са временским облицима у предикату па и за њих каже да су овде погодбене, са напоменом да могу бити и временске, па тиме тачну констатацију примјерима замућује³. Овдје је занимљив последњи, десети примјер; у њему се на условну клаузу наслања реченица с обликом презенте у предикату. Међутим, та реченица би могла имати другачији распоред клауза: Не знам шта би исјало кад би се њребројило. Пошто нису предмет овог рада, сад се више нећемо задржавати на оваквим реченицама⁴. Овдје би само у виду важне напомене требало рећи то да се у оваквим условним реченицама од везника примарно временског карактера јавља једино везник *кад*; само њега наводи сва граматичка и научна литература, а тако показује и грађа којом сам ја располагао. Ова чињеница је важна и ради утврђивања могућности избора везника у условним реченицама и ради онога о чему ће се говорити у главном дијелу овога рада.

У нашој научној и граматичкој литератури истиче се да се облик потенцијала може временски трансформисати, тј. да се он јавља за исказивање нереференцијалних прошлих радњи (СТЕВАНОВИЋ 1991, Ивић 1995, ТАНАСИЋ 2005 и др.). Кад су посриједи глаголи свршеног вида, онда је потенцијал готово једини способан да исказује нереференцијалну прошлост (Ивић 1995а, ТАНАСИЋ 2005, 461, ТАНАСИЋ 2012, 132–134), други, временски, облици могу служити тек за исказивање неких видова нереференцијалних прошлих радњи (ТАНАСИЋ 2005, на одговарајућим мјестима, говорећи о претериталним облицима).

Познато је такође (в. горе) да се и у временским реченицама у предикату може појавити и облик потенцијала за исказивање нереференцијалне прошлости. Такав случај илуструју следећи примјери.

³ Слично се мијешају ствари и у поглављу о потенцијалу (СТЕВАНОВИЋ 1991, 716).

⁴ Треба рећи да се примјери за погодбене реченице с обликом потенцијала у предикату аподазе и протазе и везником *кад* наводе и у средњошколској граматичкој (Станолчић и Поповић 2005: 396), те у граматичкој за странце (Мразовић 2009: 159) и у граматичкој Станолчић 2010: 407 и 408.

[2]

1. А кад би сутра официри кренули даље, нашли би у првој касаби на такав дочек (Андрић).
2. Кад би био њозван да вечера при столу принчевом, она га не би ни њримејшила ... (Црњански, 115).
3. *Враћала се* тек кад би сутон *изједначио* поцрнеле гране дрвећа с небом, па лила светиљку и остајала уз њу до зоре. (Г. Олујић, *Небеска река*, АСК, 16).
4. Кад би била месечина, *њроводио сам* многе будне часове слушајући дивну мелодију праћену свечаним ритмом атлантских таласа који су се тихо одбијали од стеновите обале (М. Пупин, *Са њаишњака*, АСК, 118).
5. Кад би се неки нови савезник *њудио*, он *би говорио* својој пратњи да је започео љубавну игру ... (Црњански, 130).

У овим реченицама потенцијал је своје основно модално значење замијенио временским, дошло је до временске транспозиције овога глаголског облика. Битна карактеристика је да се у оваквим реченицама увијек исказује неререференцијална прошлост. То се у граматичкој и стручној литератури углавном истиче у вези са потенцијалом у овим реченицама, али се не истиче увијек и то да је потенцијал једини, или готово једини, облик који може исказивати неререференцијалну прошлост са свршеним глаголима. Примјери илуструју различите могућности видске комбинације у предикатима управне и зависне клаузе. Види се да се у предикатима обје клаузе са потенцијалом могу јављати глаголи свршеног или несвршеног вида, а такође да се у управној може наћи глагол свршеног вида према глаголу несвршеног вида у зависној клаузи, те да се може десити и обрнуто. Такође, у једној клаузи може бити предикат у претериталном глаголском облику, док је у другој потенцијал.

Разлика између условних и временских реченица са потенцијалом за исказивање неререференцијалне прошлости јесте и у томе што се код условних из репертоара примарно временских везника јавља само везник *кад*, док се код временских јављају различити везници; неки примјери се наводе и у граматици СТЕВАНОВИЋ 1991: 718 и 877, код АНТОНИЋ 2001: 191. СТАНОЈЧИЋ и ПОПОВИЋ: 396, ТАНАСИЋ 2012: 140 и 141. Овдје се нећемо тиме бавити ни наводити примјере са тим другим временским везницима, пошто се у литератури они могу наћи, а то и није у центру пажње овога рада.⁵

Литература, међутим, није забиљежила још један тип реченица са обликом потенцијала у примарној, модалној функцији у временским

⁵ О временским реченицама са потенцијалом у једној или обје клаузе више се говори у раду ТАНАСИЋ 2012.

реченицама. Боље је рећи – није се посебније бавила таквим реченицама. А може се на почетку поставити питање: да ли се модална радња исказана потенцијалом може временски одређивати, па онда и питање: може ли се потенцијал са модалним значењем јавити у предикату временских реченица, уопште, тј. у предикату управне или зависне клаузе.

Одговор на прво питање није тешко дати: и модалне радње се смјештају у одређени временски одсјек и он се може у реченици и исказати временском одредбом, као што се може и поставити питање кад се врши нека модална радња. О томе свједоче следећи примјери.

[3]

1. Знате ли *кад би ме увајили? Никада!* (М. Капор, *Белешке једне Ане*, АСК)
2. Он је тада казао да *би* припајање делова суседних држава *било организовано након одржавања референдума* међу албанским становништвом (П. 5. 3. 2014, Е).
3. Ја бих у *неким њриликама* заборавио многе ствари ..., али не смијем (Стевановић 1991, 716).
4. Његову спремност да буде суров још *јуче* бих назвао одлучношћу (Танасић 2005, 460).

Како се види, радња исказана обликом потенцијала сасвим се регуларно временски одређује. Овдје посебно треба скренути пажњу на други примјер, гдје је временска одредба са девербативном именицом, и цијела та конструкција може се схватити као кондензатор временске клаузе.

Примјери који слиједу управо илуструју такве временске реченице код којих је у временској клаузи неки временски облик, а у управној потенцијал са својим модалним значењем.

[4]

1. Док он тамо далеко ... *буде учио* велику војничку науку, *могао би* му ткогод цуру *ѝреоѝеѝи* ... (Милошевић 1970, 35).
2. Сигурно горе отац, саопштавајући им Софкину удају, у исто време наређује им да нико о томе не писне, да *не би* ко од комшилука и осталог света *дознао* док се удаја не буде сасвим свршила (Милошевић 1970, 57).
3. *Кад* дође да се мре, *желео бих осѝавиѝи* градску буку и *умреѝи* ведар (Милошевић 1970, 59).
4. А сада ... могу да иду кућама, да се спремају ... да *би били* готови када их *ѝозове* да дођу на свечаност (Милошевић 1970, 59).
5. Зато је он целе ноћи ... морао да се ... чува, да *би* ... пре но што *сване, оѝишао* кући (Милошевић 1970, 63).
6. Чули бисмо је чим се *ѝриближи* (Стевановић 1991, 878; М. Лалић, *Лелејска гора*).

Иако Ксенија Милошевић у примјерима које наводи не коментарише посебно вриједност потенцијала са становишта опозиције модална / временска употреба, јасно је да га она, исправно, схвата у његовом модалном значењу.

Следећи примјери су посебно занимљиви: сад се у временској клаузи јавља потенцијал.

[5]

1. Непосредно пре свога одласка из Травника, пошто би усјавао везинову пажњу, требало је да капицибаша извади други ферман, катил-ферман, којим се везир, као и сви посредни и непосредни сарадници ранијег султана, осуђује на смрт... (Андрић, 48).
2. Наједанпут, стегнута грла и пре него што би брзнуо у плач и гласно зајцао, човек окрети главу, ухвати се обема рукама за њу, па усиаде, остави болесницу и појури у суседну собу да се исплаче (Драгиша Васић, *Сабране њриповетке*, 125, АСК).
3. Доста даље нова животиња, боје прљавог сена, издужена и главата; пре но што би човек могао утврдити каква је, заклања је висока трава (В. Петровић, *Африка*, АСК, 93).
4. Око кале се налазило још чистог простора пре него што би се дошло до шуме (Aleksandar Tenodi: *MI о Medvedu*; Оташевић⁶).

У овим примјерима потенцијал у временској клаузи има неспорно модално значење. То се лијепо види у првом, Андрићевом, примјеру. Јасно је да се овдје не може говорити о временској транспозицији потенцијала, јер он у случају временске транспозиције исказује само нереференцијалне прошле радње, понављане радње. А и из саме реченице, и из ширег контекста, очито је да ту није по-сриједи понављање, ради се о појединачном догађају у прошлости. Овакве реченице, колико ми је познато, нису забиљежене у нашој литератури: реченице у којима временски везници чувају своје временско значење, а потенцијал у временској клаузи чува своје модално значење.

И примјери који слиједи слични су; разлика је у томе што у њима потенцијал с модалним значењем долази у предикату управне и зависне временске клаузе.

[6]

1. Али, тако би исто било и онда кад би се јегуља мејаморфозирала у други какав створ, у облику кога је она можда и била хватана, али се није

⁶ Извори уз које стоји „Оташевић“ потичу из корпуса колеге Ђорђа Оташевића, који ми је љубазношћу његовом био доступан.

знало да то није ништа друго но негдашња, сад метаморфозирана јегуља (М. П. Алас, *Роман јегуље*, АСК, 54).

2. Све сам слутила да ћеш баш ти однекуд наићи – прену га, сасвим из близине, Бранкин глас. Глас животворан који разбија маглу, лијечи и подиже из мртвих.
Видио је пред собом два мила насмијана ока, два ока која су сад била читав један свијет. Однекле је чуо и свој рођени глас, измијењен и мукао:
– Ја *бих се и враћио кад бих видио* да те нема с четом (Ћопић, 53).
3. Дипломе не би морале да се нострификују у земљама Европске уније. На овај начин ми *бисмо стварно ушли* у ЕУ пре него што би ушла Србија (НИН 26. 7. 2012, 55).
4. Ти си нов у овом граду и ником нећеš бити сумњив што се распитујеš. Са нама двојicom би, међутим, била сасвим друга прича и вероватно *би нас и уhapsили пре него што бисмо стigli* нешто да покушaмо (Aleksandar Tenodi: *MI o Medvedu*, 2012, Оташевић).
5. И да Манулаћ није био онакав какав је, да није једнако чувао дућан и седео пред дућаном и с оцем се разговарао, Мане *би* га ма како *изазвао* – како је љут био на њега – и *пошукaо се* с њим чим би га први пут *срео и нашао*. (Сремац, *Зона Замфирова*, АСК, 47).
6. И тако ми се чинило да *би се* то све *почело снурајти и одмотавати чим бих ступио* ногом у собу где су болесници (Л. Лазаревић, *Приповејке*, АСК, 4).
7. Јето, брате Брне, ти би нам могâ бити мештар у свему а завртија си у главу да *би ирснуја* кâ водени мијур чим би изашâ на арију. Како се то може разумити? (С. Матавуљ, *Бакоња фра Брне*, АСК, 110).
8. Да сам на твом месту, ја *бих се добро размислио пре него што бих овако нешто написао и јавно изнео* (Оташевић).
9. Мада, *морао бих да постави*м нека питања произвођачима пре него што бих одлучио ... (Оташевић).
10. Потребан ми је програм помоћу којег *бих могао да саставим* одређене податке са тог харда пре него што бих га формирао (Оташевић).
11. Пре него што бисмо поставили с радом Скупштине, *желео бих да вам изнесем закључке* радног председништва (Оташевић).
12. *Требало би да дефинишемо* шта би то технички значило пре него што бисмо даље разговарали о томе – објаснио је Кустурица (Оташевић: Данас).
13. У супротном, она би могла да каже само једној особи, та једна особа следећој и пре него што бисте иреинули, цела канцеларија *би брујала* о томе (Оташевић: 24 часа).
14. Непосредно пре но што би склизнула између Ганимеда и Луцифера, Европа *би се иреиворила* у злокобни, црни диск, овичен прстеном јаркоцрвеног пламена (Оташевић).

15. Филип је најпре казао да *би волео да зна* шта она мисли о томе пре но што би се усудио на тај корак ... (Оташевић).
16. *Учинио бих* многе ствари пре но што би уошшије дошло до *йреговора* (Оташевић).
17. Док бисте ви *шетали* поред Саве, ја *бих завршио* посао у предузећу (Разг.).

И у овим реченицама везници имају своје временско значење, а потенцијал има своје примарно, модално, значење. Уосталом, у условним реченицама се и не могу наћи други везници са списка временских сем везника *кад*. Најређе су овакве реченице управо с временским везником *кад*; тако се често јављају погодбене реченице. Зато је потребно да буде на неки начин искључена могућност таквог тумачења реченице да би она била временска, што у наведеним примјерима и јесте случај. У првом примјеру се тај везник директно наслања на временски прилог *онда*⁷. У другом примјеру из ширег контекста се види да је ријеч о временској реченици, мада у оваквим реченицама није лако утврдити границу између ова два типа реченица. У осталим примјерима није спорно да се ради о временским реченицама пошто је јасно да се не ради о прошлим понављаним радњама.

У овим реченицама није извршена временска трансформација потенцијала; он није употријебљен временски. С друге стране, ово нису погодбене реченице. Ради се, дакле, о временским реченицама са модално употријебљеним потенцијалом у облику предиката. Оне се јављају у различитим функционалним стиловима српског језика. Иако се јављају у различитим функционалним стиловима, иако се јављају и у књижевним дјелима која припадају српској класици, наша граматичка ни лингвистичка литература нису забиљежиле овај тип временске реченице. Међутим, у језику штампе нашло се доста примјера са оваквим временским реченицама – код којих се облик модалног потенцијала јавља у обје клаузе. То би могло говорити и да у савременом српском језику расте фреквенција оваквих реченица. Неколико пронађених примјера нешто другачије структуре реченичне, гдје је у управној клаузи неки други глаголски

⁷ У српској литератури се не гледа јединствено на појаву кореферената испред временских везника: једни аутори сматрају да се у таквим случајевима, а такав је и ова наша реченица, ради о релативној реченици. О томе се опширно говори у књизи Иване Антонић (2001: 278–313). Мени се чини прихватљивим њено мишљење које износи након разматраних мишљења и анализе многих примјера – да се ту ради о временској реченици.

облик – временски или императив [5], упућује на закључак да се у савременом српском језику радња управне клаузе све чешће временски детерминише временском клаузом са обликом потенцијала с његовом примарном, модалном вриједношћу. С друге стране, примјери из књижевноумјетничког стила иду у прилог закључку да се ове реченице морају узимати у обзир кад се говори о временској реченици у савременом српском стандардном језику.

Сада, кад имамо три типа реченица које се јављају с потенцијалом и везницима примарно временским који се могу јавити између управне и зависне клаузе – погодбене, временске с временском употребом потенцијала и временске с модалном употребом потенцијала – нужно се поставља питање могу ли се те реченице и како се могу идентификовати, тј. међусобно разликовати. Временске реченице за исказивање неререференцијалне прошлости лако се идентификују јер се увијек може утврдити постојање једног од два момента који их идентификују: исказивање прошлости, а онда и неререференцијалност у њима исказане радње⁸. А оне се формално могу подударати са условним само уколико је посриједи везник *кад* и потенцијал у обје клаузе. Разликовање ових временских реченица од временских реченица с модално употријебљеним потенцијалом не представља проблем пошто се модална употреба потенцијала разликује од транспонованог потенцијала: транспоновани потенцијал реферише о прошлости, а модални у свим наведеним временским реченицама има будућу временску перспективу.

Остаје једино проблем разликовања двије врсте реченица с везником *кад* и модално употријебљеним потенцијалом: условних и временских реченица с тим везником и потенцијалом у обје клаузе, кад уз везник нема кореферента који би упућивао на његово временско значење. Такав случај илуструју слjedeћи примјери.

[7]

1. Али Љубомир Маџар сматра да *би* део те задивљујуће очараности одмах *био смањен*, ако не би и ишчезао, *кад би* вам се успут *јредочио* огромни хрватски спољни дуг (НИН 11. 03. 2010, 34).
2. Одговорио сам му, шта *би рекли* пешаци, *кад би чули* како се ми нећкамо. А они под таквим приликама живе стално. Уосталом, ако шта буде, он ме може увек одменити (С. Јаковљевић, *Српска шрилогија*, 83, АСК).
3. Сећам се његове, готово фанатичне одбојности према механизмима, и питам се шта *би* он данас *рекао кад би чуо* аутоматски клавир, грамо-

⁸Треба напоменути да неререференцијалност није искључена ни код временских реченица модално употријебљеним потенцијалом [6].

фон, радио, а да не споменем чудовишни биоскоп! (Пупин, *Од њашњака до учењака*, 75, АСК).

4. *Пошто бисте утврдили* како је крај радног времена прилично произвољна категорија, *крнули бисте* кући (Оташевић: Политика).

У српском језику, рекосмо, често се јављају условне реченице са везником *кад* и обликом потенцијала у управној и зависној клаузи. С друге стране, видјели смо да се временске реченице овакве граматичке структуре јављају ријетко. Зато се реченице овакве граматичке структуре најчешће разумијевају као условне. Само изузетно у неким примјерима, какви су ови по моме мишљењу, временска компонента везника *кад* није сасвим потиснута. Да је тако могуће схватати реченице у овим примјерима, даје нам право чињеница да у српском језику заиста имамо и временске реченице с модално употријебљеним потенцијалом у зависној и управној клаузи, са везником *кад* с временским значењем, какав случај илуструју два примјера из групе [6]. Слична ситуација је и у овдје четвртог примјеру, гдје се у реченици налази везник *пошто*. Он је данас подједнако чест у узрочним и временским реченицама, стога у овом случају немамо могућност да разријешимо хомонимију. Овдје бих само у виду напомене рекао да ово није и једини случај да се у синтакси не може са сигурношћу разријешити хомонимичност неке конструкције.

Све речено може се свести на сљедеће. Познато је да се у савременом српском језику јављају сложене реченице с обликом потенцијала у обје клаузе и временским везницима. У једном случају потенцијал се временски трансформише и реченицама се, са различитим временским везницима, исказују прошле неререференцијалне радње; у другом случају потенцијал има модалну вриједност и ради се о погодбеним реченицама; ту се јавља искључиво везник *кад*.

Међутим, у српском језику се јављају и временске реченице с обликом потенцијала с модалним значењем у једној или обје клаузе и неким од временских везника. Могу се издвојити три подтипа таквих реченица. У првом типу у управној клаузи је у предикату модално употријебљен потенцијал, а у временској неки временски глаголски облик [4]. У другом типу је обрнуто: у управној клаузи је неки временски глаголски облик, а у временској је модално употријебљен облик потенцијала [5]. Најчешће су, па и најзанимљивије, временске реченице са модално употријебљеним потенцијалом у обје клаузе и неким од временских везника међу њима; дакле и потенцијал и везник чувају своје примарно значење [6]. Ни оне се ипак не јављају посебно често. Ово, дакле, нису ни погодбене рече-

нице с везником *кад*, ни временске реченице за исказивање неререференцијалне прошлости – о једним и другим у литератури је већ писано.

Поставља се питање како се ове реченице разликују од временских реченица с потенцијалом за исказивање неререференцијалне прошлости, на једној страни, и од погодбених реченица – кад клаузе спаја везник *кад*, на другој страни. Од временских реченица за исказивање неререференцијалне прошлости ове реченице се релативно лако разликују, модална и временска употреба потенцијала се препознаје; оне се смјештају у различите контексте, оне с временском трансформацијом потенцијала реферишу о прошлости, док реченице с модалним потенцијалом имају будућу временску перспективу. Кад је посриједи везник *кад*, онда су ове реченице хомонимичне и с погодбеним реченицама. Та хомонимија се најсигурније разрешава ако је уз везник нека ријеч која упућује на вријеме (*одмах, онда*) или у оквиру ширег контекста. Није увијек могуће разријешити хомонимичност таквих реченица, што није једини случај у синтакси. Истина, овакве реченице се чешће разумијевају као погодбене; томе је могла дјелимично допринијети и граматичка литература, која и не помиње реченице такве структуре с временским значењем. Кад је посриједи везник *йошћо* у оваквим реченицама, треба имати у виду да се и оне, као и временске реченице с временским глаголским облицима, доводе и у однос са узрочним реченицама. И ту се не може увијек чврсто разграничити значење уколико уз везник *йошћо* нема какве ријечи која упућује на његову временску интерпретацију (*одмах, шек, убрзо*).

Иако се овакве реченице јављају у различитим функционалним стиловима, иако се јављају, истина ријетко, и у књижевним дјелима која припадају српској класици, наша граматичка ни лингвистичка литература нису забиљежиле овај тип временске реченице. Разлог за то је свакако и у чињеници да се оне јављају релативно ријетко у језику. Међутим, у језику штампе нашло се доста примјера са оваквим реченицама. То би могло говорити и о томе да у савременом српском језику расте фреквенција њихова. Чињеница да се ове временске реченице, с потенцијалом у обје клаузе, јављају релативно често у језику данашње штампе, да се јављају и у књижевноумјетничком стилу, кроз двадесети вијек, упућује на закључак да је њихова појава у посљедње вријеме у порасту и да их, али и друга два помињана типа, мора регистровати и наша граматичка литература.

Литература

- АНТОНИЋ 2001 – Ivana Antonić, *Vremenska rečenica*, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci – Novi Sad.
- ГРИЦКАТ 1998 – Ирена Грицкат, „Потенцијал у служби исказивања хаби-туалности“, *Јужнословенски филолог LIV*, Београд, 35–40.
- ИВИЋ 1995 – Milka Ivić, „О srpskohrvatskim pogodbenim rečenicama“, Milka Ivić, *Lingvistički ogledi* (¹1983), Beograd, 143–151.
- ИВИЋ 1995a – Milka Ivić, „Načini na koje slovenski glagol ovremenjuje ponavljanu radnju“, *Lingvistički ogledi* (¹1983), Beograd, 37–55.
- КРАВАР 1985 – Мирослав Кравар „Модална типологија хипотетичкога периода у хрватско-српском језику“, *Научни сасијанак славистија у Букове дане* 14, Београд, 11–20.
- МИЛОШЕВИЋ 1970 – Ksenija Milošević, *Futur II i sinonimski oblici u savremenom srpskohrvatskom književnom jeziku*, ANUBiH, Djela, knjiga XXXIX, Odjeljenje društvenih nauka, Knjiga 24, Sarajevo.
- МРАЗОВИЋ 2009 – Pavica Mrazović, u saradnji sa Zorom Vukadinović, *Gramatika srpskog jezika za strance*, drugo prerađeno i dopunjeno izdanje, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci – Novi Sad.
- МУСИЋ 1896 – August Musić, „Kondicional u hrvatskom jeziku“, *Rad JAZU CXXVII*, Zagreb, 141–209.
- МУСИЋ 1898 – August Musić, „Rečenice s konjunkcijom *ako, neka, li* u hrvatskom jeziku“, *Rad JAZU CXXXIV*, Zagreb, 1–79.
- ПИПЕР 1998 – Предраг Пипер, „О кондиционалности у простој реченици“, *Јужнословенски филолог LIV*, Београд, 41–58.
- РАДОВАНОВИЋ 1978 – Милорад Радовановић, „Потенцијал II у српскохрватском језику“, *Зборник за филологију и лингвистику XXI/2*, Нови Сад, 153–161.
- СТАНОЛЧИЋ И ПОПОВИЋ 2005 – Живојин Станојчић и Љубомир Поповић, *Грамаџика савременог српског језика*, пето издање, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- СТАНОЛЧИЋ 2010 – Живојин Станојчић, *Грамаџика српског књижевног језика*, Креативни центар, Београд.
- СТЕВАНОВИЋ 1991 – Михаило Стевановић, *Савремени српскохрватски језик 2. Синџакса*, пето издање, Научна књига, Београд.
- ТАНАСИЋ 2005 – Срето Танасић, „Синтакса глагола“, Предраг Пипер, Ивана Антонић, Владислава Ружић, Срето Танасић, Људмила Поповић, Бранко Тошовић, *Синџакса савременога српског језика. Просија реченица*, Институт за српски језик САНУ, Београдска књига, Матица српска, Београд.

ТАНАСИЋ 2012 – Срето Танасић, „Из проблематике реченица с везницима *кад*, *док* и *чим*“, *Из синџаке српске реченице*, Институт за српски језик САНУ и Београдска књига, Београд, 127–144.

Извори и скраћенице

- АНДРИЋ – Иво Андрић, *Травничка хроника*, Нолит, Београд, 1983.
- АСК – *Анџологија српске књижевности*, дигитална библиотека Учительског факултета у Београду.
- ВУКСАНОВИЋ, Миро Вуксановић, *Семол гора*, Београдска књига, Београд, 2011.
- ДУЧИЋ – Јован Дучић, *Благо цара Радована*, Свјетлост, Сарајево, и Прогреса, Београд, Сарајево, 1969.
- НИН – *НИН, Недељне информативне новине*, Београд.
- П. – *Полиџика*, дневни лист, Београд.
- ТОПИЋ – Бранко Топић, *Доживљаји Николејине Бурсаћа*, Сабрана дела Бранка Топића 5, Београд, 1983.
- ЦРЊАНСКИ – Милош Црњански, *Сеобе*, прва књига, Нолит, Београд, 1973.

Срето З. Танасић

К ВОПРОСУ О ВРЕМЕННЫХ ПРЕДЛОЖЕНИЯХ С ПОТЕНЦИАЛОМ В СКАЗУЕМОМ

Резюме

В настоящей работе речь идет о предложениях с формой потенциала /сослагательного наклонения/ в сказуемом и временными союзами между клаузами. Автор указывает на некоторые типы временных предложений, о которых в нашей лингвистической литературе до сих пор не было речи. Известно, что в сербском языке имеются временные предложения с формой потенциала, в которых выражается неререференциальное прошлое, и условные предложения с формой потенциала в обеих клаузах с союзом *кад*. В данной работе рассматриваются предложения, в которых имеется в одной или в обеих клаузах форма потенциала с модальным значением, где между клаузами наличествует какой-нибудь первично временной союз. Среди них особенно выделяются интересующие нас временные предложения с модально употребленным потенциалом во временной клаузе и

предложения с модально употребленным потенциалом в обеих клаузах. В таких предложениях потенциал сохраняет свое модальное значение, а союз сохраняет свое временное значение. Автор, на основании анализа языкового материала, пришел к выводу, что здесь речь идет о временных предложениях, и предлагает тезис, направляющий на наличие в современном сербском языке тенденции, согласно которой действие главной клаузы, относительно времени, детерминируется временной клаузой с формой потенциала в его первичном, модальном значении.

Ключевые слова: сербский язык, сложное предложение, временное предложение, условное предложение, потенциал/ сослагательное наклонение / , временные союзы.

ISSN 0350-185x, LXX (2014)
UDK: 811.163.41'367 ; 811.163.41'282.3
ID: 207511308
DOI: 10.2298/JFI1470151M
Примљено: 2. марта 2014.
Прихваћено: 12. марта 2014.
Оригинални научни рад

РАДИВОЈЕ М. МЛАДЕНОВИЋ*
Универзитет у Крагујевцу**
Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
Катедра за српски језик

ЕГЗИСТЕНЦИЈАЛНЕ КОНСТРУКЦИЈЕ ПРИЗРЕНСКО-ЈУЖНОМОРАВСКИХ ГОВОРА У МЕТОХИЈСКОЈ И КОСОВСКОЈ КОТЛИНИ

У раду се разматрају глаголска и именичка јединица у егзистенцијалним конструкцијама са глаголима „бити“ (*esse*) и „имати“ (*habere*) у призренско-јужноморавским говорима Метохијске и Косовске котлине, са освртом на шири балкански контекст.

У говорима метохијско-косовског ареала уочене су балканистичке иновације како на нивоу личних тако и на нивоу безличних егзистенцијалних конструкција, са тенденцијом мешања модела са оствареном конгруенцијом и модела са безличним обликом предиката (*имало људи* у Оптерушу : *било Рафч'ани* за у војску : *имава калу'ери* у Деч'ане : у наш крај *бил'е зидари* : *имало авијоне* на небо : *било* и *срушене гробове* : *имал'е свашове* што гледал'е младицу : *динаре бил'е прџ* – подримски говор). Овакво флукутирање објашњава се међусобним утицајем личних и безличних егзистенцијалних реченица, богатом семантиком глагола „имати“, утицајем контактних језичких система – супстратног романског типа и албанског, пошто се у њима јављају егзистенцијални глаголи *esse* и *habere*, са употребом у личним и безличним егзистенцијалним конструкцијама. Ширењу „имати“ доприноси и близина оближњих македонских говора.

Посебна пажња у раду посвећена је именичкој јединици у егзистенцијалним конструкцијама, пошто се јављају – пре свега у множини – номинатив и општи падеж. Присуство номинатива као падежа субјекта

---

* radivoje.mladenovic@gmail.com

** Рад *Егзистенцијалне конструкције призренско-јужноморавских говора у Метохијској и Косовској котлини* урађен је у оквиру пројекта „Дијалектолошка истраживања српског језичког простора“ (број пројекта 178020), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Владе Републике Србије.

нападнуто је продором општег падежа под утицајем посесивног значења глагола „имати“.

Кључне речи: егзистенцијална конструкција, *esse, habere*, метохијско-косовски говори, призренско-јужноморавски.

Увод

1. У прилогу се разматрају реченице са општим значењем егзистенције са предикатима који конгруирају (са личним глаголским обликом) односно не конгруирају (са безличним глаголским обликом) у говорима призренско-јужноморавског типа, формираним у јужној Метохији (ЈМГ) и у јужном и централном Косову (КГ). Овој дијалекатској зони придружује се већим делом и говор северношарпланинске жупе Сиринић (СиГ), па ће и овај идиом – иако географски не припада метохијско-косовском ареалу – бити обухваћен истраживањем.

С обзиром на укупну дијалекатску композицију, ове три целине представљају посебан метохијско-косовски поддијалекат (М-К говори) унутар призренско-јужноморавског дијалекта¹. Иако се стање у егзистенцијалним конструкцијама суштински не разликује од онога у М-К говорима, због типолошке различитости у односу на М-К говоре, изван ужег интересовања остала су два северношарпланинска говора у Гори и Сретечкој жупи, затим говор трију насеља у Подгори, који су смештени на јужном ободу јужне Метохије².

У јужној Метохији оформљено је више говора блиских структура (призренски говор, подгорски говор, подримски говор, ђаковачки говор) (Младеновић 2004: 221–246), па се они у раду посматрају као једна дијалекатска целина. Као целина разматрају се и два говора у Косовској котлини (јужнокосовски и централнокосовски), чија је граница на линији нешто северније од Урошевца и Штимља.

1.1. После прогона српског становништва из матичних области на Косову и Метохији 1999. године, највећи део насеља у Метохијској и Косовској котлини остао је без носилаца аутохтоног дијалекатског система.

У Сиринићкој жупи српско становништво се већим делом није иселило.

¹ О разлозима за овакву класификацију ареала в. у Младеновић 2013: 405–406.

² О овим говорима више види у: Павловић 1939, Младеновић 2001, Младеновић 2004, Младеновић 2012.

Општа слика

2. Пошто егзистенцијалне конструкције у стандардном језику не омогућавају поређење с варијацијама на нивоу дијалекатских система, у раду се разматра сродност / различитост егзистенцијалних конструкција с глаголима „бити“ (*esse*) и „имати“ (*habere*) у М-К говорима са одговарајућим моделима других балканословенских и несловенских балканских језика и дијалеката. Приступ има оправдања, с обзиром на експанзију егзистенцијалног глагола *habere* у балканословенским и несловенским језицима, укључујући ту и говоре призренско-тимочке области, посебно говоре М-К ареала. Оваква судбина егзистенцијалних конструкција намеће ареално објашњење неких преобликовања у М-К говорима.

2.1. С обзиром на знатну нестабилност егзистенцијалних модела у М-К говорима, што доводи до могућности замене како самих глагола тако и њихових облика („имати“ / „бити“, безлични неконгруентни / лични конгруентни – *имало људи* у Оптџуруш : *било Раџч’ани* за у војску : *имав калуј’ери* у Дџч’ане : у наш крај *бил’е зидари* : *имало авијоне* на небо : *било и срушене гробове* : *имал’е свишове* што гледал’е младицу : *динаре бил’е прџ* – подримски говор), у раду се посвећује подједнака пажња како имперсоналним тако и персоналним конструкцијама. Овакво приближавање персоналних и имперсоналних конструкција довело је до напоредне употребе различитих облика предиката, без икаквих последица на семантичко-синтаксичком плану.

Због посебног праћења морфосинтаксичке судбине егзистенцијалног субјекта, из укупног фонда деклинационих типова именица М-К говора издвојене су именице м. р. на -џ. Овакав поступак наметнут је чињеницом да су М-К говори једини у оквиру призренско-тимочке зоне – заједно са граничним косовско-ресавским говорима у севернијим деловима ових двеју котлина – елиминисали падежни синкретизам Нмн. и ОПмн., везивањем наставка -и за Нмн. односно -е за ОПмн.³ Овакво издвајање показало се погодним, пошто је грађа посведочила да се у делу говора, и то чешће у јужнијим пунктовима, именичка јединица у егзистенцијалним конструкцијама поред

³ Више о елиминацији множинског синкретизма ових именица, затим о заједничким иновацијама призренско-јужноморавских и косовско-ресавских говора у Метохијској и Косовској котлини в. Павловић 1970: 73–76, Реметић 1996: 453–458, Младеновић 2004: 228, Младеновић 2013: 146–167.

облика у Нмн., јавља и у ОПмн. Присутним флукутирањем облика егзистенцијалног субјекта, говори анализираних зоне представљају јединствен ареал у оквиру српског дијалекатског простора.

2.2. Алтернирање Нмн. и ОПмн. егзистенцијалног субјекта део је флукутирања ова два падежна облика у пасивним, безличним и обезличеним конструкцијама у М-К говорима⁴.

Глаголска јединица у егзистенцијалним конструкцијама

3. У резултату еволуције појединачних словенских језика, наслеђени модели егзистенцијалних конструкција измењени су на различите начине. У различитим словенским језицима избор личне или безличне форме у егзистенцијалним конструкцијама различит је, условљен је специфичним факторима у појединачним језицима (Ницолова 1990: 240–241).

У источним и западним словенским стандардним језицима егзистенцијалне конструкције се граде само с глаголом *esse* (Собољев 1997: 43). Најзначајније удаљавање од наслеђеног модела остварено је у југоисточном делу Балканског полуострва, у бугарским, македонским и делу српских говора,⁵ којима припадају и М-К говори. У овом балканословенском ареалу удаљавање је остварено пре свега ширењем конструкција са глаголом „имати“, а сама експанзија резултат је балканске миксоглотије.

Област М-К говора и суседних области карактеристична је по дуготрајном мултилингвизму различитог типа. Рани српско-влашки контакт са претапањем Влаха у Србе и свим последицама етнобиолошког стапања (Урошевић 1965: 68), доласком Турака замењен је српско-турским контактом, да би последњих векова претежно српска област била замењена српско-албанском (Младеновић 2012а: 162–164).

3.1. О важности балканских несловенских језика за експанзију „имати“ у егзистенцијалним конструкцијама у штокавштини, по-

⁴ Више о овоме в. у Младеновић 2012а 153–165, Младеновић 2013: 154–168.

⁵ У старосрпском језику доминирају егзистенцијалне конструкције с глаголом *биѡи*. У једној повељи цара Душана из 1347. среће се оваква конструкција с глаголом *имаѡи*. До тада само са *биѡи*. Каснији развој потврђује ширење гл. *имаѡи* (Грковић-Мелѡор 2007: 27–28).

себно у њеном југоисточном делу, сведочи присуство глагола ове семантике као егзистенцијалног предиката у тим језицима.

3.1.1. Стање у егзистенцијалним конструкцијама арумунског говора села Турја и северноалбанског говора села Мухур већим делом је подударно. У егзистенцијалним потврдним / одричним конструкцијама са глаголом *esse* предикат је у личном глаголском облику, а именичка јединица је у номинативу. У егзистенцијалним потврдним / одричним конструкцијама с *habere*, егзистенцијални глагол се јавља само у безличном облику, у 3л. јд. (БАРА, КАЉ, СОБОЉЕВ 2005: 279, 279–280; ЈУЛИ, СОБОЉЕВ 2003: 266, 267).

3.1.2. У румунском језику се у егзистенцијалним реченицама користи *habere*. Тако српској реченици „Било је непознатих људи“ одговара румунска „*Au fost și oameni necunoscuți (au fost: au – 3л. мн. презент глагола a avea „имати“ + fost – партицип глагола a fi „бити“).* Оваква конструкција одговара оличеном егзистенцијалном моделу „Имали су непознати људи“ у М-К говорима.

3.2. У балканским словенским језицима и дијалектима које су у већој или мањој мери захватили балканистички процеси, стање у егзистенцијалним конструкцијама показује изразиту експанзију глагола „имати“.

3.2.1. Експанзија „имати“ захвата призренско-тимочку област у целини. Судећи по дијалекатским описима срећу се оба глагола, и то како у личним тако и безличним егзистенцијалним реченицама.

Закључак А. Белића да су у говорима југоисточне Србије егзистенцијалне конструкције са конгруенцијом предиката (Имала једна ћерка) обичније од оних са обезличеним предикатом (Имало сабља, зулум је било) (Белић 1905: 400), потврђена је радовима потоњих истраживача. Из примера које наводи А. Белић закључује се да се у оваквим конструкцијама јављају и „бити“ и „имати“, али да је „имати“ чешће (Исто: 400).

У нишком говору се подједнако користе и „бити“ и „имати“. Срећу се безличне конструкције, али и примери у којима има конгруенције субјекта и предиката (ТОМА 1998: 403–411).

За говор Запаља наводи се само „имати“ у безличном облику *имало* (МАРКОВИЋ 2000: 237).

У говору Алексиначког Поморавља користе се оба егзистенцијална глагола, који могу бити у безличном или личном облику, не-

зависно од тога да ли је реченица потврдна или је негирана (Богдановић 1987: 233).

Љ. Вукадиновић наводи да се у безличним конструкцијама у Црној Трави и Власини уобичајено користи само перфекат у безличном облику од глагола „имати“ (3л. јд. с. р.) (Вукадиновић 1996: 262).

У говору јабланичког краја у егзистенцијалним конструкцијама срећу се оба егзистенцијална глагола у безличном или личном облику. Наведени примери сугеришу да је „имати“ употребљено увек безлично, а да је „бити“ подложно оличавању (Жугић 2010: 56–61).

М. Стевановић наводи да се у говору Ђаковице у егзистенцијалним конструкцијама користе оба глагола. Доминирају примери са конгруенцијом, али нису непознати ни безлични облици (Стевановић 1950: 142).

У говору Горње Пчиње (Јуришић 2010: 204–210), поред основног егзистенцијалног глагола „имати“, среће се и „бити“. Оба егзистенцијална глагола јављају се у безличном и личном облику.

Од говора у северној Македонији, који са српским показују сродност, интересантан материјал пружају примери из текстова кумановског говора (Видоески 1962). У забележеној грађи јављају се оба егзистенцијална глагола. Чини се да је у персоналним егзистенцијалним реченицама обичнији глагол „бити“ (Си *било* едно-мáло дéте, 283; *бил* едън тáто и едън сýн, 295; *биле* двá брáта, 289, итд.). Потврђен је и пример са обезличавањем предиката личне егзистенцијалне реченице (*Имáло* једън-воденичáр Милéнко, 280), затим егзистенцијалне реченице са оличавањем безличног предиката (*Па íмале* мáчки, 286).

3.2.2. У егзистенцијалним конструкцијама у македонском стандардном језику користи се глагол *има/нема* (Собољев 1997: 46, Ивановова 2012: 145–174).

У македонским народним говорима од глагола „бити“, скоро по правилу, јављају се реченице са конгруентним предикатом, док се са глаголом „имати“ претежно јављају реченице са неконгруентним предикатом⁶:

а) Безличне реченице: Видоески 1995: *Íмало* некој-óвчар во нéкоа плáнина, 208; вóлот го *нéмало*, 211; Видоески 1968: *Áма тýе íмало* еден-пáтник да-пренóкеет, 244; Видоески 1954: У сéлото

⁶ Због близине македонске етнојезичке територије метохијско-косовском ареалу, наводи се нешто примера из македонских говора.

имало некој-рѣт, 239; ЦВЕТАНОСКИ 2004: *Имало* некој оѣчар во некоа планина, 201, А овде *имало* некои, 198, *Имаше* еден-чоек богат, 202.

б) Личне реченице: ВИДОЕСКИ 1995: *Си-биѣл* еден-стар чојк, 211; ВИДОЕСКИ 1968: *Биле* двоѣца браќа, 243; ЦВЕТАНОСКИ 2004: *Си биле* тројца браќа (185), *Биле* кум Вучко и кум Лица, 188, *Биле* два брата сиромаси, 198.

У македонском стандардном језику и народним говорима није потврђен глагол *је / јесѣе* у егзистенцијалним конструкцијама, а уместо њега користи се „имати“ (СОБОЉЕВ 1997: 46).

в) У горанском говору „имати“ је у изразитој експанзији у безличним и личним егзистенцијалним реченицама (МЛАДЕНОВИЋ 2001: 482–483).

3.2.3. У бугарском књижевном језику егзистенцијалне реченице са „имати“ јављају се само са безличном формом *има / няма* (НИЦОЛОВА 1990: 240; СААВЕДРА 1999: 77, ПОПОВ 1994: 89–90). Овде се сврставају и егзистенцијалне реченице у којима се обавезно употребљава генитивно-акузативни облик: Но кошутата *я нямаше*; При самото знаме *нямаше никого*; Само *Огњанова нямаше* там (ПОПОВ 1994: 90). У дијалектима се понекад уместо облика генитива/акузатива употребљава номинатив: *Ас мѣ н'амѣши* (Търновско); *Ас мѣ н'амѣши у думá* (Беленско); *Тој н'áма да гу има ѣáм* (Сливенско) (СТОЛКОВ 2002: 260–261).

Именичка јединица у егзистенцијалној конструкцији

4. Опште преплитање употребе двају егзистенцијалних глагола, упрошћавање језичког система у срединама језичког контакта, довели су до приближавања не само глаголских облика већ и до тежње да се уместо двеју именичких форми у егзистенцијалним конструкцијама употребљава само једна – номинативна.

Продор Н у Г последица је приближавања безличних конструкција личнима у говорима призренско-тимочке зоне и косовско-ресавским говорима (МИЛОРАДОВИЋ 2003: 38). Само ширење Н у Г у делу српске дијалекатске области објашњава се општим растакањем морфолошког система, у коме субјекатска позиција генитива подупире продор номинатива. Ширење номинатива подржано је, како се наводи, општим синкретизмом Н и А/ОП у мн., али и синкретизмом у неким категоријама им. м. р. на -ø, затим синкретизмом ова два падежа у с. р. јд. (ИСТО: 49). О важности језичког контакта

за судбину егзистенцијалних конструкција сведочи стање у банатским говорима шумадијско-војвођанског дијалекта, у којима је именичка јединица у безличним реченицама са *има* и *било* редовно у номинативу (Ивић, Бошњаковић, Драгин 1997: 309–310).

Судећи по описима говора призренско-тимочког типа, у овој зони у различитим моделима егзистенцијалних конструкција именичка јединица увек је у номинативу (Белић 1905: 400, Богдановић 1987: 233, Тома 1998: 403–411, Марковић 2000: 237, Јуришић 2010: 208, Жугић 2010: 56). Потврђени облици именичких јединица у М-К говорима, међутим, искачу из општег стања, пошто се у делу М-К говора напоредо јављају Н и ОП.

4.1. Наноси призренско-тимочког типа донели су практично стабилан Н у косовско-ресавском говору Параћинског Поморавља (Милорадовић 2003: 39–43, 70). У левачком говору потврђена је експанзија Н у Г у позицији логичког субјекта реченице (Симић 1980: 26), иако се у овом говору и даље напоредо користе Н и Г уз егзистенцијалне глаголе „бити“ и „имати“ (Исто: 21–24). Док је уз потврдне глаголе обичнија употреба номинатива, уз негиране је више потврда са именичком јединицом у генитиву (Исто: 21).

Слично стање карактерише и галипољски говор, пошто се користе и Н и Г уз безличне егзистенцијалне глаголе *има* и *не^нма* (Ивић 1957: 331).

Разматрање материјала М-К говора

5. Присуство потврдних односно негираних предиката у егзистенцијалним конструкцијама није од значаја за неконгруентност / конгруентност у оваквим конструкцијама у М-К говорима.

Варирање неконгруентног са конгруентним предикатом опште је обележје егзистенцијалних конструкција у М-К говорима. Факултативност личног / безличног облика у егзистенцијалним конструкцијама илуструје пример: *Људи биље доста. Било доста људи* ЈМГ.

У М-К говорима присутна су два егзистенцијална глагола – „имати“ и „бити“. Нема потврда са глаголом „јесам“, уместо кога се користи глагол „имати“. Два примера са глаголом „постојати“ из КГ (*Посијоје друге лекове за тај болес, њосијојале аргашии* што кóсију) највероватније су унети из стандардног језика. Провером материјала добијене су конструкције с глаголом „имати“ (*Има и друге лекови, имале аргашии*).

С обзиром на интересантно алтернирање именичке јединице у Нмн. и ОПмн. именица м. р. на -ø, у раду се наводе само примери множинских облика овог деклинационог обрасца. Примери са егзистенцијалним субјектом у Нмн. издвојени су од примера са егзистенцијалним субјектом у ОПмн.

5.1. Инвентар модела егзистенцијалних реченица

Богатством модела егзистенцијалних конструкција М-К говори представљају посебан ареал у оквиру српске дијалекатске области. Одређена сличност постоји са стањем у говорима призренско-тимочког ареала, коме се инвентаром приближавају и западнобугарски, али и говори северне и северозападне Македоније.

Конструкције са „имати / немати“ у експанзији су. Број посведочених примера са „(не) бити“ знатно је мањи од оних са „имати / немати“. Независно од типа предиката, примарне су конструкције у перфекту и презенту, док су конструкције у имперфекту и футуру I знатно ређе, посебно оне у футуру I.

Експанизација модела са „имати / немати“ несумњиви је балканизам у М-К говорима.

5.1.1. Безличне конструкције са Н:

а) Глагол „имати / немати“: презент, 3л. јд.; перфекат, 3л. јд. с. р.; имперфекат, 3л. ј.; футур I, 3л. јд.;

б) глагол „(не) бити“: перфекат, 3л. јд. с. р.; имперфекат, 3л. ј.; футур I, 3л. јд.

5.1.2. Личне конструкције са Н:

а) Глагол „имати / немати“: презент, 3л. мн.; перфекат, 3л. мн.; имперфекат, 3л. мн.; футур I, 3л. мн.;

б) глагол „(не) бити“: перфекат, 3л. мн.; футур I, 3л. мн..

5.1.3. Безличне конструкције са ОПмн.:

а) Глагол „имати / немати“: презент, 3л. јд.; перфекат, 3л. јд. с. р.; имперфекат, 3л. ј.; футур I, 3л. јд.;

б) глагол „(не) бити“: перфекат, 3л. јд. с. р.; футур I, 3л. јд.

5.1.4. Личне конструкције са ОПмн.:

а) Глагол „имати / немати“: презент, 3л. мн.; перфекат, 3л. мн.; имперфекат, 3л. мн.; футур I, 3л. мн.;

в) Глагол „(не) бити“, перфекат, 3л. јд. с. р.

У М-К говорима потврдне безличне конструкције с глаголом „бити“ чешће су од конструкција с одричним обликом овога глагола.

У реченицама са одричним предикатом, независно од тога да ли је личан или безличан, практично је уопштен глагол „имати“⁸.

Било људи по пијацу, млого аскери било на Кал'ају, прѣј било волóви, било Рафч'ани за у војску, и тој било најрѣин'е бабине л'екови, било гоч'ѣви кад ми се жени'а брат ЈМГ;

у моје време које циркусе било, колико лешеве по путу било; што било брóјеве, остало у Урошевац; толикове орасе било, било и наши Косов'ѣци, пантим да било зидови; ни учийшељи не било КГ;

било људи по бачи'е, било оучари по планине, било лојóви тад; људи не било за рат, не било волóви за рабóту СиГ.

г) Глагол „имати / немати“, имперфекат, 3л. јд.

Тамо имаше и Турци, имаше и Фурјанци, имаше бравови у наше село, и гаврани имаше, у дóm имаше сѣари и млáди; кобајаги немаше камѣни, немаше аутобóзи да не одвѣди'у, ни девојч'ич'и немаше за удава'н'е ЈМГ;

вѣка – имаше вамѣири у паток, на пијац имаше и ѣлич'и, на астал имаше рáзни ѣањѣри, имаше у бóлницу дóбри дóкѣиури; немаше сандáци за све јáбуке, немаше јунаци да срушу куч'у КГ;

и Будурѣни имаше тамо, имаше лојóви на све стране, у двór имаше дóбри јагњѣи; ни бресѣови немаше да се исече, немаше у Сиринѣне ни ѣарѣизáни, ни Бугари немаше СиГ.

д) Глагол „(не) бити“, имперфекат, 3л. јд.

*Беше људи на свáдбу; не беше никој да донесе ЈМГ;
не беше ѣври да се ўзе СиГ.*

Нема много посведочених примера.

ђ) Глагол „имати / немати“, футур I, 3л. јд.

Ўвек ч'е има сѣарци да умираф⁸, ч'е има гóсѣи и за твоју славу, да л'и ч'е има волóви да извуч'ев дрва; у Подрѣму не ч'е има ни сабори ЈМГ;

ч'е има милицáјци и за тебе; не ч'е има ѣраци за продаву, не ч'е има људи за рабóту; кэ⁷ ч'е отѣднемо мѣ, не ч'е има ѣраци у обóре КГ;

ће има оѣанци кад има људи; не ће има ни ѣроњóви да се спи'е СиГ.

е) Глагол „(не) бити“, футур I, 3л. јд.

Ч'е бине људи на рабóту, да л ч'е бидне дóста куч'ич'и, ч'е бидне ѣуловѣри за продава'н'е, не ч'е бине Сѣрби у Приздрен ЈМГ;

⁸ Уп. са доминацијом „немати“ у параћинском говору (уп. Милорадовић 2003: 42).

па зар ч'е *бидне лојови* и у нóву државу ЖКГ.
и *не ће бино људи* да не закопо СиГ.
Број потврда са футуrom I глагола „бити“ и „имати“ није велик.

5.2.2. Личне консирукције

Иако је остварена конгруенција променила тип исказа, безлични карактер консирукције условно опстаје, пошто је егзистенцијални предикат по правилу у 3л. мн. Снага оваквог преобликовања подједнаке је снаге у оба граматичка броја (*Имаја један сѝари, један Јањевац* КГ)⁹.

5.2.2.1. Потврдни / негирани искази

а) Глагол „имати / немати“, перфекат, 3л. мн.

Модел егзистенцијалних реченица највеће снаге је онај са конгруентним обликом 3л. перфекта:

Имал'е різне бегови, па *имал'е пошбци* по дворóве, *имал'е војници* на свако ћуше, само у Вел'ику Крушу *несел'еници имал'е*; *позори имал'е*, *пшеници ерч'ич'и мице*; *гоч'еви имал'е*, *увек имал'е Шийиари* млого, *имал'е сандуци* за теше, *девојч'ич'и имал'е* за удадбу, *зашто имал'е Срби* јеновреме, *зидови немал'е мец'у* два двора, *по прѣј немал'е сѝаре л'уди*, *вас пút немал'е наше војници* ЖМГ;

имал'и синови што ни гледале родитеље, *имале* и *војни авиони*, *имали* и *богатиши* и *сиромаси*, *имал'и* и *они руч'ни грѣбени*, у село *имали сѝолари*, *имале кошѣви* от сламе, *имале* и *прије лојови*, *имали* од Граћанице *полицјаци*, *имали наши зидари* по Аустрије; *није имале шѝорѣди* у *куч'е*, *кредѣнци* ни *имали* у *куч'у*, *немали брѣсѝови* у *наш луг*^к КГ;

имале вүци по шумѣ, *имале богатиши* *Сѝрѣчани*, *имале* и *пѝрњи* през *овас*, тѣд *имале никоји* *Сушићани* у Амберѝку, *имале пошбци* да слүжу; *понапре немале лусѝѣри*, *немале јелѣни* јер *јѣле* ги *вүци*, *јелѣни по немале* тој време, *лекари* *напре немал'е* СиГ.

б) Глагол „(не)бити“, перфекат, 3л. мн.

Бил'е Турци што *знал'е* рабóту, *напре бил'е еч'ими*, *бил'е* и *л'екóви* о[д] *траве*, *тат Срби бил'е* *мало*; у село *билѣ волóви* ЖМГ;

билѣ жандари у Гатњо, *били* млого *Арнауѝи* по Приштине КГ;
у *наш крај билѣ зидари*, млого *људи билѣ* СиГ.

в) Глагол „имати / немати“, имперфекат, 3л. мн.

⁹ Ограничен простор не дозвољава детаљније навођење примера са предикатом у једнини.

Имав њ'андари у свако сѐло, *имав ајдуци* по граду; *немав мил'ицајци* да не одбранију од њи, ни сѐге *немав ђгњови* ЈМГ;
имашоше разне њ'аци; *ни свѣтови*, *ни гџсти* *немашоше* на свѣдбу ЈКГ,
имаше њојџови у њину кућу, *немаше јунаци* да се тѐпо³ СиГ.

Реченице са имперфектом у 3л. мн. ретке су у М-К говорима, пошто поље њихове употребе покрива продуктивни перфекат.

г) Глагол „имати / немати“, презент, 3л. мн.

Њмаф⁶ богѣше Срби, у касарну *имав официри*, *имав никоји сѣарци* шо не пл'ѣдал'е, *имав калу'ери* у Дѣч'ане, у Дрѣм *имав клѣнови*, *скобал'и* ЈКГ;
имају људи што тѐ превѣру одмѣ КГ;
 на свѣт *имоу мајсѣори* за свѣ СиГ.

Број потврда није велик.

д) Глагол „имати / немати“, футур I, 3л. мн.

Дѣ л'и ч'е *имаф њознаѣи* да ми помџгнеф, за дѣсет гџдине *не ч'е имав* ни *ѣракѣори*, *не ч'е имав ѣѣкви сѣрци* ка што имѣло ЈМГ,
 дѣ л'и ч'е *имају лекѣри* да помџгну, ч'е *имају* и *кумови* ка[д] дџџ'е врѣме КГ,
 па *ће имо* и *ѣѣкве коњи*, *ће имо рѣзни врагџови*, *ће имоу чџбѣни* ако трѣба СиГ.

ђ) Глагол „(не)бити“, футур I, 3л. мн.

Ч'е бѣнев ајдуци по сокаѣе ако ги дѣде држѣва, ч'е *бѣнев бол'ѣси* ка што бѣло у прѣшли рѣт, мџжда ч'е *бѣнев* по пућу и *наше војници* ЈМГ,
 ч'е *бѣну* и *зѣтови*; *не ч'е бѣну* ни *врѣич'ич'и* на грање КГ.

5.3. Егзистенцијалне конструкције са ОПмн.

5.3.1. Ширење ОПмн. у Нмн. именица м. р. на -џ захватило је више конструкција у говорима метохијско-косовског ареала. Маркантно је ширење у пасивним реченицама (в. т. 2.2).

На морфосинтаксичко преосмишљавање у егзистенцијалним конструкцијама упућују и примери са напоредним јављањем Нјд. и ОПјд. именица деклинационог обрасца на -а:

Вџда не имѣло : *вџду не имѣло* на ч'ѣшму, исто *бѣло вџду* ЈМГ, *имѣло јѣбука* на врѣта : *имѣло јѣбуку* на бајрѣк, *имѣло гџре вџду* КГ.

Овакво ширење ОПмн. потврђено је претежно са егзистенцијалним глаголима у перфекту, у безличном или личном облику, док су примери са осталим глаголским облицима релативно ретки. Експанзија ОПмн. веће је снаге у имперсоналним конструкцијама.

Безличних конструкција са ОПмн. има више у ЈМГ него у КГ, док су у СиГ непознате. У ЈМГ највеће је снаге у призренском и подримском говору, док је у КГ уочено да је ОПмн. највеће присутности у најјужнијем делу, док особина слаби како се иде од југа ка северу.

Од два конкурента – Нмн. и ОПмн. – више је потврда са Нмн.

5.3.2. Примери типа:

Нема зу сесџира, нема зу мајка, нема зи ни брајџи ни сџн, од Л'умани по азгџн Арнаџџи и 'ема зи у нашу најју, такви јунаџи нема зи куд њџ, нема зи свџџови да дођнеф⁸, ни саге нема зи џријаџџељи ка по пред што имало ЈМГ, нема зу Мирка на рабџту, нема за ни мој Драган, нема зи сџнови да доџ'у, нема зи свџџови КГ, нема за Сџанџџко, нема зи Шџџрџчани сџс коње, нема зи унџџи СГ,

карактеристични и за македонски и бугарски језик, сведоче о присутности А/ОП удвојеног објекта саопштеног заменичком енклитиком. Док се оваква употреба заменичке енклитике у македонском и бугарском језику јавља како у негираним тако и потврђним реченицама (СААВЕДРА 2005: 95–97)¹⁰, у М-К говорима потврђена је само у негираним имперсоналним реченицама са 3л. јд. глагола „немати“. Оваква маркирана употреба, која подсећа на чување Г (у актуелном систему ОП) има интересантну паралелу у левачком говору, у коме се генитив чешће јавља у негираним исказима, док је потврдне исказе захватио у већој мери продор номинатива (Симић 1980: 21).

5.3.3. Безличне конструкције

5.3.3.1. Потврђни / негирани искази

Убедљиво највећи број примера безличних конструкција су оне са предикатом у 3л. јд. перфекта.

а) Глагол „имати / немати“, перфекат, 3л. јд. с. р.

Имало у старо време далаџе у зџд, имало фијаџере за свџдбе, некакве зџдџве имало до кџч'е, имало и џџе шарџланиџе, имало на тој место бреџове, кџршове; имало манасџиџре у све сџла, имало авиџџоне на небо, имало преџ

¹⁰ Обим рада онемогућава нас да се детаљније размотри употреба заменичких енклитика у егзистенцијалним реченицама у балканословенском ареалу.

лумијуре; немáло ѿрицáланске шѿорéише, него обич'не (РЕМЕТИЋ 1996: 540), немáло обич'áе ка сáген, немáло шáњуре за све гóсте, немáло ѿошѿ-éне л'úде ЈМГ;

имáло и шѿе кожúце; имáло рукáише грéбене, шѿрујове имáло у шúму, имáло нáше адéише, имáло рáзне лéкове за претисак, имáло тý рáзне колáч'е, кáд имáло њíне шѿрáзнице, имáло и уйáл'ене мánасѿице; имáло шѿе крéвешѿ сѿиáре, па и кáиáце имáло тý; шáњуре нí имáло, шѿе салшáнáце нíје имáло, нíје имáло шѿорéише, нíје прé имáло конобáре КГ.

б) Глагол „(не) бити“, перфекат, 3л. јд. с. р.

Бíло ч'ариáфе да се дарúјев, кáд бíло шѿé дóбре дáнове, кóшеве бíло; шѿéицице, ч'éрге бíло прé од' козине ЈМГ;

тáко бíло обич'áје код нáс, бíло грóбове по њíве, бíло војнице да помóгну, на трíста мéста бíло насѿáвце, па бíло набóјце све одоздóл по нóге КГ.

в) Глагол „имати / немати“, имперфекат, 3л. јд.

Имáше шáишóце што ишл'е през дворóве, немáше шѿигáње у предáвницу, немáше јúnце да се кóрмиф, у тој врéме имáше бóл'есе у лúде ЈМГ;

у нáшу кúчу имáше шáнуре у нáч'ва, имáше у вóз сѿиáре Србе КГ.

г) Глагол „имати / немати“, презент, 3л. јд.

Пóсл'е обич'áе има, има и сáге нáше обич'áе, тý има ѿошкивáч'е што поткíвају, па у цéркву има и кáрсове; дé има шѿиáце, нéма више шѿé сѿиáре адéише, ЈМГ;

има млóго језице, пóсле обич'áе има рáзне, дé има војнице да ги вíкнем, има у Гáишњо и лажóве, а више нéма лúде како вáља КГ.

д) Глагол „(не) бити“, футур I, 3л. јд.

У тај дóн ч'е бíне налбáишине да кóвев кó'не; кат пропáне држíва нé ч'е бíне нí éвре, нí динáре, ми вíка што ч'е бíне у Немáч'ку л'éкове за мóј бóл'ес ЈМГ.

ђ) Глагол „имати / немати“, футур I, 3л. јд.

*Рáзне дарóве ч'е има ЈМГ,
волóве ч'е има на пíјац КГ.*

5.3.3.2. Личне консѿрукције

Убедљиво највећи број примера безличних конструкција су оне у 3л. мн. перфекта. Оваква експанзија ОПмн. може се довести у везу

са преносом прелазности присвојног глагола „имати“ у његову егзистенцијалну употребу. Овоме, свакако, доприноси и конгруентни предикат.

а) Глагол „имати / немати“, перфекат, 3л. мн.

Имáл'е тако беле бисере око врат, *имáл'е шѿорéше* на д^рва, *имáл'е л'éкове*, *имáл'е* и *лоѿове* у државну сл^ужбу, *имáл'е* у прдавницу смрзнáше кромíде, *имáл'е свáшове* што гледáл'е млáдицу, *неке ѿклóѿице имáл'е*; нáпре *немáл'е* тако л'екáре ка сэген, *имáл'е шарѿланице* да се ч'ував óфце, *немáл'е војнице* да не ч'ував ЈМГ;

онé ѿануре код нáс *имáле*, *имáл'е јéжове*, *имáле снéгове* и у тéј дéнове, *имáле* и *војнице* на стрáжу, *немáли лоѿове* кэд бíја óстар зáкон, *немáле кúмове* што не помóгле, *кредíше немáл'е* прије, *немáли сѿóлове* него на клúпе КГ.

б) Глагол „(не) бити“, перфекат, 3л. мн.

Сѿаринске обич'áје бíл'е (РЕМЕТИЋ 1996: 540), а *бíл'е бресѿове*; *динáре бíл'е* прé, кáкве бáнке ЈМГ;

прије *бíле* на свáдбу сáмо ѿзвáше *свáшове* КГ.

в) Глагол „имати / немати“, имперфекат, 3л. мн.

Туј *имáв Сѿреч'án'е*, куд óф^вце *имáв ѿце* да лáјев, у манáстир *имáв к^рсше* од зláто, *немáв* дóбре *м'áкове* за ч'еницу, вúј гóдину *немáв сн'éгове* ка лáни, дэнéс *немáв* тол'ýко *л'éбове* ЈМГ.

г) Глагол „имати / немати“, презент, 3л. мн.

Имав рáзне бравóве, *имав аláше* за свáку рабóту, *имав* у сéло *ловáч'ке ѿце*, *немав* више *ѿéј салѿанáце* ЈМГ;

имају и сáге дóбре лúде, *имају* и у Бабúш *Црнагóрце* КГ.

д) Глагол „имати / немати“, футур I, 3л. мн.

У кúч'у ч'е *имав* ч'уváре да ч'ував, у магáцин ч'е *имаф* *м'áкове* и за ч'еницу и за колóмбоч' ЈМГ;

кат се осуши свé, нí *куѿсе* ч'е *немају* на њíве КГ.

6. Закључне напомене

6.1. Поређењем модела егзистенцијалних конструкција које А. Собољев наводи за источну Србију и западну Бугарску (СОБОЉЕВ 1997: 46–48) са моделима у М-К говорима уочава се знатна срод-

ност. Ово се односи како на експанзију „имати“ у оваквим конструкцијама, тако и на обезличавање личних егзистенцијалних конструкција (Па *сва̀дба бѝло*), са којима алтернирају личне (Има̀ла *јѝна ја̀бука*). Оно што издваја М-К говоре, присуство је егзистенцијалних реченица са именичком јединицом у ОП.

6.2. Напоредна употреба безличних и личних модела егзистенцијалних конструкција исте семантичке и синтаксичке вредности последица је више фактора.

а) Конкуренција двеју блискозначних / истозначних конструкција доводи до њиховог мешања.

б) Присуство личних и безличних егзистенцијалних реченица у балканској несловенској структури подстакло је приближавање ова два модела.

Калкирање је вршено према контактним балканским језичким системима најпре романског а потом и албанског типа.

в) Експанзија глагола „имати“ и повлачење „бити“ подстакнути су снагом егзистенцијалног *habere* у контактним балканским језицима.

Граматикализација *habere* у конструкцијама балканског перфекта типа *имам дојдено*, иначе присутног у арумунском, грчком, албанском, македонском, подстакла је ширење „имати“ у егзистенцијалне конструкције контактних словенских језика и говора, посебно у македонске говоре. Ширење „имати“ подржано је његовом десемантизацијом и граматикализацијом у перифрастичним и егзистенцијалним конструкцијама.

г) Миксоглотија доводи до слабљења семантичке разлике између посесивности и егзистенцијалности глагола „имати“, што за последицу има експанзију личних егзистенцијалних реченица.

д) Експанзија једнога глагола („имати“) тежња је да се смањи број конкурената и тако упрости језичка структура.

ђ) Ширењу „имати“ доприноси и близина оближњих македонских говора, у којима изразито доминира егзистенцијални глагол „имати“.

6.3. Присуство / одсуство количинске речи, одричност / потврдност, упитност не утичу на избор облика именичке односно глаголске јединице у егзистенцијалној конструкцији М-К говора.

6.4. Присуство егзистенцијалних глагола „имати“ и „бити“ и одсуство „јесам“, „постојати“, „бивати“, М-К говоре смешта у балка-

нословенски ареал југоисточних језика и говора. Уместо ових глагола у употреби је „имати“.

6.5. Напоредна употреба Н и ОП именичке јединице у егзистенцијалним реченицама, скоро искључиво са глаголом „имати“, упућује на утицај посесивног значења прелазног глагола „имати“ на употребу падежа објекта, што може значити да је најпре субјекатска позиција именичке јединице у Г односно ОП замењена обликом Н, па је накнадно, као секундарна иновација, реконструисан ОП. Јављање два конкурента сведочи о нестабилности система у овом делу језичке структуре.

Чињеница да се уз егзистенцијално *habere* у арумунском и северноалбанском говору именичка јединица јавља у акузативном облику може бити од интереса за објашњење факултативног присуства ОПмн. у делу М-К говора, пре свега у безличним конструкцијама.

Цитирана литература

- БАРА М., КАЉ Т., СОБОЛЕВ А. Н. *Южнорумунскиј говор села Турња*. München: Biblion Verlag, 2003
- БЕЛИЋ, АЛЕКСАНДАР. *Дијалектии источне и јужне Србије*. Изабрана дела Александра Белића; девети том. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1999.
- БОГДАНОВИЋ, НЕДЕЉКО. „Говор Алексиначког Поморавља“. *Српски дијалектолошки зборник XXXIII*, 1987, стр. 10–302.
- ВИДОЕСКИ, БОЖИДАР. „Северните говори“. Божидар Видоески, *Дијалектии на македонскиот јазик*. Том 2. Скопје: Македонска академија на науките и уметностите, 1999, стр. 159–240.
- ВИДОЕСКИ, БОЖИДАР. *Кумановскиот говор*. Скопје: Институт за македонски јазик, 1962.
- ВИДОЕСКИ, БОЖИДАР. „Дримколско-голобрдскиот говор“. *Дијалектии на македонскиот јазик*. Том 1. Скопје: Македонска академија на науките и уметностите, 1998, стр. 237–244.
- ВИДОЕСКИ, БОЖИДАР. „Централните говори“. *Дијалектии на македонскиот јазик*. Том 1, Скопје: Македонска академија на науките и уметностите, 1998, стр. 189–211.
- ВУКАДИНОВИЋ, ВИЛОТИЈЕ. „Говор Црне Траве и Власине“. *Српски дијалектолошки зборник XLVII*: стр. 1–317.
- ГРКОВИЋ-МЕЉОР, ЈАСМИНА. *Сѝси из иѝторијске лингвистике*. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2007.

- Жугић, Радмила. *Исказивање генијивних значења у говору јабланичког краја*. Монографије 13. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2010.
- ИВАНОВА, Елена Ю. „Поле екзистенцијалности в русском и македонском јазыках“. *Перифрастични конструкции со 'esse' и 'habere' во словенскијте и во балканскијте јазыци* (уредници Viktor A. Fridman, Предраг Пипер). Скопје: Македонска академија на науките и уметностите, 2012, стр. 145–174
- ИВИЋ, Павле, Бошњаковић, Жарко, Драгин, Гордана. „Банатски говори шумадијско-војвођанског дијалекта. Друга књига: морфологија, синтакса, закључци, текстови.“ *Српски дијалектолошки зборник XLIII*, 1997, стр. 1–585.
- ИВИЋ, Павле. „О говору Галипољских Срба“. *Српски дијалектолошки зборник XII*: Београд, 1957, стр. 1–519.
- ЈУЛЫ ДЖЕЛЯЛЪ, Соболев Н. Андрей: *Албанскиј гегскиј говор села Мухурр (краина Дибър)*. München: Biblion Verlag, 2003.
- ЈУРИШИЋ, Марина. „Номинатив у говору Горње Пчиње“. *Зборник радова Филозофског факултета. Посебно издање поводом 50-годишњице оснивања Филозофског факултета посвећено проф. др Милосаву Вукићевићу*. Косовска Митровица: Универзитет у Приштини, Филозофски факултет, 2010, стр. 201–215.
- МАРКОВИЋ, Јордана. „Говор Запаља“. *Српски дијалектолошки зборник XLVII*, 2000, 7–307.
- МИЛОРАДОВИЋ, Софија. *Упоишреба надежних облика у говору Параћинског Поморавља. Балканистички и етномиграциони аспекти*. Београд: Српска академија наука и уметности – Етнографски институт; посебна издања, књига 50, 2003.
- МЛАДЕНОВИЋ, Радивоје. „Говор шарпланинске жупе Гора“. *Српски дијалектолошки зборник XLVIII*, 2007, стр. 1–606.
- МЛАДЕНОВИЋ, Радивоје. „Дијалекатска диференцијација српских говора на југозападу Косова и Метохије.“ *Зборник радова са Међународног научног скупа „Живот и дело академика Павла Ивића“* (уредник Јудита Планкош). Суботица: Градска библиотека, Београд: Српска академија наука и уметности, Нови Сад: Филозофски факултет, Београд: Народна библиотека Србије, Нови Сад: Матица српска, Београд: Институт за српски језик САНУ, 2004, стр. 209–249.
- МЛАДЕНОВИЋ, Радивоје. „Подгорански – један мешавински горанско-јужнометохијски говор“. *Време и историја в славјанските езици, литератури и култури*. Сборник с доклади от Единадесетите национални славистични четения 19–21 април 2012, Том I – Езикознание (Редакционна колегия проф. дфн Панайот Карагъзов и др.). Софија: Универзитетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2012, стр. 301–318.

- МЛАДЕНОВИЋ, Радивоје. „Пасивне конструкције метохијско-косовских говора призренско-јужноморавског типа.“ *Зборник Маџице српске за филологију и лингвистику* LV/2, 2012а, стр. 153–167.
- МЛАДЕНОВИЋ, Радивоје. *Говор јужнокосовског села Гаџиње*. Монографије 18. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2013.
- НИЦОЛОВА, Руселина. „Екзистенциалните изреченија с глаголите *esse* и *habere* в българскиј език в съпоставка на другите славјански езици. *Съпоставително езикознание*, 4–5/90, 1990, стр. 236–242.
- ПАВЛОВИЋ, Миливој. „Говор Сретечке жупе“. *Српски дијалектџолошки зборник* VIII, 1939, стр. 1–352.
- ПАВЛОВИЋ, Миливој. *Говор Јањева*. Нови Сад: Матица српска, 1970.
- ПОПОВ 1994: *Граматика на съвременниј български книжовен език. том 3/Синтаксис* (Гл. ред. К. Попов). София: Издателство на БАН, 1994 (второ фототипно издание), 1994.
- РЕМЕТИЋ, Слободан. „Српски призренски говор I.“ *Српски дијалектџолошки зборник* XLVII, 1996, 323–614.
- СААВЕДРА, Димка. „Семантика, „локализација објекта“ и њено изражавање у српском и бугарском језику.“ *Јужнословенски филолог* LV, 1999, стр. 73–103.
- СИМИЋ, Радоје. „Синтакса левачког говора. Употреба падежних облика.“ *Српски дијалектџолошки зборник* XXVI, 1980, стр. 1–146.
- СОБОЛЕВ, Андрей, Н. „Заметки о парадигмах бытийных конструкций с предикатами *esse* и *habere* в балкано-славјанском“. *Вестник СПбГУ*, Сер. 2. Вып. 3 (№ 16), 1997, стр. 42–52.
- СТЕВАНОВИЋ, Михаило. Ђаковачки говор. *Српски дијалектџолошки зборник* XI, 1950, стр. 1–152.
- СТОЙКОВ, Стојко. *Българска диалектология*. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, (четвџрто издание; фототипно), 2002.
- ТОМА, Пол-Луј. „Говори Ниша и околних села“. *Српски дијалектџолошки зборник* XLV, 1998, стр. 1–473.
- УРОШЕВИЋ, Атанасије. „Косово“. *Српски еџнографски зборник* LXXVIII. Населја и порекло становништва, књ. 39. Научно дело, Београд, 1965.
- ЦВЕТАНОСКИ, Гоце. *Каршијачкиот говор – Скојско (со посебен освџрт на синтаксиса)*. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, 2004.

Радивоје М. Младенович

ЭКЗИСТЕНЦИАЛЬНЫЕ КОНСТРУКЦИИ
ПРИЗРЕНСКО-ЮЖНОМОРАВСКИХ ГОВОРОВ
В МЕТОХИЙСКОЙ И КОСОВСКОЙ КОТЛОВИНАХ

Резюме

В работе анализируются экзистенциальные конструкции с глаголами „бити“ (*esse*) и „имати“ (*habere*) в призренско-южноморавских говорах Метохийской и Косовской котловин. Модели экзистенциальных конструкций рассматриваются в широком контексте балканских славянских и неславянских языков.

В говорах Метохийской и Косовской котловин подтверждены балканские инновации как на уровне личных, так и на уровне безличных экзистенциальных конструкций. Наблюдается смешение моделей с согласованием подлежащего и сказуемого и моделей с безличной формой сказуемого (*имало људи у Оптерушу : било Рафч'ани за у војску : имав калу'ери у Деч'ане : у наш крај бил'е зидари : имало авијоне на небо : било и срушене гробове : имал'е свайове што гледал'е младицу : динаре бил'е преј* – подримский говор). Подобные колебания форм объясняются взаимовлиянием личных и безличных экзистенциальных предложений, а также насыщенностью семантики глагола *habere* и влиянием контактных языковых систем – субстратного романского типа.

Особое внимание в работе уделено форме существительного в безличных конструкциях, поскольку в качестве конкурентных форм (прежде всего во множественном числе) здесь выступают номинатив и общий падеж. Обобщенный номинатив как падеж экзистенциального субъекта в личных и безличных предложениях редуцируется в связи с факультативным распространением общего падежа под влиянием управления глагола „имати“ из личных конструкций.

Ключевые слова: экзистенциальная конструкция, *esse*, *habere*, метохийско-косовские говоры, призренско-южноморавский.

ISSN 0350-185x, LXX (2014)

UDK: 811.163.41'367.62'37

ID: 207511820

DOI: 10.2298/JFI1470173B

Примљено: 21. јануара 2014.

Прихваћено: 12. марта 2014.

Оригинални научни рад

ИВАНА С. БАШИЋ*

Институт за српски језик САНУ**

Београд

КОНЦЕПТ ЛЕПОТЕ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ – ИКОНИЧНОСТ ЛЕКСЕМА *ЛЕПО* И *КРАСНО*

У раду се истражује концепт лепоте у српском језику, посредством анализе иконичности лексема *лепо* и *красно*. Долази се до закључка да је иконичност лексеме *лепо* одређена представом земаљске лепоте, која произилази из стваралачког човековог нагона, а односи се на уобличавање безобличне „лепљиве“ материје у „лепе“ предмете, док иконичност лексеме *красно* садржи представу појављивања небеског сјаја – божанске светлости и стваралачке ватре.

Кључне речи: концепт лепоте, српска језичка слика света, лексичка иконичност, *лепо*, *красно*.

Значења лексеме *лепо/лијепо* РСЈ одређује на следећи начин: „на леп начин; истичући се лепотом, складношћу, складно, привлачно, пријатно, угодно“; „онако како треба, добро; потпуно, сасвим“; „јасно, добро“: *лепо се види*; „онако како доликује; како одговара“; „достојанствено, примерено“: *лепо се држајши*; „с наклоношћу, пријатељски“: *лепо гледајши (на) некога*; *лепо говоријши о некоме*; са донекле избледелим значењем, обично као устаљени израз при обраћању некоме – „учтиво, љубазно, с поштовањем“: *молићу лепо*; иронично „слабо, рђаво, лоше“: *лепо се њровесити*; при одобравању, саглашавању, пристајању на нешто, непротивљењу (често са избледелим значењем) „добро, у реду, нека“: *Лепо, лепо, али шито да се шиу нешио не њромени?*; „у великој мери, знатно“: *лепо родило*; за

---

* xeliot@gmail.com

** Рад је настао у оквиру пројекта „Интердисциплинарно истраживање културног и језичког наслеђа Србије; Израда мултимедијалног интернет портала *Појмовник српске културе*“ (III 47016) који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

појачавање неког исказа „просто, једноставно, управо, баш“: *лејо ми додија*; *лејо се гледаиши, њазииши* „бити у добрим, пријатељским односима, слагати се с неким“; *шишо је најлеише* – „што највише изненађује, зачуђује, што је најзанимљивије, најчудније“.

Лејоша/љејоша дефинише се као „особина, својство онога који је леп, онога што је лепо“; „утисак, доживљавање, осећање лепота“: *женска лејоша, лејоша лица, лејоша њокреиша*; „оно што је по своме изгледу врло лепо“ (природа; предео; уметничка творевина, украси и др.): *џприродне лејоше*; „изобилје, благостање, красота, дивота, милина“: *бож(и)ја милина; лејошица* – „веома лепа, дивна, привлачна особа уопште“; у атрибутској служби; обично иде уз именице женског рода – „веома леп; красан; диван“: *лејоша девојка*.

Леј је свесловенски и прасловенски придев *lěrpъ „pulcher“, „красан“, „добар“. Некадашња семантичка веза између придева *леј/лијеј* и *лијејиши/лејиши* „agglutinare“ данас је прекинута. Наме, првобитно значење придева било је „што се лепи“> „што пристаје“> „што је добро, умешно“> *лејо*. Скок сматра да је тај семантички развитак у вези са старословенском културом земље, блата, лончарством, градњом кућа (*џлејера*) од блата. Глагол *лијејиши* (*се*), *лијејим* (Вук) свесловенски је и прасловенски, а прасловенски *poten actionis лијеј/леј*, стцслов. *лѣиъ* првобитно је значио „оно што је прионуло за нешто; блато; малтер; најчешће блато измешано с плевом којим се лепи; маже“: поствербал даје *лејак*. Иста прасловенска основа постоји још у превоју *lьp-ěti, па је *лејиши* каузативум од *lьpěti, чеш. *lřiti*, који је очуван само у *џрионуиши, џрионуиши* (Кашић), *џриоџаиши* (Пива–Дробњак), *џриаџаиши*, у метафоричком значењу „пристајати уз нешто свим жаром“. Ие. корен је *lei проширен помоћу форманта *p*: **loip-*. Том превоју, који је добро заступљен само у славинама, одговара у балтичкој групи **lьp-* у *lipti* = лот. *lipt*, као и придев *lipus* „лепљив“, с превојем лот. *laipns* „пријазан“. С формантом *p* налази се у санскрту *lepaуati* „маже“, што одговара словенском *лејиши*. Исто и гот. *bilaibjan*. Индоевропско значење је „масна материја, лепљива маса која се може употребити за мазање¹, нарочито у лончарству“. Скок сматра да је од ие. прајезика реч о термину који се употребљава у култури земље. Компаратив је *лејиши/љејиши*, са суфиксом даје *лијшав* „избирљив“ (СКОК).

¹ Веза између лепоте, лепљиве масе и мазања као да није сасвим изгубљена – оно што је лепо, то је умиљато и *мазно*. Уп. *и лечи леја и мазна реч* (*Клејва му је сабља у језику*, Гаврил Стефановић Венцловић). Уп. такође и народну пословицу *Лијеј као лијеј на џлошу* (*као блашо којиме је шишо улејено*) у Вук 1849.

На основу ових етимолошких података, икониичност придева *леј*, те именице *лејоџа*, можемо тражити у реду слика које Башлар назива *имагинацијом земаљске материје*. Имагинација материје повезана је са имагинацијом силе – где се разликују слике мекоће и слике тврдоће (BAŞLAR 2004: 11). Када је о првобитној икониичности лексеме *лејо* реч, наша имагинација се очигледно креће у правцу смесе и меке материје. Мекоћа и тврдоћа одређују однос према свету – тврдоћа пружа отпор и буди отпор, дајући прве координате стања у коме се наша воља покреће против ствари. Тврдо изазива агресивност и зове на деструкцију², меко изазива милост, љубав и нагон за стварањем. Или, како Башлар каже: *У њоретику материје, међу њим, да и не каже се тврдо и меко* (БАШЛАР 2004: 17).

Слике меке, податне материје одређују икониичност лексеме *лејо*: *лејоџа* је оно што се „приљубљује“ уз нас, што је пријемчиво, и оно што, вођени нагоном за стварањем и нагоном за целином, одређујемо као ваљано (као „оно што се може волети“ и као „оно што је стваралачки ваљано“). У икониичности лексеме *лејо* преплеле су се, дакле, две слике – слика целине³, која настаје спајањем делова („леплењем“), и слика мекоће која побуђује милост, пријатност, љубав.

Ове материјалне слике одређују не само лепоту већ и нашу примарну идеју среће, обиља, љубави и стварања или – баш као што Башлар закључује – *Људска нежност је ојравдана као метафора која се сасвим приближила својим лејим материјалним сликама. Често ћемо видети да њанкализам материје нуди своје слике свим људским вредностима* ((БАШЛАР 2004: 59). Слика идеалне смесе – гипке материје која може да прими и сачува облик, глине, теста које се угиба под притиском руке, пружајући пријатан отпор и радост стварања новог облика-целине, усмерила је стварања читавог низа концепата. Наиме, кључне слике људске митске имагинације које одређују

² Слике љубави одређене су такође представом приљубљивања, сагласности, разливања, улажења, обавијања, присног додира – оне стога, као и представа лепоте, спадају у круг имагинације меке, еластичне материје и слика стапања, приањања, стварања целине.

³ О универзалности концепта лепоте као добро састављене целине сведочи и једна од најпознатијих њених дефиниција – она Платонова из *Гозбе*: Сократова гошћа из Мантинеје, наиме, одређује лепо као *оно што је само њо себи и са собом једноврсно и вечно* (PLAT. SYMP. 211B). У Платоновој филозофији појам лепоте у вези је са појмовима целине и савршенства: *зајим, што није с једне стране лејо, а с друге ружно [...] неће му се ња лејоџа њоказати као какво лице, ни као руке, ни као што друго што њријада њелу; а ни као какав говор; ни као какво знање; а ни као нешто што је садржано у чему другом* (PLAT. SYMP. 211B).

појмове живота и битка укључују борбу и спајање материје: првобитни божански ударац који раздваја воду и земљу, као почетак стварања света, и потоње спајање воде и земље које дају „смесу“ из које настаје живот. Сlike живота као смесе земље и воде, или теста као смесе брашна/жита и воде, чији је најсавршенији продукт хлеб, у људској имагинацији постају симболи стварања живота и човека, док слике приљубљивања и приањања материје или нежно спајања тела, постају симболи љубави. Сама лепота одређује се представом „лепљиве“ материје која се може обликовати у цео и савршен облик.

Иконичност *лейог* тако је, судећи по етимологији, али и по савременим значењима речи, одређена представом идеалне „смесе“, коју Башлар дефинише као *савршену синџезу ошћора и гийкостии, дивну равношјезу сила које њрихваџају и које одбијају* (БАШЛАР 2004: 55). Та смеса-тесто са идеалним односом мекоте која се не разлива и тврдоће која не пружа отпор (који би побуђивао агресивност), већ зове на додиривање и обликовање, одредила је појам лепог, али и слике љубави и склада⁴ (спајање, *рађање у лейоџи*), као и слике стварања света и живота из којих потичу сви они богови грнчари који стварају првог човека из блата.

Ово савршенство синтезе отпора и гипкости, меког и тврдог, као и друго својство лепоте – заокруженост и целину, препознајемо и у Андрићевом опису лепе жене:

Њен осећајни свей био је џада још неџакнуџи, сливен сав из једног комада и џешко џрисџуџан уџиџајима сџоља, а њено џело, женсџивено и осейљиво, без џрага џуџе џезжине и мекоџе, без сувишка сокова, без суза и џоџребе за ослонцем; украџко без свих оних знакова слабосџи које џако Chesџо оџџеређују џела и најлеџишх жена. Годинама, оно је било и осџало складно и снажно и мраморно Chesџо, а џокреџљиво као лака, фино грађена једрилица; она га није осеђала, а расџолагала је џиме и владала као огромним и бескрајно разноврсним богаџсџивом (Жена на камену, Андрић 1963: 228).

Синтеза лепе душе и лепог тела описана је као нетакнутост осећајног света (*душе*), њена сливеност из једног комада, и тело без трага *џуџе џезжине* и *вишка сокова*, довољно самоме себи (*без џоџребе за ослонцем*), складно, чврсто и чисто (*мраморно Chesџо*) а

⁴ Уп. и украјинско *ладний*, као и пољско *ładny*, чешко *ladný*, које се повезује са севернословенским *ladъ „ред, склад“, а који је у пољском језику посведочен у XVI веку, прво у значењу „одговарајући подесан“, а касније и у значењима „отпремљен, добро грађен, леп“.

покретљиво и лако, *фино грађено и бескрајно разноврсним богатством*. У овом опису препознајемо и кључне семантичке компоненте лексеме *лејо*: „склад“, „потпуно“, „цело“, „јасно“, „одговарајуће“, „чисто“, „изобиље“. Идеја лепог очигледно је најпре била одређена идејом материјално лепог и подесног за обликовање, да би потом ове материјалне слике конституисале идеју лепог као метафору душе.

Већ сама етимологија лексеме *леј* упућује на оно што није непосредно дато, већ на оно што је створено (људском или божанском) делатношћу. Умеће стварања лепих ствари из погодне, одговарајуће материје одредило је даље поређења природне лепоте са створеном, уметничком лепотом (*леј као слика, леј као ујисан*), а с обзиром на првобитну магијску и сакралну функцију слике и кипа, те на стваралачку делатност као на, пре свега, божанску, а потом и сакралну активност, која нас том божанском приближава, створило је концепт „божанске“ лепоте, која представља материјални, пластични и ликовни израз апсолутног савршенства.⁵

Мршевић-Радовић наводи да се у српском језику за веома лепе особе каже да су *леје као слика, као ујис (као ујисане)*; као бог/богиња (*Ајолон, Венера*), а лепота има и атрибуте *анђеоска, демонска, вилинска*, док прилози *ђаволски, вилински* уз придев *леј* означавају висок степен ове особине. „Анђеоски“ и „божански“ су интернационални стереотипи, а за реализацију овог модела важне су особине *доброшћа/чистошћа/благосиј* и сл., односно – *савршенсво*, док „вилински“ образац лепоте такође спада у стабилне културне и језичке стереотипе. Поређења *леј као Ајолон* или *леја као Венера* такође интегришу лепоту и љубав у колективном стереотипу (Мршевић-Радовић 2008). Поређење са божанским представља израз идеје лепоте, очигледно, веома рано схваћене као оваплоћење неземаљског идеала, који јој даје карактер изузетности, знака оностраног присуства у обичном свету, односно, карактер оваплоћења чуда.

Лепота има и значење превазилажења уобичајеног и свакодневног, у њој има нечег невиђеног, етеричног и нестварног, те се стога она одређује и као сан – уп. фразеологизам *леј(а) као сан* или стихове *Јер још си леја, њуна магле снене* (Болић, *Сонет III*), а њено порекло тражи у божанском: *Ви стје мислили васцела лејошћа / Не сјава у божјој искри ваша срца* (Болић, *Последњи човек*); *Загрљена лејошћом*,

⁵ О слици/икони као симболу телесне лепоте в. Мршевић-Радовић 2008: 196–200.

и умна,/Бледа као шуга, месечина,/Израза божансџва разумна/И дубоког као ѿморчина,/С крилима ѿлуџтаме (ПЕТКОВИЋ Дис, Први загрљај).⁶

Ова првобитна идеја „створене“ лепоте чије је порекло божанско, идеја њене изузетности, необичности, новине, тајанствености, одређује не само концепт *Лейѿџа је божансџво* већ и концепт *Лейѿџа је чудо*. Овај концепт препознајемо у народним умотворинама: *Све је ново лијеѿо* (КНЕЖЕВИЋ), као и у народним приповеткама: *Кад дође на ону ћуѿрију зачуди се њеној красѿџи* (Очина заклеџва, Вук 1870); *изиђе красна девојка, шѿѿо је нигде у царсѿџву нема* (Гвозден човјек; Вук 1870), *Кад ујуѿру сване, изиђе она на ѿље, кад је виде, сви се зачуде: не могу да се нагледе ѿаке лейѿџе; сав народ сѿѿао ѿа гледа најмлађу цареву снаху, и чуди се ѿакој лейѿџи* (Гвозден човјек; Вук 1870), *Сви се зачуде њезиној лейѿџи а особииѿо звежди на челу* (Цар хѿѿио кћер да узме, ВУК 1870).

Лепота као ново, изузетно, зачуђујуће и онострано јавља се и у уметничком стварању: *Па иѿак си сваког дана нова мени,/Увек нова, увек ѿако чудно друга* (*Лейѿџа*, РАКИЋ); *О, мислиш ли, можда, ѿосѿѿоји Лейѿџа /Далека и чудна, неѿѿамна ником? [...]/Смућен ћеш чезнуѿѿи за слућеном сликом /Незнане Лейѿџе* (*Лейѿџа*, БОЛИЋ); *Буди одвећ лейѿа да се свићаш сваком* (Поезија, ДУЧИЋ); *И њена лейѿѿѿа, ѿако недогледна [...]/И ја кључар чудне лейѿџе, да с ѿајном/Срећом видим јасно да је ова жена /Од исѿѿѿога свеѿѿлог ѿквива начињена /Од кога и болни мој сан о бескрајном* (*Жена*, ДУЧИЋ); *Крај нас, као сужањ, бди чудна и кобна /Лейѿџа, с очима вечно замишљеним* (*Лейѿџа*, ДУЧИЋ); *Само си лейѿѿѿа колико си ѿајна* (*Песме жени*, ДУЧИЋ); *Има ли доказа лейѿџе ѿомерене/Чулом у небиће које заодене/Обликом бексѿџва сѿѿварносѿѿи шѿѿо се скрива?* (*Ариљски анђео*, МИЉКОВИЋ).

Мотив лепоте као тајне и чуда у свету обичног јавља се и у Андрићевој приповеци *Аникина времена*: свакодневни свет касабе свет

⁶ Овде, наравно, нису наведени бројни примери употребе лексеме *леј* у српској књижевности, већ је избор добрим делом направљен на основу аутоматског претраживања дигиталне *Анѿѿологије српске књижевносѿѿи*. У обзир су узети само упечатљиви примери, који нам додатно могу расветлити иконичност ове лексеме, док су типичне употребе, које срећемо у свакодневном говору и о којима је већ било речи, углавном изостављене. За све примере који се наводе на основу дигиталне *Анѿѿологије српске књижевносѿѿи* није дата година издања, већ само аутор и назив дела, а тамо где се примери из српске књижевности наводе на основу других извора, означено је издање.

је обичности и истости; свет *где људи и жене личе једно на друго као овца на овцу* (Андрић 1963: 25). Насупрот том обичном и свакодневном стоји изузетна појава лепог бића – Анике, *које одудара ликом и оделом од осталог женског свећа* (Андрић 1963: 28). Слику *ћпросће и убоге средине као ћозорнице за чуда и велике сћвари* (Андрић 1964: 124), на којој се лепота и сјај појављују као траг нечег прекомерног, откривајући у себи и ону другу, демонску, кобну природу, ону која чини да су *око лећоће увек или мрак људске судбине или сјај људске крви*⁷ (Андрић 1964: 134), Андрић користи и као окосницу дефинисања уметничке лепоте у *Разговору с Гојом*.

Својство прекомерности, чуда и страности лепоте у свету свакодневног спада у ред архетипских представа, које се једнако јављају у народној књижевности – од представа вилинске очаравајуће али и злокобне лепоте, до свих оних бајковитих лепотица чија је лепота чудесног порекла узрок њиховог или туђег проклетства. У српском фолклору реч је о страху од „урока“, израженом, између осталог, и у пословици *Боље и мало слијећа него ћременого лијећа*. Ову изузетну а кобну лепоту, која као да није од овог света, често прате охолост и гордост – уп. *Охол ко леће краљице из басне (Сонет XIX, Болић)*. Мотив необичне а *ћроклеће* и *кобне лећоће* јавља се у читавом низу уметничких дела српске књижевности, од поетских мотива – *Ја се бојим ћвоје ћодмукле Лећоће [...]* *А сћрећим ћред ћвојом ћодмуком Лећоћом — Да не дигне једном, као гладна вила [...]* *На ћвом ћамном мору лећоће и коби (Моја љубав, Дучић);* *Твој кобни чар нема имена ни краја (Песме жени, Дучић)* – па све до уклетих лепотица српске књижевности, попут Станковићеве Коштане или Софке, Настасијевићеве Марије⁸, Андрићеве Анике или Маре Милоснице.

Насупрот идеји прекомерности лепоте која се преобраћа у зло, стоји идеја лепоте-мере: уп. *Све је лијећо до мјере (Кнежевић)* или *Почетћак лећоће, а лећоће још нема: У ћрекомерносћи и изобиљу се губи (Ариљски анћео, Миљковић)*. Међутим, представа изузетности лепоте изгледа примарна, и у њој се може тражити порекло једног од значења *лећ* у савременом српском језику: „у великој мери, знатно“.

⁷ О лепоти и мржњи код Андрића в. STOЈANOVIĆ 1999.

⁸ Настасијевићева Марија (*Зайис о даровима моје роћаке Марије*) уметничка је реплика митске Маре словенског света: везиља у посебном односу са змијама и лепота девојка магичних али кобних моћи, која доноси смрт или лудило.

Лейоша је, дакле, у српској језичкој слици света одређена идејом склада, мере, прикладности, али и идејом оностраног, чудног, чаробног, кобног и прекомерног. На идеју лепоте као склада и мере⁹ утицала је слика складне, „лепљиве“ материје, погодне за обликовање. Лепота као форма у којој се искри нешто божанствено пак одговорна је за концепт онострани, прекомерне и чудне лепоте.

Наиме, у српској језичкој слици света јавља се и концепт лепоте као сјаја, од народне песме о Лепом Иви, о којој ће доцније бити више речи, до читавог низа песничких дела српске књижевности: *И лейозрачна, смешљива жена? (Вино и жена, СТЕФАНОВИЋ ВЕНЦЛОВИЋ)*; *И сав засењен њред чудесним сјајем/Лейоше њвоје (Чекање, РАКИЋ)*; *Кад избледи младоси, њошамни лейоша/ И уијрне око ваијрено и сирасно (Сонет XCVIII, БОЈИЋ)*; *У њој земљи служио је Свеишеник Сунца јер је њу народ веровао да све добро и лейоша долазе од свеишлоси (Песма о богу, ДУЧИЋ)*; *Као свеишлоси лейоша се њпросу (Прва звезда, ПЕТКОВИЋ ДИС)*; *Лейоша јер, /заслеи ме/нем (Глухоше V НАСТАСИЈЕВИЋ 1991: 67)*; *Тад моја вила њреда ме грану/леише је овај не виде вид/ из црног мрака дивна ми свану, / ко њесма славља у зорни свиѡ (Santa Maria della Salute, КОСТИЋ)*.

Концепт лепоте као сјаја има, свакако, своје корене и у етимологији општесловенског придева *красан* „леп“, који пружа основу за издвајање значења „сјај“ као примарног значења. Поповић сматра да је овде реч о преносу по принципу „користан–добар (подесан)–леп који је легао у основу естетске концептуализације, те да је развој значења *красный* „боје ватре“ и *красан, красний, красный* „користан, добар“, могао да се одвија паралелно, а да је у оба случаја реч о преносу различитих аспеката исте појаве – „ватре“ (ПОПОВИЋ 2008: 89).

На основу етимологије придева *красан* и значења лексема из исте основе могло би се, међутим, рећи да је реч о обрнутом преносу – од леп „сјајан“ према „оно што је добро, оно што је корисно“, односно – да је естетски концепт био примаран, а утилитарни секундаран, будући да овде није реч о обичној ватри, већ о небеској и божанској ватри, која је у митској имагинацији побуђивала најпре задивљеност и чуђење, те се поимала као „добра“, али не у утилитарном значењу, да би тек онда могла добити значење „корисна“.

⁹ Идеја лепог као склада и мере потиче из Питагориног учења, али је њеној популарности битно допринео Платон. Из Платонове филозофије развиће се и друго кључно поимање лепоте у западној цивилизацији – лепота као сјај – изложено у Федру, које ће битно утицати на неоплатоничаре (опширније в. Еко 2004).

Наиме, придев *красан* је свесловенски и прасловенски придев, синоним „леп“, и долази од корена *kras-* што је превој од *křes-*, који се налази у *кресати* и *кријеш*. Ие. корен је **(s)qer-*, у основи **sqerei-* с проширењем на *p*. Првобитно значење било је „светлост од ватре“ > *красоџа*“, на шта упућује још и *крас*, синоним „ломача“, а са тим тумачењем се слажу и балтичке упореднице, лит. *krosas* „боја“ и лит. *krosnis* „пећ“. Ие. корен **(s)qer-* варијанта је ие. корена **ker-* „горели“, раширен формантом *s* у **kras-*. Лексема *кријес*, *кресови*, означава ивањданске ватре и највећу летњу припеку, а словеначко *kres*, сматра Скок, очувало је првобитно значење прасловенског паганског термина који је био християнизован већ у стцслав. *vtskrěsiti* > *васкрснуџи*, поствербал *ускрс*¹⁰, из црквеног језика *васкрсење*. Глагол *искрснуџи*, -ем (Вук) значи „показати се“, док *скрснуџи* значи „нестати“. Остатак прасловенске свечаности уз *кресџи* јесте паљење ускрсне ломаче. Балтичке паралеле показују да је праслов. *krěsb* по постању од глагола који је нестао у словенским језицима, али се у лит. очувао у *kreipti* „појавити се, вратити“, *kraipyti*, у превоју *kypti*, „изненада се појавити“. Назив *kresb* означава, дакле, „време летњег сунчевог обрата“ и „паганску сакралну ватру“, што је хришћанством пренето на Ивањдан.

Постоје и другачија мишљења – О. Н. Трубачев у ЭССЯ 12: 97 претпоставља за реч од које је придев изведен прасл. **krasa*, поствербал од **krěsati*, *krěsiti*, и развој значења „боја живота“ > „црвена боја, руменило (лица)“, „цветање, боја (растиња)“, и на крају „лепота“. Одбацује реконструкцију **krěps-* и претпоставља везу са лат. *creare* „стварати“, *crescere* „расти“.

Глагол *кресати*, *крешем* (ВУК), објекат *дрво*, *камик*, *искре*, свесловенски је и прасловенски глагол у значењима: „огњилом из кремена правити ватру“, „сечењем дати облик дрву или камену“ „грање сећи“. Деминутив *крескаџи* (XVII век, Вук) = *кресати се* (субјекат *коњ*) има значење „кад удара стражњим ногама једном о другу“, док *крешу се звезде* (Водице) значи „звјезде се просипљу“. Тумачење из индоевропске основе није јединствено. Будући да је првобитно значење „правити ватру из кремена“, веже се са *красан*, али се упоређује и са лит. *kirsti* „тесати, сећи“ и гр. *крџко* „ударам“, од **qr-es*.

¹⁰ Скок сматра да је семантичка паралела за *Ускрс*, као лексички остатак из праслов. паганизма, према перифрази *вазам*, немачко *Ostern* према перифрази *Auferstehung*. Именица *Ostern* остатак је из германског паганизма: *eostre* = слов. *vesna*, *easturmonath* „веснин месец“ > ускрсна светковина“.

На основу ових података може се ипак закључити да је кресање ватре из камена било сакралан чин оживљавања небеске, божанске ватре.¹¹ Да реч није о обичној ватри, већ о небеској и божанској, која се изненада појављује, у виду грома – муње или тако што се ударцем оживљава из „Перуновог камена“ у коме је громовна искра сачувана, или представља изненадни преокрет, повратак или васкрсење небеске ватре – Сунца из зимског (замрлог) у летње (у пуном сјају), сведочи и значење лексеме *крес/кријес*, која означава ивањданске ватре и највећу летњу припеку. О томе да се *кресати* односи пре свега на оживљавање ватре која је замрла сведочи и прасловенски пагански термин *васкрснути*. Ова значења поновног, изненадног појављивања, односно идеја нестанка и настанка божанске ватре, сачувана је и у односу глагола *искрснути* „показати се“ према *скрснути* „нестати“, из исте основе.

Та оживљена, небеска ватра вероватно представља првобитну иконичност лексеме *красно* и могла је утицати на стварање естетског комплекса лепоте као сјаја и божанског чуда у словенским представама. Она је, истовремено, у вези са сликама плодности и љубави, те је естетски комплекс у народној слици света повезан не само са небеским и сакралним већ и са чулним и еротским, као и са идејом плодности и изобиља.

О комплексу лепоте као оживљавања сунчевог сјаја или божанске ватре, те о њеном нестанку и изненадном поновном појављивању сведоче и стихови лирске песме о Лепом Иви: *Иве јаше кроз орашје/Иве ли је,/сунце ли је? Коњик ли је, вила ли је?/ Узда ли је, звијезда ли је?/ Седло ли је, сребро ли је?* Ови стихови, осим што поседују несумњиво еротску конотацију (*Иве* и *коњик-вила, узда* и

¹¹ У Србији је забележен древни обичај паљења *живе ватре*. Један од начина добијања живе ватре јесте и кресање камена о камен. У ту сврху служи такозвана *стрелица*, што је крипто-кристалични кремен. За белутак, кристалисани камен, народ сматра да је небеског порекла и да потиче од грома, а жива ватра назива се и *громовном живом ватром*. То је камен у кога су небесне муње *продрле*. Код Руса се такође помиње стрелица под називима *гровови* и *стрелка*. Обичај паљења свете ватре варницама из кремена забележен је и у Старом завету, као и у римској митологији и отуда иде и један од атрибута римског божанства грома Јупитера – *Јупитер Лајис* или *Јупитер Кремен*. Друго Јупитерово име је *Feretrius*, од *ferire* („избити варницу“). Својства словенског бога грома пренета су на Св. Илију Громовника, те се у вези са његовим култом јављају слични мотиви: *Верује се да грмљавом рукује Св. Илија Громовник. [...] Оиштије је вјеровање да гром има зрно којијем убија и које је колико орах велико, а вјерује се да је као од стакла и да су у њему боје као у дуги.* (Тројановић 1930: 332).

седло), односно симболизују љубавни сусрет младог бога вегетације и његове „веренице“, својом светлуцавом метафориком (*сунце, звијезда, сребро*), као и мотивом јахања кроз орашје, што подразумева појављивање и нестајање светлости (јунака-сунца), продукт су исте оне архетипске представе љубави као космичке, стваралачке игре пламенова, која је изражена санскр. речју *lilā*.

Естетско (*лејо*) изједначава се са светлуцавим (*сунце, звезде, сребро*), али и са еротским, у склопу представе љубавног спајања као игре небеске ватре/сјаја¹². То појављивање и нестајање сјаја, а у вези са оживљавањем угасле сунчеве ватре, те оживљавањем света и буђењем плодности природе, препознатљиво је у индијском концепту *Lilā* (санскр. „игра“ богова као узрок настѧанка ѧривидног свијетѧа, који се јавља ѧосебно у вишнуизму гдје Кришна ѧосѧаје уѧјеловљење несѧаиног божансѧѧа, ѧубиѧиљ свирале и ѧлеса са ѧасѧоралним моѧивима индијске књижевносѧи. У доба Александра Великог Хелени га идениѧифицирају с Дионизом. Мотив лиле и божанске несташности у индијском стваралаштву истовремено је и естетски симбол уметничке лепоте (FRJ 1965).

Ова архетипска идеја лепоте као сјаја¹³ универзални је естетски концепт, препознатљив и у читавом низу естетичких теорија, од

¹² Богињама плодности, љубави и лепоте посвуда се додаје атрибут сјаја.

¹³ Симболизам светлости одређен је комплексношћу односа светла и таме, који заједно симболизирају *наизменичне вриједносѧи једнога развојног циклуса*. Ова симболичка вредност светлости на свим нивоима космичког и ѧудског живота заједничка је многим цивилизацијама, а симболизам појављивања светлости или изласка из таме сусреће се у низу иницијацијских обреда, као и у митологијама о смрти и рађању, у митовима о настанку света или смени временских циклуса. Светлост и поновно рођење такође су повезани. Светлост је и израз небеских (уранских) оплодних сила, али може бити и женски предак којег оплођује мушкарац. Према Јакобу Бемеу, божанска светлост повезује се са Венером и она представља буђење жеље и остварење ѧубави. *Красоѧа*, која у српском језику означава ову небеску ватру-светло, одређује концепт који би се могао описати Бемевим речима: *ваѧра је болна, док је свеѧлосѧи умѧѧаѧа, блага и ѧлодна*. Светлост представља првобитну епифанију божанства, које се не мора утеловити у неком облику, него се открива непосредно, као чист опозит таме. У Старом завету светлост симболизује живот, спас, срећу добијене од Бога, који је и сам светлост. Хришћанска симболика се ту надовезује на паганску: Исус је *свеѧјло свеѧа*, а ѧегови ученици *свијетлосѧи свијетѧу*. Симболички смисао светлости у свим митологијама такав је да се божанству приписује светлосна природа, а о томе сведочи и цела антика: Платон, стоици, александријци, гностици. Св. Аугустин такође преноси неоплатонистичко схватање о лепоти светлости. Савремена психоанализа потврђује да је светлост повезана са сликама успона, а ѧих прати

Плотина и Томе Аквинског, до новије естетске мисли, нпр. Николаја Хартмана (HARTMAN 2004) и његовог учења о транспаренцији, провидности и *п*росијавању слојева уметничког дела. Иван Фохт, говорећи о *б*лисџавом и *с*јајном као о естетичким категоријама, бележи следеће: [...] *а како је естетско у самом „појављивању“, у „сјају“ и „одсјају“, осџаје се на естетској разини. [...] Пресијавање и просијавање, сјај који пролази кроз... или се одбија од... нешто је што се већ по себи доида. [...] Зашто чисти естетски могу уживањима већ и дивљаци (а можда једино и они, јер је њешко цивилизованом појединцу да аистрахира од коношација). Зашто су урођеници за огледала и ниске сџаклених перли тако сиремно давали исџраживачима шоваре хране? Зашто један драгуљ толико вриједи? Зашто нас звијезде тако магично привлаче? Плотинаова еманација свјетла и Томин „извешан сјај“ имају, наравно и једно дубље симболичко значење. Они говоре о томе да је, за човјека у његовој пре(и)хисторији лијепо једина свијетла шачка у огромним проширанствима шмине, једино што Земљанину шружа руку да га извуче из шзавог баишгања шрошшлазме (FOCNET 1980: 40–41).*

Концепт *красног* или „лепоте као сјаја“ и у српској језичкој слици света одређен је управо том чудесном привлачном силом светлости, чистим *незаинтересованим доидањем*, о којем Кант говори као о суштини естетског, у коме је једино *важно што ја из његове шредсџаве у себи шпроизводим, а не у чему зависим од његове егзистенције* (КАНТ 1975: 95). Слика појављивања небеске ватре/светлости, независно од користи које нам она може донети, а посебно независно од користи коју имамо од земаљске ватре, као и чист естетски ужитак у њој, битно су одредили и првобитни концепт *лепог*¹⁴ изражен лексемом *красно* у српском језику.

Као првобитну иконичност лексеме *красно* одредићемо, дакле, појављивање небеске светлости/сјаја, те њено оживљавање кресањем каменова који чувају небеску ватру и, коначно, њено прослављање

осећај еуфорије, док је силазак повезан са мрачним сликама које прати осећај страха. Светлост је стога радост бића које се уздиже и хармонизује са небеском светлошћу (в. CHEVALIER GHEERBRANT 1983).

¹⁴ Концепт лепоте и у другим културама, као што потврђује и Умберто Еко, има мало тога са коришћу или жељом: *Лијепо је нешто што би нас, да је наше, чинило срећнима, но што штаквим осџаје чак и када шприида неком другом. [...] Ти облици шшрасџи, љубоморе, жеље за шоседовањем, зависџи или шохлеје, немају ништа са осећањем што га Лијепо шобуђује. Жедна особа која, шронашавши извор, навали шшш, не уочава Љепош. Моћи ће по касније, када јој жеља шшласне. Због штога је осећај љепоше другачији од жеље. (ЕКО 2004: 10).*

у ивањданским кресовима. Чисти естетски ужитак овде је одређен буђењем свих чула, које се подудара са оживљавањем небеске светлости и оживљавањем природе. Међутим, ни преплитање естетског и еротског комплекса, какво је забележено у народној лирској песми о лепом Иви, није одређено утилитарношћу плођења и множења, већ управо тим активирањем *aisthesis* као „онога што је чулности непосредно дато“, као непосредност лепоте игре светлости и доживљаја чисте животне радости.

Стога разлику у иконичности лексема *лепо* и *красно* можемо одредити као разлику између двеју врста представа – представе земаљске и небеске лепоте. Земаљска лепота произилази из стваралачког човековог нагона који се усмерава према безобличној „лепливој“ материји и обликује је у „лепе“ предмете, чија функција није нужно утилитарна – израда фигура и кипова имала је најпре сакрални карактер. Истовремено, тај стваралачки нагон, који препознајемо већ у дечјој игри стварања облика из блата без икакве сврхе и намене, одређује чин који приближава људску делатност божанској: стварање нових облика из безобличја чини човека демијургом сопственог света. Небеска *красоти* пак представља појављивање небеског сјаја – божанске светлости, оживљавајуће, стваралачке ватре, која земаљски свет разоткрива у свој његовој лепоти/осветљености, чинећи га добрим и лепим за човека.

Литература

- ЭССЯ: *Этимологический словарь славянских языков*. Москва: Издательство „Наука“, 1974–2003.
- Мршевић-Радовић, Драгана. *Фразеологија и национална култура*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2008.
- Поповић, Људмила. *Језичка слика стварности: когнитивни аспекти, контрасивне анализе*. Београд: Филолошки факултет, 2008.
- РСЈ: *Речник српског језика*, Матица српска, Нови Сад 2007.
- Тројановић, Сима. *Вайра у обичајима и живоју српског народа*. Београд: Задужбина Вељка Савића, 1930.
- BAŠLAR, Gaston. *Zemlja i sanjarije volje, Ogled o imaginaciji materije*. Sremski Karlovci – Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 2004.
- CHEVALIER, J., A. GHEERBRANT. *Rječnik simbola*. Zagreb: Nakladni zavod МН, 1983.

- ЕКО, Umberto. *Povijest ljepote*. Beograd: Plato, 2004.
- ФОЧТ, Ivan. *Uvod u estetiku*. Sarajevo: Svjetlost, 1980.
- FRJ: *Filozofijski rječnik* (ur. Vladimir Filipović). Zagreb: Matica hrvatska, 1965.
- HARTMAN, Nikolaj. *Estetika*. Beograd: Dereta, 2004.
- KANT, Imanuel. *Kritika moći suđenja*, Beograd: BIGZ, 1975.
- SKOK, Petar. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika (I-IV)*. Zagreb: JAZU, 1971–1988.
- СТОЈАНОВИЋ, Dragan. Lepota i mržnja. Anikina vremena Ive Andrića. *Sveske Zadužbine Ive Andrića*. Beograd: Zadužbina Ive Andrića, 1999. http://www.rastko.rs/knjizevnost/nauka_knjiz/andric/dstojanovic-anika.html, 02.07.2013.

Извори

- АНДРИЋ, Иво. *Јелена, жена које нема*, Београд: Просвета, Загреб: Младост, Сарајево: Свјетлост, Љубљана: Државна založba Словеније, 1963.
- БОЛИЋ, Милутин. *Песме*. <http://www.ask.rs/>, 02.07.2013.
- СТЕФАНОВИЋ ВЕНЦЛОВИЋ, Гаврил. *Црни биво у срицу*. http://www.ask.rs/ASK_sr_projekat.aspx 02.07.2013.
- СТЕФАНОВИЋ КАРАЦИЋ, Вук. *Српски рјечник*. Београд: Просвета–Нолит, 1985.
- СТЕФАНОВИЋ КАРАЦИЋ, Вук. *Народне српске њриповијејџке*. Беч 1821. http://www.rastko.rs/knjizevnost/vuk/vkaradzic-price_1.html 02.07.2013.
- СТЕФАНОВИЋ КАРАЦИЋ, Вук. *Српске народне њриповијејџке*. Беч 1853, http://www.rastko.rs/knjizevnost/vuk/vkaradzic-price_2.html , 02.07.2013.
- СТЕФАНОВИЋ КАРАЦИЋ, Вук. *Српске народне њриповијејџке*, Беч 1870, http://www.rastko.rs/knjizevnost/vuk/vkaradzic-price_3.html, 02.07.2013.
- СТЕФАНОВИЋ КАРАЦИЋ, Вук. *Српске народне њословице*. Београд: Просвета–Нолит, 1985.
- ДУЧИЋ, Јован. *Песме*. <http://www.ask.rs/>, 02.07.2013.
- КНЕЖЕВИЋ, Миливоје В. *Анџологија народних умотворина*. <http://www.ask.rs/>, 02.07.2013.
- КОСТИЋ, Лаза. *Песме*, <http://www.ask.rs/>, 02.07.2013.
- МИЛОШЕВИЋ-ЂОРЂЕВИЋ, Нада. *Лирске народне њесме*. <http://www.ask.rs/> , 02.07.2013.
- МИЉКОВИЋ, Бранко. *Песме*. <http://www.ask.rs/>, 02.07.2013.
- НАСТАСИЈЕВИЋ, Момчило. *Поезија*. (приредио Новица Петковић). Горњи Милановац: Дечје новине, 1991.

ПАНДУРОВИЋ, Сима. *Песме*. <http://www.ask.rs/>, 02.07.2013.

ПЕТКОВИЋ ДИС, Владислав. *Песме*. <http://www.ask.rs/>, 02.07.2013.

РАКИЋ, Милан. *Песме*. <http://www.ask.rs/>, 02.07.2013.

ЦРЊАНСКИ, Милош. *Лирика Ийџаке*. <http://www.ask.rs/>, 02.07.2013.

PLAT. *SYMP*. Platon, *Ijon, Gozba, Fedar*, BIGZ, Beograd 1979.

Ivana S. Bašić

THE CONCEPT OF BEAUTY IN THE SERBIAN LANGUAGE – ICONICITY OF LEXEMES ‘LEPO’ AND ‘KRASNO’

Summary

‘Beauty’ – the crucial aesthetic category is conceived in the Serbian language by two lexemes: ‘lepo’ and ‘krasno’. Iconicity of lexeme ‘lepo’ (Old Church Slavonic – лѣпъ “something that is bonded with something; mud, mortar or most often mud mixed up with chuff to ‘glue with’ or ‘spread over with’) is linked with the imagination of soil, while the concept of beautiful is conceived by lexeme ‘krasno’ (I.E. *(s)qer-, “beacon fire“) and is defined by heavenly and divine splendour. The difference in iconicity of the two lexemes, in essence, is the difference between terrestrial and heavenly beauties. The terrestrial beauty is defined by the creative innate impulse in humans to guide them towards amorphous but “binding“ matter that can be sculptured into ‘beautiful’ things with a function that is not necessarily utilitarian – but perhaps it had a sacramental character. On contrary, the heavenly beauty exemplifies manifestation of heavenly splendour – beacon of divinity, beacon of creativeness and effervescence which presents the terrestrial world in its glorious beauty. The picture of heavenly ‘fire’, quite independently from the benefit it may bring us, especially from the benefit that may be gained from the terrestrial fire, as well as the pure aesthetical satisfaction, have defined the original concept of beauty as splendour in the Serbian language.

Keywords: The concept of beauty, the Serbian linguistic world view, lexical iconicity, ‘lepo’, ‘krasno’.

ISSN 0350-185x, LXX (2014)

UDK: 811.163.41'373.7

ID: 207512076

DOI: 10.2298/JFI1470189V

Примљено: 15. августа 2013.

Прихваћено: 12. марта 2014.

Оригинални научни рад

МАРИЈА Д. ВУЧКОВИЋ*

Институт за српски језик САНУ**

Етимолошки одсек

О ИЗРАЗУ НЕ ГИНЕ (ГИБИ) МИ (ТИ И ДР.): СИНТАКСИЧКА СТРУКТУРА, СЕМАНТИКА И ЛЕКСИКОГРАФСКИ СТАТУС

У раду се разматра израз *не гине ми* (*̄ми* и др.) и његова варијанта *не гиби ми* (*̄ми* и др.). Након презентовања историјске и савремене грађе, укључујући и дијалекатски материјал, и указивања на њене хронолошке и ареалне карактеристике, анализира се синтаксичка структура израза и његова семантика. У оквиру дела рада посвећеног семантици скреће се пажња на тенденцију промене аксиолошке семе у семантичком садржају испитиване фразеолошке јединице и износи се претпоставка да би та промена могла бити у вези са синтаксичком структуром фразеологизма. На крају рада је дат осврт на статус израза у најзначајнијим једнојезичким општим и фразеолошким речницима.

Кључне речи: израз *не гине (гиби) ми* (*̄ми* и др.), фразеологија, синтакса, семантика, лексикографија, српски (српско-хрватски) језик.

1. Увод. У раду ће бити ближе размотрен фразеологизам *не гине (гиби) ми* (*̄ми* и др.). Након презентовања грађе биће прокоментарисане њене хронолошке и ареалне одлике, а затим ће подробније бити испитана структура и семантика израза. На крају се даје осврт на начин презентације израза који је предмет овог прилога у лексикографским приручницима.

2. Грађа. Ексерпцијом су били обухваћени најзначајнији историјски и савремени речници српско-хрватског језика као и неколико

---

* marivu74@yahoo.com

** Рад је настао у оквиру пројекта *Етимолошка исцртавања српског језика и израда Етимолошког речника српског језика* (178007), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

десетина речника и збирки речи који доносе дијалекатску лексику.¹ Приликом излагања грађе најпре ће бити наведене потврде израза у којима се јавља глагол *гинуџи* (I), а затим малобројније потврде варијанте израза са глаголом *губ(ј)еџи* (II). Грађа се доноси онако како је посведочена у изворима са минималним интервенцијама, попут транслитерисања латиничних потврда у ћирилицу, јер ће на крају, како је већ речено, бити неколико речи о лексикографском поступку приликом обраде датог израза. Искрпно су наведени сви примери из ексцерпираних речника којима се илуструје употреба израза *не гине (губи) ми (џи и др.)* с основним подацима² о њиховој провенијенцији (нпр. име писца, назив часописа и година издања, географска убикација за дијалекатске потврде). Из дијалекатских речника су такође ексцерпиране потврде разматраног израза и када се јављају у примерима којима се илуструје употреба неке друге лексеме. У том случају се даје и податак о одредници која садржи наведену потврду.

I *гџнуџи*, -нџм impf. 'не каже се у правом, ширем смислу да чега (субјекта) не стаје, него само према ономе (чељадету) у којег се находи, које га има, као пасивни глагол према *губиџи*, значи да субјекат (који може и даље бивати по себи) није код онога у кога је био или у кога би могао бити': (1) Поглаваром дужна плаћа већ не гине В. Дошен, (2) Ако Турчин погине, були други не гине НПосл Вук (РЈА)

гџнуџи, -нџм impf.: (3) то ми не гине ни послѣје 'das wird mir nicht entkommen, non deficit' (Вук)

гџнуџи, -нџм impf. у изразу *не гине ми (џи и др.)* 'сигурно ће ми (ти и др.) се догодити, неће изостати, предстоји': (4) Ако му се ни дотле не узможе одужити не гине му узети или задржати то што му је дано у залогу Вук, (5) Ко буде слабији, не гине му да буде побеђен Радничке новине 1905, (6) Обуци кабаницу... узјаши ата, а већ ... не гине ти оку, двије ракије попиту П. Кочић, (7) Истина [је] да сам се удужио. А камате не гину тако и тако Ј. Франичевић (РСА)

гџнуџи, -нџм impf. у изразу *не гине ми (џи, му итд.)* 'неће ми измаћи, неће ме мимоићи (обично нешто непријатно, неугодно)' (РМС)

гџнуџи, -нџм impf. у изразу *не гине ми* 'неће ме мимоићи, сигурно ће ме задесити, предстоји ми (обично нешто неугодно, неповољно)': (8) Не гине ми затвор (РСЈ)

гџнуџи impf. у изразу *не гине џи (ми, му итд.)* 'то те не може мимоићи, то ти не може измакнути, то ти се неће изјаловити' (VRHJ)

гџнуџи, -нџм impf. у изразу *не гинџ му заџвор* 'сигурно је да ће га ухапсити' Ускоци (СТАНИЋ 1990: 120)

¹ За интегрални списак прегледаних дијалекатских извора в. ЕРСЈ 1–3.

² Потпуни подаци могу се наћи у речницима из којих су примери преузети.

гѿниѿи / гѿнуѿи, -нем impf. у изразу не гине ѿи 'неће изостати, предстоји': (9) Мотѿка ти не гине, само немѿј да учѿш Вршац (РСГВ)

гѿнем impf. фиг. 'мимоилазити, недостајати': (10) Къд гѿд би учинѿја коју магарештѿину, њѿму не би му гинале тепафци [батине] од ѿца — (11) Ако ти наѿеф каѿак дѿан, глоба ти не гине Призрен (ЧЕМЕРИКИЋ)

гинем impf.: (12) Помињување [подношење, издржавање неког терета] ни не гине, које мѿжемо Лесковац (МИТРОВИЋ 1984: 249 s.v. *ѿомињување*)

гѿне impf. у изразу (13) Не гине му аѿса ако е... (крѿв, украл, шпијун...) — (14) Не гине му биѿње Каменица код Ниша (ЈОВАНОВИЋ 2004: 367)

гѿне impf. фиг. 'предстоји': (15) Не гине му тепање — (16) Не гине му аѿса три гѿдине — (17) Не гине му ѿтек [батина] Црна Трава (СТОЈАНОВИЋ 2010: 129)

ђине impf.: (18) Къд малко ојакчае, матѿка му не ѿине Тимок (ДИНИЋ 2008: 518 s.v. *ојакчае*)

гѿнуѿи, -нем impf. у изразу не гине ѿи 'неће те мимоићи' Вараждин (LIPLJIN 2002: 193)

- II *гѿб(ј)еѿи*, -бѿм impf. у изразу не гиби му (јој и сл.) 'не гине му, сигурно ће му (јој) се догодити, неће изостати, предстоји': (1) Кажите капетану, да се не стара за њ. Сутра му колац не гиби Н. Андријашевић, (2) Е, вала, не гиби ти тај посао. Не ћеш ми умаћи М. Матић, (3) Ако буде [малишан, новорођенче] ваљан и умио, не гиби (мањка) му среће И. Зовко, БиХ, (4) Присталој девојци удаја не гиби, а срећа каква јој буде — (5) Ја тражим бољи занат, а игла ми никад не гиби Змај, Збирка речи из разних крајева, а поглавито из Војводине (РСА)

3. Хронолошке и ареалне карактеристике израза. Према грађи презентованој у RJA, варијанта израза са глаголом *гинуѿи* посведочена је од друге половине 18. века, најпре у делу Вида Дошена (I, 1), и од тада је континуирано присутна у књижевном језику до данас, и то у његовим различитим варијантама које су у међувремену добиле статус засебних језика. Поред тога, бројне дијалекатске потврде указују на то да је дати израз једнако заступљен и у различитим говорима с.-х. језика. Треба напоменути да слика о присутности овог израза у дијалектима највероватније није потпуно оцртана представљеном грађом с обзиром на то да се може приметити да сви наведени извори спадају, по обиму обрађене лексичке грађе, у велике дијалекатске речнике. Може се претпоставити да мањи речници и збирке речи нису увек нотирали израз због тога што се идиоми не уносе систематски, а и стога што конкретно овај израз припада неоспорно и књижевном језику, те је из речника који су конципирани као диференцијални у односу на стандард искључен као елеменат који је део стандардног језика.

На ширем словенском плану постоји и одговарајућа македонска паралела, уп. израз *Тоа не њи гине* 'нешто секако ќе дојде' (ГРМЈ s.v. *гине*).³

Варијанта са глаголом *гиб(ј)еџи* знатно је слабије потврђена. Регистрована је једино у РСА у распону од прелаза 19. века у 20. па до средине 20. века. Премда су неке потврде несумњиво дијалекатске, израз није додатно посведочен ни у једном од прегледаних дијалекатских речника. Постојећи примери употребе указују на то да је ареал датог израза ограниченији у поређењу с варијантом која садржи глагол *гинуџи*. Варијанта са *гиб(ј)еџи* је свакако била у употреби у Босни и Херцеговини (II 3) и Неретванској крајини (II 1), а штета је што Змајеве потврде (II 4, 5) немају прецизнију убикацију.

4. Структура израза. Израз се јавља у две истозначне варијанте: *не гине ми (џи и др.)* и *не гиби ми (џи и др.)*, које, како је већ речено, немају равноправан статус. Прва је распрострањенија и боље посведочена (уп. I), док се за другу нашло много мање потврда (уп. II).

Исто се може рећи и за саме глаголе чије је варирање у саставу израза условило стварање поменутих варијаната.⁴ У питању су сродни и блискозначни глаголи прасловенског порекла са заједничким кореном **gyb-*. Међутим, док су континуанте псл. инхоатива *gybnōti, одакле потиче с.-х. *гинуџи*, добро посведочене у свим словенским језицима, дотле је псл. статив *gybēti, рефлектован у с.-х. облику *гиб(ј)еџи*, најбоље потврђен у источнословенским језицима, а у осталим гранама словенских језика само у по једном њиховом представнику – у чешком и српско-хрватском (ЭССЯ 7: 217–219 s.vv. *gybēti, *gybnōti, SP 8: 332–333 s.vv. *gybēti*, *gybnōti*).⁵ Треба нагласити да су се за потоњи глагол у невезаној употреби, дакле, ван разматраног израза, у ексцерпираној грађи нашле свега две потврде. Старија је из 15. века: *гибјеџи*, -бим impf. 'гинути': Теби је [души] од потреби грехе оставити, тер кено не гибе урехе справи М. Марулић (RJA), а рецентнија с краја 19. или почетка 20 века:

³ Треба напоменути да израз није регистрован у РМЈ, који је објављен 1986, па се поставља питање није ли можда реч о рецентној појави у македонском језику под утицајем српског језика.

⁴ О варирању глагола у идиомима без нарушавања њиховог значења в. GivBS 2007: 709. О морфолошким варијантама фразеолошких јединица, како творбеним (као у овом случају) тако и парадигматским, в. Мокиенко 1989: 30–31.

⁵ О губљењу прасловенских глагола стања образованих помоћу ие. суфикса *ē (< *eH₁) в. подробије Грковић-Мелџор 2007: 364–373, 2012: 52.

гѣб(ј)еѣи, *-бѣм* impf. дијал. 'чезнути, жудети': Наша дјеца гѣбе за пшеничним хљебом ЦГ (РСА). Извор ове друге потврде је већ помињана Змајева збирка речи из разних крајева, а поглавито из Војводине, где су наведена и два примера употребе истог глагола у овде разматраном изразу. Разлика је у томе што је пример слободне употребе глагола убициран, а примери фразеолошке нису. Једино што се у овом другом случају може закључити јесте да бар једна потврда потиче, на основу облика *девојци*, из неког екавског говора. Уочена разлика у броју потврда глагола у невезаној и фразеолошкој употреби може се објаснити тиме што поједине архаичне лексеме, које су иначе потиснуте на периферију лексикона, бивају очуване у саставу фразеологизама, који се и даље употребљавају (Мокиенко 2010: 107–108)⁶, при чему архаизацијом постигнута необичност лексеме доприноси њиховој експресивности (уп. Мршевић-Радовић 1987: 19, 76). О експресивној функцији фразеолошких јединица биће још речи касније.

Што се тиче мобилности глаголске компоненте разматраног фразеолошког израза, тј. могућности фразеолошке јединице да оствари различите временске парадигме,⁷ примери и лексикографске дефиниције указују на то да се ова компонента најчешће јавља у облику презенте⁸ који има футурско-модално значење.⁹ Стога се и у речницима глагол у изразу наводи у облику презенте, а глаголи помоћу којих се објашњава значење израза најчешће су наведени (а) у облику футура, праћени понекад модалном речцом,¹⁰ уп. 'сигурно ће ми (ти и др.) се догодити, неће изостати' (РСА), 'неће ми

⁶ Уп. и PENTTILÄ 2010: 150 који напомиње да „[i]dioms may also contain isolates, or cranberry forms, which do not occur elsewhere in the language...“.

⁷ Питању мобилности глаголских облика у фразеологизмима и чиниоцима који утичу на њихову способност да реализују основне временске парадигме посвећен је рад Петровић 1985. О томе да неки идиоми могу бити подвргнути различитим синтаксичким трансформацијама без губљења идиоматског значења, док за друге то не важи и о факторима који регулишу различито синтаксичко понашање идиома в. и GIVBS 2007: 707–709.

⁸ У презентованој грађи је, поред презенте, посведочена и једна потврда с потенцијалом (I, 10) који је употребљен као средство исказивања радње која се понављала у прошлости (о овој функцији потенцијала в. Ivić 2008: 70) кад год би се за то стекли одговарајући услови.

⁹ О временској (у будућност) и модалној транспозицији презенте в. детаљније ПИПЕР и др. 2005: 382–390.

¹⁰ О томе да је и футур подложен модалној трансформацији в. ПИПЕР и др. 2005: 441–443.

измаћи, неће ме мимоићи' (PMC), 'неће ме мимоићи, сигурно ће ме задесити' (PCJ), 'то ти се неће изјаловити' (VRHJ) или (б) у саставу модалне конструкције, уп. 'то те не може мимоићи, то ти не може измакнути' (VRHJ). Ако се има у виду да је експресивност једна од битних одлика фразеолошких јединица¹¹, употреба презентата транспонованог у будућност може се објаснити тиме што се њиме постиже већа ефектност саопштења и што он, према томе, има додатну стилску функцију (уп. ПИПЕР и др. 2005: 384). Такође, одређену улогу може имати и несвршени вид глагола *гинуући* и *гиб(ј)ећи* јер је уочено да се код глагола с таквом аспектском вредношћу често за исказивање будућних радњи прибегава презенту транспонованом у будућност и да његова футурска алтернатива захтева (мада не увек) промену вида (уп. ПИПЕР и др. 2005: 383–384, 434–435). Јасно је, дакле, зашто у горенаведеним примерима нема потврда са поменутих глаголима у облику футура и зашто глаголи у изразу не подлежу ни творбеном варирању које за последицу има и промену вида, односно зашто се не може употребити префигирани облик *њогинуући* уместо *гинуући*, а да фразеолошка семантика остане очувана.¹² Иако се примери с футуром могу другде наћи¹³, њихов број је занемарљив. Малобројне потврде с перфектом такође су црпене из допунских извора, пошто их није било у презентованој грађи.¹⁴

¹¹ Према Мршевић-Радовић 1987: 15–20, експресивност представља категоријалну фразеолошку особину будући да може послужити као критеријум за диференцирање фразеолошких јединица од сродних јединица устаљене структуре. О експресивности фразеологизама уп. и МОКИЕНКО 1989: 206–232, GIBBS 2007: 702, DRAGIĆEVIĆ 2009: 40–41.

¹² Варијабилност описане врсте могућа је иначе код неких фразеологизама, уп. нпр. *губићи главу* 'гинути', 'не сналазити се, не умети се снаћи, збуњивати се', *изгубићи главу* 'погинути', 'не знати шта чинити, јако се збунити' (PMC s.vv. *губићи*, *изгубићи*).

¹³ Уп. нпр.: S obzirom da temperature komponenti [laptopa] često budu tek malo ispod maksimalne, servis mu neće ginuti (http://www.mycity.rs/Hardware/Da-li-su-desktop-racunari-prevazidjeni_11.html), ma najbolje znaš kad odeš i opipaš :) meni se recimo cijela Marni kolekcija sviđala na slikama, ali pod prstima sam znala da dobar dio nije za mene; a ono što sam mislila da jest (recimo, onaj prekrasni top s kožom na prednjoj strani) se na kraju pokazalo kao neisplativa investicija čak i na sniženju, jer koža mora na kemijsko čišćenje, a top od debelog materijala ali s kratkim rukavima je signalizirao da mu neće ginuti 'pranje' poslije svakog nošenja. Dakle, stajao bi u ormaru većinu vremena jer je nepraktičan (<http://www.forum.hr/archive/index.php/t-726378.html>).

¹⁴ Уп. нпр.: Moj drug je imao opekotine lica 2 do 3 stepena i nije mu ginula plasticna operacija (<http://forum.krstarica.com/showthread.php/108404-OPEKOTINE!?p=16400846&viewfull=1>), Ali kako je bio hrvatski liberal i politički istaknuti Hrvat,

Треба још додати да се структурна неваријабилност израза односи и на негацију. Наиме, употреба афирмативног глаголског облика неминовно доводи до потирања идиоматског значења.¹⁵

Поред глаголске, разматрани израз садржи и именску компоненту у облику датива. У презентованој грађи та компонента означава увек персоналног актанта, док се у допунским изворима могу наћи потврде да се она може односити и на животиње или предмете¹⁶, при чему то треба третирати као екстензију првобитног модела. У већини потврда реч је о дативу личне заменице, најчешће у енклитичком облику (I 3–6, 8, 9, 11–18, II 1–3, 5)¹⁷, док су примери са дативом именице (I 1, 2) или именичке синтагме (II 4) ређи.

Именска компонента, дакле, јесте обавезни конституент фразеологизма, али је истовремено лексички неодређена, јер се у свакој појединачној реализацији фразеолошке јединице испуњава конкретним лексичким садржајем.¹⁸ Нека ограничења у лексичком избору ипак постоје, па тако у већини примера ова компонента има значење лица. Поред тога, у речничком облику фразеологизма она је представљена личном заменицом, што је и случај у највећем броју контекстуалних реализација фразеологизма, о чему је малочас било речи. Ово представља додатно ограничење с обзиром на то да заменице спадају у затворену класу речи.

Што се тиче функције именског конституента, могли бисмо, имајући у виду класификацију функција и значења датива изнету у

---

nije mu ginula robija (http://www.vecernji.hr/index.php?cmd=show_clanak&clanak_id=500852&action=print_popup).

¹⁵ То, међутим, не важи за све фразеологизме, те се тако глаголски облици у неким од њих могу користити како у потврдном тако и у одричном облику без нарушавања фразеолошког значења, уп. нпр. Ту им цветају руже – Тамо им неће цветати руже (пример је преузет из Петровић 1985: 114).

¹⁶ Уп. Znaci – postoji problem, koji treba rijesiti, inace psu ne gine igla (posebno ako zivi u zapadnoj nekoj zemlji) (<http://balkankinology.net/forums/topic/2992-kakoda-pomognem-i-sebi-i-njemu/>), mislim da autu ne gine kemijsko sutra (<http://www.cmar-net.org/forum/viewtopic.php?p=1847273>).

¹⁷ У једној дијалекатској потврди заменица је удвојена, те се јавља у пуном и у енклитичком облику (I, 10). За ову синтаксичку особину својствену датом дијалекту уп. РЕМЕТИЋ 1996: 482, 485. С друге стране, у књижевној потврди (I 7) ова компонента изостаје, али је из ширег контекста јасно да је елидиран енклитички облик личне заменице у првом лицу једнине.

¹⁸ О фразеологизмима чији је бар један конституент лексички нестабилан в. детаљније МРШЕВИЋ-РАДОВИЋ 1987: 134–142. У својој класификацији идиоматских израза фински лингвиста Еса Пентиле издваја у засебну поткатегорију изразе који су делом лексички одређени, а делом отворени и назива их идиоматским конструкцијама (PENTTILÄ 2010: 153–158).

ПИПЕР и др. 2005: 177, 179–180, дате примере подвести под један тип субјекатског датива, слободног датива у функцији семантичког субјекта, а то је датив носиоца нужде, могућности итд.¹⁹ Иначе је датив изворно падеж реципијента и односи се примарно на аниматне или персонификоване ентитете (Грковић-Мелџор 2012: 49). У вези с пореклом датива Ј. Курилович сматра да кључ његовог објашњења лежи у опозицији у оквиру категорије аниматности. Та категорија је релевантна за једну од основних функција датива: „The so-called dat. of participation or interest is employed with nouns denoting persons, personified beings, collectives“ (KURYŁOWICZ 1964: 196). Стога се може сматрати да овој компоненти израза припада улога реципијента или експеријенсера неке ситуације. О каквој је ситуацији реч, биће јасније пошто се у реченицама са изразом *не гине (гиби) ми* (*ми* и др.) подробније размотре јединице са функцијом субјекта, који иначе представља обавезно фразеолошко окружење.

У презентованој грађи функцију субјекта најчешће обавља именица²⁰ (I 7–9, 11–18, II 1, 4, 5) или именичка синтагма (I 1, 10, II 2) у номинативу²¹. Поред тога, у примерима (I 4, 6) у тој синтаксичкој функцији налази се инфинитив са објекатском допуном, а у примеру (I 5) зависна реченица, постпонована у односу на главну реченицу, са предикатом у облику презента²² и везником *да*.²³ Функционално

¹⁹ Семантички блиски примери онима који се овде разматрају а којима је егземплификована поменута семантичка категорија датива јесу, на пример: Предстоји нам да озбиљно и напорно радимо, Остаје ти само да будеш миран и стрпљив, Не преостаје ти ништа друго (ПИПЕР и др. 2005: 179, 180).

²⁰ У примеру (I 2) у овој синтаксичкој улози налази се редни број *други*, а у примеру (I 3) анафорска заменица *то*, уп. и пример: *Ali on će sigurno obrati bostan, to mu ne gine!* Ј. Хорват (<http://riznica.ihj.hr/>).

²¹ Једини изузетак у презентованој грађи јесте пример (II 3), у коме именица у функцији субјекта има облик генитива. (Тако је у извору: Ivan Zovko, Vjeronavaña iz Herceg-Bosne, *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena VI*, Zagreb: JAZU, 1901, 298, у РСА је пример цитиран са именицом у облику номинатива.) Могуће је да је на падеж утицао глагол *мањкајџи* који се наводи непосредно иза глагола *губјејџи* као експликација његовог значења. Наиме, када је глагол *мањкајџи* употребљен у имперсоналном облику, уз њега се јавља именица у генитиву у функцији семантичког субјекта, уп.: И с трговином било невоље: роба истекла, а новца мањкало Ј. Лесковар (РМС s.v. *мањкајџи* / *мањкајџи*).

²² Да је реч о пасивној форми презента а не футура другог, сведочи то што се приликом трансформације у активну конструкцију спорна хомонимна форма може заменити активним обликом презента, а не футура другог. О различитим тумачењима ове конструкције у граматичкој литератури в. ПИПЕР и др. 2005: 375.

²³ Детаљније о зависној експликативној клаузи у позицији субјекатског аргумента в. Ружић 2006: 201–217.

гледано, инфинитивом у субјекатској позицији је кондензован реченични садржај (уп. Ivić 1972: 132; ПИПЕР и др. 2005: 549), те је стога могуће у примерима (I 4, 6) инфинитиве заменити реченицама са предикатом у форми презента и везником *да*. Чињеница да у датом контексту алтернирају немобилни презент (пошто је појава неког другог облика из категорије глаголских времена искључена) и инфинитив²⁴ указује на то да значење управног глагола, овде су то *гинући* и *гиб(ј)ећи*, имплицира успостављање семантичког елемента који је М. Ивић назвала експектативност и који сигнализира да се реализовање радње означене предикатом зависне реченице тек очекује (Ивић 1970). Управо се тим елементом семантичког садржаја поменутих глагола може објаснити зашто се они у оквиру разматраних израза најчешће јављају у облику презента који има футурско-модално значење.

Ако се поближе размотре примери у којима је експонент субјекатске функције именица или именичка синтагма, може се приметити да у неким случајевима постоји могућност да се ове структуре супституишу претходно описаним (са инфинитивом и финитним предикатом) зато што именице такође могу имати функцију реченичних кондензатора. Ова узајамна заменљивост је најочљивија када су посредни именички изрази с непередметним, пропозитивним значењем које конституишу глаголске (и остале девербалне) именице. Тако се, рецимо, пример (II 4) може парафразирати на следеће начине: Присталој девојци не гиби да се уда... / Присталој девојци не гиби удати се..., пошто је структура с две финитне предикације од којих је друга у функцији субјекатског комплементизатора комутабилна са структурама у којима се, уместо другог елемента, јавља или инфинитив или одговарајућа девербална именица (*удаја*) у улози кондензатора допунске клаузе (уп. ПИПЕР и др. 2005: 551).

Штавише, и именички изрази с недвосмислено предметним значењем често представљају метонимијске ознаке одређене ситуације које се примарно исказују реченицама. У примеру (I 9): Мотика ти не гине, само немој да учиш, именица *мотика* има предметно

---

²⁴ Начелно је ова алтернација могућа уколико су идентични денотати субјекта зависне реченице и именског израза у дативу у главној реченици. Ако је денотат именског израза у дативу идентичан, на пример, са денотатом објекта зависне реченице, као у примеру: *Kada je puste medju čopor drugih vukova ne gine joj da je pošteno izujedaju...* (http://www.politika.rs/index.php?lid=sr&show=rubrike&part=list_reviews&int_itemID=92329), тада се финитни предикат не може заменити инфинитивом.

значење, али је јасно да она заправо посредно реферише на радњу која се њоме обавља. У основи овог семантичког преноса налази се метонимијски механизам по коме се за означавање неке активности користи ознака која реферише на типично средство којим се та активност врши. Отуда се дати пример може парафразирати тако што се уместо именице употреби глагол или од њега изведена глаголска именица, уп. нпр.: Не гине ти да копаш, само немој да учиш / Не гине ти копати... / Копање ти не гине....

Иако, дакле, у презентованој грађи субјекат чешће конституишу именски изрази него глаголски, чини се да субјекатски аргумент у исказима са разматраним изразом обично има непредметно, пропозитивно значење, тј. да реферише о некој ситуацији. Наиме, у датим примерима могуће је именске изразе заменити одговарајућим семантички еквивалентним клаузама, те се тако, рецимо, примери (I 7, II 1) могу трансформисати на следећи начин... А да плаћам кама-те не гине ми тако и тако – Сутра му не гиби да га набију на колац.

5. Значење израза. У овом делу рада биће размотрена два питања: прво се тиче семантичких промена у процесу фразеологизације, које су омогућиле настанак израза, а друго семантичке еволуције фразеологизма током времена која се може пратити захваљујући томе што предочени корпус има и дијахронијску димензију.

Будући да је глаголска компонента стожер фразеологизма, промене у њеној семантици биле су кључне у процесу фразеологизације. У савременом језику, глагол *гинути* има следећа значења: 1.а. 'умирати неприродном, насилном смрћу, губити живот (у рату, несрећи итд.)', б. фиг. (за некога) 'жртвовати се, подносити жртве (за некога)', 2.а. 'пропадати физички, полако умирати, копнети, венути, сушити се (о човеку, биљци)': ~ од жалости, б. фиг. 'ишчезавати, нестајати, губити се': Њена љубав је полако гинула, в. 'пропадати, страдати': ~ због суше, 3. (за неким, за нечим) 'јакo жудети, чезнути, венути (за неким или нечим)' (РСЈ). Како се може видети, семантика овог интранзитивног глагола је таква да у већини значења ограничава избор лексичке јединице у функцији субјекта на оне са персоналним или бар аниматним значењем, једино значење под тачком 2.б., са квалификатором фигуративно, како и пример показује, допушта и субјекте са неаниматним (у горенаведеном примеру — апстрактним) значењем. Примери из RJA s.v. *g̃nuti*, указују на то да је лексемска валентност овога глагола била флексибилнија утолико што су неаниматни субјекти били уобичајенији те да овакве

употребе вероватно нису сматране фигуративним или бар не у истој мери у којој су данас.

Као што је већ речено (в. т. 4), за глагол *гѿб(ј)еѿи* у слободној употреби нашло се мало потврда које указују на сличну семантику и колокабилност као и код сродног глагола *гинуѿи*.

За фразеологизам је, међутим, карактеристично одступање од стандардне вредности лексемске валентности глагола пошто субјекатски аргумент има најчешће пропозитивно значење – њиме се обично реферише на неку ситуацију. Сем тога, семантика глаголске компоненте укључује елеменат експектативности, што значи да је посредни ситуација чија се реализација тек очекује. Ова модална компонента уноси у семантички садржај израза елеменат субјективности, што доприноси његовој експресивности. Описане карактеристике идиоматске семантике, како је већ поменуто, остварују искључиво негирани глаголски облици. У основном значењу дати глаголи припадају семантичкој категорији егзистенције означавајући фазу њеног завршетка, нестанка, а супротно томе, њиховим негирањем се истиче да се остварење (тј. постојање или њен почетак) неке ситуације не доводи у питање.

Израз има и обавезну именску компоненту у облику датива која упућује, по правилу, на персоналног актанта кога се непосредно тиче ситуација означена субјектом.²⁵

Стиче се утисак, на основу подробнијег анализирања примера, да су се вредносне импликације ове ситуације током времена мењале.

Наиме, у старијим потврдама (уп. нпр. I 1, 4, II 3, 4, 5) датим изразом се казује да неко може сигурно рачунати с нечим, да се у то може поуздати, често је то и неки минимум испод којег се неће ићи. Такве ситуације су вредносно неутралне или чак и позитивне.

У новијим примерима, међутим, имплицира се да је персонални учесник пасиван, да нема избора, већ да мора да „прими“ то што означава конституент у улози субјекта, а та принуда негативно бо-

---

²⁵ Именска компонента у дативу може се факултативно јавити и у исказима у којима глагол *гинуѿи* у функцији предиката реализује неко од својих нефразеолошких значења, уп. нпр. Доста било боја по крајини, доста нама гинуше јунака НП Вук, Који пијеш а кућа ти гине М. А. Релковић (RJA s.v. *g'nuti*). Посреди је посесивни датив којим се означава посесор, док је посесум исказан изразом у функцији субјекта. (У наведеним примерима поред посесивног значења постоји и значење штете). Како се може видети, именске компоненте у слободном дативу у фразеолошкој и нефразеолошкој употреби глагола *гинуѿи* имају различита значења и степен обавезности.

ји целу ситуацију.²⁶ Отуда је он пре реципијент, експеријенсер неке ситуације него вољни вршилац²⁷ неке активности обухваћене том ситуацијом (уп. нпр. нпр. I 8–18, II 1). У појединим лексикографским дефиницијама региструје се ова аксиолошка компонента значења израза, уп. 'неће ми измаћи, неће ме мимоићи (обично нешто непријатно, неугодно)' (РМС s.v. *гџнуџи*), 'неће ме мимоићи, сигурно ће ме задесити, предстоји ми (обично нешто неугодно, неповољно)' (РСЈ s.v. *гџнуџи*). Треба нагласити да је уочено семантичко померање у домену тенденције, тако да има и савремених потврда у којима је реч о ситуацијама које су пожељне, позитивно вредноване, уп. нпр. *Kurijer*: „Novaku ‘ne gine’ trofej u Parizu“ (<http://www.sportske.net/vest/tenis/kurijer-novaku-ne-gine-trofej-u-parizu-123861.html>), Далмација је nadoknadila istarski manjak i općenito је u špici sve toliko dobro da nam ne gine barem osam posto uspješnija sezona od lanjske *Vjesnik online* 2003. (<http://riznica.ihjj.hr/>).

Поставља се питање шта је узроковало описану семантичку промену фразеолошког значења. Могуће је да је на овакву еволуцију евалуативне семе утицала реченична структура у којој персонални актант није у позицији (граматичког) субјекта²⁸ који се у српском језику стандардно исказује обликом номинатива, већ је исказан у облику датива, падежа који је резервисан, када је реч о персоналним денотатима, за реципијенте или експеријенсере неке ситуације. Дакле, промена у аксиолошкој компоненти семантичког садржаја могла би се можда објаснити као последица семантичко-синтаксичке улоге

²⁶ Треба напоменути да је у фразеолошким истраживањима често скретана пажња на семантичку концентрацију фразеологизама око негативно вреднованих појмова (Мокиенко 1989: 222).

²⁷ То не значи да он не може имати семантичку улогу агенса, већ да активност коју врши обично није његов слободан избор, већ наметнута принуда.

²⁸ При томе, граматички субјекат има најчешће неперсонално значење, а ако и има такво значење, он обично служи као метонимијска ознака неког пропозитивног садржаја, уп. пример (I 2). Из тог разлога у презентованој грађи има потврда једино за облик глагола у 3. лицу једнине и множине, а и у додатној грађи потврде глагола у 1. и 2. лицу врло су ретке, уп.: *Za dolazak ne brini, ne ginem ti jednog dana* (<http://www.coolinarika.com/forum/coolinarika/brbljaonica/51926/?page=673>), *Ma dobija Hf, ne ginemo vam mi u polufinalu* (<http://forum.b92.net/topic/52508-kk-crvena-zvezda-20092010/page-2016>), *medo, ne gineš mi :D* (<http://www.forum.hr/archive/index.php/t-199231-p-19.html>), *vi nam ne ginete u svakom slucaju* (<http://forum.krstarica.com/showthread.php/425399-Tadic-opet-lupeta-Tadic-se-u-CG-zalozio-za-povecanje-crnogorskog-IZVOZA-u-Srbiju?p=16030912&viewfull=1>). Више о неприхватљивости појединих морфолошких категорија у прототипичним реализацијама фразеологизама в. ЏЕРМАК 2007: 24–25.

персоналног актанта. Наиме, за реципијента или експеријенсера је карактеристичан пасиван однос према ситуацији у којој учествује. У каквој је вези пасивна улога персоналног учесника и негативно вредновање ситуације? Ситуација која није проистекла из човековог сврсисходног деловања сматра се потенцијално штетном²⁹, те, према томе, пасивност персоналног учесника имплицира да је посреди каква непожељна, по њега неповољна ситуација. На повезаност језичке структуре и човековог поимања света указује и Ј. Грковић-Мејдор напомињући да типолошко кретање од активног ка номинативном типу словенских (и сродних индоевропских) језика, које се може сагледати и као промена оријентације од теме³⁰ ка агенсу, значи, са когнитивног аспекта, уобличавање слике света у којој човек има контролу над својим окружењем и може да га мења у складу са својим потребама, док језици оријентисани ка теми рефлектују човеково искуство да живимо у свету чије нам је устројство дато (Грковић-Мелдор 2010: 58).

Што се тиче стилске вредности³¹, разматрани фразеологизам припада првенствено разговорном стилу, а књижевне и публицистичке потврде сведоче о томе да је из разговорног стила преузиман и у ове друге.

6. Статус изрази у лексикографским приручницима. Како се могло видети из презентоване грађе, изузев RJA, где се примери са разматраним изразом наводе као илустрација једног од значења глагола *гинуѿи*, у осталим општим речницима с.-х. језика (па и многим дијалекатским који су горе цитирани) доследно се у оквиру одреднице глагола *гинуѿи* (и *гиб(ј)еѿи* у РСА) издваја израз *не гине / гоби ми (ѿи и др.)*.

Фразеологизми се обично дефинишу као вишелексемски спојеви устаљене структуре који имају јединствено значење и експресивну вредност.³² Тако фински лингвиста Еса Пентиле даје следећу

---

²⁹ Тако Е. В. Падучева, другим поводом (у раду о декаузативима), примећује следеће: „Получается, что изменения, которые происходят сами собой, без целенаправленного Агенса, обычно к худшему: компонент «ущерб» — потенциальный спутник всякой неконтролируемой каузации“ (ПАДУЧЕВА 2001: 71).

³⁰ У когнитивној граматичкој теми обухвата више „пасивних“ семантичких улога. „The basic thematic roles are zero, mover, patient, and experiencer. The zero role is minimal: it is that of a participant which exhibits a property, occupies a location, or is simply there...“ (LANGACKER 2008: 370).

³¹ О стилској раслојености фразеологизама в. МЕНАС 1978: 222–223.

³² Уп. DRAGIĆEVIĆ 2009: 39–41, где се упућује на даљу литературу у вези са поменутиим критеријалним особинама фразеолошких јединица.

дефиницију ове врсте језичких јединица: „An idiom is an (i) institutionalized, (ii) noncompositional, (iii) syntactically restricted, (iv) multiword expression“ (PENTTILÄ 2010: 149).³³ Прво својство се односи на конвенционалан статус израза у некој језичкој заједници, што значи да је он обично кодификован и познат просечном изворном говорнику датог језика. Други критеријум подразумева да значење фразеологизма није прост збир значења његових конституената у нефразеолошкој употреби. Он се може реализовати у потпуности или делимично у зависности од тога да ли нека компонента израза задржава своје значење из неидиоматске употребе. Треће својство упућује на чињеницу да фразеологизми обично нису подједнако синтаксички флексибилни као неидиоматске комбинације речи. Четврти критеријум налаже да се фразеологизми састоје од више од једног пунозначног елемента. С обзиром на то да се у раду залаже за прототипски оријентисан приступ дефиницији и класификацији фразеологизама, аутор још истиче да је идиоматичност скаларне природе и да у зависности од тога како испуњавају поменуте критеријуме фразеологизми могу бити више или мање прототипични (id. 149–150). Може се закључити да се елементи наведених дефиниција фразеологизама углавном подударују, те да разматрани израз у великој мери задовољава основне формалне и семантичке критеријуме који се користе за идентификацију фразеологизама. Под знаком питања јесте једино горенаведени четврти критеријум, што би могао бити разлог зашто овог израза нема у Матешићевом фразеолошком речнику (МАТЕŠIĆ 1982).

Наиме, у уводном делу речника Матешић експлицитно истиче да фразеологизам мора имати најмање две пунозначне (аутосемантичне) речи (id. VI). Претходно је било говора о томе да је у речничком облику именска компонента разматраног фразеологизма представљена личном заменицом (в. т. 4), а ова се врста речи, према неким класификацијама, третира као члан категорије синсемантичних речи (уп. ЛЭС s.v. *служебные слова*). Треба, међутим, додати да овај критеријум не испуњавају нужно сви фразеологизми будући да има и оних који су састављени од једне аутосемантичне и једне синсемантичне речи, попут *као Бог* итд. (DRAGIĆEVIĆ 2009: 39, напомена 4). Према А. Менац, веза двеју или више самосталних речи уз помоћне речи или без њих јесте најчешћи облик у којем се фразеологизми јављају, али има и фразеолошких јединица које су по структури фо-

³³ Поред ових карактеристика постоје и друге, али оне немају критеријални значај за класу идиоматских израза у целини (уп. детаљније PENTTILÄ 2010: 150–157).

нетска реч, тј. једна самостална реч на коју се ослањају проклитике и енклитике (МЕНАС 1978: 221).³⁴ Пентиле такође истиче да се неким језичким формулама не може одрећи идиоматичност иако нису вишелексемске структуре (PENTTILÄ 2010: 150).³⁵ Захваљујући прототипској структури категорије фразеологизама, то што један критеријални услов можда није у потпуности задовољен не мора нужно да доведе у питање идиоматски карактер неке језичке јединице.

Цићирана лићерайџура

- Грковић-Мелџор, Јасмина. *Сјиси из историјске лингвистике*. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2007.
- Грковић-Мелџор, Јасмина. „Когнитивни аспекти развоја транзитивности.“ Јасмина Грковић-Мејџор, Милорад Радовановић (ур.). *Теорија дијахроничке лингвистике и проучавање словенских језика*. Београд: Српска академија наука и уметности, 2010, 43–62.
- Грковић-Мелџор, Јасмина. „Образац српског ’боли ме глава’ као синтаксички архаизам.“ *Глас САНУ CDXIX*, Одељење језика и књижевности, књ. 28 (2012): 43–60.
- Дешић, Милорад. „Критеријуми за одређивање фразеологизама у рјечницима савременог српскохрватског језика.“ *Лексикографија и лексикологија*. Нови Сад – Београд: Матица српска – Институт за српскохрватски језик, 1984, 53–65.
- ЕРСЈ: Лома, Александар (ур.). *Етимолошки речник српског језика*. 1–. Београд: Српска академија наука и уметности – Институт за српски језик САНУ, 2003–.
- Ивић, Милка. „О употреби глаголских времена у зависној реченици: презент у реченици с везником да.“ *Зборник за филологију и лингвистику XIII/1* (1970): 43–54.
- ЛЭС: Ярцева, В. Н. (гл. ред.). *Лингвистический энциклопедический словарь*. Москва: Советская энциклопедия, 1990.
- Мокиенко, Валерий М. *Славянская фразеология*. Издание второе, исправленное и дополненное. Москва : Высшая школа, 1989.
- Мокиенко, Валерий М. „Историческая фразеология славянских языков.“ Јасмина Грковић-Мејџор, Милорад Радовановић (ур.). *Теорија дија-*

³⁴ У другом раду ова ауторка као доњи праг опсега фразеологизама одређује спој једне самосталне и једне помоћне речи (МЕНАС 2007: 15, цитирано према LEVIN-STEINMANN 2009: 25).

³⁵ О томе да израз може бити и једна једина реч в. и Дешић 1984: 54.

- хронијске лингвистике и истраживање словенских језика*. Београд: Српска академија наука и уметности, 2010, 103–129.
- МРШЕВИЋ-РАДОВИЋ, Драгана. *Фразеолошке глаголско-именичке синтагме у савременом српско-хрватском језику*. Монографије LX. Београд: Филолошки факултет Београдског универзитета, 1987.
- ПАДУЧЕВА, Елена Викторовна. „Каузативни глагол и декаузатив в руском языке.“ *Русский язык в научном освещении* 1 (2001): 52–79.
- ПЕТРОВИЋ, Владислава. „О мобилности глаголских облика у фразеолошким изразима.“ *Научни састајак слависта у Вукове дане* 14/2 (1985): 113–119.
- РЕМЕТИЋ, Слободан. „Српски призренски говор I (гласови и облици).“ *Српски дијалектолошки зборник* XLII, 1996, 319–614.
- РУЖИЋ, Владислава. „Допунске реченице у савременом српском језику (I).“ *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику* XLIX/1, 2006, 123–217.
- ПИПЕР, Предраг, Ивана Антонић, Владислава Ружић, Срето Танасић, Људмила Поповић, Бранко Тошовић. *Синтакса савременог српског језика. Проста реченица*. Милка Ивић (ред.). Београд: Институт за српски језик САНУ – Београдска књига – Матица српска, 2005.
- ЭССЯ: Трубачев, Олег Николаевич (ред.). *Этимологический словарь славянских языков*. 1–. Москва: Наука, 1974–.

* * *

- ŠERMAK, František. “Idioms and morphology.” Harald Burger, Dmitrij Dobrovolskij, Peter Kühn, Neal R. Norrick (eds.). *Phraseologie / Phraseology. Ein internationales Handbuch der zeitgenössischen Forschung / An International Handbook of Contemporary Research*. Vol. 1. Berlin – New York: Walter de Gruyter, 2007, 20–26.
- DRAGIĆEVIĆ, Rajna. „O problemima identifikacije frazeologizama.“ *südslavistik online* 1 (2009): 35–44.
- GIBBS, Raymond W. Jr. “Idioms and Formulaic Language.” Dirk Geeraets, Hubert Cuyckens (eds.). *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. Oxford: Oxford University Press, 2007, 697–725.
- IVIĆ, Milka. „Problematika srpskohrvatskog infinitiva.“ *Зборник за филологију и лингвистику* XV/2 (1972): 115–138.
- IVIĆ, Milka. *Lingvistički ogledi*. Treće, dopunjeno izdanje. Београд: Библиотека XX век, 2008.
- KURYŁOWICZ, Jerzy. *The Inflectional Categories of Indo-European*. Heidelberg: Carl Winter – Universitätsverlag, 1964.

- LANGACKER, Ronald W. *Cognitive Grammar. A Basic Introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2008.
- LEVIN-STEINMANN, Anke. „Što je to – frazeologizam? / Какво е това – фразеологизъм? *oder Zum Dauerproblem der Phraseologismusdefinition und -einordnung.*“ *südslavistik online* 1 (2009): 13–34.
- MATEŠIĆ, Josip. *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga, 1982.
- MENAC, Antica. „Neka pitanja u vezi s klasifikacijom frazeologije.“ *Filologija* 8 (1978): 219–226.
- MENAC, Antica. *Hrvatska frazeologija*. Zagreb: Knjigra, 2007.
- PENTTILÄ, Esa. “Prototype-based taxonomy of idiomatic expressions.” Elżbieta Tabakowska, Michał Choiński, Łukasz Wiraszka (eds.). *Cognitive Linguistics in Action: From Theory to Application and Back*. Berlin – New York: De Gruyter Mouton, 2010, 145–162.
- SP: Sławski, Franciszek (red.). *Słownik prasłowiański*. 1–. Wrocław etc.: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1974–.

Извори

- ВУК: Караѿић, Вук Стеф. *Српски рјечник исѿумачен њемачкијем и латинскијем рјечима*. Беч, 1852. Београд: Нолит, 1975.
- ДИНИЋ, Јакша. *Тимочки дијалекатски речник*. Монографије 4. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2008.
- ЈОВАНОВИЋ, Властимир. „Речник села Каменице код Ниша.“ *Српски дијалектолошки зборник LI* (2004).
- МИТРОВИЋ, Брана. *Речник лесковачког говора*. Лесковац: Библиотека Народног музеја у Лесковцу, 1984.
- РМЈ: Конески, Блаже (ред.). *Речник на македонскиој јазик со српскохрватски ѿолкувања*. Скопје: Македонска књига – Графички завод Гоце Делчев, 1986.
- РМС: *Речник српскохрватскога књижевног језика*. I–III. Нови Сад – Загреб: Матица српска – Матица хрватска, 1967–1969. IV–VI. Нови Сад: Матица српска, 1971–1976.
- РСА: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*. 1–. Београд: Српска академија наука и уметности – Институт за српск(охрватск)и језик САНУ, 1959–.
- РСГВ: Петровић, Драгољуб (ред.). *Речник српских говора Војводине*. 1–10. Нови Сад: Матица српска – Тиски цвет, 2000–2010.
- РСЈ: Николић, Мирослав (ред. и ур.). *Речник српскога језика*. Нови Сад: Матица српска, 2007.

- СТАНИЋ, Милица. *Ускочки речник*. I–II. Београд: Научна књига, 1990–1991.
- СТОЈАНОВИЋ, Радосав. „Црнотравски речник.“ *Српски дијалектолошки зборник LVII* (2010).
- ТРМЈ: *Толковен речник на македонскиот јазик*. 1–. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, 2003–.
- ЧЕМЕРИКИЋ, Димитрије. *Збирка речи из Призрена*. Грађа РСА.

* * *

- LIPLJIN, Tomislav. *Rječnik varaždinskoga kajkavskog govora*. Varaždin: Garestin, 2002.
- RJA: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. I–XXIII. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1880–1976.
- VRHJ: Anić, Vladimir. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Ljiljana Jojić (prired.). Zagreb: Novi Liber, 2003.

Marija D. Vučković

ON THE IDIOM *NE GINE (GIBI) MI (TI ETC.)*: SYNTACTIC STRUCTURE, SEMANTICS, AND LEXICOGRAPHIC STATUS

Summary

The paper deals with the idiom *ne gine mi (ti etc.)* and its variant *ne gibi mi (ti etc.)*. The research is based on the historical and contemporary corpus that also comprises the dialectological material. After pointing out chronological and areal characteristics of the two idiom variants, their syntactic structure as well as semantics are discussed. In the domain of semantics the special attention is paid to the change of the axiological component of the idiomatic meaning. It is argued that there might be the interrelation between this change and the syntactic structure of the idiom. The final segment of the paper is concerned with the status of the analysed idiomatic phrases in the most important monolingual general and phraseological dictionaries.

Keywords: idiom *ne gine (gibi) mi (ti etc.)*, phraseology, syntax, semantics, lexicography, the Serbian (Serbo-Croatian) language.

ISSN 0350-185x, LXX (2014)
UDK: 81'1:165 ; 81'42
ID: 207512332
DOI: 10.2298/JFI1470207C
Примљено: 25. фебруара 2014.
Прихваћено: 12. марта 2014.
Оригинални научни рад

СВЕТЛАНА М. ЋИРКОВИЋ*
Балканолошки институт САНУ**
Београд

ДИСКУРС ИНСТРУКЦИЈА – ИЗМЕЂУ КОГНИТИВНЕ И АНТРОПОЛОШКЕ ЛИНГВИСТИКЕ

У раду се применом теоријско-методолошких приступа антрополошке и когнитивне лингвистике анализира корпус дискурса инструкција (КДИ) настао на основу теренских антрополилингвистичких разговора на тему традицијске културе. Инструкције се истражују као елемент описивања ситуација које подразумевају устаљени редослед радњи, и итерабилност. Анализа КДИ-ја је указала на доминантну употребу другог лица јединине презенте за давање инструкција и скренула пажњу на дијалекатску употребу другог лица јединине футура првог у истој функцији.

Кључне речи: инструкције, дискурс анализа, антрополошка лингвистика, когнитивна лингвистика, дијалекти, упоредиви корпуси/ текстови.

1. Инструкције као директивни исказ и њихов језички израз

Поред молби, препорука, упозорења, забрана, наредби и сл., инструкције се у прагматици сматрају директивним исказима. Илокутивни циљ директивног исказа, како наводи Људмила Поповић, јесте покушај подстицања адресата на акциони или вербални поступак (Поповић 2005: 1021). Инструкције одликује максимална заинтересованост саговорника, њихова интенција се доводи у везу са будућим чином, који је предуслов успешног деловања саговорника у целини (Поповић 2005: 1034). Алина Маслова сматра да инструк-

---

* scirkovic@hotmail.com

** Рад је резултат рада на пројекту *Језик, фолклор и миграције на Балкану* (бр. 178010) Балканолошког института САНУ, који у целини финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

ције као директивни говорни чиновни поседују релативно слабији интензитет императивне директивности од оног у заповести, команди, наредби и сл. Инструкције се могу сматрати одређеном врстом препоруке или институционалног савета (МАСЛОВА 2012: 469–470).

У овом раду пошло се од граматичког описа и комуникативних функција инструкција као директивних исказа у српском језику наведених у релевантној србистичкој литератури. Људмила Поповић наводи да се граматичким језгром директивне комуникативне функције у српском језику сматра императив, али да се за постизање директивне илокуције користе и друга језичка средства, с тим да је, за разлику од императива, њихова употреба маркирана. „Међу другим средствима постизања директивне илокуције најчешћа су: инфинитив, индикатив 1. лица множине, потенцијал (претежно од модалних глагола), конструкција *да + њрезениј*, пасивни императив и заменички изрази. Употреба инфинитива и индикатива 1. лица множине у циљу остваривања директивне илокуције маркирана је њиховом прескриптивном природом, односно функционисањем у оквиру исказа типа *уђујисџава, рецејајџа, наредби, забрана* и сл.“ (ПОПОВИЋ 2005: 1026–1027). Бавећи се само инструкцијама, Маслова закључује да се директивна интенција у српском језику изражава употребом императива или повратног пасива (МАСЛОВА 2012: 470).

У досадашњим истраживањима инструкција на српском језику аутори су полазили од комуникативних функција исказа, илустрованих примерима изолованим из контекста, на основу којих се не може закључити (или се може само наслути) да ли припадају писаном корпусу, или су инструкције изговорене у неком формалном или неформалном разговору. Осим непостојања контекста, бројни примери су конструисани у складу са језичким осећањем аутора, и без сумње припадају корпусу српског стандардног језика, али се ипак ослањају на ауторову личну језичку продукцију. Примери који илуструју језичке особине инструкција углавном су из домена кулинарских рецепата (уп. нпр. ПОПОВИЋ 2005; МАСЛОВА 2012; СИКИМЋ 2013: 55).¹

¹ Овом списку релевантне литературе у којој је фокус истраживања на инструкцијама треба додати и студију Биљане Сикимић (у оквиру коауторске књиге *Bunjevci. Etnodijalektološka istraživanja 2009* ВОШЊАКОВИЋ, СИКИМЋ 2013), с тим да се у овој студији јасно наводи корпус из ког су наведени примери – контекст је у овој студији од пресудне важности, јер се Сикимић бави ‘паралелним’ или ‘упоредивим’ текстовима, те упоређује језичку структуру кулинарских рецепата објављених у једном савременом буњевачком кувару (Рокорнић 2011) и кулинарских

У овом раду фокус истраживања је на инструкцијама као елементу усменог говора, и са тим циљем успостављен је корпус дискурса инструкција (КДИ) екстрахован из три велика корпуса усменог говора – необјављени корпус начињен за потребе магистарске тезе *Терминологија црепуљарсџива код Срба на Косову и Метохији* (у даљем тексту Црепуље) (Ћирковић 2005), затим необјављени корпус који је послужио као основа за студију *Стереотипи времена у дискурсу расељених лица са Косова и Метохије* (у даљем тексту КМ) (Ћирковић 2012) и објављени корпус буњевачког говора (у даљем тексту Б) (Вошњаковић, Сикимић 2013). Поред ова три корпуса, у КДИ су укључени и краћи транскрипти разговора забележени у теренским истраживањима и објављени у научним радовима Ћирковић 2005а (у даљем тексту СИС1), Ћирковић 2007 (у даљем тексту СИС2), Сикимић 2000 (у даљем тексту ДУ).²

Сви теренски разговори на основу којих су настали ови корпуси вођени су према методологији коју је развио истраживачки тим Балканолошког института САНУ, а која подразумева полудириговане теренске интервјуе. Теме теренских разговора су углавном традијска култура, биографске и аутобиографске приче, лична и породична историја, економске, присилне и друге миграције и сл., али разговори могу бити вођени и у складу са личним жељама саговорника. Применом ове методологије добија се репрезентативан узорак усменог говора који је потребан за квалитативна истраживања. С обзиром на то да у КДИ-ју нема узорка стандардног српског језика, анализа дискурса инструкција се заснива на примерима из нестандардних дијалеката српског језика и буњевачког говора, што чини основну разлику у односу на лингвистичку анализу примењену у литератури која се бави овим научним питањем. Истовремено, успостављањем КДИ-ја показало се да се екстензивни корпуси словенских говора на Косову и Метохији и буњевачког говора, похрањени у Дигиталном архиву Балканолошког института, могу сматрати упоредивим корпусима.

рецепата добијених у теренским разговорима (Сикимић 2013: 54–55). Ипак, не претендујући да се бави дискурсом инструкција већ упоредивим текстовима, Сикимић узима у обзир само кулинарске рецепте.

² Репрезентативност КДИ може се илустровати бројем речи у транскрибованим разговорима – Корпус садржи укупно (отприлике) 115.000 речи, од којих буњевачки корпус има око 64.000 речи, КМ корпус око 44.000 речи, и корпус Црепуља око 4.500 речи, док краћи транскрипти разговора објављени у научним радовима (ДУ, СИС1, СИС2) имају око 3.000 речи укупно.

Студија има за циљ да, с једне стране, ревидира тематски инвентар инструкција, и, с друге, да укаже на другачију дистрибуцију језичких средстава којима се исказују инструкције. Аналитичке методе когнитивне и антрополошке лингвистике би требало да одговоре и на питања зашто у усменом говору нарација прераста у инструкцију, и од чега зависи избор језичких средстава којима се исказују инструкције.

2. Тематски инвентар инструкција

Као што је већ наведено, лингвистичка литература на српском језику која је посвећена инструкцијама најчешће илуструје употребу језичких средстава за исказивање инструкција примерима који се односе на кулинарске рецепте. Међутим, у студији Светлане Ћирковић (2012: 164), заснованој на посебно креираном корпусу разговора са расељеним лицима са Косова и Метохије, који је једним својим делом анализиран из перспективе употребе глаголских облика, индуктивном методом је уочено да би тематски инвентар инструкција могао бити знатно шири у односу на онај који предлаже србистичка лингвистичка литература.

Корпус дискурса инструкција, сачињен управо са циљем да се питање тематског инвентара инструкције и инвентара језичких средстава (тачније глаголских облика) за исказивање инструкција истражи, указује на то да се у оквиру теренских лингвистичких разговора инструкције дају за обављање ритуала (примери [4], [11]) и игара ([8]) из традицијске културе, али и за обављање свакодневних (и околиналних) послова и обавеза (пример [5]). Постоје инструкције за различите технолошке поступке (примери [1], [6], [7], [9], [10], [15], [17]), кулинарски рецепти ([2], [3], [14], [16]), упутства за лечење ([12], [13]) и сналажење у локалном простору итд.³ На основу грађе из КДИ-ја могло би се закључити да се инструкције дају у случајевима описивања ситуација које подразумевају устаљени редослед догађаја (или радњи), који мора да се следи, и који садржи итерабилност (односно поновљивост). Тако, инструкције се не могу давати за јединствене и индивидуалне догађаје/ радње,

³ С обзиром на то да је намера аутора ове студије била да укаже на језичка средства којима се исказују инструкције, а која нису део стандардног српског језика, инвентар инструкција није комплетан и коначан. О комплетном инвентару инструкција можда и не треба говорити јер и сама ситуација антрополилингвистички оријентисаног теренског разговора често наратив претвара у инструкцију.

као што су биографске приче, историјски догађаји или лична и породична историја.

Управо због разлика у тематском инвентару инструкција навођеном у формалнолингвистичкој литератури која се бави инструкцијама, и оном који се јавља током теренских лингвистичких истраживања креиран је корпус дискурса инструкција чијом анализом ће питање инструкција у језику бити допуњено.

Давање инструкција може бити елицировано питањем истраживача, али може бити и спонтано продуковано, односно мотивисано генералном ситуацијом истраживања. У комуникативној ситуацији у којој истраживач и саговорник размењују комуникативне поруке, и која је унапред одређена потребом истраживача да од саговорника добије одређени тип информација, саговорник је мотивисан да за све оне сегменте традицијске културе за које лично сматра да су непознати истраживачу, или је то закључио на основу у истраживању постављених питања, формулише свој исказ користећи језичку структуру инструкција.⁴

2.1. *Инструкција као когнитивни оквир*

Когнитивнолингвистичка теорија сматра да знање језика израста из његове употребе, као и да језик није самостална когнитивна способност, већ је у уском међуодносу с осталим когнитивним способностима и доменама знања. Когнитивисти сматрају да се речи у природном језику никада не представљају независно од контекста, те да је за разумевање речи кључан оквир или домен искуства (FILLMORE 1985: 224; EVANS, GREEN 2006: 2011).⁵ Без обзира на то што је теорија оквира/ домена/ идеализованих когнитивних модела везана за лексичку семантику, веза између значења и контекста може се применити и на сам дискурс. Дискурсу и дефинисању дискурса у лингвистици посвећено је оправдано много пажње, те се дискурс дефинише како у оквиру формалистичке, тако и у оквиру функционалистичке парадигме (SCHIFFRIN 1994: 21). Осим тога, Људмила

⁴ Мотивација је један од основних термина когнитивне антропологије којом се објашњава узрок и повод одређеног колективног понашања (уп. нпр. STRAUSS 1992; D'ANDRADE 1992). Когнитивна антропологија културу види као дељиво знање, али не знање о обичајима, артефактима и усменој традицији, већ знање о понашању и начинима интерпретације сопственог искуства (QUINN, HOLLAND 1987: 4).

⁵ *Оквиру* Чарлса Филмора еквивалентан је *домен* Роналда Ланакера (LANGASKER 1987: 148–150) и *идеализовани когнитивни модели* Џорџа Лејкофа (LAKOFF 1987: 68–76).

Поповић је показала да се дискурс може посматрати и ван усмене комуникације, као скуп текстова исте функционалне усмерености, који настају у интеракцији (Поповић 2000: 7).⁶ У оквиру когнитивне лингвистике Ланакер дефинише дискурс као неодређен број повезаних реченица које формирају кохерентну језичку продукцију, било да је она у форми конверзације, монолога или писаног текста (LANGACKER 2008: 457). Оно што у дефинисању дискурса когнитивне лингвисте издваја од других лингвиста јесте становиште да дискурс садржи серију ‘догађаја употребе’ (*usage events*), који означавају примере употребе језика у свим њиховим комплексностима и специфичностима. ‘Догађај употребе’ нема одређену величину – у зависности од аналитичког циља, дискурс се може сегментисати на речи, клаузе, реченице, интонационе целине, конверзационе редове и даље (LANGACKER 2008: 457). Преузимајући термин ‘жанр’ из књижевности, Ланакер сматра да се дискурс, како писани тако и усмени, може јавити у више жанрова. У мери у којој су у говорној заједници стандардни, дискурсне жанрове карактеришу конвенционалне језичке јединице. Схеме реализују индивидуална или колективна очекивања о жанру и служе као шаблон у продукцији и схватању нових случајева. Жанрови се заснивају на културним сценаријима представљајући познате врсте језичке интеракције (LANGACKER 2008: 478).

Узимајући у обзир когнитивнолингвистичке поставке, инструкција се може сматрати оквиром (или доменом) са задатим инвентаром језичких средстава за којим говорник посеже у сваком конкретном случају давања инструкције. Реципијент инструкција препознаје употребљена језичка средства и језичку поруку разумева као инструкцију.

3. Глаголски облици за исказивање инструкција

Иако постоје разлике између инвентара глаголских облика за давање инструкција наведеног у лингвистичкој литератури на српском језику, и инвентара глаголских облика за давање инструкција насталог на основу КДИ-ја, у овом делу рада биће речи и о оним глаголским облицима за давање инструкција који нису регистровани у КДИ-ју. Циљ је да се на овај начин објасне постојеће разлике у употреби глаголских облика за давање инструкција.

⁶ Различите дефиниције дискурса у лингвистичкој литератури на српском језику синтетисане су у уџбенику Свенке Савић *Diskurs analiza* (Savić 1993).

3.1. *Инфинитив*

Лингвисти који су се бавили језичким средствима за изражавање инструкција у српском језику често наводе инфинитив као глаголски облик којим се дају инструкције. Милка Ивић сматра да прескриптивно значење инфинитива „долази у обзир онда када се нешто налаже генерално, дакле без непосредног обраћања неком конкретном лицу. Отуда је и разумљиво што се примери овог типа остварују по правилу у нарочитим текстовима – натписима на лековима или канцеларијским актима и формуларима“ (Ivić 1972: 116). Употребом инфинитива за давање инструкција деперсонализује се и давалац подстицаја и вршилац инфинитивом исказане радње (Ivić 1972: 117), што би значило да нема директног обраћања при изрицању подстицаја (Танасић 2005: 470). У том смислу, инфинитив за давање инструкција може функционисати само у потпуно обезличеним ситуацијама – у већ наведеним натписима на лековима, канцеларијским актима и формуларима, затим у књигама кулинарских рецепата, упутствима за употребу апарата, инструмената и сл. Употребом инфинитива постиже се утисак посебног ауторитета.⁷

КДИ садржи примере у којима се инструкције исказују личним глаголским облицима, тј. није регистрован ниједан пример са инфинитивом. С обзиром на то да је у КДИ-ју велики број примера из дела корпуса призренско-тимочког и косовско-ресавског дијалекта, који у систему глаголских облика немају инфинитив, очекивано је да се и инструкције не исказују инфинитивом. Ипак, у систему глаголских облика буњевачког говора постоји инфинитив, али у буњевачкој грађи у КДИ-ју нема примера инструкција вербализованих инфинитивом. Разлог за овакву језичку слику може се наћи у ситуацији истраживања, која као актере има истраживача и саговорника – једног или више њих – те стога не може да буде деперсонализована. Истраживач и саговорник (саговорници) представљају комуникативни пар који размењује поруке, и те поруке су усмерене или у правцу истраживач – саговорник, или саговорник – истраживач.

3.2. *Императив*

Персонализовање прескриптивне ситуације, истиче Танасић, постиже се употребом императива уместо инфинитива (Танасић

---

⁷ Анализирајући кулинарске рецепте, Нил Норик сматра да писани рецепти претпостављају посебан ауторитет у говору о кувању (NORRICK 2011: 2749).

2005: 470). Императивом се у стандардном српском језику исказује подстицај (који може бити различитог типа – савет, упутство и сл.) неке на вршење неке радње, и у таквој комуникативној ситуацији обавезна су два учесника „који значе живо“ (ТАНАСИЋ 2005: 453).⁸ У лингвистичкој литератури на српском језику велики је број примера императива за давање инструкција, док у КДИ-ју оваквих примера нема. Чак и у примерима у којима је употребљен императив, и за које се може помислити да илуструју употребу императива за давање инструкција, функција императива је, чини се, наративна (као у примеру [1] са описом технолошког поступка израде црепуља):

- [1] (Кажите ми, ви сте сами правила црепуље?) Сами. (Како?) Мико, земљу, земљу *койај, койај, койај*, па после [...] И посе онај зем па сас воду, го квасимо, па туримо, ел разумеш оно конопље што је било по напре, е туримо тој, па сас ноге овако, газимо, газимо, газимо, све раширимо. Па *скуџи, скуџи*, па јопет оно се направи. (Црепуље)

Функција императива је пре прескриптивна него подстицајна, што имплицира да се у систему директивних исказа императив употребљава пре у наредбама (или заповестима), него у инструкцијама. Императив подразумева постојање ауторитета даваоца подстицаја, а чини се да у ситуацији истраживања изостаје потреба истицања ауторитета или посезања за њим. У истраживањима традицијске културе ситуација истраживања је често постављена тако да се саговорнику додељује посебна врста ауторитета – ауторитет у познавању традицијске културе. У постављању сцене истраживања, у којем је саговорник мотивисан да даје инструкције у вези са многим елементима традицијске културе, изостанак императива указује на то да посезање за ауторитетом, који у свом семантичком садржају носи императив, у ситуацији истраживања није потребно: друга језичка средства за давање инструкција су довољна.

3.3. Пасивно-ћоврајне ћрезенћске консћрукције

Поред инфинитива и императива за давање инструкција у лингвистичкој литератури на српском језику наводе се и пасивно-повратне

⁸ Императив је основни начин исказивања императивности, који се одликује највећим степеном граматикализованости у односу на друга језичка средства са значењем подстицања некога на нешто. Императив није једини граматикализовани облик императивности. У тој функцији употребљавају се и инфинитив, футур први, конструкције типа *да + ћрезенћ* или *да + ћерфекаћ* и неке друге конструкције (ПИПЕР 2005: 661).

(презентске) конструкције.⁹ Већ је истакнуто да у КДИ-ју нису регистровани примери са инфинитивом и императивом, али у КДИ-ју постоје примери са пасивно-повратним (презентским) конструкцијама.

Примери кулинарских рецепата

- [2] (Како се то прави?) То је танка погача, *ошјеже се* на астал. *Закува се* са млаком водом, и мало масти, и соли, онда то је мама отезала јако танко, били чаршав, велик астал. (Б: 105)
- [3] (Аха. Мм, дивно је. И како се ово прави?) Па добро, *узме се* дви, дви коре о-ти, то је отприлике и величина тепсије. *Узме се* сира, павлаке, ско-, ми то кажем скорупа, на буњевачки је скорупа, и двоје јаја, мало соли, мало шећера. (Б: 144)

садрже и питања истраживача, која су постављена пасивно-повратним (презентским) конструкцијама, па би се могло помислити да је иста конструкција која се налази у одговору елицитирана питањем истраживача. Ипак, исте конструкције користе се за изражавање свих радњи у описаном поступку, па се елицитација, бар у овим примерима, одбацује као дискурзивни поступак.

У примерима описа ритуала за Бадње вече [4], везивања жита приликом жетве [5], израде дрвоног угља [6], [7]

- [4] И онда-с то, ето сви поједу и онда ома гра, па насуво и тесто што смо казали насуво. И онда ето, онда *се мейне* ора у једну, и жита, онда кад улазимо унутра, *носи се* вечера, онда, ето, честиташ Бадње вече. (Б: 78)
- [5] Сад, ово је уже, видиш, овак морам ја то њој сад показат. Сад, ово је уже, ту *се мейне* жито, и онда *се* то вако *везало*. Е сад, то *се узне* ова два краја овако, видиш, заврти. (Б: 128)
- [6] Угаљ знаш како се прави, прво *се доштеру* дрва, и *се наберу* на штетину, има штетина, и на штетину, има штетина овде доле, то сам ја правија ту, и онда *се дрва сечу*, *сечу*, и онда *се шјури*, *набију се* четири колца овако, отуд и отуд и после зграђујеш на горе дрва. (ДУ: 1009)
- [7] Спреме дрва, мож да буде метар, мож да буде десет, дваес метара, букво. *Исечу се* на седамдес, осамдес сантиметра, *искраше се* дрва сва, то је за доњи део жежњице, ћумуране. А за горњи део *се искраше* дрва на десет петнес сантиметра, *наирави се* штетина, едно равно место. (ДУ: 1010)

спонтано су употребљене пасивно-повратне (презентске) конструкције за давање инструкција.

⁹ Алина Маслова користи термин *безличне пасивно-повратне (презентске) конструкције* (МАСЛОВА 2012). За исте конструкције у овом раду биће коришћен термин *пасивно-повратне (презентске) конструкције* јер је у свим примерима употребљена пасивна дијатеза, која се твори од транзитивних глагола, и ни у једном примеру нема безличних конструкција, које подразумевају употребу интранзитивних глагола.

Пасивно-повратним (презентским) конструкцијама у примерима из КДИ-ја, као и у примерима из стандардног српског језика (МАСЛОВА 2012: 470), којима се исказује директивна интенција инструкција, постиже се максимално одвајање адресата као неког уопштеног лица и пажња се концентрише на радњу.

3.4. Друго лице једнине *презентиа*

У литератури на српском језику у којој се обрађује тема инструкција није забележена употреба другог лица једнине презента за давање инструкција. Као што је већ претходно наведено, разлог за изостављање овога глаголског облика могао би бити корпус инструкција који је анализиран у литератури – лингвисти су се углавном бавили писаним кулинарским рецептима, и примерима конструисаним на основу језичког осећања истраживача. У студији Ћирковић 2012 скренута је пажња на употребу другог лица једнине презента у појмовној категорији прошлости како за инструкције у виду кулинарских рецепата, тако и за инструкције у виду описа технолошког поступка. КДИ показује да је најфреквентнији глаголски облик за давање инструкција управо друго лице једнине презента. Друго лице једнине презента употребљено је у примерима давања инструкција за дечју игру [8], израду црепуља [9] и дрвеног уља [10], за практиковање ритуала изливања воде на Велики четвртак [11], традиционалног лечења [12] и традиционалне медицине [13]:

- [8] (А како се игра тој?) Теленцек, *најраши* јено овакво, да бине тамо равно, овамо и да *мећаш*, да *удараш*, тој теленцек. (КМ)
- [9] (Е, како се праи?) *Изкојаш* земљу, да буде лепа земња, да биде убава земња, не каква годор земња, не да буде кас за црепуље. Па га *исћучеш* лепо, га *исћучеш*, па онда воду *сћаваљаш* у... (Тураш воду?) *Тураш* воду у земљу, па сас ноге *газиш*. Да гу *изгазиш* лепо, све редом. Па *сакућаш* га то, па опет га *изгазиш*, и онда после колко треба за црепуљу га *изнодиш*, и га *савијеш*, да има. И тако гу *осћавиш*. (Црепуље)
- [10] Набију се четири колца овако, отуд и отуд и после *зграђујеш* на горе дрва, *зграђујеш* одовуд, одовуд, свуд около, *идеш*, *идеш*, *исћераш* горе и после згоре *јокличиш*. *Покличиш* озгор све са ситна дрва, *најрујаш* и *јокличиш*. Е после папрат *набереш* и *јошћујаш* сас онај штуп. И *зајалиш*. (ДУ: 1009)
- [11] Воду сас врш па свакому *намењујеш*. И *јљускаш* ону траву и око онога цвећа, знаш. *Пљускаш* ту како то цвеће близу... (У шта ухватите воду па изливате?) У фрч, у ону чашку, знаш. Чашку што одсечена, за оно поклопче. Сас ту чашку *јљускаш*, *заваћаш*, на пример ту река, а ти *заваћаш*, а вода мало вишље. (СИС1)

- [12] То има неко железно, па с-увуче вак, па се одсече трипут, на три, на трипут и на три места. Онда *идеш* на пањ куд се сечу дрва. Прво на пањ, па му *сџавиш* оно на ногу, на рецимо у торак на та пањ, де се сечу дрва, и *сџавиш* ту шипку, и вуну мало црвено, мало биелу. (СИС2)
- [13] (Не, не, ја баш то хоћу да чујем како је раније било.) Ето видиш, то је стоц, сад, кадгод нис имали ове оде, онда овако се метне стоц, видиш, и ти *мораш* овако систи. Ето, на оно, ето тако, ето тако. Овако *мејнеш* ноге и лавор ти је доли, ако те стегне, *немаш* лећ, *мораш* сидит и тако се породимо. (Б: 99)

У неким примерима дискурса инструкција (израде црепуља [9] и израде дрвеног угља [10]) глагол у облику другог лица једнине презенте се понавља:¹⁰

- [14] Замедљана ракија, то је ракија и мед. И то *мујџиш*, *мујџиш*, *мујџиш*. То с-пије на Божић. Па добро је то, то-с женске пиле обично. То је ракија и, како је то ишло? (Б: 73)
- [15] Од тамо тој Трнићевци ископаш земљу, па донесеш, па гу *јалиш*, па гу *јалиш*, па гу гњецаш, црепуљу коко љеб, па *гњецаш*, *гњецаш*, *гњецаш*, док можеш, па гу завијеш, прво гу *исјлескаш*, *исјлескаш*, па посе гу замотујеш, рубови замоташ, знала сам и тој сам правила у овде. (Црепуље)

Употребом другог лица једнине презенте за давање инструкција истиче се функција инструкција – постојање потенцијалног реципијента ситуације, и могућност да он радњу (поступак, ритуал и сл.) у будућности врши.

Употреба овога глаголског облика у случајевима кад се давање инструкција спонтано појављује у оквиру наравије сигнализира и свест саговорника о ситуацији истраживања, којом се имплицитно за било који сегмент традицијске културе тражи инструкција. На тај начин знање које саговорник на терену преноси истраживачу постаје заједничко, дељиво знање. Људмила Поповић истиче да ако је говорна ситуација типична, тј. ако укључује као конститутивне елементе говорно лице и саговорника који размењују поруке у недељивом просторно-временском континууму, функција исказа је најчешће илокутивност, тј. она је тада заснована на упућивању поруке једном конкретном саговорнику и на постојању заједничког фонда знања, као и на тежњи да се изврши прерасподела тог знања (Поповић 2005: 989).

¹⁰ Иако су глаголи који се понављају углавном несвршеног вида (осим глагола *исјлескаш* у [15]), те самим тим исказују радњу која се дуже време вршила, понављањем се додатно истиче компонента значења глагола која се односи на веома дуго трајање глаголом исказане радње.

Узимајући у обзир фреквентну употребу другог лица једнине презента за давање инструкција, непостојање инфинитива за давање инструкција у буњевачком говору (док у косовско-ресавском и тимочком дијалекту систем глаголских облика не садржи инфинитив), као ни императива, и редуковану употребу пасивно-повратних (презентских) конструкција, могло би се закључити да је управо друго лице једнине презента типично средство за исказивање инструкција.

3.5. *Фуџур њрви*

Језичка средства за исказивање инструкција која су илустрована примерима из КДИ-ја не показују дијалекатску диференцијацију – користе се како у буњевачком говору тако и у косовско-ресавском и призренско-тимочком дијалекту. Међутим, у примерима из Корпуса уочена је фреквентна употреба другог лица једнине футура првог за давање инструкција (за кулинарске рецепте [16] и израду црепуља [17]) у косовско-метохијским дијалектима:¹¹

[16] (Е, како се меси љеба у Љубижду?) Тако, *ће одсејеш* брашно, па *ће згријеш* воду, па *ће њуриш* квасац, па воду *ће измешаш* тесто, и тако *ће* га *осџавиш* да кисне, док окисне, док нарасте. Къд нарасте, после га размесиш у тепсију... И тамо туриш сач да се жг, да се ожегне, и тај сач *ће* га *њуриш* кад је готово, *ће* га *њуриш* на туј црепуљу, и љеба се пече. (КМ)

[17] И посе *ће* гу *исџљескаш* добро, па *ће* гу *наџраиш* ивицу, и *ће* гу *измазниш*, добро, *ће* гу *њуриш* крс овако, и осушив се. И после *ће* *њечеш* у њу. (Црепуље)

Иако су косовско-ресавски и призренско-тимочки дијалекти распрострањени на широком ареалу Србије, КДИ указује на то да се друго лице једнине футура првог за давање инструкција користи само на простору Косова и Метохије. Међутим, за овакав закључак је потребна дијалектолошка анализа корпуса, с једне стране, и с друге, теренска грађа из различитих дијалекатски спецификованих пунктова. Само на основу дијалектолошке анализе могла би се успоставити дијалекатска изоглоса употребе другог лица једнине футура првог за давање инструкција.

Закључна разматрања

Дискурс инструкција у овом раду је посматран кроз аналитичке приступе антрополошке и когнитивне лингвистике. Инструкције су

¹¹ Дијалектолошка литература у којој се описују косовско-метохијски дијалекти не региструје употребу футура првог у овој функцији.

саставни део језика, неодвојиви део усмене комуникације. Антрополошка лингвистика језик сматра ресурсом културе, а говор културном праксом. Анализа репрезентативног корпуса дискурса инструкција, састављеног од буњевачког говора, косовско-ресавског и призренско-тимочког дијалекта, који се говоре на широком ареалу Србије, показала је механизам функционисања давања инструкција у специфичном усменом говору и скренула пажњу на тематски инвентар инструкција који је знатно шири у односу на онај којима су се до сада лингвисти бавили. На основу анализе КДИ-ја дошло се до закључка да се инструкције дају у случајевима описивања ситуација које подразумевају устаљени редослед догађаја (или радњи), који мора да се следи, и који садржи итерабилност (односно поновљивост), што искуључује давање инструкција за јединствене и индивидуалне догађаје (или радње) као што су биографске приче, историјски догађаји, лична и породична историја и сл.

Анализа дискурса инструкција из перспективе когнитивне лингвистике указала је на то да се инструкције могу посматрати као когнитивни жанр, с једне стране, и као когнитивни оквир (домен) с друге. Инструкције се изражавају тачно одређеним глаголским облицима, и у комуникативној ситуацији говорник посеже за њима, а реципијент прима говорну поруку и управо на основу употребљених глаголских облика препознаје је као инструкцију.

Примери из КДИ-ја указали су на другачији распоред глаголских облика и језичких средстава за исказивање инструкција у односу на оне који су наведени у литератури о инструкцијама у стандардном српском језику. Типично средство за исказивање инструкција у специфичном усменом говору је друго лице једнине презента, док глаголски облици који су издвојени у лингвистичкој литератури – инфинитив и императив – не функционишу у систему глаголских облика инструкција у КДИ-ју. Улогу максималног одвајања адресата као уопштеног лица и фокусирање пажње на радњу преузимају пасивно-повратне (презентске) конструкције. Примери из косовско-метохијских говора показују употребу првог лица једнине футура првог за давање инструкција, која није забележена у другим анализираним говорима.

Разлике како у тематском инвентару инструкција тако и у употреби језичких средстава за исказивање инструкција заправо потичу од корпуса који се анализира – лингвистичка литература на српском језику се заснива на анализи писаних инструкција на стандардном српском језику (и то углавном кулинарских рецепата), и примера

конструисаних на основу језичког осећања самих истраживача, док је у овом раду анализиран усмени говор забележен у разговорима на тему традицијске културе. Уз примењену анализу једног другачијег корпуса овај рад постаје комплементаран са већ постојећим лингвистичким радовима о инструкцијама и доприноси њиховом истраживању.

Овим радом отворено је неколико важних питања везаних за инструкције, од којих је једно питање корпуса. Предложеном и анализираном КДИ-ју требало би додати разговоре на стандардном српском језику да би корпус у потпуности био репрезентативан. Не треба губити из вида могућност да би корпус другачијег састава показао употребу и оних глаголских облика којих у анализираном корпусу нема. У овом раду није анализирана употреба модалних глагола и модалних конструкција, а чињеница је да и ову анализу треба спровести ради комплетног истраживања инструкција.

Дотакнуто је питање тематског инвентара инструкција, али тај инвентар у целини није начињен, што представља задатак за даљи рад. За комплетно истраживање дискурса инструкција неопходна је анализа и других језичких средстава која се користе у дискурсу – инструкције се могу сматрати и експертским говором, који подразумева употребу специјализованог лексикона, референце намере, средства, процедуре (или поступке) и сл. везане за специјализовану праксу. Инструкције као експертски говор у оквиру традицијске културе такође би се могле анализирати и из перспективе хибридикације језичких кодова, односно употребе различитих језичких кодова из различитих говорних регистара (на пример комбиновање фолклорног и дијалекатског језичког кода са језичким кодом научно-популарног функционалног стила).¹² Аналитички приступи примењени на дискурс инструкција могу дати смернице за будућа истраживања упоредивих корпуса и упоредивих текстова, пре свега усменог језика.

---

¹² Хибридикација језичких кодова већ је била предмет анализе у радовима Ћирковић 2005 и Ћирковић 2013.

Цијирана лијераиура

- МАСЛОВА, Алина. „Структурни модели и прагматички типови инструкције у српском језику и руском језику.“ *Српско језичко наслеђе на простојору данашње Црне Горе и српски језик данас*. Ур. Јелица Стојановић. Никшић: Матица српска – Друштво чланова у Црној Гори, Одељење за српски језик и књижевност, Матица српска у Новом Саду, 2012. 469–473.
- ПИПЕР, Предраг. „Семантичке категорије у простој реченици: Синтаксичка семантика/ Категоријални комплекс апелативности/ Императивност.“ П. Пипер, И. Антонић, В. Ружић, С. Танасић, Љ. Поповић, Б. Тошовић. *Синтакса савременог српског језика. Просја реченица*. М. Ивић (ред.). Београд: Институт за српски језик, Београдска књига, Матица српска, 2005. 659–670.
- ПОПОВИЋ, Људмила. *Ејсјоларни дискурс украјинског и српског језика*. Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, 2000.
- ПОПОВИЋ, Људмила. „Комуникативне функције просте реченице.“ П. Пипер, И. Антонић, В. Ружић, С. Танасић, Љ. Поповић, Б. Тошовић. *Синтакса савременог српског језика. Просја реченица*. М. Ивић (ред.). Београд: Институт за српски језик, Београдска књига, Матица српска, 2005. 983–1061.
- ТАНАСИЋ, Срето. „Синтакса глагола.“ П. Пипер, И. Антонић, В. Ружић, С. Танасић, Љ. Поповић, Б. Тошовић. *Синтакса савременог српског језика. Просја реченица*. М. Ивић (ред.). Београд: Институт за српски језик, Београдска књига, Матица српска, 2005. 345–476.
- ЋИРКОВИЋ, Светлана. „Перцептивна димензија грнчарске терминологије: Веселин Герић, последњи грнчар из Штрпца.“ *Лицеум 9. Живој у енклави*. Ур. Биљана Сикимић. Крагујевац, 2005. 193–220.
- ЋИРКОВИЋ, Светлана. *Сјереојий времена у дискурсу расељених лица са Косова и Мејхохије*. Београд: Балканолошки институт САНУ, 2012.
- ЋИРКОВИЋ, Светлана. „Лингвистичка екоантропологија – могућности оснивања нове поддисциплине: Еколошка свест у фолклорном интервјуу.“ *Филолог VIII* (2013): 287–306.

* * *

- BOŠNJAKOVIĆ, Žarko i Biljana SIKIMIĆ. *Bunjevci. Etnodijalektološka istraživanja 2009*. Novi Sad: Matica srpska i Bunjevački nacionalni savet, 2013.
- D’ANDRADE, Roy G. „Schemas and motivation.“ *Human motives and cultural models*. Eds. Roy G. D’Andrade and Claudia Strauss. Cambridge: Cambridge University Press, 1992. 23–44.

- EVANS, Vyvyan and Melanie GREEN. *Cognitive Linguistics. An Introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006.
- FILLMORE, Charles. „Frames and the Semantics of Understanding.“ *Quaderni di Semantica* 6 (1985): 222–254.
- IVIĆ, Milka. „Problematika srpskohrvatskog infinitiva.“ *Зборник Мајмиче српске за филологију и лингвистику* XI 2 (1972): 115–238.
- LAKOFF, George. *Women, Fire and Dangerous Things: What Categories reveal about the Mind*. Chicago–London: University of Chicago, 1987 .
- LANGACKER, Ronald W. *Foundations of Cognitive Grammar*. Vol. 1: *Theoretical prerequisites*. Stanford: Stanford University Press, 1987.
- LANGACKER, Ronald W. *Cognitive Grammar. A Basic Introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2008.
- NORRICK, Neal R. „Conversational recipe telling.“ *Journal of Pragmatics* 43 (2011): 2740–2761.
- POKORNIĆ, Branko. *Bunjevački narodni kuvar*. Bajmok: Bunjevački kulturni centar, 2001.
- SAVIĆ, Svenka. *Diskurs analiza*. Novi Sad: Filozofski fakultet u Novom Sadu, 1993.
- SCHIFFRIN, Deborah. *Approaches to Discourse*. Blackwell: Oxford UK, Cambridge ISA, 1994.
- SIKIMIĆ, Biljana. „Između dijalektologije i antropologije: Bunjevačka terenska građa.“ Žarko Bošnjaković i Biljana Sikimić. *Bunjevci. Etnodijalektološka istraživanja 2009*. Novi Sad: Matica srpska i Bunjevački nacionalni savet, 2013. 13–186.
- STRAUSS, Claudia. „Models and motives.“ *Human motives and cultural models*. Eds. Roy G. D’Andrade and Claudia Strauss. Cambridge: Cambridge University Press, 1992. 1–20.
- QUINN, Naomi and Dorothy HOLLAND. „Culture and cognition.“ *Cultural Models in Language and Thought*. Eds. Dorothy Holland and Naomi Quinn. Cambridge: Cambridge University Press, 1987. 3–40.

Извори

- BOŠNJAKOVIĆ, Žarko i Biljana SIKIMIĆ. *Bunjevci. Etnodijalektološka istraživanja 2009*. Novi Sad: Matica srpska i Bunjevački nacionalni savet, 2013.
- ĆIRKOVIĆ, Svetlana. „Bože me oprosti šta ću pričam pred tobom.“ *Petničke sveske* 62. *Zbornik radova odeljenja društvenih nauka Istraživačke stanice Petnica* (2007): 159–168.
- СИКИМИЋ, Биљана. „Терминологија производње дрвеног угља у селу Равна Гора.“ *Јужнословенски филолог* 56 (2000): 1009–1028.

- Ћирковић, Светлана. *Стереотипи времена у дискурсу расељених лица са Косова и Мејхохије*. Београд: Балканолошки институт САНУ, 2012.
- Ћирковић, Светлана. „Изливање воде на Велики четвртак у селима у околини Неготина.“ *Зборник Мајице српске за славистику* 67 (2005): 165–185.
- Ћирковић, Светлана. *Терминологија црејуљарсџива код Срба на Косову и Мејхохији*. Београд: Филолошки факултет (необјављена магистарска теза), 2005а.

Svetlana M. Ćirković

THE DISCOURSE OF INSTRUCTIONS – BETWEEN COGNITIVE
AND ANTHROPOLOGICAL LINGUISTICS

Resume

In this paper, the discourse of instructions corpus (DIC), composed of Bunjevac speech, Kosovo-Resava and Prizren-Timok dialects, spoken in a wide area in Serbia, was applied theoretical and methodological approaches common to anthropological and cognitive linguistics in order to demonstrate the mechanism according to which giving instructions functions in a specific oral speech. Based on the analysis of DIC, we came to the conclusion that instructions are given in cases of describing situations which involve an established sequence of events (or actions) that must be followed, and which contains elements of iterations (repeatability), which excludes giving instructions for unique and individual events and actions, such as biographical stories, historical events, personal and family history and so on. Taking into account this analysis, the thematic inventory of instructions proved to be significantly larger in relation to the inventory of instructions which the linguists have dealt with so far. The analysis of examples from DIC showed that the typical linguistic means for giving instructions is the second person singular of the present tense, which indicates the speaker's awareness of the existence of the recipient (researchers) of the research situation, which does not mean that the researcher is also the recipient of instructions given in field interviews.

Keywords: instructions, discourse analysis, anthropological linguistics, cognitive linguistics, dialects, comparable corpora/ texts.

ISSN 0350-185x, LXX (2014)

UDK: 811.16'373.7

ID: 207512588

DOI: 10.2298/JFI1470225G

Примљено: 12. марта 2014.

Прихваћено: 12. марта 2014.

Оригинални научни рад

СВЕТЛАНА В. ГОЛЯК*

Белградский университет

Филологический факультет

Кафедра славистики

СЛОВО И ФРАЗЕОЛОГИЗМ: КОРРЕЛЯЦИЯ СВОЙСТВ (на материале сербского, русского, белорусского и других языков)

В работе анализируются корреляции направлений активности лексем, в частности, зоонимов в сербском языке. Рассмотрена идиоматичность и образность фразеологии, а также взаимосвязь тематических и грамматических свойств фразеологизмов и их слов-компонентов. Установлено, что меньшая степень семантической слитности сербской фразеологии с зоокомпонентом по сравнению с белорусской коррелирует с большей активностью полисемии зоонимов в сербском языке.

Ключевые слова: фразеологизм, лексема, корреляция, активность, идиоматичность, зооним, сербский, белорусский, русский.

0. Слово как «нечто центральное в механизме языка» (Соссюр 1977: 143), как составной элемент («строительный материал») других языковых единиц, в частности, фразеологизмов и паремий, оказывает существенное влияние на их свойства. Выявление видов и характера корреляций между свойствами фразеологических оборотов и их компонентов помогает глубже понять природу фразеологизмов, а также, с другой стороны, раскрыть важнейшие признаки слов, особенности их функционирования в системе языка.

Свойства слова и их проявления во фразеологии были рассмотрены в некоторых работах профессора Н.Б. Мечковской и в ряде защищенных под ее руководством кандидатских и магистерских диссертаций (2003–2012 гг., Минск). Важнейшими темами анализа в этих исследованиях были следующие: 1) активность слова и ее

---

* svetlanagoljak@yahoo.co.uk

аспекты; 2) идиоматичност и образност фразеологије и паремиологије; 3) тематика фразеологизма; 4) граматичке својства фразеологизма; 5) прагматика и национална маркираност фразеологије; при овом анализирано, какве својства слова и лексичке групе утичу на наведене карактеристике фразеологизма (Мечковска 2005а, Мечковска 2005б, Мечковска 2011; Гољак 2003; Ефремова 2003; Јсјукевич 2003; Гутовска 2004; Шевцова 2004; Иванова 2006; Долгова 2007; Панфилова 2012 и др.). Напомена општих напуна анализа и метода дозвољава сопоставити резултате истраживања, извршених на материјалу руског, белоруског, српског, енглеског и немачког језика.

Циљу ове студије је осветлити основне корелације између својстава фразеологизма и њихових словних компоненти, узимајући у обзир резултате наведених истраживања, а такође и примену ових резултата у типолошко-сопоставителном разматрању српског и других славјанских језика.

У првој делу рада разматрају се речна и језичка активност лексико-семантичких група у аспекту карактеристика лексичког језгра: какви језички и ванјезички фактори обликују различиту активност речи и њихових група у словообразовању, полисемији, фразеологији и сл. (у посебној мери, анализирана је активност зоонима у српском језику).

Друга део рада посвећен је идиоматичности фразеологизма, која се разматра као ступаљна категорија: издвојене су групе оборота, које чине својобрану континуум са тачке гледишта семантичке слитности; при овом истражује се, какви семантички и граматички својства лексема и какви типолошки карактеристике језика утичу на различити уделини тежа идиоматичних и неидиоматичних, образних и необразних фразеологизма у језику.

Напомена, у раду анализирају се, какви својства лексичких компоненти утичу на тематичку припадност фразеологизма и њихових граматичких карактеристика.

1. Активност слова као типолошки показатељ.

Взаимосвез аспекта активности слова

1.1. Напуна активности и својства активних лексема

Традиционално у сваком језику издвајају се «лексичко јездро», или активни речник. По дефиницији М.В. Арапова, ово «део речника

ного состава языка, которая включает относительно ограниченное число лексических единиц, особенно часто используемых в речи, причем в связи с наиболее существенными для данного общества реалиями, понятиями и ситуациями» (Арапов 1998: 22). К направлениям активности слова относятся следующие: 1) высокая частотность употребления в речи; 2) богатая полисемия, 3) развитое словообразование (морфемная деривация и словосложение); 4) широкая представленность во фразеологии. В данных направлениях отражается потенциал слова и лексической группы участвовать в формировании новых значений при помощи различных, иногда конкурирующих в языке средств номинации. Различная активность отдельных направлений в целом отражает типологические характеристики языков.

Взаимосвязь фразеологической активности лексем и других указанных аспектов (направлений) активности была показана В.А. Московичем на материале английских цветообозначений; при этом автор предположил, что на характер выявленных закономерностей влияют особенности языка и культуры (Москович 1977: 49).

А.Е. Супрун предлагал использовать данные фразеологической активности для создания типологии славянских лексиконов: «Вероятно, мог бы иметь типологическую ценность и такой показатель, как способность к образованию фразеологических сочетаний слов или их групп в отдельных языках (подобно тому, как типологически релевантен показатель продуктивности словообразования на базе отдельных корней, основ или словообразовательных элементов)» (Супрун 1983: 39).

Различный удельный вес лексических групп во фразеологии, отражающий роль соответствующих объектов для данного сообщества, анализируется в ряде работ. Например, А.Д. Райхштейн, исследовавший тематическую отнесенность компонентов русских и немецких фразеологизмов, пишет, что «наиболее распространены в обоих языках соматические фразеологические единицы (хотя в русском языке их заметно больше); затем следуют по нисходящей схеме фразеологизмы с зоонимами, с наименованиями явлений природы, религиозных понятий, жилища и домашней обстановки, пищи, экономики и торговли и т.п.» (Райхштейн 1980: 97).

В рассматриваемых диссертационных исследованиях, выполненных под руководством профессора Н.Б. Мечковской, были проанализированы различные лексические группы и их активность в ряде языков: зоонимы в сербском и белорусском (Голяк 2003), метаязыковые лексемы в русском и английском (Гутовская 2003), цветообозначения в русском и немецком (Шевцова 2004), названия

явлений живой и неживой природы в русском и английском (Иванова 2006) и др. В исследовании Е.Г. Панфиловой было отобрано «по 10 крупных фразеологических гнезд с высокочастотными существительными, прилагательными и глаголами в трех языках» (Панфилова 2012: 7), благодаря чему сделан акцент на частотных и грамматических характеристиках слов и их отражении во фразеологии.

Релевантность количественных показателей, полученных на материале важнейших словарей исследуемых языков, во всех данных работах проверялась статистически при помощи апробированных в математической лингвистике приемов оценки статистической надежности, содержащихся в книге И.А. Носенко (Носенко 1981). Это повысило степень надежности полученных результатов.

Для каждой пары направлений активности слова авторами вычислялся коэффициент ранговой корреляции, приобретающий значения от -1 до $+1$. Положительные значения коэффициента указывают на прямую связь двух параметров, отрицательные – на обратную. Чем ближе величина коэффициента к абсолютной величине, т.е. единице, тем связь двух явлений сильнее, и наоборот.

Во всех рассматриваемых исследованиях была подтверждена прямая корреляция между фразеологической активностью слов (ФА), с одной стороны, и каждым из остальных аспектов активности, с другой стороны (частотностью употребления, полисемией, словообразовательной продуктивностью). Количественные показатели, как показано ниже в таблице 1, являются положительными, однако в некоторой степени различаются в зависимости от лексической группы, языка и сравниваемой пары направлений активности слова. В связи с этим установленная связь может характеризоваться как сильная (коэффициент корреляции выше 0,9), средняя или относительно слабая (коэффициент корреляции ниже 0,5) (на основе данных: Голяк 2003; Гутовская 2004; Шевцова 2004; Иванова 2006).

Таблица 1. Коэффициенты корреляции направлений активности слов

	зоонимы		метаязыковые лексемы		цветообозначения		обозначения природных явлений	
	серб.	бел.	рус.	англ.	рус.	нем.	рус.	англ.
ФА и частотность	0,62	0,67	0,314	0,572	0,965	0,676	0,619	0,926
ФА и полисемия	0,43	0,30	0,657	0,964	нет данных		0,979	0,914
ФА и словообразование	0,72	0,62	0,829	0,964	0,946	0,914	0,904	0,961

Сопоставление результатов исследований показывает, что наиболее тесную связь обнаруживают фразеологическая и словообразовательная активность лексических групп как два способа «несколькословных» наименований.

Положительная корреляция указывает на то, что при определении активности слова в целом на основе данных об 1–2 аспектах в большинстве случаев можно предвидеть свойства слова по другим аспектам. Например, можно предположить, что лексемы, входящие в наибольшее количество фразеологизмов, являются высокочастотными, многозначными и имеют развитые словообразовательные гнезда. Действительно, в различных языках содержится значительное количество слов с высокой активностью по всем направлениям (например, серб. *йас* – бел. *сабака* – рус. *собака*; рус. *слово* – англ. *word* и т.д.).

Вместе с тем, данные корреляции носят характер тенденций (статистических закономерностей), а не прямой зависимости: например, отдельные лексемы относятся к активным во фразеологии, однако имеют относительно низкую частотность употребления (например, серб. *мува* – бел. *муха*, англ. *tongue* и др.).

Отсутствие прямой (прямо пропорциональной) зависимости между направлениями активности лексем, а также различное распределение корреляций по шкале сильная – средняя – слабая в зависимости от выбранной лексической группы и языка (см. таблицу 1) подтверждает мысль В.А. Московича: «Характер самого обозначаемого словом предмета в значительной мере предопределяет потенцию слова к развитию значений. [...] Из других искажающих факторов укажем на историю народа, его культуру, отражающиеся на разных аспектах активности слова, в особенности на его полисемии и количестве фразеологизмов» (Москович 1969: 49).

Важно учесть и то, что на фразеологическую активность влияет ряд языковых характеристик слова. К ним относятся: длительность существования в языке и незаимствованный характер, длина слова (наиболее продуктивные компоненты фразеологизмов являются короткими словами), широкая сочетаемость, стилистическая нейтральность. Также авторами отмечается связь высокой фразеологической активности слова и некоторых особенностей его значения: прежде всего конкретности (конкретные значения активнее абстрактных, т.к. вызывают наглядно-картинные представления, необходимые для создания фразеологических образов), а также меньшей степени обобщенности (гиперонимы активнее гипонимов), антропоцен-

тричности. Все данные характеристики слов подтверждены в рассматриваемых исследованиях в качестве факторов, влияющих на представленность лексем во фразеологии (Голяк 2003; Гутовская 2004: 8–15; ШЕВЦОВА 2004: 15; ИВАНОВА 2006: 13 и др.).

Таким образом, при характеристике активного словаря определенного языка необходим учет всех направлений активности и языковых свойств слов.

1.2. Активность лексико-семантической группы зоонимов в сербском языке

В качестве иллюстрации закономерностей, рассмотренных в п. 1.1, отметим несколько общих тенденций активности зоонимов в сербском языке в сопоставлении с белорусским (некоторые конкретные примеры были рассмотрены нами в работе Голяк 2005). Здесь и далее представлены результаты исследования, выполненного на материале основных толковых, фразеологических, переводных и частотных словарей сербского и белорусского литературных языков. Фразеологические обороты (далее ФО), включающие зоокомпонент, были отобраны из 18 словарей двух языков и составили 649 сербских и 452 белорусских ФО. В данных фразеологизмах представлено 142 сербских и 108 белорусских зоонимов, а также соответственно 50 и 31 дериват зоонимов (преимущественно прилагательные: *мачији* и т.п.).

В кругу зоонимов основные наименования принадлежат к активному словарю, обозначая важные для человека реалии. К внеязыковым факторам, способствующим активности, относятся распространенность животных, значимость для человека, нахождение в его непосредственной близости (и, как следствие, изученность). Так, около половины рассмотренных оборотов содержат названия домашних животных (млекопитающих и птиц).

Названия с максимальной и высокой фразеологической активностью образуют ядро данной группы (ср. данные И.Ю. Лебедевич по ядру русских зоонимов (ЛЕБЕДЕВИЧ 1985)). Наивысшую активность в сербской фразеологии обнаруживают лексемы: *јас*, *коњ*, *йишица*, *мачка*, *змија*, *мува*. Также активны лексемы *зец*, *овца*, *вук*, *јарац*, *магарац*. Для сравнения: в белорусской фразеологии наиболее активны названия тех же животных, за исключением обозначений змеи и осла (в силу географического фактора: данные животные более распространены у южных славян).

Основные наименования в кругу зоонимов относятся к частотной лексике. Лексемы *коњ*, *крава*, *вук*, *ййица* входят в сотню наиболее употребительных слов в большинстве частотных словарей сербского языка.

Большая часть зоонимов, отраженных во фразеологии, характеризуется полисемией: 66% лексем (по данным Р.МС, а с учетом Р.САНУ – 78%). Моносемичные лексемы, как правило, употребляются только в 1–2 оборотах. Для сравнения: в кругу рассматриваемых белорусских зоонимов полисемия характерна для 54% лексем. Степень развитости и разнообразия полисемии слова не определяет степень его фразеологической активности.

Большая часть активных во фразеологии зоонимов имеет развитые словообразовательные гнезда.

Таким образом, ядро данной лексической группы иллюстрирует тесные корреляции между направлениями активности слова. Ярким примером является высокая степень активности сербского и белорусского названий собаки и коня в рамках всех аспектов. Так в языках отражена наибольшая значимость данных животных (по сравнению с другими) в историко-культурной реальности.

С другой стороны, имеются отдельные примеры отсутствия прямой взаимосвязи: например, название мухи в сербском и белорусском языках входит в число пяти наиболее частотных во фразеологии зоонимов, однако оно не активно по другим направлениям. Большинство фразеологизмов с данным зоонимом отражает некоторые бытовые ситуации, других сфер «участия» этого насекомого в жизни человека практически нет. Древние представления о мухе как воплощении человеческой души мало отражены в современном языке. Отсюда у соответствующих лексем нет переносных значений (узуальной эталонизации) или большого числа морфемных дериватов.

Основное влияние на формирование ядра лексической группы, как мы видим, оказывают экстралингвистические факторы (ср. схожие наблюдения в работе Г. Вукович (Вуковић 1994)). Вместе с тем, межъязыковые сопоставления указывают на то, что следует учитывать роль и собственно языковых факторов. Так, в сербской, русской и белорусской фразеологии широко используется название кота, однако при этом в сербском языке активна лексема женского рода *мачка*, тогда как в русском и белорусском – лексема мужского рода *кот*. Именно данные лексемы употребляются в рассматриваемых языках в качестве названия зоологического вида и являются частот-

ными (сравним иерархию по частотности зоонимов в нашей карто-теке: серб. *мачка* – ранг 15, *мачак* – ранг 77; бел. *кот* – ранг 5, *кошка* – ранг 37).

Высокочастотные во фразеологии зоонимы, как правило, являются исконными по происхождению, стилистически нейтральными. Активные заимствования являются древними (например, *магарац* – балканизм греческого происхождения (Скок, II, 352)).

Обобщенность семантики отражается на низкой фразеологической активности лексем (в частности, гиперонимов *живойиња*, *звер*). Активность гиперонимов наблюдается только в случае слабой дифференциации гипонимического ряда (например, высокоактивны лексемы *ййища*, *риба*, в отличие от названий соответствующих видов, т.к. данные существа в меньшей мере индивидуализируются человеком, соответственно, их свойства реже используются для описания других объектов).

Спецификация значения и производность структуры снижают фразеологическую активность зоонимов: так, названия детенышей, разновидностей животного с некоторыми особенностями всегда входят в состав меньшего числа оборотов, чем соответствующие зоонимы без подобного сужения значения. В целом уменьшительно-ласкательные названия животных больше отражены в белорусской фразеологии, чем в сербской, что связано с более частым использованием подобных слов в речи белорусов (по наблюдениям автора; ср. аналогичные данные по использованию деминутивов в сербской и русской речи в работе: ПИПЕР, Столний 2002: 303).

Таким образом, при некоторых общих тенденциях набор признаков лексемы, влияющих на ее фразеологическую активность, различается для разных слов. Объяснение такой «непредсказуемости» – в самой природе слов, языковые манифестации свойств которых связаны не отношениями прямой зависимости, но часто конкурентными или компенсаторными; кроме того, внеязыковые факторы играют основную роль в формировании «правил и исключений».

2. Идиоматичность и образность как важнейшие характеристики фразеологического корпуса языка и их взаимосвязь с семантическими и грамматическими свойствами слов-компонентов

2.1. Идиоматичность и типологическое описание языка

Центральное место в рассматриваемых исследованиях занимает анализ идиоматичности фразеологии.

Идиоматичность, или семантическая слитность, в иной терминологии, по праву считается основной характеристикой фразеологического фонда языка. Различия фразеологизмов с точки зрения семантической слитности слов-компонентов отражены уже в первых научных фразеологических концепциях (классификация Ш. Балли, В.В. Виноградова, позднее дополненная Н.М. Шанским).

К идиомам традиционно относятся фразеологические сращения (немотивированные обороты с полной невыводимостью целостного значения из значения слов-компонентов: *собаку съест в чем-л.* 'иметь большой опыт в чем-л.') и фразеологические единства (образно мотивированные обороты: *делать из мухи слона* 'преувеличивать'). К неидиоматическим оборотам относят фразеологические сочетания (содержащие фразеологически связанный компонент, не употребляющийся вне данного оборота: *закадычный друг, проливной дождь*) и фразеологические выражения (состоящие из слов с узуальным значением и отличающиеся от свободных сочетаний только свойством воспроизводимости: *северный олень* (зоологический термин)).

В работах В.В. Виноградова (Виноградов 1977а, Виноградов 1977б) и позднее других фразеологов было показано, что семантическая слитность ФО зависит от характера значения лексем-компонентов и от их места в лексической и грамматической системе, связей с другими элементами данной системы.

Рассмотрение семантической слитности фразеологии как отражения системных связей лексем ставит вопрос о зависимости данного параметра от структурно-типологических свойств языка: каким образом идиоматичность фразеологического фонда коррелирует с возрастом литературного языка и соответственно количеством устаревших явлений в нем, а также с активностью полисемии в языке, с частеречными характеристиками? Данные вопросы в рассматриваемых работах анализируются на материале ряда близкородственных и неблизкородственных языков. Авторами исследовались лексические группы, которые в немалой степени различаются между собой по семантическим, грамматическим и другим параметрам (степени полисемичности, употребительности, обобщенности/конкретности значения, характеру образности, частеречной принадлежности слов и т.д.), поэтому сопоставление результатов позволяет сделать выводы о влиянии семантических и грамматических свойств лексем на идиоматичность фразеологизмов.

Большая или меньшая степень идиоматичности фразеологии отражает в некоторой мере тенденции синтетизма или аналитизма

в системе языка. В.В. Виноградов писал: «В языке происходит постоянное столкновение аналитических тенденций, направленных на расчлененное понимание словосочетания, и тенденций синтетических, ускоряющих переход фразеологического сочетания в фразеологическое единство» (Виноградов 1977б: 160). А.В. Исаченко указывал на национально-языковую специфику проявления «семантической конденсации», которую он охарактеризовал как «процессы, связанные с утратой семантической расчлененности» (Исаченко 1958: 340). Семантическая конденсация при широкой трактовке может пониматься не только как универбация, т.е. преодоление формальной расчлененности языковых единиц (рус. *бить баклуши* → *баклушничать*, *тянуть канитель* → *канительиться*), но и как тенденция к усилению идиоматичности оборотов. Сопоставление фразеологии разных языков позволяет ответить на вопрос, где больше представлена определенная тенденция – в частности, нас интересовало сравнение сербского и белорусского языков по данным параметрам.

2.2. Метод определения идиоматичности сочетаний. Идиоматичность как градуальная категория

В рассматриваемых работах применяется определение идиоматичности И.А. Мельчука, обеспечивающее достаточно строгие и четкие критерии анализа. По словам В.Н. Телия, «это определение и по сей день позволяет формализовать интуицию говорящего» (Телия 1996: 20). Согласно И.А. Мельчуку, «сочетание является идиоматичным, если и только если в него входит хотя бы одно такое слово, которому при переводе сочетания в целом пришлось бы приписать переводной эквивалент, возможный для данного слова только при появлении этого слова одновременно со всеми остальными элементами сочетания (в определенном порядке), причем данное слово может встречаться без остальных элементов и имеет тогда другой перевод» (Мельчук 1960: 75). При рассмотрении внутриязыковой идиоматичности «переводной эквивалент» соответствует значению слова. Таким образом, из определения следует, что хотя бы одно слово в составе идиомы выступает в значении, отличном от словарного (узуального).

В соответствии с данной методикой, по данным толковых словарей устанавливаются значения лексем-компонентов ФО (учитываются все приводимые словарем значения многозначных слов), далее соотносится словарное значение лексем и их условное значение в составе ФО (такое «приписывание» значения каждому компоненту

оборота носит характер мысленного эксперимента).оборот считается идиомой, если хотя бы один компонент выступает в его составе в неузуальном значении и при этом встречается за пределами ФО: например, ФО *йрва ласйша* 'первая ласточка' означает 'первый признак, вестник чего-л.', т.е. оборот неидиоматичен по компоненту *йрва* и идиоматичен по компоненту *ласйша*. Если все компоненты ФО выступают в своих словарных значениях, оборот относится к неидиоматичным фразеологическим сочетаниям или выражениям (в зависимости от (не)свободного употребления слов-компонентов).

Важным параметром степени идиоматичности выступает мотивированность/немотивированность значения ФО, что устанавливается соотношением буквального и словарного значения оборота. В кругу идиом при помощи данного параметра разграничиваются фразеологические сращения и единства. Большая часть фразеологизмов в языке имеет образную мотивированность.

При наличии традиционной четырехчленной классификации фразеологизмов, большинство лингвистов справедливо рассматривает идиоматичность в качестве градуального свойства и отражения живых процессов в языке (о чем писал и В.В. Виноградов, см. п. 2.1; см. также Копыленко 1973). Идиоматичность оборотов по одному или нескольким компонентам указывает на различную степень выраженности данного свойства. В более поздней работе И.А. Мельчука введен термин «полуидиомы» («semi-phasemes») для оборотов, в которых реализуется узуальное переносное (или не первое) значение хотя бы одного из компонентов (MEL'ČUK 1995).

Пониженная степень идиоматичности отмечается для оборотов, отдельные компоненты которых характеризуются относительной автономностью. Исследователи говорят о «пороге идиоматичности» сочетаний (И.А. Мельчук), о семантически автономных (А.Д. Райхштейн) или эксплицитных компонентах фразеологизмов (А.М. Мелерович), о лексической и иной маркированности компонентов (В.П. Жуков), о дискретных идиомах (Д.О. Добровольский). Так, в ряде оборотов наблюдается некоторая соотнесенность значения компонентов с элементами значения идиомы: ср. бел. *важная птушка* 'человек с высоким положением', *вольная птушка* 'свободный человек', *ранняя птушка* 'человек, который рано встает', где прилагательные называют характеристики объекта, а компонент *птушка* 'птица' выступает в условном значении 'человек'. Относительная семантическая автономность некоторых слов в составе ФО обнаруживается в явлении фразеологической деривации (например,

баклушничайѝ, каниѝелийѝся), в антонимических отношениях компонентов (ср. *видеѝть все в розовом цвеѝте* и *видеѝть все в черном цвеѝте*), в различных трансформациях ФО в речи: субституции одного из компонентов (*воѝль войшующего в ѝустѝыне*), контаминации ФО (*бросайѝ уѝреки на веѝтер*) и др. (см. ЭМИРОВА 1988: 56–58; для сербского языка подобные примеры рассмотрены в работах ПЕТРОВИЋ 1982; МРШЕВИЋ-РАДОВИЋ 1987).

Градуальность идиоматичности проявляется и в том, что двучленная оппозиция «мотивированность – немотивированность» на самом деле включает больше членов и предстает скорее как “большая или меньшая степень мотивированности/ немотивированности”. Во-первых, мотивированность изменяется исторически, что обуславливает наличие ряда переходных случаев в синхронном плане. Во-вторых, мотивированность части оборотов зависит от субъективных факторов: известности тому или иному носителю языка связанных с фразеологизмами легенд, обычаев, суеверий и т.д.

Наличие устаревшей лексики в составе оборота обычно затемняет исходный образ, т.е. является характерной чертой сращений, однако это касается прежде всего лексических архаизмов: ср. непрозрачный оборот *турусы на колесах* и, с другой стороны, ФО *разиня рот, сломя голову*, в которых грамматические формы *разиня, сломя* соотносятся с современными формами *разинув, сломав*, и потому в данных оборотах, как справедливо считает Р.Н. Попов, присутствует образный стержень (Попов 1976: 12).

Устойчивые сравнения имеют свою специфику в плане идиоматичности. В своем большинстве они не относятся к идиомам, поскольку их компоненты употребляются в узуальном значении: например, *как рыба в воде*. Тема-рематическая структура сравнений, наличие сравнительного союза указывают на отсутствие в них такого семантического преобразования лексем, в результате которого одно значение слова замещается другим. По словам В.М. Мокиенко, «в сравнении [...] мы еще не имеем переноса значения, ибо все его элементы выражены эксплицитно» (Мокиенко 1989: 168). Перенос значения происходит при преобразовании сравнения в метафору: «исключение из сравнения компаратива *как* [...] осуществляет не только формально-синтаксическое, но и семантическое преобразование» (Арутюнова 1979: 155). Ср. обороты *как мокрая ворона* и *мокрая ворона* ‘о растерянном, жалком человеке’: если в первом ФО наблюдается только соположение, сближение двух объектов, то во втором – их отождествление на основании общего признака ‘жалкий, растерянный’.

Признак идиоматичности отмечается только для немотивированных сравнений: связь между тематической и эталонной частями таких единиц является непонятной, нелогичной, т.е. не может быть выведена на основе их дословной семантизации (Мечковская 2011).

Таким образом, представляется совершенно справедливым рассматривать фразеологию как континуум по степени идиоматичности, на котором «с одной стороны расположены свободные сочетания слов, с другой – абсолютные идиомы» (Мечковская 2005а: 79–80). Данный подход отражен во всех рассматриваемых исследованиях. Так, Е.Г. Панфилова представила 4-членную градацию речевых формул (коммуникативных клише) с максимальной, средней, низкой и нулевой степенью идиоматичности (Панфилова 2012); Е.Н. Ясюкевич при анализе паремий рассмотрела «оппозиции образность/необразность и полная образность/частичная образность» (Ясюкевич 2003: 5). Применение методики И.А. Мельчука отдельно для левой и правой части устойчивых сравнений позволило выявить 9-членную градацию сравнений в русском и английском (Долгова 2007), а также в сербском и белорусском языках (Голяк 2009).

2.3. Семантическая слитность и образность как отражение свойств лексем-компонентов и характеристик языков. Корреляция идиоматичности и полисемии

Исследование семантико-образной структуры фразеологии различных языков по методу И.А. Мельчука позволило авторам рассматриваемых работ прийти к следующим общим выводам.

Основной фонд фразеологии различных языков составляют образные обороты: фразеологические единства и мотивированные устойчивые сравнения, что объясняется типологическим сходством процессов фразеологизации свободных сочетаний лексем разной структуры.

Большая или меньшая степень семантической слитности фразеологии того или иного языка отражена в различном удельном весе классов фразеологизмов, рассмотренных в п. 2.2, а также в том, какое образное средство преобладает во фразеологии данного языка: метафора, метонимия, сравнение (поскольку сравнения чаще относятся к неидиоматичным оборотам).

Семантические свойства лексем-компонентов влияют на соответствующие свойства фразеологизмов. Большими возможностями

образного употребления и создания идиоматичности словосочетаний характеризуется конкретная лексика, обладающая соответственно бóльшим потенциалом метафорического употребления. Бóльшей образностью обладают слова, называющие видовые понятия, а не родовые; слова со значением зрительно воспринимаемых предметов (по сравнению со словами, ориентированными на другие каналы восприятия: слуховые, вкусовые и т.д.).

Так, сопоставление наших результатов с данными Н.Б. Мечковской, М.С. Гутовской, В. А. Шевцовой, О.А. Ивановой показало, что фразеологизмы с названиями животных, а также с названиями природных явлений обладают повышенной образностью по сравнению с оборотами, включающими количественные обозначения, метаязыковые лексемы, цветообозначения. Зоонимы и названия явлений неживой природы в этом плане активнее фитонимов (Иванова 2006: 2).

Выявленная характеристика фразеологии с зоокомпонентом объясняется следующими свойствами лексем. Во-первых, зоонимы и их дериваты, как активные, насыщенные коннотациями лексемы, характеризуются активностью семантического преобразования в составе фразеологизмов, при этом они обычно реализуют в ФО разнообразные неузуальные коннотации (не закрепленные в словарных переносных значениях слов), что обеспечивает идиоматичность фразеологизмов. Во-вторых, активность речевого употребления зоонимов и их широкие и свободные синтагматические возможности влияют на то, что в составе рассмотренных оборотов практически нет архаизмов или слов с «ущербной» сочетаемостью. В-третьих, зоокомпоненты, как лексемы с конкретной семантикой, участвуют в формировании наглядных фразеологических образов и тем самым усиливают мотивированность ФО. В-четвертых, переосмысление зоонимов и их дериватов в составе ФО часто отражает понятные и устойчивые, распространенные и за пределами фразеологии семантические параллели, что обеспечивает устойчивость мотивированности ФО. Так, большинство субстантивных фразеологизмов с зоокомпонентом (прежде всего ФО с субъектной ролью зоонима) основано на прямом уподоблении ‘животное-эталон → человек (реже другой объект)’, поэтому среди таких оборотов мало фразеологических сращений. В несубстантивных фразеологизмах также активно используются эталонные свойства зоонимов и их дериватов, актуальные в сознании носителей языка.

С другой стороны, фразеология с метаязыковыми лексемами базируется преимущественно на метонимии (более 80% русских и

английских ФО, по данным М.С. Гутовской), поэтому здесь «оппозиция образность/необразность является стертой» (ГУТОВСКАЯ 2004б: 78). По словам Н.Б. Мечковской, в группе русских градуально-количественных ФО наблюдается «повышенный удельный вес неидиоматичных и необразных оборотов» (по сравнению с ФО с иной семантикой) (МЕЧКОВСКАЯ 2005а). В этой группе фразеологизмов распространены номинации типа *високосный год*, *подростковый возраст* и т.д., которые являются основными средствами номинации соответствующих денотатов и лишены образности.

Особенностью фразеологии с зоонимами по сравнению с другими компонентами ФО является и повышенный удельный вес устойчивых сравнений, что связано с тенденцией активного использования образов животного мира в качестве эталонов сравнения в разных языках. Так, удельный вес сравнений в рассмотренной сербской и белорусской фразеологии с зоокомпонентом составляет соответственно 34% и 21%, тогда как в русской и английской фразеологии с метаязыковыми обозначениями эти показатели составляют всего 4% и 1,6% (ГУТОВСКАЯ 2004а: 10).

О связи образности паремий и семантических свойств лексем-компонентов пишет Е.Н. Ясюкевич: «Совокупный удельный вес образных и частично образных паремий в корпусе русских пословиц и поговорок больше, чем в английском пословицном корпусе, что коррелирует с большей конкретностью, бытийной направленностью лексики русских паремий и более высокой степенью абстрактности и рациональности английской пословицной лексики» (ЯСЮКЕВИЧ 2003: 3).

Слова разных частей речи имеют различную значимость в создании идиоматичности и образности фразем. В нашем материале существительные-зоонимы как в субстантивных, так и в несубстантивных оборотах чаще выступают в неузвальном значении (т.е. подвергаются переосмыслению), тем самым усиливая идиоматичность ФО. Это подтверждается данными монографии Д. Мршевич-Радович, где проанализированы многочисленные примеры сербских фразеологизмов, в которых носителем фразеологизации является именно существительное, а не глагол (МРШЕВИЧ-РАДОВИЧ 1987). По заключению Е.Г. Панфиловой, исследовавшей фразеологические гнезда с существительными, прилагательными и глаголами в русском, белорусском и немецком языках, «лексемы-существительные в трех языках характеризуются наибольшей значимостью в создании идиоматичности фразем, поскольку в семантике основной массы

идиом выступают в несловарных (уникальных) или переносно-образных словарных значениях. Глагольные лексемы в наименьшей степени обуславливают наличие свойств идиоматичности и образности ФО, поскольку достаточно часто употребляются в составе идиоматичных фразем в своих прямых словарных значениях» (ПАНФИЛОВА 2012: 15).

В рассмотренном нами корпусе сербских и белорусских фразеологизмов с зоокомпонентом наблюдается ряд межъязыковых различий. В сербском материале по сравнению с белорусским примерно на 20% ниже удельный вес идиом (а в рамках идиом на 10% меньше доля немотивированных оборотов, т.е. сращений). В сербских ФО роль сравнения и метафоры примерно одинакова, тогда как в белорусских ФО с зоокомпонентом метафор примерно на 20% больше, чем сравнений. Сербские сравнения чаще имеют нераспространенную компаративную структуру (62%), в то время как в белорусских устойчивых сравнениях доля таких оборотов только 21%. Все данные факты позволяют заключить, что для сербской фразеологии с зоокомпонентов характерна меньшая степень семантической слитности и соответственно бóльшая степень автономности компонентов: сербская фразеология чаще использует простые, понятные, эксплицитные образы. Это отражается и в большем варьировании лексического состава сербских фразеологизмов по сравнению с белорусскими: бóльшая автономность компонентов повышает возможности их синонимических замен. Можно предположить, что компоненты исследуемых сербских фразеологизмов чаще подвергаются окказиональным преобразованиям в речи. Разнообразный материал по данному вопросу представлен в работе В. Петрович (ПЕТРОВИЋ 1982). С другой стороны, можно предположить, что для сербского языка мало характерна фразеологическая деривация (*бити баклуши* → *баклушничать*).

Сопоставление результатов рассматриваемых исследований, выполненных на материале различных языков, приводит нас к выводу об устойчивой корреляции идиоматичности и полисемии, которые выступают в качестве двух комплементарных категорий.

Так, сербские зоонимы более полисемичны, чем белорусские (см. п. 1.2), при этом белорусская фразеология характеризуется большей степенью идиоматичности. М.С. Гутовская указывает, что «английские метаязыковые лексемы в среднем более многозначны, чем русские», при этом в материале автора 36 % идиом в английском и 58% в русском (ГУТОВСКАЯ 2004а: 14; ГУТОВСКАЯ 2004б: 73). В.А.

Шевцова пишет, что «относительное количество русских идиом меньше, чем немецких, поскольку русские цветообозначения более полисемичны, чем их немецкие соответствия» (ШЕВЦОВА 2004: 3).

Наличие большего числа немотивированных идиом (сращений) в одних языках по сравнению с другими некоторыми авторами связывается с возрастом языков. Так, Е.Г. Панфилова пишет, что «более высокий удельный вес полных идиом в рассматриваемом русском и немецком материале, чем в белорусском, объясняется более поздним периодом формирования современного белорусского языка по сравнению с немецким и русским. Чем старше язык, тем больше в его фразеологическом фонде оборотов, утративших образную мотивированность значения, а также больше фразем, содержащих лексические и грамматические архаизмы». Наличие в русском и немецком большего числа ФО, содержащих слова с фразеологически связанным значением, «также объясняется более ранними периодами формирования современных литературных русского и немецкого языков» (ПАНФИЛОВА 2012: 14–15). Вместе с тем, данный критерий не актуален для выявленных типологических различий сербского и белорусского как двух славянских языков с достаточно поздним формированием литературного языка на базе народных говоров.

4. Взаимосвязь тематических, грамматических и других свойств фразеологизмов и их слов-компонентов

Детальный анализ тематических, грамматических, прагматических свойств фразеологизмов в зависимости от свойств лексем-компонентов не входит в задачи настоящей работы. Укажем лишь на несколько наиболее значимых результатов, полученных в рассматриваемых работах.

Тематическая отнесенность фразеологизмов, по данным исследований, в определенной мере обусловлена особенностями образного потенциала лексем-компонентов (метафоричность или метонимичность), а также синтаксической позицией в составе ФО (синтаксическая независимая или зависимая). Тенденция к метафорическому употреблению и синтаксически зависимая позиция в обороте снижают возможность лексем детерминировать тематические свойства ФО.

Так, 75 % рассмотренных сербских и 84 % белорусских ФО с зоокомпонентом относится к понятийной сфере 'человек', второй по численности является сфера 'природа'. С другой стороны, фразеологизмы с метаязыковыми обозначениями чаще всего базирую-

ются на метонимии, а не метафоре, и таким образом «подавляющее большинство фразеологизмов (88% русских и 80% английских) остается в пределах метаязыковой сферы» (Гутовская 2004а: 16). По словам О.И. Ивановой, «в составе оборотов, относящихся к тематической группе ‘природные явления’, синтаксически независимые названия явлений природы выступают в своих «природных» (словарных прямых либо словарных метонимически переносных) значениях и тем самым удерживают оборот в той же тематической сфере» (Иванова 2006: 3).

Грамматические отличия в исследуемых фразеологических корпусах различных языков, в частности, соотношение номинативных и коммуникативных оборотов, а в рамках номинативных ФО – субстантивных, глагольных и других ФО, получают в рассматриваемых работах типологическое обоснование. Так, Е.Г. Панфилова указывает, что в немецком языке значительно больше коммуникативных клише, чем в русском и белорусском; в кругу фразеологизмов со структурой словосочетания в немецком на треть больше доля глагольных ФО. Все эти факты автор объясняет большей обязательностью глагола в немецком предложении. Глаголы больше всего влияют на морфологические и синтаксические свойства фразеологизмов, т.к. являются преимущественно их «стрержневыми» компонентами, тогда как существительные и особенно прилагательные играют гораздо меньшую роль, имея функцию синтаксически зависимых компонентов (Панфилова 2012: 17).

Сопоставление фразеологии близкородственных языков не обнаруживает значительных типологических различий по грамматическим признакам (русского и белорусского – Е.Г. Панфилова, сербского и белорусского – С.В. Голяк); зафиксированы только отдельные расхождения (например, употребление творительного сравнения в восточнославянских фразеологизмах, в отличие от южнославянских).

Прагматические свойства фразеологизмов, отраженные в наличии в их семантической структуре экспрессии, оценки, а также стилистической маркированности, авторы рассматриваемых работ справедливо связывают с коннотативным потенциалом лексем-компонентов, с идиоматичностью и образностью оборотов. Фразеологические единства экспрессивны в силу своей образности (например, серб. *ийица селица* ‘человек, который часто переезжает с места на место’). Немотивированные идиомы (сращения) экспрессивны в силу контраста, непонятности и абсурдности своей внутренней формы в сопоставлении с узуальным значением (бел. *сабаку з’еў* ‘приобрел

большой опыт'). Экспрессия также может быть обусловлена наличием в составе оборота компонента с фразеологически связанным значением, лексемы с экспрессивной семантикой (рус. *змея подкодная* 'злой, коварный, подлый человек'). Приемами усиления экспрессивности служат рифма, контраст (серб. *мешайи бабе и жабе* 'смешивать различные вещи'; бел. *змяняць быка на індыка* 'ошибиться в расчетах'), тавтология и повтор (рус. *ходить ходуном* 'находиться в непрерывном движении', бел. *з пустога хлява пустое цяля* 'ненужный'). С другой стороны, фразеологические выражения (т.е. неидиоматичные ФО) обычно имеют номинативную функцию и являются прагматически нейтральными (рус. *идти на пользу* и т.д.).

5. Заключение

Исследование таких вопросов, как активность лексико-семантических групп, идиоматичность и образность фразеологии, корреляции тематических и грамматических свойств фразеологизмов и их лексем-компонентов, на материале ряда славянских и неславянских языков позволяет сделать выводы о некоторых общих закономерностях организации лексико-фразеологического уровня, а также сопоставить типологические параметры языков.

Фразеологическая активность слов коррелирует с частотностью их употребления, полисемией, словообразовательной продуктивностью. Данные корреляции носят характер тенденций (статистических закономерностей), а не прямой зависимости. Наиболее тесную связь обнаруживают фразеологическая и словообразовательная активность лексических групп как два способа «несколькословных» наименований.

Основное влияние на формирование ядра лексической группы оказывают экстралингвистические факторы и отчасти – ряд языковых свойств лексем, что в данной работе показано на примере активности зоонимов в сербском языке. При характеристике активного словаря определенного языка необходим учет всех направлений активности и языковых свойств слов.

Идиоматичность является градуальной категорией и отражается в преобладании определенных классов фразеологизмов в языке. Большая или меньшая степень идиоматичности фразеологии связана в некоторой мере с синтетическими и аналитическими тенденциями в языковой системе. Идиоматичность и полисемия выступают в качестве комплементарных языковых категорий.

Сербская фразеология с зоокомпонентом по сравнению с белорусской отличается меньшей степенью семантической слитности, что коррелирует с большей активностью полисемии в сфере зоонимии в сербском языке. Большая автономность компонентов в рассмотренных сербских фразеологизмах проявляется в более частом варьировании лексического состава и трансформациях фразеологизмов в речи, а также в меньшей распространенности фразеологической деривации (универбации).

Идиоматичность и образность фразеологии обусловлены свойствами лексем-компонентов фразеологизмов (особенностями семантики, системными связями). В наибольшей мере идиоматичность фразеологии создает конкретная лексика со значением зрительно воспринимаемых предметов и метафорическим потенциалом (в первую очередь существительные, а не глаголы и т.д.).

Тематические, грамматические и прагматические свойства фразеологизмов в некоторой мере зависят от свойств лексем-компонентов, в частности, от их образного потенциала и синтаксической позиции в составе оборотов. Близкородственные языки, в частности, сербский и белорусский, не обнаруживают значительных типологических расхождений в грамматических характеристиках фразеологии.

Дальнейшее исследование фразеологии сербского и других славянских языков с применением методологии, использованной в рассмотренных работах, будет способствовать разработке типологии славянских лексиконов и общему пониманию организации лексической и фразеологической систем языка.

Цитированная литература

- АРАПОВ, Михаил В. “Активный словарь.” *Языкознание: БЭС*. М.: Большая Российская энциклопедия, 1998: стр. 22–23.
- АРУТЮНОВА, Нина Д. “Языковая метафора (синтаксис и лексика).” *Лингвистика и поэтика*. М.: Наука, 1979: стр. 147–173.
- ВИНОГРАДОВ, Виктор В. [1946] “Основные понятия русской фразеологии как лингвистической дисциплины.” *Избранные труды: Лексикология и лексикография*. М.: Наука, 1977а: стр. 118–139.
- ВИНОГРАДОВ, Виктор В. [1947] „Об основных типах фразеологических единиц в русском языке.“ *Избранные труды: Лексикология и лексикография*. М.: Наука, 1977б: стр. 140–161.

- ВУКОВИЋ, Гордана. „Зооними и фитоними у фразеологији.“ *Зборник Маџице Српске за филологију и лингвистику*. Нови Сад, 1994, XXXVII: стр. 167–175
- ГОЛЯК, Светлана В. *Сербская и белорусская фразеология с зоокомпонентом (зависимости между свойствами фразеологизма и слова-компонента)*. Дис. ... к.фл.н. Минск: 2003.
- ГОЛЯК, Светлана В. „Лексема као компонента фразеологизма (на примеру српских и белоруских фразеологизама са зоонимима.“ *Научни састѡанак славистиа у Вукове дане*, 34/1. Београд, 2005: стр. 173–182.
- ГОЛЯК, Светлана В. „Устаљена поређења у српском и белоруском језику са аспекта идиоматичности.“ *Научни састѡанак славистиа у Вукове дане*, 38/1. Развој модерног језика. Београд, 2009: стр. 211–220.
- ГУТОВСКАЈА, Марина А. *Лексико-семантические свойства слова и их проявления во фразеологии (на материале русской и английской фразеологии с базовыми метаязыковыми лексемами)*. Автореферат дис. ... к.фл.н. Минск: 2004а.
- ГУТОВСКАЈА, Марина А. *Лексико-семантические свойства слова и их проявления во фразеологии (на материале русской и английской фразеологии с базовыми метаязыковыми лексемами)*. Дис. ... к.фл.н. Минск: 2004б.
- ДОЛГОВА, Анна И. *Грамматическая и лексико-семантическая структура устойчивых сравнений как класса фразеологических оборотов (на материале русского, английского и немецкого языков)*. Автореф. дис. ... к.фл.н. Минск, 2007.
- ЕФРЕМОВА, Наталья И. *Закономерности грамматической и лексической организации народной афористики (на материале немецких и русских паремий)*. Автореф. дис. ... к.фл.н. Минск, 2003.
- ИВАНОВА, Ольга И. *Зависимости между словом и фразеологическим оборотом (на материале русских и английских фразеологизмов с названиями природных явлений)*. Автореф. дис. ... к.фл.н. Минск, 2006.
- ИСАЧЕНКО, Александр В. „К вопросу о структурной типологии словарного состава славянских литературных языков.“ *Slavia, Praha*, 1958, Роџник XXVII, Sešit 3: стр. 334–352.
- КОПЫЛЕНКО, Моисей М. *Сочетаемость лексем в русском языке*. М.: Просвещение, 1973.
- ЛЕБЕДЕВИЧ, И.Ю. *Семантическая структура лексических групп обозначений животных в современном русском языке*. Автореф. дис. ... к.фл.н. Минск., 1985.
- МЕЛЬЧУК, Игорь А. „О терминах устойчивость и идиоматичность.“ *Вопросы языкознания*, 1960, № 4: стр. 73–80.

- Мечковская, Нина Б. „Образная концептуализация градуально-количественных представлений в русской фразеологии.“ *Kognition, Sprache und Phraseologische / Paromiologische Graduierung*, Wiesbaden, 2005a: str. 58–153.
- Мечковская, Нина Б. „Градуально-количественная семантика в грамматике, лексике и фразеологии: уровневое своеобразие и межуровневые корреляции“ *Логический анализ языка: Квантитативный аспект языка*. Москва: Индрик, 2005б: стр. 448–465.
- Мечковская, Нина Б. „Семантическое своеобразие фразеологических сравнений: тема-рематическая неидиоматичность и градуальная мотивированность их внутренней формы“ *Литературная и диалектная фразеология: история и развитие* (Пятые Жуковские чтения): Материалы Междунар. научн. симпозиума. В 2 т. Т. 1. Великий Новгород, 2011: стр. 28–33.
- Мокиенко, Валерий М. *Славянская фразеология*. М.: Высш. шк., 1989.
- Москович, Вольф А. *Статистика и семантика: Опыт статистического анализа семантического поля*. М.: Наука, 1969.
- Мршевић-Радовић, Драгана. *Фразеолошке глаголско-именичке синџагме у савременом српскохрватском језику*. Београд: Филолошки фак-т, 1987.
- Назарян, Арманд Г. *Фразеология современного французского языка*. М.: Высш. шк., 1987.
- Носенко, Иван А. *Начала статистики для лингвистов*. М.: Высш. шк., 1981.
- Панфилова, Елена Г. *Семантико-грамматическая структура корпуса фразем с высокочастотными существительными, прилагательными и глаголами (на материале русского, белорусского и немецкого языков)*. Автореф. дис. ... к.фл.н. Минск, 2012.
- Петровић, Владислава. „Неки типови трансформација фразеолошких израза у језику новина.“ *Зборник Маџице Српске*, 1982, XXV/2: стр. 103–111.
- Пипер, Предраг и Мила СТОЈНИЋ. „Главне разлике између руског и српског језика“ Пипер П., Стојнић М. *Руски језик: изговор, грамаџика, конверзација, вежба*. Београд: Завет, 2002: стр. 301–306.
- Попов, Ростислав Н. *Методы исследования фразеологического состава языка*. Курск: Курский гос. пед. ин-т, 1976.
- Райхштейн, Александр Д. *Сопоставительный анализ немецкой и русской фразеологии*. М.: Высш. шк., 1980.
- СОССЮР, Фердинанд. *Труды по языкознанию*. М.: Прогресс, 1977.
- СУПРУН, Адам Е. *Лексическая типология славянских языков*. Мн.: Изд-во БГУ 1983.

- ТЕЛИЯ, Вероника Н. *Русская фразеология: Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты*. М.: Языки русской культуры, 1996.
- ШЕВЦОВА, Валентина А. *Русская и немецкая фразеология с прилагательными-цветообозначениями (зависимости между свойствами фразеологизмов и активностью цветообозначений)*. Автореф. дис. ... к.фл.н. Минск, 2004.
- ЭМИРОВА, Адиле М. *Русская фразеология в коммуникативном аспекте*. Ташкент: ФАН, 1988.
- ЯСЮКЕВИЧ, Елена Н. *Паремия как феномен языка: образно-смысловой и модально-синтаксический уровни (на материале русских и английских пословиц и поговорок)*. Автореф. дис. ... к.фл.н. Минск, 2003.
- MEL'ČUK, Igor A. „Phrasemes in Language and Phraseology in Linguistics.“ *Idioms: Structural and Psychological Perspectives*. Hillsdale / Hove, 1995: str. 167–232.
- СКОК, Petar. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: JAZU, 1971–1973. Knj. 1–3.

Светлана В. Гољак

РЕЧ И ФРАЗЕОЛОГИЗАМ: КОРЕЛАЦИЈА СВОЈСТАВА
(на примеру српског, руског, белоруског и других језика)

Резиме

У раду се разматрају активност речи; идиоматичност фразеологије; тематске, граматичке и прагматичке карактеристике фразеологизама; резултати се упоређују са резултатима истраживања која су обављена у Белорусији 2003–2012. (ментор: проф. др Н. Б. Мечковска).

Потврђене су директне корелације између фразеолошке активности лексема и њихове фреквентности у говору, као и њихове семантичке и творбене активности. Утврђено је да су најближе корелације између фразеолошке и творбене активности лексема. На примеру зоонима је показано да на фразеолошку активност лексема утичу њихова језичка својства, али да највећу улогу у формирању „језгра“ лексичке групе играју ванјезички фактори.

Идиоматичност, или семантичка спојивост фразеологије посматра се као градуелно својство које је у знатној мери условљено семантичким и

граматичким својствима лексема-компоненти. Идиоматичност у највећој мери формирају именице које имају конкретно значење и метафорички потенцијал. Установљена је комплементарна корелација између идиоматичности фразеологизама и полисемије лексема-компоненти. Мањи степен српске фразеологије са зоокомпонентом у поређењу са белоруском корелира са већом полисемијом зоонима у српском језику. Тематска, граматичка и прагматичка својства фразеологизама такође су доведена у везу са својствима лексема-компоненти.

Кључне речи: фразеологизам, лексема, корелација, активност, идиоматичност, зооним, српски, белоруски, руски.

ЈЕЛЕНА М. СТОШИЋ*

Универзитет у Нишу

Филозофски факултет

Департман за српски језик

ПОВОДОМ ПИТАЊА О ХРВАТСКОЈ ЋИРИЛИЧКОЈ БАШТИНИ

Предмет овог рада су ставови хрватских и босанских филолога о питању хрватске ћириличне баштине изнети у књизи сажетака реферата с међународног научног скупа који је одржан у Загребу 26. и 27. децембра 2012. године под називом *Hrvatska ćirilična baština*, као и сам повод за његово одржавање. У раду се скреће пажња на неке ставове који се, у најмању руку, могу сматрати спорним покушајима да се научно потврђене историјске и филолошке истине читају у новом, политичком кључу.

Кључне речи: хрватска ћирилица, српска ћирилица, палеографија, историја хрватског језика, историја српског језика.

У Загребу је 26. и 27. децембра 2012. године одржан међународни научни скуп под називом *Hrvatska ćirilična baština* „поводом 500. obljetnice tiskanja prve hrvatske ćirilične knjige“ у организацији ХАЗУ. У овом раду ћемо дати критички осврт на ставове појединих хрватских и босанских филолога о хрватској ћириличној баштини. Предмет наше анализе и критичког осврта неће бити сам научни скуп, јер му нисмо присуствовали, већ тезе које се износе у сажетцима поднетих реферата, у мери у којој су оне довољно развијене да се о њима може аргументовано расправљати,¹

---

*jelena.stosic@filfak.ni.ac.rs

¹ *Hrvatska ćirilična baština*. Књига сажетака, Razred za filološke znanosti, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2012. Књига сажетака састоји се од 48

као и у неким радовима са скупа који су се у међувремену појавили.²

На самом почетку сматрамо да треба поменути да су на скупу учествовали само хрватски и босански филолози – ниједан српски језички стручњак. О разлозима њиховог одсуства можемо само наслућивати, уверени да би валидност скупа свакако била већа да су и српски филолози учествовали у расправи.

Повод за одржавање овог скупа, како је већ поменуто, јесте штампање прве „hrvatske ćirilicne knjige“, односно *Dubrovačkog molitvenika* из 1512. године. Реч је заправо о *Српском молићвенику* из 1512. године, за који је Милан Решетар још 1938. утврдио да је писан српским језиком и који је исте године издала Српска краљевска академија (РЕШЕТАР 1938).

Аница Назор се у свом сажетку (*Dubrovački ćirilski molitvenik iz 1512. godine* (ХТБ 2012: 11–12)) позива на Решетарову констатацију да „има у Molitveniku mnogo oblika i riječi što se dandanas ne govore u Dubrovniku; prije svega sve što je preuzeto iz crkvenoga teksta a nije naše, a onda i ono nekoliko što je ostalo iz čakavsko dalmatinske matice, ali to ništa ne smeta da rečemo da je sve ostalo dubrovačko“. Наводи још и следеће Решетарове речи: „Srpski molitvenik štampan je ćirilicom, ali nije ustavnim slovima ni pravopisom pravoslavnih crkvenih knjiga kojima su prije njega štampane u Cetinju 1494. и 1495... već iznosi djelomice svoj tip ćirilskih slova koji je udešen prema ćirilskom rukopisu (zapadnoj ćirilici), kojom su se tada pisale kod nas stvari što nisu namijenjene ni pravoslavnoj crkvi ni pravoslavnoj veri, pa je zato skoropis bio ćirilsko pismo, što su redovno upotrebljavali naši katolici i muslimani“. У сажетку свог реферата, међутим, А. Назор *Молићвеник* не дефинише експлицитно као хрватску књигу. У раду се позива на речи С. Ившића, који је, како наводи, исте године када је Решетар издао *Молићвеник* и уз њега написао текст (1938), оценио да је заправо реч о млађој редакцији хрватског латиничког молићвеника који је издат око 1400. г. под називом *Вајћикански хрвајски молићвеник* (NAZOR 2012: 11). Ипак, она се у раду бави више описом књиге и садржаја и помиње три позната оригинала. Наводи Решетарове речи, у којима он истиче да је *Молићвеник* намењен пре

страна. Њен садржај може се видети на интернет адреси: http://info.hazu.hr/upload/file/Mediji_12/Cirilicna%20bastina%20knj%20blok%20i%20omot%20za%20web.pdf. (25. 4. 2013)

² Неколико радова изашло је у часопису *Hrvatska revija* 4, Matica hrvatska, Zagreb, 2012.

свега дубровачким католицима и због писма и због језика.³ На Решетарову констатацију да је језик *Молићвеника* чисто јекавски, без икаквог ширег објашњења, надовезује се: „*Naš je Molitvenik tiskan bosančicom*“ (2012: 7–8). Иако на неколико места каже да је реч о „*hrvatskoj*“, „*пашој*“ књизи, чини се да је ипак уздржана поводом тог питања.

У сажетку реферата на тему *Dubrovačke ćirilične oporuke iz 17. i 18. stoljeća* (ХТБ 2012: 32) Ивана Ловрић Јовић каже да је раздобље 17. и 18. века „*vrijeme kada se hrvatski jezik u dubrovačkim arhivskim spisima upotrebljava znatno više nego ranije*“ и да су документи у „*slavenskoj kancelariji*“, која је тамо деловала „*sve do 16. stoljeća*“, писани хрватским језиком и на ћирилици, а да су хрватски латинички текстови преовладали тек с ренесансом и хуманизмом. Њена тежња је „*da se istraži dubrovački pučki govor u predstandardnome razdoblju hrvatskoga*“.

Ту се очигледно заборавља на Србе католичке вере, који су се такође користили ћирилицом и српским језиком, као и Срби муслимани.⁴ Речи у *Молићвенику* које су преузете из црквеног текста а нису наше, како Решетар наводи, сасвим су очекиване јер је реч, дакле, о католичкој вери и латинском језику. Латински је романски језик па самим тим неразумљив слабије образованим или необразованим Словенима, због чега Решетар црквени лексички слој осећа као нешто што није наше. Пошто је било Срба католика у Дубровнику, католички црквени лексички слој се очекује, нарочито у делу верског карактера, на чему се не може заснивати теза о хрватској припадности *Молићвеника*.

³ Црквени језик православаца писан је уставним писмом, а све што је било у вези с православном црквом писано је на црквенословенском језику, док је код дубровачких католика писано брзописом, а језик је био народни, српски.

⁴ Вук је у чланку *Срби сви и свуда* заступао тезу да се припадност српском етникуму није заснивала на верској припадности говорника, већ на језику којим се користи, односно уколико говори српским језиком, тј. штокавским наречјем. Срби су говорили штокавским, а Хрвати чакавским и кајкавским наречјем (тезу о различитим наречјима српског и хрватског језика заступали су Вук Караџић, Франц Миклошич, Ђура Даничић у расправи *Разлике између језика српскога и хрватскога* из 1857. године, мада ће касније прихватити идеју о српскохрватском језичком јединству) (Ивић 1998: 231–232). Било је и Хрвата у Вуково време који су говорили штокавским наречјем, али то је био онај део који је био у непосредном додиру са Србима, или је пак реч о штокавском који је разнесен разним миграцијама српског становништва (Ивић 1986: 48–52; Ивић 1990: 96–97). Број Хрвата који је говорио штокавским наречјем био је веома мали, тако да није било основа да се оно назове хрватским. Године 1861. Вук ће у знатној мери признати да међу штокавским католицима може бити и Хрвата, као и то да вероисповест може бити критеријум при одређивању националне припадности (Ивић 1998: 231).

Дијалекат Дубровника, који је настао као романски град, до пред крај XV века био је романски (далматски) дијалекат. Стално досељавање Словена из околине, која је припадала немањихкој држави а касније припала граду, довело је до нестанка овог дијалекта. Дакле, у Дубровнику се, у самом граду, говорило штокавским јекавским у чијој је основи источнохерцеговачки дијалекат. Овај дијалекат ће се прво проширити код пучана, а касније код племства. За овај језик је било доста назива: *словенски*, *словински*, *нашки*, *илирски*,⁵ *рашки*, *српски*, *хрвајски* (само у неколико случаја), а у латинским записима *lingua serviana*, *caractere serviano*, *sermon serviano* (ANTONOVIC 2007: 190–191). У дубровачким архивским списима среће се од краја XV до XVIII века израз *lingua serviana* да означи српски језик, народни језик Дубровника, као различит од латинског или италијанског (Ивић 1986: 142). Марио Грчевић бавио се тумачењем тог израза: *Značenje izraza „lingua serviana“ u dubrovačkim spisima XV. stoljeća*, али у самом сажетку он своје тумачење не износи ни у кратким цртама.

Решетар је, као најбољи познавалац и проучавалац језика Дубровника, закључио да „ко дијели српско од хрватскога мора признати да је Дубровник по језику био увијек српски“ (РЕШЕТАР 1940: 355). Овакво схватање се заснива на лингвистичким критеријумима, односно тиче се дијалекатске основице дубровачког говора. Ивић (1986: 141) наводи да „има и појединости ситнијег лингвистичког ранга које тај говор повезују са западнијим штокавским говорима или са чакавским дијалектом“, што свакако не може говорити у прилог хрватском језику, који јесте био чакавски али никада штокавски у време Дубровачке републике. Наноси католичке црквене лексике очекују се, а чакавске особине, заступљене у веома малом броју, представљају „секундарне иновације које су се шириле из чакавских крајева путевима поморских комуникација“ (Ивић 1986: 80). Према томе, сматрамо да се Решетарове речи да у *Молићвенику* има „оно неколико (речи) што је остало из чакавско далматинске матице“, односе управо на ове секундарне иновације, на чему се не може заснивати његова припадност хрватском језику.⁶ Треба напоменути

⁵ Треба свакако указати на чињеницу да се илирско име односило пре свега на Србе (Ивић 1990: 102).

⁶ Чакавско-далматинска књижевност, као локална књижевност, за коју се може рећи да је била хрватска, јавила се пре дубровачке, српске, књижевности. У XV и делом у XVI веку ова је књижевност утицала на дубровачку, посебно на поезију.

да чакавско-далматинске матице није било јер је граница чакавске територије била око 70 км западније од Дубровника (Ивић 1986: 139).

Што се тиче констатације да су документи у дубровачкој канцеларији писани хрватским језиком и ћирилицом, она је нетачна. Да не може бити говора о хрватском језику, већ је речено. У Дубровнику се почело писати ћирилицом (српским језиком) око двеста година раније него латиницом, и то у посебној „словенској“ или „српској“ канцеларији, док је дубровачка администрација била на латинском или италијанском језику. Ћирилички рукописи су се до XV века тicali преписке са српским и босанским залеђем, која је турским освајањима, у другој половини XV века, замењена преписком с турским освајачем, који се у својој (службеној) преписци на Балкану служио српским језиком и ћирилицом.

У XV веку је писано латиницом, којом ће бити исписан велики део писане баштине српске, дубровачке књижевности. Ћирилицом ће се у XV веку и касније служити изванредан број људи, који су ово писмо називали српским (Ивић 1986: 138). У околини Дубровника ћирилицом се служило и католичко свештенство пишући на српском језику. Из тог времена потиче и *Српски молићвеник* (1512), који хрватска филологија присваја.

Како Решетар (1938: XIV) наводи, *Молићвеник* није штампан уставним словима ни правописом православних црквених књига којима су штампане прве књиге на Цетињу 1494. и 1495, већ типом ћирилице, „скорописом“, који су „редовно употребљавали наши⁷ католици и муслимани“. Међутим, хрватски и босански лингвисти у сажецима својих излагања ову варијанту ћириличног писма присвајају, називајући је *хрватском ћирилицом*, односно *босанчицом*.

Стјепан Дамјановић у сажетку свог, такође уводног, излагања (ХЋБ 9–10) наводи да се на великим деловима хрватске територије становништво користило (и) ћирилицом, и то од XI до XVIII века. Међутим, не помиње ко је чинио то становништво, што неће учинити ни у раду (ДАМЈАНОВИЋ 2012). Друго, не може се о тадашњој хрватској територији говорити са савременог становишта јер су многи делови Хрватске много касније ушли у њен састав, а и етничко хрватско име није одувек било заступљено тамо где је данас, него се постепено ширило.⁸ Ћирилицу којом се становништво кори-

⁷ Нема доказа да је Решетар под овим „наши“ мислио „хрватски“, чак је логично претпоставити да је мислио „српски“ или „дубровачки српски“.

⁸ О ширењу хрватског етничког имена на просторима где се одвајкада говорило српским језиком видети више у: Ивић 1990: 102–103 (фуснота).

стило назива хрватском, наводећи и њене три подврсте: дубровачку, босанску и средњодаматинску (пољичку). Сматра да „је у *hrvatske prostore* [ћирилица] *stigla tzv. južnim putem*“ (DAMJANOVIĆ 2012: 5). Осим епиграфике са простора Книна, Далмације и Херцеговине у којој долази, како истиче, до мешања глагољице и ћирилице, затим оних текстова који су писани само ћирилицом (наводи *Поваљски наџиџис* (1184) из Поваља на Брачу),⁹ много већи број ћириличких текстова чине „*tekstovi hrvatske i bosanske diplomatike i prepiske od 12. do 14. stoljeća, dakle banske i kneževske isprave, dopisivanje između Dubrovnika i drugih prostora*“ (DAMJANOVIĆ 2012: 5). Овде пре свега издваја *Повељу Кулина бана* (XII) и *Повељу бана Нинослава дубровачкој оџиџини* (XIII), истичући да је свестан да улази „у осјетљив и сложен проблем придруживања националних имена појавима из далеке прошлости“ и да жели нагласити да за њега „укључивање некога културнога феномена из прошлости у једну националну културу не значи аутоматско искључивање из друге или других“, па се тако *Повеља Кулина бана* „мора третирати као хрватски писмовни споменик првога реда, а хрестоматије хрватске писмености и слична дјела често га не уврштавају“ (DAMJANOVIĆ 2012: 5). Овакви ставови, разуме се, произвољни су и нетачни. *Повеља Кулина бана* први је споменик писан народним српским језиком. Нема основа да се овај споменик, као и остали које спомиње, сматра хрватским.

Различити називи у науци за варијанту ћириличног писма о којој је реч заснивају се на територијалној распрострањености писма или националној употреби: *босанчица*, *босаница*, *босанска азбука*, *босанско брзоџисно џисмо*, *босанска ћирилица*, *босанско-далмаџинска ћирилица*, *зајадна варијанџа ћирилског брзоџиса*, *зајадна (босанска) ћирилица*, *харвацко џисмо*, *рваско џисмо*, *сарџско џисмо*, *босанско-хрваџска ћирилица* и сл. (ЧИГОЈА 2006: 49). Сви ови називи именују варијанту брзописне ћирилице која се од XIII века употребљавала у Босни, а после у Хуму, Дубровнику и Далмацији. Схватање босанчице типичним босанским писмом произашло је као последица политичке тежње аустроугарских власти да се Босна изолује од Србије. Палеографским истраживањима, међутим, утврђено је да је реч о варијанти српског ћириличног брзописа (НЕДЕЉКОВИЋ 1955; ЧИГОЈА 2006: 49). Б. Недељковић (1955) говори о научној неоснованости термина *босанчица*, истичући да га Трухелка, који је први у науци почео употребљавати овај термин (*босанчица* или *босаница*),

⁹ О ћирилици на Брачу више у: Ивић 1991: 193–195.

ни сам јасно не дефинише. Како аутор истиче, Трухелка је имао политички а не научни задатак јер је уз посебан босански језик требало да иде и босанско писмо (Недељковић 1955: 283–284). И П. Ивић (1990: 99) такође сматра да је издвајање тзв. босанчице или босанско-хрватске ћирилице као посебног писма пракса потекла из политичких побуда, „која датира из доба аустро-угарске окупације“.

Говорећи о ћириличким исправама дубровачке канцеларије XV века (*Ćirilичke isprave dubrovačke kancelarije XV. st. između minuskule i kurziva*), Матео Жагар и Кристиан Паскојевић (ХЋБ 2012: 44) упозоравају да постоје везе између ћириличке писмености која се налази између минускуле и курзива с босанском и рашком ћириличком писменошћу. Не само да је постојала веза, то јесте био српски брзопис.¹⁰

С. Дамјановић (ХЋБ 2012: 10) констатује како ћириличком корпусу није била поклоњена долична пажња у хрватској филологији и истиче да је петстогодишњица „prve hrvatske tiskane ćirilичne knjige“ повод за „promišljanje kako uspješnije integrirati ćirilичni korpus u hrvatska filološka istraživanja“, само што се, морамо нагласити, овде покушава интегрисати ћирилички корпус писан на српском језику у хрватску писменост.

И док други европски народи имају једнописмену писану културу, Хрвати се могу „pohvaliti“ трима писмима: латиницом, глагољицом и ћирилицом, каже Јосип Братулић у сажетку излагања *Hrvatska ćirilica kao poslovno pismo* (ХЋБ 2012: 18). Он наводи да се „hrvatska ćirilica“ највише задржала као пословно писмо у канцеларијама у Дубровнику и на подручју Пољица код Сплита. С палеографског становишта, „hrvatska ćirilica“ је, наводи даље, развила неке облике какве нема ћирилица у „pisanoj kulturi slavenskih (Bugara, Srba, Ukrajinaca, Rusa...) i neslavenskih naroda (Rumunija) koji su se njom služili kao jedinim pismom“.

У раду *Hrvatsko-bosanska ćirilичna korespondencija 16. i 17. stoljeća* Лејла Накаш (2012: 12) даје палеографски опис слова која су карактеристична за „босанчицу“ која се употребљавала у кореспонденцији XVI и XVII века у хрватским и босанским канцеларијама, након што је истиснута класична форма минускуле. Истиче да су словне форме претрпеле „utjesaj prvog pisma – kod Hrvata latinice, a u Bosni arebice, a pokazuju se također primjeri unakrsnih utjesaja“ (ХЋБ 2012: 36). По њеним речима, од средине XVI века класична

¹⁰ Више у: Недељковић 1955.

минускула је потиснута, а следеће раздобље „obilježeno je velikom raznorodnošću slovnih formi“ (НАКАШ 2012: 13). „Morfologija slova u prvom stoljeću osmanske vladavine po svemu odgovara klasičnoj diplomatskoj minuskuli kakva je poznata u srednjovjekovnoj Bosni od logofeta Vlada i njegovog učenika Tomaša Lušca, a koja je svoje zlatno doba imala u dubrovačkoj kancelariji od kraja 14. i tokom 15. stoljeća, dok su najraniji sačuvani spomenici na tom pismu vezani za srpsku srednjovjekovnu državu“ (НАКАШ 2012: 12).

Тачно је да постоји специфичан инвентар слова ове варијанте српске ћирилице (палеографи углавном издвајају графеме *б, в, к, з*, затим *ч, з, ж, з, д, е*),¹¹ на коме и хрватски и босански лингвисти заснивају тумачења овог писма као хрватског односно босанског.¹² Утврђено је да су се нека од тих специфичних слова употребљавала не само у Босни и Далмацији већ и шире, изван подручја ћирилице код нас. Дакле, није тачно да тих облика нема ћирилица којом су се користили Срби и Бугари.¹³ Специфични облици наведених слова јављају се у *Врхлайској повељи* из 1302. године, која је настала у канцеларији краља Милутина. Ова повеља се сматра примером коначног развоја српске дипломатске минускуле (ЧИГОЈА 2006: 50). Тенденције у обликовању поменутих слова видљиве су већ у првим сачуваним споменицима српске ћириличке писмености, између осталог и у *Мирослављевом јеванђељу* (XII век).¹⁴ Постоје натписи на стећцима с подручја Македоније и Бугарске из каснијег периода који показују сличне тенденције у обликовању слова. Сматра се да је ову варијанту српске ћирилице, односно српску дипломатску минускулу у босанску државну канцеларију увео писар Владоје, који је на позив краља Твртка I дошао из Србије у Босну (1376) (ЧИГОЈА 2006: 50). Брзопис који се развио у дворској канцеларији краља Милутина преузели су и ћирилски писари Дубровачке републике (ИВИЋ 1998: 41).

Од XV века су се у Босни и Далмацији под утицајем латиничког правописа фонеме *љ* и *њ*, за које није било засебних слова у старој

¹¹ О облику ових слова в. у: ЧИГОЈА 2006: 50.

¹² Називи *хрвайска ћирилица* одн. *босанчица*, како је већ наведено, регионалног су карактера, али се на хрватску и босанску територију очито често гледа са савременог становишта.

¹³ Нове облике неких слова (*б, њ, а, к, в*) имају акт Ђурђа Бранковића из 1424. г. и деспота Стефана из 1457. г. (НЕДЕЉКОВИЋ 1955: 276).

¹⁴ Овде спадају и: потписи кнеза Мирослава и великог жупана Стефана Немање на латинском уговору (1186), *Повеља Кулина бана* (1189), потпис кнеза Мирослава (1190), *Вуканово јеванђеље* (XII век) (ЧИГОЈА 2006: 50).

српској ћирилици, почеле бележити словом ђерв испред слова *л* и *н*, а некад су се бележиле и по угледу на италијанску латиницу комбинацијом *ђерва*,¹⁵ слова *л* или *н* и слова *и*, а до тога је дошло под утицајем католичке цркве. Уосталом, та слова су се различито бележила и код православних писаца, нарочито оних који су се служили славеносрпским језиком. Посебна слова за *љ* и *њ* српска ћирилица није познавала све до Вука, тако да је нормално било да писци изналазе разна решења за њихово бележење. Католичко становништво које се служило овим писмом то решење је пронашло у латинском и италијанском правопису, чиме се оно одваја од црквенословенске ћириличке традиције а приближава се латинском и италијанском правопису (ЧИГОЈА 2006: 52).

Не може се негирати да је било мањег броја списа писаних на хрватском језику ћирилицом, али свакако не у Дубровнику. Ћирилица је у раном средњем веку, како истиче П. Ивић, обухватала све земље које су потпадале под српску државу (целу Босну и приморје све до доњег тока Цетине), али је прешла и ту границу и захватала је у XII и XIII веку и острво Брач. Ћирилица се ширила и већим делом копнене Далмације после босанских освајања крајем XIV века, док су касније миграције разнеле ћирилицу и много даље ка северозападу (Ивић 1986: 122), тако да о хрватској ћирилици не може бити речи.

Дакле, ћирилица јесте имала своје место у писмености чакаваца дуж јадранске обале. Њоме је у првој половини XV века записан статут аутономне кнежине Пољице код Сплита и ту се користила до XVIII века у локалној администрацији и преписци. Употреба ћирилице у северним крајевима била је краткотрајна у XV и XVI веку (Ивић 1986: 137).

Пољичким исправама писаним ћирилицом бави се Милко Брковић у раду *Neobjavljene poljičke ćirilske isprave* (ХЋБ 2012: 19–20; 2012: 26–28). Реч је о необјављеним пољичким ћириличким исправама (из раздобља од XVI до почетка XX века), за које наводи, према изворницима тих исправа који „ne donose sasvim jasne nazive za pismo kojim su one pisane, osim uopćenog naziva *hrvatsko (arvasko) pismo*,

¹⁵ J. J. Капел (ХЋБ 2012: 26) наводи да је ово слово српска редакција староцрквенословенског (старословенског) одбацила већ у XIII веку, а заборавља да се у текстовима на народном језику још у XII веку јавља у *Повељи Кулина бана* (1189) и остаје да живи у српској писмености, касније и са двоструком функцијом обележавања гласова *ћ* и *ђ*, добивши у Вуковој реформисаној ћирилици функцију означавања искључиво гласа *ћ*.

arvaska slova naša, rvaska slova, pismo hrvatsko i slično“, да се говор којим су писане назива „arvaski, jezik rvaski, naš jezik arvaski slavni“. За ову варијанту ћирилице наводи да се она у свакодневној комуникацији називала *хрвачица, глагољица, босаница* или *босанчица*. Овај аутор пољичке исправе упоређује са старијим исправама, из чега „закључује“ да су старији писари пољичких исправа следили формуларе „starohrvatske i humsko-bosanske srednjovjekovne isprave“. Каже и да су језик и писмо идентични с босанско-хумским ћирилским исправама. Како наводи, „Prvobitna izvornost i ujedno tradicija poljičke isprave je, dakle, u starohrvatskoj kancelariji, s utjecajem dalmatinskog notarijata i crkvenih isprava, odakle se širi prema kasnijem Humu i Bosni, a onda se tijekom i krajem humskog i bosanskog srednjovjekovlja ponovno iz Huma i Bosne vraća u Poljice da bi se tu zadržalo cijelo razdoblje novog vijeka“ (ХЋБ 2012: 20).

До ширења ћирилице у тим крајевима дошло је освајањима и разним миграцијама, тако да утицај може бити само једносмеран. У црквеној употреби у Пољицама тада је била глагољица, а оба писма ће касније потиснути латиница (ЂОРЂИЋ 1987: 63). Констатација да је језик идентичан не може бити тачна. Босанско-хумски правопис настао је на просторима где се говорило српским, штокавским језиком.

Милица Лукић и Вера Блажевић Крезич баве се у раду *Tragom hrvatske ćirilične baštine u Slavoniji* (ХЋБ 2012: 33; 2012: 19–23) заступљеношћу „hrvatskoćirilične (bosanične) pismenosti u Slavoniji tijekom 17. i 18. stoljeća“ и разлозима због којих је латиница коначно однела превагу над ћириличким писмом.¹⁶ За ћириличко писмо којим је штампано неколико књига прихватају, с дозом опрезности, назив „bosančica slavnskoga tipa“, која представља још један тип босанчице која се користила „na širem hrvatskom tlu (Dubrovnik, Poljice i šira Dalmacija)“. Сведок „hrvatskoćiriličke pismenosti“ је ратна кореспонденција која се одвијала за време ослобађања Славоније од Турака, као и дописивање са црквеним властима изван Славоније, а након ослобођења од Турака ћирилица се врло брзо изгубила (ЛУКИЋ, KREZIĆ 2012: 21).

У данашњој Славонији у средњем веку су се развили штокавски дијалекти као резултат бројних миграција нашег становништва, Срба жекаваца (ИВИЋ 1986: 43, 57). Осим тога, једна од покрајинских

¹⁶ О „хрватској“ ћирилици у средњовековној Славонији, како истичу ауторке, тешко је говорити јер нема историографских и филолошких извора. Примери које наводе засновани су само на претпоставкама.

књижевности на српском језику била је и славонска,¹⁷ настала крајем XVIII века. Не може се са савременог становишта и данашњих хрватских граница говорити о етничкој припадности Хрватима. Постоје многа сведочанства о томе да се за Хрвате на тим просторима није знало.¹⁸ Свест писаца о етничкој припадности била је регионално ограничена – себе су сматрали само Славонцима (Ивић 1986: 149), али су за свој језик славонски писци сматрали српски. На пример, Матија Рељковић у својим стиховима каже да су његови стари српски читали и српски писали, мислећи највероватније на ћирилицу, која је у XVII веку продрла из Босне, а у XVIII ју је заменила латиница (Ивић 1986: 154). Хрватско етничко име се у Славонији шири тек средином и у другој половини XIX в.¹⁹

Већ је поменуто да се тај тип ћирилице назива босанчицом, што је продукт из прошлог века. Чак до почетка XX века ћирилица се користила у Босни и у Херцеговини у беговским кућама под називом *сѣшара србија* (Ивић 1986: 155).

Брза превага латинице у овим крајевима, и осталим крајевима где је живело католичко становништво, резултат је уопштавања писма католичке цркве, између осталог и међу Србима католицима.

У сажетку излагања на тему *Hrvatska bosanička baština u djelima bosanskih franjevacā* (ХЋБ 2012: 23–24) Дарија Габрић Багарић и Маријана Хорват баве се баштином босанских фрањеваца. Оне излажу став да су у Босни „nepovoljne političke prilike prekinule kontinuitet književnoga i književnojezičkoga djelovanja, tako da prvi franjevački pisci u 17. st. otvaraju nove teme, traže prikladan jezični izraz i pronalaze uzore u dubrovačkoj i dalmatinskoj književnosti, a posredno i u glagoljaškoj“. Утицају дубровачке књижевности на књижевни рад босанских фрањеваца допринело је, како наводе, штокавско наречје Дубровника и графијска блискост босанчице, што се огледа у језику Дивковића, који је био зачетник фрањевачке књижевности. На крају заговарају тезу да је језик дубровачке прозе био један тип „koine-a“ и служио је као образац који ће користити писци с подручја провинције Босне Сребрене, а који ће у перспективи „tvoriti buduću standardnu novoštokavštinu“.

Јагода Јурић Капел (*Matija Divković (1563–1631) i Sava Mrkalj (1783–1833) – reformatori ćirilice*) (ХЋБ 2012: 26) сматра Матију

¹⁷ Језик ове књижевности био је икавски, иако је међу њеним писцима било и оних са екавском и икавско-јекавском заменом јата у свом језику (Ивић 1986: 149).

¹⁸ О овоме опширно пише Д. Петровић (в. Петровић 2007).

¹⁹ О хронологији ширења хрватског имена више у: Ивић 1990: 102–103.

Дивковића реформатором „bosanske/zapadne kurzivne ćirilice“ и пореди га са „Srbinom iz Hrvatske“ Савом Мркаљем,²⁰ који је морао „prvo odlučno stresti teret nepotrebnih slova slavenosrpskoga jezika kojega se drži srpska pravoslavna oligarhija“.²¹ Оно што им је заједничко, каже, јесте опредељење за народни језик као књижевни, али ни у једном тренутку не помиње да је тај народни језик, у ствари, српски код оба писца.

Босански фрањевци били су штокавци (јекавци или икавци), а ћирилица којом су писали је наставак средњовековне традиције (Ивић 1990: 98). У томе што се Дивковић у својим делима служио решењима за означавање слова *љ* и *њ* под утицајем латиничке ортографије, о чему је већ говорено, Ј. Ј. Капел види његову реформу ћирилице.

Сам Дивковић је свој језик сматрао српским, мада је себе сматрао Бошњак, а не Србином нити Хрватом (Ивић 1986: 154).²²

Познато је још да је језик дубровачке прозе писан јекавском штокавштином, а већ смо у овом раду говорили о том проблему. Што се тиче стандардне новоштокавштине коју ауторке помињу, она не потиче из Дубровника. О овом проблему у новије време писали су и српски и хрватски филолози, али су њихови ставови супротстављени – једни их заснивају на историјским и лингвистичким чињеницама, док их други често другачије тумаче. Д. Брозовић (1978) сматра да хрватски језички стандард²³ не потиче из XIX века од илираца или тзв. хрватских вуковаца, већ од славонских и далматинских писаца који су стварали у XVIII веку. Међутим, многи писци се нису осећали Хрватима, а „етничке формације којима су припадали ови списатељи касније [су се] уклопиле у хрватску нацију“ (Ивић 1986: 151). М. Ковачевић (2003: 46) истиче да превођење Хрвата у српски језик не почиње са илирским именом, већ је оно крајем XVI и почетком XVII века иницирано од стране Конгрегације за пропа-

²⁰ Сава Мркаљ није био Србин из Хрватске. Кордун, где је Мркаљ рођен, није био хрватска територија у XVIII веку.

²¹ Сава Мркаљ реформисао је црквенословенску (рускословенску) ћирилицу, а не славеносрпску, и то у два правца: за потребе књижевног језика на народној основи и за потребе цркве (Младеновић 2008: 61).

²² Санела Мушија (Минаљевић 2007: 133) истиче да Дивковић никада не употребљава речи *хрвајски народ* или *илирски народ* и *илирски језик* у насловима или посветама у својим делима, већ се служи терминима *словински народ*, *словински језик*, *босански језик* и *српска слова*. Све су то заправо називи за српски језик.

²³ О слабости оваквог схватања више у: Ивић 1986: 151–153.

ганду вере у Риму. Требало је да Бартол Кашић, као најбољи зналац илирског (дакле српског) језика, преведе *Нови завети*. Године 1604. он пише граматику *Institutionum linguae illirice libri duo*, граматику српског народног језика, како истиче Ватрослав Јагић (Пипер 1988: 81). Илирски покрет²⁴ је, дакле, завршна фаза, „фаза прихватања српског језика за хрватски“ (Ковачевић 2003: 46).

Кристијан Кухар као да је најдаље отишао у интегрисању хрватске баштине кад у сажетку свог излагања на тему *Liturgijska pripadnost evanđelistara kneza Miroslava* (ХТБ 2012: 29) каже да је *Мирослављево јеванђеље* дело писано хрватском ћирилицом и старословенским језиком хрватске редакције. Наводи да палеографска и филолошка анализа показују да је реч о делу тројице аутора „који су дуктус писања и илuminације учили у латинској традицији“. Припадност Источној цркви он види само у самом садржају, односно распореду текстова јеванђелиста по византијском обреду. „Nastanak evanđelistara“, наводи даље, „у времену литургијске неједначености изазива pozornost jer se radi o prijepisu s predloška који чува starinu u језику i садржају“.²⁵

У приморским областима још у IX и X веку било је неколико епископских седишта римске цркве, док су Срби у IX веку христијанизовани у духу византијског православља на грчком језику. Словенско богослужење на старословенском језику, ћирилицом, примили су у току X или најкасније до друге деценије XI века када је српска држава, Рашка и јужни делови, била у саставу бугарске државе (Ђорђевић 1978: 61; Младеновић 2008: 32).

Романски, а не хрватски, утицај постоји у орнаментици *Мирослављевог јеванђеља*, али не и утицај на саму графију и језик овог недатираног српског рукописа писаног за кнеза Мирослава, сина Завидина, како на крају наводи Глигорије дијак, један од два писара Јеванђеља, који је украсио књигу (аз грѣшны Глигорије дијак ... заставих сије јеванђелије златом кнезу великославному Мирославу сьну Завидину). Један од главних аргумената који говоре да је ово српски рукопис јесте гласовна појава која се јавља у још неколико

²⁴ Подсетимо се да је Љ. Гај рекао да њима „još niti izdaleka nije na um palo ikada tvarditi, da to nije sèrbski već ilirski jezik; pače ponosimo se i hvalimo Bogu Velikomu, što mi Hèrvati s bratjom Sèrbljima sada jedan književni jezik imamo“ (GAJ 1846: 124).

²⁵ Старији хрватски филолози нису сматрали *Мирослављево јеванђеље* хрватским: „Najstariji dulji evanđelistar *Mstislavovo evanđelje* prepisano je u početku 12. stoljeća, a poslije njega prepisano je SRPSKO (истицање J. C.) *Miroslavljevo evanđelje* potkraj toga stoljeća“ (VRANA 1993: 57).

најзначајнијих српских црквених књига: у *Вукановом јеванђељу*, *Брајковом минеју*, у *Београдском* и *Хиландарском њаримејнику*, у *Зборнику њоѡа Драгоља*²⁶ (Ивић 1998: 33). Реч је, наиме, о писању *лу* у речи *слунце*, односно рефлексу некадашњег вокалног *л* који је карактеристичан за призренско-јужноморавске говоре српског језика.

Немањихка, српска држава обухватала је и Босну, и Хум и Зету, а управо на тим просторима настаје *зейско-хумски* / *босански* правопис, како га А. Белић назива, или *босанско-хумски*, како предлаже Б. Чигоја. Главни писар *Јеванђеља* писао је босанско-хумским правописом, који се ослања на глагољску традицију.

Да је глагољица била у употреби на српским просторима, сведочи најстарији српски споменик, који је писан глагољцом. Реч је о *Маријином јеванђељу* (најкасније почетак XI века), за које је утврђено да је преписано на српском говорном подручју јер се у језичким особинама Маријиног јеванђеља запажају фонолошке црте карактеристичне за српски језик.²⁷ Претпоставља се да су Срби глагољицу примили из Охридске школе. То што се глагољица најдуже задржала код Хрвата, на Кварнерским острвима, не чини је хрватским писмом. Замена глагољице ћирилицом на нашим просторима није у потпуности истиснула глагољицу. О томе сведоче два одломка *Дела айосѡолских* Гршковићев и Михановићев, настала крајем XI или почетком XII века. Да је утицај глагољице постојао, односно да је она била у широкој употреби и у српској средини, показује и употреба глагољског слова *ћерв* у ћирилици (Вукомановић 2006: 248), чијом појавом, према мишљењу П. Ђорђића (1987: 64), почиње историја српске ћирилице. То слово јавља се у нашим најстаријим споменицима: *Повељи Кулина бана*, *Мирослављевом јеванђељу*, *Хиландарској њовељи Сѡефана Немање* и у другим.²⁸

Произвољно тумачење, са савременог становишта, територије на којој је настао босанско-хумски правопис, доводи до погрешног тумачења да је то дело писано хрватском ћирилицом и старословенским језиком хрватске редакције.

²⁶ Сви ови текстови потичу с краја XII и углавном из прве половине XIII века.

²⁷ Више у: Грковић-Мелѡор 2011.

²⁸ „Наши најстарији ћирилски споменици сведоче о томе да се у суштини задржао глагољски ортографски систем и у ћирилици, која оставља утисак не другог ортографског система, него верне транслитерације глагољице – ћирилица је представљала фонд слова помоћу којих се транскрибују глагољски текстови“ (Родић, Јовановић 1986: 8).

Закључак

У сажецима реферата са скупа ХЋБ постоји велики број нетачних констатација, посматрано из историјско-језичке перспективе. У таквој интерпретацији историје хрватског језика јасно су видљиве политичке тежње хрватских (и босанских) филолога. Питање које се намеће скупом о коме је у овом раду реч јесте зашто Хрвати желе да присвоје и ћирилицу. Један од разлога може бити ћириличка баштина настала на просторима на којима хрватски филолози темеље свој стандард, али би тражење одговора на ово питање захтевало много шири, социолингвистички приступ.

Покушали смо да подсетимо на уврежене научне истине којих су се држали и многи филолози XIX века, као и хрватски вуковци.²⁹ Научне пажње је достојан сваки напор да се прошлост народа процени и осветли, а обавезан услов, притом, јесте да то буде научна истина. Политичка оријентација у таквим задацима никад не бива од помоћи.

Тема овог рада није могла да обухвати све теме којих су се хрватски и босански филолози дотакли у својим сажецима са скупа о хрватској ћириличној баштини, као и у неколико у међувремену издатих радова. Нису обухваћени сажеци свих излагања јер сажеци често не дају довољно места за аргументацију и упућивање на изворе. Из неколико радова који су у међувремену штампани указали смо на оне погрешке које су нам се учиниле најкрупнијима, али свакако да тиме није све у потпуности исцрпено. Велики број података који се налазе у овим радовима захтева засебне осврте.

---

²⁹ И. Броз, Т. Маретић и Ф. Ивековић написали су и издали правопис, граматику и речник вуковског модела српског језика, који су Хрвати прихватили. Ови аутори су признавали да је то језик Вука и Даничића. „Свесно и намерно, ти су аутори темељили своја дела на грађи из списка Вукових и Даничићевих и из народних умотворина у Вуковим збиркама“ (Ивић 1991: 296).

Циџирана лиџераџура

- БЕЛИЋ, Александар. *Исџорија срџског језика*. Изабрана дела Александра Белића, седми том, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1999.
- ВУКОМАНОВИЋ, Славко. *Срџски језик и његов развој*. Завод за уџбенике, Београд, 2006.
- ГРКОВИЋ-МЕЛЏОР, Јасмина. „О формирању српске редакџије старословенског језика.“ *Бурђеви сџујови и Будимљанска еџархија: зборник радова*. Београд–Беране, 2011: стр. 43–49
- ЂОРЂИЋ, Петар. *Исџорија срџске ћирилице*. Друго издање, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1987.
- ИВИЋ, Павле. *Срџски народ и његов језик*. СКЗ, Београд, 1986.
- ИВИЋ, Павле. *О језику некадашњем и садашњем*. Београд–Приштина, 1990.
- ИВИЋ, Павле. *Из исџорије срџскохрватског језика*. Изабрани огледи II, Приредили: проф. др Слободан Реметић, проф. др Недељко Богдановић, Просвета, Ниш, 1991.
- ИВИЋ, Павле. *Преглед исџорије срџског језика*. Приредио Александар Младеновић, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци – Нови Сад, 1998.
- КОВАЧЕВИЋ, Милош. *Срџски језик и срџски језици*. СКЗ–БИГЗ, Београд, 2003.
- МЛАДЕНОВИЋ, Александар. *Исџорија срџског језика*. Одабрани радови, Чигоја штампа, Београд, 2008.
- НЕДЕЉКОВИЋ, Б. М. „О ’босанџици’“. *Прилози за књижевносџ, језик, исџорију и фолклор XXI/3–4*, 1955, 271–284.
- ПЕТРОВИЋ, Драгољуб. „Три стољећа хрватског стандардног језика.“ *Зборник Маџице срџске за филологију и лингвистџику 50/1–2*, Нови Сад, 2007: 655–667.
- ПИПЕР, Предраг. „Непознате свеске универзитетских предавања Ватрослава Јагића.“ *Зборник Маџице срџске за славистџику 35*, Нови Сад, 1988, 75–82.
- РЕШЕТАР, Милан. „Српски молитвеник од године 1512. Увод“, *Два дубровачка језичка сџоменика из XVI. вијека*. За штампу приредили М. Решетар и Ћ. Ђанели, Српска краљевска академија, Београд, 1938, XI–LXVI.
- РЕШЕТАР, Милан. „Најстарији дубровачки говор.“ (1940). У: Петар Милосављевић, *Срби и њихов језик*, Народна и Универзитетска библиотека, Београд 1997, 354–356.

- РОДИЋ, Никола и Гордана ЈОВАНОВИЋ. *Мирослављево јеванђеље*. Критичко издање, Београд, 1986.
- ЧИГОЈА, Бранкица. *Траговима српске језичке прошлости*. Друштво за српски језик и књижевност Србије, Београд, 2006.
- ANTONOVIĆ, Darko. „Pobjeda srpskog narodnog jezika za vrijeme austrougarske vladavine u Kotoru 1872. godine.“ Српски језик број 12/1–2, година XII, Београд, 2007.
- BRKOVIĆ, Milko. „Neobjavljene poljičke ćirilичне исправе.“ *Hrvatska revija* 4, Zagreb, 2012, 26–28.
- BROZOVIĆ, Dalibor. „Hrvatski jezik, njegovo mjesto unutar južnoslavenskih i drugih slavenskih jezika, njegove povijesne mijene kao jezika hrvatske književnosti“. U: *Hrvatska književnost u evropskom kontekstu*, Uredili: Aleksandar Flaker i Krunoslav Pranjić, Zagreb, 1978, 9–83.
- DAMJANOVIĆ, Stjepan. „Hrvatska ćirilична baština u povijesti hrvatske kulture i njezino mjesto u hrvatskoj filologiji.“ *Hrvatska revija* 4, Zagreb, 2012, 4–8.
- GAJ, Ljudevit. „Čije je kolo“. *Danica horvatska, slavonska i dalmatinska* 31, Zagreb, 1846, 123–125 (5. 3. 2014. преузето са интернет странице: <http://dnc.nsk.hr/Newspapers/LibraryTitle.aspx?id=d2e4bfc8-03b0-455f-bebc-2f6debc26ab2&y=1846&m=7&d=31#>).
- LUKIĆ, Milica i Vera Blažević KREZIĆ. „Tragom hrvatske ćirilичне baštine u Slavoniji.“ *Hrvatska revija* 4, Zagreb, 2012, 20–23.
- MIHALJEVIĆ, Vine. „Prilog znanstvenoj raspravi o djelima bosanskog franjevaца fra Mate (Matije) Divkovića.“ *Croatica christiana periodica* XXXI, 60, 2007, 131–142.
- MIOVIĆ, Vesna i Nikša Selmani. „Turska kancelarija i *acta turcarum* od vremena Dubrovačke republike do danas.“ *Anali Dubrovnika* 45, 2007, 235–284.
- NAKAŠ, Lejla. „Hrvatsko-bosanska ćirilична korespondencija 16. i 17. stoljeća.“ *Hrvatska revija* 4, Zagreb, 2012, 12–16.
- NAZOR, Anica. *Dubrovački ćirilски molitvenik iz 1512. godine*. *Hrvatska revija* 4, Zagreb, 2012, 8–11.
- VRANA, Josip. „Postanak i evolucija teksta staroslavenskih duljih evanđelistara.“ *Slovo: časopis Staroslavenskog instituta* 41–42–43, Zagreb, 1993, 57–76.

Елена М. Стошич

К ВОПРОСУ О ХОРВАТСКОЙ КИРИЛЛИЧЕСКОЙ ТРАДИЦИИ

Резюме

Предметом настоящей статьи является сборник тезисов докладов научной конференции *Хорватская кириллическая традиция*, состоявшейся в Загребе 26 и 27 декабря 2012 г. В статье особое внимание отводится взглядам хорватских и боснийских участников конференции, попытавшимся пересмотреть ряд доказанных научных положений, относящихся к истории сербской кириллицы, и интерпретировать их, вопреки давно установленным фактам развития кириллического алфавита, в актуальном политическом ключе.

Ключевые слова: хорватская кириллица, сербская кириллица, палеография, история хорватского языка, история сербского языка.

ЛИНГВИСТИЧКА СЛАВИСТИКА ДАНАС

хроника XV међународног славистичког конгреса
Минск, 20–27. VIII 2013. год.

Подсетимо се с поносом да је Међународни славистички комитет (МСК) формиран 1955. године у Београду, иако је Први међународни славистички конгрес одржан у Прагу 1929. године. Један од главних циљева МСК-а, како пише у првој и другој тачки Устава ове организације (GAJDA 2013), јесте успостављање међународне сарадње слависта, а тај циљ треба да се остварује сазивањем међународних конгреса и конференција, као и разменом информација и публикација међу националним славистичким комитетима и организацијама.

Сарадња међу славистима која је институционално почела да се развија у Београду пре 59 година резултирала је бројним конгресима и конференцијама комисија при МСК-у, па и петнаестим по реду Међународним славистичким конгресом, који је одржан у Минску од 20. до 27. августа 2013. године. Институције заслужне за организацију овог великог славистичког догађаја јесу Белоруски комитет слависта и Национална академија наука Белорусије. Најзаслужнији појединац за успешан ток овога конгреса био је др Александар Лукашанец, у то време председник МСК-а, члан-кореспондент НАН Белорусије, директор Института за белоруски језик НАН Белорусије и председник Комисије за творбу речи при МСК.

На свечаном отварању Конгреса пажњу су привукли делови говора А. Лукашанеца, у којима је он сумирао стање у славистици на почетку XXI века и могуће правце даљег развоја ове науке. Истакао је следеће: 1) Традиционално су се у славистици највише развијала контрастивна истраживања. Данас се све већа пажња посвећује

испитивањима појединачних словенских језика. С једне стране, таква приступ омогућава свеобухватнију анализу словенских језика, књижевности и култура у општесловенском контексту, али у некој мери угрожава компаративну славистику. Треба обратити пажњу на упозорење академика З. Тополињске, која је на Конгресу слависта у Љубљани, 2003. године, нагласила важност очувања и развоја контрастивних истраживања словенских језика. 2) На почетку XXI века суочени смо са увећавањем словенских области. Ова појава има два вида: а) Словени све интензивније насељавају несловенске земље, што на дневни ред ставља проучавање начина на који се словенски језици, књижевности и културе инкорпорирају у несловенским земљама; б) дошло је и до унутарсловенске екстензије, променила са мапа Европе, што доводи до даље диференцијације словенских култура, књижевности и језика. Ови услови отварају перспективу за развој социолингвистике и културологије у оквиру славистике. 3) Важан утицај на словенске језике има глобализација. Она се испољава кроз тенденцију интернационализације словенских језика, на свим нивоима, а посебно на лексичком. Ова појава умањује потребу за коришћењем унутарјезичких потенцијала словенских језика. 4) Промене у друштвеном и политичком уређењу словенских земаља довеле су и до тренда национализације у многим словенским језицима са циљем јачања националног идентитета и националне специфичности. Овај тренд се развија из више разлога: а) због јачања утицаја несловенског утицаја, тј. културне и језичке експанзије; б) због нових услова развоја неких словенских језика који су у сталној тесној сарадњи и конкуренцији са другим моћнијим језицима и културама. 5) У овом веку словенски језици се шире у нове пределе комуникације, технологија се све више развија, а то отвара могућност стварања нових функционалних стилова.¹

Рад на Конгресу је био организован у секцијама, али и у облику тематских блокова, округлих столова и презентација. На основу прописаних квота учесника (332 учесника из словенских земаља и 285 учесника из несловенских земаља) очекивала су се 622 учесника, а била су пријављена 594 реферата, од којих су 523 изложена на Конгресу. Српска делегација била је једна од најбројнијих – сачињавала су је чак 34 представника, што је више од укупног броја учесника

¹ Говор А. Лукашанеца на отварању Конгреса објављен је у *Билтјену XV међународног славистичког конгреса* (исп. БЮЛЕТЭНЬ).

из свих других земаља бивше Југославије (Словенија – 10; Хрватска – 18; Босна и Херцеговина – 3; Црна Гора – 2; Македонија – 8).²

1. Рад у секцијама. Из области славистичке лингвистике у секцијама је изложено 272 реферата и око 100 радова у тематским блоковима, а то значи да је у односу на укупан број пријављених реферата било више оних из области лингвистике него оних из области књижевности. У Програму конгреса, 272 пријављена реферата распоређена су, према тематици, у седам великих секција, које су, даље, биле груписане у мале секције. Послужићемо се том широко постављеном тематском поделом коју су направили организатори (Микалај и др. 2013) да бисмо у најгрубљим цртама представили Конгрес у Минску, али и шире – да бисмо размислили о темама и интересовањима слависта на почетку XXI века.

1) СЛОВЕНСКИ ЈЕЗИЦИ СА ИСТОРИЈСКОГ И АРЕАЛНОГ АСПЕКТА. Прву групу реферата сачињавају они у којима се словенски језици испитују са ареалног и историјског аспекта. У ову секцију спада 40 пријављених реферата, од којих су два написали српски лингвисти: Р. Маројевић изложио је реферат *Узајамни однос суфиксалних и синтаксичких њосесивних форми у њрасловенском језику (генеа њосесивних суфикса и историја њосесивног даџива и гениџива)*, а Марта Бјелетић и Јасна Влајић Поповић представиле су методолошки аспект будућег једнотомног етимолошког речника српског језика. У овој секцији радове су излагали Ж. Ж. Варбот (Русија), С. М. Толстој (Русија), М. Јакубович (Пољска), Т. О. Черниш (Украјина), Л. В. Куркина (Русија) итд. Теме реферата тичу се етимологије у најширем

² Пошто је XV међународни славистички конгрес и јубиларни, прилика је да, у сажетом виду, упоредимо рад Првог међународног славистичког конгреса одржаног у Прагу 1929. године са овим последњим, одржаним у Минску. Занимљиво је да је Конгрес у Прагу окупио 544 слависта, што је слично као данас. То значи да су конгреси слависта од самог почетка били масовни и важни славистички догађаји. Међутим, на Конгресу у Прагу учествовао је чак 361 домаћи (чешки) учесник, а само 183 странца из 7 земаља. У Минску је учествовало 47 белоруских лингвиста, а 476 учесника стигло је из чак 33 земље (не рачунајући Белорусију). Дакле, број учесника је сличан, али се мења структура учесника. Касније су уведене квоте, па из земље-домаћина не може више учествовати највећи број учесника. Из тадашње Југославије на Првом славистичком конгресу учествовало је 20 слависта, а у Минску је учествовало 75 учесника са те територије. Податке о Конгресу у Прагу 1929. године износимо на основу хронике тог конгреса, коју је написао А. Белић и објавио 1929. године, на страницама овог часописа, у осмој књизи *Љужнословенског филолога* (Белић 1929).

смислу, прапостојбине Словена, структуре прасловенског језика, као и језичких веза: балто-словенских, словенско-германских, словенско-иранских и других. Запажа се и све веће интересовање за реконструкцију прасловенског лексичког фонда (нпр. у реферату Ж. Ж. Варбот), за опис структурно-семантичких односа међу прасловенским лексемама које припадају различитим тематским групама (нпр. у реферату Л. В. Куркине, која се бавила словенском земљорадничком лексиком), па чак и за парадигматске лексичке односе (као у реферату Т. О. Черниш, која се смело упустила у испитивање прасловенске синонимије).

2. ИСТОРИЈСКИ ОПИС СЛОВЕНСКИХ ЈЕЗИКА И ДИЈАЛЕКТОЛОГИЈА. У овој секцији било је пријављено 35 реферата. Српску лингвистику представљали су реферати Слободана Реметића *Српски дијалектолошки атлас у светлу језичке и дијалекатске интерференције (лингвистички и социолингвистички аспекти)* и реферат Првослава Радића *Косовскометохијска словенска периферија између језичких архаизама и иновација*. Радови из ове групе посвећени су историји словенских језика, дијалектологији, лингвогеографији. Пажњу привлаче реферати В. Радеве (Бугарска) о општесловенској лексици у бугарским дијалектима, Т. И. Вендине (Русија) о типологији архаичних ареала Следије, Б. Вимера (Немачка) о стратификацији ареалних црта у балто-словенском пограничју. Говорило се и о различитим типовима језичких интерференција, као што је опис пољских говора у Сибиру, пољско-украјинске језичке везе, језик чешких имиграната на Северном Кавказу итд.

3. СЛОВЕНСКИ ЈЕЗИЦИ И КУЛТУРЕ (ДИЈАХРОНИЈСКИ АСПЕКТ). Ова секција обухватала је 47 реферата, а међу њима и рад српског представника Димитрија Калезића (*Богословска вредност старословенског језика*). Пажњу привлаче многи радови, а посебно они које су написали руски аутори. Н. Н. Запољска је представила црквенословенски језик од XI до XVII века као граматику грешака. Н. В. Николенкова је показала неколико стратегија формирања црквенословенског језика као језика науке у XVII веку (на примеру превода Атласа Влаец) и тиме показала како се у модерним дијакхронијским истраживањима развија и стилистика црквенословенског језика. В. М. Мојсиенко и О. И. Ника (Украјина) анализирали су тзв. *просјумову* у Украјини и Белорусији у 16. веку. У овој секцији представили су се својим радовима, између осталих, и Е. М. Верешчагин (Русија), В. Чермак (Чешка), А. М. Молдован (Русија), али и поприличан број слависта из несловенских земаља: М. К. Мекроберт (Велика

Британија), И. Хегедуш (Мађарска), С. дел Гаудио (Италија), Д. Томас (Немачка) и др. Највећи број радова односи се на словенску писменост у различитим етапама њеног развоја.

4. ЈЕЗИЧКА СИТУАЦИЈА У СЛОВЕНСКОМ СВЕТУ. Под овом широком темом окупљено је 45 реферата посвећених различитим питањима савремених књижевних словенских језика: унутрашњи и спољашњи фактори у формирању и трансформацији словенских књижевних језика; тенденције развоја словенских језика у 21. веку; језичка политика; утицај глобализације на словенске језике; проблеми језичке идентификације; социолингвистика; психолингвистика. У овој секцији своје радове изложило је двоје српских лингвиста: Јелица Јокановић Михајлов (*Прозодија и проблем идентификације и самоидентификације*) и Вељко Брборић (*Савремени правописи српскохрватског језика на почетку XXI века*). Пажњу привлаче и многи други радови. Издвојићемо рад А. Аркхангелске (Чешка) о језичкој ситуацији у словенским земљама и о питањима лингвоекологије,³ чиме је у славистици разрадила употребу термина и појма *лингвоекологија*, за који се не може рећи да је општепознат. Увек је инспиративно чути реферат у којем страни слависти анализирају језичка питања у нашем језику, па се, у том смислу, издваја рад Г. П. Пилипенко (Русија): *Двуязычное образование в полиэтничных славянских регионах (Воеводина и Прекмурье): социолонгвистический аспект*.⁴ Л. В. Ричкова (Белорусија) образлагала је важност развоја специјалне лексике у матерњем језику, као и важност стилског раслојавања матерњег језика. Значај рада је и у томе што се у њему говори о важности и теоријским основама језичког и лексичког планирања матерњег језика.

³ *Еколингвистика* или *лингвоекологија* је наука о узајамном односу између језика и окружења, а под окружењем језика подразумева се друштво које користи језик као један од својих кодова. Термин је 1970. године увео амерички лингвиста Е. Хауген са идејом да се језици попут различитих врста животиња и биљака налазе у стању равнотеже, конкуришући један другоме и само њихово постојање зависи од њихових међусобних односа. У поменутом реферату А. Аркхангелске анализирају се језички облици и структуре које настају у словенским језицима због родне равноправности, тј. потребе да се успостави и језички видљива равнотежа међу половима.

⁴ Као што се и могло очекивати, интересовање страних слависта за српски језик није било велико. Једва да се може избројати око 5 радова који су у потпуности посвећени српском језику. Највеће интересовање, разуме се, страни слависти показују према руском језику, али и према осталим источнословенским језицима.

5. СИНХРОНИЈСКО-ТИПОЛОШКА И КОНТРАСТИВНА ИСПИТИВАЊА СЛОВЕНСКИХ ЈЕЗИКА. У ову секцију уврштена су чак 74 реферата из више различитих области: фонологија, акцентологија, творба речи, аспектологија, синтакса, лексикографија, лексикологија, фразеологија, лингвистика текста, анализа дискурса. Од српских представника у овом блоку своје реферате излагало је 7 учесника: Предраг Пипер (*Грамаџичка средсџва за изражавање искључивања у словенским језицима*), Милош Ковачевић (*Предикаџски аџозиџив без неџсредне везе с џредикаџиом*), Драгана Мршевић Радовић (*Срџска фразеологија и евроџско кулџурно наслеђе*), Срето Танасић (*Слагање везника и џарџикула у координираним конџируџијама*), Душка Кликовац (*Грамаџичка катџегорија лица код џоказних речи у срџском језику*), Људмила Поповић [*О џерфекџу и џлусквамџерфекџу у словенским језицима (на џримџеру конџирасџивне анализе срџског и истџочнословенских језика)*], Рајна Драгићевић (*Глаголи са два џрефикса у срџском и другим јужнословенским језицима*).

Б. Ј. Норман (Белорусија) испитивао је џсеудоисказе у словенским језицима. На материјалу руског, белоруског, украјинског, пољског, чешког, бугарског и српског језика, показао је металингвистичке, фатичке и естетске функције псеудоисказа (као што је, на пример: *Безбојне зелене идеје сџавају бесно*). А. В. Бондарко (Русија) анализирао је делове текста у систему функционалне граматиџе. Прецизније – испитивао је семантику *временског џорџџка*, а то је један од елемената темпоралности који се не реализује само у посебним исказима, већ и у целом тексту. Е. Ј. Иванова (Русија) упоређивала је сентенџијалне клитике у руском језику у односу на јужнословенске језике. Белоруски лингвисти А. В. Никитевич и И. С. Ровда писали су два одвојена реферата о безеквивалентној лексици и лакунама у белоруском језику у односу на друге словенске језике (пре свега руски, али и чешки).⁵ Ц. Иванова (Бугарска) писала је о колокаџијама као диференџијалној особини јужнословенских језика. И. Страмљич Брезник показала је на примеру словеначког језика творбени потенцијал узвика у словенским језицима. Е. А. Карпиловска (Украјина) бавила се конкуренџијом домаћих и страних творбених ресурса у словенским језицима.

6. ЈЕЗИЧКА СЛИКА СВЕТА СЛОВЕНСКИХ НАРОДА. У овој секцији било је представљено 18 реферата, а међу њима и реферат српске

⁵ Очигледно је да је објављивање речника белоруске безеквивалентне лексиџе (ШКРАБА 1994) подстакло белоруске истраживаче на испитивање овог типа белоруске лексиџе.

представнице Стане Ристић (*Елементи језичке слике светиа у дескриптивној лексикографији – језички и културни стереотипи*). Радови у овој секцији били су посвећени когнитивистичким испитивањима, етнолингвистици, лингвокултурологији, лингвопрагматици. Ове лингвистичке дисциплине, које проучавају везу између језика и културе, интензивно се развијају у славистици, нарочито у русистици и полонистици. Посебна секција на Конгресу која је посвећена питањима везе између језика и културе један је од показатеља развоја ових дисциплина. Ова тема се не обрађује само у 18 реферата ове секције, већ она, из другог плана, боји и многе друге реферате представљене на Конгресу. Треба нагласити да је у оквиру тема из области књижевности постојала секција под називом *Словенски фолклор, митологија и традиционална духовна култура*. Чак 40 представљених реферата у тој секцији посвећеној науци о словенским књижевностима надовезују се на лингвокултуролошка истраживања из секција науке о словенским језицима. Осим тога, организована су и два тематска блока под називом *Фолклор и фолклористика у светиу постмодернизма* и *Вредности у културно-језичкој слици светиа Словена и њихових суседа*.

В. Б. Колосова (Русија) анализираше је народну етимологију и етимолошку магију у словенској народној ботаници. А. Пејановић (Црна Гора) истраживала је сталне епитете као етнокултурне маркере. С. Веновска-Антевска и Б. Маленко (Македонија) бавиле су се лингвокултуролошким аспектима асоцијативног метода у јужнословенским језицима. Неколико аутора упоређивало је појединачне концепте у словенским језицима. Пажњу су привукли следећи концепти: *истина* (Ј. Чакрова-Бурлакова, Бугарска), *дом* (С. Саваниевска-Мохова, Пољска), *време* (М. Китанова, Бугарска), *огањ* (Л. В. Домилевска, Украјина), *лакоћа – тежина* (И. А. Седакова, Русија).

7. КОМПЈУТЕРСКА И КОРПУСНА ЛИНГВИСТИКА У СЛАВИСТИЧКИМ ИСТРАЖИВАЊИМА. У овој, радовима најсиромашнијој секцији нашло се само 8 реферата. Међу њима није било оних које су написали српски учесници. Референти су представили своје радове о корпусима словенских језика, о интернет ресурсима, о лексикологији и граматици из угла корпусне лингвистике. Број изложених реферата јасно говори о лошем статусу корпусне и компјутерске лингвистике у славистици. Иако се једна грана савремене светске лексикологије окреће према корпусној лингвистици, за њу, нажалост, не постоји нарочито интересовање у савременој славистици. Истине ради, треба додати да је 5 реферата било изложено и на тематском блоку посвећеном

паралелним словенским корпусима и још четири на тематском блоку посвећеном корпусу *iSibislav*.

Б. Тошовић (Аустрија) представио је Гралис-Корпус. В. Број и Е. Адамов (Немачка) говорили су о корпусу EuroSlav 2010. Д. Столац (Хрватска) испитала је хрватски допринос базама струковних назива.

II. Тематски блокови. Посебан квалитет Конгреса у Минску представљали су тематски блокови. Организовано их је укупно 25. Лингвистичким истраживањима у ужем смислу било је посвећено чак 17 блокова: 1) *Помешани говори или њомешани сисџеми: сџонџано и конвенционализовано мешање кодова као њоследица језичког конџакџиа суйсџандардних језичких варијеџеџа* (3 реферата, модератор Г. Хентшел, Немачка); 2) *Национално и оџиџеевроџско у словенској фразеологиџи* (3 реферата, модератор В. М. Мокиенко, Русија); 3) *Словенски национални сџилови: савременосџи и џерсџекџиве* (7 реферата, модератор Н. И. Кушина, Русија); 4) *Паралелни словенски корџуси* (5 реферата, модератор М. Лазињски, Пољска); 5) *Вредносџи у кулџурно-језичкој слици свеџа Словена и њихових суседа* (8 реферата, модератор: Ј. Бартмињски); 6) *Творба речи и нове функционалне сџилови у словенским језицима* (7 реферата, модератор Е. И. Корјаковцева, Русија – Пољска); 7) *Словенска џериферија – балкански ценџар* (Комисија за балканологију при МКС); 8) *Лингвистџичка еџисџемологија: исџорија и савременосџи* (5 реферата; модератор: Н. Запољска, Русија); 9) *Месџо македонског језика у словенском и балканском језичком свеџу* (6 реферата, модератор М. Марковић, Македонија); 10) *Социолингвистџички факџори и џромене у словенским језицима на џрелазу између XX и XXI века* (5 реферата, модератор Х. Курек, Пољска); 11) *Информационо-џреџраживачки језици у сисџему славистџичке информације iSibislav: данас и суйџра* (4 реферата, модератор З. Рудњик-Карватова, Пољска); 12) *Грамаџике словенских језика: основа џиџологије и карактерологије* (5 реферата, модератор К. Городењска, Украјина); 13) *Грамаџика у речнику и речник у грамаџици* (6 реферата, модератор Ј. Апресјан, Русија); 14) *Традиционални и нови џрисџуџи у словенској ономасџици* (5 реферата, модератор А. Галковски, Пољска); 15) *Језичко џраво и словенски језици* (5 реферата, модератор Х. Гладкова, Чешка); 16) *Лингвистџика дискурса и џерсџекџиве њеног развоја у џарадигми словенске славистџике* (6 реферата, модератор И. Ухванава-Шмигава, Белорусија); 17) *Јужнословенски језици у са-*

временим условима: крај XX – почетак XXI века (4 реферата, модератор Д. Пандев).

У најкраћим цртама представимо само један тематски блок *Творба речи и нови функционални стилови у словенским језицима*. Један од разлога због којих представљамо баш овај блок лежи у томе што се промене у словенским језицима одражавају пре свега у грађењу нових речи и што кратак осврт на ове радове представља и најгрубљу скицу најновијих промена у словенским језицима. Овај тематски блок организовала је пољска и руска лингвисткиња проф. др Елена Корјаковцева. Учествовало је седам стручњака за творбу речи, а очи Конгреса објављен је и зборник који садржи радове представљене у том блоку (КОРИАКОВСЕВА 2013)⁶. Учесници тематског блока су чланови Комисије за творбу речи Међународног славистичког комитета, тако да рад овог блока представља део разгранатих активности ове комисије.

Први реферат изложила је Е. Корјаковцева (Пољска). Реферат носи наслов *Словообразовательные ресурсы новых функциональных стилей славянских языков*. Ауторка полази од констатације да „амероглобализација“ доводи до снижења стилске разнородности у словенским језицима и укидања граница међу функционалним стиловима. Жаргонски, разговорни и неформални регистри утичу на „снижавање“ неутралног стила, а једини функционални стил који није захваћен стихијом снижавања и вулгаризације јесте научни стил.

Г. П. Нешчименко (Русија) аутор је реферата *Компьютерная коммуникация в зеркале современной публичной речевой культуры и актуальных деривационных закономерностей (в сопоставительном аспекте)*. Рад је посвећен анализи језика јавног саопштавања, за који ауторка каже да је крајем XX века заузео доминантан положај у систему комуникације. Електронско јавно саопштавање је свима доступно и то је један од разлога који му омогућава репрезентативност. Ауторка наводи бројне примере из јавног електронског саопштавања у руском и чешком језику и констатује да су се крајем XX века променили вредносни оријентири и повукли за собом снижавање равни језичке културе. Језичка норма у словенским језицима постаје све нестабилнија, а преко средстава јавног информисања, утицај разговорног језика постаје све јачи.

И. Онхајзер (Аустрија) насловила је своје истраживање *Стирание стилевых границ в словообразовании и словоупотреблении*.

⁶ Детаљније о овом зборнику радова исп. Драгићевић (2014).

Ауторка је започела своје излагање присећањем на један зборник који је пре 10 година уредио С. Гајда. На основу анализе и поређења језичког материјала у истраживањима из тог зборника закључено је да су основне тенденције у вези са творбом речи у словенским језицима интернационализација и национализација, прагматичко-стилске тенденције (тј. експресивизација) и тенденција језичке економије. Ауторка се надовезује на резултате до којих се дошло пре десет година и у свом раду покушава да одговори на питање да ли још увек важе наведене тенденције. У другом делу рада, анализира ла је актуелне процесе у творби и употреби речи на материјалу руских „Речи године“ и „Антиречи године“ од 2007. до 2011. године. Ауторка је закључила да се опште тенденције творбе речи одражавају и на тзв. Речима године. Те лексеме сведоче о адаптивној и интегративној функцији творбе речи. Велики број „Речи године“ базира се на калкирању и хибридизацији. Хибридноста се среће и у афиксацији. Важну улогу имају и афиксација и аналогија. То је нарочито карактеристично за различите типове контаминације и скраћивања, како у лексемама са позајмљеним елементима, тако и у образовањима која се базирају на домаћој лексици.

Е. Г. Лукашанец (Белорусија) изложила је рад *К проблеме словообразовательной маркировки стилей интернет-коммуникации: мотивированная лексика в онлайн-словарях*. Ауторка у овом раду покушава да одреди специфичности мотивисаних речи различитих стилова говора руске омладине у интернет комуникацији.

И. Страмљич Брезник (Словенија) представила је своје истраживање *Okazionalno besedotvorje v slovenskih oglasih*. Ауторка се у раду фокусира на анализу реклама из штампаних, телевизијских и интернет реклама у словеначким медијима, у периоду од 2009. до 2012. године. Примери околионализма у словеначким рекламама су у овом раду категоризовани на основу творбе на оне који су формирани по системским моделима (па од њих настају потенцијалне речи) и на оне који су формирани на основу несистематских модела. Нарочита пажња посвећена је *графодеривањима* у изворно словеначким и позајмљеним речима. Презентовани околионализми имају две функције: они тестирају границе језичког система и, у исто време, остају оригинални и семантички везани за контекст рекламе.

Е. В. Петрухина (Русија) изложила је истраживање чији наслов гласи: *Особенности словообразования в церковно-религиозном дискурсе русского языка: стилистические функции церковнославянизмов*. У

првом делу рада, Е. В. Петрухина доводи у питање тврдњу да је савремени руски језик изгубио тзв. *високи сџил*. Анализе показују да изворе високог стила савременог руског језика треба тражити у речима, морфемама и творбеним моделима позајмљеним из црквено-словенског језика. У савременом руском језику, црквено-религијски дискурс доприноси обнављању тзв. *високих речи* које потичу из црквенословенског језика. Руски речници објављени пре 1990. године означавају такве речи као архаичне. Савремени речници не означавају такве речи на тај начин, али, ипак, не показују конзистентност у коришћењу стилистичког квалификатора *високи сџил* нити осликавају специјалне вредности изведеница са поменути префиксима.

Л. Аризанковска (Македонија) изложила је рад који носи наслов *Развој на функционалните стилови од зборообразувачки аспект во современиот македонски јазик под медиумско влијание*. У овом раду се представља тренутна ситуација у савременом македонском језику из перспективе творбе речи кроз различите функционалне стилове који се развијају под утицајем медија, нарочито имајући у виду језик новина и језик реклама. Примећује се да је творба речи у овим медијима под великим утицајем процеса глобализације и изражене доминације енглеског језика.

III. Рад комисија акредитованих при МКС-у. Међународни комитет слависта акредитовао је 35 комисија. Конгрес слависта у Минску био је прилика да се чланови свих комисија окупе и да одрже радне састанке. На неким од њих договарали су се о даљем раду, решавали техничка и организациона питања, али састанци неких комисија представљали су, у ствари, посебне секције на којима су учесници излагали своје реферате. Управо тако био је организован састанак Комисије за словенску лексикологију и лексикографију, на чијем челу се налази др Маргарита Чернишева (Русија). Састанак ове комисије насловљен је *Сравнительная лексикография славянских языков*. Представљено је 5 реферата следећим редоследом: 1) М. И. Чернишева (Русија): *Итоги работы Комиссии по лексикологии и лексикографии 2008 – 2013 гг., перспективная деятельность Комиссии*; 2) В. К. Шчербин (Белорусија): *Развитие сравнительной лексикографии славянских языков в Беларуси*; 3) Р. Драгићевић (Србија): *Прошлост и будућност асоцијативне лексикографије словенских језика*; 4) Ж. Финк (Хрватска): *Опыт составления словаря сравнительных фразеологизмов славянских языков*; 5) К. А.

Максимович (Русија): *Проблемы лексикографической обработки инославянских заимствований в русских словарях иностранных слов*. Представљене су и две постер презентације двојице аутора који нису присуствовали сесији: Јован Ајдуковић (Србија): *Огледна свеска Конјатиколошког фразеолошког речника адапације* и А. А. Поликарпов (Русија): *Теоретические основания и эксперименты для анализа соотношения индивидуальных словарей с лексической системой языка*.

М. И. Чернишева је у свом реферату представила најважнији резултат петогодишњег рада Комисије, а то је у сваком смислу импозантна колективна монографија *Славянская лексикография* (Чернышева 2013), у којој је представљен развој и тренутно стање у лексикографијама свих словенских земаља. О развоју српске лексикографије у овој монографији писали су В. П. Гутков и Е. И. Јакушкина, али су учествовали и српски лингвисти, који су обрадили поједина питања српске и словенске лексикографије: С. Ристић (о методологији рада и лексикографским поступцима у изради Речника САНУ), Н. Ивановић (о историји израде Речника САНУ од 1853. до 1953), Р. Драгићевић и М. Стефановић (о словенској асоцијативној лексикографији).

IV. Презентације. Посебан део програма Конгреса представљале су презентације. Било је 13 презентација књига и пројеката. Између осталих издања, представљена су и следећа: *Этнолингвистический словарь „Славянские древности“*, у 5 томова (модератор: С. М. Толстој, Русија); *Идеографския диалектен речник на българския език* (модератори: О. Младенова, Канада, и В. Радева, Бугарска); *Основы славянской филологии*, Т.1: *Историко-этнографическая и этнолингвистическая проблематика*; Т.2: *Лингвистическая проблематика*, Ополе: Uniwersytet Opolski, 2011 (модератор: А. Д. Дуличенко, Естонија); *Библиография международных съездов славистов* (модератори: Л. Бабка, Чешка и Ј. Нојман, Немачка); *Целокуйна дела Десанке Максимовић* (модератори: А. Вранеш и С. Ж. Марковић, Србија).

V. О славистичкој лингвистици на почетку XXI века. Преглед активности на Конгресу у Минску, садржај и теме тамо представљених реферата дају слику савремене славистике. Та слика свакако није сасвим прецизна, али могуће је пратити главне тенденције.

1) Веће је интересовање за истраживање словенских језика него за истраживања словенских књижевности. А. Лукашанец, органи-

затор Конгреса, приметио је исто у свом говору на затварању Конгреса и запазио да је та појава традиционална.⁷ На Конгресу је у секцијама изложено 272 реферата из области лингвистике и 155 реферата из области књижевности. Овој статистици треба додати да је од 25 организованих тематских блокова, чак 17 било посвећено лингвистичким темама и да је унутар сваког блока изложено у просеку око 5 реферата, што додатно повећава број реферата из лингвистике. Није без значаја ни податак да од 35 акредитованих комисија при МСК чак 22 имају словенске језике као предмет истраживања, а остатак чине оне које су посвећене књижевности, библиографији, историји Словена.

2) У лингвистичкој славистици данас нешто веће интересовање постоји за синхронијска него за дијахронијска истраживања. У секцијама је пријављено 122 реферата из области дијахронијских испитивања и 145 из области синхронијских истраживања. Томе треба додати и реферате изложене на тематским блоковима. Од 17 тематских блокова посвећених језичким испитивањима, само је један посвећен дијахронији (али ни он није у потпуности томе посвећен): *Лингвистичка етимологија: историја и савременост* (изложено је 5 реферата, од којих један припада синхронијским истраживањима). Од 22 комисије при МКС-у које се баве испитивањем словенских језика, око 15 је оних које се баве савременим словенским језицима. Компаративно-историјска парадигма у испитивању словенских језика полако уступа примат антропоцентричној парадигми.

3) У дијахронијској лингвистици све се више пажње посвећује семантици. То је посебно видљиво у савременим етимолошким истраживањима. Све је више истраживања која се односе на прасловенску лексикку, а не на описивање коренова и етимолошких гнезда. Неретко се преузимају методе семантичких истраживања савремених језика и примењују се на анализу прасловенских дијалеката. Преузима се и предмет истраживања савремене семантике, па се

---

⁷ Да је веће интересовање за језик него за књижевност заиста традиционална појава на славистичким конгресима, потврђује извештај А. Белића (Белић 1934) о Другом славистичком конгресу, одржаном 1934. године у Варшави и Кракову: „Иако је овај Конгрес био под духовном заштитом Мицкевичевом, ипак и Мицкевичев дух, који је лебдео над свима учесницима Конгреса, није могао изменити карактер овог Конгреса: он је стварно био под протекторатом полске лингвистичке науке. И по множини радова, и по показаном интересовању, по изложеним књигама на изложбама [...] по интересовању које се могло осетити код млађег поколења научника – карактер је овог Конгреса био, углавном, лингвистички.“ Исто важи и данас, а ваљало би размислити зашто је то тако.

етимолози баве полисемијом, хомонимијом, синонимијом, антонимијом прасловенске лексике (исп. програм етимолошке секције на Конгресу у Минску, али и новије радове неких уважених етимолога, као што су, рецимо, истраживања С. Толстој или Ж. Варбот).

4) У лингвистичким истраживањима (посебно у синхронијским, али и у дијахронијским) све је очигледнији утицај културологије. Оваква истраживања су интердисциплинарна, па, у одређеном смислу, повезују синхронијски и дијахронијски лингвистички приступ, књижевност (нарочито народну), фолклористику, културологију, антропологију. Једна секција у делу Конгреса посвећеном лингвистичким радовима и једна у делу Конгреса о науци о књижевности биле су у потпуности посвећене овим питањима. Два тематска блока такође су у фокусу имала лингвокултуролошка, етнолингвистичка и фолклористичка истраживања. Осим тога, при МСК акредитоване су Етнолингвистичка комисија и Фолклористичка комисија, што такође показује велику заинтересованост за ова питања. Запажа се и заинтересованост за културолошка питања и у оним радовима којима је фокус на другим питањима. Тако смо запазили дијалектолошко истраживање безеквивалентне лексике у одређеним дијалектима (А. Никитевич, Белорусија) или велики број истраживања о утицају културолошких фактора на резултате језичких контаката. Разлог за повећавање интересовања за истраживање културолошких специфичности које се одражавају на посебне језике видимо као одговор на глобализацију. Док глобализација снажно уједначава националне културе, културологија инсистира на испитивању културолошких специфичности које су веома важне за успостављање националног идентитета говорника различитих језика.⁸

5) У савременој лингвистичкој славистици изненађујуће је слабо интересовање за корпусну и компјутерску лингвистику. Ове дисциплине доживљавају снажну експанзију у западноевропској и америчкој лингвистици. Електронски корпуси су веома корисни у лингвистичким истраживањима. Те чињенице су неспорне, али се у славистици мало ради на развоју ових дисциплина и на изради електронског корпуса словенских језика.

⁸ На Конгресу у Минску организоване су 3 секције: 1) лингвистика; 2) књижевност, културологија, фолклористика; 3) историја славистике. На Првом славистичком конгресу у Прагу 1929. године такође су биле организоване 3 секције: 1) историјско-књижевна; 2) лингвистичка; 3) педагошко-методолошка (исп. Белић 1929). Већ и саме секције говоре о томе да се на славистичким конгресима све већа пажња посвећује културологији, а све мања педагогији.

6) Ако се упореди рад Првог славистичког конгреса (у Прагу 1929. године) и Петнаестог (у Минску 2013. године), запажа се да се данас рад секција, нажалост, не завршава закључцима и прописаним задацима и обавезама, као што је било уобичајено на првим славистичким конгресима. А. Белић у свом Извештају о Конгресу у Прагу наводи мноштво конкретних закључака и задатака до којих су дошли учесници Конгреса. Тако се, на пример, у Прагу закључује да у славистичким истраживањима треба примењивати и синхронијску и дијахронијску методу; треба развијати методологију синхронских истраживања; треба оформити заједничку славистичку библиографију која би се развијала на основу плана изабране комисије; одобрен је предлог о састављању *Лингвистичког словенског атласа*; по одређеном плану изабране комисије треба пописати црквенословенске рукописе; академије словенских земаља треба да омогуће славистима који се баве словенским речником да добијају обавештења о географском простирању извесне речи у дотичним земљама (детаљније о овим одлукама исп. Белић 1929). Учесници Конгреса у Минску нису се вратили у своје земље са конкретним задацима. Чини се да је у прошлости рад на славистичким конгресима био много оперативнији него што је данас. У Прагу је 1929. године основано мноштво међународних комисија са конкретним задужењима, а данас то више није уобичајено. Требало би повратити ту оперативност, практичност, предузимљивост, сарадљивост. Није довољно да учесници прочитају своје реферате и да се на томе заврши њихова активност.

VI. О активностима српских представника на Конгресу у Минску. Српску делегацију у Минску представљала су 34 учесника. *Наука о књижевности*: проф. др Слободан Ж. Марковић, проф. др Злата Бојовић, проф. др Љиљана Бајић, проф. др Александра Вранеш, др Весна Матовић, др Љубинко Раденковић, проф. др Јован Делић, проф. др Душан Иванић, проф. др Петар Буњак, проф. др Зона Мркаљ, проф. др Бошко Сувајцић, проф. др Драгана Вукићевић, проф. др Александра Корда Петровић, проф. др Дејан Ајдачић, др Бојан Јовић, проф. др Драган Бошковић, мр Наташа Шошо, МА Бранко Вранеш. *Наука о језику*: академик Предраг Пипер, проф. др Милош Ковачевић, проф. др Слободан Реметић, проф. др Срето Танасић, проф. др Радмило Маројевић, проф. др Драгана Мршевић Радовић, проф. др Јелица Јокановић Михајлов, проф. др Димитрије Калезић, др Стана Ристић, др Јасна Влајић Поповић, др Марта

Бјелетић, проф. др Људмила Поповић, проф. др Првослав Радић, проф. др Душка Кликовац, проф. др Вељко Брборић, проф. др Рајна Драгићевић.

Представници српске лингвистичке славистике изазвали су пажњу страних слависта својим добро припремљеним рефератима.⁹ Представљена је концепција будућег једнотомног *Етимолошког речника српског језика*. Приказан је и *Српски дијалектолошки атлас*. Неки аутори су се потрудили да изабрану тему представе из угла већег броја словенских или бар јужнословенских језика. Они који то нису учинили истраживали су оне језичке појаве и релације које се односе на све словенске језике. Било је тема и из синхронијске и из дијахронијске лингвистике. Интересовања српских представника уклапају се у опште славистичке трендове: било је радова из фонетике, правописа, морфологије, творбе речи, лексикологије, фразеологије, синтаксе, етимологије, дијалектологије, али и из области фолклористике, етнолингвистике, лингвокултурологије. Нажалост, није било радова из историје српског језика.¹⁰ Српским учесницима могло би се замерити на томе што нису били довољно агилни у другим активностима на Конгресу, што се очекивало с обзиром на бројност делегације. Осим П. Пипера, који је организовао тематски блок *Речник у грамајници и грамајика у речнику*, чији је модератор био Ј. Апресјан, српски лингвисти нису организовали ниједан округли сто нити тематски блок. Нисмо били довољно заступљени чак ни као учесници на округлим столовима и тематским блоковима које су организовали други слависти. Издајамо, у том смислу, ангажовање Дејана Ајдацића, који је изложио реферат на заседању етнолингвистичког тематског блока, чији је модератор био Ј. Бартмињски, и активност Драгане Мршевић Радовић, која је као дискусант учествовала на заседању фразеолошког тематског блока, чији је модератор био В. М. Мокиенко. Слободан Ж. Марковић и Александра Вранеш организовали су једину презентацију коју су уприличили

⁹ Скоро сви реферати српских учесника објављени су у ЗМСС 83 и у КЈ LX/2. Пошто су доступни српским читаоцима, нећемо их посебно представљати. Треба напоменути да су у ЈФ LXIX објављени реферати неких страних слависта који су били изложени на Конгресу у Минску на тематском блоку *Грамајика у речнику и речник у грамајници*.

¹⁰ Једини реферат из области историје српског језика пријавила је проф. др Гордана Јовановић [(*Неке језичке одлике новозавешних ајокрифа српске редакције (на грађи јиројојеванђеља Јаковљевог)*), али она није присуствовала Конгресу.

српски учесници, а која је била посвећена целокупним делима Десанке Максимовић.

VII. О следећем конгресу слависта. Чланови Међународног комитета слависта једногласно су прихватили кандидатуру Београда као домаћина XVI међународног конгреса слависта, који ће се одржати 2018. године. Проф. др Бошко Сувајцић постао је председник Међународног комитета слависта, а Србија средиште славистичких збивања у наредних пет година. Овај важан догађај у историји славистике прилика је да се подсетимо како је требало да Србија буде домаћин Конгреса слависта 1939. године.¹¹ Конгрес је, нажалост, отказан због избијања Другог светског рата. Дугогодишња настојања српских слависта коначно ће бити остварена. Затвориће се један круг: од Београда 1939. године, када је отказан Конгрес слависта, преко Београда 1955. године, када је основан Међународни комитет слависта, до Београда 2018. године, када ће се, после много збивања у славистици и словенском свету, најважнији светски слависти коначно окупити у српској престоници.

Цитирана литература

- БЕЛИЋ, Александар. „Први конгрес словенских филолога у Прагу 1929. г. од 6–13. октобра“. *Јужнословенски филолог* VIII, 1929, 160–178.
- БЕЛИЋ, Александар. „Други међународни славистички конгрес од 23 до 30 септембра 1934 у Варшави и Кракову“. *Српски књижевни гласник* XLIII, 1934, 288–290 (I део) и 373–377 (II део).
- БЮЛЕТЭНЬ. *XV Міжнародны з’езд славістаў, Мінск, Рэспубліка Беларусь, 20 – 27 жніўня 2013. Бюлетэнь*, Мінск, 2013.
- ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна. „Творба речи и нови функционални стилови у словенским језицима“ (*Słowotwórstwo a nowe style funkcjonalne języków słowiańskich. Word-Formation and the New Functional Styles of Slavic Languages*, Siedlce: Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, 2013, 145 str.), *Књижевност и језик* LX, 3–4, 2013, 519–525.
- ЗМСС 83. *Зборник Мајице српске за славистику*, 83, 2013.

¹¹ А. Белић овако о томе пише у свом извештају о раду Другог конгреса слависта (Варшава и Краков, 1939): „На последњем скупу Конгреса, 30-тог септембра, г. претседник Конгреса Розвадовски објавио је да ће идући, Трећи интернационални конгрес слависта, по пристанку Југословенске владе, бити у братској Југославији. То је Конгрес прихватио са одушевљењем.“

ЈФ LXIX. *Јужнословенски филолог*. LXIX, 2013.

КЈ LX/2. *Књижевност и језик*. LX/2, 2013.

ЛУКАШАНЕЦ, Аляксандр (ред.). *XV Мижнародны з'езд славистијаў, Мінск, Рэспубліка Беларусь, 20 – 27 жніўня 2013. Тэзісы дакладаў*. том 1, *Мовазнаўства*, Мінск: Беларуская навука, 2013.

МІКАЛАЙ, Антропаў и Сяргей Гаранин, Ігар Капылоў, Аляксандр Лукашанец, Павел Рааго, Генадзь Цыхун. *XV Мижнародны з'езд славистијаў, Мінск, Рэспубліка Беларусь, 20 – 27 жніўня 2013. Праграма*, Мінск, 2013.

ЧЕРНЫШЕВА, М.И. (ред.). *Славянская лексикография*, международная коллективная монография, отв. ред. М.И. Чернышева, Москва: Международный комитет славистов, Комиссия по лексикологии и лексикографии; Национальный комитет славистов Российской Федерации; Институт русского языка им. В. В. Виноградова РАН, 2013.

ШКРАБА, Ирына. *Самабытнае слова, слоўнік беларускай безэквівалентнай лексікі (у рускамоўным дачыненні)*, Мінск: „Беларуская Энциклапедыя“ імя Петруся Броўкі, 1994.

* * *

GAJDA, Stanisław. „Устав Международного комитета славистов“. *Oblicza slawistyki*, Komisje Międzynarodowego Komitetu Słowistów (1958–2013), pod redakcją Stanisława Gajdy, Opole, 2013, 287–295.

KORIAKOWCEWA, Elena (red.). *Słowotwórstwo a nowe style funkcjonalne języków słowiańskich. Word-Formation and the New Functional Styles of Slavic Languages*. Siedlce: Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, 2013, 145 str.

HAUGEN, Einar. „The Ecology of Language“. *The Linguistic Reporter*, supplement 25, 1971, 19–26.

Ражна М. Драгићевић*
 Универзитет у Београду
 Филолошки факултет
 Катедра за српски језик и
 јужнословенске језике

* rajna.dragicevic@fil.bg.ac.rs

Славянская духовная культура: этнолингвистические и филологические исследования (К 90-летию со дня рождения Н.И. Толстого (1923–1996)). Slawische Geisteskultur: Ethnolinguistische und philologische Forschung (zum 90. geburtstag von N.I. Tolstoj).
– Institut für Slawistik, Wien 11–13. 12. 2013

С 11-го по 13-е декабря 2013 г. Институтом славистики Венского университета в сотрудничестве с Австрийской и Российской академиями наук была проведена международная конференция «Славянская духовная культура: этнолингвистические и филологические исследования», посвященная 90-летию со дня рождения Никиты Ильича Толстого (1923–1996). Целью конференции стало обсуждение актуальных вопросов этнолингвистического исследования славянской духовной культуры и истории формирования письменных традиций православной Славии (<http://nikita-tolstoj-konferenz.univie.ac.at>).

Тематика докладов отразила ряд направлений из широкого диапазона научных интересов Н.И. Толстого. В докладах *этнолингвистического направления* были представлены методы и результаты комплексных исследований семантики языка, текста и ритуала, базирующиеся на синтезе лингвистики и этнографии в традициях школы Н.И. Толстого, описаны методология и материал современных полевых исследований.

Этнолингвистическую тематику конференции открыла С.М. Толстая докладом «Клятва и проклятие в языке и культуре», где были проанализированы два аспекта славянских клятв: клятва как обещание и как самопроклятие, на трех уровнях – в языке, фольклорных текстах и обрядах. Сопоставляя значение праславянского глагола **klȇti* ‘ругать, бранить, проклинать’ и возвратного глагола **klȇti se* ‘приносить клятву, клясться, присягать’, автор указала, что исходный смысл клятвы – это брань, проклятие, адресованное самому

себе. Этот аспект клятвы отражен как в ряде современных славянских выражений (напр., рус. *Чтоб мне сквозь землю провалиться* и др.), так и в ритуале самонаказания как юридического доказательства (напр., обычай являться в суд с камнем на шею или носить на себе глыбы земли в знак отрицания своей вины в нарушении границ земельных наделов).

Л. Раденкович в докладе «Ходячий» покойник в духовной культуре славян» представил общую картину славянских народных верований, связанных с так наз. «нечистыми» покойниками, (преждевременно умершими): автор сопоставил поверья, отражающие способы и причины «хождения» душ; проанализировал многочисленные славянские названия «нечистых» покойников, их функции и т.д.

А.Л. Топорков в докладе «Заговорные тексты русских рыболовов: между магией и религией» обратился к теме, отраженной в статье Н.И. Толстого «Этнографический комментарий к древним славяно-русским текстам. Сеть (мрежа)» (1988), а именно: христианской символике рыбы, религиозном осмыслению процесса рыбной ловли, обережной («охранительной») символике рыболовной сети. Автор указал на христианские мотивы в текстах рыболовных заговоров (топика, цитаты из Нового Завета), что отличает данные тексты от заговоров охотников.

В целом ряде докладов был представлен актуальный материал новейших полевых исследований (А.А. Плотникова, О.В. Белова, М.Н. Толстая, Е.Л. Березович, Б. Сикимич, И.В. Бегунц).

А.А. Плотникова в докладе «Архаические элементы в народной традиции Боснии: язык и культура» рассмотрела лексику, отражающую архаические представления, обычаи и верования, связанные с демонологией, деторождением, народным календарем (напр., *vi-le, mora, vukodlak* и др.). Автор указала на общие архаические черты, наблюдаемые в обычаях и поверьях южных славян (при всех различиях вероисповедания: например, у боснийских мусульман и православных).

О.В. Белова в докладе «Своя» и «чужая» вера в народной картине мира. Этнолингвистический аспект» проанализировала вопросы оценки «своей» и «чужой» веры, смены веры, использования «чужих» сакральных элементов, представив результаты полевых исследований, проведенных в 2009–2013 гг. в областях контактов и сосуществования различных конфессий (Западная Белоруссия, Галиция, Буковина и др.).

М.Н. Толстая в выступлении «Этнолингвистические материалы лингвистических экспедиций Института славяноведения» рассказа-

ла о полевых исследованиях последних десятилетий. Экспедиции на Полесье, осуществлявшиеся с 1960 года сотрудниками Института славяноведения во главе с Н.И. Толстым, после аварии на Чернобыльской АЭС в 1986 г. продолжились в украинских Карпатах, параллельно с созданием Карпатского диалектологического атласа, а затем с 1994 г. в Среднерусской возвышенности. Использование этнолингвистических опросников, созданных для полесских экспедиций, анализ магнитофонных записей позволили дополнить полесские и карпатские материалы информацией о местных верованиях и обычаях, в том числе весьма архаических.

В докладе Е.Л. Березович «Этнокультурный контекст русской фразеологии. Маргиналии к полевым записям последних лет» были рассмотрены некоторые идиомы, записанные в экспедициях в Архангельской, Вологодской и Костромской областях в 2008–2013 гг. (*саватейки сколачивать* ‘на холостом ходу’, *демянова уха* ‘постный суп с картофелем и луком’ и др.), не включенные в диалектные словари. Анализируя внутреннюю форму фразеологизмов на фоне широкого этнокультурного контекста, автор рассмотрела свадебную символику саней, преждевременного брака и др. и предложила свои мотивационные решения.

Б. Сикимич в докладе «Обрядовые блюда в Воеводине. Современные полевые исследования» рассказала об исследованиях говоров и обычаев Воеводины: в частности, коснулась обычая заклания свиней и обрядовых блюд. Автор указала на значение современных методов исследования – магнитофонных записей и их компьютерной обработки, и обозначила дальнейшие цели работы: создание и использование электронных этнолингвистических корпусов.

И.В. Бегунц в докладе «Севернорусская диалектная лексика, связанная с детскими играми. На материале записей из д. Тавреньга Коношского р-на Архангельской обл.» рассказала о методах сбора и обработки материала «Архангельского областного словаря», создаваемого уже 60 лет, и указала на преимущества диктофонных записей для последующего анализа и использования электронной картотеки. В докладе был представлен ценный материал детских игр, которым владеет уже только старшее поколение: диалектные названия игр и их описания (*укорóнка* и *заколóтовка* ‘прятки’, *имáнко* ‘жмурки’, *ляпкí* ‘салочки’, *грехи* и мн. др.), связанные с ними выражения (*варить кашу* ‘водить в игре’; *кашевар*, *сторожевой*, *дежурный* ‘ведущий’ и др.). Автор дополнила имеющийся диалектный материал по детским играм как в плане объема, так и значений лексем.

Ряд выступлений был посвящен вопросам *реконструкции славянской духовной культуры и этимологии* (Н.И. Антропов, А.Г. Кравецкий, К. Ханник, Я. Гркович-Мейджор).

Н.И. Антропов в докладе «Соотносимы ли западнополюско-белорусский обрядовый Куст и номинация *коусть* (*кисть/кость*) Ипатьевской летописи?» основательнейшим образом проанализировал географию и семантику обряда «вождения Кúста» и уточнил происхождение самого термина, который автор считает фонетической трансформацией праславянской диалектной лексемы *gozdъ. По мнению автора, обряд и термин являются наследием традиционной духовной культуры дреговичей, непосредственно связанной с этнокультурами южных славян, что подтверждает идею Н.И. и С.М. Толстых о ретроспективном единстве додольского и «кúстового» обрядов.

А.Г. Кравецкий в докладе «Колбаса древнерусских кормчих» исследовал спорные этимологии лексемы *колбаса* и предположил ее возможное древнееврейское происхождение, проиллюстрировав это употреблением лексемы в значении ‘еда с кровью’ в указании воздержаться от подобной еды в древнерусских кормчих и показав влияние еврейских текстов на славянскую церковную литературу.

Я. Гркович-Мейджор в докладе «Формулы с существительным *вера* в старосербском языке» (*Формуле са именицом вера у сѣпарсѣјском језику*) обратилась к вербализации важнейших понятий духовной культуры на материале юридических народных документов XII–XV вв. Исследовав выражения, в которых лексема *вера* приобретает значение, близкое к ‘клятва’, и проведя параллели с соответствующими древнерусскими выражениями, автор пришла к выводу, что данные формулы имеют праславянское происхождение.

Важное место в работе конференции имели доклады, связанные с изучением *древней славянской письменности*.

А.М. Молдован в докладе «Проблемы и задачи корпусного изучения славянской письменности» рассказал о возможностях использования электронных баз для изучения древнерусских текстов, представив работу Института русского языка РАН в этом направлении.

Г. Невекловски в докладе «Русские летописи как источник установления хронологии фонетических изменений» дал анализ фонетических особенностей текста в аспекте вопросов авторства и периодизации древних текстов.

А.А. Алексеев в докладе «Из истории русской экзегезы» представил экзегетические возможности оригинальных древнерусских

текстов (аллитерационные ритмы, организованные в особом алфавитном порядке), сравнивая их с традициями других древних текстов, в частности, древнееврейских источников.

К. Ханник в докладе „Тактикон Никона из Шварценберга как источник наименований блюд и одежды в славянском средневековье“ (*Das Taktikon des Nikon vom Schwarzen Berge als Quelle für Speisen- und Kleiderbezeichnungen im slavischen Mittelalter*) обратился к письмам Никона Черногорца (XI в.) и их славянским переводам. Данный источник, в особенности его первая глава, дает много сведений о древних обычаях, связанных с едой и одеждой, что является важной задачей в рамках изучения «Славянских древностей», и позволяет уточнить этимологию ряда наименований.

Пересечение *традиций восточной и западной Славии* и терминологические вопросы наименования славянского мира были отражены в докладах А. Кречмер «Slavia Orthodoxa et/ versus Slavia Latina (Romana)», Р. Марти (*Die verschiedenen Slaviae: koexistent, konsekutiv, kumulativ*), в свете научных взглядов Н.И. Толстого и других исследователей. О взаимодействии традиций речь шла и в докладах А.А. Кожиновой «Белорусские переводы книги пророка Даниила XVI века» (авторы переводов принадлежат к четырем разным конфессиям); В. Томеллери «Церковнославянские перекрестки. Климент Охридский на стыке западного и восточного славянства», показавшего на материале рукописей единство традиций на начальном этапе развития церковнославянского языка; Дж. Дзиффера «Возникновение старославянского языка и средневековое многоязычие», указавшего на важную роль не только древнегреческого, но и латинского и древне немецкого элементов в формировании старославянского языка.

Исторические аспекты заимствований были отражены в докладе А.П. Майрова «Типы автохтонных заимствований в забайкальском региолекте русского языка XVIII века»: автор рассмотрел заимствованные слова, пришедшие в русский язык XVIII века из языков коренного населения Сибири (преимущественно из бурятского) с точки зрения их исторической динамики, ареала распространения и социокультурной значимости (экзотизмы и культурно маркированная лексика).

Одному из важнейших направлений деятельности Н.И. Толстого – изучению литературных языков и микроязыков – был посвящен доклад А.Д. Дуличенко. Автор представил историю научного изучения языка резьянских поселений в Италии (resp.

резьян-словенцев), начатого И.И. Срезневским и продолженного И.А. Бодуэном де Куртенэ и другими учеными и переживающего расцвет в наше время (Х. Стеэнвейк, Р. Бенакьо и др.). В докладе рассказано о резьянологических работах Н.И. Толстого после сенсационного обнаружения им в конце 50-х гг. XX в. в Архиве АН СССР в С.-Петербурге рукописи «Резьянского словаря» И.А. Бодуэна де Куртенэ. Позже обработку словаря продолжили А.А. Дуличенко и акад. М. Матичетов. Данный словарь давно подготовлен к печати и передан Словенской академии наук, однако до сих пор не опубликован.

Ряд докладов был посвящен вопросам *истории сербского литературного языка*.

А. Миланович представил совместную с И. Белакович работу на тему «Периодизация Толстого и вопрос жанра» (*Толстојева њеродијација и њијџање жанра*), где авторы сопоставили особенности развития и языковые характеристики некоторых газетных жанров эпохи, предшествовавшей стандартизации (источник: *Новине Сербске*), в частности, жанра некролога и новостей: открытость/закрытость для инноваций, употребление славянизмов, других иностранных слов и др. Было указано на важную роль текстового анализа разных жанров, жанрового расслоения для периодизации истории литературного языка.

Г. Штасни в докладе *Семантичке њтрансформације у њосрбљеним медицинским речницима* рассмотрела названия медицинских дисциплин, болезней, органов, физиологических процессов и др. в источниках средневековой и предвуковской эпох. Автор проанализировала мотивационные основы семантические механизмы номинаций, сопоставив их с греческими и латинскими аналогами, а также между собой, и показала таким образом диахроническое развитие медицинской терминологии.

Вопросам истории славяносербского языка были посвящены и другие доклады исследователей из Сербии и Хорватии: Б. Чорича (*Нека њијџања њворбе речи у славеносрбском језику*), М. Курешевич (*Ка дефинисању црквенословенског језика нижег стџила (на њримеру исказивања семантичке субординације)*), В. Карлич (*О њридјевском виду у славеносрбском језику*) и Д. Богутовац (*О Винаверовим њогледима на србски књижевни језик и њисану њјесничку њтрадицију*).

Последний день конференции было посвящен *воспоминаниям* о Никите Ильиче. Своими личными воспоминаниями поделились С.М. Толстая и А.В. Тарасьев, что дало особую теплую ноту

заключительному заседанию. Историографические данные о белой эмиграции представили в своих выступлениях А.Б. Арсеньев («Сербские» Толстые в воспоминаниях современников) и о. Б. Даниленко («И.А. Гарднер и его «Письма из Подкарпатской Руси»). Конференция, собравшая в Вене коллег, друзей, учеников и последователей Н.И. Толстого, выразила таким образом идеи памяти и преемственности, о чем говорили на открытии и в ходе работы конференции организаторы (Ф.Б. Поляков и А.Г. Кречмер) и ее участники.

Светлана В. Голяк*
Белградский университет
Филологический факультет
Кафедра славистики

---

* svetlanagoljak@yahoo.co.uk

НАУЧНИ СКУП *СРПСКИ ЈЕЗИК И АКТУЕЛНА ПИТАЊА ЈЕЗИЧКЕ ПОЛИТИКЕ*

У Српској академији наука и уметности 28. октобра 2013. године одржан је научни скуп под називом *Српски језик и актуелна питања језичке политике*. Скуп су организовали Одељење језика и књижевности САНУ, Одбор за стандардизацију српског језика, Институт за српски језик САНУ и Фонд за заштиту и унапређење ћирилице „Ђорђе Зечевић“. Чланови Организационог одбора били су др Срето Танасић (председник), академик Предраг Пипер, академик Иван Клајн и мр Јован Вуксановић (секретар). Скуп је отворио С. Танасић, након чега се учесницима обратила гђа Јасмина Митровић Марић, саветник председника Републике Србије и члан Кабинета председника, те г. Душко Паунковић као представник Националног савета за културу. Присутне су, такође, поздравили у име Академије наука и уметности Републике Српске академик Слободан Реметић, у име Српске академије наука и уметности Одељења језика и књижевности академик Предраг Пипер, у име Матице српске др Драган Станић, у име Српског националног вијећа у Хрватској др Милорад Пуповац и у име Одбора за српски језик Српске књижевне задруге др Милош Ковачевић.

У оквиру радног дела скупа изложено је шеснаест реферата, подељених у два блока, после којих је уследила дискусија и усвајање закључака.

Драган Станић у реферату под називом „Нужни услови за вођење језичке политике“ разматра проблем основних предуслова за вођење успешне језичке политике која би на српском језичком простору тек требало да се изгради. Иако је српска језичка политика несумњиво неуспешна, аутор сматра да ти проблеми нису нерешиви јер за вођење једне озбиљне српске језичке политике ми имамо много тога већ припремљено, основни инструменти су већ обезбеђени, а систем

неопходних установа одавно је успостављен. Ова политика мора бити рационално постављена, научно утемељена и реално остварива. То што је неспорно мора бити рационално изложено, научно образложено и сагледано из перспективе реалне спроводивости у пракси. Оно пак што је спорно и проблематично, мора бити остављено да се решава у неким другачијим друштвено-језичким околностима и у измењеним духовно-историјским приликама. Општи захтеви успешне језичке политике подразумевају ваљано уређена бар три основна, суштински важна подручја, а та подручја обухватају озбиљну и утемељену делатност у домену: 1. историјско-националне самосвести; 2. језичко-културне самосвести; 3. друштвено-политичке самосвести. Д. Станић је истакао да је неопходно успоставити консензус унутар српске језичке и лингвистичке, тј. научне заједнице: треба да знамо какав нам је језик, какво је његово име и како на природан и одржив начин треба да га уредимо. Српска језичка политика никако не би смела да буде само србијанска него свесрпска. Она би морала исказати јасан став према до сада незабележеном феномену простог преименовања језика и изградње вештачких језичко-стандардних система у чије обликовање се уносе додатни, комуникацијски сувишни чиниоци разлике и, притом, потпуно се изоставља почетно, српско име тога језика. Стратешки интерес српске језичке политике треба да буде садржан у циљу да се све језичко-стандардне разлике на целом српском језичком простору сведу на што мању меру, бар ону меру која одговара стварном стању на простору који се није отуђио од идеје српског језичког јединства. Неопходно је, притом, да се задржи екавско-ијекавска разлика у наречју, као и да се изражајно богатство српских дијалеката, жаргона, функционалних стилова и стручних језика очува као драгоцен извориште сталног богаћења језика.

У реферату „Планирање језика данас (подсетник)“ академика Милорада Радовановића износе се темељни принципи планирања језика, из два основна угла гледања. Са становишта опште систематизације наука и лингвистичке науке посебно, планирање језика се разлаже на планирање у ужем смислу и планирање у ширем смислу. Једно се бави планирањем језичкога корпуса, друго се бави планирањем језичкога статуса („глотополитика“). Једно планирањем „изнутра“, друго планирањем „споља“. Са становишта планирања схваћеног као процес, изложен је ауторов „стандардни“ модел од десет фаза планирања језика, од којих дескрипција, прескрипција, елаборација, евалуација и реконструкција спадају у планирање кор-

пуса, акцептација, имплементација, експанзија и култивација у планирање статуса, док селекција представља природни пресек, спону ова два типа планирања језика. На основу овог модела аутор закључује да су за стандардне језике једнако могући и процеси „интеграције“, као и „варијације“, „поларизације“, „дезинтеграције“, и „промоције“ (варијетета типа етнички маркираних варијаната, престижних социоеката, урбано-регионалних реализација). У том је смислу, у стварном животу и немогућно прецизно раздвојити област(и) знања односно деловања које обично именујемо планирањем језика и/или језичком политиком. Ово последње и стога што је сваки језик (дакле, не само његова стандардизована верзија, уколико ова и постоји), и лингвистички, и политички језик – будући да он бива идентификован тако што ауторитет неке врсте хоће и успе у глотополитичкој промоцији „границе“ коју је науцио успоставити у неком дијалекатском континууму. Стога се може рећи, сматра М. Радовановић, да су „меке“, то јест „фазичне“ и међујезичке и међудијалекатске, па и међуваријантне и међусоциоекатске границе и изоглосе што их лингвистички географи, генеалози, типолози, стандардолози, социолингвисти, језички планери, па и глотополитичари исцртавају.

О српском језику ван Србије говорило се у више реферата. Први од њих био је реферат Слободана Реметића „Српски језик у Републици Српској и Босни и Херцеговини“. Основна порука овог излагања јесте да је положај српског језика у Босни и Херцеговини, али и у Републици Српској, веома лош. Српски језик и ћирилица нису угрожени само амандманом високог представника међународне заједнице на Устав Републике Српске, којим је уклоњен термин *српски језик*, већ и недовољном бригом српских институција у Републици Српској. У саопштењу се подсећа на више пута истицану чињеницу да бошњачки лингвисти и политичари грубим фалсификовањем историјских и научних чињеница најбезочније атакују на српску културну баштину. Тзв. босанском језику, добијеном простим преименовањем књижевнојезичког идиома који је за потребе српског народа половином XIX века реформисао Вук Караџић, како наводи С. Реметић, грозничаво се, не презајући ни од чега, траже и „налазе“ „докази“ континуитета од почетка словенске писмености на тлу средњовековне Босне и средњовековног Хума.

Срето Танасић у саопштењу „Значај научних институција за статус српског језика“ подсећа на неоспорну чињеницу да у свакој организованој држави, са дефинисаном и утврђеном националном

политиком, у домену бриге о националном и културном идентитету питању језика припада место од највећег значаја. Сходно томе, научне институције које се баве изучавањем националног језика морају имати статус који ће омогућавати да испуњавају своју мисију. На примеру рада и положаја Института за српски језик САНУ показује се колико је данас код нас развијена свест о значају научних институција за статус српског језика. Многи проблеми с којима се суочава Институт за српски језик САНУ, сматра аутор, постоје и у Матици српској, као и на факултетима на којима се студира и проучава српски језик. И овде, као и у више других саопштења, подсећа се на чињеницу да је у последњих двадесетак година било много случајева да се статус српског језика доводио у питање на различитим странама, па су се кривотвориле и прекрајале чињенице везане за српски језик, присвајали су се и присвајају се делови српске књижевности. Варијације српског језика, по речима С. Танасића, проглашаване су за посебне језике, на једној страни, док се српском народу негде ускраћује право на име његовог језика, а негде се у службену управу и школство уводе новопроглашени језици, а забрањује се употреба српског језика. За остваривање задатака који се односе на статус научних институција чији предмет проучавања је српски језик потребно је да се успостави боља, потпунија и сврсисходнија стална сарадња између тих институција и државе, имајући у виду и улогу коју у томе треба да има Одбор за стандардизацију српског језика, као и давање предлога држави из области књижевнोजезичке политике као битног елемента укупне националне политике. У Влади Републике Србије, закључује С. Танасић, требало би основати тело од представника министарстава у чијем ресору је у одређеном виду и брига о српском језику које би било задужено за језичку политику, тело с којим би научне институције и Одбор за стандардизацију српског језика могли сарађивати на креирању и вођењу језичке политике.

Две теме доминирају рефератом проф. др Мата Пижурице „Прилог дефинисању домена службене и јавне употребе језика и писма“. Једна од њих, разликовање службене и јавне употребе писма и језика, видљива је и у наслову. Аутор спада у оне који су на ово разликовање пристали из уверења. Друга тема овог реферата, неодојива од прве теме, јесте положај ћирилице. М. Пижурица истиче да ћирилица мора трајно постићи статус националног писма. Наш циљ је, будући да смо неспорно земља ћириличке културе, видљива доминација ћириличног писма у свим областима и видовима

употребе, у јавном, просветном, културном, информативном, привредном и политичком животу.

Проблеми изучавања српског језика као матерњег језика како на филолошким (филозофским) тако и нефилолошким факултетима разматрају се у саопштењу „Српски језик и функционална писменост на универзитету“ Милоша Ковачевића. Анализирано је осам државних универзитета – шест у Србији и два у Републици Српској, док приватни универзитети, а има их тридесетак, нису узети у обзир. У реферату се указује на положај српског језика у доуниверзитетској настави, и наглашава да је у средњим школама српски језик само предмет на папиру. Иако се средњошколски предмет формално зове „српски језик и књижевност“, учи се само књижевност док за језик нема времена. Бројни захтеви да се српски језик у школама одвоји од књижевности за сада остају без резултата. На универзитетима српски језик се као предмет среће: 1) као група на филолошким факултетима; 2) на учитељским и педагошким факултетима; 3) на страним филологијама; 4) на наставничким факултетима; 5) на ненаставничким факултетима. На основу детаљне анализе аутор закључује да је статус српског језика у универзитетској настави готово забрињавајући. Зато је више него потребно, истиче М. Ковачевић, да се србисти и страни филолози уједине у мишљењу да је неопходно обезбедити елементарну и функционалну писменост на свим универзитетским смеровима, без обзира којој научној групацији они припадали. Нужно је законски и практично обезбедити услове да српски језик добије бољи статус на страним филологијама, а на нефилолошким бар приближан ономе какав имају страни језици. У оквиру саме србистике потребно је покренути и интеркатедарску србистичку конференцију (конференцију катедри за српски језик и књижевност). Елементарна неписменост, језичка некултура, основна је одлика и факултетски образованих људи, чак и оних са титулама доктора наука. Зато је неопходно, наводи М. Ковачевић, да се српски језик као предмет уведе на свим факултетима, да високошколско формално образовање не буде у супротности бар са елементарном писменошћу.

У реферату „Место правописа у наставном процесу“ др Вељка Брборића говори се о настави правописа у школском систему, на свим образовним нивоима. Без обзира на то што је правописна проблематика интегрисана у наставу матерњег језика у свим фазама школовања, како наводи В. Брборић, ипак је по завршетку образовања правописна писменост код једног броја ученика на веома ниском

нивоу. Аутор детаљно анализира заступљеност наставе правописа у наставним плановима и програмима (основна школа, средња школа, универзитетска настава) и одговарајућу уџбеничку и приручничку литературу, али и саму наставу, односно реализацију наставних часова тј. правописну обуку ученика. В. Брборић сматра да је настава правописа јасно дефинисана у наставним програмима за основну школу, а своје место је нашла и у средњошколским програмима, али је, као што је познато, настава језика, па и правописа, прилично скрајнута и њена реализација је често спорна. По ауторовом мишљењу правопис би као засебан предмет морао наћи своје место, макар и као једносеместрални курс, на филолошким (филозофским) факултетима, као и на учитељским факултетима. Задатак Матице српске, наглашава В. Брборић, свакако је да уз Правопис српскога језика из 2010. године обезбеди адекватно школско издање, прилагођено нашим ученицима и њиховим школским потребама. Оно би морало бити доступно нашим ученицима и саставни део обавезног ученичког комплета за старије разреде основне школе и све наше средњошколце.

Др Милош Луковић у саопштењу „Актуелна питања језичког законодавства у Републици Србији“ указује на уставне основе и оквире језичке политике у Републици Србији. Језичко законодавство, по Луковићевом одређењу, јесу сви закони Републике Србије којима се, у већој или мањој мери, непосредно и посредно, уређују питања од значаја за статус српског језика и језика националних мањина или од значаја за корпус српског језика. Аутор издваја неколико темељних принципа и појмова од непосредног значаја за утврђивање и вођење језичке политике, односно за профилисање језичког законодавства: 1) људска и мањинска права и слободе и припадност европским принципима и вредностима уграђени су у основе правног поретка у Републици Србији; 2) општеприхваћена правила међународног права и потврђени међународни уговори саставни су део правног поретка Републике Србије; 3) пред Уставом и законом сви су једнаки, а забрањена је свака дискриминација, по било ком основу, па и по основу језика; 4) Република Србија подстиче дух толеранције и међукултурног дијалога и подстиче разумевање, уважавање и поштовање разлика које постоје међу њеним грађанима због посебности етничког, културног, језичког или верског идентитета; 5) Република Србија развија и унапређује односе Срба који живе у иностранству с матичном државом, а штити права националних мањина, ради остваривања потпуне равноправности и очувања њи-

ховог идентитета; 6) Влада утврђује и води политику, извршава законе, предлаже Народној скупштини законе, а усмерава и усклађује рад органа државне управе; језичка политика је такође саставни део опште политике у земљи; 7) Уставни суд одлучује о сагласности закона и других општинских аката с Уставом, општеприхваћеним правилима међународног права и потврђеним међународним уговорима. Након указивања на норме међународног права и међународне уговоре који су постали саставни делови правног поретка Републике Србије и примере језичког законодавства у другим земљама, М. Луковић закључује да научне и друге институције које су овлашћене и компетентне да брину о корпусу и статусу српског језика, статусу језика националних мањина, језичким правима појединаца и језичком идентитету Срба у региону и дијаспори – имају неспорне законске могућности да утичу на језичко законодавство Републике Србије, а то посебно олакшава недавно успостављени Правно-информациони систем Републике Србије.

У првом делу саопштења „О стратегији језичке политике у Републици Србији“ Предрага Пипера одређују се термини службена, јавна и приватна употреба језика и писма, након чега се наводе неки од бројних пропуста у нашој језичкој политици (штампање неких од кључних књига српског идентитета латиницом, уништавање двојезичних натписа у Хрватској, „босански језик“, лекторати српског језика у иностранству, настава руског језика у српским школама). Стратегија језичке политике у Републици Србији, како наводи аутор, треба да буде усмерена на добро организовано и стручно вођење идентитетске политике у области језика; треба да отклања могућности конфликтних језичких ситуација; треба да преиспита место језичке политике у законодавству; стратегијом треба предвидети мере језичке политике на Косову и Метохији и у суседним државама; њоме треба прецизирати место српског језика у образовању како би се број часова наставе матерњег језика довео бар на ниво који представља просек у земљама Европске уније; Законом о службеном језику требало би предвидети да је услов за добијања држављанства Републике Србије владање службеним језиком и писмом на нивоу који утврђује лингвистичка институција у чијој би то било надлежности, а да би се то могло остварити треба покренути израду нормативистичке лингводидактичке литературе; треба предвидети сталну подршку лекторатима српског језика и бригу о настави српског језика као страног; треба покренути научни пројекат који би у форми системских истраживања обезбеђивао научну подршку држави

у вођењу језичке политике; треба предложити систем мера за спровођење на српски језик капиталних дела из лепе књижевности; у области издаваштва и подршке ћирилици у јавној употреби језика Министарство културе и информисања би требало да, приликом откупа нових књига по конкурс Министарства, предност даје издањима на ћирилици; у области кинематографије стратегија треба да обухвати мере које би обезбедиле да проценат филмова на српском језику и ћирилици буде изнад 50%; потребно је појачати наставу српског као страног језика; стратегијом језичке политике треба да се предвиди до ког степена се може допустити све шира употреба страних језика у сфери јавне комуникације у Србији; треба предвидети мере заштите српског језика и писма од могућих покушаја да се српски језички споменици или српски говори прогласе споменицима или говорима других народа итд. Пошто се већина мера за спровођење утврђене језичке политике не може остварити одмах, закључује П. Пипер, стратегијом језичке политике у Републици Србији требало би предвидети добро одмерене реалне рокове њихове реализације у складу са финансијским, кадровским, технолошким и другим могућностима, а пре свега у складу са глобалном политичком стратегијом земље.

Милорад Пуповац у саопштењу „Језичне идеологије, језичне политике и производња нетолеранције у постјугославенским земљама“ запажа да језичке политике и језичке идеологије на подручју „штокавског језика“ производе језичке нетолеранције широких размера, у два манифестациона облика – према споља и према унутра. Коначна последица произвођења језичке нетолеранције састоји се у томе што се она претвара у произвођење нејезика, и то опет у два основна манифестациона облика: произвођење језика у нејезик и произвођење нејезика у језик. Последњих неколико деценија, како наводи М. Пуповац, на постјугословенском простору дошло је до редефинисања народне еманципације у језику: народни језик се од јавног језика његових говорника претвара у приватни језик нације/државе. За последицу ово има редуковање језика примарно на његове идентитетске функције, а занемаривање његових укупних функција. Два најчешћа и најактивнија типа језичких идеологија на постјугославенском простору су: идеологија аутентичности и идеологија стандардности. Идеологија аутентичности огледа се у произвођењу става о неопходности да се говори аутентичним језиком Нације, а та аутентичност данас се обезбеђује лингвистичким инжењерингом. Језичка нетолеранција најчешће се огледа у

јавном демонизовању (као што је то случај с ћириличким писмом у Хрватској), јавном стигматизирању (као што је то случај с маркирањем или иконизацијом језичких разлика у Хрватској) или отвореним прозивањем због језичког сепаратизма и језичке сегрегације у образовном процесу. Аутор сматра да српски језички стандард и његова језичка политика треба да задрже своју полицентричност и појачају своју комуникативност. Што се тиче језичке политике Срба у Хрватској, која постоји у фрагментима, она у првом реду треба да има развијене механизме који ће зауставити или ублажити ефекте произвођења нетолеранције. То се може чинити на политичко-правном, на комуникацијско-образовном и на истраживачком плану.

Брзина неутралисања дијалекатских особености на нашим просторима, како показује саопштење „Узуални стандард у урбаним центрима на косовско-ресавском и призренско-тимочком говорном подручју“ др Софије Милорадовић, ипак је мања од оне која је у деценијама након Другог светског рата, због масовног напуштања села и досељавања у градове, оправдано била очекивана. Некада присутна језичка инфериорност код говорника са призренско-тимочког или косовско-ресавског говорног подручја у односу на оне пореклом са тзв. новоштокавске говорне територије данас нестаје. Урбане језичке варијетете на косовско-ресавском и призренско-тимочком дијалекатском подручју чини, пре свега, њихово дијалекатско залеђе. У јавним службама, па чак и у настави, дакле – у ситуацијама у којима је комуникација на дијалекту неприхватљива, није доследно присутан осећај обавезе да се користи стандардни језик. Ситуациони контекст за употребу стандардног идиома, наводи С. Милорадовић, нема онакав значај какав би требало да има. Повратак свршених студената у родне градове, међу сроднике и пријатеље, обично доноси враћање матерњем дијалекту, тј. његовој урбаној варијанти. Аутор запажа да у неким престижнијим градским срединама на косовско-ресавском дијалекатском терену, као што је нпр. Параћин, многи припадници младе генерације, чак и гимназијалци, иду „корак уназад“ чувајући старо место акцента. С. Милорадовић претпоставља да средство за комуникацију унутар једне шире социјалне заједнице постаје код представника младе генерације са косовско-ресавским или призренско-тимочким матерњим дијалектом изабрано средство за идентификацију.

О српском језику у Црној Гори говори се у саопштењу др Јелице Стојановић „Актуелни процеси у вези са писмом и језиком у Црној Гори – задаци науке и језичке политике“. Дат је преглед дешавања

на простору Црне Горе у последњих десет година, у којима је дошло до конструисања нове језичке стварности, маргинализовања српског језика и пројектовања „црногорског језика“. У Црној Гори је, како наводи аутор, у последњих десет година извршено насиље над науком, над српским језиком, над историјским континуитетом и наслеђем, ћирилица је сведена на најмању могућу меру, а у васпитању и образовању српски језик је потпуно маргинализован, са тежњом да се сасвим изостави. Српски језик и говорници српског језика су дискриминисани, а наука, историја и књижевно-језичко наслеђе се фалсификују.

Слично стање је и на Косову и Метохији, о чему реферише др Митра Рељић у раду „Положај, стање и перспективе српског језика на Косову и Метохији“. У реферату се наводе бројни примери бруталне тортуре над српским језиком. Насиље са последицама очитованим у радикалној бројчаној редукцији говорних представника српског језика и пропорционално истом смањењу косметске територије на којој се он чује, његовом функционално-комуникацијском сужавању, језичком загађивању на свим нивоима, као и уништавању писаног наслеђа српског језика, како наводи аутор, протицало је уз свеприсутни помодни дискурс о мултикултурализму, мултијезичности, индивидуалним и колективним правима на сопствени језик. Упркос уредбама и законима у којима се прописује равноправна употреба српског и албанског језика, српски језик, уместо да служи комуникацији, постаје средство идентификације људи с циљем њиховог киднаповања, изгона и убијања. Ово је изнудило масовну појаву прикривања језичког идентитета – *кријшоглосију*, која се манифестовала или привременим прибегавањем ћутњи или употребом каквог другог, најчешће енглеског језика.

У саопштењу „Српски језик у образовању у Војводини“ др Жарка Бошњаковића разматра се статус српског језика у различитим нивоима образовања у Војводини: у основној школи, у трогодишњим и четворогодишњим средњим школама, у различитим типовима гимназија (општег, друштвено-језичког и природно-математичког смера; филолошкој), на Педагошком факултету у Сомбору, на Филозофском факултету у Новом Саду (србистика : српска књижевност, стране филологије, нефилолошке групе). Такође, сагледан је и статус српског као нематерњег језика на наведеним нивоима образовања, али и службена употреба језика националних мањина.

У реферату „Језичка ситуација код Срба у Румунији“ др Михај Радан даје исцрпан преглед школства на српском језику од средњег

века до данашњих дана на подручју Баната. Аутор упозорава да су лекторати за српски језик и књижевност на Западном универзитету у Темишвару и на Букурештанском универзитету, али и у другим универзитетским центрима у свету, у веома тешком положају и налазе се, практично, пред гашењем. Основни узрок оваквог стања српских лектората у Румунији М. Радан види у нехату и незаинтересованости српских политичара.

Слично упозорење, када се ради о положају и опстанку српских лектора на иностраним универзитетима, наведено је у реферату др Весне Крајишник „Лекторати српског језика“. Након уводних напомена о значају лектората те прегледа развоја лектората српског језика од 50-их година прошлог века, када Република Србија, као део савезне државе, закључује прве споразуме о упућивању предавача на иностране универзитете и о прихватању страних предавача за стране језике на универзитетима у Србији, у саопштењу се даје стање лектората српског језика од 2000. године до данас. Наведена слика је суморна – лекторати српског језика се затварају, а места српских лектора преузимају лектори из Хрватске, из Босне и Херцеговине, а сада и из Црне Горе. Индикативно је да ниједна државна установа нема целовите податке ни о броју ни о дистрибуцији лектората српског језика. Да би се ситуација поправила у догледно време, по мишљењу В. Крајишник, неопходно је одмах предузети одговарајуће активности: поставити јасне циљеве на нивоу државних институција (министарства, факултети, библиотеке); основати одељење које ће координирати све активности везане за наставу српског језика у иностранству (на универзитетском и школском нивоу); организовати лекторски кадар; успоставити језички програм уз одговарајућу подршку дидактичког материјала и обезбедити могућности за добијање повратних информација (саветовања, конференције, семинари...).

У дискусији вођеној након излагања шеснаест референата поменути су још нека питања везана за тему скупа као што су: формирање српског националног (електронског) корпуса, заштита статуса српског језика на интернету итд.

На крају скупа усвојено је закључно саопштење.

Ђорђе Р. Оџашевић*
Институт за српски језик САНУ

---

* djordje.otasevic@isj.sanu.ac.rs

НЕКРОЛОГ

ПРОФ. ДР ВЛАДИСЛАВ ЛУБАШ (1932 –2014)

Проф. др Владислав Лубаш (Władysław Lubaś), истакнути пољски слависта и социолингвиста и почасни доктор наука Универзитета у Београду, преминуо је 9. јануара ове године у Кракову.

Владислав Лубаш је рођен у месту Жарновјец (поткарпатска област у југоисточној Пољској), у сеоској породици. Као добар ђак доспео је на студије полонистике на престижном Јагјелоњском универзитету у Кракову, где је био ученик знаменитих професора: Зенона Клемесјевича, Витолда Ташицког, Еве Островске, Жежија Куриловича, Тадеуша Милевског, Адама Хајнца, Алфреда Зарембе, Мјечислава Брожека, Јана Сафаревича. По окончању студија 1956. године постао је асистент тада веома цењеног слависте Витолда Ташицког, познатог по радовима из ономастике, дисциплине која је тада у нашој земљи била тек у повоју.

Први једномесечни боравак у ондашњој Југославији 1961. године био је довољан Владиславу Лубашу да заволи нашу средину. Трудом београдског полонисте Стојана Суботина постао је 1962–1963. године научни стипендиста Филолошког факултета у Београду. Ту је похађао предавања и уживао пуну пажњу професора Михаила Стевановића, руководиоца сербокроатистичке катедре. У Београду је Лубаш успоставио контакте и с другим лингвистима: професорима Радосавом Бошковићем и Радомиром Алексићем, млађим наставницима Бериславом Николићем, Асимом Пецом и Живојином Станојчићем и колегама у тадашњем Институту за српскохрватски језик САНУ Митром Пешиканом, Зорицом Станојчић, Фахром Матијашић и др. Стекао је и бројне пријатеље у студентском позоришту при КУД-у „Бранко Крсмановић“, где су се скупљали многи млади београдски уметници.

После једногодишњег лекторског рада у Љубљани (1965/1966), Лубаш се поново нашао у Београду, где је 1966–1969. радио као лектор и предавач пољског језика на истом факултету. У Београду је провео, како је сâм наглашавао, незаборавне три године живота и рада. Ту му се родио и син јединац Марџин. У том периоду објавио је и неколико радова из ономастике у београдским часописима *Анали Филолошког факултета* и *Филолошки преглед*, као и у часопису Матице српске *Зборник за филологију и лингвистику*. Уз живе контакте с новосадским лингвистичким кругом, чијем су раду тада давали тон Павле и Милка Ивић, Лубаш је, по властитом признању, проширио своје славистичке видике и изоштрио социолингвистичке погледе. Сарађивао је такође с лингвистима из Љубљане (Франце Безлај, Тине Логар, Јоже Топоришич), Загребa (Божидар Финка) и Скопља (Блаже Конески, Божидар Видојевски). То га је инспирисало да се касније у знатној мери посвети социолингвистичким темама. Па и његов хабилитациони рад, који је одбранио у Кракову, односио се на творбу речи у јужнословенској топонимији (*Słowotwórstwo południowosłowiańskich nazw miejscowych z sufiksami* -ci, -ovci, -inci itp.. Katowice, 1971).

Каријеру универзитетског наставника Лубаш је наставио на Шлеском универзитету у Катовицама, где је био организатор полонистичких студија и декан новоформираног Филолошког факултета. Ту, у језички слојевитој Горњој Шлезји (Górny Śląsk), Лубаш је обилато користио своја социолингвистичка искуства из Југославије. Провео је краће време на научном усавршавању на универзитетима у Гетингену и Келну и у Институту за каталонски језик у Барселони. После десетогодишњег рада у Катовицама био је 12 година директор Института за пољски језик Пољске академије наука у Кракову. Свих тих година није прекидао контакте и научну сарадњу с колегама у Београду и другим центрима ондашње Југославије. Посебно је била обострано корисна сарадња с Институтом за српско-хрватски језик (касније: српски језик) САНУ, којим је, почев од 1979. године, руководио др Драго Ћупић. Тада су учестале и узајамне посете стручњака из ова два института, што је доносило вишеструке научне користи. Наставио је да редовно учествује на *Научним састањима слависта у Вукове дане* у Београду, објављивао је радове у *Јужнословенском филологу* и другим овдашњим научним гласилима. Сарађивао је и с београдским полонистима Горданом Јовановићем, Вером Митриновић и Петром Буњаком.

У време кад је у пољском граду Ополу стасао нов универзитет професор Лубаш је 1996. године прешао у Ополе, где је као руково-

дилац славистичке катедре (до 2002. године) развио србистичке, кроатистичке и македонистичке студије. У то време Ополе је било седиште свесловенског научног пројекта *Промене у словенским језицима 1945–1995*, који је окончан серијом књига о свим словенским језицима (цела серија представљена је на XII конгресу слависта у Кракову 1998. године). Тако се професор Лубаш нашао у улози рецензента тома из ове серије посвећеног српском језику, који је потом и представио широј пољској научној публици. А када су бомбе засуле Србију 1999. године, професор Лубаш је с колегама из Опола дигао глас протеста и читавој пољској јавности упорно разјашњавао суштину појава које су довеле до велике кризе на Балкану.

Професор Лубаш је био члан неколико комисија Пољске академије наука (од чега и две међународне), а такође организатор и први председник Социolingвистичке комисије Међународног комитета слависта. Више година био је уредник афирмисаног пољског часописа „*Socjolingwistyka*“ и научне серије *Prace Naukowe Instytutu Języka Polskiego PAN w Krakowie*, а био је и члан редакција међународних часописа: *Studia Linguistica Polono-Jugoslavica*, *Onomastica*, *Stylistyka*, *Linguistica Silesiana*, *Polonica*. Учествовао је такође у раду пољске државне комисије за научну сарадњу с нашом земљом. Уз висока пољска и међународна признања, добио је и почасну плакету наших институција за дугогодишње континуирано учешће (више од 40 пута) на *Научним сасијанцима славистиа у Вукове дане* у Београду. У оквиру серије *Студије о Србима*, коју заједнички издају Завод за уџбенике, Вукова задужбина и Матица српска, објављени су одабрани радови професора Лубаша везани за нашу језичку средину под насловом *Студије из српске и јужнословенске ономастике и социolingвистике* (Београд – Нови Сад, 2002). Титулом почасног доктора (2006) Универзитет у Београду одао је признање проф. Лубашу за његов целокупни научни рад, слојевито истраживање нашег језика и драгоцен допринос унапређењу сарадње научних институција Пољске и Србије.

У периоду 1957–2013. проф. Лубаш је објавио 16 књига и 375 расправа, чланака, рецензија и извештаја научног карактера и 345 популарнонаучних радова. Поред Пољске, Југославије и постјугословенских држава објављивао је радове у Чешкој, Словачкој, Русији, Немачкој, Шведској, Швајцарској и Сједињеним Америчким Државама. Под његовим руководством урађено је стотине дипломских радова из лингвистике и промовисано је 10 доктора наука, од којих су петоро сада у звању професора. Огледао се у неколико

области науке о језику, а његови најпознатији радови припадају следећим областима:

1) пољска и словенска ономастика: *Nazwy miejscowe południowej części dawnego województwa krakowskiego*. Wrocław, 1968; „Svojilna pripona *-ica* v južnoslovanski toponomastiki.“ *Jezik in slovstvo* XI/6, 1966; „Iz problematike značenja vlastitih naziva.“ *Анали Филолошког факултетеџа VII* [Универзитет у Београду], 1967: „Geografski nazivi tipa *Brat(a)n, Blažna, Klimno* u južnoslovenskim jezicima.“ *Зборник за филологију и лингвистику XII* [Матица српска], 1969; „Studije o građenju reči i morfologiji južnoslovenske toponimije.“ *Анали Филолошког факултетеџа IX* [Универзитет у Београду], 1969; „Miejsce nazw własnych w strukturze języka. (Na przykładach słowiańskich).“ *VI Slovenská Onomastická Konferencia*. Bratislava, 1976.; The Concept of the Quantitative Reference of Proper Nouns in Contemporary Spoken Polish.“ *Polish Text Linguistics. The Third Polish - Swedish Conference held at the University of Uppsala, 30 May 4 June 1983* [ed. by L. Lönngren]. Uppsala. 1984;

2) социолингвистика: *Spoleczne uwarunkowania współczesnej polszczyzny. Szkice socjolingwistyczne*. Kraków, 1979; „Socjolingwistyka jako metoda badawcza.“ *Socjolingwistyka* 2, 1979; „The Object of Linguistic.“ *Linguistica Silesiana* III, 1979; *Studije iz srpske i južnoslovenske onomastike i sociolingvistike*. Beograd – Novi Sad, 2002; [коаутори: Ingeborg Ohnheiser, Zuzanna Topolińska] *Języki słowiańskie w perspektywie ekolingwistycznej*. Opole, 2003; „Die neuste Situation der südslawischen Sprachen in den Augen der polnischen Slawisten.“ *Zbornik povzetkov 1. del: Jezikoslovje. 13. Mednarodni slavistični kongres. Ljubljana, 15-21 Augusta 2003. Uredil France Novak*. Ljubljana, 2003; „Nowe zadania polityki językowej w świecie słowiańskim.“ *Socjolingwistyka* 17, 2003; [коаутор: Марћин Лубаш], „Да ли е можна „европска“ јазична политика во словенските земји?“ *Научна конференција на XXXIII меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура. Ohrid 15 VIII – 17 VIII 2005. Лингвистика*. Скопје, 2006; „Szkic o polityce językowej Rosji.“ *Socjolingwistyka* 21, 2007; „Poljska sociolingvistika. Teorija i praksa.“ *Зборник за филологију и славистику XXVI/2* [Матица српска], 1983; „Aspects of Polish sociolinguistics.“ *International Journal of the Sociology of Language* 78 [Berlin, New York], 1989; „Czy powstanie śląski język literacki?“ *Język Polski* LXVIII/1-2, 1998; *Studia socjolingwistyczne*. Opole, 2013.

3) нестандартни варијетети словенских језика: „Dialektologia miejska. Przedmiot. Zakres. Metoda.“ *Język Polski* LXIII/1-2, 1983;

„Badania nad językiem skupisk miejskich. Język polski i językoznawstwo polskie w sześćdziesięciolecie niepodległości 1918–1978.“ *Materiały konferencji naukowej*. Wrocław, 1982; *Polskie gadanie. Podstawowe cechy i funkcje potocznej odmiany polszczyzny*. Opole, 2003; „Types of Linguistic Variants in Contemporary Polish.“ *Slavic Linguistics and Poetics. International Journal of Slavic Linguistic and Poetics XXV/XXVI*, 1982;

4) лексикографија: творац је концепције и уредник четири тома речника *Słownik polskich leksemów potocznych. A-L*. Kraków, 2002–2006;

5) језик медија, рекламе и политике: „Słownictwo potoczne w mediach.“ *Język w mediach masowych. Pod redakcją Jerzego Bralczyka i Katarzyny Mosiołek-Kłosińskiej*. Warszawa, 2000; *Język w komunikacji, w perswazji i w reklamie*. Dąbrowa Górnicza, 2006; *Polityka językowa. Komparacja współczesnych języków słowiańskich*. 4. Opole, 2009.

Смрћу проф. др Владислава Лубаша слависти у Србији изгубили су дугогодишњег доброг пријатеља и сарадника, а славистичка наука истакнутог посленика.

Милош Д. Луковић*

Балканолошки институт САНУ

---

* miloslukovic@gmail.com

ПРИКАЗИ И КРИТИКА

Јасмина Грковић-Мејдор, *Историјска лингвистика: когнитивно-типолошке студије*. Сремски Карловци; Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2013, 390 стр.

У најновијој, седмој књизи Јасмине Грковић-Мејдор налази се осамнаест раније објављених, а сада преведених, допуњених и измењених чланака који су се појављивали од 2007. до 2013. године у истакнутим страним и домаћим публикацијама, зборницима радова и часописима. Циљ овако приређене књиге, према речима аутора, јесте „да лингвистичкој али и широј научној јавности представи холистички теоријско-методолошки приступ у историјској лингвистици, увиде у логику језичке промене и суштинску важност језика за поимање људске природе“ (стр. 7). Дугогодишња истраживања историјске синтаксе, семантике и лексикологије старословенског и српкословенског језика, увек заснована на богатој грађи и најчешће посматрана у широком контексту сличних појава у другим језицима, показала су да ова методологија, која уклања формалне границе међу језичким нивоима, а тиме и међу дисциплинама које их проучавају, омогућује испуњавање наведеног циља. Она, како аутор каже, „чини реконструкцију прајезичких структура и њихов развој лингвистички оправданим и теоријски утемељеним“ (стр. 55–56), а упоредна примена метода унутрашње реконструкције и компаративног метода на обиман, добро изабран, образложен и беспрекорно обрађен корпус представљен у радовима који су пред нама то и потврђује.

Когнитивистички приступ анализи језичког материјала, како је и наглашено у наслову, појављује се у свим радовима. Истраживање узрока појединачних, системских и типолошких промена у језику довело је до закључка да су оне потекле од начина на који човек опажа, класификује и концептуализује свет око себе, и да су у основи универзалне, јер су засноване на истом искуству, које се, када је

у питању лексичка семантика, прелама још и кроз призму културног модела конкретне језичке заједнице.

Укључивање података из различитих фаза језичког развоја у широком временском распону, све до савременог стања, на шта се у доба доминације структурализма у лингвистици није увек гледало са одобравањем, показало се као продуктиван начин за утврђивање правца у којем су се промене кретале током историје. Анализа семантике и форме конкурентних конструкција у једном синхроном пресеку такође је допринела уочавању тога да су промене водиле, када је о синтакси реч, посматране словенске (као и друге индоевропске) језике од језика активног (активно-стативног) ка језику номинативног типа. Развој транзитивности као основне одлике језика новог типа прати се у више радова представљених у овој књизи.

Иако је „Историјска лингвистика: типолошке студије“ збирка чланака, они су повезани не само методолошким оквиром, методама и избором анализираног корпуса, већ и доминантним темама које су обрађиване: у првом делу књиге радови су повезани са развојем транзитивности и баве се широким спектром питања повезаних са њом, док је интересовање аутора у другом делу књиге фокусирано на развој лексичке семантике са аспекта когнитивне лингвистике и лингвистичке типологије. Распоред радова омогућује читаоцима постепен улазак у проблематику која је предмет анализе: најпре се дају студије методолошке и теоријске природе, које се могу сматрати уводом у наредна излагања, увек уже дефинисана и заснована на претходно представљеним принципима.

Транзитивност је категорија којој су посвећени одељци Когнитивни аспекти развоја транзитивности (8–32), Улога синтаксичке транзитивности у развоју словенских синтаксичких структура (33–54), Ка реконструкцији прасловенске синтаксе (55–71), Датив + инфинитив: праиндоевропско порекло и словенски развој (72–97), О конструкцији акузатива с партиципом (типолошки и когнитивни аспекти) (98–115), Развој предикативне посесије у словенским језицима (116–138), Образац српског „*боли ме глава*“ као синтаксички архаизам (171–193), док чланке Развој футура у старосрпском језику (139–170), О праиндоевропском компаративу у светлу језичке типологије (194–205), О доприносу језичке типологије етимолошким истраживањима (206–218) повезује истицање значаја типолошких проучавања за откривање механизма језичких промена на

различитим нивоима. Когнитивне основе семантичке промене (219–245) могу се посматрати као увод у даља детаљна истраживања лексичке семантике: ‘*Прав*’ и ‘*крив*’ као когнитивни примитиви (246–266), Прилог историји лексичко-семантичке групе *-zрѣх-* (267–291), Појам здравља у индоевропским језицима (292–313), О прасловенским формулама заклинања (314–339), Формуле с придевом *цѣль* у старосрпским повељама (340–349), О семантици старословенских придева *добръ* и *благъ* (350–364) и Глаголи перцепције у старословенском језику (365–388).

Транзитивност се у првом наведеном раду посматра као концептуална категорија која укључује енергетску интеракцију између агенса и пацијенса и која се реализује различитим средствима у зависности од типа језика. Са когнитивног и типолошког аспекта се, на примеру словенских језика, објашњава начин трансформације активног језичког типа у номинативни, и показује се како долази до развоја субјекатско-објекатских односа у клаузи. Процес формирања флексије на морфолошком нивоу и успостављање транзитивности и глаголске валентности на синтаксичком нивоу воде у правцу уоченог генералног правца типолошке промене праиндоевропског језика од активног ка номинативном: транзитивност се развија када се субјекатско-објекатски односи граматикализују, конструкције у којима се вршилац радње исказује другим падежима изгубе или подвргну реанализи, а реченица се централизује око предиката стварањем глаголске валенце. Овај пут није праволинијски, и све фазе кроз које језици пролазе не морају бити апсолутно сукцесивне, на шта указују чести случајеви коегзистенције конструкција које припадају различитим типолошким слојевима.¹

Развој словенске сложене реченице повезан је и са још једним типолошким кретањем: од језика номиналног типа, са већом аутономијом реченичних делова и исказивањем дубинске хипотаксе номиналним средствима, а са паратактичком површинском структуром, ишло се ка језику вербалног типа са предикатом као центром који јача реченичну кохезију и развијеном површинском хипотаксом. У овом дуготрајном процесу, представљеном на материјалу старословенског језика, након периода коегзистенције различитих

¹ На пример, о овоме говори и рад посвећен конструкцији *боли ме глава* – в. 171–194, као и анализа старих и нових средстава за изражавање објекта (старог адвербијалног акузатива и различитих предлошко-падежних конструкција) у студији посвећеној развоју словенских синтаксичких структура (33–54).

облика дошло је до потискивања номиналних конструкција и структура (партиципа, апсолутног датива, акузатива са партиципом, конструкције *даѿив + инфиниѿив*). И ово је условљено јачањем транзитивности због које аутономија реченичних елемената постаје слабија, а ствара се реченица централизована око предиката, са знатно јачом реченичном кохезијом. Детаљније се питањима губљења сваке од наведених номиналних конструкција баве посебне студије у овој књизи.

Холистички приступ анализи грађе, доследно примењиван у свим радовима, указује и на семантику као важан фактор у језичким променама, било да се ради о лексичкој семантици или семантици већих структура: на пример, граматикализовање акузатива као падежа објекта врши се различитом брзином у зависности од значења глагола: најпре се јавља уз глаголе који означавају физичке радње, а знатно касније уз оне који означавају ментална стања и процесе (перцепцију, когницију, емоцију) – в. стр. 21–24. Исти закључак о значају семантике глагола даје се и у наредном, веома важном поглављу о улози синтаксичке транзитивности у развоју словенских синтаксичких структура: „Ширење синтаксичке транзитивности било је директно пропорционално нивоу семантичке транзитивности глагола“ (стр. 39).

Са семантиком конструкција повезано је и изражавање директне или индиректне евидентности, од чега је зависио избор облика допуне основних глагола визуелне и аудитивне перцепције:² у раном прасловенском конструкција акузатива са партиципом (АП) као допуном оваквих глагола могла је исказивати обе врсте евидентности, а касније се оне и формално диференцирају: АП у касном прасловенском добија уже значење – користи се за директну евидентност, и, пошто субјекат има физичку контролу над извором информације,³ интерпретира се као транзитивна конструкција, а у случају индиректне евидентности губи се АП и уводи се зависна реченица делимитативном партикулом **jako*. Структуре са **kako* користе се за изражавање директне евидентности. Узрок нестајања АП види се у тенденцији да предикат постане језгро реченице, што је довело до уклањања свих других језгара, а посебно конструкција са активним

² О семантици старословенских глагола генералне, визуалне, аудитивне и чулне перцепције са становишта когнитивне лингвистике в. рад *Глаголи ѿрцеѿиције у старословенском језику*.

³ И овде је очигледна когнитивна основа транзитивности, која се своди на размену енергије између два ентитета, од којих је један „јачи“, а други „слабији“.

партиципима (најбрже оних са партиципом презента маркираним позитивно за процесуалност – стр. 111). Анализа развоја појединачних конструкција опет показује неопходност узимања у обзир података са различитих језичких нивоа и из различитих периода да би се добила колико је то могуће комплетна, лингвистички тачна и логична слика развоја језичких јединица, која је „системски и типолошки прихватљива“ (стр. 68).

Категорија посесивности као универзални језички концепт посматра се са когнитивног аспекта и објашњава се постојањем универзалних схема базираних на физичком искуству: егзистенцијална схема представљена је преко предикативне посесије у словенским језицима⁴ (из ПИЕ је наслеђена егзистенцијална *mihi est*-конструкција, у старословенском почиње конкуренција конструкција *habeo x* и *mihi x est* као резултат развоја синтаксичке транзитивности, а напоредо постоје и конструкције условљене локационом схемом посесије у којима је посесор био изражен предлошко-падежном везом *y + генијив*, а посесум је био у номинативу). Узроци и механизми развоја ових конструкција виде се као унутрашњи: кретање од језика активног ка језику номинативног типа, са развијањем транзитивности и постепеним губљењем *mihi est*-конструкције којом се изражавала предикативна посесија.⁵ Узрок замене *mihi est*-конструкције конструкцијом са глаголом *имати* објашњава се принципом когнитивне лингвистике да нова структура мора бити из истог концептуалног домена као и стара, пошто обе енкодирају исту семантику. Језички контакти су подржали ову типолошку промену: у јужнословенским и западословенским језицима доминира *habeo* конструкција, док се на периферији налази конструкција *y + генитив*. *Habeo* конструкција се посматра као утицај романских и германских језика на поједине словенске језике у различитим ареалима, али њено постојање представља, заправо, активирање једне од потенцијално доступних синтаксичких могућности које су постојале још у прасловенском: „С теоријског становишта ово би био још један пример промене настале у садејству унутрашњег језичког и контактеног фактора“ (стр. 133).

⁴ Анализирају се староруски, старосрпски и старочешки примери.

⁵ Ова конструкција била је подвргнута контекстуалном ограничавању и поткивана ка периферији домена посесије, где је касније реанализирана, тако што се датив реинтерпретира као средство атрибутивне посесије или као бенефактив / малефактив.

Ова два фактора прате се и у раду посвећеном развоју футура у старосрпском језику: „Формирање футура у старосрпском резултат је садејства унутрашњег језичког развоја и језичког контакта. Унутар-језичка тежња за стварањем облика којим се маркира будућа радња део је типолошке промене којом се из видског развија систем глаголских времена“ (стр. 162–163). До овог закључка аутор долази семантичком анализом контекста преузетих из обимног корпуса, тематски и дијалекатски хетерогеног, у оквиру којег се посебно обрађала пажња на функционални стил и тип докумената који су утицали на присуство појединих средстава за изражавање будуће радње.

Нужна испреплетеност и међузависност језичких нивоа, која иде од прозодијских феномена преко морфолошке и синтаксичке структуре све до организације лексикона (стр. 207) показује се и у радовима у којима се говори о развоју лексичке семантике: у чланку *О дојриносy језичке тпшологипе епшолошким испрживањима*, у којем се поново јавља залагање за холистички типолошки приступ, указује се на могућност праћења развоја афикса (деривационих и/или флективних) од настанка, преко разноврсних трансформација, реанализе, до њиховог нестанка или опстанка као независне речи у оквиру типолошки оријентисане реконструкције, а она подразумева „сагледавање процеса у оквиру генералног типолошког развоја језика, који је по природи телеолошки“ (стр. 209). Телеолошка промена, у складу са поставкама Прашке лингвистичке школе, посматра се као циклична, која полази од изолативног, иде према аглутинативном, затим према флективном, а онда опет према изолативном језику, а у раду се прати творбени аспект кроз све фазе.

Когнитивне основе семантичке промене, условно речено, представљају увод у низ радова посвећених у већој мери лексичкој семантици, иако су оне биле у основи промена на различитим нивоима, о чему аутор пише:

„Када је језик у питању, исти принципи који важе данас генерално су морали важити и у прошлости. На овом постулату се темељи и типолошка лингвистика, те примена језичке типологије у дијахроним истраживањима других језичких нивоа. Семантика не може бити изузетак. Из овог угла посматрано, путеви семантичког развоја уочени у савременим системима, уколико се желе постулирати као универзални, морају имати потврду историјске лингвистике и *vice versa*. То је у складу са идејом о 'панхронијској перспективи', по којој комбинација ономасиолошког приступа и утемељене семасиолошке типологије семантичких процеса открива основне когнитивне образце по којима човек представља свет. Ова врста истражи-

вања се сматра централном у области „антрополошке лингвистике“ или „лингвистичке антропологије“. Притом, когнитивни обрасци манифестују се не само у језику него и у свим сферама човековог постојања и делања, а они који су универзалног карактера – у различитим културама“ (стр. 223–224).

Универзалност темељних концепата базираних на појмовним метафорама, који имају кључну важност за класификовање и евалуацију појава и обликовање човекове слике света, илуструје се примерима за концептуализацију лепог у индоевропским и неиндоевропским језицима, где се анализом и праћењем полисемије кроз развој језика долази до заједничког језгра – корена са значењем *сјајан, блистав* (стр. 233–234). Иако се лексичка метафора чини нерегуларним процесом, појмовна метафора, која управља значењском променом, показује дијахронијску правилност, истиче аутор (стр. 237) и указује на значај проучавања свих полисемантичких структура на сваком синхронном плану, пошто је, како се видело и на примерима развоја синтаксе, полисемија увек први корак у семантичкој промени.

У посебним студијама посвећеним анализи етимологије и семантике корена *йрав* и *крив* они се посматрају као универзални когнитивни примитиви, јер се, показано је у даљим радовима о историји лексичко-семантичке групе *-grǫx-*, они налазе у основи различитих лексема којима се појаве вреднују: „*Прав* је основна метафора за оно што је исправно, оно што треба да буде, или за оно што се сматра прототипичним за људско биће, у физичком или моралном погледу, али и кад је у питању организација људске заједнице“ (стр. 258). Интересантно је и запажање да за појам *йрав* на општесловенском плану постоји једна основа, за *крив* их има више (у раду се наводи осам, а списак није исцрпљен), што говори о томе да је „прави пут један, а од њега се, како и етимологија ... показује, одступа на различите начине“ (стр. 259). Повезаност историје лексичко-семантичке групе *-grǫx-* са базичном опозицијом *крив : йрав* посматра се у ширем контексту стварања богословске терминологије на словенској основи, са праћењем увођења семантичких и творбених иновација у процесу развоја семантичког система. Ситуација диглосије на територији на којој је функционисала српска средњовековна писменост омогућила је да се прати, како аутор каже, „двоструки живот“ лексема, које се користе или као богословски термини са семантиком наслеђеном из старословенског, или се налазе у конструкцијама које значе несрећу, грешку, у правном дискурсу и нехат, што су континуанти прасловенског значења. Садржај оног што представља одступање од правилног („право“) зависио је од кул-

турног кода у којем су текстови писани, а суштина је остала иста: свако одступање од прототипа *йравог* је лоше.

И студија *О семантици сйарословенских йридева* добрѣ и благѣ бави се променом значења придева за изражавање позитивне евалуације током изградње филозофско-теолошке терминологије поређењем са одговарајућим грчким лексемама – преводним корелатима наведених придева. Придев *добар* посматра се као универзални евалуатор настао процесом метафоризације, а потом и семантичке генерализације појмова којима се упућивало на неку од позитивно вреднованих особина (одговарајући, пријатан, прав, леп, уређен, складан итд. – в. стр. 351). Семантичка померања у оквиру појединих лексема у оба посматрана језика објашњавају се као условљеност културним моделом, са додатном потребом за стварањем хришћанске терминологије.

На сличан начин, заједничким когнитивним језгром потеклим из праиндоевропске семантике, повезани су појмови са кореном који означава *здравље* и *целосй*, што се прати у радовима *Формуле с йридевом цѣль у сйаросрйским йовелѣма* и *Појам здравља у индоевройским језицима*. Концептуална веза појмова објашњава се преко схватања здравља као стања целости, неоштећености, што указује на то да би изворно значење придева *цѣль* могло бити у *йрвобийном сйању*, *ничим нарушено*. Ово потврђује и преглед етимологије лексема са значењем *здравље* у бројним индоевропским и неиндоевропским језицима, у којима се идентификују метафоре *целосй > здравље*, *живојйна сила > здравље*, *чврсйина > здравље*. Ове исте метафоре, са супротним предзнаком, користе се и за именовање стања болести: *одсусйво целосйи > болесй*, *одсусйво живојйне силе > болесй*, *одсусйво чврсйине > болесй*.

О чувању формулаичних структура заклињања, језичких и појмовних, преко адаптације и укључивања у нове културне моделе говори студија *О йрасловенским формулама заклињања*, где се на основу етимологије кључних лексема закључује да су у формулама типа *сйојаййи чврсйо* и *држаййи чврсйо*, које и данас егзистирају у фразеологизмима *држаййи реч*, *обећање*, *веру*, *чврсйо се држаййи својих убеђења* и сл., изражени веома важни праиндоевропски културни концепти, јер се „њима дефинишу кључни параметри постојања, како космоса, тако и људског друштва“ (стр. 327–328).

* * *

Прва реченица у Предговору овој књизи гласи: „Историјска лингвистика је надасве узбудљива дисциплина.“ Неупућенима у мо-

гућности за истраживање неизмерне количине језичког материјала који је дошао до нас, често само у фрагментима за чијим смислом треба трагати, она се може учинити чудном, али, након читања студија које су се нашле у књизи Јасмине Грковић-Мејдор, они ће се са њом сигурно сложити. Сваки рад заснован је на богатом корпусу различитих словенских и несловенских језика, конципиран у теоријском оквиру који се неоправдано ретко користио у дијахроничким истраживањима, праћен је вишејезичном литературом која обухвата релевантне радове од младограматичара до когнитивних антрополога, и, што је најважније, доноси утемељена, беспрекорно образложена, лингвистички прихватљива објашњења.

Когнитивистички приступ тумачењу језичких промена (или „повратак предструктуралистичкој традицији лингвистике“ – стр. 220), у комбинацији са резултатима до којих су дошли структуралисти, дао је могућност да Јасмина Грковић-Мејдор на варљиво једноставан, а увек јасан и логичан начин понуди одговоре на питања која се тичу „маргиналних случајева“ у развоју синтаксе словенских језика. Констатација да „основни принципи савремене когнитивне лингвистике, који важе за синхроне језичке системе, важе и кад је реч о развоју језика“ (стр. 262) омогућила је да се испита и покаже да су универзална људска искуства увек остављала траг у језику. „Историја језика, као когнитивна археологија, открива трајност когнитивних примитива, темељних појмовних метафора“ (стр. 308).

Због свега наведеног сигурни смо да књига *Историјска лингвистика: когнитивно-типолошке студије* проф. др Јасмине Грковић-Мејдор представља веома важан допринос проучавањима дијахроничких славистичких дисциплина, али и упућује на потребу да се у истраживању савременог стања сагледа могућност значаја ранијих фаза у развоју језика, јер „синхрони језички систем је само један од многих пресека у историјском развоју језика, и он је резултат свих претходних стадијума, који се у њему на један или други начин одсликавају“ (стр. 247).

Марија Ј. Стефановић*
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за славистику

---

* majazrenj@yahoo.ca

NEPRESUŠNOST TVORBENIH IZVORA:

Tvorba reči i njeni resursi u slovenskim jezicima, ur. Rajna Dragičević, Filološki fakultet, Beograd, 2012, 771 str.

Na južnoslavenskom prostoru znanstvenih radova o tvorbi riječi uvijek je bilo mnogo, ali je priručnika vrlo malo, tek Babićeva nezaobilazna *Tvorba riječi u hrvatskome književnom jeziku* i Klajnova dvotomna *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku*. Još je manje znanstvenih skupova posvećenih isključivo tvorbi riječi. Stoga je svaka slavistička knjiga o tvorbi riječi dobro došla da se dozna što je novo u toj jezikoslovnoj disciplini koja još nije zauzela svoje čvrsto mjesto u jezikoslovlju jer se nalazi i unutar morfologije (zato se često u literaturi naziva *derivacijska morfologija* nasuprot fleksijskoj), i unutar leksikologije, ali i kao samostalna disciplina. Tomu nejasnom statusu svakako pridonosi i njezin naziv: *tvorba riječi* (engl. *word formation*, njem. *Wordbildung*, fr. *la formation des mots*, češ. *tvoření slov* i *slovotvorba*, rus. *словообразование*). Terminološki gledano, to nije dobar naziv za disciplinu jer je dvorječan, i to ne samo u hrvatskom i srpskom jeziku, i jer riječ *tvorba* asocira na građenje riječi (sinonimni naziv u srpskom jeziku) i na slaganje morfema (tvorbenih), a nove riječi mogu nastati i semantičkim procesima kao što je leksikalizacija, depolisemizacija, (de)onimizacija i sl. pa je potreban bolji naziv oko kojega bi se postigla suglasnost. U kroatistici se sve češće upotrebljava naziv *rječotvorje* (usp. i slov. *besedotvorje*) koji je svakako mnogo bolji od naziva *tvorba riječi* već i zato što je jednorječan. Bilo bi poželjno da i ta disciplina ima svoje internacionalno nazivlje: *derivatologija* kao znanost, jezikoslovac bi bio *derivatolog*, a osnovna jezična jedinica *derivatem*¹. Premda se pod derivacijom razu-

---

¹ Neki jezikoslovci imaju naziv *derivat*, ali bi u skladu s ostalim emskim jedinicama bio bolji naziv *derivatem* koji rabi u ovom zborniku Branko Tošović.

mijeva samo jedan dio tvorbe riječi (izvođenje), bolje bi bilo derivacijom nazivati svaki način nastanka nove riječi jer se nova riječ uvijek izvodi iz neke motivirajuće riječi (jedne ili dvije, svejedno) bilo gramatičkim (morfemima) ili semantičkim (npr. onimizacijom) putem. S obzirom na to da se derivacijom uglavnom naziva afiksna tvorba, mjesto derivacije u tom značenju trebao bi se upotrebljavati naziv *afiksacija*, a derivaciju zadržati za svaki proces nastanka nove riječi. Tako bi *derivatologija* zamijenila naziv *tvorba riječi*. U ovom ćemo prikazu zadržati stari naziv i zbog naslova zbornika koji je vrijedan naše pune pozornosti.

Samostalnost tvorbe riječi kao jezikoslovne discipline, barem u slavistici, potvrđuje postojanje tijela Međunarodnoga slavističkoga komiteta koje se bavi upravo tvorbom riječi. Naime, taj komitet ima nekoliko komisija, koje održavaju tematske znanstvene skupove, objavljuju zbornike i monografije. Tako je Komisija za tvorbu riječi održala u svibnju 2012. godine u Beogradu 14. međunarodnu znanstvenu konferenciju na temu *Tvorba riječi i njezini resursi u slavenskim jezicima*. Komisija je vrlo aktivna jer svake godine održava konferencije u drugoj europskoj zemlji, što svakako potiče znanstvenike na veća rječitovna istraživanja. Na 14. konferenciji u Beogradu u prvoj su sekciji članovi Komisije, njih 29, predstavili rezultate svojih istraživanja, a u drugoj su sekciji tri strana i 34 srpska jezikoslovca izlagala o tvorbi riječi uglavnom u srpskom jeziku, ali ima dosta radova koji su korisni jer se tematika dotiče općenito tvorbe riječi u slavenskim jezicima. Sudjelovala su 63 referenta iz čak 14 zemalja. Zbornik radova posvećen je uglednoj ruskoj jezikoslovki Eleni A. Zemskoj koja je bila članica Komisije od njezina osnutka i koja je umrla 2012. godine. Zbornik je objavljen iste godine pa se organizatorima konferencije i izvršnim urednicima zbornika Boži Ćoriću i Rajni Dragičević, koja je ujedno i glavna urednica, mora odati priznanje na izvrsno odrađenom golemom poslu, pogotovo ako se ima na umu da je zbornik prilično opsežan i da su radovi pisani na desetak jezika, jer su na slavističkim skupovima uz svjetske jezike službeni jezici i svi slavenski jezici, te da se nakon takvih velikih znanstvenih skupova na izlaženje zbornika zna čekati i nekoliko godina. Jedina je zamjerka ovom zborniku što je nekvalitetno uvezan pa će se stranice od listanja brzo raspasti, ali je to posljedica vječnoga nedostatka novca u znanosti.

Glavna je tema konferencije bila tvorba riječi i njezini resursi u slavenskim jezicima. Da odmah bude jasno što se mislilo pod resursima, dovoljno je navesti dva primjera. S jedne strane veliko je bogatstvo tvorbenih osnova, npr. imena su nepresušan motivacijski potencijal za tvorbu mnogih novih riječi (*natovac, rambovac, putinizam, rusofob, rusofil*), a

s druge strane bogatstvo afikasa u slavenskim jezicima potiče tvorbenu kreativnost. Tako je sve više među neologizmima ženskih mocijskih parnjaka kojih prije nije bilo u slavenskim jezicima, a dosta je i analoških tvorbi, pogotovo među sufiksoidima i prefiksoidima. Mnogi radovi pokazuju kako je tvorba riječi puna raznih inovacija. Osobito je e-komunikacija potaknula nove načine stvaranja riječi, što se jasno vidi po žargonu koji pokazuje veliko bogatstvo maštovitih novotvorenica, npr. u rus. *cop-няк* (od engl. *sorry*), *миска* 'natječaj ljepote' (od engl. *miss*). Tvorbu riječi, mnogo više od drugih jezikoslovnih disciplina, zahvaća internacionalizacija i integracija jezičnih pojava te se preko nje otkrivaju kontaktološka i kulturološka obilježja.

Autori su se bavili tvorbom riječi u pojedinom slavenskom jeziku, ali i poredbeno u više jezika. Već iščitavanje naslova pokazuje vrlo širok tematski raspon koji oslikava i današnje shvaćanje granica tvorbe riječi. Kao i druge jezikoslovne discipline, i tvorba riječi ima svoje rubne slučajeve. Ostalo je otvoreno pitanje jesu li osim tvorenica (derivatema) i terminološke sintagme ili općenito sveze poput složenih prijedloga također predmet tvorbe riječi, zatim pripadaju li tvorbi i primjeri kao što su *fitnes-klub*, *spa-centar*, *art-galerija* ili neke okamenjene prijedložne sveze poput poljske *bez pardonu*. Posebnu, sve brojniju skupinu čine hibridne riječi nastale interferencijom tvorbenih sredstava dvaju jezika, npr. *sejvati*. Sve to govori da je tvorba riječi vrlo dinamično područje u kojem se događaju burne promjene i da njezini istraživači imaju zadatak ne samo da ih sve pobilježe nego i da ih usustave.

Teško je i pobrojiti sve teme koje su u ovom zborniku znanstvenici obradili pa ćemo nasumce izdvojiti nekoliko zanimljivih nastojeći da ih ne samo navedemo nego i da poneku problematiziramo kako bi se zainteresirani „zagrijali“ za njih. Pritom imena autora nećemo spominjati jer ih je previše i jer bi nužno neki ostali prešućeni, iako zaslužuju da se spomenu. Posebno je intrigantno vidjeti kako su neka stajališta nepomirljiva i kako se ne nazire opća suglasnost, na primjer nastaju li konverzijom homonimi ili ne nastaju. Oprečna su stajališta u ovom zborniku dobro argumentirana pa će i dalje jedni dovoditi u pitanje nastaje li konverzijom uopće nova riječ, ako nastaje, je li, s obzirom na to da je riječ o homografskim parovima, posrijedi homonimija, ako nije, zašto nije. Mnogo je pitanja, a mnogo je i odgovora, a razlog leži u činjenici da je konverzija tek počela zauzimati svoje mjesto u priručnicima o tvorbi riječi. No, čitamo u zborniku da konverzija nije „pouzdan tvorbeni resurs“ (str. 89) jer postoje uvjeti za neutralizaciju nastanka nove vrste riječi. Naime, konverzija nastaje dijakronijskim razvojem, ali gledano sinkro-

nijski neke ju sintaktičke konstrukcije neutraliziraju. Iako je supstantivizacija pridjeva u slavenskim jezicima najčešći primjer za konverziju, ima primjera u kojima se ne zna je li riječ o pridjevu ili o imenici: *Он – глухой, Браїла раненого ойвезли дома*. Neutralizaciju na razini riječi pokazuje oblik *раненого* pa se sintagma može tumačiti na dva načina: *ranjeni brat*, u kojoj je riječ o pridjevu, i *brat od ranjenoga*, u kojoj je riječ o imenici. I u hrvatskom², s obzirom na to da se ne pišu akcenti pa je više homografa od homofona, postoje slične rečenice: *Ana je mlada*. Ako se doda surečenica, postaje jasnije: *Ana je mlada, a Ivan je star* (pridjev), *Ana je mlada, a Ivan je mladoženja* (imenica). Dok jedni, osobito ruski jezikoslovci, smatraju da je riječ o homonimiji, drugi vide u tom procesu gramatičku polisemiju (usp. bilješku 12 na str. 81). S obzirom na to da derivatemi uvijek nose dio semantičkoga sadržaja motivirajuće riječi, pa tako i riječi nastale konverzijom značenjski ostaju povezane s motivirajućom riječi, s pravom je osporen homonimijski odnos između tih homografa. Analiza poprijedloženih imenica daje vrijedne zaključke, među ostalim da prijedlozi nisu bez leksičkoga značenja jer se inače ne bi moglo govoriti da prijedlozi imaju mjesno i partitivno značenje.

Stajališta, jedno da je riječ o homonimiji, a drugo da je riječ o gramatičkoj polisemiji, na suprotnim su stranama jer prvo uzima u obzir samo izraz, a drugo samo semantiku. Riječ nastala konverzijom ne čini homonimni par sa svojom motivirajućom riječi jer zaista ostaje u semantičkoj vezi s njom, kao što je pokazala analiza prijedlogâ u srpskom jeziku nastalih preobrazbom imenicâ, ali je prije svih semantičkih analiza glavna zapreka što su posrijedi dvije vrste riječi, a ni homonimija, kao ni drugi leksičko-semantički odnosi (sinonimija, antonimija, paronimija ...), nije moguća među različitim vrstama riječi. Dakle, dvostruka je zapreka u svim primjerima konverzije za homonimijski odnos: posrijedi su dvije različite vrste riječi i među njima postoji semantička kohezija.

Ako priznamo da i prijedlozi imaju leksičko značenje, a takvih je mišljenja sve više, onda sve riječi u tvorbenoj porodici veže poneko zajedničko semantičko obilježje. Izaberemo li prijedlog *put* od sedam analiziranih prijedloga nastalih konverzijom od imenica (*vrh, dno, kraj, duž, put, mjesto i čelo*), tada su i prijedlog, kao i glagol *putovati* ili imenica *putovanje* značenjski povezani s motivirajućom imenicom *put*. Ima pak istraživača koji poprijedloženje imenica tumače desemantizacijom i gramatikalizacijom. Takvo je stajalište osporilo istraživanje prikazano u zborniku pa se poprijedloženje imenica tumači kao gramatička polisemi-

² Primjer „u hrvatskom“ također se gramatički može odrediti kao pridjev i kao imenica, zapravo poimeničeni pridjev (‘hrvatski jezik’).

ja. Iako to tumačenje djeluje vrlo uvjerljivo, time problem nije riješen jer bismo načelno, ne ulazeći u detalje, mogli postaviti stvari ovako: Ako su imenice u službi prijedloga, onda je riječ o gramatičkoj polisemiji, a ako je posrijedi konverzija kao bezafiksna tvorba, onda ne može biti ni gramatička polisemija, ali ni homonimija jer su u pitanju dvije vrste riječi koje se razlikuju po svom kategorijalnom značenju te ne mogu ulaziti ni u kakve leksičko-semantičke odnose. Jedina im je veza pripadnost istoj tvorbenoj porodici, zbog čega imaju barem jedno zajedničko značenjsko obilježje. Ima dosta slučajeva kod kojih je teško reći je li u pitanju samo promjena funkcije ili je nastala nova riječ. Zbog toga kriteriji za provjeru konverzije moraju biti mnogostruki: akcenatski, morfološki, tvorbeni, sintaktički, semantički i leksikološki.³ I nakon takve složene provjere opet će ostati poneki granični slučaj.

Podrobnije smo prikazali jednu temu obrađenu u ovom zborniku na različit način. Iščitavanje radova pokazuje da je tvorba riječi vrlo propulzivna disciplina i da je sve više izazovnih, još neobrađenih ili nanovo propitanih tema te novih metoda istraživanja tvorbe riječi, ali i novih promišljanja o jeziku. U istraživanju se primjenjuju suvremene metode, primjerice formalni opisi tvorbenih obrazaca i procesa na osnovi elektroničkoga rječnika, ali i metode kognitivne lingvistike zahvaljujući kojima neki tvorbeni procesi postaju jasniji. Tako se traga za kognitivnim aspektima deminucije glagola, raspravlja se o utjecaju internetske komunikacije koja nameće nove tvorbene modele, ali se propituje i mogućnost iskorištavanja crkvenoslavenskih tvorbenih modela u suvremenim istočnooslavenskim jezicima. Nekoliko je radova koji problematiziraju ulogu tvorbe u konceptualizaciji pojedinih pojmova, raspravlja se o semantici određenoga prefiksa ili sufiksa itd. Mnoga se pitanja nameću i ostaju otvorena, primjerice je li nužno posezati za dijakronijom da bi se objasnilo koliko je zapravo nultih sufikasa u tvorbi pridjeva ili imenica u srpskom ili kojem drugom slavenskom jeziku, ili pak kako tumačiti posuđenice tipa *arheolog* i *arheologija* kojima se ne može odrediti koja je motivirajuća kad su obje posuđene, iako se u jeziku primaocu osjećaju kao tvorenice sa sufiksima -ø i -ija. Usput smo doznali da i neke srpske jezikoslovce muči problem zbirnih imenica tipa *braća* i da i oni, kao i hrvatski jezikoslovci,⁴ znaju tumačiti te imenice kao množinu. Razgraničavanje fleksije i derivacije možda u nekim slučajevima jest problem,

³ Usp. „Konverzija kao gramatički i leksikografski problem“ u knjizi: Branka Taffra, *Od riječi do rječnika*, Školska knjiga, Zagreb 2005.

⁴ „Ako pretpostavimo da *brat* i *braća* stoje u odnosu singular – plural, odnosno da je riječ o leksemu BRAT, onda imamo ovo: moj-ø brat-ø (MASC. SG.), moj-a brać-a (FEM. SG.), moj-a brać-a su oženjen-a (NEUT. PL.). Dakle doista zanimljiv leksem koji mo-

ali u ovom nije jer se imenica *braća* slaže sa svojim atributom u rodu, broju i padežu i po tom se slaganju ne razlikuje od sintagme *moja knjiga*, a osim toga potpuno je jasno da imenica *braća* pripada derivaciji jer bi množina od *brat* mogla glasiti samo *brati*, kao što uostalom i glasi u nekim čakavskim i kajkavskim govorima.

Dok s jedne strane u standardnim jezicima postoji tvorbeni purizam, o čem se na primjeru četiriju standardnih jezika nastalih na novoštokavskoj osnovi raspravlja najprije teorijski, a potom se navode i posebnosti purizma u svakom od tih jezika, dotle se u supstandardnim varijetetima u slavenskim jezicima vrlo često iskorištavaju svi mogući načini tvorbe nove riječi, sustavni i nesustavni, što dobro ilustrira sinonimni niz u ruskom razgovornom jeziku: *джагер, яга, ягич, кошарик, леорольд*. To su sve nazivi za energetska piće „Jaguar“ koje je omiljeno među mladima u Rusiji. Prva je riječ posuđenica, druge su dvije rezultat gramatičke, a zadnje dvije semantičke derivacije. Nešto se više sustavnosti može predvidjeti u nastanku novih riječi univerbizacijom jer od dviju riječi nastaje jedna riječ sufiksacijom, pri čemu su neki sufixi dosta plodni, npr. -āk: *perverzňjak, kulturnjak, likovňjak, gornjak* (‘gornji dio odjeće’), zatim -ica: *slatkica, naslovnica, minica, presica*, -ac: *dokumentarac, genijalac, traljavec, žgoljavac* itd. Takav je tip tvorbe svojstven mnogim jezicima i veoma proširen u različitim registrima. Za razliku od njega, okazionalizme je teško svrstati u tvorbene tipove zato što su pojedinačni derivatemi, nepredvidivi, nastali prigodno, vrlo često analogijom (*kerumovati, kerumokracija* < Kerum (bivši gradonačelnik Splita), *džepoljublje, hadezenjara, starež, vodoprolice*), ali i drugim procesima, a najčešće radi postizanja stilističkih učinaka.

Kao i u svim znanostima, tako i u tvorbi riječi postoje razilaženja u terminologiji i u definiranju pojmova iz te discipline pa stoga autori znaju počinjati svoje radove objašnjenjem koje nazive upotrebljavaju, što razumijevaju pod njima i zašto se ne slažu s drugim autorima koji drugačije tumače iste pojave. Premda u znanosti nisu poželjni sinonimi, ponekad su oni opravdani jer se jedan te isti pojam različito imenuje samo zato što su polazišta pri imenovanju različita. Tako su primjeri tipa *akobogda, budiboksname, dozlaboga* i sl. problem pravopisni, gramatički, derivatološki, leksikološki, semantički, leksikografski i frazeološki pa se, ovisno o kojoj je disciplini riječ, mogu odrediti kao defrazeologizacija, kao leksikalizacija, kao slaganje (srastanje), iako se sve svodi na iden-

---

že biti triju rodova i dvaju brojeva“ (Ivan MARKOVIĆ: *Uvod u jezikoslovnu morfologiju*, Zagreb 2012: 307). Bilo bi zaista jako zanimljivo da jest jedan leksem, ali nije tako, dva su leksema, oba u jednini, bez množinskih oblika.

tifikaciju jezične jedinice. Njihova se tvorba u ovom zborniku tumači kao „jedan od načina nemorfemske tvorbe“, kao „*sintaksička tvorba* ili *sraščivanje*“ (str. 690), a semantički kao rezultat „frazeološke transpozicije“ (str. 689) s obzirom na to da su prvo bili frazemi. Od same činjenice da su te jedinice nastale bezafiksnom tvorbom i da se mogu smatrati složenicama (u nekih sraslicama) zanimljiviji je semantički proces koji su one prošle. Problem je složen jer takve jedinice još nisu u gramatici dobile svoje mjesto kao vrsta riječi, a ni frazeologija nije odgovorila na ključno pitanje zašto to i dalje nisu frazemi, odnosno je li prvo nastupila defrazeologizacija pa se zbog toga promijenio njihov pravopisni i gramatički status ili su one prestale biti frazemi jer je pravopis propisao pisanje bez bjelina, a frazeologija uglavnom ne priznaje da jedna riječ može biti frazem. Ako se uspoređi frazem ista značenja u trima jezicima, različito pisan: eng. *brain-washing*, njem. *Gehirnwäsche*, rus. *промывание мозгов* (hrv. *ispiranje mozga*), vidi se da pravopis ne određuje frazeološko značenje. Ostavljajući po strani frazeologiju da riješi to pitanje, za tvorbu je riječi bitno da nove riječi nisu nastale tek pukim srastanjem nekoliko sastavnica, nego i leksikalizacijom, tj. potpunom demotivacijom (u ovim primjerima čak i deonimizacijom jedne sastavnice – Bog), gubljenjem sintaktičke strukture (*ako Bog da*), što samo potvrđuje stajalište da se tvorba riječi nikako ne može proučavati bez uzimanja u obzir i semantike.

S razvojem jezikoslovlja mijenja se i razvija njegov terminološki sustav. Ne postoji jedinstvena jezikoslovna terminologija jer svaki jezik ima svoju u skladu sa svojom tradicijom, normom i uzusom i tvorbenim zakonitostima, što je opisano na primjeru uloge tvorbe riječi u slavenskoj jezikoslovnoj terminologiji. Dodali bismo da terminološke razlike postoje ne samo među jezicima nego i unutar jednoga jezika među jezikoslovcima. Primjerice, postavlja se u jednom radu pitanje krije li se isti pojam iza naziva *individualizam*, *okazionalizam*, *neologizam*, *kovanica*, *hapaks*, *potencijalna riječ* ili to ipak nisu sinonimi. Neki jezikoslovci smatraju hapakse i okazionalizme sinonimima i vrstom neologizama, drugi pak izjednačuju značenje neologizma i okazionalizma. Samo se na tom jednom primjeru pokazuje koliko još derivatolozi trebaju raspravljati o svom nazivlju i usuglašavati se. Smatramo da je pri svakoj razredbi potrebno prvo razraditi kriterije⁵ i da se primjenom različitih kriterija jedan te isti primjer može naći razvrstan u više tvorbenih tipova. Neki su pojmovi nadređeni, neologizam je jedan od njih, hapaksom se, barem u kroatistici, uvijek smatrala riječ koja je potvrđena samo jednom, bez obzira na

⁵ O njima više u Branka TAFRA i Petra KOŠUTAR: Rječotvorni modeli u hrvatskom jeziku, *Suvremena lingvistika*, 67 (2009): 87–107.

vrijeme ili na (ne)pravilnost njezine tvorbe,⁶ okazionalizmi (*prigodnice*) trebali bi biti suprotstavljeni općepotrebnomu leksiku, dakle jednom će u razvrstavanju leksika biti kriterij vrijeme, drugi put čestota upotrebe, treći put ekspresivnost, a naravno i njegova (ne)standardnost s obzirom na status u jeziku. Ostaje otvoreno pitanje što od svega toga pripada leksikologiji s obzirom na raslojavanje leksika, što pak pripada tvorbi riječi, a što objema disciplinama. I kad sve razgraničimo, opet će ostati dosta graničnih slučajeva, ili pak onih koje različito poimamo, što u ovom zborniku zorno pokazuje osporavanje mišljenja da je ipak moguća⁷ tvorba ženskih mocijskih parnjaka od *kupac* i od *bilježnik* analogijom po uzoru na *sutkinja* i *vojnkinja*: *kupkinja* i *bilježnikinja*. Osporavanje se temelji na tvrdnji da se u tom slučaju svi movirani femininumi mogu smatrati analoškom tvorbom. Istodobno se naličnicom (naziv za rezultat analoške tvorbe) proglašava riječ *kunoljub* tvorena po uzoru na *domoljub*, iako je kriterij jednak za oba slučaja. Različita se stajališta ponekad čine nepomirljivima, ali su poželjna jer svakako pridonose brušenju terminologije i preciznijemu definiranju pojmova, a to pak jasnijemu profiliranju tvorbe riječi kao samostalne jezikoslovne discipline.

Radovi u ovom zborniku daju dosta poticaja za raznovrsna istraživanja i za jezikoslovna promišljanja, što se vidi i po ovom prikazu, ali i smjer u kojem bi dalje ona trebala ići. „Tvorbu reči trebalo bi ispitivati sistemski i u sistemu. A to znači da bi trebalo ispitivati kategorije leksema i u kategorijama pojedinačne lekseme“, zaključila je autorica koncepcije *Semantičko-derivacionoga rečnika*, I, II (Novi Sad 2003, 2006) i njegova suredaktorica Darinka Gortan-Premk, leksikografkinja koja na primjerima iz rada na rječniku pokazuje koliko su leksikografima potrebna sustavna derivatološka istraživanja i radi identificiranja leksema i radi njihove obrade. Zapravo se tvorba riječi nalazi u temeljima jezikoslovlja jer prvo ona treba odrediti što je – riječ, a nakon toga svaka jezikoslovna disciplina na svoj način iskorištava taj podatak. Zato u ovaj zbornik može zagledati svaki jezikoslovac, a ne samo derivatolog.

Branka Z. Tafra*
Sveučilište u Zagrebu
Hrvatski studiji

⁶ Npr. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* JAZU vrlo često ima uz natuknicu ovakve komentare: „samo u Stulića“, „samo u potvrdi“.

⁷ Nerijetko se naime tvrdi da postoje razlozi zbog kojih se ženski mocijski parnjaci ne mogu uvijek tvoriti pa se navode upravo primjeri *kupac* i *bilježnik*. Ovo je bio primjer da se mogu, a dokaz su analogne tvorenice.

* branka.tafra@hrstu.hr

*Српско језичко наслеђе на њросѝору данашње Црне Горе
и српски језик данас.*

Зборник радова са Међународног научног скупа
одржаног у Херцег Новом 20–23. априла 2012.

У издању Матице српске – Друштво чланова у Црној Гори и Матице српске, са седиштем у Новом Саду, светлост дана угледао је зборник реферата прочитаних на Међународном научном скупу *Српско језичко наслеђе на њросѝору данашње Црне Горе и српски језик данас*. У зборник су ушла укупно 44 рада аутора из Црне Горе, Србије, Републике Српске, Русије, Бугарске, Швајцарске и Данске (највећи део чине оригинални научни радови – 34, прегледних је 9 и 1 стручни рад).

Радови, објављени у овом зборнику, обухватају веома широк спектар питања: од оних историјскојезичких, преко питања која се тичу актуелних проблема у савременом српском језику, књижевно-теоријских, књижевнофилософских, па све до проблема заштите културног наслеђа.

Од укупно 44 реферата, колико је, како смо већ рекли, објављено у овом зборнику, скоро двадесет радова посвећено је историјскојезичкој проблематици, било да се ради о наслеђу писаном на српскословенском, било о наслеђу на српском народном језику.

Међу њима је и рад једног од најбољих познавалаца српске споменичке грађе, Анатолија А. Турилова (*К истории двух древнейших четых рукописей черногорских монастырских собраний: Милешевский Пенегирик (Цетинский монастырь, № 50) и Пандекты Никона Черногорца (монастырь Троицы у Плевя, № 87)*). Питања која се постављају у овом раду у вези са Милешевским Панегириком и на које аутор даје свој одговор јесу питање његовог датирања, места његовог настајања и атрибуције конкретног писца. Када је пак реч о Пандекту Никона Црногорца, на основу детаљног тумачења А. А.

Турилова постаје јасно да део пергамента, који се чува у Патријаршијској библиотеци у Београду под редним бројем 38, а за који су и истраживачи сматрали да чини део цетињског кодекса, заправо јесте део рукописа Пандекта Никона Црногорца из манастира Свете Тројице код Пљеваља.

Дописни члан Српске академије наука и уметности Јасмина Грковић-Мејџор (*Функционалност илске одлике њредговора и њоговора из шћамѡарије Ђурђа Бранковића и Божидара Вуковића*) анализира најмаркантније лексичке и синтаксичке категорије у укупно 11 предговора и поговора из штампарије Црнојевића (2) и штампарије Божидара Вуковића (9). У сфери лексике аутор се бави анализом сложеница а у домену синтаксе анализом партиципских и инфинитивних конструкција, сложене реченице, те евентуалних грецизама у другим категоријама. На основу минуциозне анализе Ј. Грковић-Мејџор долази до закључка да анализирани предговори и поговори имају одлике сакралног, а да се специфичности жанра огледају пре свега у високом степену кондензације исказа.

Партикуле као врста речи, чија и класификација и границе представљају још увек отворено питање у србистици (и не само у србистици), предмет су пажње Јаниса Каркидиса, професора Универзитета у Берну (*Partikule kao izazov za prevodioce i izdavače (na primeru srpskoslovenskog prevoda antilatinskih traktata Grigorija Palame i Varlaama Kalabrijskog)*). У првом делу свог рада Ј. Каркидис говори о партикулама као преводилачком изазову, са којим преводиоци антилатинских трактата Григорија Паламе и Варлаама Калабријског (аутори преписа превода рук. Дечани 88), нису увек успели да изађу на крај. Потом следи кратак осврт на тешкоће с којима се суочава данашњи издавач на том подручју, будући да партикуле знатно отежавају поделу текста на речи. На крају Ј. Каркидис до тада речено илуструје анализом преводних решења партикуле *daj* у рук. Дечани 88, те тако још једном указује на низ проблема везаних за проучавање партикула како у датом тексту, тако и у српскословенским текстовима уопште.

Горочком зборнику, једном од изузетно значајних дела српске средњовековне књижевности, посвећена су два рада. Први од њих потписује српски полониста и историчар језика Гордана Јовановић (*Нека зајѡжања о језику Горичког зборника*). У оквиру овог рада Г. Јовановић се, како и сама каже, задржава само на неким од својих запажања која се тичу језика *Горичког зборника*, каошту су: употреба облика 1. л. јд. и 1. л. мн. које Јелена Хребелјановић Балшић употре-

бљава у односу на себе и 2. л. јд. и 2. л. мн. којима се обраћа свом духовнику Никону Јерусалимцу; употреба лок. мн. са наставком – *оћъ*; посесивни датив. Давши још неколико општих напомена о Горичком зборнику и његовом језику, Г. Јовановић свој рад у овом зборнику завршава речима да проучавање *Горичког зборника* тек следи те да оно мора бити мултидисциплинарно, темељно и исцрпно.

Горичким зборником се бави и Владимир Баљ (*Рад Светозара Томића на проучавању и објављивању „Горичког зборника“*), припадник млађе генерације историчара језика у Србији. Рад В. Баља говори како о животу Светозора Томића, који је 1902. године открио и откупио у Скопљу *Горички зборник*, тако и о културно-историјским приликама у којима је Томић радио. Аутор обрађује низ дешавања око настајања *Предговора Житију Симеона Немање од Сивевана Првовенчаног* В. Ђоровића из 1938. У оквиру овог рада по први пут је одштампан и Томићев *Предговор Горичком зборнику* из 1942. године.

О доминантним графијским, ортографијским и језичким цртама *Молићвеника* проте Мартиновића из Бајица пише професор Универзитета у Београду Бранкица Чигоја (*Најомене о графији, ортографији и језику Молићвеника преко Мартиновића из Бајица* (RS 83)). На основу проанализираних особина *Молићвеника* (РС 83), Б. Чигоја закључује да је реч о рукопису значајном за развитак српске ћирилице, за историју српског језика, за историјску дијалектологију, као и за историју српског црквеног и књижевног језика.

Професор историје српског језика на Универзитету у Црној Гори Јелица Р. Стојановић проучава лична имена настала по називима биљака и животиња која се срећу у *Пивском ѿоменуку*, *Поменуку из Хоче* и *Морачком ѿоменуку* (*Лична имена ѿо називима биљака и животиња у старим српским ѿоменуцима* (*Пивски ѿоменик*, *Поменик из Хоче*, *Морачки ѿоменик*)). Дати поменици садрже ономастички материјал који обухвата скоро три века. Иако су настала у последњој четвртини 16. века, у датим поменицима се налазе лична имена која су записана у њих током 17. и 18, па чак и током 19. века. Лична имена (особито имена која у својој основи садрже *вук-*) у овом раду аутор сагледава из више аспеката. Аутор се бави како начином њиховог настанка, њиховим семантичким одликама, творбеним моделима, али и етнокултурним концептом код Срба (донекле и других словенских народа) у вези са употребом и ширењем ових имена.

Светлана Томин (*Две свеске Ђорђа Св. Радојичића о ризници манасијара Света Тројица код Пљеваља*), историчар језика на Уни-

верзитету у Новом Саду, свој рад посветила је раду Ђорђа Сп. Радојичића и његовим описима рукописа и старих штампаних књига Светотројичког манастира код Пљеваља. Рукописни опис, који је сачинио овај српски историчар и историчар књижевности, сачуван је у две свеске малог формата, које укупно имају 224 стране и до сада није објављиван. Дајући преглед садржаја обе свеске, С. Томин у својим закључним напоменама примећује да рукописни опис Радојичића одликује наглашено указивање на садржину појединих рукописа, што дати опис чини изузетно значајним за будућа истраживања пљеваљске збирке.

Виктор Савић (*Записи шћамїара свешћеномонаха Макарија. Језик, ѱисмо и ѱравоїис*), сарадник Института за српски језик САНУ, у свом раду прати седам записа свештеномоноха Макарија, тачније предговора и поговора уз старе штампане књиге: три из цетињских инкунабула, један прерађен и три из влашких штампаних књига. После увида у општу слику цетињских штампаних књига, В. Савић испитује надредне знаке у њима, тачније функцију акценатских знакова. Затим следи анализа поговора влашких штампаних књига и њихово поређење са цетињским записима. У закључном делу рада В. Савића пружа одговор на питање о ауторству: аутор свих ових записа је свештеномонах Макарије, штампар српскословенских књига на Цетињу, потом у Влашкој и потоњи архимандрит у манастиру Хиландар на Светој Гори.

Рад још једног представника новосадске школе историје језика је рад Марине Курешевић (*Хїїоїакїїичке сїрукїуре у Варуховом оїћкривењу (у ѱреїису из рукоїисног зборника манасїира Никољац број 52)*), која испитује синтаксичке одлике српскословенског језика нижег стила на нивоу хипотаксе. Истраживање је спроведено на апокрифном тексту *Варухово оїћкровење* у препису из 15. века, који чини део рукописног зборника манастира Никољац бр. 52. Из закључног ауторовог запажања следи да се у анализираном тексту у великој мери међусобно прожимају хипотактичке структуре наслеђене из српскословенског језика и хипотактичке структуре из вернакулара. Међу књишким категоријама аутор запажа огрешења о норму на два плана: формалном и функционалном, док у вези са структурама општесловенског карактера аутор указује на одраз еволуционог стадијума вернакулара.

Наташа Ж. Драгин (такође са Филозофског факултета у Новом Саду) у раду *О суду Ивана Црнојевића у Цейињском љейоїису* бави се проучавањем језичких карактеристика овог рукописа. Дати

препис, како аутор каже, претрпео је минималне руске утицаје пре свега на графијском и правописно-фонетском плану. Продор црта из народног језика најснажније је био у сфери морфологије, знатно ређи на фонолошкој равни, док на пољу синтаксе, поред мањег броја изразито књишких особина, доминирају категорије заједничке и књижевном и народном идиому. Ти различити видови симбиозе, остварени у овом тексту како у погледу наслова и садржаја, тако и језичке реализације, осликавају сложене културне и друштвено-историјске прилике позног раздобља српскословенске епохе, која ће најдужи континуитет писане традиције остварити упрво на тлу Црне Горе.

Као што је на самом почетку већ било речено, зборник садржи радове како иностраних гостију, тако и учесника који се баве истраживањем српског језика у синхронији и дијахронији у свим српским земљама, међу којима су и лингвисти из Републике Српске. Једна од њих је и Биљана Самарцић (*Фонетске особености горажданског и Цетињског псалтира (конфронтитивна анализа)*), која у свом раду говори о фонетским особеностима *Псалтира са њоследованијем* из штампарије у Цетињу и *Псалтира са њоследованијем* из штампарије у Горажду. Закључна напомена којом Б. Самарцић завршава свој рад гласи да дати текстови показују висок степен нормираности, а да су разлике између њихових фонетских особености резултат времена њиховог настанка, као и особености самих штампара.

Сложене лексеме у *Молићвенику Ђурђа Црнојевића (1495/96)* предмет су анализе Зорице Никитовић (*Функционалностилски аспекти сложеница у Молићвенику Ђурђа Црнојевића (1495/96)*) са Филолошког факултета у Бањој Луци. Дате лексеме се сагледавају у контексту догађаја молитвеног сапостојања у заједници са Богом, те уз свест о карактеристичној природи надвербалног израза какав одликује богослужбену комуникацију. Све сложенице према предмету денотације З. Никитовић разврстава на две групе: 1) Бога и живот по Богу и 2) човека и његову духовну и другу делатност.

Међу неколико радова који се баве наслеђем насталим на српском народном језику, јесте и рад Слободана Ј. Павловића (Филозофски факултет у Новом Саду). С. Павловић својим радом *Позиционирање енклитика у Пашићровским исјравама* потврђује тезу Вјачеслава Иванова према којој су дистрибуција енклитика и реченична линеаризација два аспекта једног истог развојног проблема, будући да, како читамо, дистрибуција енклитика у *Пашићровским исјравама* корелира са развојем српске конфигуративне синтаксе, али се и про-

филише као један од вероватних механизма стабиловања те синтаксе.

Професор Филозофског факултета у Никшићу Миодраг Јовановић (*Систем замјеница у „Горском вијенцу“*) у свом раду, пратећи употребу заменица, тражи одговор на питање да ли се степен сагласности језика *Горског вијенца* са народним говором Његошевог завичаја може окарактерисати као висок, или је Његошев избор језичких средстава могао да буде и ближи општекњижевној форми (у правцу Вуковог и Даничићевог модела српског књижевног језика). Јовановић се у оквиру овог рада бави и питањем колико су одређене дијалекатске црте својствене само цетињско-његушком говорном типу, а колико су одлике и других црногорских говора и да ли су оне својствене и другим регијама.

Сарадник Института за српски језик САНУ Владан Јовановић (*О језичким особинама Законика Данила Првог (у свейлу српске књижевнојезичке ситуације око њоловине 19. века)*) закључује да је Законик Данила Првог написан на истом типу књижевног језика и правописа на којем су издаване књиге у службеној употреби у тадашњој Кнежевини Србији и у Војводини, што је потврда тога да су се и половином деветнаестог века (додали бисмо „као и сад“) истим књижевним језиком служили сви Срби, почевши од Цетиња па све до Сент Андреје.

О ставовима Владана Ђорђевића у одбрани Вукових идеја увођења српског народног језика у књижевност, како и гласи наслов самог рада у зборнику који представљамо, пише Љиљана Костић са Учитељског факултета у Ужицу.

Орфографски и методички аспекти буквара Адама Драгосављевића (1825) и Огледа српског буквара Вука Караџића (1827) наслов је рада Милке В. Николић (Учитељски факултет, Ужице). Аутор на основу два наведена метода долази до закључка да је значај Драгосављевићевог *Буквара*, за који аутор каже да остаје један од најнапреднијих све до 1870. године, у томе што уводи вуковску азбуку, даје предност грађанској ћирилици и повезује наставу читања са наставом писања.

Једна од веома позитивних особина зборника је да садржи и радове лингвистичког подмлатка у Црној Гори.

Марија Пејовић-Зековић (*Изведене именице у Законнику Данила Пејровића*) бави се заступљеношћу појединих творбених типова и суфикса, уз творбену и семантичку анализу на материјалу *Законика Данила Пејровића*, са циљем да тако допринесе расветљавању српског језика у Црној Гори у 19. веку у области творбе речи.

Своје прве кораке на попришту науке о језику чини и Мира Чановић (*Конјинунанџи вокала јайџ у Крџолским исџравама (17, 18 и 19. вијек)*), која у овом свом раду износи следеће закључке: у *Крџолским исџравама* доминантан је (и)јекавски рефлекс *јайџа*; наспрам старог дугог *јайџа* углавном је писано *ие*, док наспрам кратког *јайџа* имамо различита решења: *е, ије, јайџ*; кратко *јайџ* се јавља и у вези са сугласницима, које је испред *ј* (од кратког *јайџа*) нејаднако захватило јотовање; с обзиром да није постојао прецизан и диференциран начин обележавања, некад се континуант и дугог и кратког *јайџа* обележавао на исти начин; наспрам старог *јайџа* јављају се и континуанти *е* и *и*.

Распадом државне заједнице Србије и Црне Горе на две државе статус српског језика на територији данашње Црне Горе постаје једно од најболнијих питања: српски језик почиње да бива прогоњен, оспораван и шта све не. Стога ни не чуди што је један велики део радова у овом зборнику посвећен управо проблему статуса српског језика данас. Наравно, пре свега у Црној Гори, али и на другим српским језичким подручјима.

О форми и супстанцији у језику, о полицентричним језицима на штокавском подручју, како и гласи наслов његовог рада, пише Пер Јакобсен из Копенхагена. Аутор заступа тезу о постојању српскохрватског језика и његових варијанти. Основно становиште од ког се полази у овом раду јесте становиште да се језик мења, да се може употребљавати у различитим државотворним и лингвокултурним подручјима, са одређеним разликама, али да остаје један језик који има статус полицентричног.

Критичком анализом, утемељеном на строго лингвистичким критеријумима, трију нормативних приручника тзв. црногорског језика (*Правојиса црногорског језика, Грамајџике црногорског језика и научно-мејодолошких основа сџандардизације црногорског језика*) професор Филолошког факултета у Београду Милош М. Ковачевић (*О акџуелном џравојису и грамајџици „црногорског језика“*) убедљиво показује да у наведеним приручницима постоји велики раскорак између лингвистичких критеријума и теоријско-методолошких начела која су аутори поставили ради одбране тезе о постојању „црногорског језика“.

Критеријуми којим се сецесионистичка утилитарна лингвистика на територији Босне и Херцеговине и Црне Горе служи у циљу преименовања српског језика, последице тих преименовања, те видови угрожености српског идентитета и културних тековина предмет су

пажње Миланке Ј. Бабић (*Међузависности сјајуса српског језика у Босни и Херцеговини и Црној Гори*) из Источног Сарајева.

Статусу српског језика на подручју Црне Горе данас посвећен је и рад научног саветника Института за српски језик САНУ Стане Ристић (*Неки аспекти актуелног стања српског језика на њосирорима данашње Црне Горе*). Како С. Ристић примећује, без обзира на то што државни органи и актуелна политичка власт намеће потискивање српског језика у Црној Гори из јавне и службене употребе у корист тзв. црногорског језика, то не може у догледно време битије утицати на промену структурно-генетске основе српског језика, нити на његов престижни нормативни и културни статус. Међутим, да би се обезбедио даљи прогресивни развој српског језика у Црној Гори, потребно је, како аутор каже, учинити напор те пописати и описати етнолингвистичке, лингвокултурне и социоллингвистичке специфичности српског језика на датом подручју.

О такозваним научним, методолошким и научно-методолошким основама на којима се гради постојање такозваног црногорског језика пише доцент на Филозофском факултету у Никшићу Драга Бојовић (*Научни и методолошки аспекти „црногорског језика“*).

Као што је већ било речено, зборник обухвата и радове у којима се аутори са различитих аспеката баве савременим српским језиком.

Свој рад *Велика историјска метафора М. Вуковића о савремености* (*Стилске и нараторолошке особености Вуковићевог дела* Енглеска посла) Радоје Симић, професор Филолошког факултета у Београду, посвећује једном од истакнутих уметника српске књижевне речи, Мироју Вуковићу. Анализирајући стилске и нараторолошке особености Вуковићевог романа *Енглеска посла*, Р. Симић и сам на крају даје један надахнут закључак. Вуковићев роман, каже он, у крајњој линији и делује као поетска похвала, боље рећи – као апотеоза завичају, његовој лепоти и снази животне енергије коју он зрачи живописношћу предела и задивљујућом величином историје.

Научна мисао двадесетог века у Црној Гори неразделиво је везана и за име професора никшићког Филозофског факултета Нова Вуковића. О његовој књизи *Пушеви стилскичке идеје*, о методи којом Вуковић гради свој текст, начину на који излаже своје научне идеје и сагледава мишљења других аутора пише још један представник Филолошког факултета у Београду – Јелена Р. Јовановић Симић (*Научни стил Нова Вуковића (темекстуална и интертемекстуална анализа научног дискурса у књизи Путеве стилистичке идеје)*).

У свом раду *Библеизми у књижевном српском језику* Олга И. Трофимкина, један од најугледнијих србиста у Русији, разматра састав, семантику и функције библеизама у савременом српском књижевном језику. Реформа Вука Карацића проузроковала је прекид црквенословенске традиције, што је за последицу имало драстично смањење броја библеизама у књижевном језику. Међутим, како примећује О. И. Трофимкина, у језику српске публицистике последњих година број библеизама се повећао, што је само разлог више, чини нам се (а на шта указује и О. И. Трофимкина), да се што пре приступи њиховом лексикографском описивању.

Рад Митре Рељић са Филозофског факултета у Косовској Митровици (*Пройоїийични узрочници сїраха у асоцијацијама космоїских ресїонденаїа*) упознаје нас на које начине припадници студентске популације са Косова и Метохије концептуализују емоцију страха. Користећи се асоцијативном методом и ослањајући се на општеприхваћени смисаони и метафорички приступ, аутор утврђује који су то прототипични узроци појаве страха код дате популације. Како се из анализе може видети, а што се нажалост могло и претпоставити, основна разлика између асоцијативних реакција испитаника са Косова и Метохије и њихових вршњака који не живе тамо јесте страх од присилног напуштања Космета. Поред тога, аутор изводи закључак да сложено осећање страха, узимајући у обзир све његове аспекте, узроке и интензитете, није могуће уклопити у неки јединствени сценарио представљен низом одређених канонских реченица.

На који начин синтаксостилеми (осамостаљивање и парцелација, понављање, инверзија, реторичко питање, елипса и ретиценција) доприносе експресивности дијалога, те која је улога изабраних синтаксостилистичких средстава у поступку карактеризације ликова у драми Жарка Команина *Пелиново* пише србиста из Црне Горе Ања Јањушевић-Оливери (*Језичко-сїишлске одлике дијалога у драми „Пелиново“ Жарка Команина*).

Сарадник Института САНУ Ружица Левушкина (*Лексика у делу Св. Серафима Царића (игумана манасїира Св. Тројице код Пљеваља)*) врши преглед и разврставање лексике према тематским групама (односи (државни и међуљудски), војна лексика, домаћинство, занимања и занати, право и др.) у *Доживљајима игумана Серафима Царића*, а затим анализира део представљеног лексикона са лексикографског, фонетско-фонолошког, семантичког, морфолошког и синтаксичког аспекта.

Циљ истраживања Славке Тр. Величкове са Филолошког факултета у Пловдиву (*Усћаљене јединице са ѿемјоралном лексемом дан у срјском језику*) јесте да се помоћу синтаксичке анализе одреди основни структурни модел датих фразема, синтаксичка функција речи *дан* у њима, те ликовна база и фразеолошко значење неких од ових фразема. Величкова долази до закључка да се устаљене јединице са темпоралном компонентом *дан* одликују структурном и семантичком разноврсношћу, а део њих носи националну обојеност и самосвојност (*нјр. доћи ће Видов дан*).

Јованка Ј. Радић (научни саветник у Институту за српски језик САНУ) истражује вредност именица *мама*, *маји* и *мајка* у српском језику. Истраживање је спроведено на корпусу српске народне епике и на основу налаза непубликованих дијалектолошких истраживања. Логичко-граматичком (или семантичко-прагматичком) истраживачком методом дошло се, према речима аутора, до налаза да ове именице чине јединствену језичко-логичку структуру (*мама*, *маји* – *мајка*), у оквиру које јединице стоје у односу непосредно (/по себи) одређена персоналност | посредно одређена персоналност – неутрално у односу на пресоналност. У раду се показује да с тим у вези стоји фреквенција ових именица у писаним текстовима, њихове граматичке и стилске карактеристике (учешће у творби, множина, синтаксичке везе, положај у синтаксичким јединицама и сл.), као и њихов статус у српским дијалектима и књижевном језику.

Димка Савова са Софијског универзитета (*Троклани ѿасив у савременом срјском језику*) на основу извршене семантичке, прагматичке и стилистичке анализе прикупљене новинске грађе анализира чиниоце који могу натерати говорно лице да за приказивање своје пропозиције одабере деагентивну пасивну перспективу.

Професор Учитељског факултета у Ужицу Видан В. Николић (*Инерција развоја говора Сјарог Влаха у односу на мајичне источнохерцеговачке говоре (социолингвистички аспекти)*) показује колико је инерција социолингвистичких процеса на синхронном плану као замајац утицала на развој фонетских, морфолошких, лексичких и акценатских црта говора дате регије у односу на матичне источнохерцеговачке говоре.

У првом делу свога рада Михај Н. Радан (Западни универзитет, Темишвар) у раду *Порекло ѿјединих заједничких конјугацијских особина у карашевским, банајским и ѿризренско-ѿимочким срјским говорима* даје сажет приказ етничких и лингвистичких прилика у Банату од раног средњег века до данашњег дана, који је неопходан

за правилно разумевање формирања и еволуције данашњих српских говора у типовима у овој периферној области српског лингвистичког ареала. Даље аутор компаративним приступом приказује најважније конјугацијске особине у наведена два српска говора у Банату и у говорима призренско-тимочког дијалекта. У закључном делу овог рада чини се покушај да се открију узроци бројних заједничких особина трију говорна типа који данас припадају различитим дијалектима.

Као што се из самог наслова рада слависте из Брна Павела Крејчија види (*Хороними Србија и Српска као њранслајолошки њроблем (њињање чешких еквиваленања)*) приликом превођења хоронима Србија и Српска преводиоци на чешки језик могу да се сусретну са не малом потешкоћом. П. Крејчи наводи три могућности одабира одговарајућег преводног решења, од којих он као најперспективнији види примање оригиналне речи као туђице и њено граматичко, односно морфонолошко прилагођавање (Srpska, *Srbaska, *Srbská) чешком језику.

Доцент Мордовског државног универзитета Алина Ј. Маслова (*Структурни модели и њрагматички њињови инструкције у српском језику и руском језику*) разматра неке семантичко-прагматске особености инструктивног дискурса у српском језику у поређењу са руским. Маслова закључује да се структурни и прагматски модели инструкција у руском и српском не разликују. Разлике постоје на функционалном плану, између осталог у избору језичких средстава и приоритета њихове употребе.

Рад Драгане Керкез са Филолошког факултета у Београду (*Претеритална времена у српском језику (у њоређењу са руским)*) посвећен је претериталним временима као средствима вербализације једне од двеју грамема функционално-семантичке категорије очекиваност/неочекиваност, у оквиру чега посебну пажњу аутор посвећује аористу.

Усменом народном стваралаштву насталом на Косову и Метохији посвећен је рад *Последњи записи говорних народних њворевина са Косова и Метохије. Функција и значење*, рад професора Филозофског факултета у Косовској Митровици Валентине Питулић. В. Питулић у свом раду указује на важност говорне народне творевине, као преосталог облика казивања, који служи очувању идентитета српског живља на Косову и Метохији и предачког знања. Својим истраживањем аутор обухвата последње записе говорних народних творевина (питалице, брзалице, здравице, басме) од Ивана Степа-

новића Јастребова, Дене Дебелковића, Владимира Бована, па све до последњих записа студената Филозофског факултета у Косовској Митровици.

Иван В. Лалић по многим је један од највећих српских песника друге половине двадесетог века. О збирци *Четири канона* овог истакнутог представника неосимболистичке струје у савременој српској поезији, као примеру компоноване књиге, настале према „примарном контексту девет фрагмената“ као облику библијске теме страдања и спасења, пише професор српске књижевности на никшићком Филозофском факултету Лидија Томић у свом раду *Пјеснички канон у „Четири канона“ Ивана В. Лалића*.

За *Лучу микрокозма* владике Петра Петровића II Његоша доценти на Филозофском факултету у Никшићу Драго Перовић и Душан Крцуновић (*Космичко-егзистенцијални ѧаѧос Луче микрокозма*) кажу да као филозофско-геолошки креациони еп дато дело Његошево представља врхунац шестодневне књижевне традиције у којој су, непоновљивом песничком имагинацијом, наразлучиво сливени космички и егзистенцијални патос старе и нове слике света.

Значај лектората за српски језик од огромног је значаја за наш језик и културу. О богатој и дугој традицији проучавања словенских језика на Државном универзитету у Санкт Петербургу и актуелном стању када је реч о групи за српски језик на Катедри за словенску филологију Филолошког факултета поменутог универзитета пише предавач на том факултету Драгана Дракулић-Пријма (*Србистика на Државном универзитету у Санкт Петербургу*).

И за крај смо оставили рад који из више разлога заслужује посебну пажњу. То је рад професора Природно-математичког факултета у Подгорици Невенке М. Антонић *Примјена нуклеарних метода у заштити културног наслеђа*. Да би се културно наслеђе очувало, потребно је уложити пуно знања, воље, али и новца. Нажалост, ово треће код нас често изостаје. Међутим, својим радом Н. Антонић, у ком се она бави основним карактеристикама и могућностима технике датирања, те нуклеарним аналитичким техникама као и резултатима започетих анализа материјала са подручја Црне Горе, показује и доказује да нам ни знање, а ни воља не мањкају.

У то да знања и воље није недостајало ни организаторима скупа, као ни приређивачима зборника који смо представили, са главним и одговорним уредником проф. др Јелицом Стојановић на челу, нема ни најмање сумње. Зборник *Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе и српски језик данас. Зборник радова са Међу-*

народног научног скупа одржаног у Херцег Новом 20–23. априла 2012. књига је од вишеструког значаја. С једне стране, зборник доноси низ веома занимљивих и инспиративних радова. С друге стране, а што је можда још важније, овај зборник речју науке сведочи континуитет српског језика на територији Црне Горе, сведочи да је то језик на ком се у Црној Гори одвајкада мислило, говорило, писало и стварало.

Драгана М. Керкез*
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за славистику

---

* draganakerkez@hotmail.com

КА ИЗВОРИМА РЕЧИ.

Тридесет година Етимолошког одсека Института за српски језик САНУ. Приредила Марта Бјелетић,
Београд: Институт за српски језик САНУ 2013, 260 стр. + XII*

Иако је етимологија стара дисциплина, и мада су се њоме у српској средини повремено бавили неки од водећих лингвиста (Хенрик Барић, Милан Будимир, Иван Поповић и Велимир Михаиловић), континуитета и систематичног рада на етимолошкој обради укупног српског језичког материјала дуго није било ни на видiku.¹ Најзначајнији је изузетни рад истакнутог романисте и балканолога Петра Скока (1881–1956), који се током Другог светског рата одважио на дубинску обраду хрватског и српског лексичког блага. У томе га је прекинула смрт, након чега је његов речник тек петнаест година касније објављен, уз свесрдно залагање Валентина Путанца, који је читаву деценију прерађивао и дорађивао преко 10.000 заосталих страница у рукопису. Скоков четворотомни *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* (ERHSJ) капитално је дело до-

---

* Овај приказ настао је у оквиру пројекта Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије: *Интердисциплинарно истраживање културног и језичког наслеђа Србије и израда мултимедијалног интернетног портала Појмовник српске културе* (III 47016).

¹ Узрок вероватно лежи у томе што се ова наука не изучава на српским универзитетима, а накнадно специјализовање стручњака траје годинама. Појединачно јесу обрађиване читаве групе позајмљеница из страних језика с којима је српски језик био у контакту, али претежно међу страним истраживачима – грецизми (М. Фасмер 1944, И. Поповић 1953), германизми (Х. Штридер-Темпс 1958, Е. Шневајс 1960), турцизми (А. Шкаљић 1957, А. Кнежевић 1962), румунизми (Д. Гамулеску 1983), мађаризми (Л. Хадровић 1985), у новије време албанизми (В. Станишић 1995).

маће лексикографије, али он садржи и недостатке који су се с временом, како је научна продукција расла (пре свега на пољу дијалектологије и лексикографије), све више увећавали.² То је, затим, недокончан речник, с посебним занимањем за романске етимологије, оријентисан на западну грану заједничког језика, чије су и методологија и концепција данас застареле. Укупно узев, овај речник одсликава стање етимолошке науке до средине педесетих година XX века, пре крупних корака који су учињени у словенској етимологији.

Свестан ових недостатака и огромних потреба српске лингвистике и културе у целини, с одличним увидом у степен научне обрађености водећих светских и словенских језика, академик Павле Ивић (1924–1999), врстан познавалац историје и дијалектологије српског језика, почетком осме деценије прошлог века покренуо је формирање етимолошког језгра у Институту за српски (тада српскохрватски) језик САНУ.³ С тиме је требало да се сложе и Акаде-

² Довољно је само напоменути да П. Скок није имао на располагању најкрупније дело српске лексикографије, *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, САНУ, Институт за [српскохрватски] српски језик САНУ, Београд 1959– (РСАНУ), да не идемо даље у набрајању дијалекатских речника, збирки речи и дијалекатских описа који су се појавили од средине XX века.

³ У водећим славистичким центрима до тада се већ увелико радило на различитим етимолошким речницима. Од посебног су значаја дугорочни лексикографски пројекти на којима су ангажовани читави тимови стручњака: *Etymologický slovník slovanských jazyků. Slova gramatická a zájmena 1–2*, Praha 1973–1980, *Этимологический словарь славянских языков. Пра斯拉вянский лексический фонд*, Москва 1974–, *Słownik prasłowiański*, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1974–, *Български етимологичен речник*, Софија 1971–, *Этымалагічны слоўнік беларускай мовы*, Мінск 1978–, *Етимологічний словник української мови*, Київ 1982–, *Etymologický slovník jazyka staroslověnského*, Praha 1989–. Још од Ф. Миклошича, међутим (*Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*, Wien 1886), словенску етимологију су својим изузетним делима задужили и други значајни аутори: Н. В. Горјев, *Сравнительный этимологический словарь русского языка*, Тифлис 1892, Е. Berneker, *Slavisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg 1908–1913, А. Г. Преображенский, *Этимологический словарь русского языка I–II*, Москва 1910–1914, А. Brückner, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków 1927, С. Младенов, *Етимологически и правописен речник на българския книжовен език*, Софија 1941, Max Vasmer, *Russisches etymologisches Wörterbuch I–III*, Heidelberg 1950–1958 (М. Фасмер, *Этимологический словарь русского языка, I–IV*, Москва, 1986–1987²), J. Holub – F. Kopečný, *Etymologický slovník jazyka českého*, Praha 1952, F. Sławski, *Słownik etymologiczny języka polskiego I–V*, Kraków 1952–1982, V. Machek, *Etymologický slovník jazyka českého a slovenského*, Praha 1957 (*Etymologický slovník jazyka českého*, 1968²), К. Polański, *Słownik etymologiczny języka Drzewian połabskich, 1–6*, Wrocław – Warszawa 1962–1994 (у првој књизи и

мија наука и Републичка заједница науке и Институт, и да се савлада низ формалних препрека.⁴

Од тада је прошло неколико деценија. Практично ни из чега, „само“ из замисли једног далековидог и стрпљивог човека створен је заматак из кога се вишедеценијским улагањем и преданим радом развио читав научноистраживачки тим, зрео и осамостаљен. Пројекту је удахнут живот тако што је запослен један сарадник, 1. априла 1983. године, а сада их је десеторо.⁵ Временом је прикупљена специјалистичка библиотека с десетак хиљада наслова. Формирана је картотека важних извора и етимолошке литературе, картотека речи за етимолошку обраду, и оних које су у литератури већ обрађене. Готово сви сарадници су прошли пут од потпуних почетника, у значајној мери самоуких, уобличаваних у иностраним етимолошким центрима и у интеракцији са старијим колегама са стране, до искусних етимолога који компетентно стоје раме уз раме с другим етимолозима у славистичком свету. На предлог и у организацији овог етимолошког тима из Београда на XII међународном славистичком конгресу у Кракову (1998) одржан је први округли сто о питањима етимолошке лексикографије, што је од тада постало редовно, а формирана је и Комисија за етимологију при Међународном славистичком комитету. На истом конгресу ауторски колектив је потврдио своју спремност успешним представљањем *Огледне свеске* [замишљеног речника], само деценију и по након апсолутног почетка. Овај истраживачки тим с Института за српски језик САНУ данас у пуној мери сарађује с другим етимолошким лексикографским радионицама у Кракову, Љубљани, Москви, Брну и Софији. Уједно је то, без сумње, најефикаснија научна заједница у оквиру

T. Lehr-Splawinski), F. Bezlaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika*, 1–5, Ljubljana 1977–2007, H. Schuster-Šewc, *Historisch-etymologisches Wörterbuch der ober- und niedersorbischen Sprache I–IV*, Bautzen 1978–1989, W. Boryś – H. Popowska-Tabor-ska, *Słownik etymologiczny kaszubszczyzny I–VI*, Warszawa 1994–2010, M. Snoj, *Slovenski etimološki slovar*, Ljubljana 1997 (2003²), A. E. Аникин, *Русский этимологический словарь*, Москва 2007–.

⁴ Занимљиво је да је 9. децембра 1982. године на Институту одржан референдум о заснивању пројекта *Етимолошки речник српскохрватског језика*, о чему се изјашњавала самоуправна заједница Института (од 30 присутних „радних људи“, за пројекат је гласало 19, против је било 9, а 2 листића су остала неважећа).

⁵ У овом тренутку то су следећи сарадници: др Ј. Влајић-Поповић (од 1983), др М. Бјелетић (1990), др С. Петровић (1991), академик А. Лома, руководилац Одсека (1994), др М. Калезић (1999), др М. Вучковић (2000), Ј. Јанковић (2005), Ж. Степановић (2011), А. Тешић (2011), инострани сарадник О. Лигорио (2011).

Института, чији чланови су одбранили шест магистарских и шест докторских радова, објавили једанаест књига⁶ и преко три стотине оригиналних научних радова и приказа у водећим домаћим и иностраним часописима, уз учешће на више славистичких и балканолошких конгреса, као и међународних научних скупова, а један научни симпозијум организовали су и сами 2006. године, у Институту за српски језик САНУ.

* * *

Недавно је у Институту прослављена изузетна годишњица: тридесет година постојања Етимолошког одсека (1983–2013). У сусрет овом јубилеју сарадник Одсека, научни саветник Марта Бјелетић, приредила је зборник одабраних радова који с више аспеката осветљавају делатност Одсека. Књигу ауторски потписују сви старији сарадници који су живо учествовали у стварању и развијању Одсека, на челу с преминулим оснивачем, академиком Павлом Ивићем, који је управљао Одсеком до своје смрти, 19. септембра 1999. године.

Књига садржи шест поглавља. Након *Предговора*, који у кратким цртама описује рад на *Зборнику* (7–8), следе поглавља посвећена историјату Одсека – *О Павлу Ивићу: Како визију спровести у дело*, Ивићева етимолошка жица (9–29) и *О етимолошком пројекту*: „Тај велики посао неизбежно ће трајати деценијама“, Пунолетство, Зрелост и први плодови, Српска етимолошка лексикографија данас (31–57). Затим се доносе теоријски радови посвећени етимолошким

⁶ То су: Етимолошки одсек Института за српски језик САНУ, *Огледна свеска*, Библиотека Јужнословенског филолога, н. с. књ. 15, Београд 1998, L + 99 стр.; *Етимолошки речник српског језика*, св. 1, А–АШ, Београд 2003, 257 стр.; *Етимолошки речник српског језика*, св. 2, БА–БД, Београд 2006, 289 стр.; *Етимолошки речник српског језика*, св. 3, БЕ–БЈ, Београд 2008, 365 стр. / В. Sikimić, *Етимологија и male folklorne forme*, Biblioteka Južnoslovenskog filologa, n. s. knj. 11, Beograd 1996, 345 str.; Ј. Влајић-Поповић, *Историјска семантика глагола ударања у српском језику (преко етимологије до модела семасиолошког речника)*, Библиотека Јужнословенског филолога, н. с. књ. 21, Београд 2002, 424 стр. + табела; А. Лома, *Пракосово. Словенски и индоевројски корени српске ејике*, Посебна издања Балканолошког института, 78, Београд 2002, 353 стр.; М. Бјелетић, *Исковрнути глаголи. Тивови експресивних превербалних форманаја (на српском и хрватском језичком материјалу)*, Монографије Института за српски језик САНУ, 2, Београд 2006, 490 стр.; С. Петровић, *Турцизми у српском призренском говору*, Монографије Института за српски језик САНУ, 16, Београд 2012, 424 стр.; А. Лома, *Топонимија Бањске хрисовуље*, Библиотека Ономатолошких прилога, 2, Београд 2013, 386 стр.; Ј. Влајић-Поповић, *Речите речи (од неба до земље)*, Београд 2013, 250 стр.

речницима који су покренути у оквиру Одсека, сврстани у следећа поглавља – *О „великом“ етимолошком речнику: Из Увода у Огледну свеску*, Методолошки приступ и структура одреднице, *О прасловенској лексици*, *О турцизмима*, *Из Увода у Прву свеску*, Необично слово *а-*, *О семантици*, *О лексици тајних језика*, *Уз Трећу свеску* (59–142), *О „малом“ етимолошком речнику: Једнотомник – између популарног и научног речника*, *Од индоевропског до словенског и назад*, *Ништа без дијалеката* (143–171), *Поглед у будућност* – Београдски етимолошки пројекти и њихов компаративистички значај (173–182). У наставку се дају досад необјављена саопштења која су у разним приликама излагана, сабрана у поглавље *Разно: Дијалекатска лексикографија – покретачка снага етимологије*, *Дугорочан и далекосежан подухват*, *Речник за стручњаке и „сладокусце“*, *Ишчитавање прошлости из језика*, *У вечитој потрази за њра-*, Београдска етимолошка школа, *Дуг Павлу Ивићу* (183–216). Следи још неколико целина: *Лингвистика* (217–227), *Резимеи* (228–238), *Изабрана библиографија сарадника на пројекту* (239–260) и богати ликовни прилози који дочаравају рад и живот у оквиру Одсека (261–272).

С добрим разлогом књига почиње освртом на кључну улогу П. Ивића у настајању Етимолошког одсека у Институту за српски језик САНУ, а ту су и изводи из оригиналних докумената којима се дочаравају сложене околности које су овоме претходиле. Професор Ивић је с изузетном пажњом прионуо на образовање и организовање новог институтског одсека, старајући се о избору сарадника различитог профила (класични филолог, слависта, турколог, романиста, индоевропеиста), о њиховом усавршавању, о њиховим конкретним задацима, „не као професор, *ex cathedra*, већ пре као старији и искуснији колега“.

Мада се у раду на пројекту својевремено кренуло с идејом да се допуни и ревидира Скоков ERHSJ, ауторски колектив је благовремено превазишао ово ограничење. Приступило се потпуно новом лексикографском захвату, зиданом од сопствених темеља на којима треба да почива нова и заокружена грађевина – свеобухватан речник, тезаурус. Да се у томе успело, довољно је само физички сравнити оба ова захвата: Скоков ERHSJ под словом *а-* садржи 380 одредница, а прва свеска *Етимолошког речника српског језика* (EPCJ) за исто слово броји око 650 одредница.

Све до средине 1998. године, уочи излажења *Огледне свеске*,⁷ у називу пројекта се помињао „српскохрватски језик“, али је његово

⁷ У припремној фази која је представљена у неким радовима, она се звала *Пробном свеском*.

име на седници Одељења за језик и књижевност САНУ оправдано измењено у „српски језик“. Како је у време заснивања пројекта језик схватан као јединствен, у грађу за предвиђени речник од почетка је улазила лексика из штокавских, чакавских и кајкавских извора. Истина, она је претежно прибирана из штокавског дијалекта због његове највеће распрострањености и органске везе с књижевним језиком. С променом назива промењен је и предмет истраживања, тако да је за обраду остала само српска грађа, док је за чакавску и кајкавску остављена могућност да се консултују ради потпуније ареалне, фонетске и семантичке слике појединих лексема.⁸ У потоњем раду на главном задатку пројекта сарадници су, у измењеним околностима, извршили две интервенције: променили су захват ексцерпције (сужење на штокавски корпус) и њену концепцију (прелазак са селективне на потпуну ексцерпцију свих одабраних извора).

Огледна свеска се састоји из програмског *Увода* с исцрпно побројаном литературом и изворима, и самог *Речника* који обухвата 135 одредница. Циљ овога издања био је да се њиме пружи репрезентативан узорак будућег ЕРСЈ (замисао, приступ и формално-техничка страна), да се читаоци убеде у оправданост пројекта и умешност ауторског састава. Зато су биране речи којих нема у Скоковом ЕРНСЈ, или су тамо остале без етимолошког решења, или је Скоково тумачење у међувремену превазиђено. То је разлог због кога *Огледна свеска* претежно осветљава специфичну, а мање општу лексику – дијалектизме, архаизме, историзме и ономастику.

Поред самог одабира речи и етимолошких анализа, од значаја су, такође, особени методолошки приступ и структурно уређење одреднице. Аутори овоме нису приступили с крутих позиција уз пресликавање познатих решења, него су, након вишегодишњег промишљања и међусобног усаглашавања, дошли до креативних решења која су у *Огледној свесци* представљена. У обради се опредељују за умерено „лексемни“ принцип, насупротив непрегледном „гнездовном“, који је примењивао П. Скок.⁹ То значи да се лексеме обрађују засебно, а само у случају формалне и семантичке прозирности обједињују се у „минимална“ етимолошка гнезда (чак и стари деривати могу пот-

⁸ С разлогом је у освртима на *Огледну свеску* примећено да се у наслову не помиње назив језика, али аутори су свесно тако поступили да би се премостио раскорак који је у томе тренутку настао.

⁹ Лексемни приступ у представљању грађе методолошки је захтевнији, за разлику од гнездовног, за који се у данашњој етимолошкој лексикографији сматра да је неподесан.

пасти под носеће речи из којих се изводе, нпр. префигирани глаголи *људийти* и *ољудийти* под прост глагол *људийти*). Ради боље прегледности уводе се реконструисане одреднице (придев **иуг* 'снажан', сачуван у именици *девейоиуг* 'линцура' и именима *Тугомир* и *Тугоград*). Из истог разлога разуђене одреднице се повезују празним, упућивачким одредницама, што омогућује дијагонално читање речника. У етимологизацији се креће од синхронијских, дијалекатских форми, па се спушта на дубље равни, уз прегледање историјских потврда, с компаративним препознавањем одговарајућих облика у другим словенским језицима и дијалектима, да би се, на концу, допрло до реално замисливог етимона на прасловенском нивоу, а у случају позајмленица до непосредног иностраног предлошка. Све је ово нашло одраза у унутрашњој сегментацији одреднице, која је формално састављена из три дела: 1) у првом делу дају се, после заглавља с основним обликом речи, секундарни облици (дијалекатске фонетске варијанте и провидни деривати који не изискују посебна објашњења); 2) у другом делу сажето се саопштава етимолошки суд заједно с паралелама из сродних или ареално блиских језика; 3) трећи део је предвиђен за етимолошку дискусију – детаљније објашњење изнетог схватања с библиографским референцама, питања творбе (нпр. *рукав* < **rǫkavъ* није изведеница суфиксом **-avъ*, него сложенница с основом глагола **ob-u-ti* у другом делу из ранопсл. **rǫko-ovъ*) и семантике, где има потребе за тим (нпр. значење 'крив' придева *луки* поткрепљује се топономастичким потврдама придева *лукав* у истоме значењу); ту се коментаришу и фонетске појединости (нпр. *очага*, *Овчага* < **ob(ь)čaga*, објашњава се дијалекатским развојем *ч* < *вч* < *иџ*); утврђује се ареална распрострањеност појединих лексема на српско-хрватском, јужнословенском (балканском) и општесловенском плану због свести о томе да су словенски језици полидијалекатског порекла.

Мада је *Огледна свеска* у суштини најавила будући лик ЕРСЈ, шири, неселективан захват материјала (по азбучном реду), уз подразумевано усавршавање и прецизирање техничких детаља, условио је и неке ситније измене у Првој свесци ЕРСЈ, док су суштинска решења остала непромењена. Замишљено је да ЕРСЈ обухвати целокупно лексичко благо српског језика, изузев млађих интернационализама и књишких речи. То је и био разлог због кога су се аутори снажније отворили према регионализмима, правилно уочивши да је ово прилика да се, поред етимолошког, фактички изради збирни речник српских дијалеката, какав до сада није постојао. Ономастици

је приступ остао ограничен. Прегледност речника се, упркос укрштању лексемног и гнездовног начела, додатно остварује увођењем полупразних одредница (у *Огледној свесци* су, у том смислу, примењене само празне одреднице), које уз насловну реч доносе и њено значење и извор, а потом и даље упућивање у речнику. То се показало важним за правилно распоређивање неких одредница из нетипичног слова *a-*,¹⁰ које одликује појачана дублетност због фонетске нестабилности иницијалних *x-*, *j-* и *v-*, чешће код алоглотских него код идиоглотских речи. Аутори су у неким случајевима били принуђени да изврше неетимолошку лематизацију (одустајање од сугерисања етимона у наслову), уколико би, на пример, присуство почетног *x-* било семантички небитно,¹¹ а у најраширенијој употреби га не би било (предност се даје најфреквентнијим потврдама, облицима с књижевним статусом, дијалекатским облицима ближим књижевном стандарду). Полупразне одреднице се уводе уколико се дублети не налазе у истој свесци или уколико дата реч није довољно позната или широко заступљена. Од Треће свеске ЕРСЈ, у складу с ранијом отвореношћу за дијалектизме, речник се отвара и за издања историјских извора који нису ексцерпирани за Даничићев *Рјечник из књижевних сѣпарина српских* (I–III) и *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika JAZU* (I–XXIII).

Првобитно је било замишљено да годишње излази по једна свеска ЕРСЈ обима око 100 страна. Пракса је показала да је то нереално јер је Прва свеска бројала 257 страна, Друга 289, а Трећа 365, с размаком од по неколико година у њиховом излажењу.¹² Сарадници су уочили да је потребно да се, из практичних разлога, обим појединачних свезака ограничи на приближно 200 страна, али и даље остаје немогуће претпоставити укупан опсег будућег етимолошког тезауруса који је у изради. До сада су обрађене 1853 одреднице (А–Бј) на 911 страна, што значи да ће ЕРСЈ излазити деценијама и да ће се протезати на десетинама хиљада страна.

У међувремену родила се сјајна идеја да се уради кратки етимолошки речник српскога језика (КЕРСЈ), којим би се обухватио његов

¹⁰ У њему је мало словенских речи, а претежу позајмљенице; бројне су експресивне и оноματοпејске речи, етимолошки врло често проблематичне; бројни су још и узвици и граматичке речи.

¹¹ Постоје случајеви када двојност облика јесте семантички релевантна, и то се пресликава и на пуне лексикографске обраде (нпр. *ајдук* 'натега' : *хајдук* 'разбојник').

¹² С истим грешкама у предвиђању својевремено су се суочили и аутори руског и пољског прасловенског речника.

најосновнији лексички фонд. Концепција је уобличена и на овом једнотомнику се ради од 2010. године. Сарадници Одсека су међу собом поделили задатке, тако што су се старији прихватили израде новог речника, а млађи су наставили даљи рад на ЕРСЈ.

Одабир речи извршен је на основу Московљевићевог *Речника савременог српског књижевног језика с језичким савейником*.¹³ Овај извор је оптималног обима (око 50.000 насловних речи), неоптерећен неологизмима који су продрли у савремени српски језик за последњих пола века. Из целине је издвојено око 7.500 речи основног фонда (за једнотомне етимолошке речнике и иначе се препоручује око 8.000 речи). У средишту овога корпуса налази се око 4.000 најфреквентнијих речи за које нема потребе дефинисати значења. Остатак чине општепознате речи с мањом фреквенцијом (*гуњ*, *ждрал*, *издашан* итд.), као и речи из различитих регистара и стилова књижевног језика, које могу изискивати одговарајућу значењску дефиницију (*асиик*, *ђилкош*, *црноризац* итд.). Прво се обрађује основна лексика, док ће се остатак наћи у другом, проширеном издању КЕРСЈ. Овако рестриктиван однос према одабиру одредница значи да се самостално обрађују искључиво речи из књижевног фонда, док се историзми и дијалектизми уводе у тумачење појединих носећих речи. У базичном фонду се, наравно, налазе и позајмљенице различите старине (давно усвојене, одомаћени калкови, варвариизми, интернационализми и технички термини).

Структура одреднице је графички рашчлањена на четири дела (континуирани текст се дели употребом нарочитих симбола). Први део доноси насловну реч, граматичко одређење, датовање најстаријег помена, биране изведенице и изразе, а на крају и старе српске потврде, ако је то могуће; семантичка дефиниција даје се само по изузетку (свакако за хомониме; у осталим случајевима у складу с проценом аутора). Постоје и празне одреднице које се помињу или тумаче на другоме месту (*куињак* → *куи*; *изојачићи* → *ојак*; *јесам* → *бићи*; *-весћи*, *-везем* → *возићи*; *заувар* → *харизма*). У другом делу излаже се порекло речи: за речи прасловенске старине прасловенска реконструкција уз паралеле из свих словенских језика или дијалеката (исто важи и за позније позајмљенице општесловенске распрострањености); за млађе српске изведенице упућује се на почетну (мотивну) реч која се другде, засебно етимологише (нпр. *новац*

¹³ Речник је изашао у Београду 1966. године, али је из политичких разлога готово цео тираж уништен. У раду на КЕРСЈ користи се треће, исправљено издање из 2000. године.

→ *нов*); код позајмљеница се посеже за непосредним страним предлошком, неретко у дијалекатском лику, а када то није могуће, даје се крајњи етимон; код калкова се наводи страна реч која је послужила као образац домаћој речи. У трећем, текстуално слободном делу, дискутују се разноврсна питања, почев од предложене етимологије, преко творбених и семантичких питања, културне историје речи и др. Етимолошка расправа у начелу се дотиче балтских и других индоевропских паралела, по могућству и праиндоевропског предлошка за прасловенизам, а слично је и код позајмљеница. У четвртог делу даје се библиографски преглед коришћених радова.

Изузетан је значај обеју основних замисли које се реализују при Етимолошком одсеку Института за српски језик САНУ: и једнотомног и вишетомног етимолошког речника српског језика. У оба случаја српски језик ће, у различитом опсегу, добити заокружену етимолошку обраду свога лексикона. У првој етапи биће то његов основни део, чиме ће се одговорити на главнину етимолошких питања која у овом часу занимају просвећене Србе. Тиме ће прва генерација тима српских етимолога из „Београдске школе“ трајно задужити српску културу. То ће релаксирати други, вишедеценијски посао који ће се наставити, а у кога ће се временом уливати, а по потреби и модификовати резултати КЕРСЈ. Аутори ЕРСЈ овиме ће добити стабилну тачку ослоња и велику олакшицу у раду. Када буду израђена ова два речника, српски језик ће по степену научног описа „ухватити корак“ с језицима других европских народа с дугом филолошком традицијом. Надамо се да ће завршетак главнине етимолошких послова на српској грађи у удаљеној, али сагледивој будућности пратити завршетак Речника САНУ, Српског дијалектолошког атласа и историјских речника српског књижевног и народног језика.

Док је *Огледна свеска* била намењена стручњацима – србистима, етимолозима и компаративистима (славистима, балканолозима и донекле индоевропеистима), ЕРСЈ још и образованим лаицима, КЕРСЈ је превасходно окренут стручној јавности, а све скупа намењено је и „сладокусцима“. То су читаоци „мало дубље интелектуалне радозналости и отворености који у садржају овога (тј. ових) речника, читаног редом, на прескок или на неки од поменутих профилисаних начина, налазе подстицаје за различита размишљања и даља трагања“.

Пре него што заклопимо *Зборник*, поглед ће се задржати на информативним и интересантним фотографијама, где ћемо се сусрести с оснивачем Етимолошког одсека, академиком Павлом Ивићем,

с насловним странама књига израђених у Одсеку, а затим с насмејаним лицима сарадника Одсека и њихових колега, у часовима научних сусрета и опуштања. Са задњих корица *Зборника* читаоце ће испратити Свети Исидор Севилски (570–636), заштитник етимологије и Етимолошког одсека Института за српски језик САНУ (минијатура из рукописа његових *Етимологија*, према препису из XII века, данас у Државној библиотеци у Минхену).

Виктор Д. Савић*
Институт за српски језик САНУ

---

* viktor.savic@isj.sanu.ac.rs

Слободан Павловић, *Узроци и механизми синтаксичких
промена у српском језику*.
Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница
Зорана Стојановића, 2013, 370 стр.

Књигом *Узроци и механизми синтаксичких промена у српском језику* Слободана Павловића српска и словенска историјска лингвистика добила је узорну студију, утемељену на корпусно заснованим и теоријски оријентисаним истраживањима старосрпске синтаксе. Монографија је очекивана лингвистичка надоградња ауторових претходних, претежно филолошки усмерених синтаксичких истраживања, представљених у књигама *Детерминативни њадежи у сјаросрпској њословнојравној њисменосији* (Нови Сад: Матица српска, 2006) и *Сјаросрпска зависна реченица од XII до XV века* (Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2009). У њима изложен детаљни филолошки попис и опис кључних старосрпских синтаксичких јединица од краја XII до средине XV века и додатна корпусна испитивања пружила су аутору ваљану емпиријску основу односно неопходан филолошки темељ за следећи корак – лингвистичку анализу истраживаних феномена, трагање за одговорима на питања зашто и како је до промена долазило. Осветљавањем узрока и механизма који доводе до дијахроног језичког кретања и обликовања конкретне језичке синхроније ова књига се у теоријско-методолошком смислу уклапа у савремене токове историјске когнитивне и типолошке лингвистике.

Поред *Предговора* (стр. 5–8), монографија садржи једанаест поглавља, груписаних у три тематске целине: *Синтаксичке сјрукњуре као њоказашељи њијолошких промена* (стр. 9–136), 2) *Синтаксичке сјрукњуре као слике свења* (стр. 137–272) и 3) *Синтаксичке сјрукњуре у језичком и нејезичком контексту* (стр. 273–368). Већину поглавља чине раније објављени али за ову прилику дорађени и допуњени

прилози, док је део настао као резултат синтезâ и темељних прерада ранијих истраживања.

У првом тематском блоку се са типолошког аспекта разматра више видова развоја старосрпских синтаксичких структура, у словенском и индоевропском контексту, као манифестација типолошког кретања од неконфигуративне ка конфигуративној синтакси, својственог свим индоевропским језицима. Стари индоевропски језици одликовали су се, у томе се данас истраживачи слажу, аутономијом реченичних елемената, на шта је пажњу скренуо још А. Меје. Будући да се реченица устројава по принципу семантичке конституентности, морфологија игра по природи важну улогу, а ред речи је одређен информационом структуром реченице и слободан, што допушта и синтаксичку дисконтинуираност именске фразе. Развој конфигуративности значио је хијерархијско-функционално прераспоређивање некада аутономних реченичних елемената у новој, централизованог реченици с глаголским предикатом као центрипеталним језгром, што је изазивало крупне промене и на синтагматском и на парадигматском плану: изградњу синтаксички континуиране именске и глаголске фразе, учвршћивање реда речи, уклањање нулте анафоре и др. Реч је о хиљадугодишњем процесу, који се, у зависности од мноштва фактора, одвијао различитим темпом у појединим језицима, отуда се данас индоевропски језици и разликују по степену развоја конфигуративности. У објашњењу темељних покретача датог развоја, аутор се приклања хипотези по којој је рани праиндоевропски био језик активно-стативног, тематски оријентисаног типа, а развој конфигуративности, у континууму праиндоевропског и из њега пониклих језика – површински одраз телеолошки схваћеног кретања ка номинативно-акузативном, агентивно оријентисаном језичком типу. Овај приступ подразумева и став да је основна детерминанта синтаксичких промена (али и језичког система) – семантичке природе.

Слободан Павловић анализира кључне синтагматске и парадигматске последице развоја конфигуративности у поглављима: *Елементи неконфигуративне синтаксе у старим словенским именостима* (стр. 11–34), *Дистрибуција енклитика у старосрпском језику XII и XIII века* (стр. 35–67), *Позиционирање субјекта, предиката и објекта у старосрпском језику XII и XIII века* (стр. 68–89), *Линеаризација именске фразе у старосрпском језику XII и XIII века* (стр. 90–107) и *Реконцептуализација словенске просодне парадигме* (стр. 108–136). У првом поглављу се представљају основни елементи неконфигуративности у старим словенским језицима: слободна

линеаризација исказа (линеаризација главних реченичних конституената и именске фразе), нулта анафора, синтаксичка дисконтинуираност именске фразе и однос падежних адвербијала и предлошке фразе, уз закључну констатацију да истраживање „недвосмислено открива развој словенске реченичне синтагматике у правцу синтаксичке конфигуративности с наглашеном реченичном хијерахијом и стабилованим предикатским, именским и предлошким фразама“, али и да реликти старијег реченичног структурирања упућују на закључак да је „прасловенска реченица била доминантно неконфигуративна“ (стр. 28).

Дистрибуцији енклитика у српским споменицима XII и XIII века аутор приступа обухватно, презентујући најпре Вакернагелов закон и његове интерпретације, те функционалну поделу енклитика, затим и критеријуме (прозодијске, морфолошке и синтаксичке) за њихово идентификовање у старосрпском, уз преглед система енклитика у датом периоду. Након анализе позиционирања посебних типова енклитика (реченичних, именскофразних и предикатскофразних), као и њиховог рангирања у скупу („кластерског рангирања“), аутор указује на сучељеност старог вакернагеловског принципа, по којем се енклитика везује за другу позицију у реченици иза првог ортотоничког члана, и новог конфигуративног, постиницијално фразног принципа дистрибуције енклитика.

Позиционирању субјекта, предиката и објекта у споменицима из исте епохе Слободан Павловић посвећује следеће поглавље, најпре из теоријског, типолошког и когнитивног угла осветљавајући питања реда речи и критеријуме за одређивање основног реда речи. Посебно се разматрају односи субјекат – предикат, предикат – директни објекат и предикат – индиректни објекат. Раст учесталости VO модела већ током првог столећа развоја писмености на српском језику, при чему треба имати у виду да је OV био основни праиндоевропски модел, упућује на претпоставку да је у „полазном познопрасловенском моделу реченичне линеаризације објекат могао бити доминантно препонован према предикату“ (стр. 84). Тако и рана старосрпска грађа потврђује општеиндоевропску тежњу ка успостављању новог, „транзитивног“ VO обрасца.

Посебно поглавље бави се устаљивањем позиције зависних компоненти именске фразе, једним од кључних синтагматских показатеља степена синтаксичке конфигуративности, који се манифестује у додирном положају чланова именске фразе и релативно стабилним позиционим односом одредбе и управне именице. Разматра се позиционирање атрибута (позиција конгруентне одредбе: придевских

заменица, бројева и придева; позиција неконгруентне одредбе), хијерархија одредби у сложеној именској фрази (синтагматска рангираност придевских заменица, придева и генитива и одредби у фрази с интерпонираним именицом). Аутор закључује да се, типолошки посматрано, већ од најстаријих сачуваних споменика, српски језик обликује као језик у коме се устаљује препонована конгруентна одредба и постпоновани неконгруентни атрибут.

Парадигматске последице развоја конфигуративности на словенском плану представљене су кроз промену једнодимензионалне (директивне) просторне падежне парадигме у дводимензионалну (директивно-позициону). Анализирају се директивни параметри у сфери контактности и дистантности, степен формализованости просторних параметара, трагови једнодимензионалности у просторној падежној парадигми (у сфери локативности, адлативности, просекутивности и аблативности), диференцијација локативности и адлативности, продор акузатива у сферу просекутивности и системске основе редифинисања просторне падежне парадигме. Смена једнодимензионалне просторне падежне парадигме дводимензионалном отпочела је – како грађа из старих словенских писмености показује – у позном прасловенском, и водила је далекосежним променама у целом српском падежном систему, у коме некадашњи адвербијални падежи уступају место адвербијалним предлошким фразама.

Друга тематска целина у књизи обухвата поглавља *Иконичности у сѝаросрѝској синѝакси* (стр. 139–172) и *Просѝорна мѝаѝора као когнѝивни механизам конѝѝѝуисања неѝросѝорних ѝадежних сисѝема* (стр. 173–272). У првоме од њих Слободан Павловић најпре детаљно представља лингвистички појам иконичности, посебно Персова „тројства“ као основу лингвистичке иконичности, Јакобсонов допринос на овом пољу, те Гивонове принципе иконичног кодирања језичких структура. Средишњи део студије бави се иконичношћу: а) у старосрпској хипотакси (принцип хронолошке секвентивности: у сложеној реченици са временском, погодбеном, концесивном и намерном клаузом; принцип хијерархијске секвентивности: у сложеној реченици са допунском, узрочном и поредбеном клаузом) и б) у старосрпској падежној синтакси (у систему објекатских падежа, као и падежа с просторним, начинским и узрочним значењем).

Друга, обимна студија истражује дијахроно варирање односа између „изворног чулно-когнитивног домена као израза искуствено

докучиве структуре и циљног домена као израза когнитивне надоградње“ (стр. 174) у сфери падежних система (појам падежног метафоричког мапирања, везивни контекст падежних метафора, „скривене“ просторне метафоре, просторна метафора као основ синтаксичке реанализе). Аутор читаоца уводи у ову сложену проблематику представљањем филолошких темеља локалистичког приступа падежу (немачки локалисти, логичко-граматичка противтежа локализму, подела падежа на логичке и топикалне) и гносеолошког оквира падежног локализма (Кант као инспиратор падежног локализма, емпиристичко-рационалистички корени падежног локализма), пишући потом о простору као изворном домену метафоричког мапирања у старосрпском (директивни просторни параметри, позициони просторни параметри, изворни семантички потенцијал просторних падежних метафора) и о просторним метафорама: а) у систему падежа с временским значењем (временска квантификација: ингресивност, терминативност, лонгитудиналност; временска локализација: симултаност, антериорност, постериорност; метафоричка концептуализација времена), б) у систему падежа с начинским значењем (средство, посредништво, комитативност, критеријум, метафоричка концептуализација начина), в) у систему падежа с узрочним значењем (узрок конципиран као локативност, аблативност, просекутивност и адлативност, метафоричка концептуализација узрока), г) у систему падежа с намерним значењем (намера конципирана као адлативност, аблативност, метафоричка концептуализација намере) и д) у систему падежа с погодбеним и допусним значењем (метафоричка концептуализација услова и допусности).

Овим тематским кругом сагледавају се ефекти мисаоних аналогичности и асоцијација иконичног и метафоричког типа на изградњу синтаксичких структура у старосрпском језику. Иконичности се приступа као феномену структурног подударења концептуално-когнитивних садржаја са синтаксичким јединицама које о тим садржајима извештавају, док се метафоричност посматра као когнитивни механизам тумачења сложених семантичких садржаја простијим (искуствено доступним) садржајима, што је омогућавало и пренос синтаксичких форми из изворног просторног домена на циљне, тј. апстрактне домene временског, начинског, узрочног, циљног, погодбеног и допусног типа. И овде се ефекти когнитивних механизма прате на синтагматском и парадигматском плану, па се линеаризација сложене реченице тумачи деловањем иконичких принципа хронолошке и хијерархијске секвентивности, а устројство падежних па-

радигми дејством механизма метафоризације и иконичких принципа квантитета и проксималности.

Трећи тематски блок садржи поглавља: *Квалификативни генитив и квалификативни инструментал у дијахроној персекуцији* (стр. 275–292), *Основе развоја старосрпске хипотаксе* (стр. 293–325), *Развој иреалне погодбене реченице у српском језику* (стр. 326–340), *Функционално-илско раслојавање старосрпске пословноправне писмености* (стр. 341–368). Прво, у којем се тумачи однос квалификативног генитива и квалификативног инструментала обухвата анализу старосрпских синтаксичких средстава за исказивање карактеристичне појединости, као типа квалификативне одредбе (номинативна реченица, рестриктивни инструментал, рестриктивни локатив, придевске сложенице, генитив карактеристичне појединости, инструментал карактеристичне појединости), која упућује на закључак да се рестриктивни инструментал, као најчесталија прасловенска категорија у сфери карактеристичне појединости, повлачио пред квалификативним инструменталом и квалификативним генитивом.

Преглед основних путева изградње старосрпске хипотаксе аутор започиње представљањем општелингвистичких сагледавања могућих начина развоја сложене реченице, уочавајући компатибилност два процеса: разградње реченице са аутономним номиналним средствима за исказивање семантичке субординације и спајања паратактичких или јукстапонираних реченица, што води рађању конфигуративних структура са централизованом реченицом. Представљају се и контекстуални подстицаји за развој старосрпске хипотаксе, пре свега писменост као „нужна претпоставка стабилизацији сложених реченичних структура“ (стр. 296). Како се истиче, „говорни језик је примарни генератор језичких структура, али писани језик – будући под контролом имплицитне језичке норме – развија специфичне стратегије устројавања писаних говорних чинова, односно жанрова“ (стр. 297). Предочавају се потом и типови старосрпских хипотактичких везника према врстама речи чијом граматицизацијом настају (упитне речи, заменички конективи, прилошки конективи, деиктичке речи, модалне партикуле).

Треће поглавље посвећено је развоју иреалне погодбене реченице у старосрпском језику. Показује се да овај тип у првим вековима српске писмености није формално маркиран у односу на евентуално-реалну погодбену реченицу, те да је искључиви показатељ семантичког типа погодбе – контекст. Тек од XV века јављају се први трагови формалног маркирања иреалног услова, помоћу везника *да*, чија

учесталост расте током XVI века. У оквиру представљања хронологије дате појаве, аутор анализира посебне типове ових реченица (иреално протазно *да* са аподозним предикатом у потенцијалу, имперфекту и прошлом потенцијалу), закључујући да је развој иреалне погодбене реченице уведене везником *да* последица утицаја балканске језичке средине.

Последњи прилог говори о реторичким основама старосрпске пословноправне писмености (као реторичког домена јавне језичке комуникације), о њеном прагматичком аспекту (реализација пословноправног чина као јавно језичко деловање), те о посебним жанровима у окриљу ове писмености (даровнице, привилегије, раздужнице, покладнице, захтевнице). У закључном осврту, пишући о синтаксичким структурама у прагматичком контексту, аутор истиче: „говорни чин, односно жанр је и носилац имплицитне језичке норме која успорава продор језичких иновација у систем и повлачење језичких архаизама из система“ (стр. 365).

Овим трима прилозима Слободан Павловић осветљава значај језичког и нејезичког контекста на изградњу синтаксичких структура. Кључни механизми синтаксичких промена, као што су синтаксичка реанализа и генерализација, одигравају се у синтагматским низовима, односно у језичком контексту, тј. конкретној употреби језика, да би се потом одговарајућа синтагматска промена парадигматски валоризовала. Парадигма, с друге стране, функционише као уређен систем језичких, па и синтаксичких јединица, које се конкретном употребом синтагматски верификују.

У општем осврту на књигу истакли бисмо неколико у теоријско-методолошком погледу битних елемената којима се она одликује.

1. Аутор компетентно комуницира са релевантном филолошком и лингвистичком литературом, настојећи да увек представи и историју питања, одајући тако и дужно поштовање неретко заборављеним увидима филолога протеклих епоха. Леп пример оваквог приступа чини преглед филолошких темеља локалистичког приступа падежу, где се, између осталог, наводи да је још зачетник упоредне граматике Ф. Боп констатовао да је примарна функција падежних наставака изражавање просторних односа, да би се потом ти наставци преносили на време и узрок. Стога аутор, с правом, закључује да је когнитивистички локализам био „само ревитализација идеја разрађених још током XIX века у оквирима европске, пре свега немачке филолошке школе“ (стр. 183). Или, читалац сазнаје да још 1831. Ј. А. Хартунг пише у духу теорије когнитивне метафоре,

сасвим блиско идејама које ће се тек век и по касније појавити у школи когнитивне лингвистике (и неретко се сматрати њеним „открићем“). Важан је наук, посебно онима који се запућују у лингвистичке воде, да темељи данас актуалних лингвистичких теорија сежу много дубље у прошлост но што се често представља, обухватајући цео XIX век, све до устоличења лингвистике као дисциплине.

2. Анализа грађе заснована је на процентуално прецизним подацима, који једини и дају поуздане резултате. Важност статистичких показатеља аутор и експлицитно истиче: „У дијахроно постављеним лингвистичким истраживањима управо статистика надомешта савремени језички осећај истраживача, који у историјској синтакси може водити погрешном закључивању“ (стр. 91). У историјској лингвистици уочавање промена, посебно типолошких кретања, немогуће је без сагледавања односа употребе старијих и новијих средстава у сваком синхроном пресеку. Синтаксичка промена, као изразито градуалан процес одвија се постепеним продором новог средства из истовремено повлачење старијега на периферију, где се оно може реанализирати или у потпуности изгубити, преко етапе у којем се два средства реализују као конкурентни обрасци. Као добра илустрација примене статистике у овој књизи може послужити поглавље о линеаризацији субјекта, предиката и објекта у споменицима XII и XIII века, где се показује да фреквенцијски однос VO и OV модела до 1250. године износи приближно 1,5 : 1 (59,9% : 40,1%), да би се у другој половини посматраног периода (од 1250. године) фреквенцијски распон подигао до односа 2,9 : 1 (74% : 26%) – што јасно упућује на типолошку смену у области основног реда речи. Дати пример казује да се синтаксичка промена реализује кроз дијахрони фазични континуум, на шта аутор и упућује у више наврата. Овај континуум, када је типолошка смена у питању, сеже од праиндоевропског до данашњег синхроног пресека, отуда неопходност познавања дијахронијске ситуације и за разумевање савремених система у свим њиховим сегментима.

3. Синтаксичка промена сагледава се холистички, као садејство више чинилаца: универзалних принципа, унутрашњих (системских и типолошких) тенденција и могућих развојних подстицаја условљених језичким контактима: „Сви ти механизми – метафоризација, типолошко кретање, супстратско-адстратски утицаји – у сталном су прожимању, а конкретни синтаксички систем показатељ је тих прожимања“ (стр. 263). Холистички приступ нужно намеће и сагледавање општих и посебних развојних тежњи, али и њихово садејство.

Тако у поглављу које се бави позиционирањем клауза у сложеној реченици, аутор казује да је „доминантна препонованост старосрпске погодбене клаузе као израз уочене препонованости сваког стварног услова у односу на последицу универзално или бар фаворизовано својство природног људског језика“, док „доминантна постпонованост старосрпске узрочне клаузе као одраз когнитивне комбинаторике, по којој образложење следи образложеној тврдњи, може бити само „спецификација“ једног, и то SVO типа језика“ (стр. 167). Када је реч о међујезичким утицајима, илустративне су следеће речи: „синтаксички развој словенских језика типолошки је предодређен и он, нужно, иде у правцу развијене синтаксичке конфигуративности, али у словенским језицима који су били под директним „притиском“ несловенских језика (пре свега, грчког, латинског, односно романских идиома, те немачког) с развијенијом конфигуративном синтаксом цео процес се интензивира“ (стр. 131). Као што ареални утицаји доводе на макроплану до диференцијације словенског језичког континуума, те, рецимо, из поглавља које се бави парадигматским последицама развоја конфигуративности сазнајемо да су у овом погледу староруски споменици најконзервативнији, што би указивало на спорији развој конфигуративности на словенском истоку, ови утицаји изазивају и дијалекатско раслојавање српског језика. Имајући ово у виду, аутор не пропушта да увек укаже и на територијалну разуђеност старосрпског. Рецимо, у поглављу о енклитикама, он запажа да је процес уклањања предикатскофразних енклитика из вакернагеловске позиције текао брже на западу српске језичке територије (као што сведоче документи из Дубровника, Босне и Хума), где је „цео процес могао бити подстакнут интензивнијим утицајем средњовековног романикета“ (стр. 56). Није наодмет поменути да се страни утицаји на старосрпски прате, с једне стране, ареално, на нивоу вернакулара, кроз деловање балканске језичке средине, и, са друге, на нивоу писаног идиома, који преко инојезичких формулара бива изложен утицајима конфигуративно изграђенијих система.

Да закључимо. Књига Слободна Павловића *Узроци и механизми синтаксичких промена у српском језику* не само да открива и тумачи узроке и механизме многих синтаксичких промена у историји српског језика већ у великој мери доприноси разумевању општесловенских развојних тенденција те општих дијакхроничких процеса у домену синтаксе. Применом савремене лингвистичке методологије и теорије на старосрпски језички корпус аутор обогаћује дијакхрона истраживања српског језика, дајући досадашњим прете-

жно филолошки усмереним описима нови лингвистички квалитет и складно интегришући историју српског језика у модерне токове славистике, али и (историјску) когнитивно-типолошки оријентисану лингвистику.

Јасмина М. Грковић-Мејџор*

Универзитет у Новом Саду

Филозофски факултет

Одсек за српски језик и лингвистику

---

* jrgkovicns@sbb.rs

Марина Спасојевић, *Глаголи на -(j)еџи, -им у корелацији са глаголима на -иџи, -им у савременом српском језику (нормативни и лексикографски аспекти)*, Монографије 17, Београд, Институт за српски језик САНУ, 2013, 452 стр.

У монографији са наведеним насловом представљени су глаголи на *-(j)еџи, -им*, с посебним освртом на њихов однос према глаголима на *-иџи, -им*, са којима на творбеном, граматичком и семантичком плану реализују однос конкуренције. На основу анализираних грађе, М. Спасојевић је издвојила релевантне групе глагола према дистрибуцији конкурентних суфикса, као и случајеве у којима су наведени суфикси носиоци семантичке и синтаксичке дистинктивне вредности од случајева у којима се ови суфикси јављају само као формална обележја одређене глаголске парадигме.

Садржај монографије, поред главне теме, прегледно организована у више поглавља, садржи још и *Увод* (11–31), *Закључак* (343–349), *Резимеа* (351–355) (на енглеском и руском језику), *Литература* и *Изворе* (357–368) и *Регистре* (369–448) (регистар глагола и регистар радних глаголских придева у придевској служби). Главни део монографије подељен је у две веће целине са насловима: „Глаголи на *-(j)еџи, -им* у корелацији са глаголима на *-иџи, -им*“ (33–308) и „Лексикографски поступци у обради глагола на *-(j)еџи, -им*“ (309–342). Оба поглавља организована су у више делова; прво поглавље у три потпоглавља са насловима: „Немотивисани глаголи на *-(j)еџи, -им* и глаголи на *-(j)еџи, -им* мотивисани именицом и од њих префиксирани глаголи“, „Глаголи на *-(j)еџи, -им* мотивисани придевом“ и „Радни глаголски придев у придевској служби“. Друго поглавље, са пет подналова посвећено лексикографским поступцима у обради различитих творбених типова глагола, као и обради радног глаголског придева у придевској служби, завршава се „Препорукама за унапређење лексикографске праксе“.

У *Уводу*, уз представљене методе и циљ рада, описана је грађа на којој је рађено истраживање и критички је представљен историјат теме у прегледу србистичке (сербокроатистичке) нормативне и дескриптивне литературе. У приступу теми, ауторка је пошла од творбеног аспекта, док је у анализи грађе разматрала и друге релевантне аспекте: нормативне, граматичко-синтаксичке, семантичке и лексикографско-лексиколошке. За анализу је коришћена грађа из репрезентативних извора: *Речника српскохрватског књижевног и народног језика* САНУ, као и из грађе за овај речник, *Речника српскохрватског књижевног језика* Матице српске, *Обрајног речника српског језика* М. Николића, најважнијих правописа и језичких приручника, грађа из књижевних дела писаца из различитих крајева и различитих раздобља модерног књижевног језика (од Вука до данас); затим и грађа из штампе и разговорног језика.

У првом, централном поглављу монографије, „Анализа глагола на *-(j)еџи*, *-им* у корелацији са глаголима на *-иџи*, *-им*“, издвојене су две подгрупе глагола на *-(j)еџи* и *-иџи*, и то подгрупа немотивисаних глагола код којих оба суфикса функционишу као стандардне или нестандардне варијанте, без икакве синтаксичко-семантичке дистинкције, као и малобројни глаголи мотивисани именицом. Другу подгрупу чине деривирани глаголи мотивисани придевом, код којих су суфикси *-(j)еџи* и *-иџи* носиоци разлика у глаголском роду и значењу. То су глаголи VI Стевановићеве врсте, типа: *белеџи* / *бијелеџи*, *белим* / *бијелим*; *волеџи* / *вољеџи*, *волим*; *желеџи* / *жељеџи*, *желим*; *леџеџи* / *леџеџи*, *леџим* и др., као и вишеструко бројнији глаголи на *-иџи*, *-им* типа: *белиџи* / *бијелиџи*, *белим* / *бијелим*; *водиџи*, *водим*; *загусиџи*, *загусиџим*; *носиџи*, *носим*; *џуриџи*, *џурим* и др. Запажено је да немотивисани глаголи, типа: *вид(j)еџи*, *желеџи* / *жељеџи*, *леџ(j)еџи*, *с(j)ед(j)еџи*, *џвилеџи* / *џвиљеџи* и сл., као и глаголи са придевском основом, типа: *белеџи* / *бијељеџи*, *беснеџи* / *бјесњеџи*, *стиџар(j)еџи* и сл., ступају у различите односе са глаголима на *-иџи*, *-им*. Са нормативног и лексикографско-лексиколошког аспекта најкомплекснији је однос конкуренција ова два суфикса, и то не само у нестандардним примерима типа: *гориџи*, *леџиџи*, *иџедџи* уместо *гор(j)еџи*, *леџ(j)еџи*, *иџед(j)еџи*, односно *џуреџи*, *важеџи*, *мислеџи* и јек. *мишљеџи*, *чињеџи* ум. *џуриџи*, *важиџи*, *мислиџи*, *чиниџи* него и у стандардним, типа *иџреџеџи* : *иџреџеџи*. Нестабилно стање се испољава у предикатској функцији: *човек је осџарео* / *осџарио*, док стабилизацију стања у дистрибуцији суфикса подржава атрибутска функција

радног глаголског придева: *ос̄шарели човек*, која је, уз друге функције лексикализоване употребе овог облика, детаљно предствљена у трећем делу овог поглавља.

У другом поглављу, „Лексикографски аспекти обраде глагола на *-(j)е̄ӣи*, *-им*“, дата је критичка анализа лексикографских поступака у обради ових глагола у референтним дескриптивним речницима српског језика. На основу различитих поступака у обради ових глагола у Речнику САНУ, ауторка је издвојила обрасце који се препоручују за њихову системску обраду у речницима. Истакнуто је да примена више образаца у њиховој обради у речницима, као и недоследност лексикографских поступака, одражавју нестабилизовано стање у дистрибуцији конкурентних суфикса *-е̄ӣи* и *-ӣӣи* у језичкој реалности, јер су колебања у употреби ових суфикса веома честа, нарочито код медијалних глагола. Препоручени обрасци М. Спасојевић за њихову системску обраду прихваћени су од стране Уређивачког одбора Речника САНУ и уграђени у Упутство за израду Речника САНУ. Предложеним обрасцима, као и препорученим поступцима за обраду радног глаголског придева од ових глагола у придевској функцији, Марина Спасојевић је значајно унапредила нашу лексикографску праксу, што би у догледно време могло допринети и стабилизацији стања у дистрибуцији конкурентних суфикса описаних глагола а самим тим и регулисању правила у њиховом нормирању.

Монографија Марине Спасојевић *Глаголи на -(j)ети, -им у корелацији са глаголима на -ити, -им у савременом ср̄ском језику* представља важан допринос у разрешавању отворених питања у вези са насловљеном темом у више језичких аспеката: творбених, нормативних, граматичко-синтаксичких и лексикографско-лексиколошких. Тако је на синтаксичко-семантичком плану установљено да су глаголи од придевске основе изведени суфиксом *-(j)е̄ӣи* непрелазни медијални, а глаголи изведени суфиксом *-ӣӣи* су прелазни активни. Оваква дистинкција творбених форманата прописује се у граматикама и нормативним приручницима, али ауторка, на основу увида у језичку грађу, истиче да се у језичкој пракси она не поштује, па се пре може говорити о колебању у дистрибуцији ових суфикса и о одступањима од норме, што је у монографији показано на примерима више различитих група глагола.

Запажено је и то да су код глагола мотивисаних придевом са значењем боје прелазни активни глаголи у ишчезавању. Већина глагола се користи у значењу ’поста(ј)ати онаквим што означава придев,

добија ту боју' и са суфиксом *-(j)еџи*: као *бледеџи* / *блиједјеџи*, *модреџи*, *руменеџи* / *румењеџи*, *седеџи* / *сиједјеџи*, *сив(j)еџи*, *црвенеџи* / *црвењеџи* и сл. Код ових глагола суфикс *-иџи* јавља се углавном код старијих писаца (до средине XX века), а код савремених су колебања и одступања ретка. Међутим, код рефлексивних медијалних глагола знатно је распрострањенији суфикс *-иџи* независно од тога из ког је времена писац и из ког је краја.

На хронолошкој и дијалекатској равни важно је запажање да се нестандардне варијанте на *-иџи* јављају у текстовима из XIX века, а у текстовима из XX века ово одступање се јавља код писаца чији је завичајни говор шумадијско-војвођански или неки од ијекавских говора. У најновијим текстовима, како се у монографији истиче, овакве нестандардне варијанте се јављају по изузетку, нпр. за *видио*, *видили*, *џошџиедио*, *грмило*, *леџили*, а нешто су чешће код глагола *вреџи* и *чилеџи* / *чилеџи* и њихових префиксалних образовања.

Допринос истраживања у монографији видим и у томе што је М. Спасојевић знатно проширила поље истраживања насловљене теме и разрешила многа отворена питања на творбеном, граматичко-синтаксичком, нормативном и лексикографском плану. На основу анализе стања у језичкој пракси, уочена је стабилизација норме у вези са дистрибуцијом суфикса *-(j)еџи* и *-иџи* на творбеном и семантичком плану код одређених глаголских група: тако је код немотивисаних глагола стање стабилизовано у корист варијанти на *-(j)еџи* и значења медијалности, а код глагола мотивисаних придевима на *-ав* стање се стабилизује у корист суфикса *-иџи* и када су у питању непрелазни медијални и прелазни активни глаголи. Тако, у савременом српском језику најновијег периода суфикс *-иџи* преузима на себе и медијално значење. На творбеном и лексикографском плану то проширује и обогаћује полисемију како самог суфикса *-иџи* тако и глаголских лексема са овим суфиксом.

Стана С. Ристић*

Институт за српски језик САНУ
Београд

* stana.ristic@isj.sanu.ac.rs

Władysław Lubaś, *Studia socjolingwistyczne*.
Opole: Uniwersytet Opolski – Instytut Polonistyki i
Kulturoznawstwa, 2013, 1–422.

Избор радова под насловом *Studia socjolingwistyczne* („Социолингвистичке студије“) представља последњу књигу пољског слависте и социолингвисте проф. др Владислава Лубаша, почасног доктора наука Универзитета у Београду, који је преминуо почетком 2014. године.¹ Издавач књиге је Институт за славистику и науку о култури Универзитета у Ополу, где је проф. Лубаш радио у последњем периоду своје универзитетске каријере, до одласка у пензију. Рецензенти књиге су универзитетски професори и слависти Станислав Гајда (Stanisław Gajda) из Опола и Жежи Русек (Jerzy Rusek) из Кракова.

У опширном *Uwody (Wstęp)*, стр. 7–16) аутор је подробно објаснио разлоге за издавање ове књиге, а радови који су у њој обједињени настајали су у дугом распону од 1979. до 2012. године. И аутор и издавач књиге руководили су се пре свега жељом да се „истраживачима језика и онима што студирају лингвистику поново учине доступним радови настали у зачецима „пољске социолингвистике“, којима су учињени покушаји да се реши мноштво тешких методолошких и термилошких, па и психичких, проблема у вези с преношењем с владајућих структуралистичких на нове социолингвистичке, когнитивне и текстолошке методе, те у вези с пребацивањем с дијахронијских на синхронијске описе, и то све у околностима кад су биле ограничене могућности за коришћење западне литературе“. Желело се такође да се учине „доступним актуелни социолингвистички и компаративни радови о словенским државама и језицима, који су на прелому векова претрпели темељне преобра-

---

¹ Вид. некролог професору Лубашу у овом броју *Јужнословенског филолога*.

жаје: државе – друштвене трансформације, језици – нормативне промене у домену корпуса (система) и статуса (правног и функционалног положаја)“. Из тих разлога у одабраним а овде поново објављеним радовима извршено је више накнадних мериторних корекција ставова, али је у основи остала већина првобитно изложених тврдњи и теза. Притом се пошло од претпоставке да ће овај избор радова пружити слику еволутивног процеса стварања савремених владајућих погледа на позиције и методе социоллингвистике у Пољској, као и околности у којима је тај преображај извршен.

Како тим избором радова приказује само један од неколико праваца властитог научног интересовања (поред словенске ономастике, лингвистичке стилистике, лексикографије, делимично и дијалектологије и историје пољског језика), аутор је сматрао неопходним да у *Уводу* изложи генезу свог опредељења за социоллингвистичка истраживања, и то у конкретној полонистичкој средини на Шлеском универзитету (*Uniwersytet Śląski*) у Катовицама, у време кад су тадашња социоллингвистичка интересовања у Пољској још била у „ембрионалном стадијуму“. Прешавши, после хабилитације, с Јагелонског универзитета у Кракову на Шлески универзитет, Лубаш је убрзо (1973) постао декан новооснованог Филолошког факултета са седиштем у Сосновецу. То му је, уз подршку ректора и колега, дало пуну слободу планирања научног рада на факултету и његовога кадровског оспособљавања, тако да се за неколико година створило солидно језгро млађих научника оспособљених и за социоллингвистичка истраживања. А Шлезација (*Śląsk*) представља веома захвално тло за такву врсту језичких истраживања. То је регион који је дуго био изван граница пољске државе (изложен ударима германизације), а одавно индустријализован и социјално веома стратификован, уз прилив становништва из разних пољских области током друге половине XX века, тако да је постао језички још сложенији. Слична ситуација владала је и у суседном пољском региону Заглембје, који се с Катовицама нашао у истој административној јединици (Катовичко војводство). Поред тога, већ су била развијена истраживања историје језика на тлу Шлезације, што је припомогло и дефинисању социоллингвистичке проблематике у тој средини. Али, од битног значаја за Лубашево ангажовање у профилисању социоллингвистике као научне дисциплине на Шлеском универзитету било је и његово лично искуство које је претходно стекао током свог боравка у Југославији. Као научни стипендиста Филолошког факултета у Београду (1962–1963), лектор у Љубљани (1965/1966), лектор и предавач

пољског језика у Београду (1966–1969), уз живе контакте с професорима и колегама из Београда, Новог Сада, Љубљане, Загреба и Скопља, Лубаш је у југословенској вишенационалној а језички веома сложеној средини, изучавајући и западну социолингвистичку литературу, изоштрио своје социолингвистичке погледе. Сарадња Филолошког факултета у Сосновецу с другим пољским центрима и локалним срединама, те с иностраним институцијама (међу њима важно место припадало је институцијама из Србије и из других делова Југославије), такође су допринели да социолингвистика стекне статус на Шлеском универзитету какав су одраније уживале дисциплине другачијег методолошког усмерења: традиционални структурализам и трансформативно-генеративна граматика, касније и когнитивизам. Општепољски лингвистички скуп посвећен методологији истраживања урбаних типова пољског језика (одржан је 1975. године, материјали са скупа објављени су 1976. године у Катовицама) указао је на читав низ методолошких могућности у спровођењу истраживања социолингвистичког карактера, уз теоријско разграничење према методама традиционалне дијалектологије. Резултати следећег скупа посвећеног језичкој политици (одржан је 1976. године, материјали са скупа објављени су 1977. године као први том новооснованог часописа *Socjolingwistyka*, чији је уредник све време био проф. Лубаш) потпуно су профилисали социолингвистику као нову језичку дисциплину не само на Шлеском универзитету него и у целој Пољској. Отуда се укоренило мишљење у Пољској да је за „пољску социолингвистику светло дошло из Шлеске“.

Овако разуђеним ретроспективним излагањем у Уводу књиге аутор је заправо наговестио проблематику којом се баве радови обједињени у књизи, а они су сврстани у четири тематске целине, у четири поглавља:

I. Социолингвистички метод у дескрипцији језика (*Metoda socjolingwistyczna wdeskrypcji języka*, стр. 17–99);

II. „Социјум“ у комуникацији, стратификацији и нормирању језика („*Socjum*“ w komunikacji, stratyfikacji i normowaniu języków, стр. 101–222);

III. Језичка политика (*Polityka językowa*, стр. 223–312);

IV. „Шлески језик“ („*Język śląski*“, стр. 313–363).

За сваки рад дата је библиографска напомена о његовом првом објављивању (неки су радови објављени два пута: у публикацијама у Пољској и ван Пољске) и о евентуалним накнадним мериторним корекцијама и стилским дотеривањима. Ми овде за сваки рад наво-

димо у загради годину првог издања, а наводимо и публикацију ван Пољске у којој је рад објављен.

Прво поглавље обухвата девет студија: 1. Социолингвистика као истраживачки метод (1979); 2. Теорија и социолингвистички методи (1982); 3. Социолингвистика – интердисциплинарни метод (1982); 4. Дијалектологија и социолингвистика (1996); 5. Истраживачке могућности словенске компаративне социолингвистике (1983; првобитно реферат под насловом: „Славянская социолингвистика“, а резиме објављен у: *IX Международнѝй сѝезд славистов. Резѝюме докладов и писмиенных сообидиенѝй* [Москва], стр. 208); 6. Социолингвистички метод у ономастичким истраживањима (1984; првобитно објављено на пољском језику у часопису *Македонски јазик* бр. XXXV, стр. 159–167); 7. Називи места из социолингвистичке перспективе (1983); 8. Транслација личних имена у комуникацијским ситуацијама (1992); 9. Транслација семилексема (2000).

Друго поглавље обухвата 14 студија: 1. Заједнички типови језичког контакта и варијантност језика (1982; првобитно објављено под насловом: „Types of Linguistic Variants in Contemporary Polish.“ *International Journal of Slavic Linguistics and Poetics XXV/XXVI*, стр. 247–251); 2. Савремени пољски комуникацијски контакти и варијантност језика (2007); 3. Начини испољавања друштвених варијаната савременог пољског језика; 4. Комуникација на интернету (2007); 5. Урбани језик и урбана дијалектологија (1983); 6. Суштина колоквијалности (1986); 7. Још о лингвистичкој теорији колоквијалности (2010); 8. О учесталости језичких категорија у лексици колоквијалне варијанте пољског језика (2000); 9. Колоквијална лексика у медијима (2000); 10. Начини дескрипције узуса колоквијалне варијанте језика у нормативним речницима (2008; првобитно објављено под насловом: „Замршени проблеми у нормирању лексике на тлу савремене језичке политике у словенским земљама.“ *Научни сасѝанак славистѝа у Вукове дане. Грамаѝика и лексика – дескриѝивни и нормативни ѝрисѝуѝ* књ. 37/1, 2008, стр. 27–34.); 11. Варијантност у језичкој кодификацији (1995; првобитно објављено под насловом: „Варијанција пољске кодификације.“ *Научни сасѝанак славистѝа у Вукове дане. Нормирање срѝског језика. Почецѝи и развој модерне срѝске лирике* књ. 24/2, стр. 251–257); 12. Када кодификација може бити успешна? (1986; првобитно објављено на пољском језику у: *Прилози. Contributions* [Македонска академија на науките и уметностите] бр. XI/2, стр. 83–89); 13. Кодификација колоквијалне варијанте у неким словенским језицима (2009; првобитно објављено

под насловом; „Актуелни покушаји нормирања говорне врсте језика у српском и другим словенским језицима.“ *Научни сасџанак славиџтиа у Вукове дане. Развојни ѓроцеси и иновације у срѓском језику* књ. 38/1, стр. 5–14); „Новоговор“ – двадесет година касније.

Треће поглавље обухвата осам студија: 1. Нови задаци језичке политике у словенском свету (2003); 2. Политичке условљености нове ситуације словенских језика (2008); 3. Европски језички глобализам и етно-национални сепаратизам (2000); 4. Језичка политика словенских држава: између национализма и европеизма (2012); 5. Мењати или побољшати пољску језичку политику (2005); 6. Пуризам у савременој језичкој политици у словенским земљама (2007); 7. Српски рат за ћирилицу (2007); 8. Како се језик у словенским земљама „поистовећује“ / „идентификује“ с народношћу (2006; првобитно објављено [коаутор Марћин Лубаш] под насловом: „Да ли е можна ‚европска‘ јазична политика во словенските земји?“ *Лингвистџика* [Скопје] бр. XXXIII), стр. 65–74).

Четврто поглавље обухвата пет студија: Хоће ли шлески језик постати књижевни? (1998); 2. Језик и регионални шлески идентитет (2001); 3. Могућност стандардизације шлеског пољског (2008); 4. Шлески пољски језик – помоћни регионални језик (2009); 5. Немачки елементи у урбаном језику (индустријске) Горње Шлезије (1987; првобитно објављено на пољском језику у: *Deutsch-Polnische Sprachkontakte. Slavistische Forschungen* 5 [Köln], стр. 131–153).

Из самих наслова објављених студија види се читав спектар социолингвистичких тема које су биле предмет ауторове пажње од краја 70-их година минулог столећа. Кроз њих се назире и кључна питања којима је била окупирана пољска социолингвистика, како у периоду кад је тек излазила из свог „ембрионалног стадијума“ тако и у потоњем раздобљу кад се суочавала са све већим изазовима тумачења односа језика и савременог пољског друштва. Емпиријска истраживања и модерна методолошка усмерења пољске социолингвистике, којима је правац давао својим ангажовањем и сѓм проф. Лубаш, омогућила су не само да се дужна пажња посвети урбаним и колоквијалним варијететима пољског језика него и да се постави питање профила и статуса „шлеског језика“. Сазревање пољске социолингвистике није било могуће без научног контакта са земљама које су у том домену лингвистичких истраживања биле раније узнапредовале, и у практичним истраживањима и у теоријским промишљањима. Зато је у студијама проф. Лубаша видљиво обилато позивање на иностране ауторе, а међу њима важно место заузимају

аутори из Србије и других делова бивше Југославије. То изврсно показују и *Литература* и *Именски регистар* на крају књиге.

Литература (стр. 787–411) обухвата 547 библиографских јединица. Већина радова је објављена у Пољској (Лубаш је аутор 40 наведених радова), а од аутора из страних земаља највише је аутора (35) из Србије (Београд, Нови Сад), али их има и из Босне и Херцеговине (Сарајево, Зеница), Македоније (Скопље), Словеније (Љубљана), Хрватске (Загреб, Сплит, Задар). Такође су цитирани радови објављени у другим словенским земљама: у Белорусији (Минск), Бугарској (Софија, Велико Трново), Русији (Москва, Санкт Петербург, Вороњеж, Горки, Тату), Словачкој (Братислава), Украјини (Одеса), Чешкој Републици (Праг, Брно, Оломоуц, Острава, Опава). Поред тога, цитирани су и радови објављени у: Аустрији (Беч, Клагенфурт), Великој Британији (Лондон, Оксфорд, Кембриџ), Италији (Рим), Молдавији (Кишињев), Немачкој (Јена, Хале, Лајпциг, Берлин, Минхен, Штутгарт, Хамбург, Келн, Франкфурт на Мајни, Дармштат), Румунији (Букурешт), Сједињеним Америчким Државама (Арлингтон, Вашингтон, Далас, Коламбус), Холандији (Хаг), Швајцарској (Цирих, Берн), Шведској (Упсала), као и радови који имају двојна/тројна места издања: Берн – Франкфурт на Мајни; Берлин – Њујорк; Клагенфурт – Сарајево; Берлин – Беч; Хаг – Париз; Дордрехт – Бостон – Лондон; Загреб – Љубљана – Коламбус; Клагенфурт – Беч – Љубљана.

Именски регистар (стр. 415–422) даје, између осталог, синтетички преглед цитирања лингвиста из Србије: Александар Белић, Бранислав Брборић, Ранко Бугарски, Даринка Гортан-Премк, Ђорђе Живановић; Милка Ивић, Павле Ивић, Душан Јовић, Милош Московљевић, Митар Пешикан, Предраг Пипер, Милорад Радовановић, Стана Ристић, Михаило Стевановић. Такође су цитирани списи Одбора за стандардизацију српског језика (које су приредили Бранислав Брборић, Јован Вуксановић, Радојко Гачевић и Милан Тасић).

На крају књиге налази се и веома информативни *Анекс* (стр. 365–386). У њему су две библиографије проф. Лубаша:

1. библиографија за период 2000–2011. године, која садржи укупно 75 радова (четири рада су коауторска); од тога 18 радова објављено је у Србији, а неки радови у Скопљу, Загребу, Љубљани, Клагенфурту, Минхену, Берлину – Њујорку; такође се упућује на објављене библиографије проф. Лубаша за ранији период;

2. библиографија популарнонаучних радова за период 1960–2006. године, која садржи укупно 375 радова (од 1989. до 2006. само

шест); од 1962. до 1972. године радови су објављивани у оквиру две новинске рубрике: „Наш свакодневни језик“ и „Одакле ти називи?“ (углавном о називима местâ), а потом су се бавили најразличитијим питањима од интереса за општу језичку културу у Пољској.

Списак скраћеница (стр. 413–414) садржи заправо називе пољских листова (68) у којима је проф. Лубаш објављивао наведене популарнонаучне радове. Ти листови излазили су у следећим градовима: Варшава, Гдањск, Краков, Познањ, Катовице, Бидгошч, Бјалисток, Торуњ, Вроцлав, Олштин, Лођ, Шчећин, Лублин, Рибник, Кјелце, Ополе.

Књига „Социолингвистичке студије“ проф. Владислава Лубаша пружа изврстан увид у целину његовог рада у домену социолингвистике, а сведочи и о његовим вишеструко корисним научним и пријатељским везама са српским лингвистима.

Милош Д. Луковић*
Балканолошки институт САНУ

---

* miloslukovic@gmail.com

Дојчил Војводић, *Проблематика развоја фуџура и његове грамаџикализације у словенским језицима (с љосебним осврћом на ситуацију у српском, руском и љолском)*.
– Русе: Лени-Ан, 2012. – 198 стр.

Монографија Дојчила Војводића *Проблематика развоја фуџура и његове грамаџикализације у словенским језицима (с љосебним осврћом на ситуацију у српском, руском и љолском)* из неколико крупних разлога заслужује посебну пажњу.

Прво, то је монографија која се одликује актуелношћу предмета будући да је њено проблемско тежиште на феномену грамаџикализације, а питања грамаџикализације, деграмаџикализације и реграмаџикализације спадају међу најактуелнија у савременој теоријској лингвистици и лингвистичкој славистици.

Друго, аутор се бави истраживањем каквим се, у оквиру датог предмета (футуралност, посебно у њеном односу према темпоралности и модалности), нико пре њега није бавио ни с толиком ширином захвата (у све словенске језике с посебним освртом на српски, руски и пољски) ни с толиком дубином увида у историју појаве о којој је реч.

Треће, Дојчил Војводић је дао несумњиво нов и релевантан допринос проучавањима футуралности у словенским језицима, који ће бити незаобилазан у будућим истраживањима у тој области, а та будућа истраживања, после ове књиге Дојчила Војводића, моћи ће да буду, пре свега, разрада и развијање појединих аспеката резултата до којих је он дошао у свом истраживању.

Монографија је подељена на три главе, којима претходе уводне напомене, а за којима следи одељак „Уместо закључка“. Основни део књиге прате три прилога, а структуру књиге чини богата библиографија цитиране литературе, списак скраћеница коришћених извора, предметни и именски регистар као и резимеи на руском и

енглеском језику. Исцрпан увид у организацију књиге показује следећу њену структуру: 1. Претходне напомене (9), 2. Синтетички и аналитички футурски облици у словенским језицима (дијахроно-синхрони преглед) (11), 2.1. Синтетички футурски облик (перфективни презент), (11), 2.2. Аналитички футурски облици (23), 2.2.1. Старословенски облици (23), 2.2.2. Староруски облици (30), 2.2.3. Старопољски облици (37), 2.2.4. Старосрпски и старохрватски облици (40), 2.2.5. Коментар (42), 2.3. Основна диференцијална обиљежја облика словенског футура (46), 2.3.1. Граматикализовани футурски облици у савременим словенским језицима (50), 2.3.1.1. Футурски облици у савременом руском језику (51), 2.3.1.2. Футурски облици у савременом пољском језику (52), 2.3.1.3. Футурски облици у савременом српском језику (53), 2.3.1.4. Однос граматикализованих и неграматикализованих облика (опште напомене) (54), 2.4. Модални глаголи на граници „футуралне“ десемантизације (општи преглед) (57), 2.4.1. Инфинитивне конструкције с модалним глаголима (59), 2.4.1.1. Инфинитивне конструкције у руском језику (60), 2.4.1.2. Инфинитивне конструкције у пољском језику (62), 2.4.1.3. Инфинитивне конструкције у српском језику (63), 2.4.2. Инфинитивне конструкције с прилозима и придјевима (63), 2.4.3. Деструкције глагола (метаплазме) (65), 2.4.4. Синтаксичко-семантички спојеви глагола и именица (66), 2.4.4.1. Конструкција „глаголска форма + именска група у акузативу“ (66), 2.4.5. Граматикализација футура као недовршени процес (прелиминарни завршни коментар) (67), 3. О статусу футурских облика и конструкција у савременом српском, руском и пољском језику (71), 3.1. Граматикализовани футурски облици и неграматикализоване конструкције у футурској употреби у руском језику (71), 3.2. Конкуренција граматикализованих футурских облика и неграматикализоване конструкције у футурској употреби у пољском језику (77), 3.3. Проблем статуса футура I у савременом српском језику (81), 3.3.1. Однос футура I и волунтатива (83), 3.3.1.1. Модалне (волунтативне), конструкције на граници десемантизације у српском језику у поређењу са руским и пољским (85), 3.3.1.1.1. Конструкција „*хоћу/нећу*+да+презент“ и њени еквиваленти у руском и пољском (85), 3.3.1.1.2. Двозначност управног глагола *хѣи(j)*, *ейѣи/хоѣе-ѣѣь/chcieć* (‘жељети’ vs. намјеравати), у модалним конструкцијама и његови лексички еквиваленти (86), 3.3.1.1.3. Недиференцираност индикатива (футура), и модуса (волунтатива) (98), 3.3.1.1.4. Критеријуми разграничења футура и волунтатива (100), 3.3.2. Футур I у књижевноумјетничком стилу (104), 3.3.3. Футур I у публицистичком

стилу (108), 3.3.4. Завршни коментар о статусу футура I (111), 4. Умјесто закључка (114), Прилози (табеларни прегледи дистрибуције/фреквенције футура), (124), Прилог 1 (футур и волунататив у српском језику), (124), Прилог 2 (футур у руском језику), (126), Прилог 3 (футур у пољском језику). Следи библиографија цитиране литературе, списак скраћеница коришћених извора, предметни и именски регистар и резиме на руском и на енглеском језику.

У монографији Дојчила Војводића се у светлу проучавања двају супротних процеса у развоју језика, аналитизма и синтетизма, испитују развој и процеси граматикализовања облика будућег времена у словенским језицима. Уз критички осврт на досадашња дијахронијска истраживања у тој области (посебно с обзиром на стање у старословенском, староруском, старосрпском и старопољском језику) у монографији *Проблематика развоја футура и његове граматикализације у словенским језицима* изложена је анализа граматикализованих футурских облика и неграматикализованих футурално детерминисаних конструкција, пре свега на материјалу трију савремених словенских језика – српског, руског и пољског, као представника трију група словенских језика, који су, према констатацији аутора, и три међусобно најудаљенија словенска граматичка система. Ауторово опредељење да обједини дијахронијско осветљавање испитиване проблематике са синхронијским (уз начелно методолошко раздвајање тих аспеката), што је сразмерно ретко у модерној лингвистичкој славистици, дало је одличан резултат, јер је, пре свега, омогућило врло исцрпан увид у две основне димензије предмета.

Резултати овог истраживања Дојчила Војводића мање или више су потврдили резултате и хипотезе неких ранијих истраживања футуралности, а донели су и доста новог. Пре свега, на широком материјалу убедљиво је показано да неке прелазне појаве аналитизма (представљене, у првом реду, неграматикализованим футуралним конструкцијама које садрже модалне, као и друге глаголе непотпуног лексичког значења), не само у старим писаним споменицима већ и у савременим језицима, индиректно упућују на путеве развоја граматикализованих конструкција – аналитичких облика, односно на моделе граматикализације. Резултати спроведене анализе потврдили су неке већ познате типолошке црте словенских језика у датом сегменту, али су и указали на одређене тенденције у развоју аналитичких конструкција, као и на могуће правце њиховог даљег испитивања.

Констатовано је, поред осталог, следеће: (1) инфинитив у саставу футура сачувала је већина словенских језика; (2) у словеначком

језику – услед „слободног“ видског избора (и СВ и НСВ) – његову позицију чврсто држи партицип на *-l*, који своју футурску функцију у пољском језику дели са инфинитивом НСВ, а у српском – са перфективним презентом, али само у оквиру хипотаксе (као футур егзактни), где се временска компонента, по правилу, неутралише и трансформише у модалну; (3) у бугарском и македонском језику инфинитив се изгубио, а његову футурску позицију заузима посебна презентска композиција, која своју употребу (у донекле другачијој варијанти) налази (напореда са инфинитивом) и у српском. Дојчил Војводић такође истиче да се уместо некадашње неграматикализоване партиципске конструкције са апсолутним дативом (семантичким субјектом) у црквенословенском, у савременим словенским језицима користе граматикализовани (аналитички) футурски облици (НСВ) са формално-синтаксичким субјектом, који су у српском и бугарском, као и у македонском, образовани помоћу презента десемантизованог (ненаглашеног) глагола *хѡ(j)eѡи* и инфинитива, односно презента глагола који се конјугира, а у осталим словенским језицима – помоћу презента десемантизованог глагола *биѡи* и инфинитива, односно партиципа глагола који се конјугира.

Дојчил Војводић, на основу извршене анализе, умесно закључује да процес развоја и граматикализације футурских облика у словенским језицима (али и у несловенским, као, на пример, у немачком, енглеском и другим индоевропским језицима) није довршен те да је тај развој (као природан процес) успорен разним интервенцијама нормативне природе.

Заслужује да буде поменут и одличан критички увид Дојчила Војводића у веома широку литературу о предмету истраживања или о питањима која су у ближој вези с тим предметом, што је функционално уткано у текст књиге поред тога што је на крају рада библиографија цитиране литературе. То је, додуше, карактеристично и за друге радове Дојчила Војводића, а овде је дошло до пуног изражаја омогућујући читаоцу да, читајући књигу *Проблематика развоја фуѡура* и његове *граматикализације у словенским језицима (с посебним осврћом на ситуацију у српском, руском и пољском)*, добије широку слику о ранијим парцијалним истраживањима неких питања која се у овој књизи разматрају у њиховој сложеној повезаности.

Заслужује такође да буде поменута и изразита прегледност излагања, појачана примереним коришћењем табела и схема, као и често коришћење лингвостатистичких података у процесу аргументовања теза које Дојчил Војводић у овој својој студији износи.

Монографија Дојчила Војводића *Проблематика развоја футура и његове граматицијализације у словенским језицима (с посебним освртом на ситуацију у српском, руском и пољском)* биће посебно корисна истраживачима у области историје словенских језика (пре свега, српског, руског и пољског) и проучавања процеса граматицијализације у савременим словенским језицима.

Предраг Ј. Пипер*
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за славистику

---

* piper2828@gmail.com

Биљана Марић, *Синтаксичка деривација у савременом руском књижевном језику у њоређењу са српским*. – Београд: Филолошки факултет, 2012. – 278 стр.

Монографија др Биљане Марић *Синтаксичка деривација у савременом руском књижевном језику у њоређењу са српским* има за основни предмет проблемску област која није раније била монографски обрађивана као целина ни на руској ни на српској језичкој грађи, нити конфронтативно. Истраживањем су обухваћене релације између творбеног и синтаксичког система, односно синтаксичке и семантичке последице морфолошке деривације у смеру глагол → именица, глагол → придев; придев → глагол, придев → именица; именица → глагол, именица → придев у та два словенска језика, као и конфронтативно релевантне међујезичке сличности и разлике које се у тој области испољавају.

Тако одређен предмет условио је да истраживање има два главна аспекта: творбени и синтаксички. Са творбеног аспекта испитани су творбено-морфолошки односи између наведених врста речи као односи непосредне мотивације, укључујући испитивање значења мотивне речи и значења речи која је од ње изведена. Синтаксичка анализа се рачва у два смера: унутрашњи синтаксички и спољашњи синтаксички аспект анализе, с обзиром на то да је у првом случају полазна основа синтаксичке деривације увек цео синтаксички модел (предикатско-аргументска структура остварена као реченица), а не сама лексема која у њега улази.

Биљана Марић је тако успоставила везу између полазног и деривираниог синтаксичког модела, тј. могла је пратити које промене на синтаксичком плану настају услед транспозиције, да ли дериват наслеђује од полазне речи синтаксичке особине и колико их наслеђује, и задобија ли, услед преласка у нову врсту речи, нове особине. Њено истраживање је, на пример, показало да је честа последица

синтаксичке деривације и промена у значењу изведене речи у односу на мотивну, што не говори у прилог познатом тумачењу синтаксичке деривације као транспозиције без промене лексичког значења речи.

У оквиру анализе спољашњих синтаксичких односа испитане су улоге које дериват има у новој предикатско-аргументској структури. У вези с тим у монографији су систематски упоређене функције синтаксичких деривата с функцијама осталих речи које припадају истој врсти речи као дериват (у поређењу с канонским улогама одређених врста речи). Поредиши синтаксичке деривате с речима из одговарајуће врсте речи Биљана Марић је установила да синтаксички деривати имају специфичан статус у морфолошком, синтаксичком и категоријално-семантичком погледу у оба језика.

Испитујући у монографији односе између различитих врста пунозначних речи, Биљана Марић је улазила у питања структуре и функционисања језика на различитим нивоима: творбеном (како настају нове речи), лексичком (како настају нова значења речи), синтаксичком (какве синтаксичке функције задобијају нове речи), и у систему врста речи (како категоријална значења врсте речи прате све те процесе).

Концепција синтаксичке деривације коју заступа Биљана Марић најближа је оној коју је поставила Зузана Тополињска на материјалу пољског и македонског језика, а коју Биљана Марић посебно успешно развија у домену разграничавања поменутих двају типова синтаксичких деривата: унутрашњих, који су оријентисани на полазишну предикацију, и спољашњих, који се односе на нове синтаксичке везе деривата.

У делу монографије посвећеном врстама речи, после прегледа главних карактеристика основних врста речи у руском и српском језику, Биљана Марић износи став, који касније проверава и доказује кроз целу монографију, о специфичности синтаксичких деривата трију основних врста речи којима они припадају у формално-граматичком, функционално-синтаксичком и категоријално-семантичком погледу. Производи семантичке деривације у књизи се групишу према резултатима процеса номинализације, вербализације и адјективизације.

У главама посвећеним номинализацијама прво су анализирани глаголске и девербативне именице као резултати синтаксичке деривације. За глаголске именице је утврђено да имају више формално-граматичких особености у односу на девербативне именице уопште, а издвајају се и по творбеним специфичностима, док се деверба-

тивне именице граде помоћу већег броја суфикса, углавном специјализованих за грађење именица од глагола. Посебна пажња у глави о номинализацијама покљоњена је деадјективним именицама, које се деривирају углавном од квалитативних придева помоћу одређених суфикса који се највише користе за номинализације од придева.

У оквиру описа девербативних именица показано је да се девербативне именице граде помоћу више суфикса, углавном специјализованих за грађење именица од глагола (нпр. *-сїво* и *-оїа* се користе и за грађење именица од придева, *-ка* за грађење од именица или придева). На везу с мотивним глаголом код глаголских именица указује још увек живо присуство глаголских граматичких категорија: остаци вида, транзитивност. Кад су девербативне именице у питању, установљено је да су у оба језика то именице сва три рода, као и то да се плурализују лакше и чешће од глаголских именица. Утврђено је да не постоји непосредна веза девербативних именица са глаголским видом него да су одлика девербативних именица њихова акционална обележја. Истраживање је такође убедљиво показало да највећи број девербативних именица задржава акционална својства глаголске основе. У оквиру тог дела истраживања Биљана Марић је издвојила и групу девербативних именица неограниченог трајања деривираних од глагола са одговарајућим акционалним значењем помоћу одређених творбених средстава (у руском суфикси *-отня*, *-знь*, *-ля*, *-ль-ба*, *-тва*, *-аж*, *-ѣж*; у српском *-ава* /*-њава*, *-ба/-идба*, *-тва*, *-еж*, *-ина*, *-ачина*, *-ажа*) и показала је да искључиво именице *nomina acti* мењају неограниченост глаголске основе, тј. постају ограничене по трајању, па тако стичу и својство избројивости као особину предметних именица.

У оквиру тог дела истраживања Биљана Марић је обавила низ ужих истраживања, чије резултате је у монографији изнела. На пример, утврдила је које се формалне групе датих именица употребљавају каузативно, које се најчешће декаузирају, које могу бити употребљене двојачко, које су повратне или узајамно-повратне, а које инкорпорирају објекат. Тако је, поред осталог, показано да се у руском језику каузативно најчешће употребљавају именице са суфиксима *-ка*, *-ция*, *-ние/-ение*, а декаузативно – именице са суфиксима *-сїво*, *-ие* (неглаголског порекла) и нултим суфиксом. У српском језику својство транзитивности најчешће имају именице на *-ње* и *-ка*, а својство интранзитивности најчешће именице с нултим суфиксом, суфиксом *-ња* и суфиксом *-ак*.

Посебна пажња у глави о номинализацијама покљоњена је деадјективним именицама, углавном деривираним од квалитативних

придева помоћу одређених суфикса који се најчешће користе за номинализације од придева. Суфиксом *-осиѣь* (срп. *-осиѣ*) изводе се именице и од девербативних придева и партиципа са значењем особине или стања. Константовано је такође да су у оба језика деадјективне именице углавном женског рода, са изузетком само оних именица са наведеним суфиксима који учествују у грађењу именица и од глагола.

У главама посвећеним вербализацијама испитани су са становишта синтаксичке деривације десупстантивни и деадјективни глаголи, први посебно с обзиром на њихову транзитивност или интранзитивност као и на однос између префиксације и перфективације, а други посебно с обзиром на њихова инхоативна значења и друге граматичке специфичности. На пример, у оквиру деадјективних глагола испитани су глаголи са значењем перципирања боје, који поседују и следећу морфолошку специфичност: имају крњу промену, не употребљавају се у првом (а често ни у другом) лицу једнине презента. Специфичност српских глагола перципирања боје испољава се на други начин: присуство повратне речце *се* их диференцира од инхоативних глагола истог корена (уп. *белѣиѣ се – белѣиѣ*).

Две групе деадјективних глагола од три, колико је укупно издвојено, карактерише интранзитивност (прва – стицање особине, друга – понашање у складу са особином коју изражава мотивни придев); трећа група највише одступа од значења које се реконструира у полазној предикацији, јер развија транзитивност. Највећи број тих глагола деривира се помоћу суфикса *-и*. У погледу транзитивности у датој групи глагола срећу се глаголи нулте валентности, једновалентни и двовалентни глаголи (и тровалентни, код којих трећа валентност указује на средство за обављање радње). У монографији се констатује да се у руском језику чува паралелизам између деадјективних глагола са инхоативним значењем, који су интранзитивни, и транзитивних каузативних глагола типа *белѣть – белить*, док је у српском језику ситуација друкчија: с једне стране, формално се постепено губи разлика међу суфиксима *-е* и *-и*, а са друге, ређе се употребљавају каузативни глаголи тог типа, већ се прибегава описним конструкцијама (нпр. *бојѣиѣи / фарбаѣиѣи у бело ум. белѣиѣи*).

У главама посвећеним адјективизацијама као резултату синтаксичке деривације испитана су значења односних придева, тј. именских синтагми чијом кондензацијом настаје односни придев. Утврђено је да су најзаступљенија значења (са изузетком посесивних) – градивна значења и значење намене, а да су међу најређим – су-

бјекатско и објекатско значење. Утврђено је, поред осталог, да се у руском језику чешће него у српском односним придевом сажима објекат реконструисане предикације или изражава адвербијално временско значење.

Анализирајући девербативне придеве Биљана Марић је констатовала одраније познату синонимију зависне допунске реченице с конструкцијама које гради партицип (а које произилазе од валентних својстава наслеђених од глагола), тј. својство партиципа да кондензује субјекатско/објекатско-предикатску структуру, у зависности од дијатезе. Девербативним придевом се такође може указати на субјекат или на објекат полазишне предикације, с тим што се веома често постојећем значењу додаје неко од модалних значења могућности, склоности, уобичајености и слично (уп. *читаемый* и *читабельный*). Констатовано је, поред осталог, и то да између партиципа и девербативних придева постоји динамичан однос: партиципи се често адјективизују, тачније, њихова глаголска својства се често не изражавају.

С обзиром на чињеницу да је монографија у целини конципирана као конфронтативни опис и објашњење испитиваних појава у домену синтаксичке деривације у руском и српском језику, томе се кроз целу монографију Биљане Марић поклања доста пажње. Тако је у оквиру испитивања номинализација истакнуто, у вези с категоријом вида код глаголских именица у руском и српском језику, поред осталог, и то да се од глагола несвршеног вида углавном неометано деривирају глаголске именице у оба језика, те да се у руском језику једине ограде тичу итеративних глагола, који су такође изведени од несвршених глагола неограниченог трајања: *ходить* – *хождение*, *хаживать* – **хаживание*. У српском језику се, за разлику од руског, далеко слободније изводе видски парови глаголских именица, и то од глагола именског порекла (деноминалних и деадјективних). Утврђено је такође да се у руском језику од глагола свршеног вида именице изводе слободније него у српском. Анализа је показала да се у руском језику изводе именице од свршених глагола с префиксима реалног значења, док је у српском језику таква деривација блокирана. Зато се, с друге стране, у српском језику слободно изводе именице од деадјективних и деноминалних глагола оба вида. Запажа се такође да је руски језик наследио од црквенословенског језика далеко више именица од глагола свршеног вида него што има таквих именица у српском језику.

Кад су у питању акционална и актантна својства девербативних и глаголских именица са становишта конфронтативне анализе

посебно су релевантни следећи резултати овог истраживања Биљане Марић. Одређене су глаголске и девербативне именице у руском и српском језику с обзиром на њихово трајање, тј. ограниченост или неограниченост у поређењу са глаголском основом. Биљана Марић је у том погледу ишла трагом истраживања А. Пазельске, према којима се код глаголских именица не може говорити о виду на начин на који се то чини кад су глаголи у питању. Указала је и на специфичност именица из групе *nomina acti* које мењају трајање глаголске основе, тј. неограничене глаголске основе чине ограниченим (у оба језика). Поред тога, у монографији су утврђене законитости у вези са испољавањем одређених актантних својстава и употребом формалног показатеља (именичког суфикса), и показано је да се девербативне именице у српском језику чешће деагентизују, тј. да не изражавају субјекат.

Све утврђене чињенице конфронтативне природе водиле су Биљану Марић томе да умесно закључи да је српски гипкији када је у питању формално образовање глаголских именица (творбено-морфолошки аспект), а руски језик је синтаксички гледано гипкији, јер лакше изражава субјекат, тј. агенс номинализоване предикације, те да је номинализациона синтакса руског језика развијенија него у српском језику, што је у вези и са већом стилистичком издиференцираношћу руског књижевног језика.

Монографија Биљане Марић је богата и другим конфронтативно релевантним запажањима, описима, објашњењима и закључцима. Тако она, пишући о девербативима са унутрашњег синтаксичког аспекта, уочава, поред осталог, да је у једновалентним конструкцијама у руском језику субјекат најчешће изражен генитивом у постпозицији, а српски – присвојним придевом; у двовалентним конструкцијама, када се у адноминалном генитиву нађе објекат, субјекат се изражава на различите начине: у руском – беспредлошким инструменталом, а у српском језику се у номинализацији субјекат или не изражава или се изражава генитивом с предлогом *од сѝране*; неке групе девербативних и глаголских именица у оба језика из лексичко-семантичких разлога објекатско значење изражавају другачије него у реченичној предикацији; иако се у српском језику више чува беспредлошки генитив у глаголској рекцији него у руском језику, у именској рекцији се замењује генитивом с предлогом *од*, а, с друге стране, руски језик чува и у именској рекцији беспредлошки генитив (с тим што је број глагола који улази у конструкције с беспредлошким генитивом веома мали); не постоји могућност комбиновања

двају типова номинализације у руском језику: ако је објекат конципиран као стимулус, тј. изражен дативом с предлогом *к*, онда субјекат може бити изражен само посесивним генитивом (или посесивном заменицом) (*его пренебрежение / пренебрежение Петрова к трудам классиков*), али ако је објекат изражен инструменталом без предлога, онда се субјекат не може изразити присвојним адноминалним генитивом, већ искључиво присвојном заменицом или инструменталом (*его пренебрежение трудами классиков, пренебрежение им трудами классиков*); када је локатив у питању, карактеристично је непостојање промена у процесу номинализације у оба језика итд.

Конфронтативна анализа деадјектива са унутрашњег синтаксичког аспекта показала је да у великој мери постоји паралелизам у значењу и употреби деадјективних именица у оба језика. У поређењу са девербативним конструкцијама деадјективне номинализације испољавају већу једноставност у синтаксичком погледу. У монографији се указује на појаву синонимије облика унутар самих деадјективних номинализација у руском језику: синонимије датива с предлогом *к* и акузатива с предлогом *на*, локатива с предлогом *в* и генитива без предлога, генитива без предлога девербативних именица и инфинитива (нпр. *возможность победы* и *возможность победить*). Руски језик, како монографија Биљане Марић показује, има шири потенцијал спојивости деадјективних именица: оне се могу употребити (нарочито када су модалног значења) и са инфинитивом глагола у допуни (или с девербативом глагола, што као могућност постоји и у српском). Српски језик за исказивање одговарајућих значења уводи читаву пропозицију са деадјективном именицом (нпр. *могућности да се ошћућује за расцуси...*).

Ни поређење десупстантивне вербализације у руском и српском није показало значајније системске разлике, него искључиво неподударња у погледу фреквентности одређених модела или дистрибуције средстава (нпр. инхоативни десупстантивни глаголи у српском не граде се уз помоћ суфикса *-е*, као у руском, већ рефлексивизацијом каузативних глагола: *монашійи – монашійи се*).

Низ других ширих и ужих међујезичких разлика, од којих су неке биле само донекле познате, а недовољно испитане, а неке су први пут обелодањене у конфронтативном поређењу руског са српским језиком Биљана Марић је утврдила и у оним деловима монографије који се односе на адјективацију, како десупстантивну тако и девербативну, нпр. у руском језику се чешће среће објекатско значење односног придева у саставу реконструисане предикације. Уп.

цветочный магазин – цвећара, зубной врач – зубар, рыбная ловля – риболов (српски је у таквим случајевима више склон универбизацији); у српском језику је констатовано више него у руском синтагми с непроменљивим придевом у првом делу: *аудио њрке, шејих сервис, веш машина* са значењем намене; временско значење се слободније изражава односним придевом у руском језику (*ночная Москва, зимняя дорога*); развијенији партиципски систем у руском језику у поређењу са српским је позната и типолошки важна разлика између та два језика итд.

У монографији *Синтаксичка деривација у савременом руском књижевном језику у поређењу са српским* руски је полазни језик у анализи (на шта упућује и структура наслова монографије) па му је стога посвећена нешто већа пажња него српском језику, али не у мери да би то битније утицало на резултате истраживања. Пажња је поклоњена и функционалностилистичким аспектима истраживања, захваљујући, пре свега, структури корпуса истраживања. Било би још боље да је могло бити у развијенијем облику показано какав је стилски потенцијал синтаксичке деривације у руском и српском језику, али то би знатније увећало обим и без тога доста обимне књиге.

Као што се из реченог може закључити, Биљана Марић је, проучавајући синтаксичку деривацију у руском језику у поређењу са српским, морала да реши низ врло разноврсних проблема од крупних, теоријских и методолошких, до великог броја међусобно повезаних појединачних проблема из те предметне области, и она их је све успешно и убедљиво решила. Стога је њено истраживање уродило књигом која ће, заокружујући дату проблемску област у савременом руском и српском језику, бити интересантна и подстицајна за будућа истраживања у области словенске синтаксичке деривације.

Предраг Ј. Пипер*
 Универзитет у Београду
 Филолошки факултет
 Катедра за славистику

---

* ppiper2828@gmail.com

БИБЛИОГРАФИЈА

Библиографија за 2011. и 2012. годину¹

расправа и дела из индоевропске филологије и опште лингвистике
која су изашла у Србији, Црној Гори и Републици Српској

Библиографију уредила и грађу из Србије и Републике Српске прикупила
Ана Голубовић

Грађу из Црне Горе прикупила *Мира Чановић*

Списак обрађених часописа

АФФ	Анали Филолошког факултета, Београд; ISSN 0522–8468
АП	Археографски прилози, Београд; ISSN 0351–2819; http://www.nb.rs/publications Balcanica, Београд; ISSN 0350–7653
БВ	Баштина, Приштина–Лепосавић; ISSN 0353–9008
ВаО	Библиографски вјесник, Цетиње; ISSN 0409–3739
ВасО	Васпитање и образовање, Подгорица; ISSN 0350–5065
Глас	Глас САНУ : Одељење језика и књижевности, Београд; ISSN 0351–7365 Гласник ЦАНУ : Одјељење умјетности, Подгорица; ISSN 0350–5480
ГСЈКњ	Годишњак за српски језик и књижевност, Ниш; ISSN 1451–5415 наставак ЗбФФН
ГФФН	Годишњак Филозофског факултета у Никшићу; ISSN 0354–9992
ГФФНС	Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду; ISSN 0374–0730 Даница, Београд; ISSN 0354–4974 Етно-културолошки зборник за проучавање културе источне Србије и суседних области, Сврљиг; ISSN 0354–7485
ЖЈ	Живи језици; ISSN 0514–7743
ЗбСЈКУ	Зборник српског језика, књижевности и умјетности, Бања Лука; ISSN 1451–2963
ЗбМСКС	Зборник Матице српске за класичне студије, Нови Сад; ISSN 1450–6998
ЗбМСКЈ	Зборник Матице српске за књижевност и језик, Нови Сад; ISSN 0543–1220
ЗбМСС	Зборник Матице српске за славистику, Нови Сад; ISSN 0352–5007
ЗбМСФЛ	Зборник Матице српске за филологију и лингвистику, Нови Сад; ISSN 0352–5724

¹ Библиографске јединице из ранијих година означене су знаком *.

ЗБФФН	Зборник радова Филозофског факултета у Нишу; ISSN 0350–2414 наставља се као ГСЈКњ
ЗБФФП	Зборник радова Филолошког факултета у Приштини
ЗБФФБ	Зборник Филозофског факултета у Београду; ISSN 0350–848x
ЈД	Језик данас, Нови Сад; ISSN 0354–9720
ЈФ	Јужнословенски филолог, Београд; ISSN 0350–185x
КњЈ	Књижевност и језик, Београд; ISSN 0454–0689
Ковчежић	Ковчежић, прилози и грађа о Доситеју и Вуку, Београд
Кодови	Кодови словенских култура, Београд; ISSN 0354–964X
Крајина	Крајина : часопис за књижевност и културу, Бања Лука
ЛМС	Летопис Матице српске, Нови Сад; ISSN 0025–5939
ЛА	Лингвистичке актуелности, Београд; ISSN 1450–9083
LA	Lingvističke aktuelnosti, www.public.asu.edu/~dsipka/la.htm
НССУВД	Научни састанак слависта у Вукове дане, Београд; ISSN 0351–9066
НЈ	Наш језик, Београд; ISSN 0027–8084
ОП	Ономатолошки прилози, Београд; ISSN 0351–9171
	Преводилац, Београд; ISSN 0351–8892
ПКЛИФ	Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, Београд; ISSN 0350–6673
ПЛ	Примењена лингвистика, Нови Сад; ISSN 1451–7124, http://dpls-alas.rs
ППЈ	Прилози проучавању језика, Нови Сад; ISSN 0555–1137
ПР	Просвјетни рад, Подгорица; ISSN 0033–1686
Радови	Радови : часопис за хуманистичке и друштвене науке = Works : Magazin for Humanist and Social Studies, Бања Лука; ISSN 1512–505X
РФФ	Радови Филозофског факултета, Пале
	Расковник : часопис за књижевност и културу, Београд; ISSN 0486–0187
Ријеч	Ријеч – часопис за науку о језику и књижевности, Никшић; ISSN 0354–6039
	Славистика, Београд; ISSN 1450–5061
СЈ	Српски језик, Београд; ISSN 0354–9259
СДЗБ	Српски дијалектолошки зборник, Београд; ISSN 0350–1906
	Стил, Београд; ISSN 1451–3145
FU	Facta universitatis, Ниш; ISSN 0354–4702, http://facta.junis.ni.ac.yu/facta/lal
ФП	Филолошки преглед, Београд; ISSN 0015–1807, Philologia, Београд; ISSN 1451–5342; http://www.philologia.org.rs/

Обрађени зборници радова

VIRTUELNA interakcija i kolaboracija u nastavi engleskog jezika i književnosti : tematski zbornik radova / приг. Biljana Radić-Bojanić. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2012. – 96. | Уп. 202.

ГОВОР Новог Сада 2 : морфосинтаксичке, лексичке и прагматичке особине / ур. Вера Васић, Гордана Штрбац. – Нови Сад : Филозофски факултет : Одсек за српски језик и лингвистику, 2011. – 719. – (Лингвистичке свеске ; 9) | Уп. 1415.

ГРАМАТИКА и лексика у словенским језицима : зборник радова с међународног симпозијума / ур. Срето Танасић. – Нови Сад : Матица српска ; Београд : Институт за српски језик САНУ, 2011. – 594. | Уп. 536.

ДОСТИЖЕНИЯ и перспективы сопоставительного изучения русского и других языков : VII Международный симпозиум, Белград, 1–2 июня 2012 г. : доклады / ред. Вера Белокапич-Шкунца. – Белград : Славистическое общество Сербии, 2012. – 270. | Уп. 576.

ELLSIR 1 : English Language and Literature Studies: Image, Identity, Reality : Proceedings. Vol. 1 : International Conference to Mark the 80th Anniversary of the English Department Faculty of Philology, University of Belgrad, 4–6 December 2009. / ed. Nenad Tomović, Jelena Vujić. – Beograd : Faculty of Philology, 2011. – 592. | Уп. 1808.

ИМЕ у култури Срба и Бугара = Име в културата на Срби и Българи / прир. Дубравка Поповић Срдановић. – Ниш : Филозофски факултет, 2012. – 308. – (Сусрети ; 8) | Уп. 1039.

ЈЕЗИК, књижевност, култура : Новици Петковићу у част : зборник радова / уредили Јован Делић, Александар Јовановић. – Београд : Институт за књижевност и уметност : Филолошки факултет, 2011. – 811. – (Посебна издања ; 34) | Уп. 1967.

ИСТРАЖИВАЊА српског језика на Косову и Метохији : зборник радова. Књ. 3 (2010) / ур. Милета Букумирић. – Косовска Митровица : Филозофски факултет Универзитета, 2011. – 234. | Уп. 1431.

ЈЕЗИК и друштво / ур. Јулијана Вучо, Јелена Филиповић. – Београд : Филолошки факултет, 2012. – 369. – (Филолошка истраживања данас ; 1) | Уп. 45.

JEZIK u upotrebi = Language in use / ur. Vera Vasić. – Beograd : Društvo za primenu lingvistiku Srbije : Filološki fakultet ; Novi Sad : Filozofski fakultet, 2011. – 382. | Уп. 46.

COMIDA u bebida en la lengua española, cultura u literaturas hispánicas / red. Anđelka Pejović, Mirjana Sekulić, Vladimir Karanović. – Kragujevac : FILUM, 2012. – 427. | Уп. 1823.

ЛЕКСИКОЛОГИЈА. Ономастика. Синтакса : зборник у част Гордани Вуковић / ур. Владислава Ружић, Слободан Павловић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2011. – 402. | Уп. 1061.

НАУКА и идентитет. Филолошке науке : зборник радова са Научног скупа, Пале, 21–22. мај 2011. / ур. Милош Ковачевић. – Пале : Филозофски факултет, 2012. – 723. – (Посебна издања. Научни скупови ; 6, 1) | Уп. 72.

NJEGOŠEVI dani 3 : međunarodni naučni skup, Nikšić, 1–3. septembra 2010. / ur. odbor Tatjana Večanović i dr. - Nikšić : Filozofski fakultet, 2011. – 456. | Уп. 2026.

ОСМИ лингвистички скуп „Бошковићеви дани“ : радови са научног скупа : Подгорица, 27. мај 2011. / ур. Бранислав Остојић. – Подгорица : ЦАНУ, 2012. – 305. – (Научни скупови ; 109 ; 36) | Уп. 2027.

ПРЕВОД у систему компаративних изучавања националне и стране књижевности и културе : међународни тематски зборник радова / ур. Лариса Човић-Раздобудко, Николај Гарбовски. – Приштина ; Косовска Митровица : Филозофски факултет, 2012. – 314 стр. | Уп. 157.

ПРИМЕЊЕНА лингвистика данас : између теорије и праксе : зборник радова са Трећег конгреса Примењена лингвистика данас : између теорије и праксе, одржаног 29. 11 – 1. 12. 2009. у Новом Саду / прир. Душанка Точанац, Снежана Гудурић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2011. – 587. | Уп. 320.

РУССКАЯ диаспора и изучение русского языка и русской культуры в инославянском и иностранном окружении : международный научный симпозијум (Белград, 1–2 јуна 2011) : доклади / ред. Богољуб Станкович. – Београд : Славистичко друштво Србије, 2012. – 333. | Уп. 624.

САВРЕМЕНА проучавања језика и књижевности : зборник радова са III научног скупа младих филолога Србије одржаног 12. марта 2011. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. 1 / ур. Милош Ковачевић. – Крагујевац : Филум Филолошко-уметнички факултет, 2012. – 499. | Уп. 2035.

СЕМИНАР српског језика, књижевности и културе : предавања 1 / ур. Драгана Мршевић-Радовић, Бошко Сувајдић. – Београд : Међународни славистички центар, 2012. – 152. | Уп. 1384.

СРПСКА књижевност и језик у јужнословенском контексту : зборник радова / ур. Михајло Пантић. – Београд : Чигоја штампа : Друштво за српски језик и књижевност, 2011. – 283. | Уп. 770.

СРПСКИ као страни језик у теорији и пракси II : тематски зборник / ур. Весна Крајишник. – Београд : Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, 2011. – 397. | Уп. 339.

СРПСКИ погледи на односе између српског, хрватског и бошњачког језика. 1, 3 = Die serbische Sichtweise des Verhältnisses zwischen dem Serbischen, Kroatischen und Bosniakischen / ур. Branko Тошковић, Arno Wonisch. – Graz : Institut für Slawistik der Karl-Franzens ; Beograd : Beogradska knjiga, 2011. – 803. | Уп. 771.

СРПСКИ погледи на односе између српског, хрватског и бошњачког језика. 1, 4 = Die serbische Sichtweise des Verhältnisses zwischen dem Serbischen, Kroatischen und Bosniakischen / ур. Branko Тошковић, Arno Wonisch. – Graz : Institut für Slawistik der Karl-Franzens ; Beograd : Beogradska knjiga, 2012. – 637. | Уп. 772.

СРПСКО језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе и српски језик данас : Зборник радова са Међународног научног скупа одржаног у Херцег Новом 20–23. априла 2012. године / ур. одбор: проф. др Јелица Стојановић, проф. др Јасмина Грковић Мејџор, доц. др Михаило Шћепановић, др Драга Бојовић, проф. др Миодраг Јовановић, доц. др Драго Перовић. – Никшић и др. : Матица српска. Друштво чланова у Црној Гори и др, 2012. – 565. | Уп. 773.

СТРУКТУРНЕ карактеристике српског језика / ур. Милош Ковачевић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет : Скупштина града, 2012. – 610. – (Српски језик, књижевност, уметност : зборник радова са VI међународног научног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу ; 1) | Уп. 777.

ТВОРБА речи и њени ресурси у словенским језицима : зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи при Међународном комитету славиства / ур. Рајна Драгићевић. – Београд : Филолошки факултет, 2012. – 771. | Уп. 559.

ТВОРЦИ српског књижевног језика : зборник радова / ур. Весна Матовић, Миодраг Матици. – Београд : Вукова задужбина : Институт за књижевност и уметност, 2011. – 352. – (Посебна издања) | Уп. 1326.

ФИЛОЛОГИЈА и универзитет : тематски зборник радова / ур. Б. Димитријевић. – Ниш : Филозофски факултет, 2012. – 1008. – (Наука и савремени универзитет ; 1) | Уп. 363.

I. Општи теоријско-методолошки проблеми и историја лингвистике

1. АШИЋ, Тијана

Nauka o jeziku / Tijana Ašić. – Beograd : Beobook ; Kragujevac : FILUM Filološko-umetnički fakultet, 2011. – 211.

2. ВИДАНОВИЋ, Ђорђе

Conceptual Blending and Intentionality / Đorđe Vidanović // FU. – 10, 1 (2012), 41–52. | Резиме

3. ВИКИПЈЕЛ, Бохумил

Briefly on the Use of the Historiography of Linguistics or Leave Structuralism Alone! / Bohumil Vukyrpěl // 36МСФЛ. – 54, 2 (2011), 7–13. | Резиме

4. ВУЈОВИЋ, Душанка

Jezici / Ranko Bugarski. – 4. izmenjeno i dopunjeno izd. – Beograd : Čigoja štampa, 2010. – 143. – (Sabrana dela ; 9) / Душанка Вујовић // 36МСФЛ. – 54, 1 (2011), 307–311. | Приказ

5. ЗВЕКИЋ-ДУШАНОВИЋ, Душанка

Modals in the Languages of Europe : A Reference Work / ed. Björn Hansen, Ferdinand de Haan. – Berlin ; New York : Mouton de Gruyter, 2009. – 577. / Dušanka Zvekić-Dušanović // ЗбМСФЛ. – 54, 2 (2011), 282–289. | Приказ

6. ИВАНОВИЋ, Игор

Korpusna lingvistika : metod ili nauka / Igor Ivanović // ВиО. - 1 (2011), 139–151.

7. ЈОВАНОВИЋ, Јелена

Уџбеник (литерарне) наратологије : сведочанство научне зрелости дисциплине : Elemente der Narratologie 2 / Wolf Schmid. – Berlin ; New York : W. de Gruyter, 2008. / Јелена Јовановић // СЈ. – 17 (2012), 641–650. | Приказ

8. КЕРКЕЗ, Драгана

Введение в грамматическую семантику : грамматические значения и грамматические системы языков мира / В. А. Плунгян. – Москва, 2011. – 670. / Драгана М. Керкез, Биљана Марић // ЈФ. – 68 (2012), 196–207. | Приказ

9. МАРИЋ, Сретен

О језику и језикословљу / Сретен Марић ; приређивач Милорад Радовановић. – 2. изд. – Београд : Службени гласник, 2011. – 155. – (Библиотека Раскршћа ; 1)

10. ПАНИЋ-КАВГИЋ, Олга

Pismo / Ranko Bugarski. – 3. izmenjeno i dopunjeno izd. – Beograd : Čigoja štampa, 2010. – 189. – (Sabrana dela ; 10) / Олга Панић-Кавгић // ЗбМСФЛ. – 54, 1 (2011), 312–317. | Приказ

11. ПЕРОВИЋ, Славица

Tekst kao jedinica lingvističke strukture : pričam ti priču / Slavica Perović // Осми лингвистички скуп „Бошковићеви дани“. – 115-128. | Summary

12. ПРЋИЋ, Твртко

Три књиге Ранка Бугарског / Твртко Прћић // ЗбМСФЛ. – 54, 1 (2011), 322–327. | Приказ

13. РАДОВАНОВИЋ, Милорад

Beleške o teoriji jezika : povodom jedne od glavnih knjiga Ranka Bugarskog / Milorad Radovanović // Jezik u upotrebi. – 367–382. | Summary

14. ТАНАСИЋ, Срето

Увод у фази лингвистику / Милорад Радовановић. – Сремски Карловци ; Нови Сад : Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2009. – 162. – (Библиотека Елементи ; 82) / Срето Танасић // ЈФ. – 67 (2011), 312–316. | Приказ

15. ХЕРДЕР, Јохан Готфрид

Rasprava o poreklu jezika / Johan Gotfrid Herder ; prevela Olga Kostrešević. Herderova Rasprava o poreklu jezika / Edvard Sapir ; preveo s nemačkog Branko Momčilović. – Sremski Karlovci ; Novi Sad : Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 2012. – 215. – (Elementi ; 4)

II. Интердисциплинарна проучавања језика (етнолингвистика, неуроллингвистика, психоллингвистика, социоллингвистика и сл.)**16. АЛЕКСАНДЕР, Ронел**

The Paradox of the Instant Trilingual / Ronelle Alexander // Jezik u upotrebi. – 95–105. | Rezime

17. АНТОВИЋ, Михало

Children's Understanding of Unfamiliar Idioms : a Case For the Spatial Foundations of the Conceptual System / Mihailo Antović, Dušan Stamenković // FU. – 10, 2 (2012), 57–67. | Резиме

18. АСУАГА, Луиса

Linguistic Identity in Europe : Euro-English in the Periphery? / Luísa Azuaga, Lili Cavalheiro // ELLSIIR 1. – 21–31.

19. АШИЋ, Тијана

О језику и мишљењу, још једном / Тијана Ашић // Језик у употреби. – 271–281. | Summary – **БАБИЋ, Миланка**²

Етнички маркиране језичке јединице у роману „Сила : пут у завичај“ Бранка Брђанина | Уп. 1218.

20. БАРТМИЊСКИ, Жежи

Језик, слика, свет : етнолингвистичке студије / Жежи Бартмињски. – Београд : Slovo-Slavia, 2011. – 569.

– БАШИЋ, Ивана

Михаило Петровић Алас као претеча идеје појмовне метафоре | Уп. 1001.

21. БОГДАНОВИЋ, Милица

Англоглобализација медија / Милица Д. Богдановић // Наука и идентитет. – 207–215.

22. БОШКОВИЋ, Драгана

Lingvistički pristup konceptu žene / Nina Polovina. – Beograd : Zadužbina Andrejević, 2010. / Dragana Bošković // Prevodilac. – 30, 1/2 (2011), 86–89. | Приказ

23. БУГАЕВА, Ирина

Демотиваторы как новый жанр в Интернет-коммуникации : жанровые признаки, функции, структура, стилистика / Ирина В. Бугаева // Стил. – 10 (2011), 147–158. | Summary

24. БУГАРСКИ, Ранко*

Minority Language Protection in Europe / Ranko Bugarski // ПЛ. – 10 (2009), 7–18. | Резиме

25. БУГАРСКИ, Ранко

Primenjena lingvistika u Jugoslaviji : sećanja jednog veterana / Ranko Bugarski // Језик у употреби. – 41–51. | Summary

26. БУГАРСКИ, Ранко

Restandardizacija srpskohrvatskog u svetu sociolingvističke teorije : 2004. / Ranko Bugarski // Српски погледи... 1, 4. – 439–445.

27. БУГАРСКИ, Ранко

Who Are You? : Profiling Individual Identities / Ranko Bugarski // ELLSIIR 1. – 11–17.

28. ВАЛИЋ-НЕДЕЉКОВИЋ, Дубравка*

Јавни сервис Војводине од вишејезичног ка мултикултуралном програму / Дубравка Валић-Недељковић // ПЛ. – 11 (2010), 103–108. | Summary

29. ВОЈНОВИЋ, Милан*

Glas kao biometrijski parametar / Milan Vojnović // ПЛ. – 10 (2009), 93–102. | Summary

² Библиографске јединице без редног броја испред распоређене су на два места у библиографији, а имају само један редни број.

30. ВОЈНОВИЋ, Милан*

Uticaj različitih izobličenja govornog signala na pouzdanost identifikacije govornika / Milan Vojnović // ПЛ. – 11 (2010), 145–154. | Summary

31. ВОЈИНОВИЋ-КОСТИЋ, Јелена

Teorijski osvrt na lingvistički fenomen prebacivanja koda / Jelena Vojnović-Kostić // Филологија и универзитет. – 99–104. | Summary

32. ВУКОВИЋ, Ненад

Културни код и стереотипи као фактори заједничког словенског културног кода / Ненад Вуковић // Осми лингвистички скуп „Бошковићеви дани“. – 109–114. | Summary

33. ВУЧКОВИЋ, Снежана

Језик у контексту културе : културни модели и семантичка промена / Снежана Вучковић // НССУВД. – 40, 3 (2011), 111–121. | Summary

34. ВУЧКОВИЋ, Снежана

Језичка и културна слика *сунца* у српској народној традицији / Снежана П. Вучковић // НССУВД. – 41, 3 (2012), 221–236. | Summary

35. ГРАНИЋ, Јагода

Sloboda jezika ili sloboda jezikom? / Jagoda Granić // Jezik u upotrebi. – 155–165. | Summary

36. ДИНИЋ, Милица

Фактори језичких промена / Милица Динић // Језик и друштво. – 113–130. | Summary

37. ДОБРИЋ, Никола*

Extracting Information from Large Digital Corpora : A Case Study of Quantitative Methods in Linguistics / Nikola Dobrić // ПЛ. – 10 (2009), 103–112. | Rezume

38. ДРАШКОВИЋ, Бранкица*

Dramaturgija centralne televizijske informativne emisije (TV Dnevnika) / Brankica Drašković // ПЛ. – 11 (2010), 81–93. | Summary

39. ДРОБЊАК, Драгана*

Neposredni kontakt francuskog i srpskog jezika u frankofonom delu Švajcarske / Dragana Drobňjak // ПЛ. – 11 (2010), 260–269. | Résumé

40. ЕРДЕЉАЦ, Власта

Vrijednost jezičkih/govornih pogrešaka u istraživanjima jezika : psiholingvistički pristup / Vlasta Erdeljac // Jezik u upotrebi. – 281–294. | Summary

41. ЗАБАРАХ, Дарег

Sprachpolitik und nationale Identität im sozialistischen Jugoslawien : 1945-1991. : Serbokroatisch, Albanisch, Makedonisch und Slowenisch. – Wiesbaden : Harrassowitz Verlag, 2011. – 453 / Dareg A. Zabarah, Ksenija Cvetković-Sander // ЗбМСФЛ. – 55, 1 (2012), 320–322. | Приказ

42. ИВАНОВИЋ, Маја*

Кодирање тајности комуникације затворене групе : језичка средства / Маја Ивановић, Јелена Ђорђевић // ПЛ. – 10 (2010), 166–175. | Summary

43. ИЛИЋ, Марија

Coping with Socially Sensitive Topics : Discourse on Interethnic Marriage among Elderly Members of the Serbian Minority in Hungary / Marija Ilić // Balcanica. – 41 (2011), 33–53.

44. ИЛИЋ, Марија

Purizam u proučavanju srpskog kao manjinskog jezika : srpsko-mađarski jezički kontakt / Marija Ilić // Језик и друштво. – 303–321. | Summary

45. ЈЕЗИК и друштво / ур. Јулијана Вучо, Јелена Филиповић. – Београд : Филолошки факултет, 2012. – 369. – (Филолошка истраживања данас ; 1)

46. ЈЕЗИК u upotrebi = Language in use / ур. Vera Vasić. – Београд : Друштво за primenjenu lingvistiku Srbije : Filološki fakultet ; Novi Sad : Filozofski fakultet, 2011. – 382. | Уп. 86.

47. ЈОВАНОВИЋ, Ана

Kulturni modeli i restandardizacija srpskohrvatskog jezika posle raspada Jugoslavije / Ana Jovanović // Језик и друштво. – 269–283. | Summary

48. ЈОВАНОВИЋ, Милена*

Sinesije iz Kirene i upotreba jezika : kontrastivni pristup / Milena Jovanović // ПЛ. – 10 (2009), 45–55. | Résumé

49. ЈОВИЧИЋ, Слободан*

Intra-spikerske varijacije u govoru : forenzičke implikacije / Slobodan T. Jovičić, Zorka Kašić // ПЛ. – 11 (2010), 123–132. | Summary

50. ЈОКОВИЋ, Миролуб

Lingvistički preokret u sagledavaњу историје / Миролуб Б. Јоковић // Наука и идентитет. – 27–32.

51. КАДОЛО, Тајјана

Полилингвистичност наименованих градских тргових објекта као пројављено по-ликултурности / Тајјана Александровна Кадоло // Достижения и перспективы... – 119–127.

52. КЕБАРА, Марина

Појам језичке способности са аспекта психолингвистике : метод анализе језичке семантике / Марина В. Кебара // Наука и идентитет. – 305–318.

53. КЕБАРА, Марина

Психолошке основе лингвистичке теорије Јана Бодуена де Куртенеа као пионирски допринос настанку психолингвистике / Марина Кебара // Савремена проучавања... – 397–405. | Резюме

54. КНЕЖЕВИЋ, Ивана

Руски језик у теологији : обликовање теолошког текста, техника превођења / Ксенија Кончаревић. – Београд : Православни богословски факултет : Институт за теолошка истраживања, 2010. – 214. / Ивана Кнежевић // Стил. – 10 (2011), 373–375. | Приказ | Уп. 59.

55. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

К теоретико-методолошкој обосновању сопоставителној теолингвистике : на материјалу руског и српског језика / Ксенија Кончаревић // Достижения и перспективы... – 14–22.

56. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Књижевни текст као извор за проучавање српске сакралне комуникативне културе : лингвистички и лингводидактички аспекти / Ксенија Кончаревић // НССУВД. – 40, 1 (2011), 493–503. | Резюме

57. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Норме комуникационог понашања у православном социолекту српског језика / Ксенија Ј. Кончаревић // НССУВД. – 41, 1 (2012), 81–91. | Резюме

58. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

О неким нормама и традицијама старообредничке комуникативне културе / Ксенија Кончаревић // Стил. – 10 (2011), 195–206. | Summary

59. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија*

Руски језик у теологији : обликовање теолошког текста, техника превођења / Ксенија Кончаревић. – Београд : Православни богословски факултет : Институт за теолошка истраживања, 2010. – 214. | Уп. 54.

60. КОПСИДОУ, Иоана*

Mediation in Communication : Where, How and Why / Ioanna Kopsidou // ПЛ. – 10 (2009), 39–44. | Rezime

61. КРНИЋ-РАКОЧЕВИЋ, Мирјана

Језик и смисао / Мирјана Крњић Ракочевић. – Београд : Задужбина Андрејевић, 2012. – 75. – (Initium ; 23)

62. КУРДИЋ, Шефик

Jezik, mač sa dvije oštrice / Šefik Kurdić. – Novi Pazar : El-Kelimeh, 2011. – 215.

63. ЛАЗАРЕВИЋ, Емилија

Usvojenost značenjskog odnosa hiponimije u kategoriji konkretnih imenica u jeziku disfazične djece / Emilija Lazarević // ВиО. – 2 (2011), 25–39.

64. ЛАЗИЋ, Анђелка

Методика развоја говора : практикум / Анђелка Лазич, Жарко Мркић. – Шабац : Висока школа струковних студија за васпитаче, 2012. – 119.

65. ЛАКИЋ, Игор

What Is Actually Discourse Analysis? / Igor Lakić // Jezik u upotrebi. – 169–180. | Rezime

66. ЛАКИЋ, Игор

Print Media Discourse Models : War Images and Identities / Igor Lakić // ELLSIIR 1. – 155–164.

67. ЛЕШИЋ, Зденко

Jezik i književno djelo / Zdenko Lešić. – Београд : Службени гласник, 2011. – 330. – (Библиотека Књижевне науке. Колекција Знак)

68. ЛУКОВИЋ, Милош

Polityka językowa / Władysław Lubaś. – Opole : Uniwersytet Opolski : Instytut Filologii Polskiej, 2009. – 560. – (Komparacja systemów i funkcjonowania współczesnych języków słowiańskich ; 4) / Милош Луковић // ЗбМСС. – 82 (2012), 197–199. | Приказ

69. МИЛЕНКОВИЋ, Ана

Усвајање значења предлога *код* и *с(а)* у раном дечијем говору / Ана Миленковић // ЗбМСФЛ. – 55, 1 (2012), 221–235. | Summary

70. МИЛЕНКОВИЋ, Слађана

Методика развоја говора / Слађана Миленковић. – Измењено изд. – Сремска Митровица : Висока школа струковних студија за образовање васпитача, 2012. – 146.

– МИШИЋ-ИЛИЋ, Биљана

Anglosrpski i serglish : dva varijeteta srpskog jezika nastala pod uticajem engleskog | Уп. 1181.

71. МИШИЋ-ИЛИЋ, Биљана

Mentalistička teorija značenja : Meaning and the Lexicon : the Parallel Architecture 1975–2010. / Ray Jackendoff. – Oxford : Oxford University Press, 2010. – 485. / Biljana Mišić Ilić // ЗбМСФЛ. – 54, 2 (2011), 271–282. | Приказ

72. НАУКА и идентитет. Филолошке науке : зборник радова са Научног скупа, Пале, 21–22. мај 2011. / ур. Милош Ковачевић. – Пале : Филозофски факултет, 2012. – 723. – (Посебна издања. Научни скупови ; 6, 1)

73. НЕДЕЉКОВ, Љиљана

Тематска лексикографија као сведочанство о културном идентитету / Љиљана Недељков // Филологија и универзитет. – 105–120. | Summary

74. НЕДЕЉКОВИЋ, Милена

Очување језика у сфери мас-медија / Милена М. Недељковић // Наука и идентитет. – 53–56.

75. НИКАНОРОВА, Олга

Лингвострановедческие наблюдения : к вопросу о сербских традиционных праздниках / Ольга Николаевна Никанорова // Достижения и перспективы... – 133–141.

76. НИКИТОВИЋ, Зорица

Сакралност као семантичка категорија / Зорица В. Никитовић // Наука и идентитет. – 245–257.

– НИКОЛИЋ, Видан

Пчела (apis mellifica) као симбол у српској традицији : етнолингвистички аспекти | Уп. 1083.

77. НИКОЛИЋ, Мелина

Power in Discourse : Modal Verbs in Power Relations / Melina Nikolić // Језик и друштво. – 165–183. | Sažetak

78. ОБРАДОВИЋ, Радмила

Огледи из примењене лингвистике 2 / Радмила Обрадовић. – Београд : Свет књиге ; Косовска Митровица : Филозофски факултет, 2011. – 231.

79. ПАВЛОВИЋ, Неда

Идеолошки ставови у дискурсу стручних, социolingвистичких текстова о језику и моћи / Неда Павловић // Језик и друштво. – 323–336. | Summary

80. ПАВЛОВИЋ, Неда

Село и град у култури Бугара и Срба = Селото и градът в културата на Българи и Срби. – Велико Търново : Универзитетско издателство „Св. Кирил и Методиј“, 2011. – 202. / Неда В. Павловић // ЈФ. – 68 (2012), 216–220. | Приказ

81. ПАУНОВИЋ, Татјана

Intercultural Communicative Competence : Beyond Queen, Queuing, and Crumpets / Tatjana Paunović // Језик у употреби. – 231–252. | Rezime

82. ПЕРИЋ, Александар

О genezi jezika i saznanja / Aleksandar Perić // Prevodilac. – 30, 1/2 (2011), 21–27. | Summary

83. ПИРШЛ, Даница

Језик медија у креирању идентитета / Danica S. Piršl, Solzica Popovska // Наука и идентитет. – 329–334.

– ПОЖГАЈ-ХАЦИ, Весна

Drugi i drugi : stavovi prema govornicima različitih jezika u slovenskom društvu | Уп. 712.

84. ПОПОВИЋ, Љубомир

National Ideology and the Creation of a National Standard Language : 2002. / Ljubomir Popović // Српски погледи... 1, 4. – 311–326. | Rezime

85. ПРАЛИЦА, Дејан*

Улога вишејезичног радија у подстицању мултикултурализма у Војводини / Дејан Пралица // ПЛ. – 11 (2010), 94–102. | Summary

86. ПРЋИЋ, Твртко

Трећи зборник у част Ранку Бугарском : Jezik u upotrebi = Language in use / ur. Vera Vasić. – Beograd : Društvo za primenjenu lingvistiku Srbije : Filološki fakultet ; Novi Sad : Filozofski fakultet, 2011. – 382. / Твртко Прћић, Душка Кликовац, Катарина Расулић // ЗбМСФЛ. – 55, 1 (2012), 299–308. | Приказ | Уп. 46.

– РАДИЋ, Првослав

О лингвистици проф. Белића у светлу научнополитичких парадигми | Уп. 1988.

87. РАДИЋ, Првослав

Српски језик у америчким филмовима : из анатомије једног цивилизацијског сукоба / Првослав Т. Радић // НССУВД. – 41, 3 (2012), 93–125. | Summary

88. РАДИЋ-БОЈАНИЋ, Биљана

Jezik i identitet / Ranko Bugarski. – Beograd : Biblioteka XX vek : Knjižara Krug, 2010. – 278. – (Biblioteka XX vek ; 192) / Биљана Радић-Бојанић // ЗбМСФЛ. – 54, 1 (2011), 318–322. | Приказ

89. РАЂЕНОВИЋ, Анка

Jezik i rod : kako mladići govore o devojkama? / Anka M. Rađenović // АФФ. – 24, 1 (2012), 315–329. | Summary

90. РАЈИЋ, Јелена

Pragmatika reklamnog diskursa : pragmalingvistička analiza reklamne retorike / Jelena Rajić // Језик и друштво. – 185–194. | Summary

91. РИЖИХИНА, Галина

Cultural Concept as the Term and the Subject of a Multilingual Research / Галина Рџжихина // Језик и друштво. – 357–369. | Резюме

92. РИСТИЋ, Анка

Промене у језику и књижевности као последице друштвених промена / Анка Ж. Ристић // Савремено друштво... – 69–86. | Summary

93. САВРЕМЕНО друштво и криза проучавања језика и књижевности / ур. Милош Ковачевић, Драган Бошковић. – Крагујевац : ФИЛУМ, 2012. – 402.

94. САМАРЦИЋ, Биљана

„Повеља бана Кулина“ у идентитету српског језика / Биљана С. Самарцић // Наука и идентитет. – 33–42.

95. СЕПЕ, Ђорђ

Mother Tongue Competence and Socioprofessional Integration into the Community / György Szépe // Jezik u upotrebi. – 219–230. | Rezime

96. СТАНКОВИЋ, Селена

Српски културни идентитет у контексту балканског језичког мозаика / Селена Станковић, Софија Милорадовић // Филологија и универзитет. – 952–968. | Summary

97. СТАНОЈЕВИЋ, Веран

Одређени члан у француском језику и проблем идентитета / Веран Ј. Станојевић // Наука и идентитет. – 259–272.

98. СТЕПАНОВ, Страхиня

Зборник радова о дискурсу и дискурсима : Дискурс и дискурси : зборник у част Свенки Савић / прир. Вера Васић. – Нови Сад : Филозофски факултет и Женске студије и истраживања, 2010. – 415. / Страхиня Степанов // ЗБМСКЈ. – 60, 1 (2012), 240–246. | Приказ

– СТЕФАНОВИЋ, Марија

Језичка слика породице у руском и српском језику | Уп. 513.

99. СТОЈАНОВИЋ, Милица

English as an Important Constituent of Visual and Critical Literacy in the Global World : Image, Language, Culture, Reality / Milica Stojanović // ELLSIIR 1. – 567–580.

100. СУЗИЋ, Ненад

Глобализација и језик : 2001. / Ненад Сузић // Српски погледи... 1, 4. – 297–299.

101. ТАСОВАЦ, Тома

Корпусна прагматика као изазов лексикографској теорији и пракси / Тома Тасовац, Ивана Башић // ЗБМСФЛ. – 55, 2 (2012), 39–52. | Summary

102. ТЈАПКОВА, Ирина

Экспликация национальных культурных смыслов языковой картины мира : на материале газетных заголовков / Ирина Витальевна Тяпкива, Илья Сергеевич Тяпков // Достижения и перспективы... – 107–113.

103. ТОЈОТА, Јуниши

Article as an Objective Description Marker : Language Contact as a Clue / Junichi Toyota, Borko Kovačević // Језик и друштво. – 131–140. | Sažetak

– ЋИРКОВИЋ, Светлана

Стереотип времена у дискурсу расељених лица са Косова и Метохије | Уп. 1516.

104. УСПЕНСКИ, Борис

Ego loquens : језик и комуникациони простор / Борис А. Успенски ; превела с руског Радмила Мечанин. – Нови Сад : Академска књига, 2012. – 325. – (Arcus)

105. ФИЛИПОВИЋ, Јелена

Language Policy and Planning in Standard Language Cultures : an Alternative Approach / Jelena Filipović // Jezik u upotrebi. – 121–136. | Rezime

106. ФИЛИПОВИЋ, Јелена

Language Policy and Planning from the Complexity Perspective / Jelena Filipović // Језик и друштво. – 285–302. | Sažetak

107. ФРИДМАН, Виктор

From the Balkans to Bahasa : Comparative Sociolinguistic Perspectives on Southeast Europe and Southeast Asia / Victor A. Friedman // Jezik u upotrebi. – 55–70. | Rezime

108. ХАЈДУ, Доријан

Kognitivna sociolingvistika i mogućnosti povezivanja sa teorijama o modifikaciji govora / Dorijan F. Hajdu // АФФ. – 24, 1 (2012), 299–314. | Summary

109. ШАРИЋ, Зоран*

Poboljšanje kvaliteta govornih snimaka za potrebe forenzičke transkripcije / Zoran Šarić, Slobodan T. Jovičić, Miodrag Đorđević // ПЛ. – 11 (2010), 133–144. | Summary

110. ШИРИНКИНА, Марија

Коммуникация в науке : нормативное и девиантное : лингвистический и социокультурный анализ / Валерия Е. Чернявская. – Москва : Либроком, 2011. – 240. / Мария Андреевна Ширинкина // Стил. – 11 (2012), 457–458. | Приказ

III. Примењена лингвистика

а) Превођење

111. АЛЕКСИЋ, Мариана

О бугарском преводу романа „Петријин венац“ Драгослава Михаиловића / Мариана Алексић // Српска књижевност и језик... – 187–206. | Summary

112. АПОСТОЛОУ, Фонтини

Translating for Public Services in Greece / Fontini Apostolou // Prevodilac. – 31, 3/4 (2012), 91–100. | Сажетак

113. БАБИЋ, Жељка

Превод у служби тумача културе / Жељка Љ. Бабић // Структурне карактеристике... – 601–610. | Summary

114. БИЛБИЈА, Снежана

Однос језика у роману „Мирис кише на Балкану“ у његовом енглеском преводу / Снежана В. Билбија // Наука и идентитет. – 7–16.

115. БОЈОВИЋ, Бранкица

Утицај globalizације на превођење и тумачење / Brankica Bojović // Prevodilac. – 31, 3/4 (2012), 83–90. | Summary

116. БУЉАНОВИЋ, Сандра

О могућностима превођења глаголских времена, члана и рода с мађарског на српски : пример романа Мора Јокаија „Zlatan човек“ / Sandra Buljanović // Савремена проучавања... – 367–378. | Summary

117. ВИНАВЕР, Надежда

О високошколском образовању преводаца / Надежда Винавер // Prevodilac. – 31, 3/4 (2012), 25–33.

118. ВУКЧЕВИЋ, Миодраг

Критеријуми и начини именовања судских преводаца / Миодраг Вукчевић // Prevodilac. – 31, 3/4 (2012), 45–56. | Summary

119. ДАРАБУШ, Кармен

Hermeneutică psiholingvistică : Milorad Pavić, Partea dinlăuntră a vântului / Carmen Dărbuş // Примењена лингвистика данас. – 581–587. | Résumé

120. ДИЦКОВ, Весна

Оцене превода дела хиспаноамеричке књижевности на српском језику / Весна Дицков // НССУВД. – 40, 1 (2011), 533–542. | Resumen

121. ЂЕНОВЕСИ-БОГИЋЕВИЋ, Алесандра

Gašenje etničkog jezika zajednice italijanskog porekla u selu Nova Božurna kod Prokuplja / Alessandra Genovesi-Bogićević // Језик и друштво. – 57–81. | Summary

122. ЂОРИЋ-ФРАНЦУСКИ, Биљана

Преводна књижевност као вид очувања културе једног народа : „Народ који изгуби своје ријечи престаје бити народ“ / Биљана Ђорић-Француски // Савремено друштво... – 243–272. | Summary

123. ЂУКАНОВИЋ, Јован

Nemačko-srpski jezički kontakti / Jovan Đukanović // Prevodilac. – 31, 1/2 (2012), 21–33. | Zusammenfassung

124. БУКАНОВИЋ, Маја

Превођење урбане лексике : на примеру српског и словеначког / Маја Букановић // НССУВД. – 40, 1 (2011), 93–98. | Résumé

125. БУКАНОВИЋ, Маја

Српски преводни еквиваленти словеначких лексема *kar* и *kaj* / Маја Букановић // Српска књижевност и језик... – 64–77. | Povzetek

126. ЂУРИН, Татјана*

Винаверовска јукстапозиција : поетска преводиочева белешка / Татјана Ђурин // ПЛ. – 10 (2009), 311–318. | Résumé

127. ЂУРИЋ, Милош

Kreiranje specijalizovanih glosara i prevođenje stručnih termina / Miloš D. Đurić // Prevodilac. – 31, 3/4 (2012), 101–114. | Summary

128. ЂУРИЋ, Милош

Pravci u studijama prevođenja : nove paradigme ili promjena pogleda? / Meri Snel Hornbi. – Podgorica : Obodsko slovo, 2011. – 217. / Miloš D. Đurić // Prevodilac. – 31, 1/2 (2012), 76–80. | Приказ

129. ЂУРИЋ-ПАУНОВИЋ, Ивана

Nađeno u prevodu : mapiranje sociokulturnog konteksta u nastavi književnosti i prevođenja / Ivana Đurić-Paunović, Zorica Đergović-Joksimović // Примењена лингвистика данас. – 531–538. | Summary

130. ЕКО, Умберто

Kazati gotovo istu stvar : iskustvo prevođenja / Umberto Eko ; prevod Mirela Radosavljević, Aleksandar Levi. – Beograd : Paideia, 2011. – 477. – (Biblioteka Eseji)

131. ИВАНДЕКИЋ, Ана

Poredbe u književnim tekstovima na engleskom jeziku / Ana Ivandekić // Примењена лингвистика данас. – 539–555. | Summary

132. ИВАНОВА, Најда

Slovenski prevodi „Gorskog vijenca“ i translatološki diskurs njihove recepcije / Najda Ivanova // Njegoševi dani 3. - 267–278. | Summary

133. ИЗГАРЈАН, Александра

Analiza prevoda priča afroameričkih autorki objavljenih u Srbiji od 1990. do 2002. godine / Aleksandra Izgarjan // Примењена лингвистика данас. – 557–570. | Summary

134. ЈАЊИЋ, Душан

Језички огледи : огледи и записи о језику струке, првођењу и настави страних језика / Душан А. Јањић. – Лесковац : Д. Јањић, 2012. – 100.

– ЈОВАНОВИЋ, Вера

Глаголи са префиксом *īo-* у светлу теорије сложеног аспекта и њихови преводни еквиваленти у француском језику | Уп. 873.

135. ЈОВАНОВИЋ, Зоран

Kvalitet prevoda u svetlu standarda o prevođenju DIN EN 15038 / Zoran R. Jovanović // Prevodilac. – 31, 3/4 (2012), 57–65. | Summary

136. ЈОВАНОВИЋ, Зоран

Lingua franca u prostoru i vremenu / Zoran R. Jovanović // Prevodilac. – 30, 3/4 (2011), 19–34. | Zusammenfassung

137. ЈОВАНОВИЋ, Зоран

О критици превода / Зоран Р. Јовановић // *Prevodilac*. – 30, 1/2 (2011), 49–77. | Zusammenfassung

138. КАКРИДИС, Јанис

Partikulekao izazov : za prevodioce i izdavače (na primeru srpskoslovenskog prevoda antilatinskih traktata Grigorija Palame i Varlaama Kalabrijskog) / Yannis Kakridis // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 55–65. | Zusammenfassung

139. КАРАВЕСОВИЋ, Дејан

Проблеми књижевног превођења слободног неуправног дискурса са енглеског на српски језик / Дејан М. Каравесовић, Никола М. Бубања // *CJ*. – 17 (2012), 146–160. | Summary

140. КИНЦЛИ, А.

Erfolgreich übersetzen : Entdecken und Beheben von Störquellen / Gyde Hansen. – Tübingen : Narr Francke Attempto. – 310. / А. Künzli // *Prevodilac*. – 30, 3/4 (2011), 78–79. | Приказ

141. КИРФЕЛ, Забине

Превод у новом руху : о најновијем немачком издању „На Дрини ћуприје“ / Sabine Kirfel // *НССУВД*. – 41, 1 (2012), 19–33. | Zusammenfassung

142. КОВАЧЕВИЋ, Живорад

Лаžни пријатељи у енглеском језику : замке дословног превођења / Живорад Ковачевић. – 4. изд. – Београд : Albatros plus, 2011. – 375. – (Posebna izdanja)

143. КОВАЧЕВИЋ, Зорица

Vantekstualni faktori u novijim translatološkim studijama / Zorica Kovačević, Branislav Ivanović // *Prevodilac*. – 31, 3/4 (2012), 34–38. | Summary

– КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Руски језик у теологији : обликовање теолошког текста, техника превођења | Уп. 59.

144. КОСТИЋ, Саво

Translation and Identities Viewed from Different Perspectives / Savo Kostić // *ELLSIIR* 1. – 483–493.

145. КОСТИЋ-ПАХНОГЛУ, Тамара*

Повратни превод : гаранција квалитета или недовољно валидан луксуз / Тамара Костић-Пахноглу // *ПЛ*. – 10 (2009), 319–324. | Summary

146. КРЕЈЧИ, Павел

Хороними *Србија* и *Српска* као транслатолошки проблем : питање чешких еквивалената / Павел Крејчи // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 353–359. | Summary

147. ЛАЗАРЕВИЋ ДИ ЂАКОМО, Персида

Савремено академско проучавање јужнословенских језика и књижевности у Италији / Персида Лазаревић ди Ђакомо // *Савремено друштво...* – 273–297. | Summary

148. ЛАЗОВИЋ, Весна

Srpski proizvodi izgubljeni u prevodu / Vesna Lazović. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2011. – 104.

– ЛАКИЋ, Игор*

Nastava konsektivnog prevođenja na prevodilačkom studiju | Уп. 275.

149. ЛЕОНТОВИЧ, Олга

Услышать то, что не было сказано : передача культурных смыслов в переводном юмористическом дискурсе / Олга А. Леонтович // Стил. – 11 (2012), 113–123. | Summary

150. МАРКОВИЋ, Дејан

Коришћење интернета у преводилачкој пракси / Дејан Марковић // Филологија и универзитет. – 768–776. | Резюме

151. МЕДИЋ, Миле

Дух језика / Миле Медић // Prevodilac. – 31, 1/2 (2012), 14–20.

152. МИЛЧИЋ-РАДОВАНОВИЋ, Александра

Administrativna leksika u prevodima romana Ive Andrića na engleski / Aleksandra Milčić-Radovanović // Савремена проучавања... – 257–263. | Summary

153. МИЋИЋ, Софија

Problems in Translating Modern English Medical Terms into Serbian / Sofija Mičić // EL-LSIIR 1. – 531–542.

– МУТАВЦИЋ, Предраг

O nekim egzistencijalnim glagolskim oblicima u savremenom grčkom i njihovim prevodnim ekvivalentima u srpskom i turskom jeziku | Уп. 1850.

154. ПАРА, Јулија

Is the Translation of Economic Terms a Must? / Iulia Para, Judith Moise // ELLSIIR 1. – 557–565.

155. ПЕЈАНОВИЋ, Ана

Проблеми перевода фразеологизмов с компонентом бог с русског језика на српскиј / Анна Пејанович // Достижения и перспективы... – 150–161.

– ПЕРЕЗ РУИЗ, Леопор

Desipherring Our House Specialties : Translating Suckling Lamb Dishes From Spanish Into English and French | Уп. 1860.

156. ПОПОВИЋ-ПЕЦИЋ, Ана

Prevodenje obeležja posledičnog odnosa u engleskim rečenicama sa veznikom *and* / Ana Popović-Pečić // ФП. – 38, 1/2 (2011), 125–138. | Summary

157. ПРЕВОД у систему компаративних изучавања националне и стране књижевности и културе : међународни тематски зборник радова / ур. Лариса Човић-Раздобудко, Николај Гарбовски. – Приштина ; Косовска Митровица : Филозофски факултет, 2012. – 314 стр.

158. ПУШОЊА, Биљана

Одступања од стандарда у стручним текстовима при превођењу са српског на енглески језик / Биљана Пушоња // Prevodilac. – 31, 3/4 (2012), 66–71. | Summary

159. РАКИЋ, Радомир

Неки теоријски и практични аспекти превођења црквених текстова / Радомир Ракић // Prevodilac. – 31, 1/2 (2012), 57–70.

160. РАКИЋ, Радомир

Превод „Библије“ краља Џемса / протођакон Радомир Ракић // Prevodilac. – 30, 3/4 (2011), 64–73.

161. РАНКОВИЋ, Зоран

Теолошки дискурс енглеског и српског језика : лексичко-семантички и стилистички проблеми превођења / Ивана Кнежевић. – Београд : Православни богословски факултет :

Институт за теолошка истраживања, 2010. – 125. / Зоран Ранковић // Стил. – 10 (2011), 381–383. | Приказ

162. САМАРЦИЈА-ГРЕК, Тајјана

Глаголски прилози садашњи *говорећи* и *одговарајући* у „Новом завјету“ Вука Караџића и њихови еквиваленти у оригиналном тексту и неким француским преводима / Тајјана Самарџија-Грек // НСССУВД. – 40, 1 (2011), 543–556. | Résumé

– **САМАРЦИЋ, Мила**

Brojevi kao sredstvo za iskazivanje neodredenosti u italijanskom i problemi pronalazenja njihovih ekvivalenata u srpskom jeziku | Уп. 1877.

163. СИБИНОВИЋ, Миодраг

Превод и култура данас / Миодраг Сибиновић // Prevodilac. – 31, 3/4 (2012), 15–24. | Summary

164. СОФРОНИЈЕВИЋ, Милорад

Преводилац – најпажљивији читалац / Милорад Софронијевић // Prevodilac. – 31, 1/2 (2012), 106–116.

165. СТАНОЈЕВИЋ, Веран

„Наполеон Бонапарта“ Александра Диме у преводу Љубомира Ненадовића : примљено на V скупу Одељења језика и књижевности од 4. маја 2010. године на основу реферата академика Александра Младеновића и проф. др Верана Станојевића / Ненад Крстић. – Београд : САНУ : Одбор за српски језик у поређењу са другим језицима, 2010. – 210. – (Српски језик у поређењу са другим језицима ; 2) / Веран Станојевић // ЗбМСФЛ. – 54, 1 (2011), 350–353. | Приказ

– **СТАНОЈЕВИЋ, Веран**

О употреби глаголских времена у Ћопићевој причи „Поход на мјесец“ и у њеном преводу на француски | Уп. 1321.

166. СТАНОЈЕВИЋ, Марија

Бењаминов есеј „Задатак преводиоца“ и његова сродност са теоријом језика Вилхелма фон Хумболта : истраживања Крисоле Камбас / Марија Станојевић // Савремена проучавања... – 391–396. | Zusammenfassung

167. СТОЈИЧИЋ, Виолета

Non-Equivalence of Serbian and English Collocations in Literary Translation / Violeta Stojčić // FU. – 10, 2 (2012), 69–78. | Резиме

168. СТОЈИЧИЋ, Виолета

Prevodna ekvivalentnost na nivou leksičkih obrazaca / Violeta Stojčić // Philologia. – 9 (2011), 29–41. | Summary

169. СТОШИЋ, Ивана

Problemi u prevodjenju tehničkih tekstova iz oblasti železničkog saobraćaja / Ivana Stošić // Prevodilac. – 31, 1/2 (2012), 34–56. | Zusammenfassung

170. СУПРУНЧУК, Микита

Русские и сербские наречия *много* и *мало* в „Хазарском словаре“ Милорада Павича / Микита Супрунчук // Достижения и перспективы... – 87–100.

171. ХОДЕЛ, Роберт

О интернационалној рецепцији и преводљивости Драгослава Михаиловића / Роберт Ходел // Творци српског... – 267–275. | Zusammenfassung

172. ЧАВИЋ-ИЛИЋ, Зора

Izazovi prevođenja za film i televiziju / Zora Čavić Ilić // *Prevodilac*. – 30, 3/4 (2011), 120–122.

173. ЧАВИЋ-ИЛИЋ, Зора

Превођење за филм и телевизију / Зора Чавић Илић // *Prevodilac*. – 31, 3/4 (2012), 115–117. | Summary

174. ЧОВИЋ, Лариса

Културолошки аспект проучавања народских језичких идиома : на материјалу превода Чеховљеве новеле „Немирни гост“ на српски језик / Лариса Човић // *НССУВД*. – 40, 1 (2011), 505–515. | Резюме

175. ЧОВИЋ, Лариса*

Межкултурна интертекстуалност в переводе романа В. Пелевина „Generation IT“ на сербский язык / Лариса И. Чович // *ПЛ*. – 10 (2009), 285–299. | Rezime

176. ЧОВИЋ, Лариса

О преводу „Куће на осами“ Иве Андрића на руски језик : фразеолошки ниво / Лариса И. Човић // *НССУВД*. – 41, 1 (2012), 479–488. | Резюме

177. ЧУБРОВИЋ, Биљана

Neki aspekti prevođenja engleskih termina iz oblasti fonetike i fonologije engleskog jezika / Biljana Čubrović // *Prevodilac*. – 31, 3/4 (2012), 72–82. | Summary

178. ШПРИНГЕР, Кристине

The Austrian Situation of Court Interpreters / Christine Springer // *Prevodilac*. – 31, 3/4 (2012), 39–44. | Сажетак

б) Учење страних језика**179. АЈЦАНОВИЋ, Наташа**

О неким типовима вежбања заступљеним у радним свескама из руског језика за основну школу / Наташа Ајцановић // *Достижения и перспективе...* – 254–263.

180. АНЂЕЛКОВИЋ, Сава

Текстови српских песника и драмских писаца од катедре до сцене / Сава Анђелковић // *Српски као страни језик...II*. – 335–341. | Résumé

181. БАБИЋ, Биљана

Rečnik glagola : naučimo srpski 1 i 2 / Biljana Babić. – Novi Sad : Filozofski fakultet, Odsek za srpski jezik i lingvistiku, Centar za srpski jezik kao strani, 2011. – 540.

182. БАБИЋ, Биљана

Rečnik glagola : naučimo srpski 1 i 2 / Biljana Babić. – Novi Sad : Filozofski fakultet, Odsek za srpski jezik i lingvistiku, Centar za srpski jezik kao strani, 2012. – 540.

183. БАБИЋ, Жељка

Identity Perseverance : L1 and L2 Forced Interchangeability / Željka Babić // *ELLSIIR 1*. – 377–386.

184. БАЊАНИН, Љиљана

(Tele)tandem kao instrument u učenju stranih jezika : pilot-projekat : srpski i italijanski / Ljiljana Banjanin, Lorencio Guljelmi // *Српски као страни језик...II*. – 313–334. | Riassunto

185. БАЛТИЋ, Милица

Критеријуми за одабир тв реклама и њихова практична примена у настави страног језика / Милица Балтић // *Примењена лингвистика данас*. – 235–245. | *Riassunto*

186. БАРБИ, Мауриџио

Grammatica serba / Gordana Grubač Allocco. – Milano : Ulrico Hoepli, 2010. – 338. / Maurizio Barbi // ФП. – 38, 1/2 (2011), 223–224. | *Приказ*

187. БАСТА, Јелена

Engleski jezik struke u visokom školstvu / Jelena Basta // *Филологија и универзитет*. – 787–801. | *Summary*

188. БАСТА, Јелена

The Role of the Communicative Approach and Cooperative Learning in Higher Education / Jelena Basta // *FU*. – 9, 2 (2011), 125–143. | *Summary*

189. БИКИЦКИ, Наташа

Višečlani glagoli u literaturi iz oblasti poslovanja na engleskom jeziku / Nataša Bikicki // *Примењена лингвистика данас*. – 407–416. | *Summary*

190. БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора

Онлајн курс српског језика као страног : конципирање и реализација / Исидора Бјелаковић, Јелена Ајдановић // *Српски као страни језик...II*. – 289–296. | *Résumé*

191. БЛАГОЈЕВИЋ, Савка

Značaj strateške kompetencije kod učenja engleskog jezika za akademske potrebe studenata iz srpske govorne sredine / Savka Blagojević // *Филологија и универзитет*. – 721–735. | *Summary*

192. БЛАТЕШИЋ, Александра*

Uпотреба poslovice u nastavi italijanskog jezika / Aleksandra Blatešić // *ПЛ*. – 10 (2009), 300–310. | *Summary*

193. БОБОХИДЗЕ, Нона

Проблеми преподавања руског језика у грузинској аудитории / Нона Гурамовна Бобохидзе // *Достижения и перспективы...* – 230–234.

194. БОДРИЧ, Радмила

Setting Common Standards in Foreign Language Testing : Aligning Serbia with the Rest of the World / Radmila Bodrič, Kristof-Karolj Bodrič // *Philologia*. – 9 (2011), 51–62. | *Summary*

195. БОЖИЋ, Данијела

Енглески за перфекционисте / Борис Хлебџ. – Београд : Завод за уџбенике, 2011. – 159. / Daniela Božić // *Philologia*. – 9 (2011), 153–155. | *Приказ* | Уп. 365.

196. БОНТА, Елена

Linguistic Autobiographies or Making Sense of One`s Language Learning Experience : Case Study / Elena Bonta, Raluca Galiga // *Philologia*. – 9 (2011), 63–71. | *Summary*

197. БРАДИЧИЋ, Ана

Међујезички утјесак у продукцији енглеских приједлога код двојезичких хтваско-талијанских говорника / Ana Bradčić // *Језик и друштво*. – 27–37. | *Summary*

198. БРАЈКОВИЋ, Наталија

Лексика са доминантном културном компонентом, њен појам, функција и значај у настави руског језика / Наталија Брајковић // *ВиО*. – 2 (2011), 75–88.

199. БРАЈКОВИЋ, Наталија

Цель и метод обучения иностранным языкам в современной общеобразовательной школьной системе / Наталиа Брајкович // Достижения и перспективы... – 215–221.

200. ВАСИЉЕВИЋ-СТОКИЋ, Тијана

Problemi ekvivalencije u nastavi prevođenja kao rezultat sociokulturnih razlika između izvornog jezika i jezika cilja / Tijana Đ. Vasiljević-Stokić // Наука и идентитет. – 319–327.

201. ВЕЉКОВИЋ СТАНКОВИЋ, Драгана

Развијање комуникативне и културне компетенције у настави српског језика као страног на примеру говорног чина молбе и употребе глагола *молићи* и *мољаћи* / Драгана Вељковић Станковић // Српски као страни језик...II. – 133–144. | Summary

202. VIRTUELNA interakcija i kolaboracija u nastavi engleskog jezika i književnosti : tematski zbornik radova / prir. Biljana Radić-Bojanić. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2012. – 96.

203. ВРХОВАЦ, Ивоне*

Suvremene smjernice u učenju i poučavanju stranih jezika / Yvonne Vrhovac // ПЛ. – 10 (2009), 145–156. | Résumé

204. ВУЈОВИЋ, Ана

Анализа публике и потреба у настави страног језика струке / Ана Вујовић // Примењена лингвистика данас. – 505–513. | Résumé

205. ВУКАЈЛОВИЋ, Наташа

Међујезички утицај и лексички transfer iz srpskog (L1) i engleskog (L2) u nemački (L3) / Nataša D. Vukajlović // АФФ. – 24, 1 (2012), 251–270. | Zusammenfassung

206. ВУКАЈЛОВИЋ, Наташа

Разлози студената за страх од усменог изражавања на немачком језику / Наташа Вукajловић // Савремена проучавања... – 331–340. | Zusammenfassung

207. ВУКОВИЋ-ВОЈНОВИЋ, Драгана

Low Budget and High Season : Delve into the ‘Vast Ocean’ of Collocations Related to the Language of Tourism / Dragana Vuković-Vojnović // Примењена лингвистика данас. – 397–406. | Rezime

208. ВУЛЕТИЋ, Јулијана

Анализа часова немачког језика у крагујевачким средњим школама са аспекта коректуре грешака / Јулијана Вулетић // Савремена проучавања... – 323–329. | Zusammenfassung

209. ВУЛЕТИЋ, Сања*

Razvoj sposobnosti razumevanja govora i govorenja u nastavi engleskog jezika na ranom uzrastu / Sanja Vuletić // ПЛ. – 11 (2010), 278–288. | Summary

210. ВУЧИНИЋ, Марија

The Asymmetry in Bilingual Lexical Processing of Form Similar Words / Marija Vučinić // FU. – 9, 2 (2011), 115–124. | Summary

211. ВУЧО, Јулијана

Da li ključ otključava sva vrata? / Julijana J. Vučo // АФФ. – 23, 2 (2011), 229–242. | Summary

212. ВУЧО, Јулијана

Криза филолошких студија : ставови студената и наставника о усклађености студијских садржаја, наставе и потреба савременог друштва / Јулијана Ј. Вучо, Оливера М. Дирбаба // Савремено друштво... – 123–139. | Zusammenfassung

213. ГИНИЋ, Јелена

Практикум из методике наставе руског језика / Јелена Гинић, Вучина Раичевић. – Београд : Завод за уџбенике, 2011. – 223.

214. ГЛУШАЦ, Татјана

Peer Coaching as a Form of Professional Development : Pros and Cons / Tatjana Glušac // ELLSIIR 1. – 437–445.

– ГОЛУБОВИЋ, Ана

Русская диаспора в Сербии в зеркале учебников и пособий по русскому языку : выставка | Уп. 1931.

215. ГОЉАК, Светлана

Међузјезикова интерференција и учење сочиненију-описанију : на материјале руског и српског језика / Светлана Гољак // Достижения и перспективе... – 222–229.

216. ГРУБОР, Јелена

How to EFL Teachers Feel About Touching Wood or Knocking on Wood? : Attitudes and Choice of British/American English / Jelena Grubor, Darko Hinić, Jelena Petrović-Desnica // ELLSIIR 1. – 447–456.

217. ГУЉЕЛМИ, Лоренцо*

Il fumetto nell'insegnamento della lingua italiana LS/L2. Analisi dei linguaggi e proposte didattiche / Lorenzo Guglielmi // ПЛ. – 11 (2010), 44–60. | Резиме

218. ДАЛОИСО, Микеле

Avvicinare i bambini in età prescolare ad una lingua straniera : aspetti teorici e metodologici / Michele Daloiso, Luciana Favaro // ПЛ. – 12 (2011), 82–91. | Резиме

219. ДЕЛИЈА, Шпреса

European Language Portfolio a Big Challenge in Autonomous Learning at the University / Shpresa Delija // Ријећ. - 5 (2011), 77-89. | Резиме

220. ДЕШИЋ, Милорад

Српски језик као страни у БХС контексту / Милорад Дешић // Српски као страни језик...II. – 187–195. | Резиме

221. ДИМИТРИЈЕВИЋ, Марга

Three Contexts for the Use of the Definite Article in the Case of Serbian L1/English L2 Speakers / Marta Dimitrijević // Примењена лингвистика данас. – 45–60. | Резиме

222. ДИМИТРИЈЕВИЋ-САВИЋ, Јована

Attrition of L1 Collocational Knowledge: Some Evidence From Serbian L2 Users of English / Jovana Dimitrijević Savić // ЗбМСФЛ. – 55, 1 (2012), 265–278. | Резиме

223. ДИМИТРИЈЕВИЋ-САВИЋ, Јована

Interpreting Personal Pronouns in English and in Serbian : a Comparison / Jovana Dimitrijević-Savić, Marta Dimitrijević // ELLSIIR 1. – 415–426.

224. ДИМИТРИЈЕВИЋ-САВИЋ, Јована

Cognate Suffixes : (False) Friends to the Acquisition of Productive Knowledge of English Derivational Morphology in Serbian EFL Learners / Jovana Dimitrijević-Savić, Jelena Danilović // ELLSIIR 1. – 427–436.

225. ДИМИТРИЈЕВИЋ-САВИЋ, Јована*

The Robustness of the Facilitative Effect in the Productive Derivational Knowledge of L2 Learners of English / Jovana Dimitrijević-Savić, Jelena Danilović // ПЛ. – 1 (2010), 289–298. | Резиме

226. ДИНИЋ, Тања*

Акциони поступак у теорији и пракси / Тања Динић // ПЛ. – 11 (2010), 270–277. | Summary

227. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Лингвокултуролошки приступ у настави српског језика као страног / Рајна Драгићевић // Српски као страни језик...II. – 81–93. | Summary

228. ДРАГОЕСКУ, Алина-Андреа

The Language of Political Correctness in Business English / Alina-Andreea Dragoescu // Примењена лингвистика данас. – 353–362. | Rezumat

229. ДРАЖИЋ, Јасмина

Лексички приступ учењу страног језика / Јасмина Дражић, Јелена Ајџановић // Српски као страни језик...II. – 29–37. | Summary

230. ДУРБАБА, Оливера

Билингвизам : предуслови, класификација и појавни облици / Оливера Дурбаба // СЈ. – 16 (2011), 589–600. | Zusammenfassung

231. ДУРБАБА, Оливера

Теорија и пракса учења и наставе страних језика / Оливера Дурбаба. – Београд : Завод за уџбенике, 2011. – 258.

– ЂАПА-ИВЕТИЋ, Вукосава

Деятельность Кирилла Владимировича Свинарского в создании учебников русского языка для сербов | Уп. 1963.

232. ЂОРЂЕВИЋ, Ангелина

Учење српског као страног језика у француској школи у Београду за децу од 6 до 11 година / Ангелина Ђорђевић // Српски као страни језик...II. – 163–168. | Résumé

233. ЂОРЂЕВИЋ, Јасмина

Nastava engleskog jezika danas : digitalizovani prostor ili sajber-učionica / Jasmina Đorđević // Virtuelna interakcija... – 53–67. | Summary

234. ЂУКАНОВИЋ, Јован

Wörterbuch zur Verbalenz Deutsch–Bosnisch/Kroatisch/Serbisch / Miloje Đorđević, Ulrich Engel. – München : Iudicium Verlag, 2009. – 686. / Jovan Đukanović // Prevodilac. – 30, 1/2 (2011), 97–101. | Приказ

235. ЂУКАНОВИЋ, Маја

Достигнућа у настави словеначког језика као страног / Маја Ђукановић, Борко Ковачевић // Српски као страни језик...II. – 343–349. | Summary

236. ЂУРИЋ, Милош

Aspects of Summarisation in the Discourse of Electrical Engineering / Miloš D. Đurić // Примењена лингвистика данас. – 383–386. | Rezime

237. ЗОРИЦА, Ивана

Мотивација студената економског и туристичког усмерења за учење страног језика / Ивана Зорица // Примењена лингвистика данас. – 375–382. | Resümee

238. ЗВЕКИЋ-ДУШАНОВИЋ, Душанка

Граматичко-лексичке карактеристике текста и степен његове разумљивости у српском језику као нематерњем / Душанка Звекић-Душановић // НССУВД. – 40, 1 (2011), 439–450. | Summary

239. ЗВЕКИЋ-ДУШАНОВИЋ, Душанка

Уџбеници за српски као нематерњи језик у основној школи / Душанка Звекић-Душановић // Српски као страни језик...II. – 153–162. | Summary

240. ИВАНОВА, Ирина

Лингвокултуролошки коментар књижевног дела у настави српског језика и књижевности / Ирина Иванова // Српски као страни језик...II. – 113–122. | Резюме

241. ИГЊАЧЕВИЋ, Анђелка

Image, Identity, Reality : of ESP / Anđelka Ignjačević // ELLSIIR 1. – 457–469.

242. ИГЊАЧЕВИЋ, Анђелка

Страни језик у функцији струке : настава и учење / Анђелка Игњачевић. – Београд : Филозофски факултет, 2012. – 171.

243. ИГЊАЧЕВИЋ, Анђелка

Strani jezici i univerzitet : strategije i nedoumice / Anđelka Ignjačević // Филологија и универзитет. – 693–706. | Summary

244. ИЛИЋ-МАРКОВИЋ, Гордана

Употреба савремених технологија у настави страног језика : електронска платформа „Нема проблема“ / Гордана Илић Марковић // Српски као страни језик...II. – 365–380. | Zusammenfassung

245. ЈАКОВЉЕВИЋ, Бојана

Auditory Perception of Serbian and English Voiceless Stops by Serbian Speakers and Interference / Bojana M. Jakovljević // ЗБЈКФФ. – 1 (2011), 47–55. | Résumé

– ЈАЊИЋ, Душан

Језички огледи : огледи и записи о језику струке, превођењу и настави страних језика | Уп. 134.

246. ЈАМАСАКИ, Кајоко

Српски као страни језик у Јапану / Кајоко Јамасаки // Српски као страни језик...II. – 253–265. | Summary

247. ЈЕЛИЋ-КУБУРИДУ, Марица

Српски језик у Грчкој / Марица Јелић-Кубуриду // Српски као страни језик...II. – 305–311. | Summary

248. ЈЕРОТИЈЕВИЋ, Даница

Предлози наставника за превод енглеских фразних глагола са партикулом *off* / Даница Јеротијевић // Савремена проучавања... – 351–365. | Summary

249. ЈОВАНОВ, Наташа

Interferencija grčkog kao L1 u srpski kao L2 / Nataša Jovanov // Српски као страни језик...II. – 381–393. | Summary

250. ЈОВАНОВИЋ, Ана

Идеологије образовања и рецепција страних језика / Ана С. Јовановић // Савремено друштво... – 141–154. | Summary

251. ЈОВАНОВИЋ, Весна

Ефикасност изабраних метода у практичној настави српског језика : на основу предавања студентима Шлезијског универзитета / Весна Јовановић // Српски као страни језик...II. – 179–185. | Summary

252. ЈОВОВИЋ, Предраг

Tehnike za razvijanje interaktivnih vještina u nastavi italijanskog jezika / Predrag Jovović // ВиО. - 1 (2012), 135-154.

253. КАВАЛИЈЕРЕ, Салваторе

Learning Italian Through Literature / Salvatore Cavaliere // Филологија и универзитет. – 659–667. | Резиме

254. КАПАСО, Данило

Nova metodologija obogaćivanja rječnika u nastavi italijanskog jezika upotrebom *tavole parolibre* Pine Masnate / Danilo Capasso // Филологија и универзитет. – 736–754. | Riassunto

255. КАРАСИЊСКИ, Артур

Српски језик на Универзитету Никола Коперник у Торунју / Артур Карасињски, Ирена Савицка // Српски као страни језик...II. – 217–228. | Summary

256. КАРДАЛЕСКА, Љубица

Difficulties of L2 Learners with the Present Perfect Tense (Simple and Continuous) in English / Ljubica Kardaleska // Примењена лингвистика данас. – 269–283. | Резиме

257. КАРДАЛЕСКА, Љубица

Continuity in Foreign Language Education / Ljubica Kardaleska // Филологија и универзитет. – 802–809. | Резиме

258. КОВАЧЕВИЋ, Дарко*

When Should Nominal Compounds be Avoided in Technical English? / Darko Kovačević // ПЛ. – 11 (2010), 190–202. | Резиме

259. КОВЕЧЕШ, Золтан

Idioms, Metaphors, and Motivation in Foreign Language Teaching / Zoltán Kövecses // Језик у употреби. – 253–268. | Резиме

260. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Вклад представителей русской диаспоры в практику составления учебников по русскому языку для сербской аудитории / Ксения Кончаревич // Русская диаспора... – 255–265.

261. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија*

Конфронтациона анализа у настави језика : организациони принципи и конструкцијска решења / Ксенија Кончаревич // ПЛ. – 11 (2010), 7–14. | Резиме

262. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Примена модела лингвокултуролошког поља у настави српског као инословенског језика : на материјалу поља *јуродични и родбински односи* / Ксенија Кончаревич // Српски као страни језик...II. – 57–66. | Резиме

263. КОСТИЋ-ТОМОВИЋ, Јелена

Језик струке : теорија и пракса : зборник радова / ур. Јулијана Вучо, Анђелка Игњачевић, Милица Мирић. – Београд : Универзитет, 2009. – 740. / Jelena Kostić-Tomović // Prevodilac. – 30, 1/2 (2011), 90–96. | Приказ

264. КОСТРАТОВИЋ, Дивна

Комуникативни приступ настави српског као страног језика са млађим узрастима и дидактичка средства у настави / Дивна Костратовић // Српски као страни језик...II. – 169–177. | Summary

265. КРАЈИШНИК, Весна

Концепција онлајн курса српског као страног језика / Весна Р. Крајишник, Весна Ј. Ломпар // НССУВД. – 41, 3 (2012), 167–176. | Summary

266. КРАЈИШНИК, Весна

Лексички аспекти у српском као страном језику / Весна Крајишник // Српски као страни језик...II. – 123–131. | Summary

267. КРАЈИШНИК, Весна

Проблеми у настави везника и везничких конструкција / Весна Крајишник // СЈ. – 16 (2011), 627–636. | Summary

268. КРАЈИШНИК, Весна

Рјечник у настави српског као страног језика / Весна Р. Крајишник // АФФ. – 23, 2 (2011), 245–258. | Summary

269. КРИЖАН, Агата*

The Contribution of Appraisals to the Development of Critical Thinking in Teaching English as a Foreign Language / Agata Križan // ПЛ. – 11 (2010), 299–310. | Rezime

270. КРИМЕР-ГАБОВИЋ, Сања

Translation into Serbian of English Collocations Expressing the Colour *White* / Sanja Kri-mer-Gabović // ELLSIIR 1. – 133–142.

271. КРСТИЋ, Катарина

Невербална комуникација у настави шпанског језика / Катарина Крстић // Савремена проучавања... – 379–389. | Summary

272. КУКИЋ, Тијана

Izostavljanje određenog člana kod učenika italijanskog jezika kao stranog čiji je maternji jezik srpski / Tijana Kukić // Савремена проучавања... – 341–349. | Riassunto

273. ЛАЗОВИЋ, Весна

Blog kao moderna oglasna tabla u nastavi engleskog jezika / Vesna Lazović // Virtuelna interakcija... – 37–51. | Summary

274. ЛАЗОВИЋ, Весна

The Potential of Blogging in Language Teaching / Vesna Lazović // ПЛ. – 12 (2011), 113–121. | Rezime

275. ЛАКИЋ, Игор*

Nastava konsekutivnog prevodenja na prevodilačkom studiju / Igor Lakić // ПЛ. – 11 (2010), 35–43. | Summary

276. ЛОМПАР, Весна

Род именица и тип дефлекције у настави српског језика као страног / Весна Ломпар // Српски као страни језик...II. – 19–27. | Summary

277. ЛУКИЋ, Драгана

Razvijanje veštine govora u nastavi engleskog jezika u osnovnim i srednjim školama / Dragana Lukić. – Banja Luka : Visoka škola Komunikološki koledž u Banjaluci Kapa Fi, 2011. – 217. – (Edicija Lingvistika)

278. МАКАРОВА, Викторија

Комбиниrowание суггестопедии и традиционных методик в преподавании русского языка как иностранного носителям литовского языка : начальный уровень для нефилологов / Виктория Макарова // Русская диаспора... – 304–309.

279. МАЛЧИЋ, Дејан

Film kao nastavno sredstvo / Dejan Malčić // Филологија и универзитет. – 755–767. | Summary

280. МАРИНКОВИЋ, Небојша

Однос граматичке и комуникативне компетенције у нивоима Б1 и Б2 / Небојша Маринковић // Српски као страни језик...II. – 145–151. | Summary

281. МАРИНКОВИЋ, Небојша

Учење на даљину и усвајање српског као страног језика / Небојша В. Маринковић // НССУВД. – 41, 3 (2012), 177–183. | Summary

282. МАРКОВИЋ, Вук

Teaching English for Medical Purposes to Foreign Students / Vuk Marković // Филологија и универзитет. – 688–692. | Резиме

283. МАРКОВИЋ, Љиљана*

Социолингвистички аспекти наставе основних образаца комуницирања на јапанском језику / Љиљана Марковић, Дивна Тричковић // ПЛ. – 10 (2009), 72–83. | Summary

284. МАРКОВИЋ, Маја

Неки аспекти примене теорије вишеструких интелигенција на учење енглеског као страног језика у основној школи / Маја Марковић // Савремена проучавања... – 453–462. | Summary

285. МАРКОВИЋ, Маја

Prozodijski transfer u učenju stranog jezika : temporalne karakteristike / Маја Marković // ЗБМСФЛ. – 54, 2 (2011), 135–146. | Summary

286. МАРКОШ, Марин

Kultura i učenje stranih jezika / Marin Markoš // Philologia. – 10 (2012), 101–110. | Summary

287. МАРТИНОВИЋ, Ивана

Problemska nastava : implementacija u nastavi stranog jezika / Ivana Martinović // Примењена лингвистика данас. – 203–218. | Summary

288. МАТИЈАШЕВИЋ, Јелка

Учебник „Руски у 100 лекција“ (автори: Лидија Шпис и Босилка Гавела) в изученији руског језика в Србији / Јелка Матијашевич // Русская диаспора... – 266–277.

289. МАТИЋ, Јелена

Oral Presentations as a Learning Tool / Jelena Matić, Bojana Kalanj // ELLSPIR 1. – 509–519.

290. МАТИЋ, Маријана

The Motives of Learning English of Elementary School Students in Serbia / Маријана Д. Матић // СЈ. – 17 (2012), 577–584. | Резиме

291. МЕРТЕЉ, Дарја*

Insegnare i tempi verbali italiani in frasi complesse ai principianti sloveni in italiano come lingua straniera / Darja Mertelj // ПЛ. – 11 (2010), 61–80. | Резиме

292. МЕРТЕЉ, Дарја

Some Aspects and Case Studies about Teaching Italian Complex-Clause Syntax to Slovenian Learners / Darja Mertelj // Примењена лингвистика данас. – 247–268. | Riassunto

293. МИЛАНОВИЋ, Милан

The Construct of Reading and Its Operationalization in the Internet-Based Test of English as a Foreign Language / Milan Milanović // Philologia. – 9 (2011), 73–82. | Summary

294. МИЛЕНКОВИЋ, Бранка

Елементи комуникативне компетенције у писаном дискурсу студената на матерњем и страном језику / Бранка Ј. Миленковић // Структурне карактеристике... – 489–500. | Summary

295. МИЛЕТИЋ, Катарина

Модул француски пословни језик : значај комуникативне/интеркултурне компетенције / Катарина Мелић // СЈ. – 16 (2011), 419–429. | Summary

296. МИЛИЧЕВИЋ, Маја

Продуктивност повратног и узајамно-повратног *се* : импликације за наставу српског језика као страног / Маја Миличевић // Српски као страни језик...II. – 39–56. | Summary

297. МИЛОЈКОВИЋ, Марија

The Role of Teaching in Vocabulary Acquisition / Marija Milojković // ELLSIIR 1. – 543–555.

298. МИТКОВСКА, Лилјана

A Cognitively-Based Approach to Grammar Teaching : the Case of *Get+Past Participle* Constructions / Liljana Mitkovska, Eleni Bužarovska // ELLSIIR 1. – 387–399.

299. МИХАЈЛОВИЋ, Јелена

О месту и улози комуникативне функције језика у настави руског језика за туризмологе / Јелена Михајловић // Достижения и перспективе... – 235–244.

300. МИХОЊСКА-СТАДНИК, Ана

Some Controversial Issues in Second Language Processing Theory : Myths and Realities / Anna Michońska-Stadnik // ELLSIIR 1. – 521–530.

301. МИЋИЋ, Софија

The English Language Curriculum for Doctoral Students of Medical Sciences / Sofija Mičić // Примењена лингвистика данас. – 457–467. | Резиме

302. МИШИЋ-ИЛИЋ, Биљана

Try it! : Using Information and Communication Tehnology in an English Classroom / Biljana Mišić Ilić, Ljiljana Mihailović. – Niš : Filozofski fakultet Univerziteta, 2012. – 207. – (Element)

303. МИШИЋ-ИЛИЋ, Биљана

Učenje jezika uz pomoć računara kao novi akademski predmet / Biljana Mišić-Ilić, Ljiljana Mihajlović // Примењена лингвистика данас. – 469–485. | Summary

304. МИШКОВИЋ-ЛУКОВИЋ, Мирјана

That's not What I Said! : eksplicitno-implicitna kontroverza u nastavi pragmatike engleskog jezika / Mirjana Mišković-Luković // Примењена лингвистика данас. – 165–191. | Summary

305. МОКАДАМ, Ахмед Сафар

Persijski jezik. 1. Osnove persijskog jezika / Ahmad Saffar Moqaddam. – Beograd : Kulturni centar pri Ambasadi Islamske Republike Irana : Savet za unapređenje i razvoj persijskog jezika i književnosti, 2011. – 1 knj. (razl. pag.)

306. МОСКОВЉЕВИЋ-ПОПОВИЋ, Јасмина

Razvoj sposobnosti za samoprocenu razumevanja teksta (1) / Jasmina D. Moskovljević-Popović, Dijana Lj. Plut // АФФ. – 23, 2 (2011), 297–309. | Summary

307. МРКАЉ, Зона

Разумевање прочитаног / Зона Мркаљ // Српски као страни језик...II. – 7–18. | Summary

308. МУТАВЏИЋ, Предраг

Learning Lesser Used Languages as an Approach to Strengthening Intercultural Communication between the Balkans and the EU / Predrag J. Mutavdžić, Vojkan B. Stojičić // АФФ. – 23, 2 (2011), 283–295. | Sažetak

309. НЕСТОРОВИЋ, Зорица

Садржаји усмене књижевности у настави српског као страног језика : методички примери / Зорица Несторовић // Српски као страни језик...II. – 95–111. | Summary

310. НИКОЛИЋ, Мелина

A Pragmatic Framework for the ESP Vocabulary Acquisition / Melina Nikolić // Примењена лингвистика данас. – 363–373. | Резиме

311. НОВАКОВ, Предраг

Studije anglistike u reformisanoj univerzitetskoj nastavi / Predrag Novakov // Филологија и универзитет. – 630–650. | Summary

312. ПАПРИЋ, Маријана

Примена матерњег (српског) језика на наставном часу страног (руског) језика : ставови наставника / Маријана Папрић // Достижения и перспективе... – 245–253.

313. ПЕТКОВИЋ, Александра

Учење страних језика и мотивација / Александра Петковић. – Београд : Задужбина Андрејевић, 2011. – 75. – (Initium ; 21)

314. ПИЛИПОВИЋ, Весна

Dugoročnost efekata savremenog pristupa obradi gramatičke građe / Vesna Pilipović // Примењена лингвистика данас. – 193–202. | Summary

315. ПИРШЛ, Даница

Kompetitivnost studenata i savremeni univerzitet / Danica Piršl // Филологија и универзитет. – 651–658. | Summary

316. ПЛЕШКОВИЋ, Маша

Мотивација студената Љубљанског универзитета за студије јужнословенских језика / Маша Плешковић // Српски као страни језик...II. – 229–238. | Summary

317. ПОЖГАЈ-ХАЦИ, Весна

Srpski u Sloveniji : novo stoljeće, nove mogućnosti / Vesna Požgaj Hadži, Tatjana Balažić Bulc // Српски као страни језик...II. – 205–215. | Summary

318. ПОЛОВИНА, Нина

Пројектна настава као дидактички принцип у настави страног језика / Nina Polovina // Примењена лингвистика данас. – 487–498. | Zusammenfassung

319. ПОПОВИЋ, Вирђинија

Антонимија : помоћ у учењу румунског језика као страног / Вирђинија Поповић // Примењена лингвистика данас. – 293–304. | Résumé

320. ПРИМЕЊЕНА лингвистика данас : између теорије и праксе : зборник радова са Трећег конгреса Примењена лингвистика данас : између теорије и праксе, одржаног 29. 11 – 1. 12. 2009. у Новом Саду / прир. Душанка Точанац, Снежана Гудурић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2011. – 587.

321. РАДЕНКОВИЋ-ШОШИЋ, Бојана

Uloga instrumentalne motivacije u učenju stranog jezika struke / Bojana Radenković, Slavica Mitić-Paolillo, Nevena Stajković // Примењена лингвистика данас. – 417–424. | Riassunto

322. РАДЕНКОВИЋ-ШОШИЋ, Бојана

Uloga prevođenja u nastavi stručnog jezika / Bojana Radenković-Šošić, Jelena Božović // Савремена проучавања... – 469–474. | Riassunto

323. РАДИЋ-БОЈАНИЋ, Биљана

Virtuelna kolaboracija među studentima / Biljana Radić-Bojanić // Virtuelna interakcija... – 23–35. | Summary

324. РАДИЋ-БОЈАНИЋ, Биљана

Uloga maternjeg jezika u razumevanju metaforičkog vokabulara engleskog jezika kao stranog / Biljana Radić-Bojanić // Филологија и универзитет. – 707–717. | Summary

325. РАДУСИН-БАРДИЋ, Наташа

Синтаксичке структуре упитних реченица у различитим језичким нивоима француског језика / Наташа Радусин-Бардић // Примењена лингвистика данас. – 317–329. | Résumé – РАИЧЕВИЋ, Вучина

Речник лингводидактичке терминологије | Уп. 1732.

326. РЕДЛИ, Јелена

Употреба аутентичних песама у настави српског језика као страног / Јелена Редли // Примењена лингвистика данас. – 305–316. | Summary

327. РУНИЋ, Марија

Језичке структуре и нивоји заједничког европског оквира / Марија Рунчић // ПЛ. – 12 (2011), 92–99. | Summary

328. САВОВА, Димка

Функционални приступ у настави лексике српског језика за бугарске студенте / Димка Савова // Српски као страни језик...II. – 239–251. | Резюме

329. СЕРАЂОТО, Грацијано*

L'apprendimento integrato di lingua e contenuti (CLIL) e le microlingue : punti di contatto e differenze / Graziano Serragiotto // ПЛ. – 10 (2009), 137–144. | Rezime

330. СИЛАШКИ, Надежда

Adding Colour to the Teaching of English : Figurative Uses of Colours in Business-Related Vocabulary / Nadežda Silaški // ПЛ. – 12 (2011), 186–197. | Rezime

331. СИЛАШКИ, Надежда

Engleski jezik kao preduslov za укључење економиста у међународне научне и стручне токове / Nadežda Silaški, Tatjana Đurović // Филологија и универзитет. – 606–616. | Summary

332. СИЛАШКИ, Надежда

Mudl kao platforma за учење енглеског језика струке / Nadežda Silaški // Virtuelna interakcija... – 69–84. | Summary

333. СИМОВИЋ, Весна

Igra u nastavi/učenju stranog jezika / Vesna Simović // Филологија и универзитет. – 678–687. | Summary

334. СИНАДИНОВИЋ, Данка

Улога различитих компонената мотивације у учењу енглеског као страног језика код одраслих / Данка Синадиновић // Савремена проучавања... – 407–420. | Summary

335. СМОЛОВСКАЈА, Евгенија

Описателне предикате в официјално-деловом стиле речи : фрагмент работы над темой *обсуждение условий поставки товара* в сербской аудитории / Евгения Андреевна Смолоская // Достижения и перспективы... – 264–270.

336. СОКОЛОВА, Наталија

Language Competence of a Foreign Language Teacher : a Step Towards Definition / Nataliya Sokolova // Philologia. – 10 (2012), 89–99. | Summary

337. СОРЕСКУ-МАРИНКОВИЋ, Анемарие

Serbian Language Acquisition in Communist Romania / Annemarie Sorescu Marinković // *Balcanica*. – 41 (2011), 7–31.

338. СОРЕСКУ-МАРИНКОВИЋ, Анемарие

Usvajanje trećeg jezika u specifičnom istorijskom kontekstu : srpski u Temišvaru / Annemarie Sorescu-Marinković // *Језик и друштво*. – 39–55. | Summary

339. СРПСКИ као страни језик у теорији и пракси II : тематски зборник / ур. Весна Крајишник. – Београд : Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, 2011. – 397.

340. СТАНОЈЕВИЋ, Драган

Настава језика на високошколским струковним студијама и високошколским установама / Драган Станојевић // *Филологија и универзитет*. – 777–786. | Résumé

341. СТАНЧЕВА, Мављуха

Соотечественици Русије у Бугарии и поддршка руског језика и руског културе среди деце / Мављуха Станчева // *Руска диаспора...* – 310–313.

342. СТЕБЛИНА-РУДЈАКОВА, Лесја

Граматике и речници у настави српског језика на Кијевском универзитету „Тарас Шевченко“ / Лесја Стеблина-Рудјакова // *НССУВД*. – 41, 1 (2012), 529–536. | Резюме

343. СТЕФАНОВИЋ, Сандра

Анализа грешака у усменим презентацијама ученика средњих школа / Сандра Стефановић // *Примењена лингвистика данас*. – 219–234. | Summary

344. СТИКИЋ, Биљана

Usvajanje stranog jezika u specifičnom kontekstu : francuski jezik i Srbi u Prvom svetskom ratu / Biljana Stikić. – Novi Sad : Akademska knjiga, 2012. – 232. – (Naučna misao ; 25)

345. СТОЈИЧИЋ, Војкан

Мотивација грчких студената за учење савременог српског као страног језика / Војкан Стојичић, Предраг Мутавић // *Српски као страни језик...II*. – 268–279. | Резюме

346. СТОЈИЧИЋ, Војкан*

Нови приступ настави савременог грчког језика / Војкан Стојичић // *ПЛ*. – 11 (2010), 311–320. | Rezime

347. СТОЈКОВИЋ, Марија

Evaluacija udžbenika u nastavi engleskog jezika za posebne svrhe na univerzitetskom nivou / Marija Stojković // *Филологија и универзитет*. – 810–826. | Summary

348. СТОЈКОВИЋ, Миљана

Clickers : значај и могућности примене у настави енглеског језика / Миљана Стојковић // *Савремена проучавања...* – 475–480. | Summary

349. СУБОТИЋ, Љиљана

Информатичко-програмска решења за конципирање онлајн курса српског језика / Љиљана Суботић, Јасмина Дражић // *Српски као страни језик...II*. – 297–303. | Summary

350. СУБОТИЋ, Љиљана

Hook Up! : платформа за учење страних језика / Љиљана Суботић, Исидора Бјелаковић // *Српски као страни језик...II*. – 281–287. | Résumé

351. СУЗИЋ, Радмила

Веза између мотивације за учењем енглеског језика и језичке анксиозности / Радмила Сузић, Тијана Дабић // *Савремена проучавања...* – 431–442. | Summary

352. ТАСЕВСКА, Весна

The Importance of Individualized Approach in the ESP Classroom / Vesna Tasevska // Филологија и универзитет. – 668–677. | Summary

353. ТИРОВА, Зузана

Настава словачког језика као матерњег у вишим разредима основне школе / Зузана Тирова // Примењена лингвистика данас. – 499–504. | Summary

354. ТОЈОТА, Јуниши*

Gramatička orijentacija : fundamentalne jezičke razlike i njihov uticaj na učenje / Juniči Toyota // ПЛ. – 10 (2009), 84–92. | Summary

355. ТОМА, Пол-Луј

Нова граматика српског језика за франкофоне са посебним освртом на термилошке проблеме / Paul-Louis Thomas // НССУВД. – 41, 1 (2012), 45–51. | Résumé

356. ТОПАЛОВ, Јагода

Virtuelna kolaboracija u nastavi engleskog jezika / Jagoda Topalov, Viktorija Krombholz // Virtuelna interakcija... – 9–22. | Summary

357. ТОПАЛОВ, Јагода*

Kognitivni i afektivni faktori u nastavi stranog jezika / Jagoda Topalov, Biljana Radić-Bojanić // ПЛ. – 11 (2010), 27–34. | Summary

358. ТОПАЛОВ, Јагода

Motivacija u nastavi stranog jezika / Jagoda Topalov. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2011. – 95.

359. ЋИРКОВИЋ-МИЛАДИНОВИЋ, Ивана

Афективни аспекти учења енглеског језика као страног / Ивана Ћирковић-Миладиновић // Савремена проучавања... – 421–430. | Summary

360. УЛАНСКА, Татјана

Културата и хуморот во наставата по англиски како странски јазик / Татјана Уланска, Снежана // Примењена лингвистика данас. – 285–292. | Summary

361. УСКОКОВИЋ, Будимка

Мотивација за учење немачког језика изван оквира обавезног школовања / Будимка Ускоковић // Савремена проучавања... – 311–321. | Zusammenfassung

362. ФИЛИПОВИЋ, Јелена

Српски као језик образовања у образовању етнолингвистичких мањина у Србији / Јелена Филиповић // Српски као страни језик...II. – 351–364. | Summary

363. ФИЛОЛОГИЈА и универзитет : тематски зборник радова / ур. Б. Димитријевић. – Ниш : Филозофски факултет, 2012. – 1008. – (Наука и савремени универзитет ; 1)

364. ХЕМПКИН, Кирстен*

Intercultural Competence in the Slovene Classroom: What does it mean to be Slovene? / Kirsten Hempkin // ПЛ. – 11 (2010), 15–26. | Summary

365. ХЛЕБЕЦ, Борис

Енглески за перфекционисте / Борис Хлебец. – Београд : Завод за уџбенике, 2011. – 159. | Уп. 195.

366. ХОРЊАК, Соња

Фактор мотивације у процесу усвајања страних језика / Соња Хорњак // Савремена проучавања... – 443–452. | Summary

367. ХОЦИЋ-ЈЕЈНА, Амра

Uticaj medija na razvoj sintaksičkih struktura u pisanju engleskog kao stranog jezika / Amra Hodžić-Jejna. – Novi Pazar : El-Kelimeh, 2011. – 229.

368. ЦЕКОВИЋ-РАКОЊАЦ, Невена

Difficoltà di apprendimento dei tempi e modi verbali dell'italiano l2 da parte degli apprendenti serbofoni / Nevena Ceković-Rakonjac // Philologia. – 10 (2012), 1–11. | Riassunto

369. ЦЕКОВИЋ-РАКОЊАЦ, Невена

Difficoltà di apprendimento dell'italiano L2 da parte dello studente serbo : livello fonetico / Nevena Ceković-Rakonjac // ФП. – 38, 1/2 (2011), 139–149. | Резиме

370. ЦИДИЛКО, Весна

О концепту наставе српског језика и књижевности у Немачкој / Весна Цидилко // Српски као страни језик...II. – 197–203. | Zusammenfassung

371. ЧИГОЈА, Бранкица

О једном двојезичном буквару, чувару ћирилице и српске културне традиције / Бранкица Чигоја // Српски као страни језик...II. – 67–80. | Summary

372. ЧОРБИЋ, Ивана

Image, Reality and Standard Language / Ivana Čorbić // ELLSIIR 1. – 401–414.

373. ЦУНИЋ, Јована

The Use of Mitigating Devices in Requests by Serbian Efl Learners / Jovana Džunić, Bran-kica Ćirić, Sanja Jovanović // Philologia. – 10 (2012), 39–47. | Summary

374. ШИМОЊИ-ЧЕРНАК, Руженка

Адаптација на други наставни језик у средњој школи са аспекта ученика и наставника / Руженка Шимоњи-Чернак // ПЛ. – 12 (2011), 100–112. | Summary

375. ШОТРА, Татјана

Стратегије интерактивног читања на страном језику / Татјана Љ. Шотра // АФФ. – 23, 2 (2011), 259–281. | Résumé

в) Контрастивна и компаративна проучавања језика**376. АДАМОВИЋ, Мирјана**

Просторна значења придева *верхний/горњи – нижний/доњи* у руском и српском језику / Мирјана Адамовић // Достижения и перспективе... – 205–213.

377. АЈКУТ, Ксенија

Kontrastiranje turskog i srpskog jezika / Ksenija Aukut. – Lapovo : Kolor pres, 2011. – 201.

378. АКСИЋ, Катарина

Семантичка категоризација глагола са префиксом *раз-* и њихови енглески еквиваленти / Катарина Аксић // Савремена проучавања... – 481–491. | Summary

379. АЛЕКСИЋ, Мариана

Устаљена поређења са зоонимом као компаративном компонентом : на материјалу српског и бугарског језика / Мариана З. Алексић // НССУВД. – 41, 1 (2012), 489–497. | Summary

380. АНДРИЋ, Едита

Деминутив у мађарском и српском језику / Едита Андрић // ЗБЈКФФ. – 1 (2011), 11–26. | Summary

381. АНДРИЋ, Едита

Деривациони облици речи *nyelv/језик* у мађарском и српском језику / Едита Андрић // Лексикологија... – 339–350. | Summary

382. АНДРИЋ, Едита*

Glagolski prefiksi u mađarskom i njihovi prevodni ekvivalenti u srpskom jeziku / Edita Andrić // ПЛ. – 10 (2009), 171–182. | Summary

383. АНДРИЋ, Едита

Лексичка негација у српском и мађарском језику / Едита Андрић // ЗбМСФЛ. – 54, 2 (2011), 219–235. | Summary

384. АШИЋ, Тијана

O procesualnom i egzistencijalnom predstavljanju radnje u srpskom i francuskom jeziku / Tijana V. Ašić, Milana I. Dodig // Структурне карактеристике... – 413–420. | Summary

385. АШИЋ, Тијана

On Expressing Habituality in French and English / Tijana Ašić, Veran Stanojević // ЗбМСФЛ. – 55, 1 (2012), 255–263. | Резиме

386. БАШИЋ, Ивана

Музички жаргон младих и младежњих музикалних сленг : компаративни поглед / Софија Милорадовић. – Београд : Етнографски институт САНУ, 2012. – 306. – (Посебна издања, Етнографски институт ; 76) / Ивана Башић // ЗбМСС. – 82 (2012), 186–187. | Приказ | Уп. 428, 465, 482.

387. БЕЛАНОВ, Маја

A World Full of Sound and Fury / Maja Belanov // ELLSIIR 1. – 33–41.

388. БЕЛОКАПИЋ-ШКУНЦА, Вера

Терминологија рачуноводства и ревизије у руском и српском језику / Вера Белокапић-Шкунца // Достижения и перспективе... – 162–167.

389. БИЛБИЈА, Снежана

Contrastive Analysis of Accusing and Defending in English and Bosnian/Croatian/Serbian Public Discourse / Snežana Bilbija // ПЛ. – 12 (2011), 65–73. | Rezime

390. БЈЕЛИЦА, Маја

Speech Rhythm in English and Serbian : a Critical Study of Traditional and Modern Approaches / Maja Bjelica. – Novi Sad : Filozofski fakultet, Odsek za anglistiku, 2012. – 101.

391. БЛАГОЈЕВИЋ, Савка

O engleskom i srpskom akademskom diskursu / Savka Blagojević. – Niš : Filozofski fakultet, 2012. – 151. – (Studije)

392. БЛАГОЈЕВИЋ, Савка

Текстуални конектори за изражавање логичких односа у српском и енглеском академском дискурсу / Савка Н. Благојевић, Маја Д. Вукић // Структурне карактеристике... – 477–488. | Summary

393. ВЕЉКОВИЋ, Маја

Руске посесивне реченице са глаголом *иметь* и њихови српски еквиваленти / Маја Вељковић // Филологија и универзитет. – 914–931. | Резиме

394. ВЕСИЋ-ПАВЛОВИЋ, Тијана

Метафоре пловидбе у српском и енглеском језику : когнитивнолингвистички приступ / Тијана Весић-Павловић // Структурне карактеристике... – 531–540. | Summary

395. ВИЛИЋ, Ивана

Atelične glagolske situacije u francuskom u odnosu na srpski jezik / Ivana Vilić // ПЛ. – 12 (2011), 142–152. | Résumé

396. ВИЛИЋ, Ивана

Teličnost kod glagola kretanja u francuskom i srpskom jeziku / Ivana M. Vilić // ЗБЖКФФ. – 1 (2011), 181–192. | Résumé

397. ВИНАВЕР, Надежда

Студије о језику медицине у енглеском и српском / Софија Мићић. – Београд : Београдска књига, 2009. – 242. / Н. Винавер // Prevodilac. – 30, 3/4 (2011), 75–77. | Приказ

398. ВЛАХОВИЋ, Љубица*

Elipsa u komparativnim konstrukcijama francuskog i srpskog jezika / Ljubica Vlahović // ПЛ. – 10 (200), 220–227. | Résumé

399. ВЛАХОВИЋ, Пламенка

Nazivi razdoblja na francuskom i srpskom jeziku / Plamenka Vlahović // Jezik u upotrebi. – 339–348. | Résumé

400. ВУЈИЋ, Јелена*

Status složenica sa participskim formama u engleskom jeziku i njihovi ekvivalenti u srpskom / Jelena Vujić // ПЛ. – 11 (2010), 213–224. | Summary

401. ВУЈОВИЋ, Ана

Српско-француска сусретања / Ана Вујовић. – Београд : Учитељски факултет, 2011. – 368.

402. ВУКОВИЋ, Милица

Evasion in Broadcast Political Interviews / Milica Vuković // ELLSIIR 1. – 359–374.

403. ГАЕВ, Тања

Лексичко-семантички потенцијал назива за број *три* у руском и српском језику / Тања Гаев // Достижения и перспективе... – 187–197.

404. ГАЈДОВА, Убавка

О неким специфичностима употребе прошлих времена у српском и македонском језику / Убавка Гајдова, Веселинка Лаброска // Српска књижевност и језик... – 156–175. | Резиме

405. ГАЈИШИН, Весна

Temporal and Aspectual Characteristics of English Past Perfect and Its Serbian Equivalents / Vesna Gajišin // ПЛ. – 12 (2011), 223–240. | Rezime

406. ГЛУМАЦ, Дивна

Пасивне конструкције у српском језику у поређењу са пасивном реченицом у јапанском језику / Дивна Д. Глумац // СЈ. – 17 (2012), 523–538. | Summary

407. ГОРДИЋ-ПЕТКОВИЋ, Владислава*

Forme dnevničkog i ispovednog u savremenoj srpskoj i anglofonoj prozi / Vladislava Gordić-Petković // ПЛ. – 10 (2009), 276–284. | Summary

408. ГРАОВАЦ, Нада

О вредностима француског имперфекта индикатива уз погодбени везник *si* и њиховим српским еквивалентима / Нада Граовац // ПЛ. – 12 (2011), 241–248. | Résumé

409. ГРАОВАЦ, Нада*

Француски и српски хипотетички систем : случај када је погодбеном реченицом исказана прошла радња / Нада Граовац // ПЛ. – 10 (2009), 211–219. | Résumé

410. ГРИГЈЕЛ, Марћин

Изражавање афирмације помоћу инструментала у пољском и српском језику : когнитивна анализа / Марћин Григјел // ЗбМСС. – 82 (2012), 87–106. | Summary

411. ГРОЗДАНОВА, Евелина

О неким правописним принципима у бугарском и у српском језику / Евелина Гроздана // Структурне карактеристике... – 397–402. | Summary

412. ГРОШЛЕР, Астрид

On the Romanian Equivalency of Plant Idioms in English / Astrid Groszler, Biljana Ivanovska // Примењена лингвистика данас. – 17–26. | Résumé

413. ГУДУРИЋ, Снежана*

Quelques dilemmes interlinguistiques : français-anglais-serbe / Snežana Gudurić // ПЛ. – 11 (2010), 241–252. | Rezime

414. ДЕДОВИЋ, Драгана

Konceptualne metafore u popularnom poslovnom diskursu : engleski i crnogorski jezik / Dragana Dedović // Riječ. - 8 (2012), 118-127. | Summary

415. ДИЛПАРИЋ, Бранислава

Semantička organizacija delova kuće prema srpskim i američkim ispitanicima / Branislava Dilparić // Philologia. – 10 (2012), 49–58. | Summary

416. ДИМКОВИЋ-ТЕЛЕБАКОВИЋ, Гордана

Adverbs in English and Serbian / Gordana Dimković-Telebaković // ПЛ. – 12 (2011), 292–301. | Rezime

417. ДРОБЊАК, Драгана

Bela, crna i siva boja u srpskoj i francuskoj frazeologiji / Dragana M. Drobñjak, Snežana U. Gudurić // Структурне карактеристике... – 403–411. | Résumé

418. ДРОБЊАК, Драгана

Фраземи из семантичког поља *смрти* у француском и српском језику / Драгана Дробњак, Снежана Гудурић // ЗбМСФЛ. – 54, 2 (2011), 237–246. | Summary

419. ЗВЕКИЋ-ДУШАНОВИЋ, Душанка

Контрастивна проучавања српског језика : правци и резултати / ур. Иван Клајн, Предраг Пипер. – Београд : САНУ : Одбор за српски језик у поређењу са другим језицима, 2010. – 376. – (Српски језик у поређењу са другим језицима ; 1) / Душанка Звекић-Душановић // ЗбМСФЛ. – 54, 1 (2011), 294–300. | Приказ | Уп. 467, 481.

420. ЗВЕКИЋ-ДУШАНОВИЋ, Душанка

Modalnost : motivaciona modalnost u srpskom i mađarskom jeziku / Dušanka Zvekić-Dušanović. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2011. – 349.

421. ЗИЛИЋ, Ерминка

‘Finzelg Gänger‘ in der deutschen Sprache und die Entsprechungen im bosnischen : Untersucht am Beispiel von *sEI Es-* / Erminka Zilić // Примењена лингвистика данас. – 103–114. | Rezime

422. ИВАНОВА, Ирина

Типолошка подударност српске и руске интерпункције / Ирина Иванова // НССУВД. – 41, 1 (2012), 215–223. | Резюме

423. ИВАНОВСКА, Биљана

Animal Idioms in German and their Macedonian Equivalents / Biljana Ivanovska, Astrid Simone Groszler // Примењена лингвистика данас. – 27–36. | Résumé

424. ЈАНИЋИЈЕВИЋ, Марко

Дискурс законских аката : упоредно-развојни приступ / Марко М. Јанићијевић // 36JKФФ. – 2 (2012), 45–64. | Summary

425. ЈАНИЋИЈЕВИЋ, Марко

Моделовање текстуалних целина на примеру законских аката на српском и енглеском језику / Марко Јанићијевић // 36МСФЛ. – 54, 1 (2011), 247–259. | Summary

426. ЈАРОШЕВИЧ, Хенрик

Варијантност фразеолошких јединица у српском и пољском језику / Henryk Jaroszewicz // НССУВД. – 41, 1 (2012), 507–518. | Streszczenie

427. ЈЕРКОВИЋ, Јелена

The English Modal Verb Could and its Serbian Equivalents / Jelena Jerković // ПЛ. – 12 (2011), 261–275. | Rezime

428. ЈОВАНОВИЋ, Владан

Музички жаргон младих и младежњий музикалњий сленг : компаративни поглед / Софија Милорадовић. – Београд : Етнографски институт САНУ, 2012. – 306. – (Посебна издања ; 76) / Владан Јовановић // НЈ. – 43, 1/2 (2012), 103–108. | Приказ | Уп. 386, 465, 482.

429. ЈОВАНОВИЋ, Иван

Компаративна анализа француских фразеологизама са лексемом *âne* и српских фразеологизама са лексемом *магарац* / Иван Н. Јовановић // Филологија и универзитет. – 75–98. | Summary

430. КАЛИМУЛИНА, Лариса

Эмотивная фразеология в славянских и тюркских языках: опыт сопоставительного исследования / Лариса Айратовна Калимуллина // Достижения и перспективы... – 143–149.

431. КЕРКЕЗ, Драгана

Претеритална времена и неочекиваност у српском језику : у поређењу са руским / Драгана Керкез // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 459–468. | Резюме

432. КНЕЖЕВИЋ, Диана

Концепты *дом* и *кућа* в паремиологии : на материале русской и сербской лингвокультуры / Диана Кнежевић // Riječ. – 5 (2011), 69–76. | Резиме

433. КОВАЧЕВИЋ, Борко

Синтаксичко-семантичке одлике етничких придева у српском и словеначком језику / Борко Ковачевић // Српска књижевност и језик... – 78–89. | Summary

434. КОПРИВИЦА, Верица

Лексичкосемантичке групе као полазиште за конфронтативну анализу деривационих система два словенска језика / Верица Д. Копривица // Творба речи... – 601–621. | Резюме

435. КОСТИЋ, Наташа

Form : Meaning Mapping in Conditional Constructions : Evidence from English and Montenegrin / Nataša Kostić // ELLSIIR 1. – 119–131.

436. КОЦЕВА, Драгана

Лексичките негации во македонскиот, германскиот и англискиот јазик / Драгана Коцева, Биљана Петковска // Примењена лингвистика данас. – 37–43. | Summary

437. КРСТЕВ, Цветана

An Aligned English-Serbian Corpus / Cvetana Krstev, Duško Vitas // ELLSIIR 1. – 495–508.

438. КРСТИЋ, Тијана

Модалне и временске употребе кондиционала презента у француском и потенцијала у српском језику / Тијана Крстић // Савремена проучавања... – 183–193. | Résumé

439. КУЗМАНОВИЋ-ЈОВАНОВИЋ, Ана

Безвучни фрикатив /h/ у шпанском и српском језику : у прилог универзалној теорији језичке промене / Ана Н. Кузмановић- Јовановић // АФФ. – 24, 1 (2012), 155–166. | Resumen

440. КУРЕШЕВИЋ, Марина

О категорији аниматности или о маркирању атипичних објеката : Категорија аниматности у српском и руском језику / Марија Стефановић. – Нови Сад : Академска књига, 2008. – 257. – (Научна мисао) / Марина Курешевић // ЗМСФЛ. – 54, 1 (2011), 328–331. | Приказ

441. ЛАЗОВИЋ, Михаела

The Influence of the Direct Object on Aspect and Aktionsart in English and Romanian / Mihaela Lazović // Примењена лингвистика данас. – 61–69. | Résumé

442. ЛАЗОВИЋ, Михаела

Telične situacije i imperfektivni glagolski vid u engleskom i rumunskom jeziku / Mihaela M. Lazović // ЗЈКФФ. – 1 (2011), 57–69. | Summary

443. ЛАЗОВИЋ, Михаела

Teličnost u engleskom i rumunskom jeziku / Mihaela Lazović // ЗЈКФФ. – 2 (2012), 79–94. | Summary

444. ЛАЛИЋ, Михаела

Imenička tvorba u njemačkom i srpskom jeziku na primjeru ekspresivnih imenica sa značenjem lica / Mihaela Lalić // Riječ. - 8 (2012), 130-147. | Zusammenfassung

445. МАКИШОВА, Ана*

Hibridna leksika u dva genetski srodna jezika / Ana Makišova // ПЛ. – 11 (2010), 234–240. | Summary

446. МАРИЋ, Ана*

Polisemija prefiksálnih glagolskih homonima u slovačkom i srpskom jeziku / Ana Marić // ПЛ. – 10 (2009), 163–170. | Summary

447. МАРИЋ, Биљана

Девербативне конструкције са условним и сличним адвербијалним значењима : у руском у поређењу са српским језиком / Биљана Марић // Достижения и перспективи... – 61–67.

448. МАРИЋ, Биљана

Синтаксичка деривација : мост између творбе речи и синтаксе : у руском језику у поређењу са српским / Биљана Марић // Творба речи... – 623–635. | Резюме

449. МАРИЋ, Биљана

Синтаксичка деривација : у савременом руском књижевном језику у поређењу са српским / Биљана Марић. – Београд : Филолошки факултет, 2012. – 275.

450. МАРИЋ, Биљана

Употреба девербативних и деадјективних именица као допуна одређених типова предиката : у руском у поређењу са српским / Биљана Марић // Граматика и лексика... – 435–444. | Резюме

451. МАРЈАНОВИЋ, Саша

Придевске зоонимске поредбене фраземе у српскоме језику и њихови кореспонден-
ти у француском / Саша П. Марјановић // ЗбЈКФФ. – 2 (2012), 95–110. | Summary

452. МАРЈАНОВИЋ, Саша

Придевске зоонимске поредбене фраземе у српскоме језику с нултом кореспонден-
цијом у француском / Саша П. Марјановић // АФФ. – 24, 1 (2012), 271–284. | Summary

453. МАРКОВИЋ, Маја

Uparedna proučavanja vokala engleskog i srpskog jezika : između univerzalnog i speci-
fičnog / Маја Marković. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2012. – 217.

454. МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Побочни акценти у руском и српском језику / Радмило Н. Маројевић // Достижения
и перспективи... – 23–33.

455. МАСЛОВА, Алина

Језичка реализација извињења у руском и српском језику : у поређењу / Алина Ј. Ма-
слова // Граматика и лексика... – 445–454. | Резюме

456. МАСЛОВА, Алина

Структурни модели и прагматички типови инструкције у српском језику и руском
језику / Алина Ј. Маслова // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... -
469–473. | Резюме

457. МАТЕЈИЋ, Наташа

Italijanski frazni glagoli sa partikulom *via* i njihovi ekvivalenti u srpskom jeziku / Nataša
L. Matejić // АФФ. – 23, 2 (2011), 173–181. | Riassunto

458. МАТИЈАШЕВИЋ, Јелка

Типови међујезичких еквивалената : на материјалу руских и српских именичких де-
минутива / Јелка И. Матијашевић // Творба речи... – 653–661. | Резюме

459. МАТИЋ, Маријана

Изражавање аниматности у енглеском, српском и руском језику / Маријана Матић //
СЈ. – 16 (2011), 531–540. | Summary

460. МЕДЕНИЦА, Лука

Просторна локализација незаменичким прилозима у руском и српском језику : при-
лози са значењем предње или задње стране / Лука Меденица // ЗбМСС. – 81 (2012), 217–
227. | Резюме

461. МЕШИЋ, Санела

Die Vergleichspartikel *wie* und ihre Äquivalente im bosnischen / Sanela Mešić // Приме-
њена лингвистика данас. – 91–102. | Rezime

462. МИКЛИЧ, Тјаша*

Narativne retoričke funkcije i jezička sredstva u različitim jezicima : podudaranja i razli-
ke / Тјаша Miklič // ПЛ. – 10 (2009), 252–264. | Summary

463. МИЛИЋ, Мира

Sports-Related Conceptual Metaphors in English and Serbian / Mira Milić // ELLSIIR 1.
– 187–198.

464. МИЛИЧЕВИЋ, Маја

Dekauzativni i autokauzativni recipročni predikati u srpskom i italijanskom jeziku / Маја
P. Miličević, Dragana M. Radojević // АФФ. – 23, 2 (2011), 183–205. | Summary

465. МИЛОРАДОВИЋ, Софија

Музички жаргон младих и младежний музикални сленг : компаративни поглед / Софија Милорадовић. – Београд : Етнографски институт САНУ : Институт за српски језик САНУ, 2012. – 308. | Уп. 386, 428, 482.

466. МИРИЋ, Душанка

Изражавање модалности сумње у српском и руском језику / Душанка Н. Мирић // Граматика и лексика... – 455–465. | Резюме

467. МИРИЋ, Душанка

Контрастивна проучавања српског језика : правци и резултати / ур. Иван Клајн, Предраг Пипер. – Београд : САНУ, Одбор за српски језик у поређењу са другим језицима, 2010. – 376. – (Српски језик у поређењу са другим језицима ; 1) / Душанка Мирић // ЈФ. – 67 (2011), 343–345. | Приказ | Уп. 419, 481.

468. МИРИЋ, Душанка

Сопоставително истраживање руског и српског дискурса / Душанка Мирић // Достижения и перспективе... – 34–42.

469. МИРИЋ, Душанка*

Типови дијалошких реакција у контрастивном аспектима / Душанка Мирић // ПЛ. – 11 (2010), 225–233. | Резюме

470. МИХАИЛОВИЋ, Јелена

Изражавање будућности у француском и српском језику : осврт на основна глаголска времена / Јелена Г. Михаиловић // ЗЈКФ. – 1 (2011), 169–180. | Résumé

471. МОДЕРЦ, Саша

Контативна вредност неких српских глагола и њихови еквиваленти у италијанском језику / Саша Г. Модерц // НССУВД. – 41, 1 (2012), 572–580. | Riassunto

472. МРДАК-МИЋОВИЋ, Милена

Прагматичко-семантичка анализа изказивања учтивости у енглеском и црногорском језику помоћу система модалних глагола / Милена Мрдак-Мићовић // Ријеж. – 8 (2012), 100–117. | Summary

473. МУНТЕАНУ-ЗИСЕРМАН, Михаела

Marqueurs cohésifs au niveau du texte – discours : la relation anaphorique : une approche contrastive entre le français et le roumain / Mihaela Munteanu-Siserman // Примењена лингвистика данас. – 71–79. | Summary

474. МУТАВЦИЋ, Предраг

Кулинаризми у савременом српском, грчком и албанском језику / Предраг Ј. Мутавцић, Дарко Ж. Тодоровић, Ана В. Сивачки // Структурне карактеристике... – 443–457. | Summary

475. МУТАВЦИЋ, Предраг

О перфекту у савременом грчком и о неким његовим сличностима са перфектом у српском језику / Предраг Мутавцић, Дарко Танасковић, Анка Рађеновић // ФП. – 38, 1/2 (2011), 83–103. | Summary

476. НЕДЕЉКОВИЋ, Даница

Међуоднос заменичких прилога и конкурентних прилошких израза каузалног и каузално-финалног значења у немачком и српском језику / Даница Недељковић // ЗМФСЛ. – 55, 2 (2012), 221–237. | Zusammenfassung

477. НЕДЕЉКОВИЋ, Даница

О једном типу каузалних и каузално-финалних прилога у немачком језику и еквивалентним перифрастичким изразима у немачком и српском језику / Даница Недељковић // Структурне карактеристике... – 431–442. | Zusammenfassung

478. НЕДИЋ, Јелена

Итеративна множественност у руском, српском и македонском језицима / Елена Валерьевна Недич // ЗбМСС. – 81 (2012), 139–174. | Резюме

479. НЕЦОВА, Милена

За мъжките лични имена от библијски и христијански (грчки) производ в србската антропонимна система в сравнение с англиската / Милена Пенчева Нецова, Гургана Атанасова Петкова // Структурне карактеристике... – 589–600. | Резиме

480. НЕШКОВСКА, Силвана

Contrastive Analysis of Linguistic Strategies Used to Express Explicit, Emotional Gratitude in Macedonian and English / Silvana T. Neshkovska // ЗбЈКФФ. – 1 (2011), 85–99. | Résumé

481. НИКОЛИЋ, Марина

Контрастивна проучавања српског језика : правци и резултати / ур. Иван Клајн, Предраг Пипер. – Београд : САНУ, Одбор за српски језик у поређењу са другим језицима, 2010. – 376. – (Српски језик у поређењу са другим језицима ; 1) / Марина Николић // ФП. – 38, 1/2 (2011), 219–222. | Приказ | Уп. 419, 467.

482. НИКОЛИЋ, Марина

Музички жаргон младих и младежњи музикални сленг : компаративни поглед / Софија Милорадовић. – Београд : Етнографски институт САНУ : Институт за српски језик САНУ, 2012. – 308. / Марина М. Николић // ЈФ. – 68 (2012), 181–188. | Приказ | Уп. 386, 428, 465.

483. НИЦОЛОВА, Руселина

Лексические темпоральные модификаторы и их взаимоотношения с грамматическими значениями вида и времени в простом предложении : на материале болгарского языка в сопоставлении с русским и чешским языками / Руселина Л. Ницолова // Граматика и лексика... – 137–150. | Summary

484. НОВАКОВ, Предраг*

Glagolski vid i teličnost u engleskom i srpskom jeziku / Predrag Novakov // ПЛ. – 10 (2009), 193–199. | Summary

485. НОВАКОВ, Предраг

Rečenični fokus u engleskom i srpskom jeziku / Sabina Halupka-Rešetar. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2011. – 295. / Предраг Новаков // ЗбМСФЛ. – 55, 2 (2012), 290–293. | Приказ | Уп. 518.

486. ПАНИЋ-ЦЕРОВСКИ, Наталија

Novi markeri citiranja u srpskom i slovenačkom jeziku / Natalija Panić Cerovski, Maja Đukanović, Borko Kovačević // Филологија и универзитет. – 121–131. | Summary

487. ПЕТКОВА, Гургана

Женските римски митологични имена в србската антропонимична система в сравнение с българската и руската / Гургана Атанасова Петкова // Структурне карактеристике... – 577–588. | Резиме

488. ПЕТРОНИЈЕВИЋ, Божинка

Категоријална обележја партиципа I у немачком и српском језику / Божинка Петронијевић // СЈ. – 16 (2011), 21–39. | Zusammenfassung

489. ПЕТРОНИЈЕВИЋ, Божинка

Оглашавање радних места на универзитету : жанр, дискурс, текстна врста : на материјалу немачког и српског језика / Божинка Петронијевић // Структурне карактеристике... – 459–475. | Zusammenfassung

490. ПИПЕР, Предраг

Граматика руског језика : у поређењу са српском / Предраг Пипер. – 3. изд. – Београд : Завет, 2012. – 340.

491. ПОЉАКОВ, Дмитриј

Некоторые номинативные и словообразовательные модели чешского и русского языков в свете языковых контактов / Дмитрий Кириллович Поляков // Достижения и перспективы... – 68–77.

492. ПОПОВИЋ, Драгана

Прагматичко-семантичка анализа говорног жанра савета : на материјалу руског и српског језика / Драгана Поповић // ЗбМСС. – 80 (2011), 137–164. | Резюме

493. ПОПОВИЋ, Људмила

Нова контрастивна синтакса словенских језика : Podstawowe struktury zdaniowe współczesnych języków słowiańskich : białoruski, bułgarski, polski / A. Kikiewicz et. al. – Olsztyn, 2010. – 448. / Људмила Поповић // ЈФ. – 67 (2011), 317–325. | Приказ

494. ПОПОВИЋ, Људмила

Функције плусквамперфекта у савременом српском и украјинском језику / Људмила В. Поповић // ЈФ. – 68 (2012), 113–145. | Резюме

495. ПОПОВИЋ, Наташа

О неким вредностима француских предлога *à* и *de* уз објекатске допуне и њиховим српским еквивалентима / Наташа Поповић // ПЛ. – 12 (2011), 302–315. | Résumé

– ПРИМЕЊЕНА лингвистика данас : између теорије и праксе | Уп. 320.

496. РАДИЋ-БОЈАНИЋ, Биљана

Metaphoric and Metonymic Conceptualizations of *the Head* : a Dictionary-Based Contrastive Analysis of English and Serbian / Biljana Radić-Bojanić, Nadežda Silaški // FU. – 10, 1 (2012), 29–39. | Резиме

497. РАЈИЋ, Јелена

Estrategias de evidencialidad en serbio y español : la codificación lingüística de la fuente de información / Јелена Д. Рајић // СЈ. – 17 (2012), 463–472. | Резиме

498. РАТКОВИЋ, Драгана

Речи са интерфиксом *-и-* у српском језику у историјском развоју до данас у поређењу с руским и пољским / Драгана М. Ратковић // НССУВД. – 41, 1 (2012), 319–330. | Summary

499. РЕНЕР, Винсент

Predicting Stress Assignment in Lexical Blends : the Case of English and Serbian / Vincent Renner, Gordana Lalić-Krstin // ELLSIIR 1. – 265–273.

500. РИСТИЋ, Гордана

Konceptualna analiza nemačkih i srpskih somatizama u semantičkom polju *strah* / Gordana M. Ristić // ЗбЈКФФ. – 1 (2011), 119–129. | Zusammenfassung

501. САМАРЦИЋ, Мила*

Dvoimeničke složenice (bez spojnog vokala) u italijanskom i srpskom jeziku / Mila Samarčić // ПЛ. – 10 (2009), 228–237. | Riassunto

502. СВИЛАР, Сања

Фразеологизмите како знаци в езика на културата : върху материал от български, сръбски и руски език / Емилия Недкова. – Русе : ЛЕНИ-АН, 2011. – 143. / Сања Свилар // 36МСС. – 82 (2012), 213–216. | Приказ

503. СЕДЕР, Ружица

Francuske kompletivne rečenice uvedene glagolima osećanja i njihovi korelati u srpskom jeziku / Ružica Seder // ПЛ. – 12 (2011), 153–167. | Résumé

504. СЕМЕЊУК, Олег

Употребување устойчивих сочетаний с компонентом *человек* в русском, украинском и сръбском языках / Олег Анатольевич Семенюк // Достижения и перспективы... – 101–106.

505. СИДЕЛЦЕВ, Андреј

Hittite Parallels For Balkan Sprachbund Clitic Doubling / Andrej V. Sidelcev // 36МСФЛ. – 54, 1 (2011), 9–26. | Резиме

506. СИЛАШКИ, Надежда

The Use of Verbs and Tenses in Advertisements in British and Serbian Women's Magazines / Nadežda Silaški // ELLSIIR 1. – 275–286.

507. СИЛАШКИ, Надежда

The Natural Force Metaphor in the Conceptualisation of the Global Financial Crisis in English and Serbian / Nadežda Silaški, Tatjana Đurović // 36МСФЛ. – 54, 1 (2011), 227–245. | Резиме

508. СИЛАШКИ, Надежда

Head As a Container in English and Serbian : a Cognitive Linguistic Perspective / Nadežda R. Silaški // 36ЈКФФ. – 2 (2012), 65–78. | Резиме

509. СКВАРСКА, Каролина

Семантичке диатезы в чешском языке в сопоставлении с русским и польским языками / Karolína Skwarska // Граматика и лексика... – 225–239. | Summary

510. СТАНИШИЋ, Вања

О дијграфији у српској и корејској писмености / Вања С. Станишић // НССУВД. – 41, 1 (2012), 73–79. | Резюме

511. СТАНОЈЕВИЋ, Веран

Асоцијативна анафора у српском и у француском језику / Веран Ј. Станојевић // Структурне карактеристике... – 421–430. | Summary

512. СТАНОЈЕВИЋ, Веран

О модалним употребама кондиционала у француском и потенцијала у српском језику / Веран Ј. Станојевић, Тијана В. Ашић // СЈ. – 17 (2012), 65–79. | Summary

513. СТЕФАНОВИЋ, Марија

Језичка слика породице у руском и српском језику / Марија Стефановић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2012. – 155.

514. ТИР, Михал*

Негација у словачком и српском језику / Михал Тир // ПЛ. – 10 (2009), 157–162. | Summary

515. ТОШИЋ, Тиана

Средства реченичне кондензације у новинским насловима на енглеском и српском језику / Тиана М. Тошић // Структурне карактеристике... – 211–218. | Summary

516. ФИЛИПОВИЋ-КОВАЧЕВИЋ, Соња

Лексичко изражавање појма *веома добро* у српском и енглеском језику / Соња Филиповић-Ковачевић // ЗБМСФЛ. – 55, 2 (2012), 239–254. | Summary

517. ХАЛАС, Ана

Појмовни обрасци у српским и енглеским идиомима са називима делова лица / Ана Халас // ЗБМСФЛ. – 55, 1 (2012), 279–292. | Summary

518. ХАЛУПКА-РЕШЕТАР, Сабина

Rečenični fokus у енглеском и српском језику / Sabina Halupka-Rešetar. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2011. – 295.

519. ХАНИЋ, Јасмина

The Prefix *Dis-* in English and Bosnian / Jasmina Hanić, Tanja Pavlović // ELLSIIR 1. – 143–154.

520. ЦОНИЋ, Виолета

Фразеологизми као лакуне : на материјалу руског и српског језика / Виолета Цонић // Филологија и универзитет. – 997–1008. | Summary

521. ШАРЧЕВИЋ, Ана

Концептуалне метафоре у српском, енглеском и шпанском језику : локализација унутар универзалног система / Ана Шарчевић, Ивана Николић // Савремена проучавања... – 297–307. | Summary

522. ШОБОТ, Бојана

English Phrasal Verbs with the Particles Off and Out and Their Serbian Equivalents / Bojana Šobot // ПЛ. – 12 (2011), 276–291. | Rezime

523. ШУЛОВИЋ, Ксенија

Lične zamenice у španskom i srpskom језику / Ksenija Šulović // ПЛ. – 12 (2011), 324–333. | Summary

IV. Прасловенски језик, словенска језичка заједница и посебна питања појединих словенских језика

а) Опште (прасловенски језик и словенска језичка заједница)

524. АЈДАЧИЋ, Дејан

О књизи „Светилища и обряды языческого богослужения древних славян по свидетельствам современным и преданиям“ Измаила Срезњевског / Дејан В. Ајдечић // ЗБМСКЈ. – 60, 2 (2012), 323–345. | Summary

525. АЈДУКОВИЋ, Јован

Контактолошки речник словенских језика : речник адаптације бугарских контактолексема под руским утицајем. Том 2, Г–Е / Јован Ајдуковић. – Београд : Фото футура, 2011. – 420.

526. АЈДУКОВИЋ, Јован

Контактолошки речник словенских језика : речник адаптације бугарских контактолексема под руским утицајем. Том 3, Ж–И / Јован Ајдуковић. – Београд : Фото футура, 2010. – 310.

527. АЈДУКОВИЋ, Јован

Труди по лингвистичкој контактологији / Јован Ајдукович. – Београд : Фото футура, 2012. – 230.

528. АПРЕСЈАН, Јуриј

Многоактантне предикаты / Ю. Д. Апресян // Граматика и лексика... – 13–31.

529. БАРЕНТСЕН, Адриан

О сходствах и различиях в употреблении ограничительных временных союзов в современных славянских языках / Адриан Барентсен // Граматика и лексика... – 33–54. | Summary

530. БЕЉАКОВА, Светлана

Лингвистические загадки славянской трапезы / Светлана М. Бељакова // 36МСС. – 81 (2012), 243–248.

531. БЕЧЕВА, Ничка

О неким теоретским и практичким проблемима израде творбеног речника : на грађи творбених речника руског и бугарског творбеног речника / Ничка Б. Бечева // НССУВД. – 41, 3 (2012), 159–165. | Summary

532. БОГУСЛАВСКИЈ, И. М.

Актантне својства автодериватов / И. М. Богуславскиј, Л. Л. Иомдин // Граматика и лексика... – 55–68.

533. БОНДАРКО, Александр

Актуализационне елементи семантики граматических категорий / Александр В. Бондарко // Граматика и лексика... – 69–83. | Summary

534. ВЕКСЛЕР, Пол

A Covert Irano-Turko-Slavic Population and It's Two Covert Slavic Languages : the Jewish Ashkenazim (Scythians), Yiddish and „Hebrew“ / Paul Wexler // 36МСС. – 80 (2011), 7–46. | Резюме

535. ВУЧКОВИЋ, Марија

Прасловенско гнездо **gъb-* / **gyb-* / **gub-* у светлу теорије прототипа / Марија Вучковић // 36МСФЛ. – 54, 2 (2011), 15–29. | Summary

536. ГРАМАТИКА и лексика у словенским језицима : зборник радова с међународног симпозијума / ур. Срето Танасић. – Нови Сад : Магица српска ; Београд : Институт за српски језик САНУ, 2011. – 594. | Уп. 544, 558.

537. ГРКОВИЋ-МЕЈЏОР, Јасмина

Датив + инфинитив : праиндоевропско порекло и словенски развој / Јасмина Грковић-Мејџор // 36МСФЛ. – 54, 1 (2011), 27–44. | Summary

538. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Интернационализација лексики у савременим словенским језицима : Przejawy internacjonalizacji w językach słowiańskich / red. E. Koriakowsewa. – Siedlce : AP et al, 2009. – 205. / Рајна Драгићевић // СЈ. – 16 (2011), 813–816. | Приказ

539. ДРАКУЛИЋ-ПРИЈМА, Драгана

К вопросу о переводе фразеологизмов с близкородственных языков / Драгана Дракулич-Пријма // 36МСС. – 81 (2012), 175–204. | Резиме

540. ЗАХЊИТКО, Анатолиј

Лексикографична граматика службовости слов'јанских мов : категорійний і функційно-парадигмальний рівні / Анатолиј Панасович Загнітко // 36МСС. – 81 (2012), 125–137. | Резюме

– КАЛИМУЛИНА, Лариса

Эмотивная фразеология в славянских и тюркских языках : опыт сопоставительного исследования | Уп. 430.

541. КОРБЕТ, Гревил

Split Lexemes in Slavonic / Greville G. Corbett // Граматика и лексика... – 113–124. | Резиме

542. ЛОМА, Александар

Теорија дијахронијске лингвистике и проучавање словенских језика / ур. Јасмина Грковић-Мејдор, Милорад Радовановић. – Београд : САНУ, Одељење језика и књижевности, 2010. – 278. – (Српски језик у светлу савремених лингвистичких теорија ; 4) / Александар Лома // ЗбМСФЛ. – 54, 1 (2011), 282–286. | Приказ | Уп. 545, 557.

– ЛУБАШ, Владислав

Нормирање говорне врсте језика у савременом српском и другим словенским језицима | Уп. 1174.

543. ЛУБАШ, Владислав

Позајмљенице : нови проблеми језичке политике у словенским земљама / Władysław Lubaś // НССУВД. – 41, 1 (2012), 35–44. | Summary

– МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Српски и словенски нулти суфикс | Уп. 898.

544. МИЛОРАДОВИЋ, Софија

Граматика и лексика у словенским језицима : зборник радова с међународног симпозијума / ур. Срето Танасић. – Нови Сад : Матица српска ; Београд : Институт за српски језик САНУ, 2011. – 594. / Софија Милорадовић // ЗбМСС. – 82 (2012), 183–185. | Приказ | Уп. 536, 558.

545. МИЛОРАДОВИЋ, Софија

Теорија дијахронијске лингвистике и проучавање словенских језика / ур. Јасмина Грковић-Мејдор, Милорад Радовановић. – Београд : САНУ, Одељење језика и књижевности, 2010. – 278. – (Српски језик у светлу савремених лингвистичких теорија ; 4) / Софија Милорадовић // ЈФ. – 67 (2011), 279–288. | Приказ | Уп. 542, 557.

546. НАГОРНИЈ, Игор

Славјанска концептосфера : веројатностна квалификација соопштемога / Игорь Анатольевич Нагорный // Достижения и перспективы... – 43–47.

547. НЕШЧИМЕНКО, Галина

Феномен *перескока* деривационе фазе у ряду пројављених словообразователној динамици у славјанских језицима / Галина Парфенјевна Нешименко // Творба речи... – 215–233. | Summary

548. НОВОКМЕТ, Слободан

Творба речи и њени ресурси у словенским језицима : зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи при Међународном комитету слависта / ур. Рајна Драгићевић. – Београд : Филолошки факултет, 2012. – 771. / Слободан Б. Новокмет // КњЈ. – 59, 3/4 (2012), 363–368. | Приказ | Уп. 559.

549. НОРМАН, Борис

Полнота/неполнота парадигме как признак слова / Борис Норман // Граматика и лексика... – 151–164. | Резиме

550. ПАВЛОВИЋ, Слободан

Градурелне промене у дијахроној синтакси словенских језика : Diachronic Slavonic Syntax : Gradual Changes in Focus / ed. Björn Hansen, Jasmina Grković-Major. – München ;

Berlin ; Wien : Wiener Slawischer Almanach, 2010. – 208. – (Sonderband ; 74) / Слободан Павловић // ЈФ. – 67 (2011), 289–295. | Приказ | Уп. 555.

551. ПЕЈАНОВИЋ, Ана

К вопросу о структуре славянской фразеологии / Анна Пеянович // СЈ. – 16 (2011), 83–90. | Резиме

– ПЕТКОВА, Гургана

Женските римски митологични имена в сръбската антропонимична система в сравнение с българската и руската | Уп. 487.

552. ПИПЕР, Предраг

Лингвистическая прагматика : на материале русского и других славянских языков. – Б. Ю. Норман. – Минск : БГУ, 2009. – 184. / Предраг Пипер // ЗБМСС. – 80 (2011), 185–187. | Приказ

553. ПОПОВИЋ, Драгана

Пространство слова : лексическая семантика в общеславянской перспективе / С. М. Толстая. – Москва : Индрик, 2008. / Драгана Поповић // ЈФ. – 67 (2011), 296–303. | Приказ

554. ПОПОВИЋ, Људмила

Опозиција *sјајно–без сјаја* као основа категоризације назива за боје у словенском фолклору / Људмила Поповић // ЗБМСС. – 81 (2012), 7–40. | Резиме

555. РАДОВАНОВИЋ, Милорад

Градуелност синтаксичких промена : Diachronic Slavonic Syntax. Gradual Changes in Focus / ed. Hansen, Björn, Jasmina Grković-Major. – München ; Berlin ; Wien, 2010. – 208. – (Wiener Slawistischer Almanach ; 74) / Милорад Радовановић // ЗБМССФЛ. – 54, 1 (2011), 287–294. | Приказ | Уп. 550.

556. РЕКЕ, Јохан

Zur Wortbildung in den slawischen Sprachen : zu ihrem Stand, ihren Ressourcen und ihrem nur scheinbar verlorenen Gegenstand / Jochen Raecke // Творба речи... – 299–310. | Резиме

557. СТОЈАНОВИЋ, Стефан

Теорија дијахронијске лингвистике и проучавање словенских језика / ур. Јасмина Грковић-Мејдор, Милорад Радовановић. – Београд : САНУ, Одељење језика и књижевности, 2010. – 278. – (Српски језик у светлу савремених лингвистичких теорија ; 4) / Стефан Стојановић // ЗБМСС. – 80 (2011), 171–174. | Приказ | Уп. 542, 545.

558. ТАНАСИЋ, Срето

Граматика и лексика у словенским језицима. – Нови Сад : Матица српска ; Београд : Институт за српски језик САНУ, 2011. – 594. / Срето Танасић // ЈФ. – 68 (2012), 169–174. | Приказ | Уп. 536, 544.

559. ТВОРБА речи и њени ресурси у словенским језицима : зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи при Међународном комитету слависта / ур. Рајна Драгићевић. – Београд : Филолошки факултет, 2012. – 771. | Уп. 548.

560. ТОПОЛИЊСКА, Зузана

O przeszłości niedokonanej / Zuzana Topolińska // Граматика и лексика... – 189–194. | Summary

561. ФИЧИ, Франческа

О роли наречия в конструкциях с возвратной частицей / Франческа Фичи // Граматика и лексика... – 195–204. | Summary

б) Источнословенски језици

– **АДАМОВИЋ, Мирјана**

Просторна значења придева *верхний/горњи – нижний/доњи* у руском и српском језику | Уп. 376.

562. АЛЕКСЕЈЕВНА, Н.

„Феатрон“ свјатитеља Иоанна Максимовича как предмет лингвистического истраждованија / Н. Алексеева, А. Ушакова // 36МСС. – 79 (2011), 149–153.

563. БАЈРАМУКОВА, Аџа

Герменевтические принципы толкования слов и выражений в художественных текстах и „Толковом словаре живого великорусского языка“ В. И. Даля / Аџа И. Байрамукова // Стил. – 11 (2012), 229–240. | Summary

564. БЕЛОЗУБ, Анастасија

Лингво-естетические знаки украинской культуры / С. Ермоленко. – Киев, 2009. – 352. / Анастасија Белозуб // Стил. – 10 (2011), 388–389. | Приказ

565. БЕЛОЗУБ, Анастасија

Нариси концептуального анализу та лінгвістики тексту : тескт – соціум – культура – мовна особистість / Т. В. Радзівєвска. – Киев : ИАА, 2010. – 491. / Анастасија Белозуб // Стил. – 10 (2011), 386–388. | Приказ

– **БЕЛОКАПИЋ-ШКУНЦА, Вера**

Терминологија рачуноводства и ревизије у руском и српском језику | Уп. 388.

566. БИБИК, Светлана

Разговорно-бытовой стиль в украинской лингводидактике / Светлана П. Бибик // Стил. – 11 (2012), 189–199. | Summary

567. БОБРОВСКАЈА, Јелена

Гендерный код как отражение современных гендерных позиций : синтаксический аспект / Елена О. Бобровская // Стил. – 10 (2011), 287–298. | Summary

568. БОГАТИРЈОВ, Андреј

Стилетрический подход к анализу описания батальных сцен в беллетристическом тексте : на материале текстов русской, французской и английской литературы / Андреј А. Богатырёв, Ольга П. Богатырёва // Стил. – 11 (2012), 321–331. | Summary

569. БОРИСЕНКО-СВИНАРСКИ, Вера

Этюды о русском языке : взляд со стороны / Вера Васильевна Борисенко-Свинарская. – Београд : Филолошки факултет, 2012. – 215. | Уп. 607.

570. БУГАЕВА, Ирина

Стилистические особенности произведений свјатитеља Феофана Затворника / Ирина В. Бугаева // Стил. – 11 (2012), 141–150. | Summary

– **ВЕЉКОВИЋ, Маја**

Руске посевивне реченице са глаголом *иметь* и њихови српски еквиваленти | Уп. 393.

571. ВИНОГРАДОВА, Валентина

Лексико-семантические и формальные особенности функционирования словообразовательных категорий в поэтическом тексте / Валентина Николаевна Виноградова // Творба речи... – 65–72. | Summary

572. ВОЈВОДИЋ, Дарја

Современное языковое строительство в Восточной Славии : вторая половина XX – начало XXI веков / Ж. С. Головки. – Харьков : Факт, 2010. – 176. / Дарја Д. Војводић // ЈФ. – 68 (2012), 221–227. | Приказ

573. ГАДОМСКИЈ, Александр

Проблемы изучения религиозного стиля в украинской теолингвистике / Александр Гадомский // Стил. – 11 (2012), 125–139. | Summary

– ГАЕВ, Тања

Лексичко-семантички потенцијал назива за број *йри* у руском и српском језику | Уп. 403.

574. ДАМЈАНОВА, Христина

Роль функционально-семантической категории в сопоставительных исследованиях русского и болгарского языков / Христина Дамянова // Достижения и перспективы... – 179–186.

575. ДАНИЛЕВСКАЈА, Наталија

Интеллектуальная экспрессия в научном тексте : от проблемы к существу дела / Наталија В. Данилевская // Стил. – 11 (2012), 57–66. | Summary

576. ДОСТИЖЕНИЯ и перспективы сопоставительного изучения русского и других языков : VII Международный симпозиум, Белград, 1–2 июня 2012 г. : доклады / ред. Вера Белокапич-Шкунца. – Белград : Славистическое общество Сербии, 2012. – 270.

577. ИВАНЕНКО, Светлана

Нариси концептуального анализу та лінгвистики тексту : тескт – соціум – культура – мовна особистість. / Т. В. Радзівєвська. – Киев : ИАА, 2010. – 491. / С. М. Иваненко, А. В. Королева // Стил. – 10 (2011), 377–381. | Приказ

– ИВАНОВА, Ирина

Типолошка подударност српске и руске интерпункције | Уп. 422.

578. ИВАНОВИЋ, Милена

Начинаемость в системе аспектуальных значений в русском языке в сравнении с японским языком : опыт сопоставительного анализа языковых картин мира / Юрико Канэко. – Токио, 2005. / Милена Ивановић // ЗбМСС. – 80 (2011), 194–197. | Приказ

579. ЈЕРМАКОВА, Олга

Конверсия и синхрония / Ольга Павловна Ермакова // Творба речи... – 89–96. | Zusammenfassung

580. ЈЕРМОЛЕНКО, Свитлана

Сучасна україньска лінгвостилістика : співвідношення теорії і методів / Світлана Я. Єрмоленко // Стил. – 11 (2012), 23–32. | Summary

581. КАЛИМУЛИНА, Лариса

Прагматические аспекты категории эмотивности / Лариса А. Калимулина // Стил. – 10 (2011), 65–82. | Summary

582. КАРПИЛОВСКА, Егвенија

Активні ресурси сучасного українського словотворення / Євгенія А. Карпіловська // Творба речи... – 97–107. | Резюме

583. КЕЈКО, Ана

О ментальных особенностях русских глаголов положения в пространстве / Анна Станиславовна Кейко // Достижения и перспективы... – 78–80.

584. КЕРКЕЗ, Драгана

Интеракција граматике и речника : Теоретические проблемы русского синтаксиса : взаимодействие грамматики и словаря / Ю. Д. Апресян, И. М. Богуславский, Л. Л. Иомдин, В. З. Санников. – Москва : Языки славянских культур, 2010. – 407. / Драгана Керкез, Биљана Марић // ЈФ. – 67 (2011), 304–311. | Приказ

– КЕРКЕЗ, Драгана

Претеритална времена и неочекиваност у српском језику : у поређењу са руским | Уп. 431.

585. КИСЉУК, Лариса

Диференцијација словотворчих ресурсів у сучасній українській номінації / Лариса П. Кислюк // Творба речи... – 109–119. | Резюме

586. КЛИМЕНКО, Нина

Оновлення словотворчих ресурсів як наслідок семантичної інтерференції мов / Ніна Ф. Клименко // Творба речи... – 131–140. | Резюме

– КНЕЖЕВИЋ, Диана

Концепты *дом* и *кућа* в паремиологии : на материале русской и сербской лингвокультуры | Уп. 432.

587. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Језик сакралног као предмет русистичких испитивања / Ксенија Кончаревић // ЈФ. – 67 (2011), 163–184. | Резюме

– КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Руски језик у теологији : обликовање теолошког текста, техника превођења | Уп. 59.

588. КОРЈАКОВЦЕВА, Елена

Об экспрессивном потенциале словообразовательных средств / Елена И. Коряковцева // Творба речи... – 141–152. | Summary

589. КОТЈУРОВА, Марија

Лингвистический витализм метапоэтики К. И. Чуковского / Денис И. Петренко. – Ставрополь : СГУ, 2011. – 482. / Марија П. Котјурова // Стил. – 11 (2012), 449–455. | Приказ

590. КОТЈУРОВА, Марија

Стереотипность научной речи : на материале такстов научных статей / Марија Котјурова // Стил. – 10 (2011), 19–30. | Summary

591. КРСТИЋ, Маја

Могући начини за *попуњавање празних места* код глагола са непотпуном парадигмом / Маја Крстић // Достижения и перспективы... – 81–86.

592. КУЗМЕНКОВА, Валентина

Единство формального, функционального и сопоставительного подходов в „Российской грамматике“ М. В. Ломоносова / Валентина Алексеевна Кузьменкова // Достижения и перспективы... – 49–55.

593. КУРЕШЕВИЋ, Марина

Русское деепричастие : процессы грамматикализации и лексикализации / Sandra Birzer. – München ; Berlin : Verlag Otto Sagner, 2010. – 284. / Марина Курешевић // ЗбМСФЛ. – 54, 2 (2011), 290–296. | Приказ

594. КУЦАРОВ, Иван

Еще раз о таксисе / Иван Куцаров // Граматика и лексика... – 125–136. | Summary

595. ЛЕСЊЕВСКА, Димитрина

Выразительность языка современной русской и болгарской публицистики / Димитрина Спасова Лесневска // Достижения и перспективы... – 114–118.

596. ЛИСИК, Лариса

Наброски к речевому портрету русскоговорящих иммигрантов в Швеции / Larisa Lisik // Русская диаспора... – 299–303.

597. ЛУКАШАНЕЦ, Александр

Nomina agentis у сучаснай беларускай мове : словаўтваральны патэнцыял і тэндэнцыі развіцця / Аляксандр Аляксандравіч Лукашанец // Творба рэчы... – 153–165. | Summary

598. ЛУКАШАНЕЦ, Александр

Функционирование русского языка в условиях государственного белорусско-русского двуязычия и проблемы языкового образования / Александр Александрович Лукашанец // Русская диаспора... – 288–298.

599. ЛУКАШАНЕЦ, Елена

Русское словообразование в зеркале интернет-коммуникации / Елена Глебовна Лукашанец // Творба рэчы... – 167–175. | Summary

600. МАНЧЕВ, Владимир

О некоторых особенностях использования военной лексики в интернете : на примере русских и болгарских страниц с военно-исторической тематикой / Владимир Манчев // Достижения и перспективы... – 168–178.

– МАРИЋ, Биљана

Девербативне конструкције са условним и сличним адвербијалним значењима : у руском у поређењу са српским језиком | Уп. 447.

Синтаксичка деривација : мост између творбе речи и синтаксе : у руском језику у поређењу са српским | Уп. 448.

Синтаксичка деривација : у савременом руском књижевном језику у поређењу са српским | Уп. 449.

Употреба девербативних и деадјективних именица као допуна одређених типова прецизије : у руском у поређењу са српским | Уп. 450.

601. МАРИШОВА, Марина

Стилистическая функция парцелляции в текстах разных жанров / Марина А. Марышова // Стил. – 10 (2011), 183–193. | Summary

602. МАРОЈЕВИЋ, Милена

Функционални хомоними у руском језику / Милена Б. Маројевић // СЈ. – 17 (2012), 601–611. | Резюме

603. МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Инверзија посесива и предлошко именичке везе : и израз *салтани за земљи* у „Слову о полку Игореве“ / Радмило Маројевић // ЗбМСФЛ. – 55, 1 (2012), 105–120. | Резюме

604. МАРОЈЕВИЋ, Радмило

М. В. Ломоносов – утемељивач руског књижевног језика / Радмило Н. Маројевић // СЈ. – 17 (2012), 285–292. | Резюме

– МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Побочни акценти у руском и српском језику | Уп. 454.

605. МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Русская грамматика в межславянском контексте (1) / Радмило Н. Мароевич // СЈ. – 16 (2011), 333–339. | Резиме

606. МАСЛЕНИКОВА, Наталија

От истории языка – к языку истории : на память академика О. Н. Трубачёва : 1930–2002. / Н. В. Масленникова // СЈ. – 16 (2011), 865–882.

– МАСЛОВА, Алина

Језичка реализација извињенја у руском и српском језику : у поређењу | Уп. 455.

Структурни модели и прагматички типови инструкције у српском језику и руском језику | Уп. 456.

– МАТИЈАШЕВИЋ, Јелка

Типови међујезичких еквивалената : на материјалу руских и српских именичких де-минутива | Уп. 458.

– МАТИЋ, Маријана

Изражавање аниматности у енглеском, српском и руском језику | Уп. 459.

607. МЕДЕНИЦА, Лука

Этюды о русском языке : взгляд со стороны / Вера Васильевна Борисенко-Свинарская. – Београд : Филолошки факултет, 2012. – 215. / Лука Меденица // ЗбМСС. – 82 (2012), 200–201. | Приказ | Уп. 569.

– МЕДЕНИЦА, Лука

Просторна локализација незаменичким прилозима у руском и српском језику : прилози са значењем предње или задње стране | Уп. 460.

608. МЕНГЛЕ, Светлана

Интерференция словообразовательных механизмов в языковых системах билингов : на материале русского в диаспоре и языков-партнёров / Svetlana Mengle, Elena Plaksina // Творба речи... – 177–192. | Zusammenfassung

– МИЛОРАДОВИЋ, Софија

Музички жаргон младих и младежний музикални сленг : компаративни поглед | Уп. 465.

609. МИЛОСЛАВСКИЈ, Игор

Изменение считаеомстных и парадигматических свойств русских глаголов как следствие их модификационной деривации / Игорь Григорьевич Милославский // Творба речи... – 193–200. | Summary

610. МИНЛОС, Филип

Some Controversies Concerning Possessive Pronoun Placement in Old Russian / Philip Minlos // ЗбМСФЛ. – 54, 2 (2011), 53–58. | Резиме

– МИРИЋ, Душанка

Изражавање модалности сумње у српском и руском језику | Уп. 466.

Сопоставително истраживање руског и српског дискурса | Уп. 468.

Типови дијалoшких реакција у контрастивном аспектима | Уп. 469.

611. МОЧАЛОВА, Татјана

Использование общерусских имен существительных в процессе диалектного фразеотворчества / Татьяна И. Мочалова // ЗбМСС. – 81 (2012), 205–216. | Резиме

– НЕДИЋ, Јелена

Итеративная множественность в русском, сербском и македонском языках | Уп. 478.

612. НИКИТЕВИЧ, Алексеј

Деривационные объединения в составе диалектных подсистем близкородственных языков / Алексей Васильевич Никитевич // Творба речи... – 235–243. | Summary

613. НИКОЛАЈЕВ, Генadiј

Универбаты и субстантиваты в истории русского словообразования / Геннадий Алексеевич Николаев // Творба речи... – 235–254. | Summary

– НИЦОЛОВА, Руселина

Лексические темпоральные модификаторы и их взаимоотношения с грамматическими значениями вида и времени в простом предложении : на материале болгарского языка в сопоставлении с русским и чешским языками | Уп. 483.

614. ПАРФЈОНОВА, Нина

Двойные имена : поданным памятников письменности зауралья XVI–XVIII вв. / Нина Н. Парфёнова // ЗбМСС. – 82 (2012), 159–165.

615. ПЕТРОВ, Александр

Конфигурация субполя с ядром *развесѣи б* в русском языке / Александр Петров // Стил. – 11 (2012), 265–278. | Summary

616. ПЕТРУХИНА, Елена

Использование словообразовательных ресурсов церковнославянского языка в современном русском языке : в сопоставлении с сербским языком / Елена Васильевна Петрухина // Творба речи... – 271–287. | Summary

– ПИПЕР, Предраг

Грамматика руског језика : у поређењу са српском | Уп. 490.

617. ПИПЕР, Предраг

Лингвистичка русистика : студије и чланци / Предраг Пипер. – Београд : Филолошки факултет, 2012. – 588. – (Настава језика и књижевности)

– ПОЉАКОВ, Дмитриј

Некоторые номинативные и словообразовательные модели чешского и русского языков в свете языковых контактов | Уп. 491.

– ПОПОВИЋ, Драгана

Прагматичко-семантичка анализа говорног жанра савета : на материјалу руског и српског језика | Уп. 492.

– ПОПОВИЋ, Људмила

Функције плусквамперфекта у савременом српском и украјинском језику | Уп. 494.

618. ПРОХОРОВА, Анжела

Правдивост и љавда у руском језику : концептуална анализа / Анжела Прохорова // Достижения и перспективы... – 198–204.

619. РАДЕВА, Василка

Роля на сравнението при изграждане на словообразователното значение / Василка Радева // Творба речи... – 289–297. | Summary

620. РАДЗИЕВСКАЈА, Татјана

А. А. Потебня как критик : особенности стиля рецензирования / Татьяна В. Радзиевская // Стил. – 10 (2011), 121–134. | Summary

621. РАДЗИЕВСКАЈА, Татјана

Об одной тенденции развития синтаксиса художественной прозы : парентетический компонент в тексте „Дара“ Вл. Набокова / Татьяна В. Радзиевская // Стил. – 11 (2012), 293–308. | Summary

– РАТКОВИЋ, Драгана

Речи са интерфиксом *-и-* у српском језику у историјском развоју до данас у поређењу с руским и польским | Уп. 498.

622. РОЈС, Јуриј Емануел

Frazeologija v pesmih Nikolaja Nekrasova / Jurij Emanuel Rojs // 36МСС. – 82 (2012), 168–178.

623. РУДЕНКА, Алена

Der kognitive Charakter diachroner Sprachwissenschaft : am Beispiel der ostslawischen Sprachen / Alena Rudenka // 36МСФЛ. – 55, 1 (2012), 53–65. | Резиме

– РУДНИК-КАРВАТОВА, Зофја

Rola słowotwórstwa w słowiańskiej terminologii językowej : na materiale języka polskiego, czeskiego i rosyjskiego | Уп. 657.

624. РУССКАЯ диаспора и изучение русского языка и русской культуры в инославянском и иностранном окружении : международный научный симпозијум (Белград, 1–2 јуна 2011) : доклады / ред. Боголюб Станкович. – Београд : Славистичко друштво Србије, 2012. – 333.

625. САВЉЕВА, Лидија

Многомерность языкового сознания и проблема полиязычного интертекста : на материале писем Пушкина / Лидия В. Савльева // Стил. – 11 (2012), 309–320. | Summary

– СЕМЕЊУК, Олег

Употребление устойчивых сочетаний с компонентом *человек* в русском, украинском и сербском языках | Уп. 504.

– СКВАРСКА, Каролина

Семантические диатезы в чешском языке в сопоставлении с русским и польским языками | Уп. 509.

626. СМУШЧИНСКАЈА, Ирина

Художественный текст как объект лингвостилистического анализа / Ирина В. Смушчинская // Стил. – 10 (2011), 159–168. | Summary

627. СОЛНЦЕВА-НАКОВА, Екатерина

Природные силы в русских, польских и болгарских загадках : сравнительно-сопоставительный анализ / Екатерина Солнцева-Накова // Достижения и перспективы... – 129–132.

– СТЕФАНОВИЋ, Марија

Језичка слика породице у руском и српском језику | Уп. 513.

628. СТОЈАНОВИЋ, Андреј

Идиостилистика научной речи : наши представления о речевой индивидуальности ученого / М. Н. Котурова, Л. С. Тихомирова, Н. С. Соловьева. – Пермь : ПГУ, 2011. – 394. / Андреј Стојановић // Стил. – 10 (2011), 359–368. | Приказ

629. СТРЕПЕТОВА, Галина

Старославянизмы в русском языке : знаки иносистемности и внутрисистемные отношения / Галина Ивановна Стрепетова // Достижения и перспективы... – 56–60.

630. ТАРЛАНОВ, Замир

Роль антитезы и амплификации в повести Л. Н. Толстого „Хаджи-Мурат“ / Замир К. Тарланов // Стил. – 11 (2012), 13–21. | Summary

631. УЛУХАНОВ, Игор

Словообразование посредством замены морфем / Игорь Степанович Улуханов // Творба речи... – 387–398. | Summary

632. УСПЕНСКИ, Борис

Из материалов по истории русской лексики / Борис Успенский // Језик, књижевност, култура. – 255–258. | Резиме

633. ФЕЈСА, Михајло

Церковнославјански елементи у руским језику / Михајло П. Фејса // ЗБЈКФФ. – 1 (2011), 37–45. | Summary

634. ХАРИТОНЧИК, Зинаида

Концентуална природа лексическог значења, или К истокама номинативних ресурса језика / Зинаида Андреевна Харитончик // Творба речи... – 399–406. | Summary

635. ХРАКОВСКИЈ, Виктор

Иерархија граматических категорија руског глагола : вид, време, наклонение / Виктор С. Храковский // Граматика и лексика... – 213–224.

636. ХРОМОВ, Сергеј

О сопоставлении интонации и просодии разносистемных языков / Сергей Сергеевич Хромов // Достижения и перспективы... – 9–13.

637. ЦОНЕВА, Љиљана

Вопросы языка и литературы в трудах П. М. Бицилли / Лиљана Цонева // Русская диаспора... – 166–169.

638. ЧЕМЕРКИН, Сергеј

Формирование литературной нормы в контексте современной стилевой дифференциации / Сергей Г. Чемеркин // Стил. – 11 (2012), 219–228. | Summary

– ЦОНИЋ, Виолета

Фразеологизми као лакуне : на материјалу руског и српског језика | Уп. 520.

639. ШИШКИНА, Светлана

Концепт *интерес* в русском языке : лингвокультурологический аспект / Светлана А. Шишкина // ЗБМСС. – 81 (2012), 249–253.

640. ШТАЈН, Клара

Система членов предложения в современном русском языке : морфология / Вера Васильевна Бабайцева. – Москва : Флинта : Наука, 2011. – 496. / Клара Э. Штайн, Денис И. Петренко // Стил. – 11 (2012), 459–462. | Приказ

641. ШТАЈН, Клара

Филологија и естественонаучно знање / Клара Э. Штайн // Стил. – 10 (2011), 245–256. | Summary

642. ШЧЕРБОВСКИ, Тадеуш

Основные понятия англоязычного переводоведения : терминологический словарь-справочник / ред. М. Б. Раренко. – Москва : ИНИОН, 2011. – 250. / Tadeusz Szczerbowski // Стил. – 11 (2012), 456–457. | Приказ

в) Западнoслoвeнски језици

643. АЈДАЧИЋ, Дејан

Пољске речи у значењу *издајник (zdrajca)* / Дејан Ајдацић // ЗбМСС. – 79 (2011), 121–135. | Summary

644. ВАШАКОВА, Кристина

Kognitywno-komunikatywna funkcja motywacji słowotwórczej / Krystyna Waszakowa // Творба речи... – 53–64. | Резюме

– ГРИГЈЕЛ, Марћин

Изражавање афирмације помоћу инструментала у пољском и српском језику : когнитивна анализа | Уп. 410.

645. ГРОХОВСКИ, Маћеј

Metaoperatory o postaci komparatiwu przysłówka : we współczesnym języku polskim / Maciej Grochowski // Граматика и лексика... – 85–94. | Summary

646. ЈАНКОВИЋ, Јелена

Język poza granicami języka 2, Semantyka a pragmatyka : spór o pierwszeństwo. Tom 1, Aspekty lingwistyczno-semiotyczne / red. A. Kiklewicz. – Olsztyn : UWM, 2011. / Јелена Јанковић // Стил. – 11 (2012), 470–473. | Приказ

– ЈАРОШЕВИЧ, Хенрик

Варијантност фразеолошких јединица у српском и пољском језику | Уп. 426.

– ЈОВАНОВИЋ, Гордана

Из српске и пољске средњевековне хришћанске антропониције | Уп. 1577.

647. ЈОВАНОВИЋ, Гордана

Słownik polskich leksemów potocznych (red. W. Lubaś) / Гордана Јовановић // ПКЛИФ. – 77 (2011), 311–316. | Приказ

648. КИКЛЕВИЧ, Александер

Infantylizm semantyczny we współczesnych dyskursach publicznych / Aleksander Kiklewicz // Стил. – 11 (2012), 95–111. | Summary

649. КЛЕШЧОВА, Кристина

Wyrażenia przyimkowe w polskiej derywacji / Krystyna Kleszczowa // Творба речи... – 121–129. | Rezime

650. КОВАЛОНЕК, Маћеј

Упоредна анализа семантичко-деривационог гнезда лексеме *рука (ręka)* у „Српском рјечнику“ Вука Стефановића Караџића и „Речнику пољског језика“ Самуела Богумила Линдеа / Maciej Kowalonek // НССУВД. – 40, 1 (2011), 461–479. | Summary

– КОПРИВИЦА, Верица

Лексичкосемантичке групе као полазиште за конфронтативну анализу деривационих система два словенска језика | Уп. 434.

– КОРЈАКОВЦЕВА, Елена

Об експресивном потенциале словообразовательных средств | Уп. 588.

651. МАКИШОВА, Ана

Slová cudzieho pôvodu v ústnych jazykových prejavoch vojvodinských Slovákov / Ana Makišova // ЗБЈКФФ. – 1 (2011), 27–36. | Summary

– **МАКИШОВА, Ана***

Hibridna leksika u dva genetski srodna jezika | Уп. 445.

– **МАРИЋ, Ана***

Polisemija prefikslnih glagolskih homonima u slovačkom i srpskom jeziku | Уп. 446.

652. МАРИЋ, Ана

Rodné mená prvých Slovákov v Sratej Pazove / Ana Marić // Лексикологија... – 201–209. | Summary

653. НАГУРКО, Алиција

Słowotwórczy potencjał sakronimów : w polskim, słowackim i niemieckim / Alicja Nagórko // Творба речи... – 201–214. | Resümee

– **НИЦОЛОВА, Руселина**

Лексические темпоральные модификаторы и их взаимоотношения с грамматическими значениями вида и времени в простом предложении : на материале болгарского языка в сопоставлении с русским и чешским языками | Уп. 483.

654. ОЛОШТИЈАК, Мартин

O projekte komplexné spracovanie slovtvorby súčasnej slovenčiny / Martin Ološtiak // Творба речи... – 255–269. | Summary

655. ПАНЕВОВА, Јармила

O rezultativnosti (především) v češtině / Jarmila Panevová // Граматика и лексика... – 165–176. | Summary

– **ПОЉАКОВ, Дмитриј**

Некоторые номинативные и словообразовательные модели чешского и русского языков в свете языковых контактов | Уп. 491.

656. ПОСПИШИЛ, Иво

Žánr prozaického deníku Michala Viewegha, poetika, žánrové tradice a souvislosti / Ivo Pospíšil // Стил. – 10 (2011), 309–321. | Summary

– **РАТКОВИЋ, Драгана**

Речи са интерфиксом *-и-* у српском језику у историјском развоју до данас у поређењу с руским и полским | Уп. 498.

657. РУДНИК-КАРВАТОВА, Зофја

Rola słowotwórstwa w słowiańskiej terminologii językowej : na materiale języka polskiego, czeskiego i rosyjskiego / Zofia Rudnik-Karwatowa // Творба речи... – 311–318. | Резюме

658. СЈЕРОЦЈУК, Жежи

Specyfika słowotwórstwa gwarowego w świetle danych korpusowych / Jerzy Sierociuk // Творба речи... – 331–340. | Summary

– **СКВАРСКА, Каролина**

Семантические диатезы в чешском языке в сопоставлении с русским и польским языками | Уп. 509.

659. СЛАНЧОВА, Данијела

Komunikačný register ako alternatíva funkčného štýlu : na pozadí komunikácie v športe / Daniela Slančová, Terézia Slančová // Стил. – 11 (2012), 177–187. | Summary

– **СОЛНЦЕВА-НАКОВА, Екатерина**

Природные силы в русских, польских и болгарских загадках : сравнительно-сопоставительный анализ | Уп. 627.

660. СТЕПАНОВИЋ, Жељко

Słownik Stereotypów i symboli ludowych. T. 1, cz. 2 / red. Jerzy Bartmiński. – Lublin : Un. M. Curie-Skłodowskiej, 1999. – 481. / Жељко Степановић // ФП. – 39, 1 (2012), 263–267. | Приказ

– ТИР, Михал*

Негација у словачком и српском језику | Уп. 514.

661. ЋИШИЋ, Алма

Teęcza nad potokiem / Aleksander Kiklewicz. – Łask : OWL ; Olsztyn : WMU, 2010. – 204. / Алма Ћишић // Стил. – 10 (2011), 383–385. | Приказ

662. ФИНДРА, Јан

Modely hl'bkovej a povrchovej stavby textu / Ján Findra // Стил. – 10 (2011), 83–89. | Summary

663. ХУТКОВА, Анита

Nie je padák ako padák! Alebo čo znamená dostať zlatého padáka?! / Anita Hutková // Стил. – 10 (2011), 277–286. | Summary

г) Јужнословенски језици, изузев српског**664. АВРАМОВА, Цветанка**

Собствените имена като ресурс за образување на нови думи в съвременния български книжовен език / Цветанка Димчова Аврамова // Творба речи... – 21–31. | Summary

– АЛЕКСИЋ, Мариана

О бугарском преводу романа „Петријин венац“ Драгослава Михаиловића | Уп. 111.

665. АЛЕКСИЋ, Мариана

О заједничким француским позајмљеницама у српском и бугарском језику : семантичка анализа / Мариана Алексић // НССУВД. – 40, 1 (2011), 451–459. | Summary

– АЛЕКСИЋ, Мариана

Устаљена поређења са зоонимом као компаративном компонентом : на материјалу српског и бугарског језика | Уп. 379.

666. АРИЗАНКОВСКА, Лидија

За партикулите : врз примери од македонскиот и словенечкиот јазик / Лидија Аризанковска // ЗбМСС. – 80 (2011), 107–115. | Summary

667. АРИЗАНКОВСКА, Лидија

Зборообразувањето и неговите ресурси во македонскиот јазик : со осврт на дериватите со субјективна оценка како дел од основниот лексички фонд на македонскиот јазик / Лидија Аризанковска // Творба речи... – 33–42. | Резюме

668. АРИЗАНКОВСКА, Лидија

Карактеристике система глаголских времена у македонском језику у поређењу са словеначким и другим јужнословенским језицима / Лидија Аризанковска // Српска књижевност и језик... – 176–186. | Summary

669. БАДУРИНА, Лада

Gramatika teksta : i što dalje? / Lada Badurina // Njegoševi dani 3. – 331–342. | Summary

670. БАЛТОВА, Јулија

За така наречените *неокласицизми* како ресурс в съвременното словообразуване / Јулија Миньова Балтова // Творба речи... – 43–51. | Summary

671. БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ, Јелена

Neki slučajevi stilski markiranog reda riječi u jeziku Janka Đonovića / Jelena Bašanović-Čečović // Riječ. – 7 (2012), 115–128. | Summary

– БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ, Јелена

Семантичке и творбене карактеристике глагола *баситашу* у црногорском језичком изразу | Уп. 836.

672. БЕГОВИЋ, Цавид

Sandžački rječnik : prilog leksikografiji bosanskog jezika / Džavid Begović, Šefka Begović-Ličina. – Sarajevo : D. Begović, Š. Begović-Ličina, 2012. – 630.

– БЕЛИЋ, Александар

Бенешинева граматика : 1939. | Уп. 744.

Босански језик или стил : 1937. | Уп. 1144.

Срби и Хрвати и наш књижевни језик : 1935. | Уп. 745.

673. БОЈОВИЋ, Драга

Научни и методолошки аспекти *црногорског језика* / Драга Бојовић // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 343–352. | Summary

674. БОНДЖОЛОВА, Валентина

Нејмингът и трансформациите на рекламното име / Валентина Цв. Бонджолова // Име у култури Срба и Бугара. – 163–171. | Summary, Резюме

– БОШКОВИЋ, Радосав

О лексичкој и стилској диференцијацији српскога и хрватскога књижевног језика | Уп. 1149.

675. БОШЊАКОВИЋ, Жарко

Значај испитивања језичких ставова македонске националне мањине у Србији / Жарко Бошњаковић, Иван Књиџар // Српска књижевност и језик... – 122–155. | Summary

– БРБОРИЋ, Бранислав

О могућности српско-хрватског споразума : 1992. (2000) | Уп. 1151.

Тројезичност и/или вишејезичност : 2001. | Уп. 1153.

– БУГАРСКИ, Ранко

Restandardizacija srpskohrvatskog u svetu sociolingvističke teorije : 2004. | Уп. 26.

676. БУЛАТОВИЋ, Весна

Engleski semantički pleonazmi u crnogorskom / Vesna Bulatović // Riječ. - 7 (2012), 75–87. | Summary

– БУРЗАНОВИЋ, Тихомир

Riječi nauke i čovječnosti o prošlosti i budućnosti pisma i jezika u Bosni i Hercegovini : 1991. | Уп. 1155.

677. БУРИЋ, Милена

Stilska obilježenost indikativnog prezenta u epskom dijalogu / Milena Burić // Riječ. – 8 (2012), 29–44. | Summary

678. ВАЛОВИЋ, Наташа

Forenzički aspekti na primeru jedne recenzije o crnogorskom jeziku / Nataša Valović // Njegoševi dani 3. – 375–384. | Zusammenfassung

679. ВАСИЛЕВ, Сава

Имената – преди и след употреба / Сава Ђ. Василев // Име у култури Срба и Бугара. – 173–180. | Zusammenfassung, Резюме

680. ВЕЛИЧКОВА, Десислава

Към семантиката и кодирането на собствени имена в езика на превода : за превода на името-заглавие романа „Уна“ от Момо Капор / Десислава П. Величкова // Име у култури Срба и Бугара. – 147–153. | Summary, Резюме

– ВУКИЋ, Маја

Фразеологизми са антропонимом као компонентом у српском и бугарском | Уп. 1020.

681. ВУКИЋЕВИЋ, Весна

Семантичка структура глаголов речи с компонентом субјективне оценки / Весна Вукичевич // СЈ. – 16 (2011), 293–299. | Резиме

682. ВУКОМАНОВИЋ, Славко

О језичком учењу Александра Белића и својатању македонског језика / Славко Вукомановић // КњЈ. – 58, 1/2 (2011), 17–43. | Summary

– ДАМЈАНОВА, Христина

Роль функционально-семантической категории в сопоставительных исследованиях русского и болгарского языков | Уп. 574.

– **DISKUSIJA о jezičkoj situaciji u BiH** | Уп. 1158.

– **DOKUMENTI о jezičkoj politici u BiH** | Уп. 1159.

– ГАЈДОВА, Убавка

О неким специфичностима употребе прошлих времена у српском и македонском језику | Уп. 404.

683. ГЕОРГИЕВА, Цветелина

Видове класификации на активните препозитивни форманти в българското именно словообразуване / Цветелина Георгиева // Творба речи... – 545–553. | Summary

684. ГЕОРГИЕВСКИ, Јелица

Идиомы македонског језика = Идиомы на македонскиот јазик / Јелица Георгиевска. – Панчево : Македонски информативни и издавачки центар, 2012. – 167.

685. ГЛУШИЦА, Рајка

О novousvojenoj gramatici crnogorskog jezika / Rajka Glušica // Njegoševi dani 3. – 317–329. | Summary

– ГРОЗДАНОВА, Евелина

О неким правописним принципима у бугарском и у српском језику | Уп. 411.

686. ДАПИТ, Роберто*

О večjezičnem in medkulturnem izobraževanju pri slovensko govoreči skupnosti v Italiji / Roberto Dapit // ПЛ. – 10 (2009), 29–38. | Summary

– ДЕДОВИЋ, Драгана

Konceptualne metafore u popularnom poslovnom diskursu : engleski i crnogorski jezik | Уп. 414.

687. ДОШЉАК, Драшко

Ostaci dvojine u crnogorskim toponimima / Draško Došljak // Riječ. – 5 (2011), 49–55. | Summary

688. ДРАГАШ, Маријана

Čimbenici uporabe jezičkih strategija u usvajanju engleskog kao prvog stranog jezika / Marijana Dragaš // ВиО. – 1 (2011), 179–189.

– БУКАНОВИЋ, Маја

Српски преводни еквиваленти словеначких лексема *kar* и *kaj* | Уп. 125.

689. ЖЕЛЕ, Андреја

Выражение различных степеней агентивности в словенском языке / Андрея Желе // Граматика и лексика... – 95–112. | Povzetek

690. ЖЕЛЕ, Андреја

Konektoři v slovenšćini / Andreja Žele // ЗМСС. – 82 (2012), 59–69. | Summary

– ЗИЛИЋ, Ерминка

‘Finzelg Gänger’ in der deutschen Sprache und die Entsprechungen im bosnischen : Untersucht am Beispiel von *sEI Es*– | Уп. 421.

691. ИВАНОВА, Најда

Kulturološki pogled na razvoj slovenskega književnega jezika / Martina Orožen. – Maribor : Filozofska fakulteta, 2010. – 529. – (Mednarodna knjižna zbirka Zora ; 74) / Најда Иванова // ЈФ. – 67 (2011), 352–359. | Приказ

692. ИВАНОВА, Ценка

Преводите како източник на нови номинации в езиковата стандардизација през 19. век / Ценка Н. Иванова // Име у култури Срба и Бугара. – 133–146. | Summary, Резюме

– ИВАНОВСКА, Биљана

Animal Idioms in German and their Macedonian Equivalents | Уп. 423.

– ИМЕ у култури Срба и Бугара | Уп. 1039.**– ЈАНКОВИЋ, Срђан**

Od Sarajevskog simpozijuma do Mostarskog savjetovanja : 1974. | Уп. 1164.

Pogled na bosanskohercegovački međuvarijantni jezički tip : 1967. | Уп. 1165.

Sociolingvističko određenje bosanskohercegovačkog standardnojezičkog izraza : 1991. | Уп. 1166.

693. ЈЕСЕНШЕК, Марко

Razvojno-zgodovinska dinamika slovenskega jezika / Marko Jesenšek // Филологија и универзитет. – 932–943. | Резиме

694. КАДРИЋ, Аднан

Osvrt na termin *crnogorski jezik* u jednoj dvojezičnoj alhamijado gramatici s kraja 19. stoljeća / Adnan Kadrić // Njegoševi dani 3. – 289–298. | Summary

695. КАЛАЈЦИЈА, Ален

Etnici u Hörmannovoj zbirci bošnjačke epike : kriteriji podjele, tvorbeni modeli, etimologija / Alen Kalajdžija // Njegoševi dani 3. – 299–315. | Summary

696. КАРАВДИЋ, Зенаида

Poštalice i uzrečice u bosanskom, crnogorskom, hrvatskom i srpskom jeziku / Zenaida Karavdić // Njegoševi dani 3... – 357–372. | Summary

697. КАРАНФИЛОВСКИ, Максим

За некои функции на императивот во македонскиот јазик и во другите словенски јазици : прашањето на глаголскиот вид при / Максим Каранфиловски // *Njegoševi dani* 3. – 351–356. | Summary

– КОВАЧЕВИЋ, Борко

Синтаксичко-семантичке одлике етничких придева у српском и словеначком језику | Уп. 433.

– КОВАЧЕВИЋ, Милош

Један или три језика : 2003. | Уп. 1169.

698. КОВАЧЕВИЋ, Милош

О актуелном правопису и граматички *црногорског језика* / Милош М. Ковачевић // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 303–323. | Summary

– КОВАЧЕВИЋ, Милош

Србистика и статус тзв. босанског језика : 2003. | Уп. 1171.

699. КОСТИЋ, Наташа

Kondicionalne rečenice u crnogorskom jeziku u svijetlu kognitivno-lingvističke teorije i konstrukcione gramatike / Nataša Kostić // *Riječ*. – 5 (2011), 29–49. | Summary

– КОСТИЋ, Наташа

Form : Meaning Mapping in Conditional Constructions : Evidence from English and Montenegrin | Уп. 435.

– КОЦЕВА, Драгана

Лексичките негации во македонскиот, германскиот и англискиот јазик | Уп. 436.

700. КРИВОКАПИЋ, Милош

Leksički slojevi u jeziku serdara i gubernadura Radonjića / Miloš Krivokapić // Осми лингвистички скуп „Бошковићеви дани“. – 149–260. | Summary

701. КРСТАЈИЋ, Марина

Jezičko-stilske karakteristike veznika u jeziku lirske narodne poezije Crne Gore / Marina Krstajić // *Riječ*. – 7 (2012), 129–140. | Summary

– КУЗИДОВА-КАРАЦИНОВА, Ирина

Осмисляйки превода : старобългарските версии на „*Житието на св. Иларион Велики оџ Ёероним Блажени*“ | Уп. 739.

– ЛАЛИЋ, Радован

О разликама у книжевном језику Срба и Хрвата : 1954. | Уп. 1172.

– ЛЕСЊЕВСКА, Димитрина

Выразительность языка современной русской и болгарской публицистики | Уп. 595.

702. ЛОМА, Александар

Поглед на словеначку топонимију : Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen / Marko Snoj. – Ljubljana : Modrijan in Založba ZRC, 2009. – 605. / Александар Лома // ОП. – 21 (2011), 435–452. | Приказ

703. МАНОЈЛОВИЋ, Соња

Vezljivostni slovar slovenskih glagolov : skrajšana knjižna izdaja / Andreja Žele. . – Ljubljana : Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, 2011. – 470. / Соња Манојловић // 36МСС. – 82 (2012), 202–204. | Приказ

– **МАНЧЕВ, Владимир**

О некоторых особенностях использования военной лексики в интернете : на примере русских и болгарских страниц с военно-исторической тематикой | Уп. 600.

704. МАРКОВИЋ, Бранкица

Splitski govor : od varora do trajekta / Dunja Jutronić. – Split : Naklada Bošković, 2010. – 474. / Бранкица Ђ. Марковић // ЈФ. – 68 (2012), 228–232. | Приказ

– **МАРКОВИЋ, Светозар**

Шта је заједничко а шта посебно у варијантама српскохрватског (хрватскохрватског) књижевног (стандардног) језика? | Уп. 1176.

– **МЕДИЋ, Миле**

Судбина језика Срба и Хрвата : 2001. | Уп. 758.

– **МЕШИЋ, Санела**

Die Vergleichspartikel *wie* und ihre Äquivalente im bosnischen | Уп. 461.

– **МИЛАНОВИЋ, С. Д.**

Хрвати и језик српски : 1895. | Уп. 760.

– **МИЛОСАВЉЕВИЋ, Петар**

Дијалектолошке карте српскохрватског, хрватског и српског језика : 1998. | Уп. 1461.
О разликовању српског и хрватског језика : 2000. | Уп. 1179.

– **МИЛОСАВЉЕВИЋ, Тања**

Лична имена са основом *мил* Срба и Бугара | Уп. 1076.

– **МИНОВИЋ, Миливоје**

Sintaksički sloj srpskohrvatskog standarda u bosanskohercegovačkom socijalnom kontekstu : na osnovu rezultata istraživanja rečeničkog sistema : 1991. | Уп. 1180.

705. МИХАЉЕВИЋ, Милан

Verba Dicendi in Croatian Church Slavonic / Milan Mihaljević // ЗМСФЛ. – 54, 1 (2011), 63–77. | Резиме

706. МОЛОВ, Тодор

Името Евдокија и неговите производни в българския песен фолклор / Тодор Д. Моллов // Име у култури Срба и Бугара. – 191–201. | Summary, Резюме

– **МРДАК-МИЋОВИЋ, Милена**

Pragmatičko-semantička analiza iskazivanja učtivosti u engleskom i crnogorskom jeziku pomoću sistema modalnih glagola | Уп. 472.

– **НЕДИЋ, Јелена**

Итеративная множественность в русском, сербском и македонском языках | Уп. 478.

707. НЕНЕЗИЋ, Соња

Генитивне конструкције с предлозима *јонад* и *јомеђу* / Соња Ненезић // Рјеџ. – 7 (2012), 37–45. | Summary

708. НЕНЕЗИЋ, Соња

О једној врсти квалификативног генитива без предлога и обавезног детерминатора / Соња Ненезић // Осми лингвистички скуп „Бошковићеви дани“. – 193–203. | Summary

– **НЕШКОВСКА, Силвана**

Contrastive Analysis of Linguistic Strategies Used to Express Explicit, Emotional Gratitude in Macedonian and English | Уп. 480.

709. НИКОЛИЋ, Марина

Izražavanje posljedичnih odnosa u hrvatskome standardnom jeziku / Luka Vukojević. – Zagreb : Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2008. – 460. / Marina Nikolić // 36МСС. – 79 (2011), 188–191. | Приказ

– НИЦОЛОВА, Руселина

Лексические темпоральные модификаторы и их взаимоотношения с грамматическими значениями вида и времени в простом предложении : на материале болгарского языка в сопоставлении с русским и чешским языками | Уп. 483.

– ПАНИЋ-ЦЕРОВСКИ, Наталија

Novi markeri citiranja u srpskom i slovenačkom jeziku | Уп. 486.

710. ПЕРОВИЋ, Славица

Apologies as Dispreferred Responses / Slavica Perović // ELLSIIR 1. – 237–251.

711. ПИПЕР, Предраг

Българска граматика : морфология / Руселина Ницолова. – София : Унив. Св. Климент Охридски, 2008. – 524. / Предраг Пипер // 36МСС. – 80 (2011), 182–184. | Приказ

712. ПОЖГАЈ-ХАЦИ, Весна

Drugi i *drugi* : stavovi prema govornicima različitih jezika u slovenskom društvu / Vesna Požgaj-Hadži, Tatjana Balažić-Bulc // Jezik u upotrebi. – 107–120. | Summary

713. ПОПОВИЋ, Душанка

Vokalski sistem govora durmitorskog kraja : selo Podgora / Dušanka Popović // Riječ. – 8 (2012), 9–28. | Summary

– ПОПОВИЋ, Љубомир

Маретићева концепција стандардизације хрватског или српског књижевног језика : 2004. | Уп. 1186.

Марцел Кушар о разликама између хрватског и српског књижевног језика : 2000. | Уп. 1187.

Od srpskohrvatskog do srpskog i hrvatskog standardnog jezika : srpska i hrvatska verzija : 2003. | Уп. 1188.

714. ПРАЊКОВИЋ, Иво

Takozvani automatizirani red riječi / Ivo Pranjković // Njegoševi dani 3. – 343–349. | Summary

715. ПУПОВАЦ, Милорад

Imena i njihovi svjetovi : mala rasprava o svijetu *poduzeća bez poduzetnika* i o svijetu *poduzetnika bez poduzeća* / Milorad Pupovac // Jezik u upotrebi. – 349–366. | Summary

716. РАДЕВА, Живка

Издателски практики и знаковости на авторските имена в българските възрожденски сборници / Живка В. Радева // Име у култури Срба и Бугара. – 155–161. | Summary, Резюме

717. РАДОВАНОВИЋ, Милорад

О посесији и сродним појавама у јужнословенским језицима : The Grammar of Possessivity in South Slavic Languages : Synchronic and Diachronic Perspectives / ed. Nomachi Motoki. – Sapporo : Slavic Research Center : Hokkaido University, 2011. – 138. – (Slavic Eurasian Studies, 24) / Милорад Радовановић // 36МСФЛ. – 55, 1 (2012), 293–299. | Приказ

– РАДОВАНОВИЋ, Милорад

Planiranje jezika i jezička politika : principi i tendencije : na primeru srpsko-hrvatske relacije : 1998. | Уп. 1191.

718. РАДОЈЕВИЋ, Данијела

Leksička slojevitost u jeziku Nikole Lopičića : lingvistički i stilistički pristup / Danijela Radojević // Riječ. – 7 (2012), 101–113. | Summary

719. РИСТИЋ, Данијела

Неке фонетско-морфолошке особености у језику Николе Лопичића / Данијела Ристић // Осми лингвистички скуп „Бошковићеви дани“. – 177–192. | Summary

720. САМАРЦИЋ, Тања

Automatsko poravnanje reči u paralelnom slovenačko-srpskom korpusu / Tanja Samarđić // Српска књижевност и језик... – 90–121. | Summary

– СЕКУЛИЋ, Исидора

Босански језик, говор и стил : 1941. | Уп. 1197.

721. СЕЛИМСКИ, Људвиг

Турски елементи в българското словообразуване / Людвиг Селимски // Творба речи... – 319–329. | Summary

– СОЛНЦЕВА-НАКОВА, Екатерина

Природные силы в русских, польских и болгарских загадках : сравнительно-сопоставительный анализ | Уп. 627.

– СОТИРОВИЋ, Владислав

Hrvatsko-srpski sporovi oko jezika i pisma u Trojedinici od Revolucije 1848/49. g. do zasedanja Hrvatsko-slavonskog Sabora 1861. g. | Уп. 1198.

– СРПСКА књижевност и језик у јужнословенском контексту | Уп. 770.

– СРПСКИ погледи на односе између српског, хрватског и бошњачког језика | Уп. 771, 772.

– СТЕВАНОВИЋ, Михаило

Карактер разлика у књижевном језику Срба и Хрвата : 1953. | Уп. 1203.

– СТЕФАНОВИЋ, Александар

Употреба бројева *дв(ј)есџа/дв(ј)есџо; ѿрисџа/ѿрисџо; чеџирисџо/чеџириџа* у стандардном српском : у поређењу са босанском, хрватском и црногорском стандардном реализацијом | Уп. 962.

722. СТРАМЉИЧ-БРЕЗНИК, Ирена

Medmeti kot besedotvorni potencial slovenščine / Irena Stramljič-Breznik // Творба речи... – 341–352. | Summary

– ТАНАСИЋ, Срето

Језичка ситуација у Босни и Херцеговини : комуникацијско јединство и упадљива симболичка разведеност : 2001. | Уп. 1208.

723. ТЕПАВЧЕВИЋ, Миодарка

Заступљеност и статус узвика у црногорским народним говорима / Миодарка Тепавчевић // Riječ. – 7 (2012), 47–74. | Summary

724. ТЕПАВЧЕВИЋ, Миодарка

Из лексике црногорских говора / Миодарка Тепавчевић // Осми лингвистички скуп „Бошковићеви дани“. – 203–238. | Summary

725. ТИБЕНСКА, Ева

Značenje forme i forma značenja u sintaksi / Eva Tibenská // ПЛ. – 12 (2011), 122–131. | Summary

– ТОДОРОВИЋ, Миљан

(Не)равноправност писама у БиХ : 1991. | Уп. 1209.

– ТОПОЛИЊСКА, Зузана

Dlaczego na? | Уп. 979.

726. ТОПОЛИЊСКА, Зузана

За еден недоистражен аспект на синкретизмот $e=\delta$ на словенскиот југ : показателите на генетивен падежен однос кајличните заменки / Зузана Тополињска, Марјан Марковиќ // ЗбМСФЛ. – 55, 2 (2012), 29–38. | Резиме

– ТОШОВИЋ, Бранко

Disolucijske godine (1990–2004) srpskih pogleda na odnose između srpskog, hrvatskog i bošnjačkog jezika : 2012. | Уп. 1210.

Dvjesto godina srpskih pogleda na jezik Srba, Hrvata, Bošnjaka/Muslimana i Crnogoraca | Уп. 779.

727. ТОШОВИЋ, Бранко

Tvorbeni purizam / Branko Tošović // Творба речи... – 353–365. | Резюме

– ТОШОВИЋ, Бранко

Uvodna riječ na Simpozijumu časopisa „Prizme“ : Jezička situacija u Bosni i Hercegovini : 1991. | Уп. 1211.

– ЋИРИЛОВ, Јован

Srpsko-hrvatski rečnik varijanata = Hrvatsko-srpski rječnik inačica : reč autora : 1994. | Уп. 1127.

728. ЋОРАЛИЋ, Зринка

Posuđenice u jezičkoj strukturi romana „Kad je bio juli“ Nure Bazdulj-Hubijan / Zrinka Čoralić, Mersina Šehić // Riječ. – 8 (2012), 64–75. | Summary

729. ЋОРИЋ, Божо

Антонимија наопаке хрватске језичке политике : 1998. / Божо Ћорић // Српски погледи... 1, 4. – 193–201.

730. ФРИДМАН, Виктор

Macedonian-Albanian Contact-Inducted Language Change Today / Victor A. Friedman // Граматика и лексика... – 205–211. | Резиме

– ХАНИЋ, Јасмина

The Prefix *Dis-* in English and Bosnian | Уп. 519.

731. ЧУДОМИРОВИЋ, Јован

Зборник о јужнословенским дискурсним партикулама : South slavic discourse particles / ed. Mirjana N. Dedaić, Mirjana Mišković-Luković. – Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2010. – 166. – (Pragmatics & beyond new series ; 197) / Јован Чудомировић // СЈ. – 17 (2012), 667–670. | Приказ

732. ШАЛЕР, Хелмут Вилхелм

Die Verbalsysteme der südslawischen Sprachen aus der Sicht der Balkanlinguistik / Helmut Wilhelm Schaller // Граматика и лексика... – 241–246.

733. ШАРИЋ, Љиљана

Glagolski prefiksi kao perfektivizatori / Ljiljana Šarić // Riječ. – 5 (2011), 7–29. | Summary

734. ШАРИЋ, Љиљана

Od- genitiv : kognitivnosemantička analiza / Ljiljana Šarić // Riječ. – 7 (2012), 7–36. | Summary

735. ШЕХОВИЋ, Амела

Univerbacija u bosanskom jeziku / Amela Šehović // Творба речи... – 407–417. | Zusammenfassung

– ШИПКА, Милан

Jezik Bošnjaka, Hrvata, Srba i Crnogoraca : problem klasifikacije i nominacije idioma : 2003. | Уп. 1214.

736. ШТЕБИХ-ГОЛУБ, Барбара

Okazionizmi u hrvatskome publicističkom stilu / Barbara Štebih-Golub // Творба речи... – 419–433. | Резюме

737. ШУБАРИЋ, Сања

O gramatičkoj i leksikografskoj deskripciji priloga tipa *jedanput* i riječi (-)put i puta / Saња Šubarić // Осми лингвистички скуп „Бошковићеви дани“. – 239–248. | Summary

V. Старословенски језик и његове редакције**738. ВУКОВИЋ, Јована**

Сложенице у српскословенском преводу из XIV века расправе Григорија Ниског / Јована Вукотић // ПКЈИФ. – 78 (2012), 83–100.

– КАКРИДИС, Јанис

Dvoglasna reč ili dijalog? : traktati Grigorija Palame o ishodenju svetoga duha u srpsko-slovenskom prevodu 14. veka | Уп. 1542.

739. КУЗИДОВА-КАРАЦИНОВА, Ирина

Осмисляјки превода : старобългарските версии на „Житието на св. Иларион Велики оиѣ Йероним Блажени“ / Ирина Кузидова-Караџинова // АП. – 33 (2011–2012), 193–218. | Summary

– МИХАЉЕВИЋ, Милан

Verba Dicendi in Croatian Church Slavonic | Уп. 705.

740. НИКИТОВИЋ, Зорица

Старословенска сложеница у функцији стилске фигуре / Зорица Никитовић // Стил. – 10 (2011), 232–243. | Summary

– ПАВЛОВИЋ, Слободан

Елементи неконфигуративне синтаксе у старим словенским писменостима | Уп. 1596.

– ПИПЕР, Предраг

Дело светих Тирила и Методија у свом и у нашем времену | Уп. 1984.

741. САВИЋ, Виктор

Řecko-staroslověnský index : index verborum graeco-palaeoslovenicus. Tom. I, fasc. 1–4. – Praha : Akademie věd České Republiky : Slovanský ústav AV ČR, 2008–2010. – 264. / Виктор Савић // ЗБМСФЛ. – 54, 2 (2011), 296–302. | Приказ

– СТРЕПЕТОВА, Галина

Старославянизми у руском језику : знаци иносистемности и внутрисистемне отности | Уп. 629.

VI Савремени српски језик

а) Опште

742. АВРАМОВИЋ, Зоран

Језик, лингвисти, политика : Српски језик у вртлогу политике / Милош Ковачевић, Михаило Шћепаковић. – Подгорица : Матица српска : Друштво чланова у Црној Гори, 2011. – 180. – (Посебна издања ; 2) / Зоран Аврамовић // СЈ. – 17 (2012), 631–639. | Приказ | Уп. 756.

– **АЈКУТ, Ксенија**

Kontrastiranje turskog i srpskog jezika | Уп. 377.

743. БАБИЋ, Миланка

Међузависност статуса српског језика у Босни и Херцеговини и Црној Гори / Миланка Ј. Бабић // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 324–332. | Summary

744. БЕЛИЋ, Александар

Бенешјева граматика : 1939. / Александар Белић // Српски погледи... 1, 3. – 155–163.

745. БЕЛИЋ, Александар

Срби и Хрвати и наш књижевни језик : 1935. / Александар Белић // Српски погледи... 1, 3. – 135–141.

746. БОЈОВИЋ, Драга

Путевима истине о српском језику : Путевима српског језика и ћирилице / Јелица Стојановић. – Подгорица : Матица српска : Друштво чланова у Црној Гори, 2011. – 243. – (Посебна издања ; 1) / Драга Бојовић // СЈ. – 17 (2012), 657–660. | Приказ | Уп. 775, 782.

747. БУГАРСКИ, Ранко

Portret jednog jezika / Ranko Bugarski. – Beograd : Biblioteka XX vek : Knjižara krug, 2012. – 278. – (Biblioteka XX vek ; 201)

748. ВИНАВЕР, Станислав

Језик наш насушни. Граматика и надграматика / Станислав Винавер ; прир. Гојко Тепић. – Београд : Службени гласник : Завод за уџбенике, 2012. – 488. – (Дела српских писаца) (Дела Станислава Винавера ; 8)

– **ВУЈОВИЋ, Ана**

Српско-француска сусретања | Уп. 401.

749. ДЕРЕТИЋ, Јован

Јединство и разлика : уводно излагање : 1979. / Јован Деретић // Српски погледи... 1, 3. – 605–607.

750. ДИЛПАРИЋ, Предраг

Језик глобализације или глобалност језика / Предраг Д. Дилпарић // НССУВД. – 41, 1 (2012), 417–429. | Summary

– **ДРОБЊАК, Драгана***

Neposredni kontakt francuskog i srpskog jezika u frankofonom delu Švajcarske | Уп. 39.

751. ИВИЋ, Павле

Јединство и разједињеност српскохрватског књижевног језика : 1989. / Павле Ивић // Српски погледи... 1, 3. – 641–648.

752. ИВИЋ, Павле

Разрешавање српских језичких проблема : 1998. / Павле Ивић // Српски погледи... 1, 4. – 203–207.

753. ИВИЋ, Павле

Српски народ и његов језик : 1971. / Павле Ивић // Српски погледи... 1, 3. – 495–538.

– ИЛИЋ, Марија

Purizam u proučavanju srpskog kao manjinskog jezika : srpsko-mađarski jezički kontakt | Уп. 44.

754. ЈОВАНОВИЋ, Ана*

Srpskohrvatski jezik i njegovi naslednici : jedan ili četiri jezika? / Ana S. Jovanović // ПЛ. –11 (2010), 155–165. | Summary

755. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Криза језика или лингвисти против лингвистике / Милош М. Ковачевић // Савремено друштво... – 389–402. | Summary

756. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Српски језик у вртлогу политике / Милош Ковачевић, Михаило Шћепановић. – Подгорица : Матица српска : Друштво чланова у Црној Гори, 2011. – 180. – (Посебна издања ; 2) | Уп. 742.

757. КОСТИЋ, Лазо

Крађа српског језика : 1964. / Лазо Костић // Српски погледи... 1, 3. – 261–324.

758. МЕДИЋ, Миле

Судбина језика Срба и Хрвата : 2001. / Миле Медић // Српски погледи... 1, 4. – 283–295.

759. МЕМОАР о очувању и unapređenju srpskog jezika, srpske književnosti i srpske sabornosti // Српски погледи... 1, 4. – 185–191. | Summary**760. МИЛАНОВИЋ, С. Д.**

Хрвати и језик српски : 1895. / С. М. Д. // Српски погледи... 1, 3. – 63–91.

761. НИКОЛИЋ, Павле

Како је прошао српски језик у заједници са хрватским језиком : 1999. / Павле Николић // Српски погледи... 1, 4. – 243–246.

762. НОВАКОВИЋ, Стојан

Неговање језика српског : 1888. / Стојан Новаковић // Српски погледи... 1, 3. – 57–62.

763. НОВОКМЕТ, Слободан

Српска књижевност и језик у јужнословенском контексту : зборник радова / ур. Михајло Пантић. – Београд : Чигоја штампа : Друштво за српски језик и књижевност, 2011. – 283. / Слободан Новокмет // КњЈ. – 58, 3/4 (2011), 387–391. | Приказ | Уп. 770.

764. НОВОСАДСКИ договор : 1954. // Српски погледи... 1, 3. – 237–239.**765. О ОТВОРЕНИМ друштвеним проблемима нашег језика : оцене са стручног састанка Института за српскохрватски језик : 1988. // Српски погледи... 1, 3. – 635–639.****766. PLATFORMA pokreta za obnovu srbistike : 1998. // Српски погледи... 1, 4. – 177–183.****– РАДИЋ, Првослав**

Српски језик у америчким филмовима : из анатомије једног цивилизацијског сукоба | Уп. 87.

– РАЈИЋ, Јелена

Estrategias de evidencialidad en serbio y español : la codificación lingüística de la fuente de información | Уп. 497.

767. РИСТИЋ, Стана

Корпус српског језика у „Рјечнику ЈАЗУ“ : филолошки програм Ђуре Даничића / Стана Ристић // Структурне карактеристике... – 13–21. | Summary

768. РИСТИЋ, Стана

Неки аспекти актуелног стања српског језика на просторима данашње Црне Горе / Стана С. Ристић // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 333–342. | Summary

769. СЛОВО о српском језику : 1998. // Српски погледи... 1, 4. – 163–169.

770. СРПСКА књижевност и језик у јужнословенском контексту : зборник радова / ур. Михајло Пантић. – Београд : Чигоја штампа : Друштво за српски језик и књижевност, 2011. – 283. | Уп. 763.

771. СРПСКИ погледи на односе између српског, хрватског и бошњачког језика. 1, 3 = Die serbische Sichtweise des Verhältnisses zwischen dem Serbischen, Kroatischen und Bosniakischen / ur. Branko Tošović, Arno Wonisch. – Graz : Institut für Slawistik der Karl-Franzens ; Beograd : Beogradska knjiga, 2011. – 803.

772. СРПСКИ погледи на односе између српског, хрватског и бошњачког језика. 1, 4 = Die serbische Sichtweise des Verhältnisses zwischen dem Serbischen, Kroatischen und Bosniakischen / ur. Branko Tošović, Arno Wonisch. – Graz : Institut für Slawistik der Karl-Franzens ; Beograd : Beogradska knjiga, 2012. – 637.

773. СРПСКО језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе и српски језик данас : Зборник радова са Међународног научног скупа одржаног у Херцег Новом 20–23. априла 2012. године / ур. одбор: проф. др Јелица Стојановић, проф. др Јасмина Грковић Мејцор, доц. др Михаило Шћепановић, др Драга Бојовић, проф. др Миодраг Јовановић, доц. др Драго Перовић. – Никшић и др. : Матица српска. Друштво чланова у Црној Гори и др, 2012. – 565.

774. СТОЈАНОВИЋ, Андреј

Језичка истраживања у условима својатања српског језика / Андреј Стојановић // СЈ. – 16 (2011), 485–504. | Summary

775. СТОЈАНОВИЋ, Јелица

Путевима српског језика и ћирилице / Јелица Стојановић. – Подгорица ; Нови Сад : Матица српска – Друштво чланова у Црној Гори, 2011. – 243. | Уп. 746, 782.

776. СТОЈАНОВИЋ, Љубомир

О индивидуалисању српског језика : приступна беседа : 1896. / Љубомир Стојановић // Српски погледи... 1, 3. – 93–98.

777. СТРУКТУРНЕ карактеристике српског језика / ур. Милош Ковачевић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет : Скупштина града, 2012. – 610. – (Српски језик, књижевност, уметност : зборник радова са VI међународног научног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу ; 1)

778. ТОМА, Пол-Луј

Од Вука до Вука / Paul-Louis Thomas // НССУВД. – 40, 1 (2011), 5–14. | Résumé

779. ТОШОВИЋ, Бранко

Dvjesto godina srpskih pogleda na jezik Srba, Hrvata, Bošnjaka/Muslimana i Crnogoraca / Branko Tošović // Српски погледи... 1, 3. – 649–770.

780. ЋОРИЋ, Божо

Лингвоалхемичари : 2003. / Божо Ћорић // Српски погледи... 1, 4. – 327–336.

781. У ОДБРАНУ достојанства српске језичке науке : саопштење надлежних комисија Одбора за стандардизацију српског језика : 1998. // Српски погледи... 1, 4. – 171–175.

782. ФАРМАКОВСКИ, Рујица

Путевима српског језика и ћирилице / Јелица Стојановић. – Подгорица ; Нови Сад : Матица српска – Друштво чланова у Црној Гори, 2011. – 243. / Рујица Фармаковски // ЗбМСС. – 80 (2011), 197–200. | Приказ | Уп. 746, 775.

б) Фонетика, фонологија, прозођија

783. БАТАС, Ана

Акустичка анализа консонаната : неки методолошки проблеми / Ана С. Батас // НССУВД. – 41, 3 (2012), 301–318. | Summary

784. БАТАС, Ана

Акустичке карактеристике алофона фонеме *x* у интервокалском положају / Ана Батас // НССУВД. – 40, 3 (2011), 183–208. | Summary

785. БАТАС, Ана

Прозодија и говорна култура / Јелица Јокановић-Михајлов. – Београд : Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2012. – 320. – (Књижевност и језик ; 42) / Ана С. Батас // КњЈ. – 59, 3/4 (2012), 353–357. | Приказ | Уп. 789.

– **БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ, Јелена**

Вокализам говорног подручја Горње Зете : инвентар и дистрибуција фонолошких јединица | Уп. 1390.

– **БЈЕЛИЦА, Маја**

Speech Rhythm in English and Serbian : a Critical Study of Traditional and Modern Approaches | Уп. 390.

786. БОРИСЕНКО-СВИНАРСКИ, Вера

Фонологија српског језика / Драгољуб Петровић, Снежана Гудурић. – Београд : Институт за српски језик САНУ : Београдска књига : Матица српска, 2010. – 524. – (Прилози граматици српског језика) / Вера В. Борисенко-Свинарски // ЈФ. – 67 (2011), 326–332. | Приказ | Уп. 787, 796.

– **ВЕЉКОВИЋ, Бојана**

О неким особинама фонетизма говора Тутина и околине | Уп. 1410.

– **ДРАГИН, Гордана**

Прозодијска норма у стандарду и дијалекат | Уп. 1422.

Тамишки поддијалекат у роману Зорана Петровића „Село Сакуле а у Банату“ : фонетска анализа | Уп. 1423.

787. ДРАГИН, Гордана

Фонологија српског језика / Драгољуб Петровић, Снежана Гудурић. – Београд : Институт за српски језик САНУ : Београдска књига : Матица српска, 2010. – 524. – (Прилози граматици српског језика) / Гордана Драгин // ЗбМСФЛ. – 54, 1 (2011), 301–306. | Приказ | Уп. 786, 796.

– **ЈОВАНОВИЋ, Миодраг**

Изговор и дистрибуција плозива у дурмиторским говорима | Уп. 1436.

Палаталне африкате и експлозивни дентали на крају ријечи у говорима Црне Горе | Уп. 1437.

Полугласници и јат у црногорским говорима | Уп. 1438.

Сонанти у говорима Дурмиторске регије | Уп. 1439.

788. ЈОКАНОВИЋ-МИХАЈЛОВ, Јелица

Дистрибуција узлазних и силазних акцената у српском језику : теоријска знања и практична оријентација / Јелица Јокановић-Михајлов // Семинар српског... – 101–109.

789. ЈОКАНОВИЋ-МИХАЈЛОВ, Јелица

Прозодија и говорна култура / Јелица Јокановић-Михајлов. – Београд : Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2012. – 320. – (Књижевност и језик ; 42) | Уп. 785.

790. ЈОКАНОВИЋ-МИХАЈЛОВ, Јелица

Прозодијска норма између актуелног и традиционалног / Јелица Јокановић-Михајлов // НССУВД. – 40, 3 (2011), 37–46. | Summary

791. ЈОКАНОВИЋ-МИХАЈЛОВ, Јелица

Савремена говорна култура и њена ортоепска база / Јелица Јокановић-Михајлов // НССУВД. – 40, 1 (2011), 31–39. | Summary

792. ЈОКАНОВИЋ-МИХАЈЛОВ, Јелица

Савремена ортоепска норма и проблем факултативности / Јелица Д. Јокановић-Михајлов // НССУВД. – 41, 1 (2012), 53–58. | Резюме

– КУЗМАНОВИЋ-ЈОВАНОВИЋ, Ана

Безвучни фрикатив /h/ у шпанском и српском језику : у прилог универзалној теорији језичке промене | Уп. 439.

793. МАРКОВИЋ, Маја

Теорија дисперзије и вокалски систем српског језика / Маја Марковић // ЗБМСФЛ. – 55, 2 (2012), 53–70. | Summary

– МАРКОВИЋ, Маја

Uparedna proučavanja vokala engleskog i srpskog jezika: između univerzalnog i specifičnog | Уп. 453.

794. МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Метрички и неметрички акценти : прозодијско-интонациона интерпретација текста „Луче микрокозма“ / Радмило Маројевић // Стил. – 10 (2011), 169–176. | Summary

– МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Побочни акценти у руском и српском језику | Уп. 454.

795. МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Ријечи с двоструким (главним и побочним) акцентима : прозодијско-интонациона интерпретација текста „Луче микрокозма“ / Радмило Н. Маројевић // ЈФ. – 68 (2012), 49–69. | Резюме

796. ПАВЛОВИЋ, Слободан

Српска фонологија : Фонологија српског језика / Драгољуб Петровић, Снежана Гудурић. – Београд : Институт за српски језик САНУ : Београдска књига : Матица српска, 2010. – 524. – (Прилози граматици српског језика) / Слободан Павловић // ЗБМСКЈ. – 59, 2 (2011), 481–485. | Приказ | Уп. 786, 787.

– РИСТИЋ, Данијела

О гласу х и његовим супституентима у говору Лепенца (Мојковац) и Равне Ријеке (Бијело Поље) | Уп. 1498.

– СРЕДОЈЕВИЋ, Дејан

Дугоузлазни акценат у новосадском говору : фонетске карактеристике и фонолошка интерпретација | Уп. 1506.

в) Графија и правопис

797. БРБОРИЋ, Вељко

Основна правила српског правописа / Вељко Брборић // Семинар српског... – 111–120.

798. БРБОРИЋ, Вељко

Правописна норма данас : (не)оправданост измена / Вељко Ж. Брборић // НССУВД. – 41, 1 (2012), 431–444. | Summary

799. БРБОРИЋ, Вељко

Правописни речници у правописима Матице српске : (не)оправданост измена / Вељко Ж. Брборић // НССУВД. – 41, 3 (2012), 127–141. | Summary

– БРБОРИЋ, Вељко

Творба речи и правопис : писање сложених детерминативних формација са првом страном компонентом | Уп. 839.

– ГРОЗДАНОВА, Евелина

О неким правописним принципима у бугарском и у српском језику | Уп. 411.

800. ЂОРЂЕВИЋ, Весна

Интернационализација графије српског језика : различити начини графијског бележења страних назива за занимања / Весна Н. Ђорђевић // СЈ. – 17 (2012), 593–600. | Summary

– ИВАНОВА, Ирина

Типолошка подударност српске и руске интерпункције | Уп. 422.

801. ЈАЊАТОВИЋ, Ђорђе

Борба за ћирилицу : документа Одбора за службену и јавну употребу српске ћирилице : Удружење за заштиту ћирилице српског језика „Ћирилица“ Нови Сад / Ђорђе Јањатовић. – Нови Сад : Прометеј, 2011. – 485.

– ЈЕРКОВИЋ, Јован

Школски правопис српскога језика | Уп. 1353, 1354.

802. КЛИКОВАЦ, Душка

О интерпункцијском знаку три тачке (тротачки) / Душка Б. Кликовац // НССУВД. – 41, 3 (2012), 63–92. | Summary

– КЛИКОВАЦ, Душка

О обради запете у новом издању „Правописа српског језика“ (МС 2010) | Уп. 1357.

О обради интерпункције у старом и новом издању „Правописа српског језика“ | Уп. 1358.

803. МИТРОВИЋ, Анђелка

Транскрипција и адаптација имена и назива из арапског језика у српском / Анђелка Н. Митровић // НССУВД. – 41, 1 (2012), 59–71. | Summary

– НОВОКМЕТ, Слободан

Однос правописних приручника према терминима из информационе технологије | Уп. 1085.

804. НОВОКМЕТ, Слободан

Правописне недоумице на друштвеној мрежи Фејсбук / Слободан Б. Новокмет // Наука и идентитет. – 217–227.

805. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Скраћенице у савременом српском језику / Ђорђе Оташевић // НССУВД. – 40, 1 (2011), 381–389. | Резюме

806. ПЕШИКАН, Митар

Правопис српског језика / Митар Пешикан, Јован Јерковић, Мато Пижурица. – Измењено и допуњено екавско 2. изд. – Нови Сад : Матица српска, 2011. – 507.

807. РАНЂЕЛОВИЋ, Ана

Примена правописа у неким београдским културним водичима / Ана Ранђеловић // НЈ. – 43, 1/2 (2012), 91–101. | Резюме

808. СИМИЋ, Радоје

Једно поглавље из теорије правописа : о цртици и спојеној црти / Радоје Д. Симић // СЈ. – 17 (2012), 259–283. | Summary

809. СИМИЋ, Радоје

Начело „пиши као што говориш“ двеста година после Мркаља / Радоје Симић // НССУВД. – 40, 1 (2011), 15–21. | Резюме

810. СИМИЋ, Радоје

Неки проблеми српског правописа / Радоје Д. Симић // СЈ. – 16 (2011), 303–332. | Summary

– СТАНИШИЋ, Вања

О дијграфији у српској и корејској писмености | Уп. 510.

811. СТАНОЈЧИЋ, Живојин

О „Правопису“, из личног угла / Живојин Станојчић // ЛМС. – 187, 488, 3 (сеп. 2011), 334–336.

812. TRANSKRIPCIA priezvisk Slovákov vo vojvodine zo slovenčiny do srbčiny = Транскрипција презимена Словака у Војводини са словачког језика на српски / Anna Marićová i dr. – Nový Sad : Národnostná rada slovenskej národnostnej menšiny, 2011. – 295.

– ШИПКА, Милан

Правописни речник српског језика : са правописно-граматичким саветником | Уп. 1759.

813. ШПИЦА, Драгана

О транскрипцији јапанских имена / Dragana Špica // Prevodilac. – 30, 1/2 (2011), 78–82. | Summary

г) Граматика (морфологија, творба речи, синтакса)**814. АБОВИЋ, Миомир**

О једној (атијичној) употреби везника *ako* у нашем језику и зависним клаузама које тај везник уводи / Миомир Абовић // Осми лингвистички скуп „Бошковићеви дани“. – 95–101. | Summary

815. АЈЦАНОВИЋ, Милан

Деривациони потенцијал географских термина страног порекла / Милан С. Ајцановић // Творба речи... – 435–451. | Summary

816. АЈЦАНОВИЋ, Милан

Семантичко-деривациона анализа географских термина домаћег порекла / Милан Ајцановић // Лексикологија... – 327–338. | Summary

– АКСИЋ, Катарина

Семантичка категоризација глагола са префиксом *раз-* и њихови енглески еквиваленти | Уп. 378.

817. АЛАНОВИЋ, Миливој

Глаголи асистенције и њихова синтаксичко-семантичка валентност / Миливој Алановић // ЗбМСФЛ. – 54, 1 (2011), 137–150. | Zusammenfassung

818. АЛАНОВИЋ, Миливој

Каузативно-манипулативни глаголи : деривационо мотивисане семантичке и аргументне варијације / Миливој Б. Алановић // Творба речи... – 453–467. | Zusammenfassung

819. АЛАНОВИЋ, Миливој

Каузативност – манипулативност : од концепта ка форми / Миливој Алановић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2011. – 358. – (Тезе) | Уп. 959.

820. АЛАНОВИЋ, Миливој

Лексикализација каузативно-модалних значења принуде, о(не)могућавања и подстицаја / Миливој Алановић // Лексикологија... – 393–402. | Summary

821. АЛАНОВИЋ, Миливој

О комплементарности синтаксичких и семантичких јединица реченице / Миливој Алановић // ЗбМСФЛ. – 55, 1 (2012), 149–175. | Zusammenfassung

822. АЛАНОВИЋ, Миливој

Основни принципи синтаксичко-семантичке валентности каузативно-манипулативних глагола / Миливој Б. Алановић // Граматика и лексика... – 249–264. | Summary

823. АЛАНОВИЋ, Миливој

Принципи синтаксичке кореференцијалности *осим*-структура у српскоме језику / Миливој Б. Алановић // НССУВД. – 41, 1 (2012), 157–169. | Zusammenfassung

– АНДРИЋ, Едита

Деминутив у мађарском и српском језику | Уп. 380.

Деривациони облици речи *nyelv/језик* у мађарском и српском језику | Уп. 381.

Glagolski prefiksi u mađarskom i njihovi prevodni ekvivalenti u srpskom jeziku | Уп. 382.

824. АНТОНИЋ, Ивана

Клаузе с нултим везником / Ивана Н. Антонић // Граматика и лексика... – 265–276. | Summary

825. АНТОНИЋ, Ивана

Радови Гордане Вуковић из синтаксичке проблематике / Ивана Антонић // Лексикологија... – 353–361. | Summary

826. АНТОНИЋ, Ивана

Синтакса и семантика предлога *према* / Ивана Антонић // ЗбМСФЛ. – 54, 2 (2011), 161–178. | Summary

827. АРСЕНИЈЕВИЋ, Бобан

Координација предлога различите рекције у српском језику / Бобан М. Арсенијевић // Структурне карактеристике... – 55–65. | Summary

828. АРСЕНИЈЕВИЋ, Нада

О принципу егоцентризма у српском језику / Нада Л. Арсенијевић // Граматика и лексика... – 277–288. | Резюме

829. АРСЕНИЈЕВИЋ, Нада

Падежи правог објекта у стандардном српском језику / Нада Арсенијевић. – Нови Сад : Филозофски факултет, Одсек за српски језик и лингвистику, 2012. – 175. | Уп. 916, 972.

830. АРСЕНИЈЕВИЋ, Нада

Прилог проучавању повратних глагола у српском језику / Нада Арсенијевић // ЗбМСФЛ. – 54, 1 (2011), 115–135. | Summary

831. АРСЕНИЈЕВИЋ, Нада

Синтакса и семантика предлога *о* / Нада Арсенијевић // Лексикологија... – 363–377. | Summary

– АШИЋ, Тијана

О процесуалном и егзистенцијалном представљању радње у српском и француском језику | Уп. 384.

Употреба негације прекида у прози Видосава Стевановића | Уп. 1217.

832. БАБИЋ, Данијела

Simultativnost dva trenutka : o jednom tipu vremenskih rečenica / Danijela V. Babić // АФФ. – 24, 1 (2012), 235–249. | Summary

833. БАБИЋ, Миланка

Епистемика модалност у дневној штампи Републике Српске / Миланка Ј. Бабић // Структурне карактеристике... – 115–127. | Summary

834. БАБИЋ, Миланка

Морфолошко-синтаксичке специфичности вокатива / Миланка Бабић // СЈ. – 16 (2011), 69–82. | Summary

835. БАБИЋ, Миланка

Норма и ексклазивне реченице / Миланка Ј. Бабић // Осми лингвистички скуп „Бошковићеви дани“. – 147–157. | Summary

836. БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ, Јелена

Семантичке и творбене карактеристике глагола *басијати* у пригорском језичком изразу / Јелена Башановић-Чечовић // Осми лингвистички скуп „Бошковићеви дани“. – 163–176. | Summary

837. БОШЊАКОВИЋ, Жарко

Граматичке и лексичко-семантичке особине метатекстуалног коментара у дијалекатском тексту / Жарко С. Бошњаковић // Граматика и лексика... – 301–311. | Summary

– БОШЊАКОВИЋ, Жарко

Морфолошке особине говора источне Шумадије | Уп. 1401.

Падежи у функцији темпоралног детерминатора лонгитудиналног типа у говору Смедерског Подунавља | Уп. 1402.

838. БОШЊАКОВИЋ, Жарко

Синтетички поглед на творбу аориста и ареал наставака у штокавском наречју / Жарко Бошњаковић, Драгана Радовановић // ЗбМСФЛ. – 54, 1 (2011), 181–204. | Резюме

839. БРБОРИЋ, Вељко

Творба речи и правопис : писање сложених детерминативних формација са првом страном компонентом / Вељко Ж. Брборић // Творба речи... – 485–496. | Summary

840. БУРИЋ, Милена

О суфиксу *-(н)ик* / Милена Бурић // Осми лингвистички скуп „Бошковићеви дани“.
– 101–108. | Summary

841. БУРИЋ, Милена

Суфикс *-ић* у Богишићевој правној терминологији / Милена Бурић // Гласник ЦАНУ.
– 29 (2011), 157–161. | Summary

842. ВАСИЋ, Вера

Diskursna i metatekstualna kondicionalna klauza u srpskom jeziku / Vera M. Vasić // Граматика и лексика... – 313–321. | Summary

843. ВЕЛИЧКОВА, Славка

Нека запажања о књижевнोजезичком нормирању инфинитива и његове замене / Славка Величкова // НССУВД. – 40, 1 (2011), 159–170. | Резюме

844. ВЕЉКОВИЋ-СТАНКОВИЋ, Драгана

Когнитивни аспект деминуције глагола у српском језику / Драгана Д. Вељковић-Станковић // Творба речи... – 497–514. | Summary

– ВЕЉКОВИЋ-СТАНКОВИЋ, Драгана

Семантичка и прагматичка функција глагола у језику рекламе | Уп. 1226.

– ВИЛИЋ, Ивана

Atelične glagolske situacije u francuskom u odnosu na srpski jezik | Уп. 395.

Teličnost kod glagola kretanja u francuskom i srpskom jeziku | Уп. 396.

845. ВИТАС, Душко

Твробени обрасци у електронском речнику српског језика / Душко М. Витас, Цветана Ј. Крстев // Творба речи... – 515–525. | Summary

– ВЛАХОВИЋ, Љубица*

Elipsa u komparativnim konstrukcijama francuskog i srpskog jezika | Уп. 398.

846. ВОЈВОДИЋ, Дојчил

О категоријалној семантици каузално условљених реченичних структура / Дојчил П. Војводић // Граматика и лексика... – 337–348. | Резюме

– ВУЈИЋ, Јелена*

Status složenica sa participskim formama u engleskom jeziku i njihovi ekvivalenti u srpskom | Уп. 400.

847. ВУЈОВИЋ, Душанка

Основна значења и префиксална деривација глагола *ићи* и *ходати* / Душанка Вујовић // ЗбМСФЛ. – 55, 2 (2012), 85–92. | Summary

848. ВУЈОВИЋ, Душанка

Префиксални творбени обрасци глагола кретања / Душанка С. Вујовић // Творба речи... – 527–534. | Summary

849. ВУЈОВИЋ, Душанка

Семантичка и деривациона обележја глагола отежаног кретања / Душанка С. Вујовић // Граматика и лексика... – 349–359. | Резюме

– ВУЈОВИЋ, Душанка

Типична морфосинтаксичка обележја у говору Новог Сада | Уп. 1412.

850. ВУЛОВИЋ, Наташа

О морфолошко-семантичкој вредности турског придева *кара* у српском лексичком систему / Наташа С. Вуловић, Марија С. Ђинђић // СЈ. – 17 (2012), 411–418. | Summary

– **ГАЈДОВА, Убавка**

О неким специфичностима употребе прошлих времена у српском и македонском језику | Уп. 404.

– **ГАЈИШИН, Весна**

Temporal and Aspectual Characteristics of English Past Perfect and Its Serbian Equivalents | Уп. 405.

– **ГЛУМАЦ, Дивна**

Пасивне конструкције у српском језику у поређењу са пасивном реченицом у јапанском језику | Уп. 406.

851. ГОРТАН-ПРЕМК, Даринка

О наредним задацима српске дериватологије из угла једног лексикографа / Даринка С. Гортан-Премк // Творба речи... – 555–558. | Summary

– **ГРАОВАЦ, Нада**

О вредностима француског имперфекта индикатива уз погодбени везник *si* и њиховим српским еквивалентима | Уп. 408.

Француски и српски хипотетички систем : случај када је погодбеном реченицом исказана прошла радња | Уп. 409.

– **ГРИГЈЕЛ, Марћин**

Изражавање афирмације помоћу инструментала у пољском и српском језику : когнитивна анализа | Уп. 410.

852. ГРКОВИЋ-МЕЈЦОР, Јасмина

Развој предикативне посесије у српском језику / Јасмина Грковић-Мејцор // Граматика и лексика... – 361–377. | Summary

– **ДИМКОВИЋ-ТЕЛЕБАКОВИЋ, Гордана**

Adverbs in English and Serbian | Уп. 416.

– **ДРАГИН, Гордана**

Морфолошке карактеристике неких именица у говорима слива Студенице у југозападној Србији | Уп. 1419.

– **ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна**

Компарација и други начини степеновања придева у настави српског језика | Уп. 1347.

853. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

О именицама у служби предлога / Рајна М. Драгићевић // ЈФ. – 68 (2012), 91–111. | Summary

854. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

О начинским прилозима субјекатске квалификације / Рајна Драгићевић // Граматика и лексика... – 379–392. | Резюме

855. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Творбено-семантичка анализа десупстантивних предлога у српском језику / Рајна М. Драгићевић // Творба речи... – 73–87. | Summary

– **ДРАГИЧЕВИЋ, Милан**

О морфосинтакским особинама говора Срба трију насеља из околине Дервенте у северној Босни | Уп. 1425.

856. ДРАГОВИЋ, Кристина

Континуиране и дисконтинуиране реципрочне конструкције у српском језику / Кристина М. Драговић // Структурне карактеристике... – 159–168. | Zusammenfassung

857. ДРАЖИЋ, Јасмина

Семантичка и граматичка обележја речи у лексичким колокацијама у српском језику / Јасмина Н. Дражић // Граматика и лексика... – 393–402. | Summary

858. БУРКИН, Веселина

Проблем везника *јосл(и)е него шћо* / Веселина Ђуркин // Структурне карактеристике... – 139–149. | Summary

859. ЂУРОВИЋ, Сања

Морфолошка анализа глаголских дублета у српском језику / Сања Ж. Ђуровић // НССУВД. – 41, 1 (2012), 171–181. | Summary

– ЂУРОВИЋ, Сања

О једном типу ергонима у српском језику | Уп. 1035.

860. ЂУРОВИЋ, Сања

Попридевлавање радног глаголског придева глагола типа *(-)венући* и *(-)мрзнући* / Сања Ж. Ђуровић // Наука и идентитет. – 89–100.

861. ЂУРОВИЋ, Сања

Укрштање глаголских врста у конјугацији глагола *(-)маћу/(-)макнући* / Сања Ж. Ђуровић // Структурне карактеристике... – 323–334. | Summary

862. ЖИВКОВИЋ, Наталија

Формална семантика неких глаголских времена у српском језику / Наталија Живковић, Катарина Аксић // Савремена проучавања... – 213–224. | Summary

– ЖУГИЋ, Радмила

Именичке изведенице суфиксима *-це, -е, -ле* у призренско-тимочким говорима | Уп. 1428.

863. ЖУГИЋ, Радмила

Лексикографски поступци тумачења семантике изведеница на основу односа творбене основе и творбеног форманта / Радмила Жугић // Граматика и лексика... – 403–412. | Резюме

864. ЗВЕКИЋ-ДУШАНОВИЋ, Душанка

Kontrastivno o гећеницама типа *ko to kaže / ko da to kaže* / Dušanka Zvekić-Dušanović // Примењена лингвистика данас. – 81–90. | Summary

– ЗВЕКИЋ-ДУШАНОВИЋ, Душанка

Modalnost : motivaciona modalnost u srpskom i mađarskom jeziku | Уп. 420.

– ЗЕЉИЋ, Горан

Модална и немодална употреба глагола *желећи* | Уп. 1352.

865. ИВАНОВИЋ, Ненад

Индивидуална лексика : творбено-семантичке и творбено-стилске одлике индивидуализама у српском језику : на материјалу из Речника САНУ / Ненад Ивановић // Савремена проучавања... – 85–100. | Summary

866. ИВАНОВИЋ, Ненад

Супконверзија у српском језику : функционално-семантички аспект / Ненад Ивановић // Структурне карактеристике... – 307–321. | Summary

867. ЈАКИЋ, Милена

Квантитативно испитивање декомпонованог (перифрастичког) предиката у српском језику / Милена Јакић, Нада Шева // 36МСС. – 80 (2011), 117–136. | Summary

868. ЈАКИЋ, Милена

О типологији декомпонованих конструкција у српском језику / Милена Јакић // 36МСФЛ. – 54, 1 (2011), 151–165. | Summary

869. ЈАНЕВ, Бојан

За србските женски лични имена, образувани чрез конверсия / Бојан Георгиев Јанев, Иван Петров Чобанов // Структурне карактеристике... – 567–575. | Резиме

– ЈАНИЋИЈЕВИЋ, Марко

Моделовање текстуалних целина на примеру законских аката на српском и енглеском језику | Уп. 425.

870. ЈАЊУШЕВИЋ-ОЛИВЕРИ, Ана

Партикуле везничког поријекла у Његошевом језику / Ана Јањушевић-Оливери // Осми лингвистички скуп „Бошковићеви дани“. – 261–282. | Sommario

871. ЈАРМАК, Вероника

О могућностима модулирања алгорита истраживања претериталних облика у различитим типовима уметничког дискурса : на материјалу дела И. Андрића / Вероника И. Јармак // НССУВД. – 41, 1 (2012), 331–341. | Summary

872. ЈЕЛИЋ, Маријан

Рекција глагола у нашим описним речницима / Маријан Јелић // СЈ. – 17 (2012), 161–170. | Summary

– ЈЕРКОВИЋ, Јелена

The English Modal Verb Could and its Serbian Equivalents | Уп. 427.

873. ЈОВАНОВИЋ, Вера

Глаголи са префиксом *īo-* у светлу теорије сложеног аспекта и њихови преводни еквиваленти у француском језику / Вера Ж. Јовановић // СЈ. – 17 (2012), 433–440. | Résumé

874. ЈОВАНОВИЋ, Јелена

О теоријским погледима Јована Вуковића на синтаксичку стилистику глагола / Јелена Р. Јовановић-Симић // СЈ. – 16 (2011), 365–381. | Summary

– ЈОВАНОВИЋ, Јелена

Стилски аспекти употребе инфинитива и *да+īрез*. | Уп. 1250.

875. ЈОВАНОВИЋ, Јелена

Творбено-структурне и стилске особености изведеница са формантом *-ки* / Јелена Р. Јовановић-Симић // Творба речи... – 559–572. | Zusammenfassung

876. ЈОВАНОВИЋ, Јелена

Формално уређење синтагми са децималним бројевима / Јелена Јовановић // НССУВД. – 40, 3 (2011), 123–152. | Summary

877. ЈОВАНОВИЋ, Миодраг

Систем замјеница у „Горском вијенцу“ / Миодраг Јовановић // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 475–488. | Summary

878. ЈОВИЋЕВИЋ, Радојица

Актуелне лексичке и граматичке а{б}но{р}малије : наслов овога рада произишао је из исказа у медијима / Радојица Јовићевић // Осми лингвистички скуп „Бошковићеви дани“. – 11–17.

– **ЈУРИШИЋ, Марина**

Датив и општи падеж у дативним функцијама у говору Горње Пчиње | Уп. 1441.

Просторна значења аналитичких конструкција са предлогом *ио* у говору Горње Пчиње | Уп. 1442.

– **КЕРКЕЗ, Драгана**

Претеритална времена и неочекиваност у српском језику : у поређењу са руским | Уп. 431.

– **КИШ, Наташа**

Регијске особености придева у говору Новог Сада | Уп. 1443.

879. КЛИКОВАЦ, Душка

Још једном о глаголу *ӣребайи* : теорија, употреба и норма / Душка Кликовац // НЈ. – 42, 3/4 (2011), 3–23. | Summary

880. КЛИКОВАЦ, Душка

О месним клаузама у српском језику / Душка Кликовац // НССУВД. – 40, 3 (2011), 47–72. | Summary

881. КЛИКОВАЦ, Душка

О семантици глаголског префикса *уз-* / Душка Б. Кликовац // Творба речи... – 573–600. | Summary

882. КНЕЖЕВИЋ, Божица

Из проблематике прагматичке синтаксе : Огледи из прагматичке синтаксе / Миланка Бабић. – Источно Сарајево : Филозофски факултет, 2010. – 227. / Божица Кнежевић // СЈ. – 16 (2011), 831–834. | Приказ

883. КЊИЖАР, Иван

О неким колокацијама с именицом *реч* / Иван Књижар // Савремена проучавања... – 175–180. | Summary

– **КОВАЛОНЕК, Маћеј**

Упоредна анализа семантичко-деривационог гнезда лексеме *рука* (*reka*) у „Српском рјечнику“ Вука Стефановића Караџића и „Речнику пољског језика“ Самуела Богумила Линдеа | Уп. 650.

884. КОВАЧЕВИЋ, Борко

On Some Characteristics of Group Adjectives in Serbian / Borko Kovačević // АФФ. – 24, 1 (2012), 209–217. | Summary

– **КОВАЧЕВИЋ, Борко**

Синтаксичко-семантичке одлике етничких придева у српском и словеначком језику | Уп. 433.

885. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Грамагичка питања српског језика / Милош Ковачевић. – Београд : Јасен, 2011. – 283. – (Знакови)

886. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Нормативни аспекти конструкција типа *носӣи* (*са*) *собом* / Милош Ковачевић // Осми лингвистички скуп „Бошковићеви дани“. – 31–48. | Summary

887. КОВАЧЕВИЋ, Милош

О неким структурним и нормативним питањима координираних синтагми / Милош Ковачевић // НССУВД. – 40, 1 (2011), 115–129. | Summary

888. КОВАЧЕВИЋ, Милош

О нормативности футурске употребе перфективног презента / Милош М. Ковачевић // НССУВД. – 41, 1 (2012), 125–139. | Summary

– КОВАЧЕВИЋ, Милош

Синтакса и стилистика упутних исказа у роману „Господска улица“ Ранка Рисојевића | Уп. 1261.

889. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Синтаксичком конверзијом и семантички условљен везани ред речи у савременом српском језику / Милош М. Ковачевић // Структурне карактеристике... – 41–53. | Summary

890. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Узрочно семантичко поље / Милош Ковачевић. – Београд : Јасен, 2012. – 241. – (Знакови)

– КОПРИВИЦА, Верица

Лексикосемантичке групе као полазиште за конфронтативну анализу деривационих система два словенска језика | Уп. 434.

– КРСТИЋ, Тијана

Модалне и временске употребе кондиционала презента у француском и потенцијала у српском језику | Уп. 438.

– ЛАЗОВИЋ, Михаела

Teličnost u engleskom i rumunskom jeziku | Уп. 443.

– ЛАЛИЋ, Михаела

Именичка творба у њемачком и српском језику на примјеру експресивних именица са значењем лица | Уп. 444.

891. ЛОВРЕ, Татјана

Синдетске координиране клаузе у публицистичком стилу / Татјана Ловре // ППЈ. – 43 (2012), 111–131.

892. ЛОМΠΑР, Весна

Однос заменица и заменичких прилога са префиксом *-и* и префиксом *-не* у српском језику / Весна Ломпар // Семинар српског... – 143–148.

893. МАРИНКОВИЋ, Ивана

О глаголима чија семантика обухвата емоције из домена туге / Ивана Маринковић // НЈ. – 43, 1/2 (2012), 45–61. | Summary

894. МАРИНКОВИЋ, Ивана

Творбена анализа неких именица из класе етника у српском језику / Ивана Маринковић, Јована Јовановић // Савремена проучавања... – 55–64. | Summary

– МАРИЋ, Ана*

Polisemija prefikslnih glagolskih homonima u slovačkom i srpskom jeziku | Уп. 446.

– МАРИЋ, Биљана

Девербативне конструкције са условним и сличним адвербијалним значењима : у руском у поређењу са српским језиком | Уп. 447.

Синтаксичка деривација : мост између творбе речи и синтаксе : у руском језику у поређењу са српским | Уп. 448.

Синтаксичка деривација : у савременом руском књижевном језику у поређењу са српским | Уп. 449.

Употреба девербативних и деадјективних именица као допуна одређених типова предиката : у руском у поређењу са српским | Уп. 450.

895. МАРКОВИЋ, Александра

Допуне комуникативних глагола : синтаксичко-семантички и лексикографски опис / Гордана Штрбац. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2011. – 223. / Александра М. Марковић // ЈФ. – 68 (2012), 208–215. | Приказ | Уп. 944, 997.

896. МАРКОВИЋ, Александра

Речца *йак* у српском језику / Александра Марковић // СЈ. – 16 (2011), 559–578. | Summary

897. МАРКОВИЋ, Жељко

Аргументи глагола визуелне перцепције / Жељко Марковић // ЗБМСФЛ. – 55, 2 (2012), 71–84. | Summary

– **МАРКОВИЋ, Кристина**

Морфолошке карактеристике именица и њихово представљање у немачко-српскохрватској лексикографији периода 1945–1971. године | Уп. 1069.

898. МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Српски и словенски нулти суфикс / Радмило Н. Маројевић // Творба речи... – 637–652. | Резюме

– **МАСЛОВА, Алина**

Језичка реализација извињења у руском и српском језику : у поређењу | Уп. 455.

Структурни модели и прагматички типови инструкције у српском језику и руском језику | Уп. 456.

– **МАТЕЈИЋ, Наташа**

Италијански фразни глаголи са партикулом *via* и њихови еквиваленти у српском језику | Уп. 457.

– **МАТИЈАШЕВИЋ, Јелка**

Типови међујезичких еквивалената : на материјалу руских и српских именичких деминутива | Уп. 458.

– **МАТИЋ, Маријана**

Изражавање аниматности у енглеском, српском и руском језику | Уп. 459.

– **МЕДЕНИЦА, Лука**

Просторна локализација незамењивим прилозима у руском и српском језику : прилози са значењем предње или задње стране | Уп. 460.

899. МИЛАНОВ, Наташа

Семантика глаголског префикса *йо-* у српском језику / Наташа Миланов // Савремена проучавања... – 141–151. | Summary

900. МИЛАНОВИЋ, Александар

Бећковићев поетски опус као ресурс за истраживање сложеница са инфиксом *-и-* / Александар М. Милановић // НССУВД. – 41, 3 (2012), 193–209. | Summary

901. МИЛАНОВИЋ, Александар

Стилски аспект творбе тзв. императивних сложеница у српској романтичарској поезији / Александар М. Милановић // Творба речи... – 663–674. | Summary

– **МИЛЕНКОВИЋ, Ана**

Усвајање значења предлога *код* и *с(а)* у раном дечијем говору | Уп. 69.

– МИЛИЧЕВИЋ, Маја

Dekauzativni i autokauzativni recipročni predikati u srpskom i italijanskom jeziku | Уп. 464.

902. МИЛИЧЕВИЋ, Маја

Реципрочни глаголи и глаголски вид у српском језику / Маја Миличевић // НССУВД. – 40, 1 (2011), 185–196. | Summary

903. МИЛОШЕВИЋ, Јованка

О комбинаторним могућностима партикула *evo*, *eīto*, *eno* са зависним клаузама у српском језику / Јованка Милошевић // СЈ. – 16 (2011), 715–728. | Summary

904. МИЛОШЕВИЋ, Јованка

Поглед у структуру текста : Serbische und kroatische Schriftlinguistik : Geschichte, Perspektiven und aktuelle Probleme. – Hambrug : Verlag Dr. Kovač, 2010. – 229. / Јованка Милошевић // СЈ. – 16 (2011), 817–822. | Приказ

905. МИЛОШЕВИЋ, Саша

Облици глагола прве врсте у српском језику / Саша Милошевић. – Београд : Задужбина Андрејевић, 2012. – 79. – (Initium ; 34)

– МИРИЋ, Душанка

Изражавање модалности сумње у српском и руском језику | Уп. 466.

– МИХАИЛОВИЋ, Јелена

Izražavanje budućnosti u francuskom i srpskom jeziku : osvrt na osnovna glagolska vremena | Уп. 470.

906. МИШИЋ-ИЛИЋ, Биљана

О dvema kopulativnim konstrukcijama sa atributivno upotebljenim vlastitim imenicama / Биљана Мишић-Илић // Структурне карактеристике... – 67–77. | Summary

907. МИШИЋ-ИЛИЋ, Биљана

Синтакса у критичкој анализи дискурса : о неким конструкцијама за исказивање и скривање идентитета / Биљана Мишић-Илић // СЈ. – 16 (2011), 91–107. | Summary

908. МИШКОВИЋ-ЛУКОВИЋ, Мирјана

Релеванција и когнитивни ефекти : маркирање контрастивног односа у српском језику / Мирјана Мишковић-Луковић // Структурне карактеристике... – 79–92. | Summary

– МЛАДЕНОВИЋ, Радивоје

Именице мушког рода на *-o* у говору јужнокосовског села Гатње | Уп. 1463.

Морфолошка и синтаксичка плурализација збирних именица и неких заменица у говорима југозападнoг дела Косова и Метохије | Уп. 1464.

Основински вокали *-e* и *-u* у презентској основи српских призренско-јужноморавских говора Косова и Метохије и северне Македоније | Уп. 1465.

Пасивне конструкције метохијско-косовских говора призренско-јужноморавског типа | Уп. 1466.

Флексија и аналитизам именица на *-a* у говору јужнокосовског села Гатње | Уп. 1467.

– МОДЕРЦ, Саша

Конативна вредност неких српских глагола и њихови еквиваленти у италијанском језику | Уп. 471.

– МУТАВЦИЋ, Предраг

О перфекту у савременом грчком и о неким његовим сличностима са перфектом у српском језику | Уп. 475.

909. НЕДЕЉКОВ, Љиљана

Место вишечланих лексичких јединица у лаксикону и граматикама српског језика / Љиљана Недељков // Творба речи... – 675–688. | Summary

– НЕДЕЉКОВИЋ, Даница

Међуоднос заменичких прилога и конкурентних прилошких израза каузалног и каузално-финалног значења у немачком и српском језику | Уп. 476.

О једном типу каузалних и каузално-финалних прилога у немачком језику и еквивалентним перифрастичким изразима у немачком и српском језику | Уп. 477.

– НЕДИЋ, Јелена

Итеративна множественност в русском, сербском и македонском језицима | Уп. 478.

– НЕНЕЗИЋ, Соња

Генитивне конструкције с предлозима *јонад* и *јомеђу* | Уп. 707.

Конструкције с индеклинабилним *које* у Вуковом језику | Уп. 1656.

Неке падежне конструкције Андрићевог језика у свјетлу савремене књижевнोजезичке норме | Уп. 1288.

О једној врсти квалификативног генитива без предлога и обавезног детерминатора | Уп. 708.

910. НИКИТОВИЋ, Зорица

Сложеница као резултат синтаксичко-семантичке компресије или Реченица као творбена база сложенице / Зорица В. Никитовић // СЈ. – 17 (2012), 237–256. | Summary

911. НИКОЛИЋ, Марина

Нетипична средства за изражавање категорије степена у савременом српском језику / Марина М. Николић // Граматика и лексика... – 467–478. | Резюме

912. НИКОЛИЋ, Милка

Поредбено-начинске синтаксичке конструкције с поредбеном речју *као* у савременој српској прози / Милка В. Николић // СЈ. – 17 (2012), 127–146. | Summary

– НОВАКОВ, Предраг*

Glagolski vid i teličnost u engleskom i srpskom jeziku | Уп. 484.

913. НОВОКМЕТ, Слободан

Нове речи са суфиксом *-ина* и његовим варијантама у српском језику / Слободан Новокмет // НЈ. – 43, 3/4 (2012), 55–68. | Резюме

– ОБУЋИНА, Предраг

Вуков граматички терминосистем и савремени граматички метајезик | Уп. 1659.

914. ОСТОЈИЋ, Бранислав

Лексикографски и граматички опис језичких јединица : једна паралела / Бранислав Остојић // Осми лингвистички скуп „Бошковићеви дани“. – 17–22. | Summary

– ОСТОЈИЋ, Владимир

Цртице из реченичне структуре говора села Врела (Жабљак) | Уп. 1471.

915. ПАВЛОВИЋ, Владан*

Čekaj me dok ne dođem : konstrukciona gramatika i jedan slučaj kada konstrukcija sa *ne* u srpskom jeziku nema (pravo) negativno značenje / Vladan Pavlović // ПЛ. – 10 (2009), 125–136. | Summary

916. ПАВЛОВИЋ, Слободан

Семантичка типологија објекта у стандардном српском језику : Падежи правог објекта у стандардном српском језику / Нада Арсенијевић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2012. – 175. / Слободан Павловић // ЗбМСКЈ. – 60, 2 (2012), 587–592. | Приказ | Уп. 829, 972.

917. ПАВЛОВИЋ, Слободан

Систем релативизатора у српском језику / Слободан Павловић // ЗбМСС. – 82 (2012), 71–86. | Резюме

918. ПЕЈАНОВИЋ, Ана

Фразеолошке јединице као мотиватор у творбеном процесу / Ана Б. Пејановић // Творба речи... – 689–700. | Резюме

– ПЕРVAЗ, Драгиња

Нови Сад и предлози : некад и сад | Уп. 1472.

919. ПЕТКОВИЋ, Јелена

О једном типу испољавања вишеструке негације у зависнословеним реченицама / Јелена Л. Петковић // Наука и идентитет. – 117–126.

– ПЕТРОНИЈЕВИЋ, Божинка

Категоријална обележја партиципа I у немачком и српском језику | Уп. 488.

– ПИПЕР, Предраг

Граматика руског језика : у поређењу са српском | Уп. 490.

920. ПИПЕР, Предраг

О изражавању истог и различитог у српском језику / Предраг Пипер // Граматика и лексика... – 177–188. | Резюме

921. ПОПОВИЋ, Људмила

Таксисне значења деепричастия в сербском языке / Людмила Попович // ЈФ. – 67 (2011), 135–162. | Резиме

– ПОПОВИЋ, Људмила

Функције плусквамперфекта у савременом српском и украјинском језику | Уп. 494.

– ПОПОВИЋ, Наташа

О неким вредностима француских предлога *à* и *de* уз објекатске допуне и њиховим српским еквивалентима | Уп. 495.

922. РАДИЋ, Јованка

Заменице : структурна основа и непосредно указивање на ентитете / Јованка Ј. Радић // НССУВД. – 41, 1 (2012), 383–394. | Summary

923. РАДИЋ, Јованка

Нацрт категоријално-елементарне организације заменичког система у српском језику : систем категорија и елемената / Јованка Ј. Радић // Граматика и лексика... – 499–512. | Summary

924. РАДИЋ, Нинослава

Morfološka prilagođenost imeničkih anglicizama u ekonomskom registru srpskog jezika / Ninoslava Radić // Примењена лингвистика данас. – 425–440. | Summary

925. РАДИЋ, Првослав

О једном творбеном балканизму у српском језику : глаголски суфикс *-оса* : порекло и распрострањеност / Првослав Т. Радић // Творба речи... – 701–710. | Summary

926. РАДИЋ-БОЈАНИЋ, Биљана

Комунитативна динамика у именичким сложеницама у српском језику / Биљана Б. Радић-Бојанић, Сабина Ј. Халупка-Решетар // Структурне карактеристике... – 169–179. | Summary

927. РАДОВАНОВИЋ, Милорад

Српски језик и фази логика : у неколико примера / Милорад Радовановић, Наташа Киш // Граматика и лексика... – 513–527. | Summary

928. РАДУЛОВИЋ, Милица

Секундарна предикација у српском језику / Милица Радуловић // Филологија и универзитет. – 573–582. | Summary

929. РАНЂЕЛОВИЋ, Ана

Терминолошко-методолошки проблеми у именичкој префиксацији / Ана Ранђеловић // Савремена проучавања... – 65–70. | Summary

– РАТКОВИЋ, Драгана

Лексичко-семантичке и стилске одлике императивних сложеница у српском језику | Уп. 1102.

930. РАТКОВИЋ, Драгана

Речи са интерфиксом *-и-* у српском језику са творбено-семантичког аспекта / Драгана М. Ратковић // СЈ. – 17 (2012), 293–303. | Summary

– РАТКОВИЋ, Драгана

Речи са интерфиксом *-и-* у српском језику у историјском развоју до данас у поређењу с руским и пољским | Уп. 498.

931. РАТКОВИЋ, Драгана

Сложено-изведене именице са интерфиксом *-о/е-* и суфиксом *-(а)и* у савременом српском језику / Драгана Ратковић // СЈ. – 16 (2011), 393–405. | Summary

932. РИСТИЋ, Стана

О речима у српском језику : творбени и лексикографско-лексиколошки аспекти / Стана Ристић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2012. – 192. – (Монографије ; 14) | Уп. 954.

933. РИСТИЋ, Стана

Семантички аспекти учесталости код глагола / Стана Ристић // Лексикологија... – 379–391. | Summary

934. РИСТИЋ, Стана

Улога творбе у концептуализацији појма *виђење* у језичкој слици света српског народа / Стана С. Ристић // Творба речи... – 711–726. | Резюме

935. РУЖИЋ, Владислава

Рекција и норма / Владислава Ж. Ружић // НССУВД. – 41, 1 (2012), 103–112. | Summary

936. РУЖИЋ, Владислава

Условљеност граматичко-семантичких обележја фразема српског језика / Владислава Ружић // Граматика и лексика... – 555–565. | Summary

937. РУСИМОВИЋ, Тања

Адјективне реченице с релативизатором *који* и неодређеним детерминатором у антецеденту / Тања З. Русимовић // Структурне карактеристике... – 151–158. | Summary

938. САВОВА, Димка

Деагентивни инфинитив с модалним предикатом *шребайи/морайи* у српском језику / Димка Савова // НССУВД. – 41, 1 (2012), 355–367. | Резюме

939. САВОВА, Димка

Депацијентивни пасив у српском језику / Димка Савова // Филологија и универзитет. – 55–67. | Summary

940. САВОВА, Димка

Пасив и његова повезаност с текстом у светлу деагентивности / Димка В. Савова // Структурне карактеристике... – 103–113. | Резюме

941. САВОВА, Димка

Трочлани пасив у савременом српском језику : на материјалу из дневних новина / Димка Савова // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 445–457. | Резюме

– САМАРЦИЈА-ГРЕК, Татјана

Глаголски прилози садашњи *говорећи* и *одговарајући* у „Новом завету“ Вука Караџића и њихови еквиваленти у оригиналном тексту и неким француским преводима | Уп. 162.

– САМАРЦИЋ, Мила*

Dvoimeničke složenice (bez spojnog vokala) u italijanskom i srpskom jeziku | Уп. 501.

– СЕДЕР, Ружица

Francuske kompletivne rečenice uvedene glagolima osećanja i njihovi korelati u srpskom jeziku | Уп. 503.

942. СИМИЋ, Радоје

Један проблем са ивице творбеног система српског : форме са спојеном цртом (/цр-тицом) / Радоје Д. Симић // Творба речи... – 727–735. | Zusammenfassung

– СИМИЋ, Радоје

Нека нерешена питања у теорији и настави реченице | Уп. 1380.

943. СИМИЋ, Радоје

О положају енклитика у одричним реченицама / Радоје Симић // НССУВД. – 40, 3 (2011), 5–13. | Summary

944. СЛИЈЕПЧЕВИЋ, Светлана

Допуне комуникативних глагола : синтаксичко-семантички и лексикографски опис / Гордана Штрбац. – Нови Сад : Филозофски факултет, Одсек за српски језик и лингвистику, 2011. – 223. – (Тезе) / Светлана Слијепчевић // НЈ. – 42, 3/4 (2011), 61–63. | Приказ | Уп. 895, 997.

945. СЛИЈЕПЧЕВИЋ, Светлана

О деривацији *nomina actoris* / Светлана Слијепчевић // НЈ. – 42, 1/2 (2011), 55–60. | Summary

946. СЛИЈЕПЧЕВИЋ, Светлана

О метонимији у деривацији *nomina actoris* / Светлана М. Слијепчевић // СЈ. – 17 (2012), 585–592. | Summary

947. СПАСОЈЕВИЋ, Анета

Неке морфолошке особености у језику романа „Ходочашће Арсенија Његована“ Борислава Пекића / Анета Спасојевић // Савремена проучавања... – 71–82. | Summary

948. СПАСОЈЕВИЋ, Анета

О променљивости именица са значењем сродника у синтагматским везама са личним именицама / Анета Спасојевић // НЈ. – 43, 1/2 (2012), 77–89. | Summary

949. СПАСОЈЕВИЋ, Марина

Морфо(но)лошке теме / Милан Стакић. – Београд : Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2010. – 201. / Марина Спасојевић // НЈ. – 42, 1/2 (2011), 71–73. | Приказ

950. СПАСОЈЕВИЋ, Марина

Радни глаголски придев у систему врста речи / Марина Спасојевић // НЈ. – 42, 1/2 (2011), 25–39. | Резюме

951. СТАКИЋ, Милан

Итератизација глагола *-и-* врсте / Милан Стакић // СЈ. – 16 (2011), 109–125. | Summary

952. СТАКИЋ, Милан

О такозваним неправилним глаголима / Милан Стакић // НССУВД. – 40, 3 (2011), 15–36. | Summary

953. СТАНИЋ, Данијела

О неким творбеним типовима променљивих придева који означавају боје / Данијела Станић // НЈ. – 43, 1/2 (2012), 29–44. | Summary

954. СТАНИЋ, Данијела

О речима у српском језику : творбени и лексикографско-лексиколошки аспекти / Стана Ристић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2012. – 192. – (Монографије ; 14) / Данијела Станић // НЈ. – 43, 3/4 (2012), 127–130. | Приказ | Уп. 932.

955. СТАНКОВИЋ, Станислав

Множински облици антропонима у српском језику / Станислав В. Станковић // Име у култури Срба и Бугара. – 89–96. | Summary, Резюме

– СТАНОЈЕВИЋ, Веран

О модалним употребама кондиционала у француском и потенцијала у српском језику | Уп. 512.

О употреби глаголских времена у Ћопићевој причи „Поход на мјесец“ и у њеном преводу на француски | Уп. 1321.

956. СТАНОЈЕВИЋ, Веран

Перфективност и теличност у српском са освртом на ситуацију у француском језику / Веран Ј. Станојевић // НССУВД. – 41, 1 (2012), 141–155. | Summary

957. СТАНОЈЧИЋ, Живојин

О основама промјене глаголске дијатезе / Живојин Станојчић // Гласник ЦАНУ. – 29 (2011), 5–14. | Summary

958. СТАНОЈЧИЋ, Живојин

Семантичке и морфофонолошке основе настанка једног (могућног) творбеног модела (српско *психолог* : *психолошкиња) / Живојин Станојчић // Осми лингвистички скуп „Бошковићеви дани“. – 5-10. | Summary

959. СТЕПАНОВ, Страхиа

Каузативност – манипулативност : од концепта ка форми / Миливој Алановић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2011. – 358. / Страхиа Степанов // ЗБМСФЛ. – 55, 1 (2012), 313–319. | Приказ | Уп. 819.

960. СТЕПАНОВ, Страхиа

Применљивост теорије семантичких локализација у проучавању категорије степена / Страхиа Степанов, Марина М. Николић // Структурне карактеристике... – 129–138. | Резюме

961. СТЕФАНОВ, Мартин

Номинализоване конструкције и декомпоновани/перифрастични предикати у науци, језику у тексту / Мартин С. Стефанов // Структурне карактеристике... – 181–190. | Summary

962. СТЕФАНОВИЋ, Александар

Употреба бројева *дв(ј)есџа/дв(ј)есџо*; *џирисџа/џирисџо*; *чеџирисџо/чеџирисџа* у стандардном српском : у поређењу са босанском, хрватском и црногорском стандардном реализацијом / Александар Стефановић // НССУВД. – 41, 1 (2012), 183–199. | Résumé

963. СТИПЧЕВИЋ, Балша

Реципрочни глаголи са социјативним инструменталом / Балша Н. Стипчевић // НССУВД. – 41, 3 (2012), 237–299. | Summary

964. СТИПЧЕВИЋ, Балша

Транзитивни глаголи с два објекта у социјативном односу / Балша Стипчевић // НССУВД. – 40, 3 (2011), 153–181. | Summary

965. СТОЈАНОВИЋ, Андреј

Кондиционалност акузативне конструкције с предлогом *за* у научном стилу српског језика / Андреј Стојановић // Стил. – 10 (2011), 135–146. | Summary

966. СТОЈАНОВИЋ, Милица

Семантика глаголског префикса *џре-* у српском језику / Милица Стојановић // Савремена проучавања... – 101–112. | Summary

967. ТАНАСИЋ, Срето

Агенс у пасивним реченицама у савременом српском језику / Срето З. Танасић // ЈФ. – 68 (2012), 71–90. | Резюме

968. ТАНАСИЋ, Срето

Везничка и прилошка употреба спојева *џек иџо*, *само иџо*, *џаман иџо* / Срето Танасић // Граматика и лексика... – 567–573. | Резюме

969. ТАНАСИЋ, Срето

Експлицитни и неексплицитни агенс у пасивним конструкцијама у језику медија / Срето З. Танасић // Наука и идентитет. – 137–145.

970. ТАНАСИЋ, Срето

Зависне контрастне реченице / Срето Танасић // ЈФ. – 67 (2011), 121–134. | Резюме

971. ТАНАСИЋ, Срето

Из синтаксе српске реченице / Срето Танасић. – Београд : Београдска књига : Институт за српски језик САНУ, 2012. – 221. – (Пут у речи ; 19)

972. ТАНАСИЋ, Срето

Ново о директном објекту : Падежи правог објекта у стандардном српском језику / Нада Арсенијевић. – Нови Сад : Филозофски факултет, Одсек за српски језик и лингвистику, 2012. – 175. / Срето Танасић // НЈ. – 43, 1/2 (2012), 113–115. | Приказ | Уп. 892, 916.

973. ТАНАСИЋ, Срето

Пасивне реченице у прози Иве Андрића / Срето Танасић // Структурне карактеристике... – 93–101. | Резюме

974. ТАНАСИЋ, Срето

Узрочне реченице с везником *ако* у савременом српском језику / Срето З. Танасић // СЈ. – 17 (2012), 53–63. | Summary

975. ТАСИЋ, Милан

Граматика српског језика / Милан Тасић, Радојко Гачевић. – Београд : Leo commerce : Београдска књига, 2011. – 126.

– ТИР, Михал*

Негација у словачком и српском језику | Уп. 514.

976. ТЈАПКО, Галина

Речи *шїо* и *шїа* у светлу функционалне и педагошке граматике / Галина Г. Тјепко // НССУВД. – 41, 1 (2012), 113–123. | Резюме

977. ТОМА, Пол-Луј

Glagolski oblici kao pokazatelj vrste iskazivanja u poslovicama Vuka Karadžića izdatim na Cetinju / Paul-Louis Thomas // Njegoševi dani 3. – 255–265. | Résumé

978. ТОМИЋ, Дина

О категорији рода код именица / Дина Томић // НССУВД. – 40, 3 (2011), 209–221. | Summary

979. ТОПОЛИЊСКА, Зузана

Dlaczego *na*? / Zuzanna Topolińska // ЈФ. – 67 (2011), 101–108. | Summary

– ТОШИЋ, Тиана

Средства реченичне кондензације у новинским насловима на енглеском и српском језику | Уп. 515.

980. ЋЕКЛИЋ, Нина

Типови стилистичке инверзије конгруентних атрибута у прозним дјелима српске књижевности 20. и 21. вијека / Нина Ћеклић // СЈ. – 16 (2011), 219–229. | Summary

981. ЋЕЛИЋ, Ивана

Семантички потенцијал деривационих гнезда именица интелектуалних својстава / Ивана П. Ћелић // Творба речи... – 737–744. | Summary

982. ЋОРИЋ, Божо

Деривација, лексикологија, лексикографија : општи поглед на узајамност / Божо Ћорић // Осми лингвистички скуп „Бошковићеви дани“. – 23–31. | Summary

983. ЋОРИЋ, Божо

Језички ресурси и творба речи : на примеру једне творбеносемантичке скупине / Божо Б. Ћорић // НССУВД. – 41, 3 (2012), 5–21. | Summary

984. ЋОРИЋ, Божо

О дериватима са значењем *производа животињског порекла* у српском језику / Божо Б. Ћорић // Творба речи... – 367–385. | Summary

– ХАЛУПКА-РЕШЕТАР, Сабина

Рећенични фокус у енглеском и српском језику | Уп. 518.

985. ЦВИЈОВИЋ, Драгана

О лексичким спојевима с именицом *мода* и придевом *модни* / Драгана Цвијовић // НЈ. – 42, 3/4 (2011), 39–45. | Резюме

986. ЦВИЈОВИЋ, Драгана

О неким граматичко-семантичким особинама именица на *-о* у српском језику / Драгана Цвијовић // Савремена проучавања... – 47–53. | Summary

987. ЧУДОМИРОВИЋ, Јован

О полифункционалности лексеме *један* у српском језику / Јован М. Чудомировић // НССУВД. – 41, 3 (2012), 319–346. | Summary

988. ЧУТУРА, Илијана

Количински прилошки израз са именицом *мера* / Илијана Р. Чутура // СЈ. – 16 (2011), 205–217. | Summary

989. ЧУТУРА, Илијана

О једном нормативном аспекту употребе декомпонованих јединица / Илијана Р. Чутура // НССУВД. – 41, 1 (2012), 201–214. | Summary

990. ЧУТУРА, Илијана

Структурне и семантичке особине прилошких израза *са+инструментал* са начинским значењем / Илијана Р. Чутура // СЈ. – 17 (2012), 111–125. | Summary

991. ШИПКА, Милан

Творба и значење именица на *-л(а)ц* и *-иљ* у српском језичком стандарду / Милан Шипка // НЈ. – 42, 1/2 (2011), 3–12. | Summary

– ШОБОТ, Бојана

English Phrasal Verbs with the Particles Off and Out and Their Serbian Equivalents | Уп. 522.

– ШТАСНИ, Гордана

Деминутивни супстантиви са диференцијалном семом *човек* у Вуковом „Српском рјечнику“ (1818) | Уп. 1668.

Деривациони модели именица *nomina agentis* у говору Новог Сада | Уп. 1523.

992. ШТАСНИ, Гордана

Семантичко-деривациони потенцијал именица из лексичке групе животиња / Гордана Штасни // Лексикологија... – 307–317. | Summary

993. ШТАСНИ, Гордана

Семантичко деривационе карактеристике суфикса *-ун(а)ц* / Гордана Штасни // 36МСФЛ. – 55, 1 (2012), 211–219. | Summary

994. ШТАСНИ, Гордана

Семантичко-деривациони потенцијал глагола основних физиолошких стања / Гордана Р. Штасни // Граматика и лексика... – 575–584. | Резюме

995. ШТАСНИ, Гордана

Утицај семантичког садржаја на деривацију глагола физиолошких стања и процеса / Гордана Штасни // Творба речи... – 745–755. | Summary

996. ШТРБАЦ, Гордана

Деривациони потенцијал афективних глагола / Гордана Штрбац // Творба речи... – 757–771. | Summary

997. ШТРБАЦ, Гордана

Допуне комуникативних глагола : синтаксичко-семантички и лексикографски опис / Гордана Штрбац. – Нови Сад : Филозофски факултет, Одсек за српски језик и лингвистику, 2011. – 223. – (Тезе) | Уп. 895, 944.

998. ШТРБАЦ, Гордана

Префиксација и рекција комуникативних глагола : на примеру глагола *говориши* и његових префиксала / Гордана Штрбац // НЈ. – 42, 1/2 (2011), 13–23. | Summary

999. ШТРБАЦ, Гордана

Рекција именица комуникативног значења / Гордана Штрбац // ЗбМСФЛ. – 54, 2 (2011), 179–190. | Summary

1000. ШТРБАЦ, Гордана

Синтаксичка и лексичко-семантичка спојивост комуникативних глагола / Гордана Р. Штрбац // Граматика и лексика... – 585–594. | Summary

– **ШУБАРИЋ, Сања**

О граматичкој и лексиколошкој дескрипцији прилога типа *jedanput* и riječci (-)put i puta | Уп. 737.

– **ШУЛОВИЋ, Ксенија**

Lične zamenice u španskom i srpskom jeziku | Уп. 523.

**д) Лексикологија (лексичка семантика, фразеологија,
терминологија, етимологија, ономастика и др.)**

– **АДАМОВИЋ, Мирјана**

Просторна значења придева *верхний/горњи – нижний/доњи* у руском и српском језику | Уп. 376.

– **АЈЦАНОВИЋ, Милан**

Семантичко-деривациона анализа географских термина домаћег порекла | Уп. 816.

– **АЛЕКСИЋ, Мариана**

О заједничким француским позајмљеницама у српском и бугарском језику : семантичка анализа | Уп. 665.

Устаљена поређења са зоонимом као компаративном компонентом : на материјалу српског и бугарског језика | Уп. 379.

– **АНДРИЋ, Едита**

Лексичка негација у српском и мађарском језику | Уп. 383.

– **АРСЕНИЈЕВИЋ, Нада**

Синтакса и семантика предлога *о* | Уп. 831.

1001. БАШИЋ, Ивана

Михаило Петровић Алас као претеча идеје појмовне метафоре / Ивана Башић // ЗбМСФЛ. – 55, 1 (2012), 67–81. | Summary

– **БЕЛАНОВ, Маја**

A World Full of Sound and Fury | Уп. 387.

– **БЕЛОКАПИЋ-ШКУНЦА, Вера**

Терминологија рачуноводства и ревизије у руском и српском језику | Уп. 388.

1002. БЕЧЕВА, Ничка

Фразеологизми с компонентом која има бројну вредност *два* у српским речницима / Ничка Бечева // НССУВД. – 40, 1 (2011), 363–369. | Summary

– **БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора**

Књижевнојезички идиоми у Новом Саду : језичка хронологија једног града | Уп. 1391.

Концепција дијахронијског термилошког речника | Уп. 1565.

1003. БЈЕЛЕТИЋ, Марта

Резултати и перспективе српске етимолошке лексикографије / Марта Ж. Бјелетић // Граматика и лексика... – 289–299. | Резюме

– БОГДАНОВИЋ, Недељко

Игла у језику и народној култури | Уп. 1393.

Именовање људи по пореклу или месту живљења у прошлости Пирота | Уп. 1394.

Један (не)могућ дијалектолошки речник | Уп. 1395.

Невестиа : нова и/или непозната | Уп. 1396.

Нос у народном језику, фразеологији и култури | Уп. 1397.

1004. БОЈОВИЋ, Бранкица

Лексичке адаптације енглеских ријечи у српском језику / Бранкица Бојовић // СЈ. – 16 (2011), 407–417. | Summary

1005. БОЈОВИЋ, Драга

Српска лингвокултуролошка новина : Фразеологија „Горског вијенца“ : фразеолошки жанрови, културни концепти, руски преводи / Ана Пејановић. – Подгорица : Црногорска академија наука и умјетности, 2010. – 324. – (Монографије и студије ; 7) / Драга Бојовић // СЈ. – 16 (2011), 835–839. | Приказ

1006. БОЈОВИЋ, Драга

Структурно-семантички модели дијалекатских фразеолошких јединица : на примјерима именичких и придјевских фразеолошких јединица / Драга Бојовић // НССУВД. – 40, 1 (2011), 371–379. | Резюме

– БОШЊАКОВИЋ, Жарко

Граматичке и лексичко-семантичке особине метатекстуалног коментара у дијалекатском тексту | Уп. 837.

1007. БОШЊАКОВИЋ, Жарко

Мотивациони модели у именовању птица грабљивица у српском језику / Жарко Бошњаковић // Лексикологија... – 211–218. | Summary

1008. БРАНКОВИЋ, Марко

Утицај енглеског језика на давање назива привредним субјектима у Републици Србији / Марко Бранковић // Савремена проучавања... – 463–468. | Summary

1009. БРОЋИЋ, Андријана

О концептуализацији појмова *ѣонос*, *гордосѣ*, *охолосѣ* и *надменосѣ* у српском језику / Андријана Броѣић // ЗбМСФЛ. – 55, 2 (2012), 119–140. | Summary

– БУКУМИРИЋ, Милета

Из ономастике Липљанске околине | Уп. 1404.

Ономастика подручја Преководе | Уп. 1405.

1010. ВАВИЋ-ГРОС, Загорка

Презимена су чувари нашег језика / Загорка Вавић Грос. – Нови Сад : Прометеј ; Обреновац : Библиотека „Влада Аксентијевић“, 2011. – 308. – (Лингвистичке едиције. Едиција Језички саветници ; 3)

1011. ВАСИЋ, Вера

Речима о *речи* / Вера Васић // Лексикологија... – 71–82. | Summary

– ВАСИЋ, Вера

Rečnik novijih anglicizama : du yu speak anglosrpski? | Уп. 1681.

1012. ВЕЛИЧКОВА, Славка

Устаљене јединице са темпоралном лексемом *дан* у српском језику / Славка Тр. Величкова // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 419–425. | Резюме

1013. ВЕЉКОВИЋ-СТАНКОВИЋ, Драгана

Концептуализација *бола* у српском језику / Драгана Вељковић-Станковић // Структурне карактеристике... – 335–349. | Summary

– ВЕЉКОВИЋ-СТАНКОВИЋ, Драгана

Полисемија у настави српског језика : методички приступ полисемији у српском језику | Уп. 1344.

1014. ВЕМИЋ, Мирчета

Биљна имена насеља Србије / Мирчета Р. Вемич // СЈ. – 17 (2012), 393–410. | Summary

– ВЛАЈИЋ-ПОПОВИЋ, Јасна

Грецизми у српским народним говорима : на територији Војводине | Уп. 1411.

1015. ВЛАЈИЋ-ПОПОВИЋ, Јасна

Како се каже : *каџарка* или *каџарка*? : пар речи између синхроне полисемије и дијахроне хомонимије / Јасна Влајић-Поповић // НССУВД. – 41, 1 (2012), 457–469. | Summary

1016. ВЛАЈИЋ-ПОПОВИЋ, Јасна

Српска етимологија између дијахроније и дијалектологије / Јасна Влајић-Поповић // Граматика и лексика... – 323–336. | Summary

1017. ВЛАЈИЋ-ПОПОВИЋ, Јасна

С.-х. *гломазан* ‘огроман; незграпан; кабаси’ : између ретких словенских пандана и вишеструких домаћих интерпретација / Јасна Влајић-Поповић // ЗбМСФЛ. – 55, 2 (2012), 7–20. | Summary

– ВЛАХОВИЋ, Пламенка

Nazivi razdoblja na francuskom i srpskom jeziku | Уп. 399.

1018. ВРЕБАЛОВ, Гордана

Фразеологизми са називима јестивог биља / Гордана Вребалов // ППЈ. – 43 (2012), 76–92.

1019. ВУЈОВИЋ, Душанка

Интернетски речник сленга „Вукајлија“ / Душанка Вујовић // Лексикологија... – 123–130. | Summary

1020. ВУКИЋ, Маја

Фразеологизми са антропонимом као компонентом у српском и бугарском / Маја Д. Вукић // Име у култури Срба и Бугара. – 123–131. | Summary, Резюме

1021. ВУКСАН, Сандра

Фразеологизми пореклом из грчке митологије и историје / Сандра Вуксан // ППЈ. – 43 (2012), 93–110.

1022. ВУКСАНОВИЋ, Радојка

Лексичко-семантички однос придева *охол* и *горд* у српском језику / Радојка Вуксановић // Стил. – 11 (2012), 241–249. | Summary

1023. ВУКСАНОВИЋ, Радојка

Појмовно значење среће у српском језику / Радојка Вуксановић, Бојана Милосављевић // Осми лингвистички скуп „Бошковићеви дани“. – 283–302. | Summary

– ВУЛОВИЋ, Наташа

О морфолошко-семантичкој вредности турског придева *кара* у српском лексичком систему | Уп. 850.

– ВУЧКОВИЋ, Снежана

Језичка и културна слика *сунца* у српској народној традицији | Уп. 34.

– ГАЕВ, Тања

Лексичко-семантички потенцијал назива за број *йџи* у руском и српском језику | Уп. 403.

1024. ГОРТАН-ПРЕМК, Даринка

О квалификатору *фигурајивно* у српским (српскохрватским) дескриптивним речницима / Даринка Гортан-Премк // Лексикологија... – 27–37. | Summary

– ГОРТАН-ПРЕМК, Даринка

О наредним задацима српске дериватологије из угла једног лексикографа | Уп. 851.

– ГОЧАНИН, Мирјана

О презименима у Врњачкој Бањи | Уп. 1416.

– ДИЛПАРИЋ, Бранислава

Semantička organizacija delova kuće prema srpskim i američkim ispitanicima | Уп. 415.

1025. ДИМИТРИЈЕВИЋ, Иван

О једном значењу антропонима *Марко* и *Андреј* у српској усменој традицији : могуће објашњење односа између историјског и епског Марка Краљевића / Иван Димитријевић // ОП. – 21 (2011), 19–33. | Summary

– ДРАГИН, Гордана

Неки именички лексички дијалектизми у хроници „Село Сакуле у Банату“ | Уп. 1421.

1026. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Запажања о лексичкој негацији глагола / Рајна Драгићевић // СЈ. – 16 (2011), 41–54. | Summary

1027. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Ка основном лексичком фонду српског језика / Рајна Драгићевић // Семинар српског... – 121–130.

1028. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Лексика квалификована као индивидуална у српским дескриптивним речницима / Рајна Драгићевић // Лексикологија... – 47–57. | Summary

1029. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Нека запажања о придевској контекстуалној синонимији / Рајна М. Драгићевић // НССУВД. – 41, 3 (2012), 185–192. | Summary

1030. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

О значењу придева као услова и последици њихове лексичке спојивости / Рајна Драгићевић // ЈФ. – 67 (2011), 109–119. | Summary

– ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

О неким проблемима творбе неологизама у настави | Уп. 1349.

1031. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Спонтана заједничка употреба мотивних и мотивисаних речи у тексту / Рајна Драгићевић // НССУВД. – 40, 3 (2011), 91–100. | Summary

– **ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна**

Творбено-семантичка анализа десупстантивних предлога у српском језику | Уп. 855.

1032. ДРАЖИЋ, Јасмина

Лексичка солидарност у српском језику на примеру соматизама / Јасмина Дражић // Лексикологија... – 83–91. | Summary

– **ДРОБЊАК, Драгана**

Bela, crna i siva boja u srpskoj i francuskoj frazeologiji | Уп. 417.

Фраземи из семантичког поља *смрти* у француском и српском језику | Уп. 418.

1033. ДУРАН, Тарик

Etimologija prezimena izvedenih iz turskih naziva zanimanja, verskih i vojnih pojmova / Tarik Duran // Језик и друштво. – 101–112. | Summary

1034. ДУРБАБА, Оливера

Друштвена мрежа „Вукајлија“ : анализа једног речника сленга и идиома / Оливера Дурбаба // НССУВД. – 40, 1 (2011), 429–438. | Zusammenfassung

– **ЂУКАНОВИЋ, Маја**

Српски преводни еквиваленти словеначких лексема *kar* и *kaj* | Уп. 125.

1035. ЂУРОВИЋ, Сања

О једном типу ергонима у српском језику / Сања Ђуровић, Јелена Петковић // НЈ. – 43, 1/2 (2012), 3–14. | Summary

1036. ЗВЕКИЋ-ДУШАНОВИЋ, Душанка

Из кулинарске лексике : *јрженице, моче, ѿофезне, бундаи...* / Душанка Звекић-Душановић // Лексикологија... – 219–226. | Summary

1037. ЗВЕКИЋ-ДУШАНОВИЋ, Душанка

Семантика глагола *усејети* / Душанка Звекић-Душановић // ЗбМСФЛ. – 55, 1 (2012), 177–195. | Summary

– **ИВАНОВИЋ, Ненад**

Индивидуална лексика : творбено-семантичке и творбено-стилске одлике индивидуализама у српском језику : на материјалу из Речника САНУ | Уп. 865.

1038. ИВИЋ, Милка

О српском глаголу „говорити“ и модификаторима његове лексичке семантике / Милка Ивић ; превео Предраг Новаков // ЛМС. – 187, 488, 3 (сеп. 2011), 332–333.

1039. ИМЕ у култури Срба и Бугара = Име в културата на Срби и Българи / прир. Дубравка Поповић Срдановић. – Ниш : Филозофски факултет, 2012. – 308. – (Сусрети ; 8)

1040. ЈЕЛИЋ, Маријан

О универбизацији у пчеларској лексици / Маријан Јелић // Лексикологија... – 249–268. | Summary

– **ЈАНИЋ, Александра**

Именослов „Газда Младена“ Борисава Станковића | Уп. 1240.

1041. ЈАНКОВИЋ, Јелена

Фитоними од придева *бео* у српском језику / Јелена Јанковић // Савремена проучавања... – 121–139. | Summary

– **ЈАРОШЕВИЧ, Хенрик**

Варијантност фразеолошких јединица у српском и пољском језику | Уп. 426.

– ЈАШОВИЋ, Голуб

Тамнич на Тимоку : лексика и ономастика | Уп. 1435.

1042. ЈОВАНОВИЋ, Владан

О неким језичким особеностима војних текстова из средине 19. века / Владан З. Јовановић // СЈ. – 17 (2012), 419–431. | Summary

1043. ЈОВАНОВИЋ, Владан

О неким особеностима семантичког калкирања у војној терминологији / Владан Јовановић // НЈ. – 42, 1/2 (2011), 47–54. | Резюме

– ЈОВАНОВИЋ, Иван

Компаративна анализа француских фразеологизама са лексемом *âne* и српских фразеологизама са лексемом *магарац* | Уп. 429.

1044. ЈОВАНОВИЋ, Јелена

О колоквијанизмима и жаргонизмима у језику српске штампе / Јелена Јовановић // НССУВД. – 40, 1 (2011), 99–113. | Резюме

1045. ЈОВАНОВИЋ, Јована

Фигуративне семантичке реализације лексема које означавају географске и атмосферске појмове у српском језику / Јована Јовановић // НЈ. – 43, 3/4 (2012), 69–87. | Summary

1046. ЈОШИЋ, Неђо

Јабука (*malus pomila*) у термилошком систему и општем лексикону / Неђо Јошић // СЈ. – 16 (2011), 601–610.

1047. ЈОШИЋ, Неђо

Крушка (*pirus communis*) у термилошком систему српског језика и општем лексикону / Неђо Г. Јошић // СЈ. – 17 (2012), 361–370. | Summary

1048. ЈОШИЋ, Неђо

Осврт на лексику у приповједачком дјелу Ђ. Дамјановића / Неђо Г. Јошић // Наука и идентитет. – 101–106.

– КАРАВДИЋ, Зенаида

Рођтаpalice i узрећice u bosanskom, crnogorskom, hrvatskom i srpskom jeziku | Уп. 696.

1049. КИРФЕЛ, Забине

Урбани и жаргонски језички идиоми у српској књижевности : на примеру романа „Хобо“ Зорана Ђирића / Sabine Kirfel // НССУВД. – 40, 1 (2011), 81–91. | Zusammenfassung

1050. КИШ, Наташа

Лексичка семантика придева типа *једнак* и *сличан* / Наташа Киш // Лексикологија... – 93–102. | Summary

1051. КЛАЈН, Иван

Лексика : однос међу варијантама : 1996. / Иван Клајн // Српски погледи... 1, 4. – 155–158.

– КНЕЖЕВИЋ, Диана

Концепти *дом* и *кућа* в паремиологији : на материале русској и сербској лингвокултурџ | Уп. 432.

– КНЕЖЕВИЋ, Зорица

Жаргонизми у говору новосадских ученика | Уп. 1445.

1052. КЊИЖАР, Иван

Анализа лексикографског поступка примењеног у школском енглеско-српском речнику / Иван Књиџар // ППЈ. – 43 (2012), 65–77.

– КЊИЖАР, Иван

О неким колокацијама с именицом *реч* | Уп. 883.

1053. КОСТИЋ, Наташа

Релација антонимије у улози помоћног контраста у писаном тексту / Наташа П. Костић // СЈ. – 16 (2011), 465–484. | Summary

– КРИМЕР-ГАБОВИЋ, Сања

Translation into Serbian of English Collocations Expressing the Colour *White* | Уп. 270.

– КРСТЕВ, Цветана

An Aligned English-Serbian Corpus | Уп. 437.

1054. КРСТИЋ, Тијана

Неке напомене о француским речима у српском језику из области војске и моде / Тијана Крстић // ФП. – 39, 1 (2012), 201–215. | Résumé

1055. ЛАЂЕВИЋ, Милица

Динамика најпопуларнијих личних имена у Новом Саду током педесет година / Милица Лађевић, Данијела Станојевић, Ивана Јањић // Лексикологија... – 191–200. | Summary

1056. ЛАЗИЋ-КОЊИК, Ивана

Модификација значења и лексички модификатори у српском језику / Стана Ристић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2009. – 242. – (Монографије ; 10) / Ивана Лазич-Коњик // ЗбМСФЛ. – 54, 2 (2011), 302–306. | Приказ | Уп. 1067.

1057. ЛАЗИЋ-КОЊИК, Ивана

О значењу лексеме *чудо* у српском језику / Ивана Лазич-Коњик, Маријан Јелић // ЗбМСФЛ. – 55, 1 (2012), 197–210. | Summary

1058. ЛАЗИЋ-КОЊИК, Ивана

Параметри за семантичку класификацију глагола са значењем човековог постојања / Ивана В. Лазич-Коњик // Граматика и лексика... – 425–434. | Резюме

1059. ЛАЗИЋ-КОЊИК, Ивана

Проспективна аспектуалност у семантичкој структури глагола постојања у српском језику / Ивана Лазич-Коњик // СЈ. – 16 (2011), 671–681. | Summary

1060. ЛАЗИЋ-КОЊИК, Ивана

Семантичке и деривационе карактеристике ономаатопејских глагола са значењем човековог постојања / Ивана Лазич-Коњик // Лексикологија... – 319–326. | Summary

1061. ЛЕКСИКОЛОГИЈА. Ономастика. Синтакса : зборник у част Гордани Вуковић / ур. Владислава Ружић, Слободан Павловић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2011. – 402. | Уп. 1139.

– **ЛЕКСИЧКИ слојеви** : прилози фреквенцијском речнику српског језика | Уп. 1712.

1062. ЛИГОРИО, Орсаг

С.-х. *roda*, лат. *ardea* / Орсаг Лигорио // ЗбМСФЛ. – 55, 2 (2012), 21–28. | Summary

1063. ЛИЛИЋ, Драган

Антонимија у топонимији Косова и Метохије / Драган Лилић // Истраживања српског језика... – 75–84. | Résumé

– ЛИЛИЋ, Драган

Лексика и фразеологија у прози Слободана Џунића | Уп. 1266.

1064. ЛОМА, Александар

Два средњобосанска топонима : *Солун, Лабун* и топографски динамизам римске Далмације / Александар Лома, Светлана Лома // ОП. – 21 (2011), 1–14. | Summary

– МАКИШОВА, Ана*

Hibridna leksika u dva genetski srodna jezika | Уп. 445.

1065. МАКСИМОВИЋ, Јелена

Метонимија у новинским извештајима / Јелена Максимовић // Савремена проучавања... – 233–237. | Summary

– МАЛЕШЕВ, Павле

Дивани о речима | Уп. 1450.

1066. МАЛЕШЕВ, Павле

О новосадским микротопонимима : из другог угла / Павле Малешев // Говор Новог Сада 2. – 547–568. | Summary

– МАРИНКОВИЋ, Ивана

О глаголима чија семантика обухвата емоције из домена туге | Уп. 893.

– МАРИНКОВИЋ, Јаворка

Врањска фразеологија са малим фразеолошким речником | Уп. 1451.

– МАРЈАНОВИЋ, Саша

Придевске зоонимске поредбене фраземе у српскоме језику и њихови кореспонденти у француском | Уп. 451.

Придевске зоонимске поредбене фраземе у српскоме језику с нултом кореспонденцијом у француском | Уп. 452.

1067. МАРКОВИЋ, Александра

Модификација значења и лексички модификатори у српском језику / Стана Ристић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2009. – 242. – (Монографије 10) / Александра Марковић // ЈФ. – 67 (2011), 346–351. | Приказ | Уп. 1056.

1068. МАРКОВИЋ, Јордана

Микротопоними са предлогом у иницијалном положају / Јордана С. Марковић // Име у култури Срба и Бугара. – 53–69. | Summary, Резюме

1069. МАРКОВИЋ, Кристина

Морфолошке карактеристике именица и њихово представљање у немачко-српскохрватској лексикографији периода 1945–1971. године / Кристина Марковић // СЈ. – 16 (2011), 683–698. | Zusammenfassung

1070. МАРОЈЕВИЋ, Милена

Семантичка класификација безлично-предикативних лексема у српском језику / Милена Маројевић // СЈ. – 16 (2011), 431–444. | Резюме

1071. МАРЧЕТА, Јована

Термини француског и италијанског порекла из области музичко-сценских уметности у текстовима на српском језику / Јована Марчета // ПЛ. – 12 (2011), 41–49. | Résumé

1072. МИЛАНОВИЋ, Ана

Анализа англицизама у називима занимања у областима пословне администрације и трговине / Ана Д. Милановић, Милан Д. Милановић // СЈ. – 17 (2012), 441–461. | Summary

1073. МИЛИНЧЕВИЋ, Васо

Јова Јовановић Змај и митраљез : кад је у српском језику први пут употребљена реч *митраљез* / Васо И. Милинчевић // КњЈ. – 59, 3/4 (2012), 231–233. | Summary

1074. МИЛОРАДОВ, Дејан

Нечедна лексика у речницима српскога језика и проблем њене стилистичке квалификације / Дејан Милорадов // ЛМС. – 188, 489, 3 (март 2012), 436–448.

1075. МИЛОРАДОВИЋ, Софија

Музички глаголи или Просвирати да би се усвирао / Софија Милорадовић // НЈ. – 43, 3/4 (2012), 27–34. | Резюме

– МИЛОСАВЉЕВИЋ, Тања

Дијалекатска лексика којом се изражава однос према материјалним добрима | Уп. 1462.

1076. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Тања

Лична имена са основом *мил* Срба и Бугара / Тања З. Милосављевић // Име у култури Срба и Бугара. – 97–121. | Summary, Резюме

1077. МИЛОШЕВИЋ, Јованка

Глаголи са значењем ударања у савременом српском језику : лексичко-семантичка анализа / Јованка Милошевић // Савремена проучавања... – 153–164. | Summary

1078. МИШИЋ-ИЛИЋ, Биљана

Pragmatički anglicizmi u srpskom jeziku / Biljana Mišić Ilić, Vesna Lopičić // ЗБМСФЛ. – 54, 1 (2011), 261–273. | Summary

1079. МРШЕВИЋ-РАДОВИЋ, Драгана

Концепт *гостиопримство* у српској фразеологији и паремиологији / Драгана Мршевић-Радовић // Семинар српског... – 91–100.

– МУТАВЦИЋ, Предраг

Кулинаризми у савременом српском, грчком и албанском језику | Уп. 474.

1080. НЕДЕЉКОВ, Љиљана

Процеси глобализације и традиционална култура у Војводини / Љиљана Ј. Недељков // НССУВД. – 41, 1 (2012), 405–415. | Résumé

– НЕДЕЉКОВ, Љиљана

Тематска лексикографија као сведочанство о културном идентитету | Уп. 73.

1081. НЕДЕЉКОВ, Љиљана

Терминолошки хипонимски односи у теорији и пракси / Љиљана Недељков // Лексикологија... – 163–172. | Summary

– НЕЦОВА, Милена

За мъжките лични имена от библејски и християнски (гръцки) произход в сръбската антропонимна система в сравнение с английската | Уп. 479.

1082. НИКОЛИЋ, Видан

Потирање слојева језичког културног наслеђа у симболичком значењу лингвокултурног концепта *вода* као последица друштвених кретања / Видан В. Николић // Савремено друштво... – 211–222. | Summary

1083. НИКОЛИЋ, Видан

Пчела (apis mellifica) као симбол у српској традицији : етнолингвистички аспекти / Видан В. Николић // Структурне карактеристике... – 253–266. | Summary

1084. НОВАКОВИЋ, Бојан

„Острва Диоклеје“ / Бојан Новаковић // ОП. – 21 (2011), 15–18. | Zusammenfassung

1085. НОВОКМЕТ, Слободан

Однос правописних приручника према терминима из информационе технологије / Слободан Б. Новокмет // НССУВД. – 41, 1 (2012), 445–455. | Summary

1086. ОЗЕР, Агнеш

Име Новод Сада : како је град добио име / Агнеш Озер // Говор Новог Сада 2. – 529–534. | Summary

1087. ОЗЕР, Каталин

Германизми и хунгаризми у микротопонимији Новог Сада / Каталин Озер // Говор Новог Сада 2. – 535–546. | Summary

– ОСТОЈИЋ, Бранислав

Лексикографски и граматички опис језичких јединица : једна паралела | Уп. 914.

1088. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Антипословице и њихова лексикографска обрада / Ђорђе Оташевић // Граматика и лексика... – 479–486. | Резюме

1089. ПЕЈАНОВИЋ, Ана

Нормативна и ауторска употреба фразеологије / Ана Б. Пејановић // НССУВД. – 41, 1 (2012), 471–478. | Резюме

1090. ПЕЈАНОВИЋ, Ана

Прецедентни феномени или Како и зашто се актуализују Његошеве ријечи данас / Ана Пејановић // НССУВД. – 40, 1 (2011), 73–79. | Резюме

– ПЕЈАНОВИЋ, Ана

Његошев фразеолошки рјечник : лексикографска концепција | Уп. 1302.

Фразеолошке јединице као мотиватор у творбеном процесу | Уп. 918.

– ПЕЈОВИЋ, Анђелка

Locuciones con el componente gastronomic en español y en serbio | Уп. 1859.

– ПЕТКОВА, Гаргана

Женските римски митологични имена в србската антропонимична система в сравнение с бугарската и руската | Уп. 487.

1091. ПЕТРОВАЧКИ, Љиљана

Лексички слојеви у говору ликова из романа „Поп Ћира и поп Спира“ / Љиљана Петровачки // Лексикологија... – 131–141. | Summary

1092. ПЕТРОВИЋ, Драгољуб

Гордана Вуковић и почети српске лингвогеографије / Драгољуб Петровић // Лексикологија... – 145–148. | Summary

– ПЕТРОВИЋ, Снежана

Турцизми у српском призренском говору : на материјалу из рукописне збирке речи Димитрија Чемерицића | Уп. 1474.

Турцизми у црногорским народним говорима | Уп. 1475.

– ПЕТРОВИЋ-САВИЋ, Мирјана

О пореклу лексике свадбених обичаја и неке њене историјске потврде : област Рађевина | Уп. 1477.

1093. ПЕТРОВСКА, Лесја

Национална етикеција у фразеологији српскога језика / Лесја Петровска // НССУВД. – 41, 1 (2012), 499–506. | Резюме

1094. ПОЛОМАЦ, Владимир

Неколико напомена о систему личних имена у Крагујевцу у првој деценији XXI века / Владимир Поломац // ОП. – 21 (2011), 35–43. | Résumé

1095. ПРЋИЋ, Твртко

И синтагме и речи : фразне именице у српском језику / Твртко Прћић // Лексикологија... – 59–70. | Summary

1096. ПРЋИЋ, Твртко

Како се на енглеском каже *олдџајмер*? : англицизми као српско-енглески лажни парови / Твртко Прћић // ЗБМСФЛ. – 55, 2 (2012), 203–220. | Summary

1097. РАДИЋ, Јованка

Мама, мајчи, мајка : три речи за три логичка нивоа / Јованка Ј. Радић // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 427–444. | Summary

1098. РАДИЋ, Првослав

О епском изразу *на походу шийеишии* : ка реконструкцији једне епско-митолошке сцене / Првослав Радић // СЈ. – 16 (2011), 383–391. | Zusammenfassung

– РАДИЋ-БОЈАНИЋ, Биљана

Metaphoric and Metonymic Conceptualizations of *the Head* : a Dictionary-Based Contrastive Analysis of English and Serbian | Уп. 496.

– РАДОВАНОВИЋ, Драгана

Из кулинарске лексике Санада и Мокрина | Уп. 1486.

– РАДОВИЋ-ТЕШИЋ, Милица

Функционалност лексике хране и пића у поезији Љубомира Симовића | Уп. 1310.

1099. РАИЧЕВИЋ, Драгана

Именице са архаичним секундарним значењима у савременом српском језику / Драгана Раичевић // СЈ. – 16 (2011), 515–529. | Summary

– РАМИЋ, Никола

Опште карактеристике дијалекатске лексике | Уп. 1492.

1100. РАМИЋ, Никола

Територијално раслојавање лексикона / Никола И. Рамић // СЈ. – 17 (2012), 305–316. | Summary

1101. РАНЂЕЛОВИЋ, Ана

Метафорична значења зоонима која се односе на људске особине / Ана Ранђеловић // НЈ. – 43, 3/4 (2012), 89–105. | Summary

1102. РАТКОВИЋ, Драгана

Лексичко-семантичке и стилске одлике императивних сложеница у српском језику / Драгана Ратковић // НЈ. – 43, 1/2 (2012), 15–25. | Резюме

1103. РЕЉИЋ, Митра

О пореклу и етнонимима Албанца : *Албанци* и(или) *Шийџари* / Митра Рељић // Истраживања српског језика... – 161–171. | Резюме

– РЕНЕР, Винсент

Predicting Stress Assignment in Lexical Blends : the Case of English and Serbian | Уп. 499.

– РИСТИЋ, Гордана

Konceptualna analiza nemačkih i srpskih somatizama u semantičkom polju *strah* | Уп. 500.

1104. РИСТИЋ, Стана

Глаголи са значењем постепености / Стана Ристић // ЗБМСФЛ. – 54, 2 (2011), 147–159. | Summary

1105. РИСТИЋ, Стана

Добре претпоставке за израду именичких деминутива и сугментатива : Деминутивне и аугментативне именице у српском језику / Владан Јовановић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2010. – 173. – (Монографије ; 9) / Стана Ристић // СЈ. – 16 (2011), 795–798. | Приказ

1106. РИСТИЋ, Стана

Израда нормативног речника савременог српског језика / Стана С. Ристић // НССУВД. – 41, 1 (2012), 5–17. | Summary

1107. РИСТИЋ, Стана

Лингвистички аспекти назива *јавно* односно *народно здравље* / Стана Ристић, Ивана Лазић-Коњик // НЈ. – 43, 3/4 (2012), 21–25. | Резюме

– РИСТИЋ, Стана

О речима у српском језику : творбени и лексикографско-лексиколошки аспекти | Уп. 932.

1108. РИСТИЋ, Стана

Предлог за модернизацију рада на „Речнику САНУ“ / Стана Ристић, Ненад Ивановић // Граматика и лексика... – 529–553. | Summary

– РИСТИЋ, Стана

Улога творбе у концептуализацији појма *виђење* у језичкој слици света српског народа | Уп. 934.

1109. РУЖИЋ, Владислава

Концепт *несјанка* осликан фраземама српског језика / Владислава Ружић // ЗБМСФЛ. – 55, 2 (2012), 93–103. | Summary

– РУЖИЋ, Владислава

Условљеност граматичко-семантичких обележја фразема српског језика | Уп. 936.

1110. РУЖИЋ, Владислава

Фразеолошке јединице са компонентама *вода* и *вајра* / Владислава Ружић // Лексикологија... – 109–121. | Summary

1111. РУЖИЋ, Владислава

Фразеолошки модели у новинским насловима / Владислава Ж. Ружић // Структурне карактеристике... – 191–200. | Summary

1112. САВИЋ, Свенка

Називи услужних приватних радњи / Свенка Савић // Лексикологија... – 173–184. | Summary

1113. САМАРЦИЋ, Тања

Automatsko poravnanje reči u paralelnom slovenačko-srpskom korpusu / Tanja Samarđić // Српска књижевност и језик... – 90–121. | Summary

1114. САМАРЦИЋ, Тања

Електронски корпуси као извор нове грађе за лексикографски опис српског језика / Тања Самарцић // НССУВД. – 40, 1 (2011), 413–427. | Summary

– СЕМЕЊУК, Олег

Употребление устойчивих сочетаний с компонентом *человек* в русском, украинском и сербском языках | Уп. 504.

1115. СИЛАШКИ, Надежда

Naslovi u sportskoj štampi kroz prizmu teorije pojmovne integracije / Nadežda R. Silaški // Структурне карактеристике... – 201–210. | Summary

– СИЛАШКИ, Надежда

The Natural Force Metaphor in the Conceptualisation of the Global Financial Crisis in English and Serbian | Уп. 507.

1116. СИЛАШКИ, Надежда

Srpski jezik u tranziciji : o anglicizmima u ekonomskom registru / Nadežda Silaški. – Београд : Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta, 2012. – 159.

– СИЛАШКИ, Надежда

Head As a Container in English and Serbian : a Cognitive Linguistic Perspective | Уп. 508.

– СИМИЋ, Зоран

Просторни локализатори из сфере куће и покућства у говору Гласница | Уп. 1500.

1117. СЛИЈЕПЧЕВИЋ, Светлана

Концептуализација појма *савесћ* у српском језику / Светлана Слијепчевић // НЈ. – 43, 1/2 (2012), 63–75. | Summary

1118. СЛИЈЕПЧЕВИЋ, Светлана

О апстрактној лексици у политичком дискурсу : на примеру концептуализације *Србије* / Светлана Слијепчевић // Савремена проучавања... – 113–120. | Summary

1119. СПАСОЈЕВИЋ, Марина

Узор у истраживању књижевног лексичког фонда : Лексика у приповеткама Лазе К. Лазаревића / Наташа Вуловић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2010. – 266. – (Монографије ; 8) / Марина Спасојевић // СЈ. – 16 (2011), 845–851. | Приказ

1120. СТАНИЋ, Данијела

Променљиви придеви са именичком основом који означавају боје / Данијела Станић // Савремена проучавања... – 165–174. | Summary

1121. СТАНИЋ, Данијела

Терминологија ликовних уметности / Данијела С. Станић // СЈ. – 16 (2011), 445–464. | Summary

– СТАНОЈЧИЋ, Живојин

Семантичке и морфофонолошке основе настанка једног (могућног) творбеног модела (српско *психолог* : *психолошкиња) | Уп. 958.

– СТЕФАНОВИЋ, Марија

Језичка слика породице у руском и српском језику | Уп. 513.

– СТОЈАНОВИЋ, Милица

О англицизмима из сфере информатике и могућностима њихове адаптације | Уп. 1889.

– СТОКИН, Маја

Лексика друштвеног живота младих у старом Новом Саду | Уп. 1511.

Свадбена терминологија у старом Новом Саду | Уп. 1512.

– ТАНАСКОВИЋ, Тања

Мушки надимци у селу Шљивовцу код Крагујевца | Уп. 1513.

– ТАСОВАЦ, Тома

Корпусна прагматика као изазов лексикографској теорији и пракси | Уп. 101.

1122. ТЕЛЕБАК, Милорад

Шта се крије иза етимологије / Милорад Телебак. – 1. екавско изд. – Београд : Филип Вишњић, 2011. – 199. – (Посебна издања)

1123. ТЕОДОСИЈЕВИЋ, Мирјана

Турцизми у топонимима Београда / Мирјана М. Теодосијевић // АФФ. – 23, 1 (2011), 381–397. | Summary

1124. ТРАЈКОВИЋ, Татјана

Антропонимија прешевске микропонимије / Татјана Г. Трајковић // Име у култури Срба и Бугара. – 79–87. | Summary, Резюме

1125. ТРАЈКОВИЋ, Татјана

Микропонимија Прешевског краја / Татјана Трајковић // ОП. – 21 (2011), 331–425. | Summary

1126. ЋЕЛИЋ, Ивана

О представљању граматике зависности у дескриптивном речнику / Ивана Ћелић // ЛМС. – 188, 490, 4–5 (окт–нов. 2012), 768–779.

1127. ЋИРИЛОВ, Јован

Srpsko-hrvatski rečnik varijanata = Hrvatsko-srpski rječnik inačica : reč autora : 1994. / Jovan Ćirilov // Српски погледи... 1, 4. – 133–138.

– ЋИРИЋ, Љубисав

Типови личних имена у призренско-тимочкој области | Уп. 1515.

1128. ЋИРКОВИЋ, Ђорђе

Поле ти дечије : подсетник старих речи и заборављених израза / Ђорђе В. Ћирковић. – Шимановци : Ђ. Ћирковић, 2012. – 118.

– ЋОРИЋ, Божо

Деривација, лексикологија, лексикографија : општи поглед на узајамност | Уп. 982.

1129. ЋОРИЋ, Божо

О дистрибуцији антропонимских идентификатора за особе женског пола / Божо Ћорић // Лексикологија... – 185–189. | Summary

1130. УЈКАНОВИЋ, Енвер

Islamska terminologija u jugoslovenskoj upotrebi : od 1918. do 1990. godine / Enver Ujkanović. – Novi Pazar : Centar za proučavanje orijentalne civilizacije i kulture, 2011. – 179.

1131. ФИЛИПОВИЋ-КОВАЧЕВИЋ, Соња

Anglicizmi kao međujezički pojmovni amalgami / Sonja Filipović-Kovačević // ЗМФЛ. – 54, 2 (2011), 247–263. | Summary

– ФИЛИПОВИЋ-КОВАЧЕВИЋ, Соња

Лексичко изражавање појма *веома добро* у српском и енглеском језику | Уп. 516.

– ХАЛАС, Ана

Појмовни обрасци у српским и енглеским идиомима са називима делова лица | Уп. 517.

– **ЦРЊАК, Дијана**

Називи за млијеко и мљечне производе у околини Лакташа | Уп. 1518.

– **ЦОНИЋ, Виолета**

Фразеологизми као лакуне : на материјалу руског и српског језика | Уп. 520.

1132. ШЕХОВИЋ, Аида

Рецепција архаизама код говорника српског језика / Аида Шеховић // Савремена проучавања... – 277–284. | Summary

1133. ШИПКА, Данко

Параметри међујезичког лексичког анизоморфизма / Данко Шипка // Лексикологија... – 39–46. | Summary

1134. ШИПКА, Милан

Име моје и твоје / Милан Шипка, Иван Клајн. – Нови Сад : Прометеј, 2011. – 192. – (Лингвистичке едиције. Едиција Популарна лингвистика ; 6)

1135. ШИПКА, Милан

О пејоративној употреби етника и етнонима у српском језику / Милан Н. Шипка // Наука и идентитет. – 127–135.

1136. ШИПКА, Милан

О редуцираним фраземама мотивисаним понашањем животиња / Милан Шипка // Лексикологија... – 103–108. | Summary

1137. ШИПКА, Милан

Структура и значење ироничних фразема у српском језику / Милан Шипка // НЈ. – 42, 3/4 (2011), 25–37. | Summary

– **ШНЕЛ-ЖИВАНОВИЋ, Маргарита**

Немачке позајмљенице у кулинарској терминологији | Уп. 1522.

– **ШТАСНИ, Гордана**

Етници у Вуковом „Српском рјечнику“ (1852) и лексичко-семантичка норма | Уп. 1669.

1138. ШТАСНИ, Гордана

Номинација човека мотивисана позитивним карактерним особинама / Гордана Штасни // ЗбМСФЛ. – 54, 1 (2011), 167–180. | Summary

– **ШТАСНИ, Гордана**

Семантичко-деривациони потенцијал именица из лексичке групе животиња | Уп. 992.

Становници Новог Сада и Петроварадина : деривациони модели етника и употребна норма | Уп. 1525.

– **ШТРБАЦ, Гордана**

Допуне комуникативних глагола : синтаксичко-семантички и лексикографски опис | Уп. 997.

Између дијалекта, месног говора и стандардног језика : лексички дублети и синоними | Уп. 1526.

1139. ШТРБАЦ, Гордана

Лексикологија. Ономастика. Синтакса : зборник у част Гордани Вуковић / ур. Владислава Ружић, Слободан Павловић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2011. – 402. / Гордана Штрабац // ЗбМСФЛ. – 55, 2 (2012), 276–282. | Приказ | Уп. 1061.

1140. ШТРБАЦ, Гордана

Фразеологизми с лексемом *глава* у српском језику / Гордана Штрбац // ЗбМСФЛ. – 55, 2 (2012), 105–117. | Summary

ђ) Пармиологија**– ВЕЉКОВИЋ, Маја**

Руске посесивне реченице са глаголом *иметь* и њихови српски еквиваленти | Уп. 393.

1141. ЈОВАНОВИЋ, Јелена

Нека питања теорије о пословицама / Јелена Јовановић // Превод у систему... – 262–282. | Summary

– ПЕЈАНОВИЋ, Ана

Прецедентни феномени или Како и зашто се актуализују Његошеве ријечи данас | Уп. 1090.

е) Нормативистика

1142. АНКЕТА о питањима српскохрватског језика и правописа : 1953. // Српски погледи... 1, 3. – 187–188.

1143. АШИЋ, Тијана

Језичка норма у поезији Стевана Раичковића / Тијана В. Ашић // НССУВД. – 41, 1 (2012), 343–353. | Summary

1144. БЕЛИЋ, Александар

Босански језик или стил : 1937. / Александар Белић // Српски погледи... 1, 3. – 151–154.

1145. БЕЛИЋ, Александар

О данашњим задацима књижевног језика : 1940. / Александар Белић // Српски погледи... 1, 3. – 173–178.

1146. БЕЛИЋ, Александар

Поводом Анкете о књижевном језику и правопису : 1953. / Александар Белић // Српски погледи... 1, 3. – 189–193.

1147. БЕЛИЋ, Александар

Поводом Анкете о књижевном језику и правопису : 1955. / Александар Белић // Српски погледи... 1, 3. – 241–247.

1148. БЕЛИЋ, Александар

Поновна расправа : 1940. (1951) / Александар Белић // Српски погледи... 1, 3. – 165–171.

– БЕЛИЋ, Александар

Срби и Хрвати и наш књижевни језик : 1935. | Уп. 745.

1149. БОШКОВИЋ, Радосав

О лексичкој и стилској диференцијацији српскога и хрватскога књижевног језика / Радосав Бошковић // Српски погледи... 1, 3. – 143–147.

1150. БОШЊАКОВИЋ, Жарко

Како одредити „норму“ у говору и дијалекту / Жарко С. Бошњаковић // НССУВД. – 41, 1 (2012), 551–560. | Zusammenfassung

1151. БРБОРИЋ, Бранислав

О могућности српско-хрватског споразума : 1992. (2000) / Бранислав Брборић // Српски погледи... 1, 4. – 125–132.

1152. БРБОРИЋ, Бранислав

Стандардни језик и језички стандард : 1991. / Бранислав Брборић // Српски погледи... 1, 4. – 33–59.

1153. БРБОРИЋ, Бранислав

Тројезичност и/или вишејезичност : 2001. / Бранислав Брборић // Српски погледи... 1, 4. – 269–281. | Summary

1154. БУГАРСКИ, Ранко

Језичке разлике : 1996. / Ранко Бугарски // Српски погледи... 1, 4. – 149–153. | Summary

– БУГАРСКИ, Ранко

Restandardizacija srpskohrvatskog u svetu sociolingvističke teorije : 2004. | Уп. 26.

1155. БУРЗАНОВИЋ, Тихомир

Riječi nauke i čovječnosti o prošlosti i budućnosti pisma i jezika u Bosni i Hercegovini : 1991. / Tihomir Burzanović // Српски погледи... 1, 4. – 79–84.

1156. ВУКОВИЋ, Јован

Standardni jezik : 1973. / Jovan Vuković // Српски погледи... 1, 3. – 551–595. | Резюме

1157. ВУКОМАНОВИЋ, Славко

Srpskohrvatski standardni jezik, njegove varijante i ime : 1987. / Slavko Vukomanović // Српски погледи... 1, 3. – 609–633.

1158. DISKUSIJA o jezičkoj situaciji u BiH : na Simpozijumu „Prizme“ 26. i 27. aprila 1991. godine u Sarajevu : 1991. // Српски погледи... 1, 4. – 109–123.

1159. DOKUMENTI o jezičkoj politici u BiH : od 1970. do 1977. godine // Српски погледи... 1, 3. – 409–419.

1160. ЗАКОН о службеној употреби језика и писма : у Републици Српској, 1996. // Српски погледи... 1, 4. – 145–147.

1161. ИВИЋ, Милка

Problem norme u književnom jeziku : referat na Petom kongresu jugoslovenskih slavista u Sarajevu : 1965. / Milka Ivić // Српски погледи... 1, 3. – 325–333.

1162. ИВИЋ, Павле

Актуелни тренутак српског књижевног језика данас : 1995. / Павле Ивић // Српски погледи... 1, 4. – 139–144.

1163. ИВИЋ, Павле

Нисам за сејање нервозе : 1968. / Павле Ивић // Српски погледи... 1, 3. – 399–407.

1164. ЈАНКОВИЋ, Срђан

Od Sarajevskog simpozijuma do Mostarskog savjetovanja : 1974. / Srđan Janković // Српски погледи... 1, 3. – 597–604.

1165. ЈАНКОВИЋ, Срђан

Pogled na bosanskohercegovački međuvarijantni jezički tip : 1967. / Srđan Janković // Српски погледи... 1, 3. – 361–395.

1166. ЈАНКОВИЋ, Срђан

Sociolingvističko određenje bosanskohercegovačkog standardnojezičkog izraza : 1991. / Srđan Janković // Српски погледи... 1, 4. – 85–89.

1167. ЈАРОШЕВИЧ, Хенрик

Прилози историји српскохрватског језика : југословенски спорови о статусу СХЈ у периоду 1901–1991. / Хенрик Јарошевич ; превод са пољског и стручна редакција Душан-Владислав Пажђерски. – Београд : Алма, 2012. – 266. – (Монографије ; 5)

– ЈОВАНОВИЋ, Ана

Kulturni modeli i restandardizacija srpskohrvatskog jezika posle raspada Jugoslavije | Уп. 47.

1168. КЛАЈН, Иван

Бушење језика / Иван Клајн. – Нови Сад : Прометеј, 2012. – 245. – (Лингвистичке едиције. Популарна лингвистика ; 7)

– КЛАЈН, Иван

Речник језичких недоумица | Уп. 1707.

1169. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Један или три језика : 2003. / Милош Ковачевић // Српски погледи... 1, 4. – 337–346.

1170. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Манипулације о српском књижевном језику : 2003. / Милош Ковачевић // Српски погледи... 1, 4. – 347–367.

– КОВАЧЕВИЋ, Милош

О нормативности футурске употребе перфективног презента | Уп. 888.

1171. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Србистика и статус тзв. босанског језика : 2003. / Милош Ковачевић // Српски погледи... 1, 4. – 369–384.

1172. ЛАЛИЋ, Радован

О разликама у књижевном језику Срба и Хрвата : 1954. / Радован Лалић // Српски погледи... 1, 3. – 227–236.

1173. ЛИКОМАНОВА, Искра

Језичка ситуација на српском подручју данас : са освртом на релацију језички стандард – разговорни језик / Искра Ликоманова // ЈФ. – 68 (2012), 147–157. | Резюме

1174. ЛУБАШ, Владислав

Нормирање говорне врсте језика у савременом српском и другим словенским језицима / Władysław Lubaś // НССУВД. – 40, 1 (2011), 23–30. | Summary

1175. МАРИНКОВИЋ, Ивана

Сводни регистар питања из српске говорне културе : према језичким саветницима / Марина Николић. – Београд : Београдска књига, 2010. – 248. / Ивана Маринковић // НЈ. – 42, 3/4 (2011), 65–66. | Приказ | Уп. 1206.

1176. МАРКОВИЋ, Светозар

Шта је заједничко а шта посебно у варијантама српскохрватског (хрватскосрпског) књижевног (стандардног) језика? / Светозар Марковић // Српски погледи... 1, 3. – 539–550. | Zusammenfassung

1177. МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Српски књижевни језик и његови историјски и регионално-конфесионални варијетети : 2004. / Радмило Маројевић // Српски погледи... 1, 4. – 447–458.

1178. МАТОВИЋ, Весна

Писци као творци српског књижевног језика / Весна Матовић // Творци српског... – 9–18. | Summary

1179. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Петар

О разликовању српског и хрватског језика : 2000. / Петар Милосављевић // Српски погледи... 1, 4. – 247–255.

1180. МИНОВИЋ, Миливоје

Sintaksički sloj srpskohrvatskog standarda u bosanskohercegovačkom socijalnom kontekstu : na osnovu rezultata istraživanja rečeničkog sistema : 1991. / Miliwoje Minović // Српски погледи... 1, 4. – 91–100.

1181. МИШИЋ-ИЛИЋ, Биљана

*Anglosrpski i serglis*h : dva varijeteta srpskog jezika nastala pod uticajem engleskog / Biljana Mišić-Ilić // Jezik u upotrebi. – 71–93. | Summary

– НЕНЕЗИЋ, Соња

Неке падежне конструкције Андрићевог језика у сјетлу савремене књижевнојезичке норме | Уп. 1288.

– **НОВОСАДСКИ договор** : 1954. | Уп. 764.

1182. ОДБОР за стандардизацију српског језика

Списи Одбора за стандардизацију српског језика. 11 / прир. Јован Вуксановић, Радојко Гачевић, Милан Тасић. – Београд : Институт за српски језик САНУ : Београдска књига, 2011. – 254.

1183. ОДЛУКА бр. 1 : Одбора за стандардизацију српског језика : 1998. // Српски погледи... 1, 4. – 159–161.

1184. ОСТОЈИЋ, Бранислав

Процес стандардизације Вукова модела српског књижевног језика у Црној Гори / Бранислав М. Остојић // СЈ. – 17 (2012), 5–12. | Summary

1185. ПЕШИКАН, Митар

Наш књижевни језик након сто година послје Вука : 1970. / Митар Пешикан // Српски погледи... 1, 3. – 421–436.

1186. ПОПОВИЋ, Љубомир

Маретићева концепција стандардизације хрватског или српског књижевног језика : 2004. / Љубомир Поповић // Српски погледи... 1, 4. – 475–502. | Summary

1187. ПОПОВИЋ, Љубомир

Марцел Кушар о разликама између хрватског и српског књижевног језика : 2000. / Љубомир Поповић // Српски погледи... 1, 4. – 257–267.

1188. ПОПОВИЋ, Љубомир

Od srpskohrvatskog do srpskog i hrvatskog standardnog jezika : srpska i hrvatska verzija : 2003. / Ljubomir Popović // Српски погледи... 1, 4. – 385–410. | Zusammenfassung

1189. ПОПОВИЋ, Љубомир

From Standard Serbian to Standard Serbo-Croatian to Standard Serbian : 2004. / Ljubomir Popović // Српски погледи... 1, 4. – 459–474.

1190. ПРЕДЛОГ за размишљање : групе чланова УКС поводом хрватске језичке декларације : 1967. // Српски погледи... 1, 3. – 397–398.

1191. РАДОВАНОВИЋ, Милорад

Planiranje jezika i jezička politika : principi i tendencije : na primeru srpsko-hrvatske relacije : 1998. / Milorad Radovanović // Српски погледи... 1, 4. – 223–242. | Summary

1192. РЕШЕТАР, Милан

Је ли стигло вријеме да се уклони јекавски књижевни изговор? : 1935. / Милан Решетар // Српски погледи... 1, 3. – 149–150.

1193. РЕШЕТАР, Милан

Меа culpa : 1912. / Milan Rešetar // Српски погледи... 1, 3. – 99–100.

1194. РЕШЕТАР, Милан

Odgovor u anketi VEDE : 1913. / Milan Rešetar // Српски погледи... 1, 3. – 101–102.

1195. РИСТИЋ, Стана

Корпус савременог српског језика и језичко нормирање / Стана Ристић // НССУВД. – 40, 1 (2011), 329–340. | Summary

– РУЖИЋ, Владислава

Реакција и норма | Уп. 935.

1196. СЕКУЛИЋ, Исидора

Анкета : 1953. / Исидора Секулић // Српски погледи... 1, 3. – 209–226.

1197. СЕКУЛИЋ, Исидора

Босански језик, говор и стил : 1941. / Исидора Секулић // Српски погледи... 1, 3. – 179–182.

1198. СОТИРОВИЋ, Владислав

Hrvatsko-srpski sporovi oko jezika i pisma u Trojedinici od Revolucije 1848/49. g. do zasedanja Hrvatsko-slavonskog Sabora 1861. g. / Vladislav B. Sotirović // Српски погледи... 1, 4. – 503–523.

1199. СРПСКИ језички приручник / Павле Ивић, Иван Клајн, Митар Пешикан, Бранислав Брборић. – 5. изд. – Београд : Београдска књига : Службени гласник, 2011. – 338. – (Свет језика)

– **СРПСКИ погледи на односе између српског, хрватског и бошњачког језика** | Уп. 771, 772.

1200. СТАНИЋ, Данијела

Стандарднојезичка преиспитивања 3 / Милан Шипка. – Нови Сад : Прометеј, 2011. – 196. – (Расправе ; 3) / Данијела Станић // НЈ. – 42, 3/4 (2011), 47–52. | Приказ | Уп. 1215.

1201. СТАНОЈЧИЋ, Живојин

Принципи и прагматика нашег језичког нормирања / Станојчић Живојин // Гласник ЦАНУ. – 30 (2012), 5–15. | Summary

1202. СТЕВАНОВИЋ, Михаило

Анкета „Летописа Матице српске“, „Новосадски договор о књижевном језику и правопису“ и његови закључци : 1955. / Михаило Стевановић // Српски погледи... 1, 3. – 249–259.

1203. СТЕВАНОВИЋ, Михаило

Карактер разлика у књижевном језику Срба и Хрвата : 1953. / Михаило Стевановић // Српски погледи... 1, 3. – 195–208.

1204. СТЕВАНОВИЋ, Михаило

Неке лексичко-стилске разлике, а не језичке варијанте : 1965. / Михаило Стевановић // Српски погледи... 1, 3. – 335–360.

1205. СТЕВАНОВИЋ, Михаило

Стварање јединства књижевног језика Срба и Хрвата и данашње стање тог језика : 1971. / Михаило Стевановић // Српски погледи... 1, 3. – 437–494.

1206. СТЕПАНОВ, Страхинџа

Допринос примењеној лингвистици : Сводни регистар питања из српске говорне културе / Марина Николић. – Београд : Београдска књига, 2010. – 248. / Страхинџа Степанов // ЗМСКЈ. – 60, 1 (2012), 237–240. | Приказ | Уп. 1175.

1207. СТИЈОВИЋ, Рада

Језички саветник / Рада Стијовић. – Београд : Чигоја штампа, 2012. – 259.

1208. ТАНАСИЋ, Срето

Језичка ситуација у Босни и Херцеговини : комуникацијско јединство и упадљива симболичка разведеност : 2001. / Срето Танасић // Српски погледи... 1, 4. – 301–310.

1209. ТОДОРОВИЋ, Миљан

(Не)равноправност писама у БиХ : 1991. / Миљан М. Тодоровић // Српски погледи... 1, 4. – 101–107. | Резюме

1210. ТОШОВИЋ, Бранко

Disolucijske godine (1990–2004) srpskih pogleda na odnose između srpskog, hrvatskog i bošnjačkog jezika : 2012. / Branko Tošović // Српски погледи... 1, 4. – 525–608.

1211. ТОШОВИЋ, Бранко

Uvodna riječ na Simpozijumu časopisa „Prizme“ : Jezička situacija u Bosni i Hercegovini : 1991. / Branko Tošović // Српски погледи... 1, 4. – 61–77.

1212. ФЕКЕТЕ, Егон

Језичке доумице 1 / Егон Фекете. – 2. изд. – Београд : Београдска књига, 2011. – 300. – (Пут у речи ; 7)

1213. ЧУТУРА, Илијана

Којим језиком друштво (мисли да) говори / Илијана Р. Чутура // Савремено друштво... – 105–121. | Summary

– ЧУТУРА, Илијана

О једном нормативном аспекту употребе декомпонованих јединица | Уп. 989.

1214. ШИПКА, Милан

Jezik Bošnjaka, Hrvata, Srba i Crnogoraca : problem klasifikacije i nominacije idioma : 2003. / Milan Šipka // Српски погледи... 1, 4. – 411–438. | Summary

1215. ШИПКА, Милан

Стандарднојезичка преиспитивања 3 / Милан Шипка. – Нови Сад : Прометеј, 2011. – 196. – (Расправе ; 3) | Уп. 1200.

1216. ШЋЕПАНОВИЋ, Михаило

Ред речи на размеђи основице и надградње српског језика / Михаило М. Шћепановић // СЈ. – 16 (2011), 505–513. | Резюме

ж) Стилистика**– АШИЋ, Тијана**

Језичка норма у поезији Стевана Раичковића | Уп. 1143.

1217. АШИЋ, Тијана

Употреба негације прекида у прози Видосава Стевановића / Тијана Ашић // НССУВД. – 40, 1 (2011), 131–143. | Summary

1218. БАБИЋ, Миланка

Етнички маркиране језичке јединице у роману „Сила : пут у завичај“ Бранка Брђанина / Миланка Ј. Бабић // Наука и идентитет. – 57–66.

1219. БАБИЋ, Миланка

Међузависност начина именовања ликова и вриједносне тачке гледишта у „Проклетој авлији“ Ива Андрића / Миланка Бабић // СЈ. – 17 (2012), 81–93. | Summary

– БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ, Јелена

Neki slučajeви stilski markiranог reda riječi u jeziku Janka Đonovića | Уп. 671.

1220. БАШИЋ, Ивана

Битак и прича : интензионалност приповедачког поступка у „Проклетој авлији“ / Ивана С. Башић // ЗМСС. – 82 (2012), 41–57. | Резюме

1221. БАШИЋ, Ивана

Загонетка младића крај прозора : питање фокализације у оквирној причи „Проклете авлије“ / Ивана С. Башић // ЗМСС. – 81 (2012), 83–94. | Резюме

– БИЛБИЈА, Снежана

Contrastive Analysis of Accusing and Defending in English and Bosnian/Croatian/Serbian Public Discourse | Уп. 389.

1222. БЛАГОЈЕВИЋ, Савка

Ми као *ми* или *ми* као *ја* : прво лице множине као експонент ауторовог присуства у академском писаном дискурсу / Савка Благојевић // ЗМССФЛ. – 54, 2 (2011), 207–218. | Summary

– БЛАГОЈЕВИЋ, Савка

O engleskom i srpskom akademskom diskursu | Уп. 391.

1223. БЛАГОЈЕВИЋ, Савка

Савремени приступ у анализи језика медија : пример мултимодалног приказа Европске уније у српским медијима / Савка Н. Благојевић, Сандра Д. Стефановић // Наука и идентитет. – 171–181.

– БЛАГОЈЕВИЋ, Савка

Текстуални конектори за изражавање логичких односа у српском и енглеском академском дискурсу | Уп. 392.

How To Help a Reader Through an Academic Article? : Signalling Devices in Research Articles Written by English and Serbian Academics | Уп. 1771.

– БУРИЋ, Милена

Stilska obilježенost indikativnog prezenta u epskom dijalogu | Уп. 677.

1224. ВАЉО, Лука

Употреба италијанског језика у делима Владана Деснице / Лука Ваљо // Творци српског... – 247–265. | Summary

1225. ВАСИЋ, Вера

Modeli kontekstualizације izbornih flajera / Vera Vasić // Jezik u upotrebi. – 201–218. | Summary

1226. ВЕЉКОВИЋ-СТАНКОВИЋ, Драгана

Семантичка и прагматичка функција глагола у језику рекламе / Драгана Вељковић-Станковић // НССУВД. – 41, 1 (2012), 369–382. | Summary

1227. ВЕЉКОВИЋ-СТАНКОВИЋ, Драгана

Утицај савремене технологије на писмено изражавање : емотикони као супституенти вербалне и невербалне комуникације / Драгана Вељковић Станковић // НССУВД. – 40, 1 (2011), 391–404. | Summary

– ВЕСИЋ-ПАВЛОВИЋ, Тијана

Метафоре пловидбе у српском и енглеском језику : когнитивнолингвистички приступ | Уп. 394.

1228. ВИТАС, Душко

О квантитативној анализи језика три песника : Растко Петровић, Момчило Настасијевић, Васко Попа / Душко Витас // Творци српског... – 277–294. | Summary

1229. ВОЈИНОВИЋ, Станиша

О узроцима језикотворства Симе Милутиновића Сарајлије / Станиша Војиновић // Творци српског... – 103–117. | Summary

1230. ВУЈОВИЋ, Душанка

Интернет као електронски корпус / Душанка Вујовић // НССУВД. – 40, 1 (2011), 405–411. | Zusammenfassung

– ВУЈОВИЋ, Душанка

Интернетски речник сленга „Вукајлија“ | Уп. 1019.

1231. ВУКОВИЋ, Ђорђе

Лексичка чуда у Бојићевој поезији / Ђорђе Вуковић // Творци српског... – 173–186. | Summary

– ВУКОВИЋ, Милица

Evasion in Broadcast Political Interviews | Уп. 402.

1232. ВУЧКОВИЋ, Снежана

Причам ти причу или Како моћ идеолошки конструише јавни дискурс / Снежана Вучковић // Структурне карактеристике... – 501–505. | Summary

– ГОРДИЋ-ПЕТКОВИЋ, Владислава*

Forme dnevnickog i ispovednog u savremenoj srpskoj i anglofonoj prozi | Уп. 407.

– ГУДУРИЋ, Снежана*

Quelques dilemmes interlinguistiques : français-anglais-serbe | Уп. 413.

1233. ДАБЕТИЋ, Радомир

Који људи говоре кога када треба који : новинарска огрешења о језик / Радомир Дабетић. – Нови Сад : Дневник, 2012. – 91. – (Речници ; 2)

1234. ДАНИЛОВИЋ, Јелена

О суфиксу *-er* у новинарском стилу : порекло, значење и фреквентност лексема / Јелена Р. Даниловић, Марта В. Димитријевић // Структурне карактеристике... – 233–243. | Summary

1235. ДИМКОВИЋ-ТЕЛЕБАКОВИЋ, Гордана

Struktura uvoda naučnih radova na srpskom jeziku u oblasti saobraćajnog inženjstva / Gordana D. Dimković-Telebaković // Структурне карактеристике... – 541–550. | Summary

1236. ДРАГИН, Гордана

Језик града и(ли) језик на факултету / Гордана Драгин // Филологија и универзитет. – 68–74. | Summary

1237. ИВАНИЋ, Душан

Ка историји рјечотворства у новој српској књижевности / Душан Иванић // Творци српског... – 91–101. | Summary

1238. ИВАНОВИЋ, Ненад

Diskurs i diskursi / ur. Vera Vasić. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2010. – 415. – (Zbornik u čast) / Ненад Ивановић // ЗбМСФЛ. – 54, 1 (2011), 354–360. | Приказ

1239. ИВОШЕВИЋ-ИПЕК, Сенка

Peak Alignment Properties of Narrow-New Focus in Serbian / Senka Ivošević-Ipek // Стил. – 11 (2012), 279–292. | Summary

1240. ЈАНИЋ, Александра

Именослов „Газда Младена“ Борисава Станковића / Александра А. Јанић // Име у култури Срба и Бугара. – 237–248. | Summary, Резюме

1241. ЈАНИЋ, Александра

Начин исказивања људских особина у српским изрекама и пословицама / Александра Јанић // Филологија и универзитет. – 561–572. | Summary

– ЈАНИЋИЈЕВИЋ, Марко

Дискурс законских аката : упоредно-развојни приступ | Уп. 424.

1242. ЈАНИЋИЈЕВИЋ, Марко

Европеизација српског уставног дискурса / Марко М. Јанићијевић // Структурне карактеристике... – 507–514. | Summary

1243. ЈАНКОВИЋ-ПОПОВИЋ, Катарина

Модификатори и модификација значења у новинским текстовима / Катарина Јанковић Поповић // ППЈ. – 43 (2012), 133–150.

1244. ЈАЊИЋ, Марина

Језик фејсбука : нови идентитет глобалистичких комуникација / Марина Јањић // СЈ. – 17 (2012), 559–575. | Summary

1245. ЈАЊИЋ, Марина

Русија и Србија у Европској унији или ван ње? : метафоризацијом до концепције свратности / Марина Јањић, Валентина Петровна Майкова // Структурне карактеристике... – 515–530. | Summary

1246. ЈАЊУШЕВИЋ-ОЛИВЕРИ, Ана

Језичко-стилске одлике дијалога у драми „Пелиново“ Жарка Команина / Ана Јањушевић-Оливери // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 249–260. | Sommario

– ЈАЊУШЕВИЋ-ОЛИВЕРИ, Ана

Партикуле везничког поријекла у Његошевом језику | Уп. 870.

1247. ЈОВАНОВИЋ, Јелена

Манипулативни језик реклама / Јелена Јовановић-Симић // Савремено друштво... – 167–177. | Summary

1248. ЈОВАНОВИЋ, Јелена

Наратолошки и функционално-стилски приступ народној причи „Бевојка бржа од коња“ / Јелена Р. Јовановић // Структурне карактеристике... – 33–40. | Summary

1249. ЈОВАНОВИЋ, Јелена

Научни стил Нова Вуковића : текстуална и интертекстуална анализа научног дискурса у књизи „Путеви стилистичке идеје“ / Јелена Р. Јовановић-Симић // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 241–248. | Summary

– **ЈОВАНОВИЋ, Јелена**

О колоквијанизмима и жаргонизмима у језику српске штампе | Уп. 1044.

О теоријским погледима Јована Вуковића на синтаксичку стилистику глагола | Уп. 874.

1250. ЈОВАНОВИЋ, Јелена

Стилски аспекти употребе инфинитива и *da+ūpez*. / Јелена Р. Јовановић // СЈ. – 17 (2012), 95–110. | Summary

1251. ЈОВИЋ, Бојан

Растко Петровић и авангардно схватање језика / Бојан Јовић // Творци српског... – 187–196. | Summary

1252. ЈОВИЧИЋ, Слободан

Osvrt na savremene pristupe u interdisciplinarnim istraživanjima verbalne komunikacije / Slobodan T. Jovičić // Језик и друштво. – 237–254. | Summary

1253. ЈОВОВИЋ, Наташа

Semantička kategorija vokativnosti u Lalićevim romanima „Svadba“ i „Ratna sreća“ / Nataša Jovović // Riječ. – 8 (2012), 45–62. | Summary

– **ЈОШИЋ, Неђо**

Осврт на лексику у приповједачком дјелу Ђ. Дамјановића | Уп. 1048.

– **КИРФЕЛ, Забине**

Урбани и жаргонски језички идиоми у српској књижевности : на примеру романа „Хобо“ Зорана Тирића | Уп. 1049.

– **КНЕЖЕВИЋ, Божица**

Фонетски дијалектизам у поетском тексту Ђорђа Сладоја | Уп. 1444.

1254. КНЕЖЕВИЋ, Ивана

Интертекстуалност као дистинктивно обележје научног стила са посебним освртом на теолошке научне радове на енглеском и српском језику / Ивана Кнежевић // Стил. – 10 (2011), 213–223. | Summary

1255. КНЕЖЕВИЋ, Ивана

Религијски стил и научни стил у области теологије : сличности и разлике / Ивана Кнежевић // Стил. – 11 (2012), 151–161. | Summary

1256. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Анализе Шантићеве пјесме „Вече на шкољу“ : показатељ развојних путева лингвостилистике код Срба / Милош М. Ковачевић // СЈ. – 16 (2011), 341–363. | Summary

1257. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Далеко од науке : Неки видови реченичне кондензације у језику крајишких писаца / Дијана Црњак. – Бања Лука : Универзитет у Бања Луци : Филолошки факултет, 2010. – 140. / Милош Ковачевић // СЈ. – 16 (2011), 781–794. | Приказ | Уп. 1334.

1258. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Лингвостилистика књижевног текста / Милош Ковачевић. – Београд : Српска књижевна задруга, 2012. – 382. – (Српска књижевна задруга ; 104, 698) | Уп. 1291.

1259. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Лингвостилистика у књижевним анализама Новице Петковића / Милош Ковачевић // Језик, књижевност, култура. – 237–253. | Summary

1260. КОВАЧЕВИЋ, Милош

О граматичко-стилском терминосистему туђег говора / Милош М. Ковачевић // СЈ. – 17 (2012), 13–38. | Summary

1261. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Синтакса и стилистика упутних исказа у роману „Господска улица“ Ранка Рисојевића / Милош М. Ковачевић // Наука и идентитет. – 67–87.

1262. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Стилска значења и зрачења / Милош Ковачевић. – Ниш : Филозофски факултет, 2011. – 276. – (Litteraria Serbica ; 4) | Уп. 1331.

1263. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Структурно-семантичке особине фигура негације / Милош Ковачевић // Превод у систему... – 249–261. | Summary

1264. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

О конститутивним обележјима православног социолекта у савременом српском језику : оглед системско-структуралне анализе / Ксенија Кончаревић // Стил. – 11 (2012), 163–176. | Summary

– КРСТАЈИЋ, Марина

Jezičko-stilske karakteristike veznika u jeziku lirske narodne poezije Crne Gore | Уп. 701.

1265. КРШО, Аида

Познавање функционалних стилова стандардног језика као елеменат културе говора / Аида В. Кршо // Наука и идентитет. – 183–188.

– ЛАЗИЋ-КОЊИЌ, Ивана

Поетска функција војвођанске лексике у песмама Ђорђа Балашевића | Уп. 1449.

1266. ЛИЛИЋ, Драган

Лексика и фразеологија у прози Слободана Џунића / Драган Лилић. – Косовска Митровица : Филозофски факултет, 2011. – 187. – (Монографије)

– ЛОВРЕ, Татјана

Синдетске координиране клаузе у публицистичком стилу | Уп. 891.

– МАКСИМОВИЋ, Јелена

Метонимија у новинским извештајима | Уп. 1065.

1267. МАКСИМОВИЋ, Јелена

Преношење туђег говора у новинском извештају / Јелена Ј. Максимовић // Наука и идентитет. – 197–206.

1268. МАНЧИЋ, Александра

Како језик оживљава у преводу или *He хойџех коснуџџсја суицих љаче мене* / Александра Манчић // Творци српског... – 237–246. | Summary

– МАРИНКОВИЋ, Јаворка

Језичка култура у језику медија на изразито дијалекатском подручју | Уп. 1452.

1269. МАРИНКОВИЋ, Јаворка

Облици изражавања и стилистика : уџбеник за студенте учитељског факултета / Јаворка Маринковић, Видан Николић. – 3, поправљено изд. – Врање : Учитељски факултет, 2012. – 255.

1270. МАРКОВИЋ, Јордана

Ословљавање у комуникацији на Филозофском факултету у Нишу / Јордана Марковић // Филологија и универзитет. – 26–33. | Резюме

1271. МАРКОВИЋ, Љилјана

Imejlismi u jeziku elektronske poslovne korespondencije / Ljiljana Marković, Zorica Prnjat // ПЛ. – 12 (2011), 10–33. | Summary

1272. МАРОЈЕВИЋ, Радмило

„Како робље са сред Црне Горе?“ или Његошева поезија у редакцији Мира Вуксановића : Петар II Петровић Његош / прир. Мило Вуксановић. – Нови Сад : Издавачки центар Матице српске, 2010. – 419. – (Десет векова српске књижевности ; 30) / Радмило Маројевић // СЈ. – 16 (2011), 755–780. | Приказ

1273. МАРОЈЕВИЋ, Радмило

О рјечнику Његошевог спјева „Луча микрокозма“ / Радмило Маројевић // Осми лингвистички скуп „Бошковићеви дани“. – 49–64. | Резюме

1274. МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Пјесничка творба и поетска синтакса Његошева у „Лучи микрокозма“ / Радмило Н. Маројевић // Творци српског... – 119–133. | Резюме

1275. МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Прозодијско-интонациона интерпретација текста „Луче микрокозма“ : веролошка опкорачења / Радмило Н. Маројевић // Гласник ЦАНУ. – 30 (2012), 25–42. | Резюме

1276. МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Прозодијско-интонациона интерпретација текста „Луче микрокозма“ : метричке константе / Радмило Маројевић // Гласник ЦАНУ. – 29 (2011), 51–61. | Резюме

1277. МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Ријечи с побочним акцентима прозодијско-интонациона интерпретација текста „Луче микрокозма“ / Радмило Маројевић // ЗбМСКФЛ. – 54, 1 (2011), 101–114. | Резюме

1278. МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Синтаксичко онеобичавање у пјесничком језику Његошевом / Радмило Н. Маројевић // ЗбМСКЈ. – 60, 1 (2012), 85–97. | Резюме

– МАТОВИЋ, Весна

Писци као творци српског књижевног језика | Уп. 1178.

– МИЛАНОВИЋ, Александар

Бећковићев поетски опус као ресурс за истраживање сложеница са инфиксом *-и-* | Уп. 900.

1279. МИЛАНОВИЋ, Александар

Новица Петковић као истраживач епохе *београдског сџила* / Александар Милановић // Језик, књижевност, култура. – 259–278. | Summary

– МИЛАНОВИЋ, Александар

Стилски аспект творбе тзв. императивних сложеница у српској романтичарској поезији | Уп. 901.

1280. МИЛИЋ, Мира

Англицизми као стилски синоними у поезији Матије Бећковића / Мира М. Милић // ЗбМСКЈ. – 60, 1 (2012), 145–158. | Summary

– МИЛИЋ, Мира

Sports-Related Conceptual Metaphors in English and Serbian | Уп. 463.

1281. МИЛОВАНОВИЋ, Соња

Језичко-стилске одлике романа „Одбрана и последњи дани“ Борислава Пекића : семантостилистички ниво / Соња Миловановић // Савремена проучавања... – 265–276. | Summary

1282. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Бојана

Још о феноменима говореног језика : дескриптивна форма оговарања / Бојана Милосављевић // НЈ. – 42, 1/2 (2011), 41–46. | Summary

1283. МИЛОСАВЉЕВИЋ-ТОДОРОВИЋ, Марија

О особеностима огласа на интернет сајтовима намењеним оглашавању / Марија Милосављевић-Тодоровић, Марина Спасојевић // Савремена проучавања... – 249–255. | Summary

– МИРИЋ, Душанка

Сопоставително истраживање руског и српског дискурса | Уп. 468.

Tipovi dijaloških reakcija u kontrastivnom aspektu | Уп. 469.

1284. МИТРО, Вероника

Један пример анализе текста : однос садржаја о себи и садржаја о другима у животној причи / Вероника Митро // ППЈ. – 43 (2012), 151–167.

1285. МЛАДЕНОВ, Марин

Белина Белага : стилистичко-трополошки огледи о прози Р. Б. Марковића / Марин Младенов. – Београд : Албатрос плус ; Лајковац : Градска библиотека, 2011. – 171. – (Посебна издања)

1286. МЛАДЕНОВИЋ, Радивоје

Дијалектизми у поезији Милоша Прелића Мишевчанина / Радивоје Младеновић // Структурне карактеристике... – 267–288. | Summary

1287. МУШИЈА, Санела

Истраживање могућности језика у кратком авангардном роману : „Грозданин кикот“ Хамзе Хуме / Санела Мушија // Творци српског... – 197–212. | Summary

1288. НЕНЕЗИЋ, Соња

Неке падежне конструкције Андрићевог језика у свјетлу савремене књижевнोजезичке норме / Соња В. Ненезић // НССУВД. – 41, 1 (2012), 395–403. | Summary

1289. НЕНИН, Миливој

Исподвлачени егземплар / Миливој Ненин // Творци српског... – 159–169. | Summary

1290. НИКОЛИЋ, Ивана

Depersonalizacija u komunikaciji / Ivana Nikolić, Ana Šarčević // Језик и друштво. – 255–267. | Summary

– НИКОЛИЋ, Ивана

Когнитивна теорија метафоре : културолошке сличности и разлике у концепцијама хране и пића у шпанском, енглеском и српском језику | Уп. 1854.

1291. НИКОЛИЋ, Марина

Лингвостилистика књижевног текста / Милош Ковачевић. – Београд : Српска књижевна задруга, 2012. – 382. – (Српска књижевна задруга ; 104, 698) / Марина Николић // НЈ. – 43, 3/4 (2012), 123–126. | Приказ | Уп. 1258.

1292. НИКОЛИЋ, Милка

Ауторско маркирање фигуративног значења у делу „Анатема“ Војислава Лубарде / Милка В. Николић // Наука и идентитет. – 107–116.

1293. НИКОЛИЋ, Милка

Стилистичка дидаскалија у савременој српској драми / Милка В. Николић // Структурне карактеристике... – 357–367. | Summary

1294. НИШИЋ-ЋЕВРИЗ, Вера

О кумулацији осамостаљених језичких јединица у роману „Очеви и очи“ Слободана Селенића / Вера Нишић-Ћервез // Савремена проучавања... – 227–231. | Summary

1295. НОВОКМЕТ, Слободан

Сликовитост поредбених конструкција у роману „Тврђава“ Меше Селимовића / Слободан Новокмет // Савремена проучавања... – 239–247. | Summary

1296. ОЗЕР, Каталин

Номиналне форме ословљавања на факултету / Каталин Озер // Савремена проучавања... – 285–296. | Zusammenfassung

1297. ПАВЛОВИЋ, Владан

Newspaper Cartoons Related to the Current Serbian Political Scene from the Perspective of the Conceptual Blending Theory / Vladan Pavlović // ELLSIIR 1. – 223–235.

1298. ПАЛИБРК, Ивана

Графостилистички аспект смс порука / Ивана Палибрк // Структурне карактеристике... – 558–565. | Summary

– ПАНИЋ-ЦЕРОВСКИ, Наталија

Novi markeri citiranja u srpskom i slovenačkom jeziku | Уп. 486.

1299. ПАНИЋ-ЦЕРОВСКИ, Наталија

Пратећи невербални елементи у разговорном дискурсу у српским јавним медијима / Наталија М. Панић Церовски // ЗбМСС. – 82 (2012), 121–140. | Summary

1300. ПАНИЋ-ЦЕРОВСКИ, Наталија

Prozodijski i paralingvistički markeri citiranja u razgovornom jeziku / Natalija M. Panić-Cerovski // АФФ. – 24, 1 (2012), 141–154. | Summary

1301. ПАНИЋ-ЦЕРОВСКИ, Наталија

Тако, 'nako, nebitno / Natalija Panić // Језик и друштво. – 221–235. | Summary

– ПЕЈАНОВИЋ, Ана

Нормативна и ауторска употреба фразеологије | Уп. 1089.

1302. ПЕЈАНОВИЋ, Ана

Његошев фразеолошки рјечник : лексикографска концепција / Ана Б. Пејановић // Осми лингвистички скуп „Бошковићеви дани“. – 87–95. | Резюме

1303. ПЕЈАНОВИЋ, Ана

Његошеве крилатеме / Ана Пејановић // Гласник ЦАНУ. – 29 (2011), 79–86. | Резюме

1304. ПЕЈАНОВИЋ, Ана

Фразеологија и прецедентни феномени у поезици књижевноумјетничког текста : „Сила“ Бранка Брђанина Бајовића / Ана Пејановић // Стил. – 10 (2011), 272–276. | Summary

1305. ПЕЈОВИЋ, Анђелка

О ублажавању језичког исказа и *стилистички коректном језику* у новинском дискурсу / Анђелка Д. Пејовић // Структурне карактеристике... – 219–231. | Resumen

1306. ПЕКОВИЋ, Слободанка

Исидора Секулић о језику / Слободанка Пековић // Творци српског... – 213–220. | Summary

– ПЕТРОВАЧКИ, Љиљана

Лексички слојеви у говору ликов из романа „Поп Ћира и поп Спира“ | Уп. 1091.

– ПЕТРОНИЈЕВИЋ, Божинка

Оглашавање радних места на универзитету : жанр, дискурс, текстна врста : на материјалу немачког и српског језика | Уп. 489.

1307. ПИПЕР, Предраг

Говор предака : о романима Мира Вуксановића „Семољ гора“, „Семољ земља“ и „Семољ људи“ / Предраг Пипер // ЗбМСС. – 80 (2011), 165–170.

– ПОПОВИЋ, Драгана

Прагматичко-семантичка анализа говорног жанра савета : на материјалу руског и српског језика | Уп. 492.

1308. ПРОДАНОВИЋ-СТАНКИЋ, Диана

Анализа вербалног хумора на примеру филмских дијалога у комедији „Црни Груја и камен мудрости“ режисера Марка Маринковића / Диана Продановић-Станкић // Примењена лингвистика данас. – 571–580. | Summary

1309. РАДЕНКОВИЋ-ШОШИЋ, Бојана

Analiza jezika oglašavanja / Bojana Radenković-Šošić // Језик и друштво. – 205–217. | Summary

1310. РАДОВИЋ-ТЕШИЋ, Милица

Функционалност лексике хране и пића у поезији Љубомира Симовића / Милица Радовић-Тешић // НССУВД. – 40, 1 (2011), 63–71. | Резюме

– РАДОЈЕВИЋ, Данијела

Leksička slojevitost u jeziku Nikole Lopičića : lingvistički i stilistički pristup | Уп. 718.

1311. РАДУЛОВИЋ, Зорица

Stilističke karakteristike u djelu Petra II Petrovića Njegoša / Zorica Radulović // Гласник ЦАНУ. – 29 (2011), 63–78. | Summary

– РАКИЋ, Вукосава

Експресивна лексика и изрази у колумнама Ђорђа Рандеља | Уп. 1490.

1312. РАНЂЕЛОВИЋ, Ана

Језичка (не)култура у београдским културним водичима / Ана З. Ранђеловић, Анета А. Спасојевић, Јована Б. Јовановић // Наука и идентитет. – 43–51.

1313. РАНЂЕЛОВИЋ, Ана

Творци српског књижевног језика : зборник радова / ур. Весна Матовић, Миодраг Матицки. – Београд : Вукова задужбина : Институт за књижевност и уметност, 2011. – 352. – (Посебна издања) / Ана Ранђеловић // НЈ. – 43, 1/2 (2012), 109–112. | Приказ | Уп. 1326.

– РАТКОВИЋ, Драгана

Лексичко-семантичке и стилске одлике императивних сложеница у српском језику | Уп. 1102.

1314. РУСИМОВИЋ, Тања

Идентитет усмене реализације академског дискурса : интертекстуалност и интердискурзивност / Тања З. Русимовић, Бранка Ј. Миленковић // СЈ. – 17 (2012), 539–548. | Summary

1315. СИМИЋ, Радоје

Велика историјска метафора М. Вуковића о савремености : стилске и наратолошке особености Вуковићевог дела „Енглеска посла“ / Радоје Симић // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 197–206. | Summary

1316. СИМИЋ, Радоје

Изборна кампања 2012. : понижење језика / Радоје Д. Симић // Савремено друштво... – 195–209. | Summary

1317. СИМИЋ, Радоје

Функционално-стилски и општи статус мита као културолошке и књижевне појаве / Радоје Д. Симић // Структурне карактеристике... – 23–32. | Summary

– СИЛАШКИ, Надежда

The Use of Verbs and Tenses in Advertisements in British and Serbian Women`s Magazines | Уп. 506.

– СИМОВЉЕВИЋ-ЈОКИЋ, Ивана

Новосадски графити | Уп. 1501.

– СЛИЈЕПЧЕВИЋ, Светлана

О апстрактној лексици у политичком дискурсу : на примеру концептуализације Србије | Уп. 1118.

1318. СЛИЈЕПЧЕВИЋ, Светлана

О развиту опозиције *ми* : *они* према опозицији *ми* : *други* у политичком дискурсу Србије / Светлана М. Слијепчевић // Наука и идентитет. – 189–196.

1319. СПАСИЋ, Јелена

Језичка средства за исказивање имперцептивности у новинском извештају / Јелена Љ. Спасић // Савремено друштво... – 179–194. | Summary

1320. СПАСИЋ, Јелена

Слојевитост политичког говора / Јелена Љ. Спасић // Структурне карактеристике... – 351–356. | Summary

– СПАСОЈЕВИЋ, Анета

Неке морфолошке особености у језику романа „Ходочашће Арсенија Његована“ Борислава Пекића | Уп. 947.

– СТАНОЈЕВИЋ, Веран

Асоцијативна анафора у српском и у француском језику | Уп. 511.

1321. СТАНОЈЕВИЋ, Веран

О употреби глаголских времена у Ћопићевој причи „Поход на мјесец“ и у њеном преводу на француски / Веран Станојевић // НССУВД. – 40, 1 (2011), 145–158. | Summary

1322. СТАНОЈЧИЋ, Живојин

О језику Милоша Црњанског / Живојин Станојчић // Семинар српског... – 36–41.

1323. СТАНОЈЧИЋ, Славко

Дискурс описа са функцијом дефиниције / Славко Станојчић // НЈ. – 43, 3/4 (2012), 35–54. | Summary

– СТОЈАНОВИЋ, Андреј

Кондиционалност акузативне конструкције с предлогом *за* у научном стилу српског језика | Уп. 965.

1324. СУВАЈЦИЋ, Бошко

На њују их усѣријели сѣ'рјела : о формулама бугаршлица / Бошко Сувајчић // Творци српског... – 55–70. | Summary

– ТАНАСИЋ, Срето

Експлицитни и неексплицитни агенс у пасивним конструкцијама у језику медија | Уп. 969.

1325. ТАНАСИЋ, Срето

Језичко стваралаштво у прози Милоша Црњанског / Срето Танасић // Творци српског... – 221–230. | Summary

– ТАНАСИЋ, Срето

Пасивне реченице у прози Иве Андрића | Уп. 973.

1326. ТВОРЦИ српског књижевног језика : зборник радова / ур. Весна Матовић, Миодраг Матицки. – Београд : Вукова задужбина : Институт за књижевност и уметност, 2011. – 352. – (Посебна издања) | Уп. 1313.

1327. ТОШОВИЋ, Бранко

Jezičkostilska i književnoumjetnička struktura Andrićevih eseja o Njegošu / Branko Tošović // Njegoševi dani 3. – 235-253. | Zusammenfassung

1328. ТРИФУЊАГИЋ, Иван

Diskursne funkcije žanra i retorička struktura tekstova novinske književne kritike / Ivan K. Trifunjačić // ЗБЈКФФ. – 1 (2011), 101–117. | Summary

1329. ТРОФИМКИНА, Олга

Библеизми в литературном сербском языке / Ольга И. Трофимкина // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 383–392. | Сажетак

1330. ЋИРИЛОВ, Јован

Александар Поповић : експеримент у драми, експеримент у језику / Јован Ћирилов // Творци српског... – 231–233. | Summary

1331. ФАРМАКОВСКИ, Ружица

Гледања и сагледавања : Стилска значења и зрачења / Милош Ковачевић. – Ниш : Филозофски факултет, 2011. – 280. / Ружица Фармаковски // СЈ. – 17 (2012), 651–655. | Приказ | Уп. 1262.

1332. ФИЛИПОВИЋ-КОВАЧЕВИЋ, Соња

Značaj vizuelnog elementa pri interpretaciji reklama na srpskom jeziku : prikaz iz ugla teorije pojmovne integracije / Sonja D. Filipović-Kovačević // ЗБЈКФФ. – 2 (2012), 157–175. | Summary

1333. ЦЕКОВИЋ-РАКОЊАЦ, Невена

Različiti pristupi definisanju i opisu diskursnih markera / Nevena P. Ceković-Rakonjac // АФФ. – 23, 2 (2011), 133–153. | Riassunto

1334. ЦРЊАК, Дијана*

Неки видови реченичне кондензације у језику крајишких писаца / Дијана Црњак. – Бања Лука : Универзитет у Бања Луци : Филолошки факултет, 2010. – 140. | Уп. 1257.

– ЧАНЧАР, Јелена

Косовско-ресавске дијалекатске особине у роману Еве Рас „Кућа на продају“ | Уп. 1520.

1335. ЧУТУРА, Илијана

О неким особинама језичке културе у текстовима дневних листова у Србији и Републици Српској / Илијана Р. Чутура, Јелена М. Стевановић // Наука и идентитет. – 155–169.

1336. ЧУТУРА, Илијана

О стилу и језику српских писаца : Писци и стил / Јелена Јовановић. – Београд : Друштво за српски језик и књижевност, 2009. – 297. – (Књижевност и језик ; 30) / Илијана Чутура // СЈ. – 16 (2011), 799–804. | Приказ

– ШАРЧЕВИЋ, Ана

Концептуалне метафоре у српском, енглеском и шпанском језику : локализација унутар универзалног система | Уп. 521.

1337. ШЋЕПАНОВИЋ, Михаило

Стилистика вербализацијских поступака : Стилистика српског језика. 1, Увод, фоностилистика / Радоје Симић. – 2. измењено и допуњено изд. – Београд : Јасен : Филолошки факултет, Научно друштво за проучавање српског језика, 2010. – 310. – (Мала лингвистичка библиотека ; 5, 7) / Михаило Шћепановић // СЈ. – 16 (2011), 823–830. | Приказ

з) Метрика**1338. ЧАРКИЋ, Милосав**

Метричко-ритмичка функција риме / Милосав Ж. Чаркић // Стил. – 11 (2012), 33–56. | Summary

и) Методика наставе српског књижевног језика**– АНЂЕЛКОВИЋ, Сава**

Текстови српских песника и драмских писаца од катедре до сцене | Уп. 180.

1339. БАБИЋ, Виолета

Мој први сликовни речник српског језика / Виолета Бабић. – 5. изд. – Београд : Креативни центар, 2012. – 80.

1340. БАЛОРДА, Далиборка

Функционално испитивање лексике у средњошколском уџбенику економске струке / Далиборка Балорда // Примењена лингвистика данас. – 441–453. | Summary

– БАЊАНИН, Љиљана

(Tele)tandem kao instrument u učenju stranih jezika : pilot-projekat : srpski i italijanski | Уп. 184.

– БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора

Онлајн курс српског језика као страног : конципирање и реализација | Уп. 190.

1341. БРБОРИЋ, Вељко

Правопис и школа / Вељко Брборић. – Београд : Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2011. – 155. – (Књижевност и језик ; 38) | Уп. 1362, 1386.

1342. ВЕЉКОВИЋ-СТАНКОВИЋ, Драгана

О дијалогу и слушању као компатибилним језичким вештинама и значај њиховог развоја у наставној комуникацији / Драгана Вељковић Станковић // НССУВД. – 40, 3 (2011), 73–89. | Summary

1343. ВЕЉКОВИЋ-СТАНКОВИЋ, Драгана

О прагматичком приступу настави српског језика у средњој школи на примеру проширења знања о значењу и употреби прилога / Драгана Вељковић-Станковић // НССУВД. – 41, 3 (2012), 143–158. | Summary

1344. ВЕЉКОВИЋ-СТАНКОВИЋ, Драгана

Полисемија у настави српског језика : методички приступ полисемији у српском језику / Драгана Вељковић-Станковић // КњЈ. – 58, 3/4 (2011), 277–296. | Summary

– ВЕЉКОВИЋ-СТАНКОВИЋ, Драгана

Развијање комуникативне и културне компетенције у настави српског језика као страног на примеру говорног чина молбе и употребе глагола *молићи* и *мољакаћи* | Уп. 201.

1345. ВЕЉКОВИЋ-СТАНКОВИЋ, Драгана

Речи субјективне оцене у настави српског језика и књижевности / Драгана Вељковић Станковић. – Београд : Филолошки факултет, 2011. – 494.

1346. ВУЈОВИЋ, Душанка

Грамотоломија : прегледна граматика српског језика / Душанка Вујовић. – Допуњено и измењено изд. – Нови Сад : Либер, 2012. – 145.

– ДЕШИЋ, Милорад

Српски језик као страни у БХС контексту | Уп. 220.

1347. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Компарација и други начини степеновања придева у настави српског језика / Рајна М. Драгићевић // КњЈ. – 59, 1/2 (2012), 79–86. | Summary

1348. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Лексикологија и граматика у школи : методички огледи / Рајна Драгићевић. – Београд : Учитељски факултет, 2012. – 241. | Уп. 1360, 1385.

– ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Лингвокултуролошки приступ у настави српског језика као страног | Уп. 227.

1349. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

О неким проблемима творбе неологизама у настави / Рајна Драгићевић // КњЈ. – 58, 1/2 (2011), 89–95. | Summary

– ЂОРЂЕВИЋ, Ангелина

Учење српског као страног језика у француској школи у Београду за децу од 6 до 11 година | Уп. 232.

1350. ЂОРЂЕВИЋ, Јасмина*

The Multicultural and Multilingual Serbian Language Environment and its Effects on EFL in Serbian Secondary Schools / Jasmina Đorđević // ПЛ. – 10 (1009), 19–28. | Rezime

1351. ЂОРЂЕВИЋ, Србољуб

Допунска настава српског језика : организација и извођење / Србољуб Ђорђевић. – Врање : Учитељски факултет, 2011. – 274. – (Монографије ; 1)

– ЗВЕКИЋ-ДУШАНОВИЋ, Душанка

Уџбеници за српски као нематерњи језик у основној школи | Уп. 239.

1352. ЗЕЉИЋ, Горан

Модална и немодална употреба глагола *желећи* / Горан Н. Зељић // КњЈ. – 59, 3/4 (2012), 335–345. | Summary

– ИВАНОВА, Ирина

Лингвокултуролошки коментар књижевног дела у настави српског језика и књижевности | Уп. 240.

– ЈАМАСАКИ, Кајоко

Српски као страни језик у Јапану | Уп. 246.

– **ЈЕЛИЋ-КУБУРИДУ, Марица**

Српски језик у Грчкој | Уп. 247.

1353. ЈЕРКОВИЋ, Јован

Школски правопис српскога језика / Јован Јерковић, Душанка Вујовић. – 4. изд. – Нови Сад : Либер, 2011. – 145.

1354. ЈЕРКОВИЋ, Јован

Школски правопис српскога језика / Јован Јерковић, Душанка Вујовић. – Београд : Школа плус, 2012. – 145.

– **ЈОВАНОВ, Наташа**

Interferencija grčkog kao L1 u srpski kao L2 | Уп. 249.

1355. ЈОВАНОВИЋ, Ана

Одлике и потребе наставе српског као завичајног језика / Ана С. Јовановић, Ивана Ј. Вучина-Симовић // Структурне карактеристике... – 383–395. | Summary

– **ЈОВАНОВИЋ, Весна**

Ефикасност изабраних метода у практичној настави српског језика : на основу предавања студентима Шлезијског универзитета | Уп. 251.

1356. КАЛАЗИЋ Анђел

Улога лексике традиционалне културе у тумачењу текстова српских реалиста у средњој школи / Анђел Калазић // Примењена лингвистика данас. – 139–150. | Summary

– **КАРАСИЊСКИ, Артур**

Српски језик на Универзитету Никола Коперник у Торунју | Уп. 255.

1357. КЛИКОВАЦ, Душка

О обради запете у новом издању „Правописа српског језика“ (МС 2010) / Душка Кликовац // КњЈ. – 58, 1/2 (2011), 115–124. | Summary

1358. КЛИКОВАЦ, Душка

О обради интерпункције у старом и новом издању „Правописа српског језика“ / Душка Кликовац // КњЈ. – 58, 3/4 (2011), 229–248. | Summary

– **КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија**

Примена модела лингвокултуролошког поља у настави српског као инословенског језика : на материјалу поља *йородични и родбински односи* | Уп. 262.

– **КОСТРАТОВИЋ, Дивна**

Комуникативни приступ настави српског као страног језика са млађим узрастима и дидактичка средства у настави | Уп. 264.

– **КРАЈИШНИК, Весна**

Лексички аспекти у српском као страном језику | Уп. 266.

– **ЛАЗИЋ, Анђелка**

Методика развоја говора : практикум | Уп. 64.

– **ЛОМПАР, Весна**

Род именица и тип деklinације у настави српског језика као страног | Уп. 276.

1359. МАРИНКОВИЋ, Јаворка

Лингвостилистички приступ при обради школске лектире / Јаворка Маринковић // Примењена лингвистика данас. – 331–342. | Résumé

1360. МАРКОВИЋ, Александра

Нови приступ лексикологији и граматичи : Лексикологија и граматика у школи : методички огледи / Рајна Драгићевић. – Београд : Учитељски факултет, 2012. – 241. / Александар М. Марковић // КњЈ. – 59, 1/2 (2012), 119–125. | Приказ | Уп. 1348, 1385.

– МАРКОВИЋ, Јордана

Језик деце предшколског узраста између стандарда и дијалекта | Уп. 1456.

1361. МИЛАНОВИЋ, Александар

Значај аналогije у настави српског језика / Александар М. Милановић // КњЈ. – 59, 1/2 (2012), 107–118. | Summary

1362. МИЛАНОВИЋ, Александар

Правопис некад и сад, у школи и ван ње : Правопис и школа / Вељко Брборић. – Београд : Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2011. – 155. – (Књижевност и језик ; 38) / Александар М. Милановић // КњЈ. – 59, 1/2 (2012), 127–130. | Приказ | Уп. 1341, 1386.

1363. МИЛАНОВИЋ, Александар

Функција и значај примера у уџбеницима српског језика / Александар Милановић // КњЈ. – 58, 1/2 (2011), 97–102. | Summary

1364. МИЛАТОВИЋ, Вук

Методика наставе српског језика и књижевности у разредној настави / Вук Милатовић. – Београд : Учитељски факултет, 2011. – 487.

1365. МИЛЕНКОВИЋ, Ана

Човек у језику и језик у човеку : Вербалне асоцијације кроз српски језик и културу / Рајна Драгићевић. – Београд : Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2010. – 248. / Ана Миленковић // СЈ. – 16 (2011), 852–855. | Приказ | Уп. 1388.

– МИЛЕНКОВИЋ, Слајана

Методика развоја говора | Уп. 70.

– МИЛИЧЕВИЋ, Маја

Продуктивност повратног и узајамно-повратног *се* : импликације за наставу српског језика као страног | Summary | Уп. 296.

1366. МИХАЈЛОВИЋ, Јелена

Методички приступи обради садржаја из граматике у основним школама на Космету : истраживање наставне праксе / Јелена Д. Михајловић // Истраживања српског језика... – 197–222. | Résumé

1367. МИХАЈЛОВИЋ, Јелена

Проблемски приступ настави граматике у основној школи : V разред, служба придева у реченици / Јелена Д. Михајловић // КњЈ. – 59, 3/4 (2012), 327–334. | Summary

1368. МРКАЉ, Зона

Имплементација стандарда у наставне планове / Зона В. Мркаљ // КњЈ. – 59, 1/2 (2012), 25–42. | Summary

1369. МРКАЉ, Зона

На часовима српског језика и књижевности / Зона Мркаљ. – Београд : Завод за уџбенике, 2011. – 289.

1370. МРКАЉ, Зона

Наставна теорија и пракса : српски језик и књижевност у старијим разредима основне школе / Зона Мркаљ. – 4. изд. – Београд : Klett, 2011. – 3 т.

1371. МРКАЉ, Зона

Наставна теорија и пракса : српски језик и књижевност у старијим разредима основне школе / Зона Мркаљ. – 5. изд. – Београд : Klett, 2012. – 3 т.

1372. МРКАЉ, Зона

Планирање у настави : српски језик и књижевност у старијим разредима основне школе / Зона Мркаљ. – 2. изд. – Београд : Klett, 2011. – 244.

1373. МРКАЉ, Зона

Планирање у настави : српски језик и књижевност у старијим разредима основне школе / Зона Мркаљ. – 3. изд. – Београд : Klett, 2012. – 244.

– МРКАЉ, Зона

Разумевање прочитаног | Уп. 307.

– НЕСТОРОВИЋ, Зорица

Садржаји усмене књижевности у настави српског као страног језика : методички примери | Уп. 309.

1374. НИКОЛИЋ, Милија

Методика наставе српског језика и књижевности / Милија Николић. – 6. изд. – Београд : Завод за уџбенике, 2012. – 991.

1375. НИКОЛИЋ, Милка

Језик званичних уџбеника српског језика за млађе разреде основне школе : стилистички аспект / Милка В. Николић // Савремено друштво... – 155–164. | Summary

1376. ПЕТРОВАЧКИ, Љиљана

За израду школског речника традиционалне културе / Љиљана Е. Петровачки // НССУВД. – 41, 1 (2012), 519–528. | Summary

1377. ПЕТРОВАЧКИ, Љиљана

Комуникативни приступ непотпуним или специјалним реченицама / Љиљана Е. Петровачки, Милица М. Савић // КњЈ. – 59, 3/4 (2012), 315–326. | Summary

1378. ПЕТРОВАЧКИ, Љиљана

Програмирање наставе морфологије српског језика / Љиљана Петровачки, Миљана Барјамовић // Примењена лингвистика данас. – 515–527. | Summary

– ПОЖГАЈ-ХАЦИ, Весна

Srpski u Sloveniji : novo stoljeće, nove mogućnosti | Уп. 317.

1379. РИСТИЋ, Бранко

Прилози наставе методике српског језика и књижевности / Бранко С. Ристић. – Нови Сад : Бистрица ; Лепосавић : Учитељски факултет у Призрену, 2012. – 156.

– САВОВА, Димка

Функционални приступ у настави лексике српског језика за бугарске студенте | Уп. 328.

1380. СИМИЋ, Радоје

Нека нерешена питања у теорији и настави реченице / Радоје Симић, Јелена Јовановић-Симић // КњЈ. – 58, 3/4 (2011), 267–276. | Summary

1381. СИМОВЉЕВИЋ-ЈОКИЋ, Ивана

Тешкоће у тумачењу лексике народне традиције у лектири нижих разреда основне школе / Ивана Симовљевић // Примењена лингвистика данас. – 343–350. | Summary

1382. СМИЉКОВИЋ, Стана

Компаративни приступ методици матерњег језика и књижевности / Стана Смиљковић, Буба Стојановић. – Врање : Учитељски факултет, 2011. – 288.

– СРПСКИ као страни језик у теорији и пракси II | Уп. 339.

1383. СТЕВАНОВИЋ, Јелена

Правописне одлике језичке културе ученика у основној школи / Јелена Стевановић // СЈ. – 16 (2011), 637–652. | Summary

1384. СЕМИНАР српског језика, књижевности и културе : предавања 1 / ур. Драгана Мршевић-Радовић, Бошко Сувајџић. – Београд : Међународни славистички центар, 2012. – 152.

1385. СТАНИЋ, Данијела

Лексикологија и граматика у школи : методички огледи / Рајна Драгићевић. – Београд : Учитељски факултет, 2012. – 241. / Данијела Станић // НЈ. – 43, 1/2 (2012), 117–120. | Приказ | Уп. 1348, 1360.

– **СТОЈИЧИЋ, Војкан**

Мотивација грчких студената за учење савременог српског као страног језика | Уп. 345.

– **СУБОТИЋ, Љиљана**

Информатичко-програмска решења за конципирање онлајн курса српског језика | Уп. 349.

1386. ТАНАСИЋ, Срето

Правопис и школа / Вељко Брборић. – Београд : Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2011. – 155. – (Библиотека Књижевност и језик ; 38) / Срето Танасић // НЈ. – 42, 1/2 (2011), 61–65. | Приказ | Уп. 1341, 1362.

– **ТЈАПКО, Галина**

Речи *шћо* и *шћа* у светлу функционалне и педагошке граматике | Уп. 976.

1387. УЉАРЕВИЋ, Бранислав

Правописни приручник / прир. Бранислав Уљаревић. – Екавско изд. – Београд : Б. Уљаревић, 2011. – 136.

1388. ФАРМАКОВСКИ, Ружица

Вербалне асоцијације кроз српски језик и културу / Рајна Драгићевић. – Београд : Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2010. – 248. / Ружица Фармаковски // ЗБМСФЛ. – 54, 2 (2011), 306–310. | Приказ | Уп. 1365.

– **ФИЛИПОВИЋ, Јелена**

Српски као језик образовања у образовању етнолингвистичких мањина у Србији | Уп. 362.

– **ЦИДИЛКО, Весна**

О концепту наставе српског језика и књижевности у Немачкој | Уп. 370.

– **ЧИГОЈА, Бранкица**

О једном двојезичном буквару, чувару ћирилице и српске културне традиције | Уп. 371.

ј) Дијалектологија

1389. АРСЕНИЈЕВИЋ, Нада

Употреба српског језика у дијаспори : нека запажања у српско-мађарском билингвизму / Нада Арсенијевић // Структурне карактеристике... – 369–381. | Summary

1390. БАШАНОВИЋ-ЧЕЧОВИЋ, Јелена

Вокализам говорног подручја Горње Зете : инвентар и дистрибуција фонолошких јединица / Јелена Башановић-Чечовић // Гласник ЦАНУ. – 30 (2012), 53–76. | Summary

– БЕНЕ, Анамарија

Интерференција језика и облици акузатива лексичких заменица | Уп. 1766.

1391. БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора

Књижевнојезички идиоми у Новом Саду : језичка хронологија једног града / Исидора Бјелаковић, Јелена Ајдановић // Говор Новог Сада 2. – 615–627. | Summary

1392. БОГДАНОВИЋ, Недељко

Дијалекат и књижевност / Недељко Богдановић // Етно-културолошки... – 15 (2011), 65–77. | Summary

1393. БОГДАНОВИЋ, Недељко

Игла у језику и народној култури / Недељко Богдановић, Ана Савић-Грујић // Етно-културолошки... – 16 (2012), 77–82. | Summary

1394. БОГДАНОВИЋ, Недељко

Именоване људи по пореклу или месту живљења у прошлости Пирота / Недељко Р. Богдановић // Име у култури Срба и Бугара. – 45–52. | Summary, Резюме

1395. БОГДАНОВИЋ, Недељко

Један (не)могућ дијалектолошки речник / Недељко Богдановић // Етно-културолошки... – 16 (2012), 93–101. | Summary

1396. БОГДАНОВИЋ, Недељко

Невестџа : нова и/или непозната / Недељко Богдановић // Етно-културолошки... – 15 (2011), 177–180. | Summary

1397. БОГДАНОВИЋ, Недељко

Нос у народном језику, фразеологији и култури / Недељко Богдановић, Тања Миловаљевић // Етно-културолошки... – 16 (2012), 83–89. | Summary

1398. БОГДАНОВИЋ, Недељко

Топонимија – језик, историја и предање : Топонимија Пивске планине / Радојка Цицмил-Реметић. – Београд : САНУ : Одбор за ономастику, 2010. – 356. – (Библиотека Оноματοлошких прилога ; 1) / Недељко Богдановић // ЗБМСКЈ. – 60, 1 (2012), 247–250. | Приказ | Уп. 1479, 1480, 1484.

– БОЈОВИЋ, Драга

Структурно-семантички модели дијалекатских фразеолошких јединица : на примјерима именичких и придјевских фразеолошких јединица | Уп. 1006.

1399. БОЈОВИЋ, Драга

Увод у синтаксу дијалекатских фразеолошких јединица : лексикографски оглед / Драга Бојовић // Осми лингвистички скуп „Бошковићеви дани“. – 157–163. | Резюме

1400. БОШЊАКОВИЋ, Жарко

Говор Новог Сада у језику Косте Трифковића и Змаја / Жарко Бошњаковић // Говор Новог Сада 2. – 644–664. | Summary

– БОШЊАКОВИЋ, Жарко

Граматицке и лексичко-семантицке особине метатекстуалног коментара у дијалекатском тексту | Уп. 837.

1401. БОШЊАКОВИЋ, Жарко

Морфолошке особине говора источне Шумадије / Жарко Бошњаковић // СДЗб. – 59 (2012), 1–381. | Резюме

1402. БОШЊАКОВИЋ, Жарко

Падежи у функцији темпоралног детерминатора лонгитудиналног типа у говору Смедеревског Подунавља / Жарко Бошњаковић, Данка Урошевић // СЈ. – 16 (2011), 243–268. | Summary

1403. БОШЊАКОВИЋ, Жарко

Социолонгвистички приступ неким морфоолошким променама у говору Буњеваца Бајмока и Таванкута / Жарко С. Бошњаковић, Иван З. Књиџар // СЈ. – 17 (2012), 501–521. | Summary

1404. БУКУМИРИЋ, Милета

Из ономастике Липљанске околине / Милета Букумирић // ОП. – 21 (2011), 47–190. | Zusammenfassung

1405. БУКУМИРИЋ, Милета

Ономастика подручја Прековде / Милета Букумирић // Истраживања српског језика... – 3–73. | Résumé

– БУКУМИРИЋ, Милета

Речник говора северне Метохије | Уп. 1679.

– БУЋАН, Бошко

Рјечник српског говора Кордуна | Уп. 1680.

1406. ВАСИЋ, Вера

Варијетети новосадских приповедача и новосадских прича / Вера Васић // Говор Новог Сада 2. – 441–470. | Summary

1407. ВАСИЋ, Вера

Како ће се говорити у Новом Саду / Вера Васић, Гордана Штрбац, Гордана Драгин // Говор Новог Сада 2. – 681–691.

1408. ВАСИЋ, Вера

Теме и информатори за испитивање морфосинтаксичких, лексичких и прагматичких особина говора Новог Сада / Вера Васић, Гордана Штрбац // Говор Новог Сада 2. – 9–17.

1409. ВЕЉОВИЋ, Бојана

Етнолингвистичка грађа о Ђурђевдану у Штавици / Бојана Вељовић // ППЈ. – 43 (2012), 211–230.

1410. ВЕЉОВИЋ, Бојана

О неким особинама фонетизма говора Тутина и околине / Бојана Вељовић // Савремена проучавања... – 33–43. | Summary

– **ВИЂЕЛО нашег језика** : речник мање познатих речи, пословица и изреке из ариљског краја | Уп. 1682.

1411. ВЛАЈИЋ-ПОПОВИЋ, Јасна

Грецизми у српским народним говорима : на територији Војводине / Јасна Влајић-Поповић // ЈФ. – 67 (2011), 197–216. | Summary

1412. ВУЈОВИЋ, Душанка

Типична морфосинтаксичка обележја у говору Новог Сада / Душанка Вујовић, Миливој Алановић // Говор Новог Сада 2. – 39–55. | Summary

1413. ВУКОМАНОВИЋ, Владимир

Фонетски и фонолошки систем говора села Отрока / Владимир М. Вукомановић // СЈ. – 17 (2012), 613–628. | Резюме

1414. ГАЈИШИН, Весна

Енглески у Новом Саду / Весна Гајишин, Олга Панић-Кавгић, Александар Кавгић // Говор Новог Сада 2. – 594–612. | Summary

1415. ГОВОР Новог Сада 2 : морфосинтаксичке, лексичке и прагматичке особине / ур. Вера Васић, Гордана Штрбац. – Нови Сад : Филозофски факултет : Одсек за српски језик и лингвистику, 2011. – 719. – (Лингвистичке свеске ; 9) | Уп. 1517.

1416. ГОЧАНИН, Мирјана

О презименима у Врњачкој Бањи / Мирјана Гочанин // Лексикологија... – 239–247. | Summary

1417. ДАНИЛОВИЋ, Јелена

Lexical Borrowings from German in the Language of Youth in Vojvodina : Attitudes and Aptitudes / Јелена Р. Даниловић, Ивана М. Зорица, Јована В. Димитријевић-Савић // СЈ. – 17 (2012), 473–485. | Резиме

1418. ДИЛПАРИЋ, Бранислава

О једном (не)српском језичком изразу на Косову и Метохији / Бранислава Дилпарић, Станислав Станковић // Истраживања српског језика... – 183–195. | Summary

1419. ДРАГИН, Гордана

Морфолошке карактеристике неких именица у говорима слива Студенице у југозападној Србији / Гордана Драгин // ЗбМСФЛ. – 55, 2 (2012), 141–152. | Summary

1420. ДРАГИН, Гордана

Напомене о говору Радојева у средњем Банату / Гордана С. Драгин // ЗбЈКФФ. – 2 (2012), 35–44. | Summary

1421. ДРАГИН, Гордана

Неки именички лексички дијалектизми у хроници „Село Сакуле у Банату“ / Гордана Драгин // Лексикологија... – 269–281. | Summary

1422. ДРАГИН, Гордана

Прозодијска норма у стандарду и дијалекат / Гордана С. Драгин // НССУВД. – 41, 1 (2012), 561–569. | Резиме

1423. ДРАГИН, Гордана

Тамишки поддијалекат у роману Зорана Петровића „Село Сакуле а у Банату“ : фонетска анализа / Гордана Драгин // НССУВД. – 40, 1 (2011), 517–531. | Резюме

1424. ДРАГИЧЕВИЋ, Милан

О говору Срба села Мујдићи из западне Босне / Милан О. Драгичевић // СЈ. – 17 (2012), 171–189. | Резюме

1425. ДРАГИЧЕВИЋ, Милан

О морфосинтаксичким особинама говора Срба трију насеља из околине Дервенте у северној Босни / Милан Драгичевић // ЈФ. – 67 (2011), 217–239. | Резиме

1426. ДРАГИЧЕВИЋ, Милан

Прилози грађи за проучавање српских говора из околине Дервенте у сјеверној Босни / Милан Драгичевић // СЈ. – 16 (2011), 581–588.

1427. ЖАРКОВИЋ, Јован

Из рјечника старих Дурмитораца / Јован П. Жарковић. – Београд : Ј. Жарковић, 2011. – 59.

1428. ЖУГИЋ, Радмила

Именичке изведенице суфиксима *-це, -е, -ле* у призренско-тимочким говорима / Радмила Жугић // ЗБМСФЛ. – 55, 2 (2012), 193–202. | Summary

1429. ЗВЕКИЋ-ДУШАНОВИЋ, Душанка

Називи трговинских и угоститељских објеката у Новом Саду / Душанка Звекић-Душановић, Ивана Зорица // Говор Новог Сада 2. – 584–593. | Summary

– ЗЛАТАНОВИЋ, Момчило

Речник говора југа Србије : провинцијализми, дијалектизми, варваризми и др. | Уп. 1698.

1430. ЗОРИЋ, Милена

Славенизми и речи страног порекла у „Застави“ / Милена Зорић // Говор Новог Сада 2. – 628–643. | Summary

1431. ИСТРАЖИВАЊА српског језика на Косову и Метохији : зборник радова. Књ. 3 (2010) / ур. Милета Букумирић. – Косовска Митровица : Филозофски факултет Универзитета, 2011. – 234.

1432. ЈАКОБСЕН, Пер

Forma i supstancija u jeziku : policentrični jezici na štokavskom području / Per Jakobsen // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 295–301. | Summary

1433. ЈАШОВИЋ, Голуб

Именослов „Неизмишљених ликова“ Григорија Божовића / Голуб Јашовић // Истраживања српског језика... – 85–119. | Abstract

1434. ЈАШОВИЋ, Голуб

Именослов прозних творевина Петра Д. Петровића / Голуб Јашовић // Истраживања српског језика... – 121–159. | Abstract

1435. ЈАШОВИЋ, Голуб

Тамнич на Тимоку : лексика и ономастика / Голуб Јашовић. – Косовска Митровица : Филозофски факултет ; Крагујевац : Српско биолошко друштво Стеван Јаковљевић ; Београд : Свет књиге, 2012. – 246. – (Наука. Посебна издања)

1436. ЈОВАНОВИЋ, Миодраг

Изговор и дистрибуција плозива у дурмиторским говорима / Миодраг Јовановић // НССУВД. – 40, 1 (2011), 171–183. | Summary

1437. ЈОВАНОВИЋ, Миодраг

Палаталне африкате и експлозивни дентали на крају ријечи у говорима Црне Горе / Миодраг Јовановић // Осми лингвистички скуп „Бошковићеви дани“. – 65–80. | Summary

1438. ЈОВАНОВИЋ, Миодраг

Полугласници и јат у црногорским говорима / Миодраг В. Јовановић. – Подгорица : Црногорска академија наука и умјетности, 2011. – 174. – (Посебна издања ; 23) | Уп. 1494.

1439. ЈОВАНОВИЋ, Миодраг

Сонанти у говорима Дурмиторске регије / Миодраг В. Јовановић // НССУВД. – 41, 1 (2012), 537–549. | Summary

– ЈОВАНОВИЋ, Софија

Терај кера, лутко моја бела : војвођански речник за панонце-почетнике | Уп. 1701.

1440. ЈОЦИЋ, Мирјана

Ословљавање и обраћање / Мирјана Јоцић // Говор Новог Сада 2. – 294–346. | Summary

1441. ЈУРИШИЋ, Марина

Датив и општи падеж у дативним функцијама у говору Горње Пчиње / Марина Јуришић // ЗбМСФЛ. – 55, 1 (2012), 237–253. | Summary

1442. ЈУРИШИЋ, Марина

Просторна значења аналитичких конструкција са предлогом *йо* у говору Горње Пчиње / Марина Јуришић // ЗбМСФЛ. – 54, 2 (2011), 199–206. | Summary

1443. КИШ, Наташа

Рекцијске особености придева у говору Новог Сада / Наташа Киш // Говор Новог Сада 2. – 56–63. | Summary

1444. КНЕЖЕВИЋ, Божица

Фонетски дијалектизам у поетском тексту Ђорђа Сладоја / Божица Кнежевић // Наука и идентитет. – 335–346.

1445. КНЕЖЕВИЋ, Зорица

Жаргонизми у говору новосадских ученика / Зорица Кнежевић // Говор Новог Сада 2. – 268–277. | Summary

1446. КЊИЖАР, Иван

Ставови Новосађана према месном говору и стандардном језику / Иван Књижар // Говор Новог Сада 2. – 361–377. | Summary

– ЛАЂЕВИЋ, Милица

Динамика најпопуларнијих личних имена у Новом Саду током педесет година | Уп. 1055.

1447. ЛАЗИЋ-КОЊИК, Ивана

Где станују и одакле су Новосађани и Петроварадинци / Ивана Лазич-Коњик, Мери-ма Арнаутовић // Говор Новог Сада 2. – 69–77. | Summary

1448. ЛАЗИЋ-КОЊИК, Ивана

Етници и ктетици у Војводини / Маријан Јелић. – Сомбор : Педагошки факултет, 2010. – 142. / Ивана Лазич-Коњик // ЗбМСФЛ. – 55, 1 (2012), 322–325. | Приказ

1449. ЛАЗИЋ-КОЊИК, Ивана

Поетска функција војвођанске лескике у песмама Ђорђа Балашевића / Ивана Лазич-Коњик, Јасмина Дражић // Говор Новог Сада 2. – 515–526. | Summary

– ЛИЛИЋ, Драган

Антонимија у топонимији Косова и Метохије | Уп. 1063.

– ЛОМА, Александар

Два средњобосанска топонима : *Солун*, *Лабун* и топографски динамизам римске Далмације | Уп. 1064.

1450. МАЛЕШЕВ, Павле

Дивани о речима / Павле Малешев // Говор Новог Сада 2. – 185–191.

– МАЛЕШЕВ, Павле

О новосадским микротопонимима : из другог угла | Уп. 1066.

1451. МАРИНКОВИЋ, Јаворка

Врањска фразеологија са малим фразеолошким речником / Јаворка Маринковић. – Приштина ; Лепосавић : Институт за српску културу, 2012. – 156.

1452. МАРИНКОВИЋ, Јаворка

Језичка култура у језику медија на изразито дијалекатском подручју / Јаворка В. Маринковић // Наука и идентитет. – 147–154.

1453. МАРКОВИЋ, Бранкица

Дијалекат – дијалекатска књижевност : зборник радова са научног скупа одржаног у Лесковачком културном центру 18. децембра 2010. године. / ур. Радмила Жугић. – Лесковац : Лесковачки културни центар, 2011. – 326. / Бранкица Марковић // ЗбМССФЛ. – 55, 2 (2012), 301–305. | Приказ

1454. МАРКОВИЋ, Бранкица

Исказивање генитивних значења у говору Јабланичког краја : у светлу призренско-тимочких говора као целине / Радмила Жугић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2010. – 226. – (Монографије ; 13) / Бранкица Марковић // ЗбМСС. – 80 (2011), 202–203. | Приказ

1455. МАРКОВИЋ, Бранкица

Пастирска лексика лакташког краја / Дијана Црњак. – Бања Лука : Филолошки факултет, 2011. – 219. / Бранкица Марковић // СДЗб. – 59 (2012), 639–644. | Приказ | Уп. 1519.

1456. МАРКОВИЋ, Јордана

Језик деце предшколског узраста између стандарда и дијалекта / Јордана Марковић // Структурне карактеристике... – 245–251. | Резюме

1457. МАРКОВИЋ, Славољуб

Говор Ужичке Црне горе / Славољуб З. Марковић // СДЗб. – 58 (2011), 337–672. | Резюме | Уп. 1487.

1458. МАРКОВИЋ, Славољуб

Границе ијекавских говора у западној Србији / Славољуб З. Марковић // СДЗб. – 59 (2012), 383–484. | Резюме

1459. МИКЕТИЋ, Сања

Османско културно наслеђе у „Речнику косовско-метохијског дијалекта“ Глигорија Елезовића : кроз призму лексике јела и пића / Сања Микетић // Истраживања српског језика... – 223–234. | Summary

1460. МИКЕТИЋ, Сања

Пејоративна именована у „Речнику косовско-метохијског дијалекта“ Глигорија Елезовића : квантитативна анализа и грађа / Сања Микетић // Језик и друштво. – 337–356. | Summary

1461. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Петар

Дијалектолошке карте српскохрватског, хрватског и српског језика : 1998. / Петар Милосављевић // Српски погледи... 1, 4. – 209–222. | Summary

1462. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Тања

Дијалекатска лексика којом се изражава однос према материјалним добрима / Тања З. Милосављевић // Структурне карактеристике... – 299–306. | Summary

– **МЛАДЕНОВИЋ, Радивоје**

Дијалектизми у поезији Милоша Прелића Мишевчанина | Уп. 1286.

1463. МЛАДЕНОВИЋ, Радивоје

Именице мушког рода на -*ø* у говору јужнокосовског села Гатње / Радивоје Младеновић // СЈ. – 16 (2011), 269–292. | Résumé

1464. МЛАДЕНОВИЋ, Радивоје

Морфолошка и синтаксичка плурализација збирних именица и неких заменица у говорима југозападног дела Косова и Метохије / Радивоје Младеновић // ЗбМСФЛ. – 54, 1 (2011), 205–226. | Резюме

1465. МЛАДЕНОВИЋ, Радивоје

Основински вокали -*e* и -*u* у презентској основи српских призренско-јужноморавских говора Косова и Метохије и северне Македоније / Радивоје М. Младеновић // СЈ. – 17 (2012), 191–212. | Résumé

1466. МЛАДЕНОВИЋ, Радивоје

Пасивне конструкције метохијско-косовских говора призренско-јужноморавског типа / Радивоје Младеновић // ЗбМСФЛ. – 55, 2 (2012), 153–167. | Summary

1467. МЛАДЕНОВИЋ, Радивоје

Флексија и аналитизам именица на -*a* у говору јужнокосовског села Гатње / Радивоје М. Младеновић // ЈФ. – 68 (2012), 27–47. | Résumé

– **НЕДЕЉКОВ, Љиљана**

Тематска лексикографија као сведочанство о културном идентитету | Уп. 73.

1468. НИКОЛИЋ, Видан

Инерција развоја говора Старог Влаха у односу на матичне источнохерцеговачке говоре : социолингвистички аспекти / Видан В. Николић // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 489–501. | Summary

– **НОВАКОВИЋ, Бојан**

„Острва Диоклеје“ | Уп. 1084.

– **ОЗЕР, Агнеш**

Име Новод Сада : како је град добио име | Уп. 1086.

– **ОЗЕР, Каталин**

Германизми и хунгаризми у микротопонимији Новог Сада | Уп. 1087.

1469. ОСТОЈИЋ, Бранислав

Дурмиторски говори међу говорима у окружењу и у Вукову моделу књижевног језика / Бранислав Остојић // Гласник ЦАНУ. – 30 (2012), 15–23. | Summary

1470. ОСТОЈИЋ, Бранислав

Статус модалне имперфекатско-инфинитивне конструкције *xijėjiti* + *infinitiv* у црногорским говорима / Бранислав Остојић // Гласник ЦАНУ. – 29 (2011), 37–49. | Summary

1471. ОСТОЈИЋ, Владимир

Цртице из реченичне структуре говора села Врела (Жабљак) / Владимир Остојић // СЈ. – 16 (2011), 729–737. | Summary

1472. ПЕРВАЗ, Драгиња

Нови Сад и предлози : некад и сад / Драгиња Перваз // Говор Новог Сада 2. – 64–68. | Summary

1473. ПЕТРОВИЋ, Веселин

Границе признско-тимочких говора у власотиначком крају / Станислав Станковић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2008. – 183. – (Монографије ; 5) / Веселин Петровић // СДЗБ. – 58 (2011), 683–686. | Приказ

1474. ПЕТРОВИЋ, Снежана

Турцизми у српском признском говору : на материјалу из рукописне збирке речи Димитрија Чемерићића / Снежана Петровић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2012. – 423. – (Монографије : 16) | Уп. 1509.

1475. ПЕТРОВИЋ, Снежана

Турцизми у црногорским народним говорима : 1 / Снежана Петровић // ЗБМСФЛ. – 54, 2 (2011), 191–197. | Summary

1476. ПЕТРОВИЋ, Снежана

Турцизми у црногорским народним говорима : 2 / Снежана Петровић // ЗБМСФЛ. – 55, 2 (2012), 183–192. | Summary

1477. ПЕТРОВИЋ-САВИЋ, Мирјана

О пореклу лексице свадбених обичаја и неке њене историјске потврде : област Рађевина / Мирјана Петровић-Савић // Савремена проучавања... – 5–22.

1478. ПЕТРОВИЋ-САВИЋ, Мирјана

Преношење акцента на проклитику у говору Рађевине : на грађи из трију села Бела Црква, Мојковић и Ставе / Мирјана Петровић Савић // ППЈ. – 43 (2012), 169–183.

1479. ПЕТРОВИЋ-САВИЋ, Мирјана

Топонимија Пивске планине / Радојка Цицмил-Реметић. – Београд : САНУ, 2010. – 352. – (Библиотека Ономатолошких прилога ; 1) / Мирјана Петровић-Савић // ЗБМСС. – 80 (2011), 200–202. | Приказ | Уп. 1398, 1480, 1484.

1480. ПИЖУРИЦА, Мато

Топонимија Пивске планине / Радојка Цицмил-Реметић. – Београд : Српска академија наука и уметности : Одељење језика и књижевности, Одбор за ономастику, 2010. – 328. – (Библиотека Ономатолошких прилога ; 1) / Мато Пижурица // ЗБМСФЛ. – 55, 1 (2012), 309–313. | Приказ | Уп. 1398, 1479, 1484.

1481. ПИПЕР, Предраг

Косово и Метохија у цивилизацијским токовима : међународни тематски зборник. 1, Језик и народна традиција / ур. Драги Маликовић ; ур. прве књиге Софија Милорадовић. – Косовска Митровица : Филозофски факултет, 2010. – 405. / Предраг Пипер // ЗБМСС. – 80 (2011), 187–194. | Приказ

1482. ПИТУЛИЋ, Валентина

Последњи записи говорних народних творевина са Косова и Метохије : функције и значења / Валентина Питулић // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 207–216. | Summary

– ПОПОВИЋ, Душанка

Vokalski sistem govora durmitorskog kraja : selo Podgora | Уп. 713.

1483. РАДАН, Михај

Порекло појединих заједничких конјугацијских особина у карашевским, банатским и признско-тимочким српским говорима / Михај Н. Радан // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 503–517. | Summary

1484. РАДИЋ, Јованка

Пивска топонимија у едицији „Библиотека Ономатолошких прилога“ : Топонимија Пивске планине / Радојка Цицмил-Реметић. – Београд : САНУ, Одељење језика и књижевности, 2010. – 354. – (Библиотека Ономатолошких прилога ; 1) / Јованка Радић // ОП. – 21 (2011), 453–457. | Приказ | Уп. 1398, 1479, 1480.

1485. РАДИЋ, Сања

Основне особине говора села Рибаре код Јагодине / Сања Радић // СЈ. – 16 (2011), 739–752. | Resümee

1486. РАДОВАНОВИЋ, Драгана

Из кулинарске лексике Санада и Мокрина / Драгана Радовановић // Лексикологија... – 227–238. | Summary

1487. РАДОВАНОВИЋ, Драгана

Комплетно урађена дијалектолошка студија : Говор Ужичке Црне Горе / Славољуб З. Марковић // СДЗб. – 58 (2011), 337–672. / Драгана Радовановић // СЈ. – 17 (2012), 677–682. | Приказ | Уп. 1457.

1488. РАДОВАНОВИЋ, Драгана

О говору Спича : грађа / Момчило Поповић, Драгољуб Петровић // СДЗб. – 56 (2009), 1–275. / Драгана Радовановић // ЗбМСФЛ. – 54, 1 (2011), 346–349. | Приказ

1489. РАДУЛОВИЋ, Зорица

О рјечницима говора Зете и околине Мојковца / Зорица Радуловић // Осми лингвистички скуп „Бошковићеви дани“. – 81–87. | Summary

1490. РАКИЋ, Вукосава

Експресивна лексика и изрази у колумнама Ђорђа Рандеља / Вукосава Ракић // Говор Новог Сада 2. – 504–514. | Summary

1491. РАКОЧЕВИЋ, Живојин

Језичка политика на Косову и Метохији : сучељавање албанског етничког интереса (администрације) и српског језика / Живојин Ракочевић // ЛМС. – 188, 489, 1–2 (јан–феб. 2012), 150–157.

1492. РАМИЋ, Никола

Опште карактеристике дијалекатске лексике / Никола И. Рамић // Структурне карактеристике... – 289–297. | Summary

1493. РАТКОВИЋ, Драгана

Копеоички говор у светлу мултидисциплинарног истраживања : Копеоички говор : етнографски и културолошки приступ / Првослав Радић. – Београд : САНУ, Етнографски институт, 2010. – 365. – (Посебна издања ; 70) / Драгана Ратковић // СЈ. – 16 (2011), 805–811. | Приказ

1494. РАТКОВИЋ, Драгана

Систематичан поглед истраживања : Полујасници и јат у црногорским говорима / Миодраг В. Јовановић. – Подгорица : Црногорска академија наука и умјетности, 2011. – 174. – (Посебна издања ; 23) / Драгана Ратковић // СЈ. – 17 (2012), 671–676. | Приказ | Уп. 1438.

1495. РЕЉИЋ, Митра

Криптогласија као саставни део језичког понашања славофоне популације на Косову и Метохији / Митра Рељић // ЈФ. – 67 (2011), 243–254. | Summary

– РЕЉИЋ, Митра

О пореклу и етронимима Албанца : *Албанци и(или) Шийћари* | Уп. 1103.

1496. РЕМЕТИЋ, Слободан

Заменице у говорима југозападнoг дела Косова и Метохије / Радивоје Младеновић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2010. – 464. – (Монографије ; 12) / Слободан Реметић // СДЗб. – 58 (2011), 673–681. | Приказ

1497. РЕМЕТИЋ, Слободан

Текстови из говора источнобосанских Ера / Слободан Реметић // СДЗб. – 59 (2012), 485–637. | Резюме

1498. РИСТИЋ, Данијела

О гласу *x* и његовим супституентима у говору Лепенца (Мојковац) и Равне Ријеке (Бијело Поље) / Данијела Ристић // Гласник ЦАНУ. – 30 (2012), 77–88. | Summary

1499. СИМИЋ, Зоран

Неке особине линеаризације у говорима Банатске Црне Горе и Рекаша / Зоран Симић // ЗбМСФЛ. – 55, 2 (2012), 169–181. | Summary

1500. СИМИЋ, Зоран

Просторни локализатори из сфере куће и покућства у говору Гласница / Зоран Симић // Лексикологија... – 293–304. | Summary

1501. СИМОВЉЕВИЋ-ЈОКИЋ, Ивана

Новосадски графити / Ивана Симовљевић-Јокић, Марина Антић // Говор Новог Сада 2. – 347–357. | Summary

1502. СИМОВЉЕВИЋ-ЈОКИЋ, Ивана

Ставови Петроварадинаца према месном говору и стандардном језику / Ивана Симовљевић-Јокић, Ивана Лазих-Коњик // Говор Новог Сада 2. – 399–410. | Summary

1503. СКЕРЛИЋ, Јован

Анкета о јужном или источном наречју у српско-хрватској књижевности : 1913. / Јован Скерлић // Српски погледи... 1, 3. – 125–134.

1504. СКЕРЛИЋ, Јован

Источно или јужно наречје : 1913. / Јован Скерлић // Српски погледи... 1, 3. – 103–124.

1505. СОКОЛОВСКА, Валентина

Миграције становништва као критеријум за испитивање говора Новог Сада / Валентина Соколовска // Говор Новог Сада 2. – 18–36. | Summary

1506. СРЕДОЈЕВИЋ, Дејан

Дугоузлазни акценат у новосадском говору : фонетске карактеристике и фонолошка интерпретација / Дејан Средојевић, Љиљана Суботић // ЗбМСФЛ. – 54, 2 (2011), 109–133. | Summary

1507. СРЕДОЈЕВИЋ, Дејан

Преознавање новосадског изговора и ставови према њему / Дејан Средојевић // Говор Новог Сада 2. – 378–398. | Summary

– СТАНКОВИЋ, Никола

Говорите ли прекопчелачки? : речник говора мештана из околине Царичиног Града | Уп. 1742.

– СТАНКОВИЋ, Селена

Српски културни идентитет у контексту балканског језичког мозаика | Уп. 96.

1508. СТЕПАНОВ, Страхинџа

Употреба писама у Новом Саду / Страхинџа Степанов, Ивана Зорица, Татјана Ловре // *Говор Новог Сада* 2. – 411–438. | Summary

1509. СТИЈОВИЋ, Рада

Турцизми у српском призренском говору : на материјалу из рукописне збирке речи Димитрија Чемериџића / Снежана Петровић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2012. – 423. – (Монографије : 16) / Рада Р. Стијовић // *ЈФ*. – 68 (2012), 189–195. | Приказ | Уп. 1474.

1510. СТОЈАКОВИЋ, Гордана

Називи школа у Новом Саду / Гордана Стојаковић // *Говор Новог Сада* 2. – 569–583. | Summary

1511. СТОКИН, Маја

Лексика друштвеног живота младих у старом Новом Саду / Маја Стокин // *Говор Новог Сада* 2. – 232–246. | Summary

1512. СТОКИН, Маја

Свадбена терминологија у старом Новом Саду / Маја Стокин // *Говор Новог Сада* 2. – 247–267. | Summary

1513. ТАНАСКОВИЋ, Тања

Мушки надимци у селу Шљивовцу код Крагујевца / Тања Танасковић // *Савремена проучавања...* – 23–31. | Summary

– ТЕПАВЧЕВИЋ, Миодарка

Заступљеност и статус узвика у црногорским народним говорима | Уп. 723.

Из лексике црногорских говора | Уп. 724.

– ТРАЈКОВИЋ, Татјана

Антропонимија прешевске микротопонимије | Уп. 1124.

Микротопонимија Прешевског краја | Уп. 1125.

1514. ЋЕЛИЋ, Ивана

Шта знамо о начину живота (старих) Новосађана / Ивана Ћелић // *Говор Новог Сада* 2. – 210–231. | Summary

1515. ЋИРИЋ, Љубисав

Типови личних имена у призренско-тимочкој области / Љубисав Н. Ћирић // *Име у култури Срба и Бугара*. – 29–43. | Summary, Резюме

1516. ЋИРКОВИЋ, Светлана

Стереотип времена у дискурсу расељених лица са Косова и Метохије / Светлана Ћирковић. – Београд : САНУ, Балканолошки институт, 2012. – 222 стр. – (Посебна издања. Балканолошки институт ; 119)

1517. УРОШЕВИЋ, Данка

Говор Новог Сада. 2, Морфосинтаксичке, лексичке и прагматичке особине / ур. Вера Васић, Гордана Штрбац. – Нови Сад : Филозофски факултет : Одсек за српски језик и лингвистику, 2011. – 719. – (Лингвистичке свеске ; 9) / Данка Урошевић // *ЗбМСС*. – 82 (2012), 206–212. | Приказ | Уп. 1415.

1518. ЦРЊАК, Дијана

Називи за млијеко и мљечне производе у околини Лакташа / Дијана Црњак // *Лексикологија...* – 283–292. | Summary

1519. ЦРЊАК, Дијана

Пастирска лексика лакташког краја / Дијана Црњак. – Бања Лука : Филолошки факултет, 2011. – 219. | Уп. 1455.

1520. ЧАНЧАР, Јелена

Косовско-ресавске дијалекатске особине у роману Еве Рас „Кућа на продају“ / Јелена Чанчар, Ана Самарџић // ППЈ. – 43 (2012), 186–209.

1521. ЦОГОВИЋ, Алија

Atlas dijalekatskih izoglosa u Sandžaku / Alija Džogović. – Tutin : Centar za bošnjačke studije, 2012. – 341. – (Posebna izdanja ; 7)

– ШЕХОВИЋ, Аида

Рецепција архаизама код говорника српског језика | Уп. 1132.

1522. ШНЕЛ-ЖИВАНОВИЋ, Маргарита

Немачке позајмљенице у кулинарској терминологији / Маргарита Шнел-Живановић // Говор Новог Сада 2. – 278–293. | Summary

1523. ШТАСНИ, Гордана

Деривациони модели именица *nomina agentis* у говору Новог Сада / Гордана Штасни, Милан Ајџановић // Говор Новог Сада 2. – 154–181. | Summary

1524. ШТАСНИ, Гордана

Како ученици именују становнике Новог Сада / Гордана Штасни, Милан Ајџановић // Говор Новог Сада 2. – 121–153. | Summary

1525. ШТАСНИ, Гордана

Становници Новог Сада и Петроварадина : деривациони модели етника и употребна норма / Гордана Штасни, Милан Ајџановић // Говор Новог Сада 2. – 78–120. | Summary

1526. ШТРБАЦ, Гордана

Између дијалекта, месног говора и стандардног језика : лексички дублети и синоними / Гордана Штрбац, Душанка Вујовић // Говор Новог Сада 2. – 192–209. | Summary

1527. ШТРБАЦ, Гордана

Поетска функција дијалекатских и регионалних обележја у новинској репортажи / Гордана Штрбац // Говор Новог Сада 2. – 471–503. | Summary

VII. Историја српског језика**а) Опште****1528. БОЈОВИЋ, Драгиша**

Медословесни језик Светога Саве / Драгиша Бојовић // ЛМС. – 188, 490, 4–5 (окт-нов. 2012), 786–788.

1529. РЕЉИЋ, Митра

Етнојезичке и верске прилике на Косову и Метохији у периоду Османског царства : исходиште трајуће рањивости српског језика / Митра Рељић // ЛМС. – 188, 489, 1–2 (јан-феб. 2012), 136–149.

– САМАРЦИЋ, Биљана

„Повеља бана Кулина“ у идентитету српског језика | Уп. 94.

1530. ЧИГОЈА, Бранкица

Стара књига – вечити календар матерњег језика : напомене о устрајности чувања значења сопствене културне баштине / Бранкица Чигоја // КњЈ. – 58, 1/2 (2011), 109–114. | Summary

б) Текстови стари и нови, издања; њихова критика, порекло**1531. АГАПИЈЕ, Ландос**

Спасење грешних : препис Јеротеја Рачанина из 1697. године. Том 2, Српскословенски текст и пренос на савремени српски језик / Агапије Ландос ; прир. Томислав Јовановић. – Бајина Башта : Фондација Рачанска баштина, 2012. – 526. – (Рачанска баштина ; 2)

1532. БАЉ, Владимир

Рад Светозара Томића на проучавању и објављивању „Горичког зборника“ / Владимир Баљ // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 77–96. | Summary

1533. ВАСИЉЕВ, Љупка

Једно Новооткривено Житије Јована Кукузелја српске редакције из друге четвртине XVII века / Љупка Васиљев // АП. – 33 (2011–2012), 32–60. | Summary

1534. ДРАГИН, Наташа

Вредан прилог словенској археографији и филологији : Опис ћирилских рукописних књига манастира Високи Дечани : књига прва / Димитрије Богдановић, Љубица Штављанин-Ђорђевић, Биљана Јовановић-Стипчевић, Љупка Васиљев, Луција Цернић, Мирослава Гроздановић-Пајић. – Београд : Народна библиотека Србије, 2011. – XXXVIII, 696. / Наташа Драгин // ЗБМСФЛ. – 55, 2 (2012), 273–275. | Приказ | Уп. 1544.

1535. ДРАГИН, Наташа

Земљораднички закон у хиландарском рукопису из XV века / Наташа Драгин // ЗБМСФЛ. – 54, 2 (2011), 71–90. | Summary

1536. ДРАГИН, Наташа

О рукописном фонду Патријаршијске библиотеке : Инвентар рукописа Библиотеке Српске патријаршије / Зоран Ранковић, Владимир Вукашиновић, Радоман Станковић. – Београд : Библиотека Српске патријаршије : ЈП Службени гласник, 2012. – 125. / Наташа Драгин // ЗБМСКЈ. – 60, 2 (2012), 585–587. | Приказ | Уп. 1549.

1537. ДРАГИН, Наташа

О суду Ивана Црнојевића у „Цетињском летопису“ / Наташа Ж. Драгин // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 519–532. | Резюме

1538. ЗАКОНИК цара Стефана Душана / уводна студија и превод законика на савремени српски језик Ђорђе Бубало. – Света Гора : Манастир Хиландар ; Нови Сад : Православно удружење „Свети Сава“, 2012. – 214.

1539. ЈЕЛЕСИЈЕВИЋ, Снежана

У Народној библиотеци Србије целовит препис састава делимично сачуваног у *Изборнику* из 1076 / Снежана Јелесијевић // АП. – 33 (2011–2012), 61–78. | Резюме

1540. ЈОВАНОВИЋ, Гордана

Од кирилметодијевског до вуковског превода „Новог завета“ / Гордана Јовановић // АП. – 33 (2011–2012), 79–101. | Summary

1541. ЈОВАНОВИЋ, Томислав

„Житије светог Симеона“ Стефана Првовенчаног према препису средине XV века / Томислав Јовановић // АП. – 33 (2011–2012), 103–192.

1542. КАКРИДИС, Јанис

Dvoglasna reč ili dijalog? : traktati Grigorija Palame o ishođenju svetoga duha u srpsko-slovenskom prevodu 14. veka / Yannis Kakridis // 36МСФЛ. – 54, 2 (2011), 59–70. | Zusammenfassung

1543. ЛОМА, Александар

На именованим врелима IV : осврт на нова издања старосрпских извора / Александар Лома // ОП. – 21 (2011), 429–433. | Приказ

1544. ОПИС ћирилских рукописних књига манастира Високи Дечани : књига прва / Димитрије Богдановић, Љубица Штавланин-Ђорђевић, Биљана Јовановић-Стипчевић, Љупка Васиљев, Луција Цернић, Мирослава Гроздановић-Пајић. – Београд : Народна библиотека Србије, 2011. – XXXVIII, 696. | Уп. 1534.

1545. ПЕТРОВИЋ, Радомир

Поменик (диптих) српских архиепископа и јеромонаха из манастира Пећке патријаршије из XVI–XVIII века / Радомир Д. Петровић // АП. – 33 (2011–2012), 219–239. | Summary

1546. ПОВЕЉА краља Милутина манастиру Бањска – Светостефанска хрисовуља / прир. Ђорђе Трифуновић. – Приштина : Музеј ; Београд : Центар за очување наслеђа Косова и Метохије Мпemosyne : Службени гласник, 2011. – 3 т. | Уп. 1547.

1547. РАДИЋ, Сања

Монументално издање „Светостефанске хрисовуље“ : Повеља краља Милутина манастиру Бањска – Светостефанска хрисовуља / прир. Ђорђе Трифуновић. – Приштина : Музеј ; Београд : Центар за очување наслеђа Косова и Метохије Мпemosyne : Службени гласник, 2011. – 3 т. / Сања Радић // СЈ. – 17 (2012), 683–687. | Приказ | Уп. 1546.

1548. РАНКОВИЋ, Зоран

Задостојник у недељу по празнику Педесетнице / Зоран Ранковић // АП. – 33 (2011–2012), 241–246. | Резюме

1549. РАНКОВИЋ, Зоран

Инвентар рукописа Библиотеке Српске патријаршије / Зоран Ранковић, Владимир Вукашиновић, Радоман Станковић. – Београд : Библиотека Српске патријаршије : ЈП Службени гласник, 2012. – 125. | Уп. 1536.

1550. САВИЋ, Виктор

Записи дијака Андреје из времена *госїодина Србљем Десїоїа Сїефана* и патријарха Никона / Виктор Савић // АП. – 33 (2011–2012), 247–261. | Summary

1551. САВИЋ, Виктор

Српско-словенска „Књига о Рутџ“ према рукопису „Пчињске Библије“ / Виктор Савић // ПКЈИФ. – 77 (2011), 27–51. | Приказ

1552. ТАСЕВА, Лора

Текстовага традиција на две слова от оригиналната част на Ръкопис Дечани 88 / Лора Тасева // АП. – 33 (2011–2012), 263–298. | Zusammenfassung

1553. ТОМИН, Светлана

Две свеске Ђорђа Сп. Радојичића о ризници манастира Света Тројица код Пљеваља / Светлана Томин // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... - 135-144. | Summary

1554. ТОНЧЕВА, Христина

За един препис на глаголическа молитва в сръбски ръкопис от XVII век / Христина Тончева // АП. – 33 (2011–2012), 299–302. | Summary

1555. ТРИЈИЋ, Владан

Слике из живота једне рукописне књиге: кодиколошки осврт на „Слова Григорија Паламе“ (Дечани 88) / Владан Тријић // АП. – 33 (2011–2012), 303–320. | Summary

1556. ТУРИЛОВ, Анатолиј

К историји двух древнейших четых рукописей черногорских монастырских собраний : Милешевский Панегирик (Цетинский монастырь, № 50) и Пандекты Никона Черногорца (Монастырь Троицы у Плевля, № 87) / Анатолий А. Турилов // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... - 13-26. | Резиме

1557. ТУРИЛОВ, Анатолиј

Об одном безымянном сербском книгописце-каллиграфе раннего XIV в. : „Хиландарское пергаменное евангелие № 12“ и рукописи его круга / Анатолий А. Турилов // АП. – 33 (2011–2012), 321–340. | Summary

1558. УБИПАРИП, Миланка

Косовска бележница с краја XVIII века : археографски оглед / Миланка Убипарип // АП. – 33 (2011–2012), 341–360. | Summary

1559. ЋЕКЛИЋ, Александар

Путеви једног ренесансног орнамента / Александар Ћеклић // АП. – 33 (2011–2012), 361–382. | Summary

1560. ЧИГОЈА, Бранкица

Два писма Дубровачке Општине деспоту Стефану : читање текста и осавремењивање језика / Бранкица Чигоја // АП. – 33 (2011–2012), 383–388. | Summary

**в) Историјска фонетика, граматика, лексикологија,
историја писма и правописа**

1561. АНЂЕЛКОВИЋ, Маја

О неколиким језичко-ортографским особеностима Венцловићевих „Беседа на Божић“ / Маја М. Анђелковић // СЈ. – 16 (2011), 611–626. | Summary

1562. АРСИЋ, Ирена

О/око имену/а у старој дубровачкој књижевности / Ирена П. Арсић // Име у култури Срба и Бугара. – 203–208. | Summary, Резюме

1563. БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора

Именичке сложенице у предстандардној фази развоја српског језика : географска терминологија / Исидора Г. Бјелаковић // Творба речи... – 469–484. | Summary

1564. БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора

Колокација у језику преддуковске епохе : лексеме *земља*, *земљиште* / Исидора Бјелаковић // НССУВД. – 40, 1 (2011), 303–311. | Summary

1565. БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора

Концепција дијакхроничког термилошког речника / Исидора Бјелаковић, Љиљана Суботић // Лексикологија... – 149–162. | Summary

1566. БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора

Процеси у формирању географске терминологије у предстандардној епоси српског језика : математичка географија и астрономија / Исидора Ч. Бјелаковић // НССУВД. – 41, 1 (2012), 297–308. | Summary

1567. БОЈОВИЋ, Драга

Карактеристике замјеничко-придјевске дефлекције у „Паштровским исправама“ / Драга Бојовић // Гласник ЦАНУ. – 29 (2011), 131–138. | Резюме

1568. ВАСИЋ, Смиља

Антропоними и топоними у „Грачаничкој повељи“ / Смиља Васић // Истраживања српског језика... – 173–182. | Résumé

– ВЛАЈИЋ-ПОПОВИЋ, Јасна

Како се каже : *кай̑алка* или *кай̑арка*? : пар речи између синхроне полисемије и дијахроне хомонимије | Уп. 1015.

– ВУКОВИЋ, Јована

Сложенице у српскословенском преводу из XIV века расправе Григорија Ниског | Уп. 738.

1569. ВУЧКОВИЋ, Снежана

Сложенице у два српска јеванђеља из XIII века : „Рашкохиландарском“ и „Мокропољском“ / Снежана П. Вучковић // СЈ. – 16 (2011), 143–159. | Summary

1570. ВУЧКОВИЋ, Снежана

Структурно-семантичка творбена реконструкција старосрпских топонима / Снежана П. Вучковић // Творба речи... – 535–544. | Summary

1571. ГРКОВИЋ-МЕЈЦОР, Јасмина

Развој футура у старосрпском језику / Јасмина Грковић-Мејцор // ЗбМСФЛ. – 55, 1 (2012), 83–103. | Summary

1572. ГРКОВИЋ-МЕЈЦОР, Јасмина

Функционалностилске одлике предговора и поговора из штампарија Ђурђа Црнојевића и Божицара Вуковића / Јасмина Грковић-Мејцор // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 27–36. | Summary

1573. ДИЛПАРИЋ, Предраг

О развоју транзитивности српског језика / Предраг Д. Дилпарић // НССУВД. – 41, 3 (2012), 211–219. | Summary

1574. ДИЛПАРИЋ, Предраг

Ортографија без граfiје / Предраг Дилпарић // НССУВД. – 40, 1 (2011), 279–287. | Summary

1575. ЗОРИЋ, Милена

Реченична структура у делима Павла Јулинца / Милена С. Зорић // ЗбМСС. – 81 (2012), 229–241. | Резюме

1576. ЈОВАНОВИЋ, Владан

О језичким особинама „Законика Данила Првог“ : у светлу српске књижевнојезичке ситуације око половине 19. вијека / Владан Јовановић // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 557–565. | Summary

1577. ЈОВАНОВИЋ, Гордана

Из српске и пољске средњевековне хришћанске антропонимије / Гордана Јовановић // НССУВД. – 40, 1 (2011), 221–232. | Summary

1578. ЈОВАНОВИЋ, Гордана

Још понешто о језику „Хиландарског типика“ / Гордана М. Јовановић // Граматика и лексика... – 413–424. | Summary

1579. ЈОВАНОВИЋ, Гордана

Нека запажања о језику „Горичког зборника“ / Гордана Јовановић // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 65–75. | Summary

1580. ЈОВАНОВИЋ, Миодраг

Процеси јотовања сонаната *л* и *н* и сродне појаве у „Паштровским исправама“ и паштровском говору / Миодраг Јовановић // Гласник ЦАНУ. – 29 (2011), 87–102. | Resume

1581. ЈОВИЋ, Надежда

Елементи косовско-ресавског и призренско-тимочког дијалекта у „Хиландарском медицинском кодексу“ / Надежда Јовић // Филологија и универзитет. – 34–54. | Summary

1582. ЈОВИЋ, Надежда

Језик „Хиландарског медицинског кодекса“ / Надежда Д. Јовић. – Ниш : Филозофски факултет, 2011. – 280. – (Профил. Монографије ; 1)

1583. ЈОВИЋ, Надежда

Лична имена у шестој књизи „Старих српских записа и натписа“ Љ. Стојановића / Надежда Д. Јовић // Име у култури Срба и Бугара. – 11–28. | Summary, Резюме

1584. ЈОВИЋ, Надежда

Партиципи, глаголски прилози и придеви у „Хиландарском медицинском кодексу“ / Надежда Јовић // ЗбМСФЛ. – 54, 1 (2011), 79–86. | Резюме

– КОСТИЋ, Ђорђе

Квантитативни опис структуре српског језика : српски језик од XII до XVIII века. Књ. 7 | Уп. 1708.

Квантитативни опис структуре српског језика : српски језик од XII до XVIII века. Књ. 8 | Уп. 1709.

1585. КУРЕШЕВИЋ, Марина

Исказивање реченичне каузалности у „Хиландарском типичу“ / Марина Курешевић // СЈ. – 16 (2011), 161–184. | Summary

1586. КУРЕШЕВИЋ, Марина

Исказивање футура у „Српској Александриди“ / Марина Курешевић // ЗбМСФЛ. – 54, 2 (2011), 91–107. | Summary

1587. КУРЕШЕВИЋ, Марина

Хипотактичке структуре у „Варуховом откровењу“ : у препису из рукописног зборника манастира Никољац број 52 / Марина Курешевић // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 181–195. | Резюме

1588. ЛЕВУШКИНА, Ружица

Лексика у делу Св. Серафима Царића (игумана манастира Св. Тројице код Пљеваља) / Ружица Левушкина // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 393–407. | Резюме

1589. МИЉКОВИЋ, Ема

Антропонимија области Бранковића и Смедеревског санцака у другој половини 15. века / Ема Љ. Миљковић // Име у култури Срба и Бугара. – 71–78. | Summary, Резюме

1590. НЕДЕЉКОВ, Љиљана

Рукописна збирка турцизама из 18. века : структура, правописне, фонетске, морфолошке црте и порекло лексике / Љиљана Недељков, Катица Шкорић // ЗбМСФЛ. – 54, 1 (2011), 87–100. | Резюме

1591. НИКИТОВИЋ, Зорица

Функционалностилски аспект сложеница у „Молитвенику Ђурђа Црнојевића“ (1498/96) / Зорица Никитовић // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 409–417. | Summary

1592. НИКОЛИЋ, Видан

Посуђенице *шенда* и *шайор* као номинационе базе у средњовековној топонимији на караванским путевима Балканског полуострва / Видан В. Николић // СЈ. – 17 (2012), 317–332. | Summary

1593. НИКОЛИЋ, Милка

Синтаксичка структура старих српских буквара / Милка Николић // СЈ. – 16 (2011), 541–558. | Summary

1594. НОВАКОВ, Драгана

Неколико напомена о патронимима у „Поменуку манастира Крушедола“ (XVI/XVII век) / Драгана С. Новаков // СЈ. – 17 (2012), 549–557. | Summary

1595. ПАВЛОВИЋ, Слободан

Дистрибуција енклитика у старосрпским повељама и писмима XII и XIII века / Слободан Павловић // ЗбМСФЛ. – 54, 2 (2011), 31–52. | Summary

1596. ПАВЛОВИЋ, Слободан

Елементи неконфигуративне синтаксе у старим словенским писменостима / Слободан Павловић // ЗбМСС. – 80 (2011), 47–62. | Резюме

1597. ПАВЛОВИЋ, Слободан

Икониичност у синтаксичкој структури старосрпских падежних система / Слободан Ј. Павловић // Граматика и лексика... – 487–498. | Резюме

1598. ПАВЛОВИЋ, Слободан

Линеаризација именског израза у српском језику XII и XIII века / Слободан Ј. Павловић // НССУВД. – 41, 1 (2012), 271–283. | Резюме

1599. ПАВЛОВИЋ, Слободан

Позиционирање енклитика у „Паштровским исправама“ / Слободан Павловић // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 145–157. | Резюме

1600. ПАВЛОВИЋ, Слободан

Позиционирање субјекта, предиката и објекта у старосрпском језику XII и XIII века / Слободан Ј. Павловић // ЈФ. – 68 (2012), 7–26. | Резюме

1601. ПАВЛОВИЋ, Слободан

Реконцептуализација словенске просторне падежне парадигме / Слободан Павловић // ЗбМСФЛ. – 54, 1 (2011), 45–62. | Summary

1602. ПЕЈОВИЋ-ЗЕКОВИЋ, Марија

Изведене именице у „Законику Данила Петровића“ / Марија Пејовић-Зековић // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 533–544. | Résumé

1603. ПЕРОВИЋ, Цветанка

Lost Present : Becoming as Being / Cvetanka Perović // FU. – 9, 2 (2011), 77–88. | Summary

1604. ПОЛОМАЦ, Владимир

Језик повеља и писама деспота Лазара и Стефана Бранковића са аспекта историјске дијалектологије / Владимир Р. Поломац // СЈ. – 17 (2012), 333–359. | Summary

1605. ПОЛОМАЦ, Владимир

О језику повеља и писама деспота Ђурђа Бранковића са аспекта историјске дијалектологије / Владимир Поломац // ЗБМСФЛ. – 55, 1 (2012), 121–147. | Summary

1606. ПОЛОМАЦ, Владимир

Типови ортографских норми у српским повељама од краја XIV и током XV века / Владимир Р. Поломац // НССУВД. – 41, 1 (2012), 285–295. | Резюме

1607. САВИЋ, Виктор

Записи штампара свештеномонаха Макарија : језик, писмо и правопис / Виктор Савић // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 159–179. | Summary

1608. САМАРЦИЋ, Биљана

Фонетске особености „Горажданског“ и „Цетињског псалтира“ : конфронтативна анализа / Биљана С. Самарцић // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 271–281. | Summary

1609. СТАКИЋ, Милан

Структура и развитак имперфекта у српском језику / Милан В. Стакић // НССУВД. – 41, 3 (2012), 23–61. | Summary

1610. СТОЈАНОВИЋ, Андреј

Конкуренција насловних конструкција *од+ген/о+лок* у научној прози XVIII–XIX века / Андреј М. Стојановић // СЈ. – 17 (2012), 213–235. | Summary

1611. СТОЈАНОВИЋ, Андреј

Предлошки инфинитив у српскојезичкој научној прози XVIII–XXI века / Андреј Стојановић // Стил. – 11 (2012), 67–83. | Summary

1612. СТОЈАНОВИЋ, Јелица

Континуанти вокала *jaǐj* у „Паштровским исправама“ (16–19. вијека) / Јелица Стојановић // Гласник ЦАНУ. – 29 (2011), 103–129. | Резюме

1613. СТОЈАНОВИЋ, Јелица

Континуанти старог полугласника у „Паштровским исправама“ : 16–19. вијек / Јелица Стојановић // НССУВД. – 40, 1 (2011), 263–277. | Резюме

1614. СТОЈАНОВИЋ, Јелица

Лична имена по називима биљака и животиња у старим српским поменицима : „Пивски поменик“, „Поменик из Хоче“, „Морачки поменик“ / Јелица Р. Стојановић // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 109–133. | Резюме

1615. СТОЈАНОВИЋ, Јелица

Морфолошке карактеристике именица у „Паштровским исправама“ (16–19. вијека) / Јелица Стојановић // Осми лингвистички скуп „Бошковићеви дани“. – 129–147. | Резюме

1616. СТОЈАНОВИЋ, Јелица

Морфосинтаксичке карактеристике претериталних глаголских облика у „Паштровским исправама“ : 16–19. вијек / Јелица Стојановић // НССУВД. – 41, 1 (2012), 259–270. | Summary

1617. СТОЈАНОВИЋ, Јелица

Употреба инфинитива у „Бјелопољском јеванђељу“ / Јелица Стојановић // СЈ. – 16 (2011), 5–20. | Резюме

1618. СТОЈАНОВИЋ, Јелица

Употреба предлошкопадежних конструкција са акузативом, локативом и инструменталом у значењу просторних односа у „Паштровским исправама“ (16–19. вијек) / Јелица Р. Стојановић // Наука и идентитет. – 229–244.

1619. ЋОРИЋ, Божо

Напомене о „Повељи бана Кулина“ / Божо Ћорић // Гласник ЦАНУ. – 30 (2012), 43–52. | Summary

1620. ЋОРИЋ, Божо

„Повеља бана Кулина“ : графемика, фонемика, морфемика / Божо Ћорић. – Београд : Чигоја штампа, 2011. – 195.

1621. УРОШЕВИЋ, Данка

Фонетско-фонолошке карактеристике „Житија Георгија Кратовца“ од попа Пеје у светлости дијалекатске базе преписивача / Данка Урошевић // ППЈ. – 43 (2012), 35–63.

1622. ЧАНОВИЋ, Мира

Континуанти вокала *jaij* у „Кртолским исправама“ (17, 18. и 19. вијек) / Мира Чановић // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 545–556. | Summary

1623. ЧАНЧАР, Ивана

Глаголске допуне у „Хиландарској повељи“ Стефана Првовенчаног / Ивана Чанчар // ППЈ. – 43 (2012), 3–34.

1624. ЧИГОЈА, Бранкица

Напомене о графици, ортографији и језику из неколика писма Дубровчана упућена депоту Стефану : XIV/XV век / Бранкица Б. Чигоја // НССУВД. – 41, 1 (2012), 225–236. | Zusammenfassung

1625. ЧИГОЈА, Бранкица

Напомене о графици, ортографији и језику Молитвеника проте Мартинића из Бајица (RS 83) / Бранкица Чигоја // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 97–108. | Summary

1626. ЧИГОЈА, Бранкица

Ћирилица пре Саве Мркаља у старим српским букварима / Бранкица Чигоја // НССУВД. – 40, 1 (2011), 233–252. | Zusammenfassung

1627. ШУБАРИЋ, Сања

О именичким образовањима у рукописима Црногорског сената / Сања Шубарић // Гласник ЦАНУ. – 29 (2011), 139–156. | Summary

г) Историја српског књижевног језика**1628. БЕЛИЋ, Александар**

Вук – ујединилац Срба и Хрвата у књижевном језику : 1947. / Александар Белић // Српски погледи... 1, 3. – 183–186.

1629. БЕЧКИ књижевни договор : 1850. // Српски погледи... 1, 3. – 41–43.

1630. БРБОРИЋ, Вељко

Реформе ћирилице пре Вука и реформа Саве Мркаља / Вељко Брборић // Творци српског... – 39–48. | Summary

1631. БРБОРИЋ, Вељко

Утицај Саве Мркаља на реформу Вука Стефановића Караџића / Вељко Брборић // НССУВД. – 40, 1 (2011), 253–261. | Резюме

1632. ДАНИЧИЋ, Ђуро

Разлике између езика Србскога и Хрватског : 1857. / Ђуро Даничић // Српски погледи... 1, 3. – 49–50.

1633. БОРЂЕВИЋ, Бојан

Преддуковска размишљања о писму и правопису / Бојан Ђорђевић // Творци српског... – 49–53. | Summary

1634. БУКАНОВИЋ, Владо

Сава Мркаљ : непризнати реформатор српске азбуке / Владо Букановић // Творци српског... – 31–37. | Summary

1635. ЕЛАКОВИЋ-НЕНАДОВИЋ, Ана

Књижевни језик као језик српске културе и цивилизације : Вук Караџић и Валтазар Богишић на заједничком послу / Ана Елаковић-Ненадовић // НССУВД. – 40, 1 (2011), 567–576. | Summary

1636. ЗЛАТКОВИЋ, Бранко

Песнички језик уметничких спева о Српском устанку (1804–1807) / Бранко Златковић // Творци српског... – 71–79. | Summary

1637. КАРАЦИЋ, Вук Стефановић

Писмо Платону Атанацковићу, православноме владици Будимскоме : 1845. / Вук Стефановић Караџић // Српски погледи... 1, 3. – 37–39.

1638. КАРАЦИЋ, Вук Стефановић

Срби и Хрвати : 1861. / Вук Стефановић Караџић // Српски погледи... 1, 3. – 45–48.

1639. КАРАЦИЋ, Вук Стефановић

Срби сви и свуда : 1836. / Вук Стефановић Караџић // Српски погледи... 1, 3. – 19–35.

– КАРАЦИЋ, Вук Стефановић

Српски рјечник или азбучни роман : књижевни делови првог и другог издања (1818, 1852) | Уп. 1705.

1640. КВОКА, Томас

Između domaćeg i stranog : oblikovanje i izvori socijalnog leksikona u Srbiji i Crnoj Gori na prelazu iz 18. u 19. vek / Tomasz Kwoka // Njegoševi dani 3. – 279–288. | Summary

1641. КОСТИЋ, Лаза

Порука Ђури Даничићу : 1880. / Лаза Костић // Српски погледи... 1, 3. – 55–56.

1642. КОСТИЋ, Љиљана

Ставови Владана Ђорђевића у одбрани Вукових идеја увођења српског народног језика у књижевност / Љиљана Костић // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 361–371. | Summary

1643. МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Језик књижевности и књижевни језик у формирању : на примјеру Његошевих спјегова „Луча микрокозма“ и „Горски вијенац“ / Радмило Маројевић // НССУВД. – 40, 1 (2011), 41–61. | Резюме

1644. МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Књижевнојезичка норма у формирању : инверзија у спјеговима „Смрт Смаил-аге Ченгића“ Ивана Мажуранића и „Луча микрокозма“ Петра II Петровића Његоша / Радмило Маројевић // Стил. – 11 (2012), 201–218. | Summary

1645. МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Књижевнојезичка норма у формирању : рефлекс јата у Мажуранићевом спјегу „Смрт Смаил-аге Ченгића“ у поређењу с Његошевим спјеговима „Горски вијенац“ и „Луча микрокозма“ / Радмило Н. Маројевић // НССУВД. – 41, 1 (2012), 237–258. | Резюме

1646. МАТИЦКИ, Миодраг

Творци песничког језика / Миодраг Матицки // Творци српског... – 19–27. | Summary

1647. МИЛАНОВИЋ, Александар

Графијско-ортографска норма и њена реконструкција у Мркаљевим филолошким редовима : 1810–1817. / Александар М. Милановић // НССУВД. – 41, 1 (2012), 93–102. | Summary

1648. МИЛАНОВИЋ, Александар

Дериватолошке карактеристике индивидуалних неологизама у „Словару“ Ђорђа Марковића Кодера / Александар Милановић // НССУВД. – 40, 1 (2011), 351–361. | Резюме

1649. МИЛАНОВИЋ, Александар

Ковачи песничког језика епохе романтизма / Александар Милановић // Творци српског... – 143–158. | Summary

1650. МИЛАНОВИЋ, Александар

Кодерова (орто)графија : између вуковске, предвуковске и сопствене / Александар Милановић // НССУВД. – 40, 3 (2011), 101–110. | Summary

1651. МИЛАНОВИЋ, Александар

О развоју песничког језика у епохи романтизма : славенизми у Кодеровој „Роморанци“ / Александар М. Милановић // СЈ. – 17 (2012), 487–500. | Summary

1652. МИЛАНОВИЋ, Александар

Српска ћирилица и концепције књижевног језика у 19. веку / Александар Милановић // Семинар српског... – 131–141.

1653. МИЛАНОВИЋ, Александар

Статус фонеме /у/ у Мркаљевој реформи азбуке / Александар Милановић // СЈ. – 16 (2011), 127–141. | Zusammenfassung

– МИЛАНОВИЋ, Александар

Стилски аспект творбе тзв. императивних сложеница у српској романтичарској поезији | Уп. 901.

1654. МИХАЈЛОВИЋ, Јевстати

Неколико речи о саединоно књижевства Србског сь Хорватскимь : 1863. / Евстати Михайлович // Српски погледи... 1, 3. – 51–54.

1655. МУТАВИЋИЋ, Предраг

Вукова „Писменица“ и Тријандафилидисова „Граматица“ у светлу победе народног језика / Предраг Мутавић // НССУВД. – 40, 1 (2011), 481–491. | Summary

1656. НЕНЕЗИЋ, Соња

Конструкције с индеклинабилним *које* у Вуковом језику / Соња Ненезић // НССУВД. – 40, 1 (2011), 197–205. | Summary

1657. НИКОЛИЋ, Милка

Ортографски и методички аспекти „Буквара“ Адама Драгосављевића (1825) и „Огледа српског буквара“ Вука Караџића (1827) / Милка В. Николић // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 283–293. | Summary

1658. ОБРАДОВИЋ, Доситеј

Писмо Харалампију : 1783. / Доситеј Обрадовић // Српски погледи... 1, 3. – 13–17.

1659. ОБУЋИНА, Предраг

Вуков граматички терминосистем и савремени граматички метајезик / Предраг Обухина // НССУВД. – 40, 1 (2011), 313–327. | Summary

1660. ПЕЈАНОВИЋ, Ана

Његош и Мажуранић као фразеотворци / Ана Пејановић // Творци српског... – 135–141. | Резюме

1661. ПЕРИЋ, Ана

„Сало дебелог јера либо азбукопротрес“ Саве Мркаља у старом и новом руху : поводом 200-годишњице првог издања (1810–2010) / Милош Окука. – Загреб : СКД Просвјета, 2010. – 159. / Ана Перић // КњЈ. – 58, 1/2 (2011), 159–162. | Приказ

– САМАРЦИЈА-ГРЕК, Татјана

Глаголски прилози садашњи *говорећи* и *одговарајући* у „Новом завјету“ Вука Караџића и њихови еквиваленти у оригиналном тексту и неким француским преводима | Уп. 162.

1662. СТЕФАНОВИЋ, Мирјана

Књижевни и/или песнички језик у српском просветитељству / Мирјана Стефановић // Творци српског... – 81–87. | Summary

– ТВОРЦИ српског књижевног језика | Уп. 1326.

1663. ТЕПАВЧЕВИЋ, Миодарка

Примјена Вукове језичке норме у језику Стефана Митрова Љубише / Миодарка Тепавчевић // НССУВД. – 40, 1 (2011), 207–220. | Summary

1664. ТЈАПКО, Глина

Развој граматичких погледа Вука Караџића у његовој лексикографској пракси / Глина Георгиевна Тјако // НССУВД. – 40, 1 (2011), 341–350. | Резюме

1665. ТОДОРОВИЋ, Дарко

Језик Вуковог превода „Новог завета“ и *верносиј оригиналу* / Дарко Тодоровић // НССУВД. – 40, 1 (2011), 557–566. | Summary

1666. ЋОРИЋ, Божо

О језику Мркаљевих филолошких радова / Божо Б. Ћорић // Гласник ЦАНУ. – 29 (2011), 15–36. | Zusammenfassung

1667. БУРКИН, Веселина

Сложени везници концесивне семантике и процес функционалностиске диференцијације у Вуковом језику / Веселина Ђуркин // СЈ. – 16 (2011), 231–242. | Summary

1668. ШТАСНИ, Гордана

Деминутивни супстантиви са диференцијалном семом *човек* у Вуковом „Српском рјечнику“ (1818) / Гордана Штасни // НССУВД. – 40, 1 (2011), 289–301. | Summary

1669. ШТАСНИ, Гордана

Етници у Вуковом „Српском рјечнику“ (1852) и лексичко-семантичка норма / Гордана Р. Штасни // НССУВД. – 41, 1 (2012), 309–318. | Summary

VIII. Речници стари и нови српског језика односно српског и ког страног језика

1670. АВИС, Алба

Srpsko-latinski i latinsko-srpski rečnik = Lexicon serbico-latinum latino-serbicum / prir. Alba Avis. – 8. izd. – Zemun : JRJ, 2011. – 975.

– БАБИЋ, Биљана

Rečnik glagola : naučimo srpski 1 i 2 | Уп. 181, 182.

– БАБИЋ, Виолета

Мој први сликовни речник српског језика | Уп. 1339.

1671. БАРБУЛОВ, Сања

Nemačko-srpski, srpsko-nemački rečnik : sa gramatikom : školski nemački rečnik / Sanja Barbulov, Margita Deh. – 2. izd. – Zemun : Publik praktikum, 2011. – 496.

1672. БЕГОВИЋ, Катарина

Обратни асоцијативни речник српског језика. Део 2, Од реакције ка стимулусу / Рајна Драгићевић, Предраг Пипер, Марија Стефановић. – Београд : Београдска књига : Службени гласник, 2011. – 720. – (Свет језика) / Катарина В. Беговић // КњЈ. – 59, 3/4 (2012), 387–390. | Приказ | Уп. 1691.

1673. БЕНСОН, Мортон

Englesko-srpski, srpsko-engleski rečnik : sa gramatikom / Morton Benson. – Beograd : Despot Book, 2011. – 344.

1674. БЕНСОН, Мортон

Englesko-srpskohrvatski rečnik / Morton Benson. – Beograd : Despot Book, 2011. – XLIX, 722.

1675. БЕНСОН, Мортон

Srpskohrvatsko-engleski rečnik / Morton Benson ; uz saradnju Biljane Šljivić-Šimšić. – 7. izd. – Beograd : Despot Book, 2011. – LXV, 769.

1676. БЈЕЛЕТИЋ, Марта

Магични свет дијалекатске лексике : Речник говора југа Србије : провинцијализми, дијалектизми, варваризми и др. / Момчило Златановић. – Врање : Аурора, 2011. – 561. / Марта Бјелетић // ЗБМСФЈ. – 55, 2 (2012), 294–301. | Приказ | Уп. 1698.

1677. БОРИЧИЋ, Јасмина

Špansko-srpski i srpsko-španski rečnik : sa osnovama španske gramatike / Boričić Jasmina. – 8. izd. – Zemun : JRJ, 2011. – 464.

1678. БОШКОВИЋ, Радослав

Руско-српски, српско-руски речник / прир. Радослав Бошковић. – 3. изд. – Београд : Јасен, 2012. – 1579. – (Речник)

1679. БУКУМИРИЋ, Милета

Речник говора северне Метохије / Милета Букумирић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2012. – 704. – (Монографије ; 15) | Уп. 1715.

1680. БУЋАН, Бошко

Рјечник српског говора Кордуна / Бошко М. Бућан. – Београд : Завичајни клуб Кордунаша, 2011. – 383.

1681. ВАСИЋ, Вера

Rečnik novijih anglicizama : du yu speak anglosrpski? / Vera Vasić, Tvrtko Prčić, Gordana Neugebauer. – Novi Sad : Zmaj, 2011. – 275. – (Zmajevi rečnici)

1682. ВИЂЕЛО нашег језика : речник мање познатих речи, пословица и изреке из ариљског краја / прир. Петар Вучићевић. – Пожега : Свитак, издавачка радионица Књижевног друштва „Развигор“, 2011. – 222.

1683. ВРАНИЋ, Бранка

Italijansko-srpski, srpsko-italijanski : sa gramatikom : školski italijanski rečnik / Branka Vranić. – 2. izd. – Zemun : Publik praktikum, 2011. – 559.

1684. ВУЧО, Јулијана

О једном мање познатом српско-италијанском речнику / Јулијана Ј. Вучо // Структурне карактеристике... – 551–556. | Riassunto

1685. ГЕРЗИЋ, Боривој

Речник српског жаргона : и жargonу сродних речи и израза = A Dictionary of Serbian Slang / Borivoj Gerzić. – Београд : В. Gerzić, 2012. – 397. | Уп. 1700.

1686. ГРУЈИЋ, Бранислав

New Standard Dictionary : English-Serbian, Serbian-English = Нови стандардни речник : енглеско-српски, српско-енглески / Branislav Grujić, Ilijana Srđević. – 38. изд. – Београд : Predrag & Nenad ; Cetinje : Obod, 2011. – 834. – (Ободови речници страних језика)

1687. ГРУЈИЋ, Бранислав

Nuevo diccionario estándar español-serbio, serbio-español = Нови стандардни речник шпанско-српски, српско-шпански / Branislav Grujić, Ilijana Srđević. – 4. изд. – Београд : Predrag & Nenad, 2011. – 943.

1688. ГРУЈИЋ, Бранислав

Речник немачко-српски, српско-немачки = Wörterbuch Deutsch-Serbisch, Serbisch-Deutsch : преко 100.000 основних речи, израза, idioma, sinonima и тематских табела са кратком граматику немачког језика / Branislav Grujić, Ilijana Srđević. – 17. изд. – Београд : Predrag & Nenad ; Cetinje : Obod, 2011. – 906. – (Ободови речници страних језика)

1689. ДИНИЋ, Јакша

Имена река и других вода у поречју Тимока / Јакша Динић // ОП. – 21 (2011), 191–330. | Summary

1690. ДИНИЋ, Тања

Француско-српски, српско-француски речник : за основну школу / Тања Динић. – Београд : Завод за уџбенике, 2012. – 650.

1691. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Обратни асоцијативни речник српског језика. Део 2, Од реакције ка стимулусу / Рајна Драгићевић, Предраг Пипер, Марија Стефановић. – Београд : Београдска књига : Службени гласник, 2011. – 720. – (Свет језика) | Уп. 1672.

1692. ДРИНКМАНОВ забавник 1 : речник речи и израза које се користе често, али не баш од миља) / сакупио, приредио и од заорава отргнуо Зоран Филиповић ; сарадници А. Тера и др. – 2. изд. – Београд : Академика : Академска група, 2011. – 181. – (Реполеја ; 1)

1693. БИВУЉСКИ, Маријана

Руско-српски, српско-руски речник : са граматику / Маријана Бивуљски. – Београд : Marso, 2011. – 1304.

1694. БОРЂИНИ, Ђовани

Српско-италијански и италијанско-српски / prir. Giorgini Giovanni. – 11. изд. – Zemun : JRJ, 2011. – 507. – (Školski rečnik)

1695. ENGLESKO-SRPSKI, srpsko-engleski rečnik sa gramatikom = English-Serbian, Serbian-English Dictionary & Grammar : ESSE / Zdravko Ignjatić i dr. – 9. изд. – Београд : Institut za strane jezike, 2012. – 1319.

1696. ЕРАКОВИЋ, Борислава

Речник енглеско-српски, српско-енглески : британска и америчка варијанта / Borislava Era-ković. – Novi Sad : Liber, 2011. – 422.

1697. ЕРАКОВИЋ, Борислава

Rečnik englesko-srpski, srpsko-engleski : britanska i američka varijanta / Borislava Era-ković. – Beograd : Škola plus, 2012. – 422.

1698. ЗЛАТАНОВИЋ, Момчило

Речник говора југа Србије : провинцијализми, дијалектизми, варваризми и др. / Момчило Златановић. – Врање : Аурора, 2011. – 559. | Уп. 1676.

– ЈАШОВИЋ, Голуб

Именослов „Неизмишљених ликова“ Григорија Божовића | Уп. 1433.

Именослов прозних творевина Петра Д. Петровића | Уп. 1434.

1699. ЈОВАНОВИЋ, Владан

Ново у српској термилошкој лексикографији : Граматички и лингвистички појмовник / Милица Радовић-Тешић. – Београд : Учитељски факултет, 2011. – 162. – (Појмовник ; 1) / Владан Јовановић // СЈ. – 17 (2012), 661–665. | Приказ | Уп. 1731, 1737.

1700. ЈОВАНОВИЋ, Зоран

Rečnik srpskog žargona : i žargonu srodnih reči i izraza / Borivoj Gerzić. – Beograd : B. Gerzić, 2012. – 400. / Z. Jovanović // Prevodilac. – 31, 1/2 (2012), 81–85. | Приказ | Уп. 1685.

1701. ЈОВАНОВИЋ, Софија

Терај кера, лутко моја бела : војвођански речник за панонце-почетнике / Софија Бајандићева Јовановић. – 3. допуњено изд. – Нови Сад : Дневник, 2011. – 141. – (Речници ; 1)

1702. ЈОВАНОВИЋ-СУЗИН, Гордана

Руско-српски и српско-руски речник / прир. Гордана Јовановић-Сузин. – 6. изд. – Земун : ЈРЈ, 2011. – 511. – (Школски речник)

1703. ЈОВИЧИЋ, Љиљана

Nemačko-srpski, srpsko-nemački rečnik = Deutsch-serbisch, serbisch-deutsch Wörterbuch / Ljiljana Jovičić, Viktorija Möller. – Beograd : Agencija Matic, 2011. – 683.

1704. ЈОВИЧИЋ, Љиљана

Nemačko-srpski, srpsko-nemački rečnik = Deutsch-serbisch, serbisch-deutsch Wörterbuch / Ljiljana Jovičić, Viktorija Möller. – 2. изд. – Beograd : Agencija Matic ; Ruma : Panonija, 2012. – 681. – (Nova edicija)

1705. КАРАЦИЋ, Вук Стефановић

Српски рјечник или азбучни роман : књижевни делови првог и другог издања (1818, 1852) / Вук Стеф. Караџић ; прир. Миро Вуксановић. – Нови Сад : Издавачки центар Матице српске, 2012. – 555. – (Антологијска едиција Десет векова српске књижевности ; 107)

1706. КЛАЈН, Иван

Италијанско-српски реџник / Ivan Klajn. – 5. изд. – Beograd : Edicija : Alexandria, 2011. – 861.

1707. КЛАЈН, Иван

Речник језичких недоумица / Иван Клајн. – 12. изд. – Нови Сад : Прометеј, 2011. – 299. – (Лингвистичке едиције. Језички саветници ; 1)

1708. КОСТИЋ, Ђорђе

Квантитативни опис структуре српског језика : српски језик од XII до XVIII века. Књ. 7, Житија, канон, хронике : Свети Сава, Стефан Првовенчани, Теодосије Хиландарац, Григорије Цамблак, патријарх Пајсије, гроф Ђорђе Бранковић. Фреквенцијски речници списа св. Саве : изворни и граматички обрађени текстови / Ђорђе Костић ; прир. Алексан-

дар Костић. – Београд : Службени гласник, 2012. – 1505. – (Lexis. Речници и енциклопедије) + 1 CD-ROM

1709. КОСТИЋ, Ђорђе

Квантитативни опис структуре српског језика : српски језик од XII до XVIII века. Књ. 8, Житија, канон, хронике : Стефан Првовенчани, Теодосије Хиландарац, Григорије Цамблак, патријарх Пајсије, гроф Ђорђе Бранковић. Појединачни фреквенцијски речници / Ђорђе Костић ; прир. Александар Костић. – Београд : Службени гласник, 2012. – 1416 стр. ; 27 см. – (Библиотека Lexis. Едиција Речници и енциклопедије)

1710. ЛАЗИЋ-КОЊИК, Ивана*

О речницима српског језика на интернету / Ивана Лазић-Коњик, Маријан Јелић // ПЛ. – 10 (2009), 113–124. | Резюме

1711. ЛАЗОВИЋ, Радмила

Nemačko-srpski, srpsko-nemački standardni rečnik : sa kratkom gramatikom : preko 100.000 reči / Radmila Lazović. – Beograd : Edicija, 2011. – 640.

1712. ЛЕКСИЧКИ слојеви : прилози фреквенцијском речнику српског језика / Недељко Богдановић и др. – Ниш : Центар за научна истраживања : Одсек за српски језик : Свен, 2012. – 144. – (Писци и језик ; 7)

1713. ЛИЛИЋ, Гојко

Osnovna građevinska terminologija : nemačko-srpski / Gojko Lilić // Prevodilac. – 30, 1/2 (2011), 122–149.

1714. ЛУКИЋ-УГРИЦА, Маријана

Italijansko-srpski, srpsko-italijanski rečnik : sa gramatikom / Marijana Lukić Ugrića, Luca Baldini Leilo. – Beograd : Book, 2011. – 1118.

1715. МАРКОВИЋ, Бранкица

Речник говора северне Метохије / Милета Букумирић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2012. – 704. – (Монографије ; 15) / Бранкица Марковић // ЗБМСС. – 82 (2012), 204–206. | Приказ | Уп. 1679.

1716. МАРКОВИЋ, Зоран

Међународни речник термина у законској метрологији / Зоран М. Марковић, Вида Живковић. – Београд : Дирекција за мере и драгоцене метале, 2011. – 20.

1717. МИЛОШЕВИЋ, Јованка

Речник српскохрватског књижевног и народног језика. Књ. 18, оповргавање – оцарити. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2010. – 800. / Јованка Милошевић // Prevodilac. – 30, 1/2 (2011), 83–86. | Приказ | Уп. 1734.

– НАГУРКО, Алиција

Słowotwórczy potencjał sakronimów : w polskim, słowackim i niemieckim | Уп. 653.

1718. НЕНАДОВИЋ, Ана

Englesko-srpski rečnik : gramatika : 100.000 reči = The English-Serbian Dictionary / prir. Ana Nenadović. – 9. izd. – Zemun : JRJ, 2011. – 831.

1719. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Mali rečnik turcizama / Đorđe Otašević. – Beograd : Alma, 2011. – 259. – (Rečnici ; 39)

1720. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Тематски речник српског језика : лексичке релације и функције. 1, Абдомен–април / Ђорђе Оташевић. – Београд : Алма, 2011. – 431. – (Речници ; 40) | Уп. 1758.

1721. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Тематски речник српског језика : лексичке релације и функције. 2 / Ђорђе Оташевић. – Београд : Алма, 2011. – 426. – (Речници ; 42)

1722. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Тематски речник српског језика : лексичке релације и функције. 3, Баба–библиотека / Ђорђе Оташевић. – Београд : Алма, 2012. – 320. – (Речници ; 47)

1723. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Тематски речник српског језика : лексичке релације и функције. 4, Биво–бомба / Ђорђе Оташевић. – Београд : Алма, 2012. – 346. – (Речници ; 49)

1724. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Фразеолошки речник српског језика / Ђорђе Оташевић. – Нови Сад : Прометеј, 2012. – 1045. – (Лингвистичке едиције. Мали речници ; 3)

1725. ПАВКОВИЋ, Васа

Костићеве исписи из Матавуља као допуна Вуковог „Рјечника“ / Васа Павковић // НЛ. – 43, 3/4 (2012), 107–118. | Резюме

1726. ПАВЛОВИЋ, Наташа

Italijansko-srpski, srpsko-italijanski rečnik / pripr. Nataša Pavlović, Sandra Radojčić. – 3. izd. – Beograd : Jasen, 2012. – 895. – (Rečnik)

1727. ПЕРИЋ, Александар

Osnovni rečnik nemačko-srpski, srpsko-nemački sa nemačkom i srpskom gramatikom / Jovan Đukanović, Jelena Kostić, Snežana Gvozdenac. – Beograd : Zavod za udžbenike, 2006. – 1271. / Александар Перић // Prevodilac. – 30, 3/4 (2011), 74–75. | Приказ

1728. ПЕТРОВИЋ, Драгољуб

Из лексике Качера / Драгољуб Петровић, Јелена Капустина // СДЗб. – 58 (2011), 1–336. | Уп. 1730.

1729. ПОПОВИЋ, Милан

Rečnik nemačko-srpski i srpsko-nemački : sa gramatikom nemačkog jezika / pripr. Milan Popović. – 9. izd. – Zemun : JRJ, 2011. – 800. – (Školski rečnici)

1730. РАДОВАНОВИЋ, Драгана

Из лексике Качера / Драгољуб Петровић, Јелена Капустина // СДЗб. – 58 (2011), 1–336. / Драгана Радовановић // ЈФ. – 68 (2012), 175–180. | Приказ | Уп. 1728.

1731. РАДОВИЋ-ТЕШИЋ, Милица

Грамаптички и лингвистички појмовник / Милица Радовић-Теших. – Београд : Учитељски факултет, 2011. – 162. – (Појмовник ; 1) | Уп. 1699, 1737.

1732. РАИЧЕВИЋ, Вучина

Речник лингводидактичке терминологије / Вучина Раичевић. – Београд : Завод за уџбенике, 2011. – 235.

1733. РЕЧНИК српскога језика / Милица Вујанић, Даринка Гортан-Премк, Милорад Дешић, Рајна Драгићевић, Мирослав Николић, Љиљана Ного, Васа Павковић, Никола Рамић, Рада Стијовић, Милица Радовић-Теших, Егон Фекете ; ред. Мирослав Николић. – Измењено и поправљено изд. – Нови Сад : Матица српска, 2011. – 1527.

1734. РИСТИЋ, Стана

Поводом изласка из штампе 18. тома „Речника САНУ“ : Речник српскохрватског књижевног и народног језика. Књ. 18, оповргавање – оцарити. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2010. – 800. / Стана Ристић // ЈФ. – 67 (2011), 333–338. | Приказ | Уп. 1717.

1735. РОГЛИЋ, Вера

Francusko-srpski, srpsko-francuski rečnik : sa gramatikom / Vera Roglić, Veljko Nikitović. – Beograd : Marso, 2011. – 962.

1736. СЈЕРАН, Немања

Dizionario italiano-serbo, serbo-italijano = Rečnik italijansko-srpski, srpsko-italijanski / Nemanja Sjeran. – 12. izd. – Beograd : Predrag & Nenad ; Cetinje : Obod, 2012. – 846. – (Obodovi rečnici stranih jezika)

1737. СПАСОЈЕВИЋ, Марина

Граматички и лингвистички појмовник / Милица Радовић-Тешић. – Београд : Учитељски факултет, 2011. – 162. – (Појмовник ; 1) / Марина Спасојевић // НЈ. – 42, 3/4 (2011), 53–56. | Приказ | Уп. 1699, 1731.

1738. СТАНДАРДНИ енглеско-српски речник : са енглеском и српском граматицом / Ненад Томовић и др. ; ред. Борис Хлебец. – Београд : Завод за уџбенике, 2012. – 993.

1739. СТАНИЋ, Данијела

Уз девету свеску „Речника српских говора Војводине“ : Речник српских говора Војводине. Св. 9, Т–Ф / ред. Драгољуб Петровић. – Нови Сад : Матица српска : Тиски цвет, 2009. – 203. – (Лексикографска издања ; 3. Дијалекатски речници ; 2) / Данијела Станић // СЈ. – 16 (2011), 857–862. | Приказ

1740. SRPSKO-RUMUNSKI rečnik = Dicționar sârb-român / Romanța Iovanovici i dr. – Zrenjanin : Institutul de Cultură al Românilor din Voivodina, 2012. – 944. – (Cartea românească. Colecția Dicționare)

1741. СТАНКОВИЋ, Богољуб

Руско-српски и српско-руски речник : за средњу школу / Богољуб Станковић. – Београд : Завод за уџбенике, 2011. – 786.

1742. СТАНКОВИЋ, Никола

Говорите ли прекопчелачки? : речник говора мештана из околине Царичиног Града / Никола Ц. Станковић. – Београд : Културно-просветна заједница Србије, 2012. – 144. – (Хроника села. Посебно издање ; 75)

1743. СТАНОЈЕВИЋ, Жељко

Srpsko-hebrejski rečnik, hebrejsko-srpski rečnik / Željko Stanojević. – Beograd : Centar za hebrejski jezik, 2012.

1744. СТЕПАНОВ, Срахиња

Wörterbuch zur Verbalenz Deutsch–Bosnisch/Kroatisch/Serbisch / Miloje Đorđević, Ulrich Engel. – München : Iudicium, 2009. – 686. / Срахиња Степанов // ЗбМСФЛ. – 55, 2 (2012), 282–290. | Приказ

1745. СТОЈКОВИЋ, Миролjub

Englesko-srpsko-engleski : Football A–Z / Miroljub Stojković. – Beograd : M. Stojković, 2011. – 320.

1746. СТОКОВИЋ, Гордана

Terminologija obrazovanja : srpsko-engleski / Gordana Stoković // Prevodilac. – 31, 1/2 (2012), 128–147.

1747. ТОМОВИЋ, Ненад

Englesko-srpski, srpsko-engleski rečnik = An English-Serbian, Serbian-English Dictionary / Nenad Tomović. – Beograd : Agencija Matić, 2012. – 702.

1748. ЂИРКОВИЋ, Симо

Речник урбане свакодневице : кулисе пред лицем времена / Симо Ђ. Ђирковић. – Београд : HESPERIAedu, 2011. – 339.

1749. ФИЛИПОВИЋ, Слободан

Srpsko-arijski ili arhaično-srpski rečnik sa korenima / Slobodan M. Filipović. - 2. ispravljeno i dopunjeno izd. – Beograd : S. Filipović, 2011. – 456.

1750. ХАЛИТИ, Бајрам

Srpsko-romski rečnik : sa gramatikom i pravopisnim savetnikom = Serbikano-romano alavàri : e gramatikača thaj e vòrtaxramosaripnasqe sikavipnača / Bajram Haliti. – Novi Sad : Prometej, 2011. – 768. – (Biblioteka Rečnici ; 5)

1751. ХЛЕБЕЦ, Борис

Основни енглеско-српски, српско-енглески речник : са енглеском и српском грамастиком / Борис Хлебец. – 2. изд. – Београд : Завод за уџбенике, 2012. – 1404.

1752. ХЛЕБЕЦ, Борис

Rečnik slenga : englesko-srpski, srpsko-engleski / Boris Hlebec. – 3. dopunjeno izd. – Beograd : Beogradska knjiga : Službeni glasnik, 2011. – 277. – (Svet jezika)

1753. ЧОВИЋ, Лариса

Словарь бизнесмена : rečnik biznismena / Лариса Човић // Prevodilac. – 30, 3/4 (2011), 138–155.

1754. ШИПКА, Данко

Речник опсцених речи и израза / Данко Шипка. – Нови Сад : Прометеј ; Београд : Корнет, 2011. – 400. – (Лингвистичке едиције. Едиција Мали речници ; 2)

1755. ШИПКА, Данко

Slogovni glosar 1 / Danko Šipka. – Beograd : Алма, 2011. – 633. – (Rečnici ; 43)

1756. ШИПКА, Данко

Slogovni glosar 2 / Danko Šipka. – Beograd : Алма, 2011. – 541. – (Rečnici ; 45)

1757. ШИПКА, Данко

Slogovni glosar. 3 / Danko Šipka. – Beograd : Алма, 2011. – 336. – (Rečnici ; 47)

1758. ШИПКА, Данко

Тематски речник српског језика : лексичке релације и функције. 1, Абдомен–април / Ђорђе Оташевић. – Београд : Алма, 2011. – 431. – (Речници ; 40) / Данко Шипка // НЈ. – 42, 1/2 (2011), 67–69. | Приказ | Уп. 1720.

1759. ШИПКА, Милан

Правописни речник српског језика : са правописно-граматичким саветником / Милан Шипка. – 2. измењено изд. – Нови Сад : Прометеј, 2012. – 1406. – (Речници ; 3)

IX. Несловенски језици**– АЈКУТ, Ксенија**

Kontrastiranje turskog i srpskog jezika | Уп. 377.

– АКСИЋ, Катарина

Семантичка категоризација глагола са префиксом *раз-* и њихови енглески еквиваленти | Уп. 378.

1760. АНАШКИНА, Ирина

American Election Discourse : Image-Building as a Means of Manipulation / Irina Anashkina, Anastasya Sorokina // *Philologia*. – 9 (2011), 43–50. | Summary

1761. АНДРАСОН, Александер

The Meaning of the *Ye* Forms in Basse Mandinka / Alexander Andrason // *Philologia*. – 10 (2012), 21–38. | Summary

– **АНДРИЋ, Едита**

Деминутив у мађарском и српском језику | Уп. 380.

Деривациони облици речи *nyelv/језик* у мађарском и српском језику | Уп. 381.

Glagolski prefiksi u mađarskom i njihovi prevodni ekvivalenti u srpskom jeziku | Уп. 382.

Лексичка негација у српском и мађарском језику | Уп. 383.

1762. АНДРИЋ, Едита

Мађарски језик у Новом Саду : фонолошка, морфолошка, лексичка и синтаксичка обележја / Едита Андрић // *Говор Новог Сада 2*. – 665–678. | Summary

1763. АНДРИЋ, Едита

Nazivi za crvene nijanse u mađarskom jeziku / Andrić J. Edita // *36JKФФ*. – 2 (2012), 15–33. | Summary

1764. АРЖОКА-ЈЕРЕМИЈА, Еугенија

Convergences et divergences dans l'emploi du passé simple en français et roumain / Eugenia Arjoca-Ieremia // *ФП*. – 39, 1 (2012), 109–126. | Резиме

– **АШИЋ, Тијана**

О процесуалном и егзистенцијалном представљању радње у српском и француском језику | Уп. 384.

On Expressing Habituality in French and English | Уп. 385.

1765. БАРАЦ, Милан

Semantički odnosi u francuskom jeziku : hiponimija/hiperonimija, dio/cjelina; sinonimija/antonimija, ko-hiponimija / Milan Barac // *Riječ*. – 7 (2012), 89-99. | Résumé

– **БЕЛАНОВ, Маја**

A World Full of Sound and Fury | Уп. 387.

1766. БЕНЕ, Анамарија

Интерференција језика и облици акузатива лексичких заменица / Анамарија Бене // *CJ*. – 16 (2011), 699–714. | Summary

1767. БЕНЕ, Анамарија*

Three Components of Hungarian Direct Resultatives / Annamária Bene // *ПЛ*. – 10 (2009), 183–192. | Rezime

– **БИЛБИЈА, Снежана**

Contrastive Analysis of Accusing and Defending in English and Bosnian/Croatian/Serbian Public Discourse | Уп. 389.

1768. БИЛБИЈА, Снежана

Linguistic Crafting of the Current World Economic Crisis / Snežana Bilbija // *ELLSIIR 1*. – 43–49.

1769. БИНГУЛАЦ, Зоран

Prepositions / Zoran Bingulac. – 4th ed. – Novi Sad : Prometej, 2012. – 187.

1770. БЈЕЛАКОВИЋ, Андреј

Exploring English Phonetics / ed. Biljana Čubrović, Tatjana Paunović. – Newcastle upon Tyne : Cambridge Scholars Publishing, 2012. – 256. / Andrej Bjelaković // *Philologia*. – 10 (2012), 166–170. | Приказ

– БЈЕЛИЦА, Маја

Speech Rhythm in English and Serbian : a Critical Study of Traditional and Modern Approaches | Уп. 390.

– БЛАГОЈЕВИЋ, Савка

О енглеском и српском академском дискурсу | Уп. 391.

Текстуални конектори за изражавање логичких односа у српском и енглеском академском дискурсу | Уп. 392.

1771. БЛАГОЈЕВИЋ, Савка

How To Help a Reader Through an Academic Article? : Signalling Devices in Research Articles Written by English and Serbian Academics / Savka Blagojević // *FU*. – 10, 2 (2012), 79–87. | Резиме

– БОГАТИРЈОВ, Андреј

Стилетрички приступ к анализи описања баталних сцена у белетристичком тексту : на материјалу текстова руске, француске и енглеске литературе | Уп. 568.

1772. БОЈЧИЋ, Гордана

Jezik filma „Attila flagello di dio“ / Gordana Bojčić, Sanja Bogojević // *Језик и друштво*. – 141–148. | Summary

1773. БРАТОЖ, Силва*

A Contrastive Analysis of Conceptual Metaphors in Political Discourse / Silva Bratož // *ПЛ*. – 10 (2009), 265–175. | Rezime

– ВЕСИЋ-ПАВЛОВИЋ, Тијана

Метафоре пловидбе у српском и енглеском језику : когнитивнолингвистички приступ | Уп. 394.

1774. ВЕСИЋ-ПАВЛОВИЋ, Тијана

Plant Metaphors in the Realm of Economy / Tijana Vesić Pavlović // *ELLSIIR 1*. – 335–348.

1775. ВЕШОВИЋ, Милосав

О једном значењу лексеме *πίστις* код Светог апостола Павла / Милосав Вешовић, Зоран Ранковић // *Стил*. – 10 (2011), 207–212. | Summary

1776. ВЕШОВИЋ, Милосав

Семантика лексеме *πίστις* у активној употреби у новозаветној традицији / Милосав Вешовић, Зоран Ранковић // *Стил*. – 11 (2012), 251–264. | Summary

1777. ВИДАКОВИЋ, Мирна

Puns in Ads / Mirna Vidaković // *ПЛ*. – 12 (2011), 34–40. | Rezime

– ВИЛИЋ, Ивана

Ателичне глаголске ситуације у француском у односу на српски језик | Уп. 395.

Теличност код глагола кретања у француском и српском језику | Уп. 396.

1778. ВЛАДОВИЋ, Војислав

Gramatika nemačkog jezika : funkcionalni osnovi sa objašnjenjima i primerima / Vojislav Vladović. – Beograd : Predrag & Nenad, 2012. – 217. – (Gramatike ; 1, 2)

– ВЛАХОВИЋ, Љубица*

Elipsa u komparativnim konstrukcijama francuskog i srpskog jezika | Уп. 398.

1779. ВЛАХОВИЋ, Нина

From Perceptions to Reality : a Study of Attitudes / Nina Vlahović // ELLSIIR 1. – 581–592.

– ВЛАХОВИЋ, Пламенка

Nazivi razdoblja na francuskom i srpskom jeziku | Уп. 399.

1780. ВУЈИЋ, Јелена

Describing English Through Theory And Practice 1 / Jelena Vujić. – Beograd : Philologia : Filološki fakultet, 2011. – 141.

1781. ВУЈИЋ, Јелена

Describing English Through Theory And Practice 2 / Jelena Vujić. – Beograd : Philologia : Filološki fakultet, 2012. – 169.

1782. ВУЈИЋ, Јелена

The Image and Identity of Lexical Plurals in English / Jelena Vujić // ELLSIIR 1. – 349–358.

– ВУЈИЋ, Јелена*

Status složenica sa participskim formama u engleskom jeziku i njihovi ekvivalenti u srpskom | Уп. 400.

– ВУЈОВИЋ, Ана

Srpsko-francuska susretaња | Уп. 401.

1783. ВУЈЧИЋ, Никола

Wie Viel Phraseologie verträgt der Daf-Unterricht? : eine korpusanalytische Studie zur Thematisierung phraseologischer Einheiten im fach Deutsch als Fremdsprache / Никола Д. Вујчић // СЈ. – 17 (2012), 371–391. | Резиме

1784. ВУЈЧИЋ, Никола

Phraseologismen in funktional-semantischen Feldern / Nikola Vujčić // Philologia. – 9 (2011), 9–20. | Zusammenfassung

– ВУКОВИЋ, Милица

Evasion in Broadcast Political Interviews | Уп. 402.

1785. ВУЧИНА-СИМОВИЋ, Ивана

Улога домена образовања у процесу одржавања/замене језика Сефарада / Ивана Ј. Вучина-Симовић // СЈ. – 16 (2011), 653–669. | Summary

1786. ВУЧО, Јулијана

Elementi di lingua italiana : esercizi / Julijana Vučo, Saša Moderc, Zenica Raspor. – 2. izd. – Beograd : Filološki fakultet, 2011. – 550.

1787. ГАВРИЛОВИЋ, Жана

Утицај прогресивног облика на значење енглеских глагола / Жана Г. Гавриловић // Наука и идентитет. – 283–291.

– ГАЈИШИН, Весна

Temporal and Aspectual Characteristics of English Past Perfect and Its Serbian Equivalents | Уп. 405.

1788. ГАРСИЈА-ПАЈЕ САНЧЕЗ, Маријо

Contigo, pan y cebolla : pautas para el estudio del léxico y la fraseología de la comida y la bebida en España / Mario Garcia-Pahe Sánchez, Carmen Ímaz Azcona // Comida y bebida... – 133–155. | Резиме

– ГЛУМАЦ, Дивна

Пасивне конструкције у српском језику у поређењу са пасивном реченицом у јапанском језику | Уп. 406.

– ГОРДИЋ-ПЕТКОВИЋ, Владислава*

Forme dnevnickog i ispovednog u savremenoj srpskoj i anglofonoj prozi | Уп. 407.

1789. ГОРЧЕВИЋ, Адмир

Morphological Characteristics of English in Animated Films / Admir Gorčević. – Novi Pazar : National Library „Dositej Obradović“, 2011. – 151.

1790. ГРАБИЋ, Естера

‘But Ever Since so to Say I Have Taken over the Proper Words... So to Say I Have No Problems’ : Language Ideologies of Vojvodina Hungarian Migrants And Commuters from Serbia to Hungary / Estera Gabrić (Eszter Gábrity) // ЗБЈКФФ. – 2 (2012), 193–206. | Резиме

– ГРАОВАЦ, Нада

О вредностима француског имперфекта индикатива уз погодбени везник *si* и њиховим српским еквивалентима | Уп. 408.

Француски и српски хипотетички систем : случај када је погодбеном реченицом исказана прошла радња | Уп. 409.

– ГРОШЛЕР, Астрид

On the Romanian Equivalency of Plant Idioms in English | Уп. 412.

– ГУДУРИЋ, Снежана*

Quelques dilemmes interlinguistiques : français-anglais-serbe | Уп. 413.

1791. ГУДУРИЋ, Снежана

Éléments de morphosyntaxe de la langue française. 1, Le verbe / Snežana Gudurić, Ljubica Vlahović. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2012. – 229.

1792. ГУДУРИЋ, Снежана

Pour une typologie redéfinie des phonèmes serbes fondée sur la nature acoustique des sons / Snežana Gudurić // Jezik u upotrebi. – 321–337. | Rezime

1793. ДЕ ПИЈЕРИ, Марија-Тереза

Entre burlas y veras : *comer* en la obra de Miguel Delibes / Maria-Teresa De Pieri, María Eloína García García // Comida y bebida... – 247–259. | Summary

– ДЕДОВИЋ, Драгана

Konceptualne metafore u popularnom poslovnom diskursu : engleski i crnogorski jezik | Уп. 414.

1794. ДЕЛИБЕГОВИЋ-ЦАНИЋ, Нихада

Conceptual Blending in Political Cartoons / Nihada Delibegović Džanić, Marija Omazić // ELLSIIR 1. – 51–64.

– ДИЛПАРИЋ, Бранислава

Semantička organizacija delova kuće prema srpskim i američkim ispitanicima | Уп. 415.

– ДИМКОВИЋ-ТЕЛЕБАКОВИЋ, Гордана

Adverbs in English and Serbian | Уп. 416.

1795. ДРАГОВИЋ, Кристина

О међусобном односу граматичности, маркираности и оптималности на примерима заменица немачког језика / Кристина Драговић // Riječ. – 5 (2011), 55–67. | Zusammenfassung

1796. ДРЉАЧА-МАРГИЋ, Бранка

Attitudes of Native British English Speakers to Americanisms in Their Language / Bran-
ka Drljača Margić // ELLSIIR 1. – 65–77.

– ДРОБЊАК, Драгана

Bela, crna i siva boja u srpskoj i francuskoj frazeologiji | Уп. 417.

Фраземи из семантичког поља *смрћ* у француском и српском језику | Уп. 418.

1797. БОРЂЕВИЋ, Данијела

Neki aspekti strukture uvoda naučnoistraživačkih radova pisanih na italijanskom u svetlu
Svejlzovog modela / Danijela Đorović // ПЛ. – 12 (2011), 209–222. | Summary

1798. БУРИЋ, Милош

Voicing the Alternative : Essays in Language and Literary Studies / ed. Aleksandra Nikčević
Batričević and Marija Krivokapić. – Nikšić : Faculty of Philosophy, 2012. – 399. / Miloš D.
Đurić // Philologia. – 10 (2012), 171–174. | Приказ

1799. БУРИЋ, Милош

Diskursni konektivi u engleskom i francuskom diskursu elektrotehnike / Miloš D. Đurić,
Natalija Panić // Prevodilac. – 30, 1/2 (2011), 28–48. | Summary

1800. БУРИЋ, Милош*

The Role of Discourse Connectives in English and French Discourse of Electrical Engi-
neering / Miloš D. Đurić, Marija Panić // ПЛ. – 11 (2010), 176–189. | Резиме

1801. БУРИЋ, Рајко

Pravopis romskoga jezika = O čačolekhavno e romane čhibako / Rajko Đurić. – Vršac :
Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača „Mihailo Palov“, 2011. – 218. – (Udž-
benici i priručnici ; 38)

1802. БУРОВИЋ, Анете

Grundfragen der deutschen Syntax / Annette Đurović. – Belgrad : Philologische Fakultät,
2011. – 262.

1803. БУРОВИЋ, Татјана*

A Cognitive Approach to Business English Phrasal Verbs: the Case of out / Tatjana Đurović
// ПЛ. – 10 (2009), 200–210. | Резиме

1804. БУРОВИЋ, Татјана

The Money Keeps Rolling in and out : a Cognitive Approach to Some Business English
Phrasal Verbs / Tatjana Đurović // ELLSIIR 1. – 79–91.

1805. ЕКЕР, Кристијан

Језик Италијана у Истри и у Ријечи / Кристијан Екер // ПЛ. – 12 (2011), 74–81. |
Riassunto

1806. ЕЛ ФАРА, Хана

Hedges in Movie Dialogues in English : Theoretical and Practical Aspects / Hana, H. El
Farra // ЗБЈКФФ. – 2 (2012), 177–192. | Резиме

1807. ЕЛАКОВИЋ-НЕНАДОВИЋ, Ана

Συνουσια, polis i jezik : Συνουσια kao prožimanje života, polisa i jezika / Ana S. Elako-
vić-Nenadović // АФФ. – 23, 1 (2011), 105–113. | Summary

1808. ELLSIIR 1 : English Language and Literature Studies: Image, Identity, Reality : Proce-
edings. Vol. 1 : International Conference to Mark the 80th Anniversary of the English Depart-
ment Faculty of Philology, University of Belgrad, 4–6 December 2009. / ed. Nenad Tomović,
Jelena Vujić. – Beograd : Faculty of Philology, 2011. – 592.

1809. ЕФСТАТИАДИС, Статис

Syntactic Ambiguity Revisited / Stathis Efstathiadis // *Jezik u upotrebi.* – 307–320. | Rezime

1810. ЖАРКОВИЋ, Маја

Партиципски придјеви као премодификатори именичке фразе / Маја Жарковић // *Савремена проучавања...* – 203–212. | Summary

1811. ЖАРКОВИЋ, Маја

Продуктивност саксонског генитива као детерминатора и премодификатора именичке фразе / Маја М. Жарковић // *Наука и идентитет.* – 273–281.

– ЗВЕКИЋ-ДУШАНОВИЋ, Душанка

Modalnost : motivaciona modalnost u srpskom i mađarskom jeziku | Уп. 420.

– ЗИЛИЋ, Ерминка

‘Finzelg Gänger’ in der deutschen Sprache und die Entsprechungen im bosnischen : Untersucht am Beispiel von *sEI Es*– | Уп. 421.

1812. ИВАНОВИЋ, Бранислав

Геминативни фразеологизми средњевисоконемачког периода / Бранислав Д. Ивановић // АФФ. – 24, 1 (2012), 285–298. | Zusammenfassung

– ИВАНОВСКА, Биљана

Animal Idioms in German and their Macedonian Equivalents | Уп. 423.

1813. ИЗГАРЈАН, Александра

Имена као метафоре у романима Тони Морисон „Song Of Solomon“ и „Beloved“ / Александра М. Изгарјан // *ЗбМСКЈ.* – 60, 2 (2012), 417–436. | Summary

– ЈАНИЋИЈЕВИЋ, Марко

Дискурс законских аката : упоредно-развојни приступ | Уп. 424.

Моделовање текстуалних целина на примеру законских аката на српском и енглеском језику | Уп. 425.

1814. ЈЕРИНИЋ, Светлана

Tvorbeni postupci u nazivima kozmetičkih proizvoda na engleskom jeziku / Svetlana Jerinić // *Примењена лингвистика данас.* – 125–137. | Summary

– ЈЕРКОВИЋ, Јелена

The English Modal Verb Could and its Serbian Equivalents | Уп. 427.

1815. ЈОВАНОВИЋ, Вера

О једном типу ситуације у француском језику / Вера Јовановић // *Савремена проучавања...* – 195–201. | Résumé

1816. ЈОВАНОВИЋ, Владимир

Lexical and Functional Categories in English : Morphological Aspects / Vladimir Ž. Jovanović. – Niš : Filozofski fakultet, 2012. – 267.

– ЈОВАНОВИЋ, Иван

Компаративна анализа француских фразеологизама са лексемом *âne* и српских фразеологизама са лексемом *магарац* | Уп. 429.

1817. КАВАЛИР, Моника

The Strangest Thing : an Absolute/Relative Interpretation of Adjectives / Monika Kavalir // *ELLSIR* 1. – 93–102.

1818. КАЛАШНИК, Марцелина

Wie macht Man einen Namen in der Kochkunst? : zur Analyse der Nominationsprozesse im Kulinarischen : am Beispiel der deutschen Bezeichnungen für Eisdesserts / Marcelina Kałasznik, Joanna Szczęк // ЗБЖФФ. – 2 (2012), 139–156. | Summary

– КАЛИМУЛИНА, Лариса

Эмотивная фразеология в славянских и тюркских языках: опыт сопоставительного исследования | Уп. 430.

1819. КАУРИЛА, Марја

Topic-Prominence and Coordinate Converbial Structures in Wutun / Marja Kaurila // FU. – 9, 1 (2011), 13–40. | Summary

1820. КИЛИЕНИ, Анамарија

Metaphors for the Economic Crisis in English and French / Annamaria Kilyeni, Mirela Pop // ELLSIIR 1. – 103–118.

1821. КЛОПЧИЋ, Вера

Zaštita jezika i kulture Roma u međunarodnim dokumentima / Vera Klopčić // Jezik u upotrebi. – 137–154. | Summary

– КНЕЖЕВИЋ, Ивана

Интертекстуалност као дистинктивно обележје научног стила са посебним освртом на теолошке научне радове на енглеском и српском језику | Уп. 1254.

1822. КНЕЖЕВИЋ, Мартина

Lahmanov model u nastavi romanske filologije / Martina Knežević // Филологија и универзитет. – 585–595. | Summary

1823. COMIDA у bebida en la lengua española, cultura у literaturas hispánicas / red. Anđelka Pejović, Mirjana Sekulić, Vladimir Karanović. – Kragujevac : FILUM, 2012. – 427.

1824. КОСАНОВИЋ, Милина

In the Pursuit of Happiness-Conceptual Metaphors and Cognitive Scenarios of Happiness in English and Serbian / Milina Kosanović // ELLSIIR 1. – 471–482.

– КОСТИЋ, Наташа

Form : Meaning Mapping in Conditional Constructions : Evidence from English and Montenegrin | Уп. 435.

1825. КОСТИЋ-ТОМОВИЋ, Јелена

Imenice *Seiende*, *N* kao filozofski termin i njena upotreba u esejistici i u novinskim tekstovima / Jelena K. Kostić-Tomović // АФФ. – 23, 1 (2011), 257–270. | Zusammenfassung

1826. КОСТИЋ-ТОМОВИЋ, Јелена

Poimeničeni infinitivi i njihova obrada u rečnicima savremenog nemačkog jezika / Jelena K. Kostić-Tomović // АФФ. – 23, 2 (2011), 119–131. | Zusammenfassung

1827. КОЦБЕК, Аленка

Ein Interdisziplinäres Modell für die Rechtsübersetzung / Alenka Kocbek // ПЛ. – 12 (2011), 50–64. | Rezime

– КОЦЕВА, Драгана

Лексичките негации во македонскиот, германскиот и англискиот јазик | Уп. 436.

1828. КРАСНИЋИ, Алија

Angluno alavari e avrone alavengo ane rromani čhib = Prvi rečnik stranih reči u romskom jeziku / priredila Alija Krasnići. – Subotica : Rromane pustika 2012. – 533.

1829. КРИМЕР-ГАБОВИЋ, Сања

Воја као razlikovni kriterijum : osvrt na semantički relativizam i perspektivizaciju / Saња Krimer-Gabović // ПЛ. – 12, (2011), 198–208. | Rezime

1830. КРИСТАЛ, Дејвид

Sounding out Shakespeare : Sonnet Rhymes in Original Pronunciation / David Crystal // Jezik u upotrebi. – 295–306. | Rezime

– КРСТЕВ, Цветана

An Aligned English-Serbian Corpus | Уп.437.

– КРСТИЋ, Тијана

Модалне и временске употребе кондиционала презента у француском и потенцијала у српском језику | Уп. 438.

– КУЗМАНОВИЋ-ЈОВАНОВИЋ, Ана

Безвучни фрикатив /h/ у шпанском и српском језику : у прилог универзалној теорији језичке промене | Уп. 439.

1831. КУЈУНЦИЋ, Маја

The Use of the Passive in the British Daily Press : a Sociolinguistic Approach / Маја Кујунџић // Philologia. – 10 (2012), 13–20. | Summary

1832. ЛАЗАРЕВСКА-СТАНИЧЕВСКА, Јованка

Is the Transformation of Prepositions into Prefixes a Process of Grammaticalisation? / Јованка Lazarevska-Stančevska // ELLSIIR 1. – 165–174.

– ЛАЗОВИЋ, Михаела

The Influence of the Direct Object on Aspect and Aktionsart in English and Romanian | Уп. 441.

Telične situacije i imperfektivni glagolski vid u engleskom i rumunskom jeziku | Уп. 442.

Teličnost u engleskom i rumunskom jeziku | Уп. 443.

– ЛАЛИЋ, Михаела

Именичка tvorba у нјемачком и српском језику на примјеру експресивних imenica са значењем lica | Уп. 444.

1833. ЛЕОНАРД, Жан Лео*

Elaboration et aménagement linguistiques des langues d'oïl en France / Jean Léo Léonard, Ksenija Đorđević // ПЛ. – 10 (2009), 57–71. | Rezime

1834. МАЈЕР, Лана

Von *Powerfrauen* bis *Junk-Food-Essen* : Anglicismen in der Sprache deutscher Frauenzeitschriften / Lana Ž. Mayer, Manuela N. Putnik // ЗбЖКФФ. – 1 (2011), 131–145. | Summary

1835. МАЛИ, Ивана

Англоарапски : пријатељ или непријатељ арапског језика? / Ивана Р. Мали // АФФ. – 24, 1 (2012), 331–349. | Summary

1836. МАЉА-ИМАМИ, Наиле

Admirativ u albanskom jeziku / Nailje R. Malja-Imami // АФФ. – 24, 1 (2012), 219–233. | Summary

1837. МАНИЋ, Вања

Les anglicismes du français québécois / Vanaja Manić // ПЛ. – 12 (2011), 168–174. | Rezime

1838. МАРИЧИЋ, Сања

Pero, sin embargo y no obstante como conectores discursivos / Sanja Maričić, Milica Đurić // FU. – 9, 2 (2011), 89–98. | Summary

– **МАРЈАНОВИЋ, Саша**

Придевске зоонимске поредбене фраземе у српскоме језику и њихови кореспонденти у француском | Уп. 451.

Придевске зоонимске поредбене фраземе у српскоме језику с нултом кореспонденцијом у француском | Уп. 452.

1839. МАРКОВИЋ, Јелена

Идентитет времена у језику : просто прошло и просто садашње време у енглеском језику / Јелена М. Марковић // Наука и идентитет. – 17–26.

1840. МАРКОВИЋ, Јелена

State and Event Senses of Verbal Revisited / Jelena Marković // ELLSIIR 1. – 175–186.

– **МАРКОВИЋ, Кристина**

Морфолошке карактеристике именица и њихово представљање у немачко-српскохрватској лексикографији периода 1945–1971. године | Уп. 1069.

– **МАРКОВИЋ, Маја**

Uparedna proučavanja vokala engleskog i srpskog jezika: između univerzalnog i specifičnog | Уп. 453.

– **МАТЕЈИЋ, Наташа**

Italijanski frazni glagoli sa partikulom *via* i njihovi ekvivalenti u srpskom jeziku | Уп. 457.

– **МАТИЋ, Маријана**

Изражавање аниматности у енглеском, српском и руском језику | Уп. 459.

– **МЕШИЋ, Санела**

Die Vergleichspartikel *wie* und ihre Äquivalente im bosnischen | Уп. 461.

1841. МИЛИЋ, Мира

Anglicisms as Stylistic Synonyms in Serbian Newspapers and Magazines / Mira Milić // ПЛ. – 12 (2011), 175–185. | Rezime

1842. МИЛИЋ, Мира

English in Sports / Mira M. Milić. – Novi Sad : Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, 2012. – 220. – (Empiria sportiva ; 13)

– **МИЛИЋ, Мира**

Sports-Related Conceptual Metaphors in English and Serbian | Уп. 463.

– **МИЛИЧЕВИЋ, Маја**

Dekauzativni i autokauzativni recipročni predikati u srpskom i italijanskom jeziku | Уп. 464.

– **МИХАИЛОВИЋ, Јелена**

Izražavanje budućnosti u francuskom i srpskom jeziku : osvrt na osnovna glagolska vremena | Уп. 470.

1843. МИХАИЛОВИЋ, Љиљана

Gramatika engleskog jezika : morfologija i sintaksa / Ljiljana Mihailović. – 20. izd. – Beograd : Naučna KMD, 2012. – 274.

1844. МИШКОВИЋ-ЛУКОВИЋ, Мирјана

What Indeed Did I Say? : in Quest for the Intermediate Phenomenon in the Contemporary Inferential Pragmatic Theory / Mirjana Mišković-Luković // CJ. – 16 (2011), 185–203. | Резиме

1845. МИШКОВИЋ-ЛУКОВИЋ, Мирјана

A Concise Introduction to the X-bar Theory of English Phrase Structure / Mirjana Mišković-Luković. – Kragujevac : FILUM, 2011. – 127. – (Praktikum)

1846. МИШКОВИЋ-ЛУКОВИЋ, Мирјана

From Perception Verbs to Pragmatic Markers : *Look and Listen* / Mirjana Mišković-Luković // ELLSIIR 1. – 199–211.

– МОДЕРЦ, Саша

Конативна вредност неких српских глагола и њихови еквиваленти у италијанском језику | Уп. 471.

– МОКАДАМ, Ахмед Сафар

Persijski jezik. 1, Osnove persijskog jezika | Уп. 305.

1847. МОМЧИЛОВИЋ, Николета

Evropska višezjezičnost i uloga engleskog jezika / Nikoleta Momčilović // Филологија и универзитет. – 617–629. | Summary

1848. МОНТЕРО, Хозе Франциско Медина*

Cómo se saluda en italiano y en español: análisis contrastivo de las formas más habituales y de algunos usos / José Francisco Medina Montero // ПЛ. – 10 (2009), 238–251. | Rezime

1849. МОТ, Брајан

The Monophthongs of Traditional Cockney and Popular London Speech in Context / Brian Mott // Philologia. – 9 (2011), 1–8. | Summary

– МРДАК-МИЋОВИЋ, Милена

Pragmatičko-semantička analiza iskazivanja učtivosti u engleskom i crnogorskom jeziku pomoću sistema modalnih glagola. | Уп. 472.

– МУНТЕАНУ-ЗИСЕРМАН, Михаела

Marqueurs cohésifs au niveau du texte – discours : la relation anaphorique : une approche contrastive entre le français et le roumain | Уп. 473.

– МУТАВЦИЋ, Предраг

Вукова „Писменица“ и Тријандафилидисова „Граматика“ у светлу победе народног језика | Уп. 1655.

Кулинаризми у савременом српском, грчком и албанском језику | Уп. 474.

1850. МУТАВЦИЋ, Предраг

O nekim egzistencijalnim glagolskim oblicima u savremenom grčkom i njihovim prevodnim ekvivalentima u srpskom i turskom jeziku / Predrag J. Mutavdžić, Ksenija R. Aykut, Anastassios L. Kampouris // АФФ. – 24, 1 (2012), 181–207. | Summary

– МУТАВЦИЋ, Предраг

О перфекту у савременом грчком и о неким његовим сличностима са перфектом у српском језику | Уп. 475.

1851. МУТАВЦИЋ, Предраг

Савремени грчки језик и његова стандардизација у периоду од XVIII до XIX века / Предраг Мутавцић, Саша Ђорђевић // ФП. – 39, 1 (2012), 127–140. | Summary

1852. НЕДЕЉКОВИЋ, Војин

Увод у проучавање вулгарног латинитета. 1, Феноменологија и извори / Војин Недељковић. – Београд : Филозофски факултет, 2012. – 181.

– **НЕДЕЉКОВИЋ, Даница**

Међуоднос заменичких прилога и конкурентних прилошких израза каузалног и каузално-финалног значења у немачком и српском језику | Уп. 476.

О једном типу каузалних и каузално-финалних прилога у немачком језику и еквивалентним перифрастичким изразима у немачком и српском језику | Уп. 477.

1853. НЕМЕТ-КОНЦ, Ева

A Proposal for a Bilingual Dictionary of Verbs Denoting Animal Sounds / Éva Németh-Konc // Примењена лингвистика данас. – 151–163. | Rezime

– **НЕЦОВА, Милена**

За мъжките лични имена от библејски и християнски (гръцки) произход в сръбската антропонимна система в сравнение с английската | Уп. 479.

– **НЕШКОВСКА, Силвана**

Contrastive Analysis of Linguistic Strategies Used to Express Explicit, Emotional Gratitude in Macedonian and English | Уп. 480.

1854. НИКОЛИЋ, Ивана

Когнитивна теорија метафоре : културолошке сличности и разлике у концепцијама хране и пића у шпанском, енглеском и српском језику / Ивана Николић, Ана Шарчевић, Анета Тривић // Comida y bebida... – 209–227. | Summary

1855. НИКОЛИЋ, Мелина

Power in Discourse : Pronouns in Hardtalk Interviews / Melina Nikolić // ELLSIIR 1. – 213–221.

1856. НИНКОВИЋ, Сања

Was Man wann und wo (nicht) sagen Darf : über Tabus in der Sprache / Sanja A. Ninković // ЗЈКФФ. – 1 (2011), 147–157. | Summary

– **НОВАКОВ, Предраг***

Glagolski vid i teličnost u engleskom i srpskom jeziku | Уп. 484.

1857. ПАСТОР КИЧИ, Марија

A mai vajdasági magyar napi sajtó és elektronikus média informatív szövegeinek szintaktikai, intonációs és kommunikatív jellemzői = Kommunikativne osobine sintaktičke i intonacijske strukture informativnih tekstova u aktuelnoj vojvodanskoj mađarskoj dnevnoj štampi i elektronskim medijima / Pásztor Kicsi Mária. – Újvidék : Bölcsészettudományi Kar, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék, 2012. – 350.

1858. ПЕЗАН, Дени ле

Critères syntaxiques pour une classification sémantique des verbes de localisation / Denis Le Pesant // ФП. – 39, 1 (2012), 37–52. | Резиме

1859. ПЕЈОВИЋ, Анђелка

Locuciones con el componente gastronómico en español y en serbio / Anđelka Pejović // Comida y bebida... – 157–171. | Резиме

1860. ПЕРЕЗ РУИЗ, Леонор

Desipherring Our House Specialties : Translating Suckling Lamb Dishes From Spanish Into English and French / Leonor Pérez Ruiz, María Teresa Ramos Gómez // Comida y bebida... – 101–117. | Resumen

1861. ПЕРОВИЋ, Славица

You Want an Apology? Well, I am Sorry! / Slavica Perović // Jezik u upotrebi. – 181–199. | Резиме

1862. ПЕТРОНИЈЕВИЋ, Божинка

Denominale Relationsadjektive und Komparation / Божинка М. Петронијевић // СЈ. – 17 (2012), 39–51. | Резиме

– ПЕТРОНИЈЕВИЋ, Божинка

Категоријална обележја партиципа I у немачком и српском језику | Уп. 488.

Оглашавање радних места на универзитету : жанр, дискурс, текстна врста : на материјалу немачког и српског језика | Уп. 489.

1863. ПОЛО КАНО, Нурија

Introducción al léxico de un recetario de cocina del siglo XVII / Nuria Polo Cano // Comida y bebida... – 229–246. | Summary

1864. ПОПОВИЋ, Диана

Canada in Eight Tongues : Translating Canada in Central Europe = Le Canada en huit langues : Traduire le Canada en Europe centrale / ed. Katalin Kürtösi, Don Sparling. – Brno : Masarykova univerzita : CEACS : AECES, 2012. – 247. / Diana Popović // ФП. – 39, 2 (2012), 154–157. | Приказ

– ПОПОВИЋ, Наташа

О неким вредностима француских предлога *à* и *de* уз објекатске допуне и њиховим српским еквивалентима | Уп. 495.

1865. ПРОШИЋ-САНТОВАЦ, Данијела

Versification and Language in Mother Goose Nursery Rhymes / Danijela Prošić-Santovac // FU. – 10, 1 (2012), 1–9. | Резиме

– РАДИЋ-БОЈАНИЋ, Биљана

Metaphoric and Metonymic Conceptualizations of *the Head* : a Dictionary-Based Contrastive Analysis of English and Serbian | Уп. 496.

1866. РАДОВАНОВИЋ, Александра

Dvostruki modali u primerima britanskog engleskog jezika / Aleksandra M. Radovanović // ЗБЈКФФ. – 2 (2012), 123–137. | Summary

1867. РАДУЛОВИЋ, Милица

Expressing Values in Positive and Negative Euphemisms / Milica Radulović // FU. – 10, 1 (2012), 19–28. | Резиме

1868. РАДУСИН-БАРДИЋ, Наташа

Gubljenje glasova u savremenom francuskom razgovornom jeziku / Nataša T. Radusin Bradić // ЗБЈКФФ. – 1 (2011), 159–168.

1869. РАДУСИН-БАРДИЋ, Наташа

Упитне реченице француског језика у АВГС и комуникативној методи / Наташа Радусин-Бардић // ПЛ. – 12 (2011), 132–141. | Résumé

– РАЈИЋ, Јелена

Estrategias de evidencialidad en serbio y español : la codificación lingüística de la fuente de información | Уп. 497.

1870. РАКИЋ, Бранко

Akcentat grupe u francuskom jeziku / Branko Rakić // ФП. – 39, 1 (2012), 189–199. | Résumé

1871. РАКИЋ, Бранко

Fokalizacijski akcentat u francuskom jeziku / Branko M. Rakić // АФФ. – 23, 2 (2011), 207–228. | Résumé

1872. РАКИЋ, Станимир

On the Meaning and Status of Attribute Genitive / Stanimir Rakić // ELLSIIR 1. – 253–263.

1873. РАНКОВИЋ, Зоран

Порекло термина *physis, ousia* и *hypostasis* и њихов семантички развој од најранијих помена до црквених отаца / Јелена Фемић-Касапис. – Београд : Православни богословски факултет : Институт за теолошка истраживања, 2010. – 155. / Зоран Ранковић // Стил. – 10 (2011), 376–377. | Приказ

– РЕНЕР, Винсент

Predicting Stress Assignment in Lexical Blends : the Case of English and Serbian | Уп. 499.

– РИСТИЋ, Гордана

Konceptualna analiza nemačkih i srpskih somatizama u semantičkom polju *strah* | Уп. 500.

1874. РОУСОУЛИОТИ, Томан*

Morphosemantic Analysis of Compounding in the English and Greek Language : the Similarities and the Differences / Thomai Rousoulioti // ПЛ. – 11 (2010), 203–212. | Rezime

1875. РУБАРУ, Флорика

Et soudain, patatras! : *soudain* vs *soudainment* : une question de point de vue? / Florica Hrubaru, Estelle Moline // ФП. – 39, 1 (2012), 53–68. | Резиме

– САМАРЦИЈА-ГРЕК, Татјана

Глаголски прилози садашњи *говорећи* и *одговарајући* у „Новом завету“ Вука Караџића и њихови еквиваленти у оригиналном тексту и неким француским преводима | Уп. 162.

1876. САМАРЦИЈА-ГРЕК, Татјана

Le temps et l'espace dans les propositions relatives postposées et temporelles anteposées / Tatjana Samardžija-Grek // ФП. – 39, 1 (2012), 69–87. | Резиме

1877. САМАРЦИЋ, Мила

Brojevi kao sredstvo za iskazivanje neodređenosti u italijanskom i problemi pronalaženja njihovih ekvivalenata u srpskom jeziku / Mila R. Samardžić // АФФ. – 24, 1 (2012), 167–179. | Riassunto

– САМАРЦИЋ, Мила*

Dvoimeničke složenice (bez spojnog vokala) u italijanskom i srpskom jeziku | Уп. 501.

1878. САМАРЦИЋ, Мила

Pogled na reči / Mila Samardžić. – Beograd : Filološki fakultet, 2011. – 273.

1879. САМАРЦИЋ, Мила

Tendencije u razvoju savremene italijanske leksike / Mila R. Samardžić // АФФ. – 23, 2 (2011), 105–117. | Riassunto

– СЕДЕР, Ружица

Francuske kompletivne rečenice uvedene glagolima osećanja i njihovi korelati u srpskom jeziku | Уп. 503.

– СИДЕЛЦЕВ, Андреј

Hittite Parallels For Balkan Sprachbund Clitic Doubling | Уп. 505.

– СИЛАШКИ, Надежда

The Use of Verbs and Tenses in Advertisements in British and Serbian Women`s Magazines | Уп. 506.

The Natural Force Metaphor in the Conceptualisation of the Global Financial Crisis in English and Serbian | Уп. 507.

Head As a Container in English and Serbian : a Cognitive Linguistic Perspective | Уп. 508.

1880. СИМИЋ, Зоран

Sinonimia și elementul slav în sistemul sinonimic al limbii române / Claudia Leah. – Oradea : Editura Universității din Oradea, 2005. – 320. / Зоран Симић // ЗБМСФЛ. – 54, 1 (2011), 339–346. | Приказ

1881. СОЛДАТИЋ, Далибор

Svet hispanistike : uvod u studije / Dalibor Soldatić, Željko Donić. – Beograd : Zavod za udžbenike, 2011. – 375.

1882. СПАРИОСУ, Лаура*

Jezik u emisijama javnog medijskog servisa Vojvodine na rumunskom jeziku / Laura Spariosu // ПЛ. – 11 (2010), 109–122. | Summary

1883. СПАРИОСУ, Лаура

Jezičke greške Javnog medijskog servisa Vojvodine u programu na rumunskom jeziku / Laura Spariosu // Језик и друштво. – 149–164. | Summary

1884. СПАСИЋ, Драгана

Glagolski oblici u engleskom jeziku : lični i bezlični / Dragana Spasić. – Kosovska Mitrovica : Filozofski fakultet ; Beograd : Svet knjige, 2011. – 159. – (Nauka. Posebna izdanja)

1885. СПАСИЋ, Драгана

Morphology : Lexical and Grammatical / Dragana Spasić. – Beograd : Svet knjige ; Kosovska Mitrovica : Filozofski fakultet, 2011. – 208.

– СТАНИШИЋ, Вања

О диграфији у српској и корејској писмености | Уп. 510.

– СТАНОЈЕВИЋ, Веран

Асоцијативна анафора у српском и у француском језику | Уп. 511.

1886. СТАНОЈЕВИЋ, Веран

Le concept saussurien et l'opposition conceptuel-procédural / Veran Stanojević, Tijana Ašić // CJ. – 16 (2011), 55–68. | Резиме

– СТАНОЈЕВИЋ, Веран

О модалним употребама кондиционала у француском и потенцијала у српском језику | Уп. 512.

Одређени члан у француском језику и проблем идентитета | Уп. 97.

Перфективност и теличност у српском са освртом на ситуацију у француском језику | Уп. 956.

1887. СТАНОЈЕВИЋ, Маја

Cohesive Devices in Legal Discourse / Maја Stanojević Gocić // FU. – 10, 2 (2012), 89–98. | Резиме

1888. СТАНОЈЕВИЋ, Маја

Legal English : Changing Perspective / Maја Stanojević // FU. – 9, 1 (2011), 65–75. | Summary

1889. СТОЈАНОВИЋ, Милица

О англицизмима из сфере информатике и могућностима њихове адаптације / Милица Љ. Стојановић // Наука и идентитет. – 293–303.

1890. СТОЈАНОВИЋ-ПРЕЛЕВИЋ, Ивана

On Communicative Intention and Saying/Implicating Distinction / Ivana Stojanović-Prelević // FU. – 9, 2 (2011), 107–114. | Summary

1891. СТОЈИЋ, Светлана

Compiling Specialized Dictionaries : a Lexicographer's Ricketty Chair / Svetlana R. Stojić // ELLSIIR 1. – 287–294.

1892. СТОШИЋ, Дејан

Expression de l'espace et du temps en français : regards croisés / Dejan Stošić, Veran Stanojević, Tatjana Šotra // ФП. – 39, 1 (2012), 9–18.

1893. СУДАР, Марина

Le parfait imperfectif : le passe compose ou l'imparfait? / Marina Sudar // ПЛ. – 12 (2011), 249–260. | Резиме

1894. ТАНАСКОВИЋ, Дарко

Gramatika arapskog jezika / Darko Tanasković, Anđelka Mitrović. – 2. izd. – Beograd : Zavod za udžbenike, 2011. – 391.

1895. ТАРА, Георге Богдан

Communication et syntagmes figés dans *la langue de bois* / George Bogdan Tara // Језик и друштво. – 195–203. | Summary

1896. ТЕНКЕА, Марија

Les compléments du nom du français exprimant des relations spatiales et temporelles et leurs équivalents en roumain / Maria Ţenchea // ФП. – 39, 1 (2012), 89–108. | Резиме

1897. ТОЈОТА, Јуниши

New Tense Markers in Colloquial Japanese : a Case of Marked Future Tense / Junichi Toyota // АФФ. – 23, 2 (2011), 155–172. | Sažetak

1898. ТОЈОТА, Јуниши

Gerunds and Infinitives as Indicators of Time Reference / Junichi Toyota, Pernilla Hallonsten, Borko Kovačević // ELLSIIR 1. – 325–333.

1899. ТОМЕСКУ, Домница

L'emprunt des noms commerciaux anglais dans l'onomastique roumaine actuelle / Domnița Tomescu // Примењена лингвистика данас. – 117–123. | Summary

1900. ТОМОВИЋ, Ана

No More Beating About (The) Bush : the Time Has Come for a New America / Ana Tomović // ELLSIIR 1. – 313–324.

1901. ТОРТЕЛИ ТЕЛЕК, Марта

Feladatgyűjtemény magyar nyelvből : az oktatási standardok alkalmazása az általános iskolai oktatás és nevelés első ciklusában / Törteli Telek Márta. – Novi Sad : Pedagoški zavod Vojvodine, 2012. – 111.

– ТОШИЋ, Тиана

Средства реченичне кондензације у новинским насловима на енглеском и српском језику | Уп. 515.

1902. ТРАЈКОВА, Зорица

Toning Down Statements in Newspaper Editorials / Zorica P. Trajkova // ЗБЈКФФ. – 1 (2011), 71–84. | Резиме

1903. ТРАЈЛОВИЋ-КОНДАН, Минерва

Od jezičkog kontakta i interferencije do promene koda kod Rumuna u srpskom delu Banata / Minerva Trajlović-Kondan // Језик и друштво. – 83–100. | Summary

1904. ТРБОЈЕВИЋ-МИЛОШЕВИЋ, Ивана

E-Mailing and Politeness / Ivana Trbojević-Milošević // ФП. – 38, 1/2 (2011), 53–61. | Резиме

1905. ТРПЧЕВСКИ, Александар

Refleksi latinskog gerundiva u romanskim jezicima / Aleksandar Đ. Trpčevski // ЗБЈКФФ. – 2 (2012), 111–122. | Summary

1906. УНКОВИЋ, Оливера

Граматика енглеског језика / Оливера Унковић, Мирјана Каљевић. – Земун : Штампар Макарије ; Подгорица : Октоих, 2012. – 207.

1907. ФАБИЈАНИЋ, Иво

Ortografija osnovnoga oblika rusizama u engleskome jeziku / Ivo Fabijanić // ФП. – 38, 1/2 (2011), 63–82. | Summary

– ФИЛИПОВИЋ-КОВАЧЕВИЋ, Соња

Лексичко изражавање појма *веома добро* у српском и енглеском језику | Уп. 516.

1908. ФЛО, Нели

Traduire/traduction : ni mouvement, ni changement d'«état»? / Nelly Flaux // ФП. – 39, 1 (2012), 19–36. | Резиме

1909. ФОРГАС БЕРДЕТ, Естер

Lexico fraseológico y cultura popular : una propuesta metodológica / Esther Forgas Berdet // Comida y bebida... – 173–189. | Summary

1910. ХАЛАС, Ана

The Influence of Verbal Semantic Features on the Interpretation of the Present Perfect in English / Ana Halas // FU. – 9, 2 (2011), 99–106. | Summary

– ХАЛАС, Ана

Појмовни образци у српским и енглеским идиомима са називима делова лица | Уп. 517.

1911. ХАЛИДОВИЋ, Алма

Frazemi u reklamnim tekstovima / Alma Halidović // Philologia. – 9 (2011), 21–28. | Zusammenfassung

1912. ХАЛУПКА-РЕШЕТАР, Сабина

Understanding Syntax / Maggie Tallerman. – London : Hodder Education, 2011. – 312. / Sabina Halupka-Rešetar // FU. – 10, 1 (2012), 53–56. | Приказ

– ХАЛУПКА-РЕШЕТАР, Сабина

Реџенични фокус у енглеском и српском језику | Уп. 518.

1913. ХАЛУПКА-РЕШЕТАР, Сабина

The Sound Patterns of Syntax / ed. Nomi Erteschik-Shir, Lisa Rochman. – Oxford : Oxford University Press, 2010. – 385. / Sabina Halupka-Rešetar // ЗБМСФЛ. – 54, 1 (2011), 332–339. | Приказ

– ХАНИЋ, Јасмина

The Prefix *Dis-* in English and Bosnian | Уп. 519.

1914. ХАУЗ, Томас

Honesty vs Greed, Macca vs Mucca : Othering in Two British Newspapers / Thomas Hawes, James Owens // *Philologia*. – 10 (2012), 61–75. | Summary

1915. ХЛЕБЕЦ, Борис

Engleski za perfekcioniste / Boris Hlebec. – Beograd : Zavod za udžbenike, 2011. – 159.

– ХОЦИЋ-ЈЕЈНА, Амра

Uticaj medija na razvoj sintaksičkih struktura u pisanju engleskog kao stranog jezika | Уп. 367.

1916. ЦВЕТКОВИЋ, Тања*

Canadian English : a Language of Many Solitudes / Tanja Cvetković // ПЛ. – 11 (2010), 253–259. | Rezime

1917. ЧУБРОВИЋ, Биљана

Profiling English Phonetics / Biljana Čubrović. – 2. revised ed. – Beograd : Philologia, 2011. – 89.

– ШАРЧЕВИЋ, Ана

Концептуалне метафоре у српском, енглеском и шпанском језику : локализација унутар универзалног система | Уп. 521.

1918. ШАФРАЊ, Јелисавета

Discourse Markers in „The Financial Times“ Corpus / Jelisaveta Šafranj // ELLSIIR 1. – 295–312.

1919. ШИРОКИ, Владимир

Structural Patterns of Diminutivized Forms of Male and Female First Names / Vladimir Široki // ПЛ. – 12 (2011), 316–323. | Rezime

1920. ШИФРАР КАЛАН, Марјана

El léxico disponible de comida y bebida / Marjana Šifrar Kalan // Comida y bebida... – 191–207. | Summary

1921. ШКИФИЋ, Сања

On the Nature of the Relationship between Source and Target Domains in Metaphorical Slang Expressions / Sanja Škifić // ФП. – 39, 2 (2012), 105–124. | Резиме

– ШОБОТ, Бојана

English Phrasal Verbs with the Particles Off and Out and Their Serbian Equivalents | Уп. 522.

– ШУЛОВИЋ, Ксенија

Lične zamenice u španskom i srpskom jeziku | Уп. 523.

Х. Балканологија**– МУТАВЦИЋ, Предраг**

Кулинаризми у савременом српском, грчком и албанском језику | Уп. 474.

– СИДЕЛЦЕВ, Андреј

Hittite Parallels For Balkan Sprachbund Clitic Doubling | Уп. 505.

1922. СОБОЉЕВ, Андреј

Антибалканизми / Андреј Н. Соболев // ЈФ. – 67 (2011), 185–195. | Резиме

– СТАНКОВИЋ, Селена

Српски културни идентитет у контексту балканског језичког мозаика | Уп. 96.

XI. Библиографија

1923. АНАЛИ Филолошког факултета : ванредна свеска. – Београд : Филолошки факултет, 2012. – 4 т.

1924. БЕЛИЋ, Наташа

Библиографија [Гродане Вуковић] / Наташа Белић // Лексикологија... – 9–15.

1925. БЕЛИЋ, Наташа

Библиографија проф. др Милорада Радовановића / Наташа Белић // ЗбМСФЛ. – 55, 1 (2012), 13–52.

1926. БЕЛИЋ, Наташа

Stvaranje akademske zajednice : bibliografija radova Svenke Savić : 1963–2011. / prir. Nataša Belić. – Novi Sad : Futura publikacije : Udruženje građana Ženske studije i istraživanja, 2011. – 108.

1927. БИБЛИОГРАФИЈА за 2008. и 2009. годину : расправа и дела из индоевропске филологије и опште лингвистике која су изашла у Србији, Црној Гори и Републици Српској / библиографију уредила и грађу из Србије и Републике Српске прикупила Ана Голубовић ; грађу из Црне Горе прикупила Мира Чановић // ЈФ. – 67 (2011), 361–536.

1928. БИБЛИОГРАФИЈА за 2010. годину : расправа и дела из индоевропске филологије и опште лингвистике која су изашла у Србији, Црној Гори и Републици Српској / библиографију уредила и грађу из Србије и Републике Српске прикупила Ана Голубовић ; грађу из Црне Горе прикупила Мира Чановић // ЈФ. – 68 (2012), 233–332.

1929. БИБЛИОГРАФИЈА изабраних работ професора З. К. Тарланова : монографије, учебници и учебне пособја // Стил. – 10 (2011), 418–430.

1930. БУГАРСКИ, Ранко

Selektivna bibliografija radova 1968–2010. / Ranko Bugarski // Jezik u upotrebi. – 29–39.

1931. ГОЛУБОВИЋ, Ана

Руская диаспора в Сербии в зеркале учебников и пособий по русскому языку : выставка / Ана Голубович, Тамара Стефанович, Душана Братић // Русская диаспора... – 315–329.

1932. ГОЛУБОВИЋ, Ана

Српска лингвистичка библиографија у научној периодици у XX веку / Ана Голубовић // ЗбМСС. – 79 (2011), 167–180.

– **ГОЧЕВА, Сијка**

Жизнь и научное наследие профессора Г. А. Тагамлицкой | Уп. 1954.

1933. ЖИВАНОВИЋ, Владимир

„Наш језик“ I–XLIII : библиографија са регистрима : 1932–2012. / Владимир Живановић, Марина Спасојевић, Драгана Цвијовић, Анета Спасојевић // НЈ. – 43, 3/4 (2012), 139–280.

– **ЈУРИШИЋ, Марина**

Живот и дело Бранка Милетића : 19.VI 1900–30.X 1949. | Уп. 1970.

1934. КОВАЧЕВИЋ, Борко

Библиографија сарадника пројекта „Српска књижевност и језик у јужнословенском контексту“ / саставио Борко Ковачевић // Српска књижевност и језик... – 269–283.

1935. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Прилози историји српске славистике : биобиблиографска грађа / Предраг Пипер. – Београд : Чигоја штампа : Филолошки факултет, 2011. – 735. / Ксенија Кончаревић // ФП. – 39, 1 (2012), 268–270. | Приказ | Уп. 1940.

1936. МАРКОВИЋ, Милена

Библиографија академика Милке Ивић / Милена Марковић // ЈФ. – 67 (2011), 15–99.

1937. НАУЧНИ састанак слависта у Вукове дане 1–40 : библиографија 1971–2011. / прир. Злата Бојовић, Драгана Мршевић-Радовић, Катарина Тодоровић. – Београд : Међународни славистички центар, 2012. – 237.

1938. ПАВКОВИЋ, Милка

Bibliografija članaka objavljenih u „Filološkom pregledu“ : 1963–1985. / Milka Pavković // ФП. – 38, 1/2 (2011), 151–194.

1939. ПАВКОВИЋ, Милка

Petnaest godina nove serije „Filološkog pregleda“ : bibliografija radova : 1997–2011. / Milka Pavković // ФП. – 39, 1 (2012), 217–261.

1940. ПИПЕР, Предраг

Прилози историји српске славистике : биобиблиографска грађа / Предраг Пипер. – Београд : Чигоја штампа : Филолошки факултет, 2011. – 735. | Уп. 1935.

1941. СПАСОЈЕВИЋ, Ивана

Библиографија [sic!] објављених у часопису „Књижевност и језик“ од 1954–2011. године / Ивана Спасојевић // КњЈ. – 59, 1/2 (2012), 157–171.

1942. ЋИРКОВИЋ, Сњежана

Избор радова о Захарији Орфелину / Сњежана Ћирковић // Prevodilac. – 30, 3/4 (2011), 122–137.

1943. ЧОВИЋ, Лариса

Избор радова о жаргону : библиографија / Лариса Раздобудко-Човић // Prevodilac. – 30, 1/2 (2011), 112–121.

ХП. Personalia (биографије, аутобиографије, некролози и слично)**1944. АНТОНИЋ, Ивана**

Академик Милка Ивић : 1923–2011. / Ивана Антонић // ЗбМСКЈ. – 59, 2 (2011), 509–517.

– АНТОНИЋ, Ивана

Радови Гордане Вуковић из синтаксичке проблематике | Уп. 825.

1945. АСАНОВИЋ, Соња

Radmila Šarac : 1948–2012. / Sonja Asanović // Prevodilac. – 31, 1/2 (2012), 98–99.

1946. БЕЧЕВА, Ничка

Искра Ликоманова : 1956–2011. / Ничка Бечева, Божо Ђорић // СЈ. – 17 (2012), 695–698.

1947. БЕЧЕВА, Ничка

Проф. др Искра Ликоманова : 1956–2011. / Ничка Бечева // ЈФ. – 68 (2012), 163–167.

1948. БИОГРАФИЈА Ranka Bugarskog // Jezik u upotrebi. – 21–28.**1949. БРАУН, Вејлс**

In memoriam Ilse Lehiste : 1922–2010. / Wayles Browne // ЗбМСФЛ. – 54, 2 (2011), 265–269.

1950. БУЊАК, Петар

Богољуб Станковић : 1938–2011. / Петар Буњак // КњЈ. – 58, 3/4 (2011), 413–416.

1951. ВИНАВЕР, Надежда

Јединство стваралачког процеса / Надежда Винавер // Prevodilac. – 30, 3/4 (2011), 48–63.

1952. ВЛАЈИЋ-ПОПОВИЋ, Јасна

Ева Хавлова : 5. јули 1929 – 2. април 2010. / Јасна Влајић-Поповић // ЈФ. – 67 (2011), 273–277.

– ВУКОМАНОВИЋ, Славко

О језичком учењу Александра Белића и својатању македонског језика | Уп. 682.

1953. ВУЛЕТИЋ, Витомир

Сусрети са собом / Витомир Вулетих. – Уб : Културно спортски центар : Градска библиотека „Божидар Кнежевић“, 2012. – 3 т. | Уп. 1985.

1954. ГОЧЕВА, Сијка

Жизнь и научное наследие профессора Г. А. Тагамлицкой / Сийка Гочева, Гочо Гочев // Русская диаспора... – 176–183. + Основные публикации профессора Г. А. Тагамлицкой.

1955. ГРКОВИЋ, Милица

Сећања на Гордану Вуковић / Милица Грковић, Мирјана Јоцић // Лексикологија... – 17–23.

1956. ГРКОВИЋ-МЕЈЦОР, Јасмина

Проф. др Милорад Радовановић / Јасмина Грковић-Мејцор // ЗБМСФЛ. – 55, 1 (2012), 9–12.

1957. ДАМЉАНОВИЋ, Дара

О једној Белићевој рецензији / Дара Дамљановић // ЗБМСС. – 79 (2011), 141–147.

1958. ДАМЉАНОВИЋ, Дара

Оливера Мишковски : 1929–2011. / Дара Дамљановић // ЗБМСС. – 81 (2012), 259–262.

1959. ДЕРГАНЦ, Александра

А. В. Исаченко в Люблине / Александра Дерганц // Русская диаспора... – 127–132.

1960. ДРАВИЋ, Р.

Зора Чавић Илић / Р. Дравић // Prevodilac. – 30, 3/4 (2011), 115–119.

1961. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Елена Андрејевна Земска : 1926–2012. / Рајна Драгићевић // Творба речи... – 17.

1962. ДРАГО Ћупић : 1923–2010. // ОП. – 21 (2011), 461.**1963. ЂАПА-ИВЕТИЋ, Вукосава**

Деятельность Кирилла Владимировича Свинарского в создании учебников русского языка для сербов / Вукосава Ђапа-Иветич // Русская диаспора... – 278–281.

1964. ЂУРИЋ, Милош

In memoriam : prof. dr Gordana Iričanin : 1937–2011. / Miloš D. Đurić // Prevodilac. – 30, 3/4 (2011), 108–112.

1965. ЗЕЛЕНКА, Милош

Роман Јакобсон и русская эмиграция Чехословакии межвоенных лет / Милош Зеленка // Русская диаспора... – 105–113.

1966. ЈАКОВЉЕВИЋ, С.

Dr Peana Ćosić-Malenković / S. Jakovljević // Prevodilac. – 30, 1/2 (2011), 109–111.

1967. ЈЕЗИК, књижевност, култура : Новици Петковићу у част : зборник радова / уредили Јован Делић, Александар Јовановић. – Београд : Институт за књижевност и уметност : Филолошки факултет, 2011. – 811. – (Посебна издања ; 34)

1968. ЈОВАНОВИЋ, Зоран

Милорад Софронијевић / Зоран Јовановић // *Prevodilac*. – 31, 1/2 (2012), 102–105.

1969. ЈОВАНОВИЋ, Зоран

Проф. др Сава Бабић : 1934–2012. / З. Јовановић // *Prevodilac*. – 31, 3/4 (2012), 155–157.

1970. ЈУРИШИЋ, Марина

Живот и дело Бранка Милетића : 19. VI 1900 – 30. X 1949. / Марина Јуришић, Драгољуб Петровић // *ЗбМСФЛ*. – 55, 2 (2012), 255–266. + Библиографија Бранка Милетића.

1971. КОВАЧЕВИЋ, Зорица

Проф. др Љубиша Рајић : 1947–2012. / Зорица Ковачевић // *Prevodilac*. – 31, 1/2 (2012), 99–101.

1972. КОВАЧЕВИЋ, Радмила

Александар Белић и Коларчева задужбина / Радмила Ковачевић // *ЗбМСС*. – 79 (2011), 137–140.

1973. КОТОВ, Андреј

Исследоватељ и педагог, настоящий учёный : к 75-летию профессора З. К. Тарланова / Андрей А. Котов // *Стил*. – 10 (2011), 410–417.

1974. МАНЧЕВ, Владимир

Николай Михайлович Дылевский : видный болгарский ученый, славист, педагог / Владимир Манчев // *Русская диаспора...* – 170–175.

1975. МАРОЈЕВИЋ, Милена

Животни и радни јубилеј Г. А. Богатове : Галина Александровна Богатова : 18. септембар 1930. / Милена Б. Маројевић // *СЈ*. – 16 (2011), 883–888.

1976. МИЛАНОВИЋ, Александар

Милорад Радевић : 28. XII 1935 – 6. II 2011. / Александар Милановић // *СЈ*. – 17 (2012), 691–693.

– МИЛАНОВИЋ, Александар

Новица Петковић као истраживач епохе *београдског сџила* | Уп. 1279.

1977. НЕДЕЉКОВ, Драгана

In memoriam : Александар Младеновић : Битољ, 25. август 1930 – Београд, 6. април 2010. / Драгана Новаков // *АП*. – 33 (2011–2012), 9–24.

1978. НЕДЕЉКОВ, Драгана

Опроштајно слово / Драгана Недељков // *АП*. – 33 (2011–2012), 7–8.

1979. НЕДЕЉКОВИЋ, Јасмина

Допринос српској археографији академика Александра Младеновића / Јасмина Недељковић // *АП*. – 33 (2011–2012), 25–31.

1980. НОМАЋИ, Мотоки

Сећање на академика Милку Ивић : 1923–2011. / Motoki Nomachi // *ЗбМСС*. – 81 (2012), 255–258.

1981. ПАВЛОВИЋ, Слободан

Академик Александар Младеновић : Битољ 25. VIII 1930 – Београд 6. IV 2010. / Слободан Павловић // *ЗбМСКЈ*. – 59, 1 (2011), 245–247.

– ПЕТРОВИЋ, Драгољуб

Гордана Вуковић и почеци српске лингвогеографије | Уп. 1092.

1982. ПИЖУРИЦА, Мато

Академик Милка Ивић, непоновљива као личност и професор / Мато Пижурица // ЛМС. – 187, 488, 3 (сеп. 2011), 330–332.

1983. ПИПЕР, Предраг

Академик Милка Ивић : 1923–2011. / Предраг Пипер // ЈФ. – 67 (2011), 9–13.

1984. ПИПЕР, Предраг

Дело светих Ђирила и Методија у свом и у нашем времену / Предраг Пипер // ЛМС. – 188, 490, 3 (сеп. 2012), 389–404.

1985. ПИПЕР, Предраг

Мемоаристика и историја славистике : Сусрети са собом / Витомир Вулетић. – Уб : Културно спортски центар : Градска библиотека „Божидар Кнежевић“, 2012. – 3 т. / Предраг Пипер // ЗбМСС. – 82 (2012), 187–191. | Приказ | Уп. 1953.

– ПИПЕР, Предраг

Прилози историји српске славистике : биобиблиографска грађа | Уп. 1940.

1986. ПТИЦА, Оливера

In memoriam : Snežana Mikić : 1960–2011. / Olivera Ptica // Prevodilac. – 30, 3/4 (2011), 106–107.

1987. РАБОТА, Данка

Чудо језика : разговори са лингвистима / Милош Јевтић. – Београд : Службени гласник, 2010. – 414. – (Изабрани радови Милоша Јевтића ; 1) (Сведоци епохе) / Данка Работа // ЗбМСС. – 81 (2012), 277–285. | Приказ

1988. РАДИЋ, Првослав

О лингвистици проф. Белића у светлу научнополитичких парадигми / Првослав Т. Радић // КњЈ. – 59, 3/4 (2012), 181–201. | Summary

1989. РАДОВАНОВИЋ, Милорад

Академик Милка Ивић : 11. 12. 1923 – 7. 3. 2011. / Милорад Радовановић // ЗбМСФЛ. – 54, 1 (2011), 275–277.

1990. РЕМЕТИЋ, Слободан

Академик Александар Младеновић : 25. 8. 1930 – 6. 4. 2010. / Слободан Реметић // ЈФ. – 67 (2011), 255–266.

1991. СТАНОЈЧИЋ, Живојин

Академик Асим Пецо : 27. јул 1927 – 7. децембар 2011. / Живојин Станојчић // НЈ. – 42, 3/4 (2011), 71–73.

1992. СТАНОЈЧИЋ, Живојин

Асим Пецо : 1927–2011. / Живојин Станојчић // КњЈ. – 58, 3/4 (2011), 417–419.

1993. СУПРУНЧУК, Микита

Михаил Булахов : 1919–2012. / Микита Супрунчук // ЗбМСС. – 82 (2012), 179–182.

1994. ТАНАСИЋ, Срето

Гордана Вушовић Радивојевић : 24. 02. 1934 – 05. 04. 2012. / Срето Танасић // НЈ. – 43, 1/2 (2012), 120–122.

1995. ТАНАСИЋ, Срето

Др Драго Ђупић : 19. март 1932 – 18. јуни 2010. / Срето Танасић // ЈФ. – 67 (2011), 267–271.

1996. ТАНАСИЋ, Срето

Милан Шипка : 1931–2011. / Срето Танасић // НЈ. – 42, 3/4 (2011), 67–69.

1997. ТАНАСИЋ, Срето

Милка Ивић : 1923–2011. / Срето Танасић // НЈ. – 42, 1/2 (2011), 87–92.

1998. ТАРЛАНОВ, Јевгениј

Замир Курбанович Тарланов : краткај биографија / Евгений Тарланов // Стил. – 10 (2011), 407–410.

1999. ЋОРИЋ, Божо

Академик Асим Пецо : 1927–2011. / Божо Ћорић // ЈФ. – 68 (2012), 159–162.

2000. ЧАРКИЋ, Милосав

Моји неколики сусрети са професором Замиром Курбановичем Тарлановим / Милосав Ж. Чаркић // Стил. – 10 (2011), 431–438.

2001. ЧОЛАК-АНТИЋ, Бошко

In memoriam : Никола – Коља Чајкановић : 1928–2011. / Бошко Чолак-Антић // Prevodilac. – 30, 3/4 (2011), 112–114.

ХIII. Институције, научни скупови, часописи, удружења**2002. БЖОЗОВСКА, Дорота**

Stylistics 2010 : Assessment and Prospects / Dorota Brzozowska // Стил. – 10 (2011), 390–392.

2003. ВИНАВЕР-КОВИЋ, Милица

Naučni skup o francuskim studijama / Milica Vinaver Ković // Prevodilac. – 30, 3/4 (2011), 98–100.

2004. ВЛАЈИЋ-ПОПОВИЋ, Јасна

Етимолошки симпозијум Брно 2011. : Теорија и емпирија у словенској дијахронијској лингвистици 6–8. септембар 2011, Брно, Чешка Република / Јасна Влајић-Поповић, Марта Бјелетић, Снежана Петровић // ЗбМСФЛ. – 55, 2 (2012), 267–271.

2005. ВОЈВОДИЋ, Дојчил

[Трећа] III конференција „Глаголски вид : граматичко значење и контекст“ и сједница Комисије за аспектологију Међународног славистичког комитета, Падова, 30. септембра – 4. октобра 2011. / Дојчил П. Војводић // ЗбМСС. – 81 (2012), 265–270.

2006. ВУЈОВИЋ, Ана

Научни скуп „Француске студије данас“, Београд 10. и 11. новембар 2011. / Ана Вујовић // ФП. – 39, 1 (2012), 279–280.

2007. ВУКЧЕВИЋ, Миодраг

[Деветнаести] XIX светски конгрес преводилаца / Миодраг Вукчевић // Prevodilac. – 30, 3/4 (2011), 80–85.

2008. ДРАКУЛИЋ-ПРИЈМА, Драгана

Србистика на Државном универзитету у Санкт Петербургу / Драгана Дракулић-Пријма // Српско језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе... – 373–381. | Резюме

2009. ЂУРИЋ, Милош

Међународна научна конференција на Филолошком факултету у Београду / Милош Д. Ђурић // Prevodilac. – 31, 3/4 (2012), 149–155.

2010. БУРИЋ, Милош

Naučni skup u Podgorici / Miloš D. Đurić // Prevodilac. – 30, 3/4 (2011), 100–103.

2011. БУРИЋ, Милош

Sedma međunarodna konferencija u Nikšiću / Miloš D. Đurić // Prevodilac. – 30, 3/4 (2011), 103–106.

2012. ЈОВАНОВИЋ, Зоран

Саветовање српских преводилаца у Београду / З. Јовановић // Prevodilac. – 31, 3/4 (2012), 9–11.

2013. ЈОВАНОВИЋ, Зоран

[Сто седамдесет] 170 година Српске академије наука и уметности / Зоран Р. Јовановић // Prevodilac. – 30, 3/4 (2011), 89–98.

2014. ЈОВАНОВИЋ, Зоран

[Trideset] 30 godina časopisa „Prevodilac“ / Z. Jovanović // Prevodilac. – 31, 3/4 (2012), 7–8.

2015. ЈОВАНОВИЋ, Зоран

[Trideset sedmi] 37. međunarodni beogradski prevodilački susreti / Z. Jovanović // Prevodilac. – 31, 1/2 (2012), 92–94.

2016. ЈОВАНОВИЋ, Зоран

Udruženje : nosilac sertifikata kvaliteta / Zoran R. Jovanović // Prevodilac. – 31, 1/2 (2012), 7–13.

2017. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Статус српског језика на српским универзитетима / Милош М. Ковачевић // Филологија и универзитет. – 13–25. | Резиме

2018. МАРИЋ, Биљана

[Седми] VII међународни симпозијум „Достижения и перспективе сопоставителног изучења руског и других језиков“, Београд 1–2. јуни 2012. / Биљана Марић // ФП. – 39, 2 (2012), 163–164.

2019. МАРКОВИЋ, Слободан

Македонски језик и књижевност на Филолошком факултету Универзитета у Београду : шест деценија рада / Слободан Ж. Марковић // КњЈ. – 59, 3/4 (2012), 225–229. | Summary

2020. МИЛАНОВИЋ, Светлана

Инспиративни резултати изучавања српског језика и његове норме : Научни саста­нак слависта у Вукове дане 41/1 / Светлана М. Милановић // КњЈ. – 59, 3/4 (2012), 369–373.

2021. МИЛЕТИЋ, Славица

[Тридесет шести] 36. beogradski prevodilački susreti / Slavica Miletić // Prevodilac. – 30, 1/2 (2011), 107–108.

2022. МИЛОСАВЉЕВИЋ-ТОДОРОВИЋ, Марија

Језички системи и употреба језика. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет : Скупштина града, 2010. – 414. – (Српски језик, књижевност, уметност : зборник радова са научног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу 30–31. октобра 2009. ; 1) / Марија Милосављевић-Тодоровић // НЈ. – 42, 3/4 (2011), 57–70. | Приказ

2023. МИЛОСАВЉЕВИЋ-ТОДОРОВИЋ, Марија

Књижевни (стандардни) језик и језик књижевности / ур. Милош Ковачевић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет : Скупштина града, 2011. – 541. – (Српски је-

зик, књижевност, уметност : зборник радова са V међународног научног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу : 1) / Марија Милосављевић-Тодоровић // НЈ. – 43, 3/4 (2012), 131–134. | Приказ

2024. МОТ, Брајан

Third Belgrade International Meeting of English Phoneticians (BIMEP 2012), The University of Belgrade, Faculty of Philology, English Department, Belgrade, Serbia, March 23–24, 2012. / Brian Mott // *Philologia*. – 10 (2012), 153–155.

2025. МУТАВЦИЋ, Предраг

Допринос Савета Европе у развоју језичке политике у Европи / Предраг Мутавцић // Филологија и универзитет. – 596–605. | Summary

2026. NJEGOŠEVI dani 3 : međunarodni naučni skup, Nikšić, 1–3. septembra 2010. / ur. odbor Tatjana Večanović i dr. – Nikšić : Filozofski fakultet, 2011. – 456.

2027. ОСМИ лингвистички скуп „Бошковићеви дани“ : радови са научног скупа : Подгорица, 27. мај 2011. / ур. Бранислав Остојић. – Подгорица : ЦАНУ, 2012. – 305. – (Научни скупови ; 109 ; 36)

2028. ПИПЕР, Предраг

Зборник Института за српски језик САНУ : посвећено др Драгу Ћупићу поводом 75-годишњице живота. 1 / ур. Срето Танасић. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 2008. – 665. / Предраг Пипер // ЈФ. – 67 (2011), 339–342. | Приказ

2029. ПИПЕР, Предраг

Зборник у част Аде Видович Муха : *Slavistična revija*, 2010, letnik 58 / Предраг Пипер // ЗМСС. – 80 (2011), 174–176. | Приказ

2030. ПИПЕР, Предраг

Међународни научни симпозијум „Граматика и лексика у словенским језицима“ : 14. септембар, Нови Сад, Матица српска, 15–16. септембар 2010, Београд, Институт за српски језик САНУ / Предраг Пипер, Марина Николић // ЗМССФЛ. – 54, 1 (2011), 277–281.

2031. ПИПЕР, Предраг

Међународни симпозијум „Граматика у словенским језицима и лексикализација“ и седница Комисије за проучавање граматичке структуре словенских језика Међународног славистичког комитета, Сапоро, 11–14. новембра 2011. / Предраг Пипер // ЗМСС. – 81 (2012), 263–265.

2032. ПИПЕР, Предраг

Словенска филологија у Матици српској / Предраг Пипер // ЛМС. – 187, 488, 4 (окт. 2011), 572–579.

2033. ПОСПИШИЛ, Иво

Несколько эпизодов из истории брненской русистики / Иво Поспишил // *Русская диаспора...* – 93–104.

2034. РАНЂЕЛОВИЋ, Ана

Савремена проучавања језика и књижевности : зборник радова са III научног скупа младих филолога Србије одржаног 12. марта 2011. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. 1 / ур. Милош Ковачевић. – Крагујевац : Филум, 2012. – 499. / Ана Ранђеловић // НЈ. – 43, 3/4 (2012), 135–137. | Приказ | Уп. 2035.

2035. САВРЕМЕНА проучавања језика и књижевности : зборник радова са III научног скупа младих филолога Србије одржаног 12. марта 2011. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. 1 / ур. Милош Ковачевић. – Крагујевац : Филум Филолошко-уметнички факултет, 2012. – 499. | Уп. 2034.

2036. СЛИЈЕПЧЕВИЋ, Светлана

Javni diskurs Srbije : kognitivističko-kritička studija / Nadežda Silaški, Tatjana Đurović, Biljana Radić-Bojanić. – Beograd : Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta, 2009. – 234. / Светлана Слијепчевић // НЈ. – 42, 1/2 (2011), 83–86. | Приказ

2037. СЛИЈЕПЧЕВИЋ, Светлана

Хроника 41. међународног научног састанка слависта у Вукове дане : 15–17.09.2011. / Светлана Слијепчевић, Снежана Кутрички // КњЈ. – 58, 3/4 (2011), 405–412.

2038. СЛИЈЕПЧЕВИЋ, Светлана

[Четрдесет први] 41. Научни састанак слависта у Вукове дане / Светлана Слијепчевић // Prevodilac. – 30, 3/4 (2011), 86–88.

2039. СПАСОЈЕВИЋ, Марина

Развој концепције и структуре часописа „Наш језик“ за 80 година излажења / Марина Спасојевић // НЈ. – 43, 3/4 (2012), 11–19. | Резюме

2040. СПАСОЈЕВИЋ, Марина

[Четрдесет други] 42. међународни Научни састанак слависта у Вукове дане / Марина Спасојевић // Prevodilac. – 31, 3/4 (2012), 143–148.

2041. СТАНИЋ, Данијела

Савремена проучавања језика и књижевности : зборник радова са II научног скупа младих филолога Србије одржаног 6. марта 2010. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. 1 / ур. Милош Ковачевић. – Крагујевац : Филум Филолошко-уметнички факултет, 2011. – 616. / Данијела Станић // НЈ. – 42, 1/2 (2011), 79–82. | Приказ

2042. СТАНКОВИЋ, Богољуб

Несостоявшийся Третий международный съезд славистов и русские / Богољуб Станкович // Русская диаспора... – 63–68.

2043. СТОЈАНОВИЋ, Дарко

Друга међународна конференција о језику струке / Дарко Стојановић // Prevodilac. – 30, 1/2 (2011), 102–104.

2044. СТОЈАНОВИЋ, Милица

Jezik, književnost, promene : jezička istraživanja / ur. Biljana Mišić Ilić, Vesna Lopičić. – Niš : Filozofski fakultet, 2010. – 516. / Милица Стојановић // НЈ. – 42, 1/2 (2011), 75–77. | Приказ

2045. ТАНАСИЋ, Срето

Часопис „Наш језик“ и српски стандардни (књижевни) језик : поводом 80 година од покретања / Срето Танасић // НЈ. – 43, 3/4 (2012), 3–10. | Резюме

2046. ТЕГЕ, Фридерике

4th International Congress Applied Linguistics Today, University of Belgrade, Faculty of Philology, Belgrade, Serbia, October 12-14, 2012. / Friederike Tegge // Philologia. – 10 (2012), 156–158.

2047. ЦВИЈОВИЋ, Драгана

Љетопис Матице српске у Дубровнику : Љетопис Матице српске у Дубровнику : зборник радова. 1, Реферати и саопштења / прир. Момчило Суботић. – Београд : Матица српска у Дубровнику : Мирослав, 2010. – 416. / Драгана Цвијовић // СЈ. – 16 (2011), 841–844. | Приказ

2048. ЧОВИЋ, Лариса

[Дванаеста] 12. међународна научна конференција о теорији превођења у Петрограду / Лариса Човић // Prevodilac. – 31, 3/4 (2012), 148–149.

XIV. Разно**2049. ПЕТРОВИЋ, Александар**

Ерос аналогije, писмо и слобода / Александар Петровић // Савремено друштво... – 9–19. | Summary

РЕГИСТАР

РЕГИСТАР КЉУЧНИХ РЕЧИ

Ђирилица

актантая позиција 17
активност 225
актуализација 75
антрополошка лингвистика 207
асиметрија 75

белоруски 225

вид глагола 51
временска реченица 137
временски везници 137

говорна ситуација 35

дијалекти 207
дијалектологија 9
дискурс анализа 207

егзистенцијална конструкција 152

заменичке речи 35
зооним 225

идиоматичност 225
израз *не гине (гиби) ми (џи) и др.* 189
инструкције 207
историја српског језика 249
историја хрватског језика 249

јукстапозиција 91

категирија одређености/неодређености
35

каузалност 91
класификатор 17
когнитивна лингвистика 207
конверсние структури 75
контраочекивана адверзативност 111
концепт лепоте 173
корективна адверзативност 111
коррелација 225
красно 173

лексема 225
лексикографија 189
лексичка иконичност 173
лексические показатели 51
лексичка семантика 91
лејо 173

македонски јазик 9
метохијско-косовски говори 152

номинативни компонент 17

опозитна адверзативност 111

палеографија 249
паратакса 91
подчинительные союзы 51
потенцијал 137
предлог 17
придаточная часть 17
призренско-јужноморавски 152

референцијалност 35
русски 225

семантика 189
сербски 225

синтакса 91, 189
синтаксема 17
синтаксис 75
синтаксически показатели 51
словенски језици 35
сложена реченица 91
союз 17
славистика 9
сложена реченица 137
сложноподчинено предложење 51
српска језичка слика света 173
српска ћирилица 249
српски језик 91, 137
српски (српско-хрватски) језик 189
старосрпска синтакса 111

таксисно одношење 51

указатељно местоимење 17
упоредиви корпуси/текстови 207
условна реченица 137

Формант 17
фразеологизм 225
фразеологија 189

хипотакса 91
хрватска ћирилица 249

језик СМИ 75

Латиница

esse 152

habere 152

РЕГИСТАР ИМЕНА

Ђирилица

- Абовић, Миомир 457 [814]
 Авис, Алба, в. Avis, Alba
 Аврамова, Цветанка Д. 441 [664]
 Аврамовић, Зоран 451 [742]
 Адамовић, Мирјана 416 [376], 431, 476
 Ајдачић, Дејан 281, 427 [524], 439 [643]
 Ајдуковић, Јован 278, 427 [525–527]
 Ајкут, Ксенија, в. Aukut, Ksenija
 Ајдановић, Милан 457–458 [815–816], 476
 Ајдановић, Нагаша 402 [179]
 Аксић, Катарина 416 [378], 458, 543
 Алановић, Миливој Б. 91–109, 458 [817–823]
 Александер, Ронел, в. Alexander, Ronelle
 Алексејев, А[натолий]А. 288
 Алексејева, Н. 431 [562]
 Алексих, Мариана 397 [111], 416 [379], 441 [665], 476
 АLINEИ, Марио, в. Alinei, Mario
 Анашкина, Ирина 544 [1760]
 Андрасон, Александер, в. Andrason, Alexander
 Андрић, Едита 416–417 [380–383], 458, 476, 544 [1762–1763]
 Анђелковић, Маја 528 [1561]
 Анђелковић, Сава 402 [180], 508
 Антовић, Михало 390 [17]
 Антонић, Ивана 52, 62, 64, 71, 140, 144, 148, 204, 221, 458 [824–826], 562 [1944]
 Антонић, Невенка 337
 Апостолау, Фонтини, в. Apostolou, Fontini
 Апресян, Юрий Д. 89, 274, 428 [528]
 Арапов, Михаил В. 226–227, 244
 Аржока-Јеремија, Еугенија, в. Arjoca-Ieremia, Eugenia
 Аризанковска, Лидија 277, 441 [666–668]
 Арсенијевић, Бобан 458 [827]
 Арсенијевић, Нада 459 [828–831], 476, 513 [1389]
 Арсић, Ирена 528 [1562]
 Арутонова, Нина Д. 22, 30, 236, 244
 Асановић, Соња 562 [1945]
 Асуага, Луиса, в. Azuaga, Luisa
 Ашић, Тијана 388 [1], 390 [19], 417 [384–385], 459, 491 [1143], 496 [1217], 544
Бабић, Биљана 402 [181–182], 536
 Бабић, Виолета 508 [1339], 537
 Бабић, Данијела 459 [832]
 Бабић, Желка 397 [113], 402 [183]
 Бабић, Миланка Ј. 333, 390, 451 [743], 459 [833–835], 497 [1218–1219]
 Бадуринa, Лада 441 [669]
 Бајић, Љиљана 281
 Байрамукова, Аджуа И. 431 [563]
 Балорда, Далиборка 508 [1340]
 Балтић, Милица 403 [185]
 Балтова, Јулия М. 442 [670]

- Бал, Владимир 328, 526 [1532]
 Бањанин, Љиљана 402 [184], 508
 Бара М. 155, 168
 Барац, Милан 544 [1765]
 Барби, Мауриџио, в. Barbi, Maurizio
 Барбулов, Сања 537 [1671]
 Барентсен, Адриан, в. Barentsen, Adrian
 Барић, Хенрик, в. Barić, Henrik
 Бартмињски, Јержи, в. Bartmiński, Jerzi
 Батас, Ана 454 [783–784]
 Бауер, Јарослав, в. Bauer, Jaroslav
 Башановић-Чечовић, Јелена 442 [671],
 454, 459 [836], 497 [1219], 514 [1390]
 Башић, Ивана С. 173–187, 390, 417
 [386], 476 [1001], 497 [1220–1221]
 Башлар, Гастон, в. Bašlar, Gaston
 Беговић, Катарина 537 [1672]
 Беговић, Џавид, в. Begović, Džavid
 Беднарчук, Лесек, в. Bednarczuk, Leszek
 Беланов, Маја 417 [387], 476, 544
 Белић, Александар 155, 158, 168, 264,
 269, 279–281, 369, 442, 451 [744–
 745], 491 [1144–1148], 533 [1628]
 Белић, Наташа 561 [1924–1926]
 Белозуб, Анастасија 431 [564–565]
 Белокапић-Шкунца, Вера 386, 417 [388],
 431–432, 476
 Бељакова, Светлана М. 428 [530]
 Бенсон, Мортон, в. Benson, Morton
 Бечева, Ничка 428 [531], 476 [1002],
 562 [1947]
 Бжозовска, Дорота, в. Brzozowska,
 Dorota
 Бибик, Светлана 431 [566]
 Бикички, Наташа 403 [189]
 Билбија, Снежана 397 [114], 417 [389],
 497, 544
 Бингулац, Зоран 544 [1769]
 Бирнбаум, Хенрик, в. Birnbaum, Henrik
 Бјелаковић, Андреј 545 [1770]
 Бјелаковић, Исидора 403 [190], 476,
 508, 514 [1391], 528 [1563–1566]
 Бјелетић, Марга 269, 281–282, 339–349,
 477 [1003], 537 [1676]
 Бјелица, Маја 417 [390], 454, 545
 Благова, Емилија 132
 Благојевић, Савка 403 [191], 417 [391–
 392], 497 [1222–1223], 545 [1771]
 Блатешић, Александра 403
 Бобровскаја, Елена О. 431 [567]
 Богатырёв, Андрей 431 [568], 545
 Богатырёва, Ольга П. 431 [568]
 Богдановић, Димитрије 527 [1544]
 Богдановић, Милица 390 [21]
 Богдановић, Недељко 156, 158, 168,
 477, 514 [1393–1398], 540 [1712]
 Богуславски, И[горь] М. 428 [532]
 Бодрич, Радмила 403 [194]
 Божић, Данијела 403 [195]
 Бојичић, Гордана 545 [1772]
 Бојовић, Бранкица 397 [115], 477 [1004]
 Бојовић, Драга 442 [673], 451 [746], 453
 [773], 477 [1005–1006], 514 [1399],
 529 [1567]
 Бојовић, Драгиша 525 [1528]
 Бојовић, Злата 281, 333
 Бондарко, Александр В. 94, 108, 272,
 428 [533]
 Бонджолова, Валентина 442 [674]
 Бонта, Елена, в. Bonta, Elena
 Борисенко-Свинарски, Вера В. 431 [569],
 454 [786]
 Боричић, Јасмина 537 [1677]
 Борковски, Виктор И. 115, 131
 Бошковић, Драган 281, 390 [22], 395 [93]
 Бошковић, Радосав 442, 491 [1149], 537
 [1678]
 Бошњаковић, Жарко 158, 169, 208–
 209, 221–222, 301, 442 [675], 459
 [837–838], 477 [1007], 491 [1150],
 514–515 [1400–1403]
 Брајковић, Наталија 403–404 [198–199]
 Бранковић, Марко 477 [1008]
 Братож, Силва, в. Bratož, Silva
 Браун, Вејлс, в. Browne, Wayles
 Брборић, Бранислав 442, 491–492
 [1151–1153]
 Брборић, Вељко 271, 282, 296–297, 369,
 456 [797–799], 459 [839], 508, 533
 [1630]

- Броћић, Андријана 477 [1009]
 Бугаева, Ирина В. 390 [23], 431 [570]
 Бугарски, Ранко 369, 390 [25–27], 442, 451 [747], 492 [1154], 561 [1930]
 Будимир, Милан 339
 Букумирић, Милета 387, 477, 515 [1404–1405], 517 [1431], 537 [1679]
 Булатовић, Весна 442 [672]
 Буљановић, Сандра 397 [116]
 Буњак, Петар 281, 562 [1950]
 Бурзановић, Тихомир 442, 492 [1155]
 Бурић, Милена 442 [677], 460 [840–841], 497
 Бућан, Бошко 515, 537 [1680]
- Вавић-Грос, Загорка 477 [1010]**
 Валић-Недельковић, Дубравка 390 [28]
 Валовић, Наташа 443 [678]
 Ваљо, Лука 497 [1224]
 Ван Валин, Роберт, в. Van Valin, Robert D.
 Варбот, Ж[анна] Ж. 269–270
 Василев, Сава 443 [679]
 Васиљев, Љупка 526–527 [1533, 1544]
 Васиљевић-Стокић, Тијана 404 [200]
 Васић, Вера 94, 98, 108–109, 386, 392 [46], 460 [842], 477 [1010], 497 [1225], 515–516 [1406–1408, 1415], 537 [1681]
 Васић, Смиља 529 [1568]
 Вашакова, Кристина, в. Waszakowa, Krystyna
 Векслер, Пол, в. Wex ler, Paul
 Величкова, Десислава 443 [680]
 Величкова, Славка Тр. 335, 460 [843], 478 [1012]
 Вељковић, Бојана 54
 Вељковић, Маја 417 [393], 431, 491
 Вељковић Станковић, Драгана 404 [201], 460, 478 [1013], 497–498 [1226–1227], 508–509 [1342–1345]
 Вељовић, Бојана 515 [1409–1410]
 Вемић, Мирчета 478 [1014]
 Веновска-Антевска, С[нежана] 273
 Верещчагин, Е[вгений] М. 270
- Весић-Павловић, Тијана 417 [394], 498, 545 [1774]
 Вечерка, Радослав, в. Večerka, Radoslav
 Вешовић, Милосав 545 [1775–1776]
 Видаковић, Мирна 545 [1777]
 Видановић, Ђорђе 388 [2]
 Видоески, Божидар 156–157, 168
 Википјел, Бохумил, в. Vukupěl, Bohumil
 Вилић, Ивана 418 [395–396], 460, 545
 Винавер, Надежда 397 [117], 418 [397], 562 [1951]
 Винавер, Станислав 451 [748]
 Винавер-Ковић, Милица 566 [2003]
 Виноградов, Виктор В. 233–235, 244
 Виноградова, Валентина Н. 431 [571]
 Витас, Душко 460 [845], 498 [1228]
 Вихованец, Иван Р. 72
 Владовић, Војислав 545 [1778]
 Влајић Поповић, Јасна 269, 281, 478 [1015–1017], 515 [1411], 529, 563 [1952], 566 [2004]
 Влаховић, Љубица 418 [398], 460, 546
 Влаховић, Нина 546 [1779]
 Влаховић, Пламенка 418 [399], 478, 546
 Војводић, Дарја 432 [572]
 Војводић, Дојчил 371–375, 460 [846], 566 [2005]
 Војиновић, Станиша 498 [1229]
 Војиновић-Костић, Јелена 391 [31]
 Војновић, Милан 390–391 [29–30]
 Вранеш, Александра 278, 281
 Вранеш, Бранко 281
 Вранић, Бранка 537 [1683]
 Вребалов, Гордана 478 [1018]
 Врховац, Ивоне, в. Vrhovac, Yvonne
 Всеволодова, Майя В. 17–20, 25, 27–28, 30–31, 75, 78, 80, 88
 Вујанић, Милица 541 [1733]
 Вујић, Јелена 418 [400], 460, 546 [1780–1782]
 Вујовић, Ана 404 [204], 418 [401], 451, 546, 566 [2006]
 Вујовић, Душанка 388 [4], 460 [847–849], 478 [1019], 498 [1230], 509 [1346], 515 [1412]

- Вујчић, Никола 546 [1783–1784]
 Вукадиновић, Вилотије 156, 168
 Вукајловић, Наташа 404 [205–206]
 Вукић, Маја 443, 478 [1020]
 Вукићевић, Весна 443 [681]
 Вукићевић, Драгана 281
 Вуковић, Ђорђевић 498 [1231]
 Вуковић, Јован 492 [1156]
 Вуковић, Јована 450 [738], 529
 Вуковић, Милица 418 [402], 498, 546
 Вуковић-Војновић, Драгана 404 [207]
 Вукомановић, Владимир 516 [1413]
 Вукомановић, Славко 264, 443 [682],
 492 [1157], 563
 Вуковић, Гордана 231, 245, 482 [1061]
 Вуковић, Ненад 391 [32]
 Вуковић, Ново 333
 Вуксан, Сандра 478 [1021]
 Вуксановић, Јован 292, 494 [1182]
 Вуксановић, Радојка 478 [1022–1023]
 Вукчевић, Миодраг 397 [118], 566 [2007]
 Вулетић, Витомир 563 [1953]
 Вулетић, Јулијана 404 [208]
 Вулетић, Сања 404 [209]
 Вуловић, Наташа 461 [850], 479
 Вучина-Симовић, Ивана 546 [1785]
 Вучинић, Марија 404 [210]
 Вучковић, Марија Д. 189–206, 428 [535]
 Вучковић, Снежана 391 [33–35], 479,
 498, 529 [1569–1570]
 Вучо, Јулијана 392 [45], 404 [211–212],
 538 [1684], 546 [1786]
- Гавриловић, Жана 546 [1787]
 Гадомский, Александр 432 [573]
 Гаев, Тања 418 [403], 432, 479
 Гајда, С[танислав], в. Gajda, Stanisław
 Гајдова, Убавка 418 [404], 443, 461
 Гајишин, Весна 418 [405], 461, 516
 [1414], 546
 Галковски, А[ртур], в. Gałkowski, Artur
 Гарсија-Паје Санчез, Марио,
 в. García-Pahe Sánchez, Mario
 Георгиева, Цветелина 443 [683]
 Георгиевски, Јелица 443 [684]
- Герзић, Боривој 538 [1685]
 Гинић, Јелена 405 [213]
 Глумац, Дивна 418 [406], 461, 547
 Глушац, Татјана 405 [214]
 Глушица, Рајка 443 [685]
 Гољак, Светлана В. 225–248, 285–291,
 405 [215]
 Голубовић, Ана 385–570
 Гордић-Петковић, Владислава 418 [407],
 498, 547
 Городенська, Катерина Г. 72, 274
 Гортан Премк, Даринка 325, 369, 461
 [851], 479 [1024], 541 [1733]
 Горчевић, Адмир, в. Gorčević, Admir
 Гочанин, Мирјана 479, 516 [1416]
 Гочева, Сијка 561, 563 [1954]
 Грабић, Естера 547 [1790]
 Граовац, Нада 418 [408–409], 461, 547
 Григел, Марџин, в. Grygel, Marcin
 Грицкат, Ирена 116, 131, 137, 148
 Грковић, Милица 563 [1955]
 Грковић-Мејџор, Јасмина 114–116, 119,
 124, 127, 131, 154, 168, 192, 196, 201,
 201, 203, 262, 264, 288, 309–317, 327,
 350–359, 428 [537], 453 [773], 461
 [852], 529 [1572], 563 [1956]
 Грозданова, Евелина 419 [411], 443, 456
 Гроховски, Мађеј, в. Grochowski, Maciej
 Грошлер, Астрид, в. Gros zler, Astrid
 Грубор, Јелена 405 [216]
 Грујић, Бранислав 538 [1686–1688]
 Гудурић, Снежана 387, 412 [320], 419
 [413], 498, 547 [1791–1792]
 Гуљелми, Лоренцо, в. Guglielmi,
 Lorenzo
 Гутков, Владимир П. 278
 Гутовская, Марина А. 226–228, 230,
 238–240, 242, 245
- Дабетић, Радомир 498 [1233]
 Дабих, Тијана 414
 Дамянова, Христина 432 [574], 443
 Дамљановић, Дара 563 [1957–1958]
 Данилевская, Наталија В. 432 [575]
 Даниловић, Јелена 498 [1234], 516 [1417]

- Даничић, Ђура 123, 125, 132, 251, 533 [1632]
- Дапит, Роберто, в. *Dapit, Roberto*
- Дарабуш, Кармен, в. *Dărăbuș, Carmen*
- Дедовић, Драгана 419 [414], 443, 547
- Делбрик, Бертолд, в. *Delbrück, Berthold*
- Делибеговић-Џанић, Нихада, в. *Delibegović Džanić, Nihada*
- Делић, Јован 387
- Дементьева, Ольга Ю. 76, 81–82, 88
- Демњанков, Валерий З. 84, 88
- Депијери, Марија-Тереза, в. *DePieri, Maria-Teresa*
- Дерганц, Александра 563 [1959]
- Деретић, Јован 451 [749]
- Дешић, Милорад 203, 405 [220], 509
- Дилпарић, Бранислава 419 [415], 479, 516 [1418], 547
- Дилпарић, Предраг 451 [750], 529 [1573–1574]
- Димитријевић, Иван 479
- Димитријевић, Марта 405 [221]
- Димитријевић-Савић, Јована 405 [222–225]
- Димковић-Телебаковић, Гордана 419 [416], 461, 498 [1235], 547
- Динић, Јакша 538 [1689]
- Динић, Милица 391 [36]
- Динић, Тања 406 [226], 538 [1690]
- Дицков, Весна 397 [120]
- Добрић, Никола 391 [37]
- Дограмаджиева, Екагарина 115–117, 119, 122–123, 132
- Долгова, Анна И. 226, 237, 245
- Домиловская Л[юдмила] В. 273
- Дошљак, Драшко 444
- Драгаш, Маријана 444 [688]
- Драгин, Гордана 158, 169, 454 [787], 461, 479, 498 [1236], 516 [1419–1423]
- Драгин, Наташа Ж. 329, 526 [1534–1537]
- Драгићевић, Рајна 194, 201–202, 204, 267–284, 318–325, 388, 406 [227], 428 [538], 430 [559], 461 [853–855], 479–480 [1026–1031], 509 [1347–1349], 538 [1691], 541 [1733], 563 [1961]
- Драгичевић, Милан 461, 516 [1424–1426]
- Драговић, Кристина 462 [856], 547 [1795]
- Драгоеску, Алина-Андреа, в. *Dragoescu, Alina-Andreea*
- Дражић, Јасмина 406 [229], 462 [857], 480 [1032]
- Дракулић-Пријма, Драгана 428 [539], 566 [2008], 337
- Драшковић, Бранкица 391 [38]
- Дрљача-Маргић, Бранка 548 [1796]
- Дробњак, Драгана 391 [39], 419 [417–418], 451, 480, 548
- Дуличенко, А[лександр] Д. 278, 289–290
- Дуран, Тарик, в. *Duran, Tarik*
- Дурбаба, Оливера 406 [230–231], 480 [1034]
- Ђапа-Иветић, Вукосава 406, 563 [1963]
- Ђеновеси-Богичевић, Алесандра 397 [121]
- Ђивуљски, Маријана 538 [1693]
- Ђорђевић, Ангелина 406 [231], 509
- Ђорђевић, Бојан 534 [1633]
- Ђорђевић, Весна 456 [800]
- Ђорђевић, Данијела 548 [1797]
- Ђорђевић, Јасмина 406 [233], 509 [1350]
- Ђорђевић, Србољуб 509 [1351]
- Ђорђини, Ђовани, в. *Giovani, Giorgini*
- Ђорић-Француски, Биљана 397 [122]
- Ђукановић, Владо 534 [1634]
- Ђукановић, Јован 397 [123], 406 [234]
- Ђукановић, Маја 43, 398 [124–125], 406 [235], 444, 480
- Ђорђић, Петар 261, 264
- Ђурин, Татјана 398 [126]
- Ђурић, Милош 398 [127–128], 406 [236], 548 [1798–1800], 563 [1964], 566–567 [2009–2011]
- Ђурић, Рајко 548 [1801]
- Ђурић-Пауновић, Ивана 398 [129]

- Туркин, Веселина 462 [858], 536 [1667]
 Туровић, Анете 548 [1802]
 Туровић, Сања 462 [860–861], 480 [1035]
 Туровић, Татјана 548 [1803–1804]
- Еко, Умберто, в. Еко, Umberto**
 Елаковић-Ненадовић, Ана 534 [1635],
 548 [1807]
 Ел Фара, Хана, в. El Farra, Hana
 Эмирова, Адиле М. 226, 247
 Ераковић, Борислава 538–539 [1696–
 1697]
 Ердџац, Власта, в. Erdeljac Vlasta
 Ермакова, Ольга П. 432 [579]
 Єрмоленко, Світлана Я. 432 [580]
 Ефремова, Наталья И. 236, 245
- Жарковић, Јован 517 [1427]**
 Жарковић, Маја 549 [1810–1811]
 Желе, Андреја 444 [689–690]
 Живановић, Владимир 561 [1933]
 Живановић, Ђорђе 369
 Живковић, Наталија 462 [862]
 Жугић, Радмила 156, 158, 169, 462
 [863], 517 [1428]
- Забарах, Дарег, в. Zabarah, Dareg
 Загнітко, Анатолій П. 20, 31, 72, 428
 [540]
 Запольская, Н[аталья] Н. 274
 Звекић-Душановић, Душанка 103–104,
 109, 389 [5], 406–407 [238–239], 419
 [419–420], 462 [864], 480 [1036–
 1037], 509, 517 [1429], 549
 Зеленка, Милош 563 [1965]
 Зелић, Горан 462, 509 [1352]
 Зилић, Ерминка, в. Zilić, Erminka
 Златановић, Момчило 517, 539 [1698]
 Златковић, Бранко 534 [1636]
 Золотова, Галина А. 25, 31, 92, 108
 Зорић, Милена 517 [1430], 529 [1575]
 Зорица, Ивана 407 [237]
- Ивандекић, Ана 398 [131]**
 Иваненко, Светлана 432 [577]
- Иванић, Душан 281, 499 [1237]
 Иванова, Елена Ю. 156, 169, 272
 Иванова, Ирина 407 [240], 419 [422],
 432, 456, 509
 Иванова, Најда 398 [132], 444 [691]
 Иванова, Ольга И. 226, 228, 230, 238,
 242, 245
 Иванова, Ценка 272, 444 [692]
 Ивановић, Бранислав 549 [1812]
 Ивановић, Игор 389 [6]
 Ивановић, Маја 391 [42]
 Ивановић, Милена 432 [578]
 Ивановић, Ненад 278, 462 [865–866],
 480, 499 [1238]
 Ивановска, Биљана 419 [423], 444, 549
 Ивић, Милка 72, 93–94, 108, 139, 148,
 203–204, 213, 221–222, 369, 480
 [1038], 492 [1161]
 Ивић, Павле 132, 158, 169, 251–253,
 255, 257–260, 262–263, 264, 340,
 342–343, 348, 369, 451–452 [751–
 753], 492 [1162]
 Ивошевић-Ипек, Сенка 499 [1239]
 Игњачевић, Анђелка 407 [241–243]
 Изгарјан, Александра 398 [133], 549
 [1813]
 Илић, Марија 391–392 [43–44], 452
 Илић-Марковић, Гордана 407 [244]
 Исаченко, Александр В. 245
- Јакић, Милена 463 [867–868]**
 Јакобсен, Пер, в. Jakobsen, Per
 Јаковљевић, Бојана 407 [245]
 Јакубович, М., в. Jakubowicz, Mariola
 Јамасаки, Кајоко, в. Jamasaki, Kajoko
 Јанић, Александра 480, 499 [1240–1241]
 Јанићијевић, Марко 420 [424–425],
 463, 499 [1249], 549
 Јанковић, Јелена 439 [646], 480 [1041]
 Јанковић, Срђан 444, 492 [1164–1166]
 Јанковић-Поповић, Катарина 499
 [1243]
 Јањић, Душан 398 [134], 407
 Јањатовић, Ђорђе 456 [801]
 Јањић, Марина 499 [1244–1245]

- Јањушевић-Оливери, Ана 334, 463, 499 [1246]
 Ярмак, Вероніка И. 463 [871]
 Јарошевич, Хенрик, в. Jaroszewicz, Henryk
 Јашовић, Голуб 481, 517 [1433–1435], 539
 Јелесијевић, Снежана 526 [1539]
 Јелић, Маријан 463 [872]
 Јелић-Кубуриду, Марица 407 [247], 510
 Јеринић, Светлана 549 [1814]
 Јерковић, Јелена 420 [427], 463, 549
 Јерковић, Јован 456, 510 [1353–1354]
 Јеротијевић, Даница 407 [248]
 Јесеншек, Марко, в. Jesenšek, Marko
 Јованов, Наташа 407 [249], 510
 Јовановић, Александар 387
 Јовановић, Ана 392 [47], 407 [250], 452 [754], 493, 510 [1355]
 Јовановић, Владан 331, 420 [428], 481 [1042–1043], 529 [1576], 539 [1699]
 Јовановић, Владимир 549 [1816]
 Јовановић, Вера 398, 463 [873], 549 [1815]
 Јовановић, Весна 407 [251], 510
 Јовановић, Гордана 262, 265, 282, 328, 439 [647], 526 [1540], 529–530 [1577–1579]
 Јовановић, Зоран 398–399 [135–137], 539 [1700], 564 [1968–1969], 567 [2012–2016]
 Јовановић, Иван 420 [429], 549
 Јовановић, Јелена 389 [7], 463 [874–876], 481 [1044–1045], 491 [1141], 499–500 [1247–1250]
 Јовановић, Милена 392 [48]
 Јовановић, Миодраг 331, 453 [773], 454, 463 [877], 517 [1436–1439], 530 [1580]
 Јовановић, Софија 518, 539 [1701]
 Јовановић, Томислав 526 [1541]
 Јовановић-Стипчевић, Биљана 527 [1544]
 Јовановић-Сузин, Гордана 539 [1702]
 Јовић, Бојан 281, 500 [1251]
 Јовић, Душан 369
 Јовић, Надежда 530 [1581–1584]
 Јовићевић, Радојица 463 [878]
 Јовичић, Љиљана 539 [1703–1704]
 Јовичић, Слободан 392 [49], 500 [1252]
 Јововић, Наташа 500 [1253]
 Јововић, Предраг 408 [252]
 Јокановић Михајлов, Јелица 271, 281, 455 [788–792]
 Јоковић, Мирољуб 392 [50]
 Јоцић, Мирјана 518 [1440]
 Јошић, Неђо 481 [1046–1048], 500
 Јуришић, Марина 156, 158, 169, 464, 518 [1442], 561, 564 [1970]
- Кавалијере, Салваторе, В. Cavaliere Salvatore**
 Кавалир, Моника, в. Kavalir, Monika
 Кадоло, Татјана А. 392 [51]
 Кадомцева, Лариса О. 72
 Кадрић, Аднан, в. Kadrić, Adnan
 Какридис, Јанис, в. Kakridis, Yannis
 Калазић, Анђел 510 [1356]
 Калајџија, Ален, в. Kalajdžija, Alen
 Калашник, Марцелина, в. Kalasnik, Marcelina
 Калезић, Димитрије 270, 281
 Калимулина, Лариса А. 420 [430], 428, 432 [581], 550
 Канюшкевић, Марија I. 20–21, 31
 Капасо, Данило, в. Capasso, Danilo
 Каравдић, Зенаида, в. Karavdić, Zenaida
 Каравесовић, Дејан 399 [139]
 Каранска, Марија У. 72
 Каранфиловски, Максим 445 [697]
 Карасињски, Артур 408 [255], 510
 Карацић, Вук Стефановић 41–42, 44, 48–49, 534 [1638–1639], 539 [1705]
 Кардалеска, Љубица 408 [256–257]
 Карпиловска, Євгенія А. 272, 432 [582]
 Квока, Томас, в. Kwoka, Tomasz
 Кебара, Марина 392 [52–53]
 Кейко, Анна С. 432 [583]
 Керкез, Драгана 326–338, 389 [8], 420 [431], 433 [584], 464

- Килиени, Анамарија, в. Kilyeni, Annamaria
- Киклевич, Александер, в. Kiklewicz, Aleksander
- Кинцли, А., в. Künzli, A.
- Кирфел, Забине, в. Kirfel, Sabine
- Кислюк, Лариса П. 433 [585]
- Китанова, М[ария] 273
- Киш, Наташа 464, 481 [1050], 518 [1443]
- Клајн, Иван 114, 116, 292, 481 [1051], 493 [1168], 539 [1706–1707]
- Клешчова, Кристина, в. Kleszczowa, Krystyna
- Кликовац, Душка 272, 282, 456 [802], 464 [879–881], 510 [1357–1358]
- Клименко, Нина Ф. 433 [586]
- Клопчић, Вера 550 [1821]
- Клушина, Н[агалья] И. 274
- Кнежевић, Божица 464 [882], 500, 518 [1445]
- Кнежевић, Диана 420 [432], 433, 481
- Кнежевић, Зорица 481
- Кнежевић, Ивана 392 [54], 500 [1254–1255], 550
- Кнежевић, Мартина 550 [1822]
- Књиџар, Иван 464 [883], 482 [1052], 518 [1446]
- Ковалонек, Маџеј, в. Kowalonek, Maciej
- Ковачевић, Борко 420 [433], 445, 464 [884], 561 [1934]
- Ковачевић, Дарко 408 [258]
- Ковачевић, Живорад 399 [142]
- Ковачевић, Зорица 399 [143], 564 [1971]
- Ковачевић, Милош 64, 72, 93–94, 97–98, 108–109, 113–115, 117–119, 128–129, 258 132, 134, 260–261, 264, 272, 281, 292, 296, 332, 394–395 [72, 93], 445 [698], 452–453 [756, 777], 464–465 [885–890], 493 [1169–1171], 500–501 [1256–1263], 567 [2017]
- Ковачевић, Радмила 564 [1972]
- Ковечеш, Золтан, в. Kövecses, Zoltán
- Колосова, В[алерия] Б. 273
- Колосова, Т.А. 22, 26–27, 32
- Конюшкевич, Мариа И. 17–33, 81, 89
- Кончаревић, Ксенија 392–393 [55–59], 399, 408 [261–262], 433 [587], 501 [1264], 510, 561 [1935]
- Копечни, Франтишек, в. Кореџну, František
- Копыленко, Моисей М. 235, 245
- Копривица, Верица 420 [434], 439, 465
- Копсидоу, Иоана, в. Kopsidou, Ioanna
- Корбет, Гревил, в. Corbett, Greville G.
- Корда Петровић, Александра 281
- Коряковцева, Елена И. 275, 285, 433 [588], 439
- Косановић, Милина 550 [1824]
- Костић, Ђорђе 530, 539–540 [1708–1709]
- Костић, Лаза 534 [1641]
- Костић, Лазо 452 [757]
- Костић, Љиљана 534 [1642]
- Костић, Наташа 420 [435], 445 [699], 481 [1053], 550
- Костић, Саво 399 [145]
- Костић-Пахноглу, Тамара 399 [145]
- Костић-Томовић, Јелена 408 [263], 550 [1826]
- Костратовић, Дивна 408 [264], 510
- Котов, Андрей А. 564 [1973]
- Котгорова, Мариа П. 433 [589–590]
- Коцбек, Аленка, в. Kocbek, Alenka
- Коцева, Драгана 420 [436], 445, 550
- Кравар, Мирослав 137, 148
- Кравецкий, А[лександр] Г. 288
- Крајишник, Весна 302, 408–409 [265–268], 414 [339], 510
- Краснићи, Алија, в. Krasnici, Alija
- Крейдлин, Григорий Е. 119, 132
- Крејчи, Павел 336, 399 [146]
- Кречмер, Ана, в. Kretschmer, Anna
- Кречмер, Паул, в. Kretschmer, Paul
- Кривокапић, Милош 445 [700]
- Крижан, Агата, в. Križan, Agata
- Кример-Габовић, Сања 409 [270], 482, 551 [1829]
- Кристал, Дејвид, Crystal, David
- Крнић-Ракочевић, Мирјана 393 [61]
- Крстајић, Мариа 445 [701], 501
- Крстев, Цветана 420 [437], 482, 551

- Крстић, Катарина 409 [271]
 Крстић, Маја 433 [591]
 Крстић, Тијана 421 [438], 465, 482, 551
 Крцуновић, Душан 337
 Кршо, Аида 501 [1265]
 Кузидова-Караджинова, Ирина 445,
 450 [739]
 Кузмановић-Јовановић, Ана 421 [439],
 455, 551
 Кузьменкова, Валентина А. 433 [592]
 Кујунџић, Маја 551 [1831]
 Кукић, Тијана 409 [272]
 Кукушкина О.В. 31
 Курдић, Шефик, в. Kurdić, Šefik
 Курек, Х[алина], в. Kurek, Halina 274
 Курешевић, Марина 290, 329, 421
 [440], 433 [593], 530 [1585–1587]
 Куркина, Любов В. 269–270
 Куцаров, Иван 433 [594]
- Лађевић, Милица 482 [1055], 518
 Лазаревић, Емилија 393 [63]
 Лазаревић Диђакомо, Персида 399 [147]
 Лазаревска-Станичевска, Јованка 551
 [1832]
 Лазињски, М[арек], в. Łaziński, Marek
 Лазић, Анђелка 393 [64], 510
 Лазић-Коњик, Ивана 482 [1056–1060],
 501, 518 [1447–1449], 540 [1710]
 Лазовић, Весна 399 [148], 409 [273–
 274]
 Лазовић, Михаела 421 [441–443], 551
 Лазовић, Радмила 540 [1711]
 Лакић, Игор 393 [65–66], 399, 409 [275]
 Лалић, Михаела 421 [444], 465, 551
 Лалић, Радован 445, 493 [1172]
 Ланг, Евалд, в. LANG, Ewald
 Лебедевич, И.Ю. 230, 245
 Левушкина, Ружица 334, 530 [1588]
 Леман, Кристијан, в. Lehmann, Christian
 Леонард, Жан Лео, в. Leonard, Jean Leo
 Леонтович, Олга 400 [149]
 Лесневска, Димитрина С. 434 [595], 445
 Лешић, Зденко, в. Lešić, Zdenko
 Ликоманова, Искра 493 [1173]
- Лилић, Гојко 540 [1713]
 Лилић, Драган 482–483 [1063], 501
 [1266], 518
 Лисик, Лариса 434 [596]
 Ловре, Татјана 465 [891], 501
 Лома, Александар 132, 429 [542], 445
 [702], 483 [1064], 518, 527 [1543]
 Ломпар, Весна 409 [276], 465 [892], 510
 Лубаш, Владислав, в. Lubaś, Władysław
 Лукашенац, Аљксандр А. 267, 276,
 278, 284, 434 [597–599]
 Лукић, Драгана 409 [277]
 Лукић-Угрица, Маријана 540 [1714]
 Луковић, Милош 297–298, 303–307,
 364–370, 393 [68]
- Мајер, Лана, в. Mayer, Lana
 Майрова, А.П. 289
 Макарова, Виктория 409 [278]
 Макишова, Ана, 421 [445], 439–440 [651]
 Максимовић, Јелена 483 [1065], 501
 [1267]
 Малешев, Павле 483, 518–519 [1450]
 Маленко, Б[илјана] 273
 Мали, Ивана 551 [1835]
 Малчић, Дејан 409 [279]
 Маља-Имами, Наилје, в. Malja-Imami,
 Nailje
 Маљчуков, Андреј, в. Malchukov, Andrej
 Манић, Вања 551 [1837]
 Манојловић, Соња 445 [703]
 Манчев, Владимир 434 [600], 446, 564
 [1974]
 Манчић, Александра 501 [1268]
 Маринковић, Ивана 465 [893–894], 483,
 493 [1175]
 Маринковић, Јаворка 483, 501 [1269],
 510, 519 [1451–1452]
 Маринковић, Небојша 410 [280–281]
 Марић, Ана 421 [446], 440 [652], 465
 Марић, Биљана 376–383, 421 [447–
 450], 434, 465, 567 [2018]
 Марић, Сретен 389 [9]
 Маричић, Сања 552 [1838]
 Марышова, Марина А. 434 [601]

- Марјановић, Саша 422 [451–452], 483, 552
- Марковић, Марјан 274
- Марковић, Александра 466 [895–896], 483 [1067], 511 [1360]
- Марковић, Бранкица 446 [704], 519 [1453–1455], 540 [1715]
- Марковић, Вук 410 [282]
- Марковић, Дејан 400 [150]
- Марковић, Жељко 466 [897]
- Марковић, Зоран 540 [1716]
- Марковић, Јелена 552 [1839–1840]
- Марковић, Јордана 158, 169, 483 [1068], 501 [1270], 511, 519 [1456]
- Марковић, Кристина 466, 483 [1069], 552
- Марковић, Љиљана 410 [283], 502 [1271–1278]
- Марковић, Маја 410 [284], 422 [453], 455, 552
- Марковић, Милена 562 [1936]
- Марковић, Светозар 446, 493 [1176]
- Марковић, Славољуб 519 [1457–1458]
- Марковић, Слободан Ж. 278, 281–282, 567 [2019]
- Маркош, Марин, В. Markoš, Marin
- Маројевић, Милена 434 [602], 483 [1070], 564 [1974]
- Маројевић, Радмило 281, 422 [454], 429, 434–435 [603–605], 455 [794–795], 466 [898], 493 [1177], 502 [1272], 534 [1643–1645]
- Мартиновић, Ивана 410 [287]
- Марчета, Јована 483 [1071]
- Масленникова, Наталија 435 [606]
- Маслова, Алина 208, 215–216, 221, 336, 422 [455–456], 435, 466
- Матејић, Наташа 422 [457], 466, 552
- Матијашевић, Јелка 410 [288], 422 [458], 435, 466
- Матић, Јелена 410 [289]
- Матић, Маријана 410 [290], 422 [459], 435, 466
- Матицки, Миодраг 388, 507 [1326], 535 [1646]
- Матовић, Весна 388, 493 [1178], 502, 507 [1326]
- Меденица, Лука 422 [460], 435 [607], 466
- Медић, Миле 400 [151], 446, 452 [758]
- Меје, А[нтоан], в. Меје, А[ntoan]
- Мекроберт, К. М., в. MacRobert, Catherinine M.
- Мельчук, Игорь А. 234–235, 237, 245, 247
- Менгле, Светлана 435 [608]
- Мертел, Дарја, в. Mertelj, Darja
- Мечковская, Нина Б. 225–227, 237–239, 246
- Мешић, Санела 422 [461], 446, 552
- Микалай, Антропаў 269, 284
- Микетић, Сања 519 [1459–1460]
- Миклич, Тјаша, в. Miklič, Tjaša
- Миланов, Наташа 466 [899]
- Милановић, Александар 290, 466 [900–901], 502 [1279], 511 [1361–1363], 535 [1647–1653], 564 [1976]
- Милановић, Ана 483 [1072]
- Милановић, Милан 410 [293]
- Милановић, Светлана 567 [2020]
- Милатовић, Вук 511 [1364]
- Миленковић, Ана 393 [69–70], 466, 511 [1365]
- Миленковић, Бранка 410 [294]
- Миленковић, Слађана 511
- Милетић, Катарина 411 [295]
- Милетић, Славица 567 [2021]
- Миљинчевић, Васо 484 [1073]
- Милић, Мира 422 [463], 502 [1280], 552 [1841–1842]
- Миличевић, Маја 411 [296], 422 [463], 467 [902], 511, 552
- Миловановић, Соња 502 [1281]
- Милојковић, Марија 411 [297]
- Милорадов, Дејан 484 [1074]
- Милорадовић, Софија 161, 169, 300, 423 [465], 429 [544–545], 435, 484 [1075]
- Милосављевић, Бојана 503 [1282]
- Милосављевић, Петар 446, 494 [1179], 519 [1461]

- Милосављевић, Тања 446, 484 [1076], 519 [1462]
 Милосављевић-Тодоровић, Марија 503 [1283], 567 [2022–2023]
 Милославский, Игорь Г. 435 [609]
 Милошевић, Јованка 467 [903–904], 484 [1077], 540 [1717]
 Милошевић, Ксенија 72, 91–92, 94, 98, 104, 106, 108, 142, 148
 Милошевић, Саша 467 [905]
 Милчић-Радовановић, Александра 400 [152]
 Миљковић, Ема 530 [1589]
 Минлос, Филип 435 [610]
 Миновић, Миливоје 446, 494 [1180]
 Минчук, Инна И. 75–90
 Мирић, Душанка 423 [466–469], 435, 467, 503
 Миркуловска, М[илица] 43
 Митковска, Лилјана 411 [298]
 Митро, Вероника 503 [1284]
 Митровић, Анђелка 456 [803]
 Мићић, Софија 400 [153], 411 [301]
 Младенов, Марин 503 [1285]
 Михајловић, Велимир 339
 Михаиловић, Јелена 423 [470], 467, 552
 Михаиловић, Љильана 552 [1843]
 Михајловић, Јелена 411 [299], 511 [1366–1367]
 Михайловичь, Евстати 535 [1654]
 Михаљевић, Милан 446 [705], 450
 Михневич, А[Арнольд] Е. 22, 31
 Михоњска-Стадник, Ана, в. Michońska-Stadnik, Anna
 Мишић-Илић, Биљана 393 [71], 411 [302–303], 467 [906–907], 484 [1078], 494 [1181]
 Мишковић-Луковић, Мирјана 411 [304], 467 [908], 552–553 [1844–1846]
 Младенова, О[лга] 278
 Младеновић, Александар 261, 264
 Младеновић, Радивоје М. 151–171, 467, 503 [1286], 520 [1463–1467]
 Модерц, Саша 423 [471], 467, 553
 Мойсиенко, В[иктор] М. 270
 Мокадам, Ахмед Сафар, в. Moqaddam, Ahmad Saffar
 Мокиенко, Валерий М. 192–194, 200, 203, 236, 246, 274, 282
 Молдован, А[лександар] М. 288
 Молов, Тодор 446 [706]
 Момчиловић, Николета 553 [1847]
 Монтеро, Хозе Франциско Медина, в. Montero, Jose Francisco Medina
 Москович, Вольф А. 227, 229, 246
 Московљевић, Милош 347, 369
 Московљевић-Поповић, Јасмина 411 [306]
 Мот, Брајан, в. Mott, Brian
 Мочалова, Татјана И. 435 [611]
 Мразовић, Павица, в. Mrazović, Pavica
 Мрдак-Мићовић, Милена 423 [472], 446, 553
 Мркаљ, Зона 281, 411 [307], 511–512 [1368–1373]
 Мршевић-Радовић, Драгана 177, 185, 193–195, 204, 236, 239, 246, 272, 281–282, 484 [1079]
 Мунтеану-Зисерман, Михаела, в. Munteanu-Siserman, Mihaela
 Мусић, Август, в. Musić, August
 Мустайоки, Арто 75, 78, 89
 Мутавцић, Предраг 400, 411 [307], 423 [475], 467, 484, 535 [1655], 553 [1850–1851], 560, 568 [2025]
 Мушија, Санела 503 [1287]
 Нагорный, Игорь А. 429 [546]
 Нагурко, Алиџа, в. Nagorko, Alicja
 Назарян, Арманд Г. 246
 Невекловски, Г[ерхард], в. Neveklowski, Gerhard 288
 Недељков, Драгана 564 [1977]
 Недељков, Љильана 394 [73], 468 [909], 484 [1080–1081], 520, 530 [1590]
 Недељковић, Војин 553 [1852]
 Недељковић, Даница 423–424 [476–477], 468, 554
 Недељковић, Јасмина 564 [1979]
 Недељковић, Милена 394 [74]

- Недић, Јелена В. 424 [478], 436, 446, 468
 Немет-Конц, Ева, в. Németh-Konc, Éva
 Ненадовић, Ана 540 [1718]
 Ненезић, Соња 446 [707–708], 468, 494,
 503 [1288], 535 [1656]
 Ненин, Миљивој 503 [1289]
 Несторовић, Зорица 412 [309], 512
 Нецова, Милена 424 [479], 484, 554
 Нешковска, Силвана 424 [480], 446, 554
 Нецименко, Галина П. 275, 429 [547]
 Никанорова, Ольга Н. 394 [75]
 Никитевич, Алексей В. А. В. 272, 436
 [612]
 Никитевич, В. М. 25–26, 32
 Никитовић, Зорица 330, 394 [76], 450
 [740], 468 [910], 531 [1591]
 Николаев, Геннадий А. 436 [613]
 Николенкова, Н[аталья] В. 270
 Николић, Видан 335, 394, 484 [1082–
 1083], 520 [1468], 531 [1592]
 Николић, Ивана 503 [1290], 554 [1854]
 Николић, Марина 424 [481–482], 447
 [709], 468 [911–912], 503 [1291]
 Николић, Мелина 394 [77], 412 [310],
 554 [1855]
 Николић, Миљија 512 [1374]
 Николић, Милка, В. 331, 468, 503
 [1292–1293], 512 [1375], 531 [1593],
 535 [1657]
 Николић, Мирослав 541 [1733]
 Николић, Павле 452 [761]
 Нинковић, Сања 554 [1856]
 Ницолова, Руселина 37, 49, 154, 157,
 170, 424 [483], 436, 440, 447
 Нишић-Ћевриз, Вера 503 [1294]
 Новаков, Драгана 531 [1594]
 Новаков, Предраг 412 [311], 424 [484–
 485], 468, 554
 Новаковић, Бојан 485 [1084], 520
 Новаковић, Стојан 452 [762]
 Новокмет, Слободан 429 [548], 452
 [763], 456–457 [804], 468 [913],
 485 [1085], 503 [1295]
 Ного, Љиљана 541 [1733]
 Номаћи, Мотоки, в. Nomachi, Motoki
 Норман, Борыс Ј. 272, 429 [549]
 Носенко, Иван А. 228, 246
 Обрадовић, Доситеј 535 [1658]
 Обрадовић, Радмила 394 [78]
 Обућина, Предраг 468, 535 [1659]
 Озер, Агнеш 485 [1086], 520
 Озер, Каталин 485 [1087], 503 [1296], 520
 Олоштијак, Мартин, в. Ološtiak, Martin
 Остојић, Бранислав 468 [914], 485, 494
 [1184], 520 [1469]
 Остојић, Владимир 520 [1471]
 Оташевић, Ђорђе 292–302, 457 [806],
 485 [1088], 540–541 [1719–1724]
 Павковић, Васа 541 [1725]
 Павковић, Милка 562 [1938–1939]
 Павловић, Владан 468 [915], 504 [1297]
 Павловић, Миљивој 152–153, 170
 Павловић, Наташа 541 [1726]
 Павловић, Неда 394 [79–80]
 Павловић, Слободан Ј. 111–136, 330,
 350–359, 429 [550], 450, 455 [796],
 468–469 [916–917], 482 [1061], 531
 [1595–1601], 564 [1981]
 Падучева, Елена В. 36, 49, 119, 132, 204
 Палибрк, Ивана 504 [1298]
 Пандев, Д[имитар] 275
 Паневова, Јармила, в. Panevová, Jarmila
 Панић-Кавгић, Олга 389 [10]
 Панић-Церовски, Наталија 424 [486],
 447, 504 [1299–1301]
 Пантић, Михајло 453 [770]
 Панфилова, Елена Г 226–228, 237, 239–
 242, 246
 Папрић, Маријана 412 [312]
 Пара, Јулија, в. Para, Iulia
 Парфёнова, Нина Н. 436 [614]
 Пастор Кичи, Марија, в. Pásztor Kicsi
 Mária
 Пауновић, Татјана 394 [81]
 Пезан, Дениле, в. Pesant, Denisle
 Пејановић, Ана 273, 400 [155], 430
 [551], 469 [918], 485 [1089–1090],
 491, 504 [1301–1304], 536 [1660]

- Пејовић, Анђелка 485, 504 [1305], 554 [1859]
- Пејовић-Зековић, Марија 331, 531 [1602]
- Пековић, Слободанка 504 [1306]
- Пентила, Еса, в. Penttilä, Esa
- Перваз, Драгиња 469, 520 [1472]
- Перез Руиз, Леонор, в. Pérez Ruiz, Leonor
- Перић, Александар 394 [82], 541 [1727]
- Перић, Ана 536 [1661]
- Перовић, Драго 337
- Перовић, Славица 389 [11], 447 [710], 554 [1861]
- Перовић, Цветанка 531 [1603]
- Петкова, Гаргана 424 [487], 430, 485
- Петковић, Александра 412 [313]
- Петковић, Јелена 469 [919]
- Петров, Александр 436 [615]
- Петровачки, Љиљана 485 [1091], 504, 512 [1376–1378]
- Петровић, Александар 570 [2049]
- Петровић, Веселин 521 [1473]
- Петровић, Владислава 195, 204, 236, 240, 246
- Петровић, Драгољуб 259, 264, 485 [1092], 541 [1728], 564
- Петровић, Радомир 527 [1545]
- Петровић, Снежана 485, 521 [1474–1476]
- Петровић-Савић, Мирјана 485, 521 [1477–1479]
- Петровска, Леся 486 [1093]
- Петронијевић, Божинка 424–425 [488–489], 469, 505, 555 [1862]
- Петрухина, Елена В. 276–277, 436 [616]
- Пешикан, Митар 369, 457 [806], 494 [1185]
- Пижурица, Мато 295, 521 [1480], 565 [1982]
- Пилипенко, Г[леб] П. 271
- Пилиповић, Весна 412 [314]
- Пипер, Предраг 35–50, 75, 89, 93–94, 99, 108, 114, 116–117, 124, 129, 137–138, 148, 132, 193–194, 196–194, 214, 221, 232, 261, 246, 264, 272, 281–282, 292, 298, 369, 371–375, 376–383, 425 [490], 430 [552], 436 [617], 447 [711], 450, 469 [920], 505 [1307], 521 [1481], 562 [1940], 565 [1983–1985], 568 [2028–2032]
- Пиршл, Даница 394 [83], 412 [315]
- Питулић, Валентина 336, 521 [1482]
- Плешковић, Маша 412 [316]
- Плотникова, А[нна] А. 286
- Пожгај-Хаџи, Весна, в. Požgaj Hadži, Vesna
- Поликарпов, А.А. 31, 278
- Половина, Весна 108
- Половина, Нина 412 [318]
- Поломац, Владимир 486 [1094], 531–532 [1604–1606]
- Поло Кано, Нурија, в. Polo Cano, Nuria
- Поляков, Дмитрий К. 425 [491], 436, 440
- Попов, Ростислав Н. 236, 246
- Поповић, Вирђинија 412 [319]
- Поповић, Диана 555 [1864]
- Поповић, Драгана 425 [492], 430 [553], 436, 505
- Поповић, Душанка 447 [713], 521
- Поповић, Иван 339
- Поповић, Љубомир 98, 106, 108–109, 139–140, 148, 394 [84], 447, 494 [1187–1189]
- Поповић, Људмила В. 51–74, 148, 180, 185, 204, 207–208, 211–212, 217, 221, 272, 282, 425[493–494], 430 [554], 436, 469 [921]
- Поповић, Милан 541 [1729]
- Поповић, Наташа 425 [495], 469, 555
- Поповић-Пецић, Ана 400 [156]
- Поповић Срдановић, Дубравка 387, 480 [1039]
- Поспишил, Иво, в. Pospišil, Ivo
- Пралица, Дејан 395 [85]
- Прањковић, Иво, в. Pranjković, Ivo
- Продановић-Станкић, Диана 505 [1308]
- Прохорова, Анжела 436 [618]
- Прошић-Сантовац, Данијела 555 [1865]
- Прћић, Твртко 389 [12], 395 [86], 486 [1095–1096]

- Птица, Оливера 565 [1986]
 Пуповац, Милорад 292, 299, 447 [715]
 Пушоња, Биљана 400 [158]
- Работа, Данка** 565 [1987]
 Радан, Михај 301–302, 335, 521 [1483]
 Радева, Василка 270, 278, 436 [619]
 Радева, Живка 447 [716]
 Раденковић, Љубинко 286
 Раденковић-Шошић, Бојана 412 [321–322], 505 [1309]
 Радзиевская, Татьяна В. 436–437 [620–621]
 Радић, Јованка 335, 469 [922–923], 486 [1097], 522 [1484]
 Радић, Нинослава 469 [924–925]
 Радић, Првослав 282, 395 [87], 452, 486 [1098], 565 [1988]
 Радић, Сања 522 [1485], 527 [1547]
 Радић Бојанић, Биљана 386, 395 [88], 404 [202], 413 [323–324], 425 [496], 469 [926], 486, 555
 Радовановић, Александра 555 [1866]
 Радовановић, Драгана 486, 522 [1486–1488], 541 [1730]
 Радовановић, Милорад 132, 137–138, 148, 293–294, 369, 389 [13], 430 [555], 447 [717], 470 [927], 494 [1191], 565 [1989]
 Радовић-Тешић, Милица 486, 505 [1310], 541 [1731, 1733]
 Радојевић, Данијела 448 [718]
 Радуловић, Зорица 505 [1311], 522 [1489]
 Радуловић, Милица 470 [928], 555 [1867]
 Радусин-Бардић, Наташа 413 [325], 555 [1868–1869]
 Рађеновић, Анка 395 [89]
 Раичевић, Вучина 413, 541 [1732]
 Раичевић, Драгана 486 [1099]
 Рајић, Јелена 395, [90], 425 [497], 452, 555
 Райхштейн, Александр Д. 227, 235, 246
 Ракић, Бранко 555 [1870–1871]
 Ракић, Вукосава 505, 522 [1490]
 Ракић, Радомир 400 [159–160]
 Ракић, Станимир 556 [1872]
 Ракочевић, Живојин 522 [1491]
 Рамић, Никола 486 [1100], 522 [1492]
 Ранђеловић, Ана 457 [807], 470 [929], 486 [1101], 505 [1312–1313], 568 [2034]
 Ранковић, Зоран 400–401 [161], 527 [1548–1549], 556 [1873]
 Ратковић, Драгана 425 [498], 437, 440, 470 [930–931], 486 [1102], 505, 522 [1493–1494]
 Редли, Јелена 413 [326]
 Реке, Јохан, в. Raescke, Jochen
 Рељић, Митра 301, 334, 486 [1103], 522–523 [1495], 525 [1529]
 Реметић, Слободан 153, 165, 170, 195, 204, 270, 281, 292, 294, 523 [1496–1497], 565 [1990]
 Ренер, Винсент, в. Renner, Vincent
 Решетар, Милан 252–253, 264, 495 [1192–1194]
 Ристић, Анка 395 [92]
 Ристић, Бранко 512 [1379]
 Ристић, Гордана 425 [500], 487, 556
 Ристић, Данијела 448 [719], 455, 523 [1498]
 Ристић, Стана 273, 278, 281, 333, 360–363, 369, 453 [767–768], 470 [932–934], 487 [1104–1108], 495 [1195], 541 [1734]
 Ръжихина, Галина 395 [91]
 Роўда, И[ван] С. 272
 Роглић, Вера 542 [1735]
 Родић, Никола 262, 265
 Ројс, Јуриј Емануел, в. Rojs, Jurij Emanuel
 Роусоулиоти, Томаи, в. Rousoulioti, Thomai
 Рубару, Флорика, в. Hrubaru, Florica
 Руденка, Алена, в. Rudenka, Alena
 Рудњик-Карватова, Зофја, в. Rudnik-Karwatowa, Zofia
 Ружић, Владислава 148, 196, 204, 221, 470 [935–936], 482 [1061], 487 [1110–1111], 495

- Рунић, Марија 413 [327]
 Русанівський, Віталій М. 72
 Русимовић, Тања 470 [937], 505 [1314]
- Саваниевска-Мохова, С.,**
 в. Sawaniewska-Mochowa, Zofia
 Сааведра, Димка 157, 170
 Савић, Виктор 329, 339–349, 450 [741],
 527 [1550–1551], 532 [1607]
 Савић, Свенка 212, 222, 487 [1112]
 Сављева, Лидия В. 437 [625]
 Савова, Димка 335, 413 [328], 470–471
 [938–941], 512
 Самарџија-Грек, Таџана 401 [162], 471,
 487 [1113–1114], 536, 556 [1876]
 Самарџић, Биљана 330, 395 [94], 525,
 532 [1608]
 Самарџић, Мила 401, 425 [501], 471,
 556 [1877–1879]
 Самарџић, Тања 448 [720]
 Свилар, Сања 426 [502]
 Седакова, И[рина] А. 273
 Седер, Ружица 426 [503], 471, 556
 Секулић, Исидора 448, 495 [1196–1197]
 Селимски, Людвиг 448 [721]
 Семенюк, Олег А. 426 [504], 437, 488
 Сепе, Ђорђ, в. Szépe, Gyorgy
 Серађото, Граџијано, в. Serragiotto,
 Graziano
 Сибиновић, Миодраг 401 [163]
 Сиделцев, Андреј, в. Sidelcev, Andrej V.
 Сикимић, Биљана 208–209, 221–222,
 286–287
 Силашки, Надежда 413 [330–332], 426
 [506–508], 488 [1115–1116], 506, 556
 Симић, Зоран 488, 523 [1499–1500],
 557 [1880]
 Симић, Радоје 158, 164, 170, 333, 457
 [808–810], 471 [942–943], 505–506
 [1315–1317], 512 [1380]
 Симовић, Весна 413 [333]
 Симовљевић-Јокић, Ивана 506, 512
 [1381], 523 [1501–1502]
 Синадиновић, Данка 413 [334]
 Ситар, Г. В. 31
- Сјеран, Немања 542 [1736]
 Сјероџук, Жежи, в. Sierociuk, Jerzy
 Скварска, Каролина, в. Skwarska,
 Karolina
 Скерлић, Јован 523 [1503–1504]
 Сланчова, Данијела, в. Slančová,
 Daniela
 Слијепчевић, Светлана 471 [944–946],
 488 [1117–1118], 506 [1318], 569
 [2036–2038]
 Смиљковић, Стана 512 [1382]
 Смолоская, Евгения А. 413 [335]
 Смушинская, Ирина В. 437 [626]
 Соболев А[ндрей] Н. 155–157, 166,
 168, 170, 560 [1922]
 Соколова, Наталија 413 [336]
 Соколовска, Валентина 523 [1505]
 Солдатић, Далибор 557 [1881]
 Солнцева-Накова, Екатерина 437 [627],
 440, 448
 Сореску-Маринковић, Анемарие,
 в. Sorescu Marinković, Annemarie
 Сотировић, Владислав 495 [1198]
 Софронијевић, Милорад 401 [164]
 Спарсиосу, Лаура, в. Spariosu, Laura
 Спасић, Драгана 557 [1885]
 Спасић, Јелена 506 [1320]
 Спасојевић, Анега 471 [947–948], 506
 Спасојевић, Ивана 562 [1941]
 Спасојевић, Марина 360–363, 472
 [949–950], 488 [1119], 542 [1737],
 569 [2039–2040]
 Средојевић, Дејан 456, 523 [1506–1507]
 Стакић, Милан 472 [951–952], 532 [1609]
 Станислав, Јан, в. Stanislav, Ján
 Станић, Данијела 472 [953–954], 488
 [1120–1121], 495 [1200], 542 [1739],
 569 [2041]
 Станић, Драган 292–293
 Станишић, Вања 426 [510], 457, 557
 Станковић, Богољуб 95, 108, 437 [624],
 542 [1741], 569 [2062]
 Станковић, Никола 523, 542 [1742]
 Станковић, Селена 395 [96], 523, 560
 Станковић, Станислав 472 [955]

- Станојевић, Веран 395 [97], 401 [165–166], 426 [511–512], 472 [956], 506 [1321], 557 [1886]
- Станојевић, Драган 414 [340]
- Станојевић, Жељко 542 [1743]
- Станојевић, Маја 557 [1887–1888]
- Станојевић, Марија 401 [166]
- Станојчић, Живојин 139–140, 148, 457 [811], 472 [958], 488, 495 [1201], 506 [1322], 565 [1991–1992]
- Станојчић, Славко 506 [1323]
- Станчева, Мављуха 414 [341]
- Стеблина-Рудякова, Леся 414 [342]
- Стевановић, Јелена 513 [1383]
- Стевановић, Михаило 52, 73, 98, 108, 114, 139–140, 148, 132, 156, 170, 369, 448, 495 [1203–1205]
- Степанов, Страхиня 396 [98], 472 [960], 496 [1206], 526 [1508], 542 [1744]
- Степановић, Жељко 441 [660]
- Стернин, Иосиф. А. 85, 89
- Стефанов, Мартин 473 [961]
- Стефановић, Александар 448, 473 [962]
- Стефановић, Марија 278, 309–317, 396, 426 [513], 437, 488, 536 [1662]
- Стефановић, Сандра 414 [343]
- Стеценко, Алексей Н. 115, 132
- Стијовић, Рада 496 [1207], 524 [1509], 541 [1733]
- Стикић, Биљана 414 [344]
- Стипчевић, Балша 474 [963–964]
- Стојаковић, Гордана 524 [1510]
- Стојановић, Андреј 437 [628], 453 [774], 473 [965], 506, 532 [1610–1611]
- Стојановић, Дарко 569 [2043]
- Стојановић, Јелица 300, 337, 453 [773, 775], 532 [1612–1618]
- Стојановић, Милица 396 [99], 473 [966], 488, 557 [1889], 569 [2044]
- Стојановић, Љубомир 453 [776]
- Стојановић, Стефан 430 [557]
- Стојановић-Прелевић, Ивана 558 [1890]
- Стојић, Светлана 558 [1891]
- Стојичић, Виолета 401 [167–168]
- Стојичић, Војкан 414 [345–346], 513
- Стойков, Стойко 157, 170
- Стојковић, Марија 414 [347]
- Стојковић, Миљана 414 [348]
- Стојковић, Мирољуб 542 [1745]
- Стојнић, Мила 232, 246
- Стокин, Маја 488, 524 [1511–1512]
- Стоковић, Гордана 542 [1746]
- Стошић, Дејан 558 [1892]
- Стошић, Ивана 401 [169]
- Стошић, Јелена М. 249–266
- Страмљич Брезник, Ирена, в. Stramljič-Breznik, Irena
- Стрепетова, Галина И. 437 [629], 450
- Суботић, Љиљана 414 [349–350], 513
- Сувајцић, Бошко 281, 506 [1324], 513 [1384]
- Судар, Марина 558 [1893]
- Сузић, Ненад 396 [100]
- Сузић, Радмила 414 [351]
- Супрун, Адам Е. 227, 246
- Супрунчук, Микита В. 43, 401 [170], 565 [1993]
- Танасић, Срето 58–59, 64, 73, 137–150, 204, 213–214, 221, 272, 281, 292, 294–295, 386, 389 [14], 428 [536], 430 [558], 448, 473–474 [967–975], 496 [1208], 507 [1325], 513 [1386], 565–566 [1994–1997], 569 [2045]
- Танасковић, Дарко 558 [1894]
- Танасковић, Тања 489, 524 [1513]
- Тара, Георге Богдан, в. Tara, George Bogdan
- Тарланов, Евгений З. 566 [1998]
- Тарланов, Замир К. 438 [630]
- Тасева, Лора 527 [1552]
- Тасевска, Весна 415 [352]
- Тасовац, Тома 396 [101], 489
- Теге, Фридерике, в. Tegge, Friederike
- Телебак, Милорад 489 [1122]
- Телия, Вероника Н. 234, 247
- Тенкеа, Марија, в. Tenchea, Maria
- Теодосијевић, Мирјана 489 [1123]
- Тепавчевић, Миодарка 448 [723–724], 524, 536 [1663]

- Тибенска, Ева, в. Tibenská, Eva
 Тир, Михал 426 [514], 441, 474
 Тирова, Зузана 415 [353]
 Тяпко, Галина Г 474 [976], 513 [513],
 536 [1664]
 Тяпков, Илья С. 396 [102]
 Тяпкива, Ирина В. 396 [102]
 Тодоровић, Дарко 536 [1665]
 Тодоровић, Миљан 449, 496 [1209]
 Тојота, Јуниши, в. Toyota, Junichi
 Толстая М[арфа] Н. 286
 Толстая, Светлана М. 278, 280, 285,
 288, 285, 290
 Толстой, Никита 285–291
 Тома, Пол-Луј, в. Thomas, Paul-Louis
 Томеску, Домница, в. Tomescu, Domnița
 Томин, Светлана 328, 527 [1553]
 Томић, Дина 474 [978]
 Томић, Лидија 337
 Томовић, Ана 558 [1900]
 Томовић, Ненад 542 [1747]
 Тончева, Христина 527 [1554]
 Топалов, Јагода 415 [356–358]
 Топољинска, Зузана, в. Topolińska,
 Zuzanna
 Тортели Телек, Марта, в. Törteli Telek
 Márta
 Точанац, Душанка 387, 412 [320]
 Тошић, Тиана 426 [515], 474, 558
 Тошовић, Бранко 148, 274, 318, 449
 [727], 453 [772], 453 [779], 496
 [1210–1211], 507 [1327]
 Трајкова, Зорица 558 [1902]
 Трајковић, Тајјана 489 [1124–1125], 524
 Трајловић-Кондан, Минерва 559 [1903]
 Трбојевић-Милошевић, Ивана 559
 [1904]
 Тријић, Владан 528 [1555]
 Трифуњагић, Иван 507 [1328]
 Тројановић, Сима 182, 185
 Трофимкина, Олга И. 334, 507 [1329]
 Трпчевски, Александар 559 [1905]
 Трубачев, Олег Н. 132, 204
 Турилов, Анатолий А. 326, 528 [1556–
 1557]
- Њеклић**, Александар 528 [1559]
Њеклић, Нина 474 [980]
Њелић, Ивана 474 [981], 489 [1126], 524
 [1514]
Њирилов, Јован 449, 489 [1127], 507
 [1330]
Њирић, Љубисав 489, 524 [1515]
Њирковић, Ђорђе 489 [1128]
Њирковић, Светлана М. 207–223, 396,
 524 [1516]
Њирковић, Симо 543 [1748]
Њирковић, Сњежана 562 [1942]
Њирковић-Миладиновић, Ивана 415
 [359]
Њишић, Алма 441 [661]
Њоралић, Зринка 449 [728]
Њорић, Божо 319, 449 [729], 453 [780],
 474 [982], 489, 533 [1619–1620], 536
 [1666], 566 [1999]
Њупић, Драго 563 [1962]
- Убипарип**, Миланка 528 [1558]
Ујкановић, Енвер, в. Ujkanović, Enver
Уланска, Тајјана 415 [360]
Улуханов, Игорь С. 438 [631]
Уљаревић, Бранислав 513 [1387]
Унковић, Оливера 559 [1906]
Урошевић, Данка 524 [1517], 533 [1621]
Урошевић, Атанасије 154, 170
Ускоковић, Будимка 415 [361]
Успенский, Борис 396 [104], 438 [632]
Ухванава-Шмыгава, И[рына] Ф. 274
- Фабијанић**, Иво 559 [1907]
Фармаковски, Ружица 454 [782], 507
 [1331], 513 [1388]
Фейса, Михайло П. 438 [633]
Фекете, Егон 496 [1212], 541 [1733]
Филиповић, Јелена 392 [45], 396 [105–
 106], 415 [362], 513
Филиповић, Слободан 543 [1749]
Филиповић-Ковачевић, Соња 427 [516],
 489 [1131], 507 [1332], 559
Финдра, Јан, в. Findra, Ján
Фло, Нели, в. Flaux, Nelly

- Форгас Бердет, Естер, в. Forgas Berdet, Esther
 Фридман, Виктор, в. Friedman, Victor A.
- Хајду, Доријан, в. Hajdu, Dorijan F.
 Халас, Ана, в. Halas, Ana
 Халидовић, Алма, в. Halidović, Alma
 Халити, Бајрам, в. Haliti, Bajram
 Халупка-Решетар, Сабина, в. Halupka-Rešetar, Sabina
 Ханић, Јасмина, в. Hanić, Jasmina
 Харитончик, Зинаида А. 438 [634]
 Хаспелмат, Мартин, в. Haspelmath, Martin
 Хауз, Томас, в. Hawes, Thomas
 Хегедуш, И[ван], в. Hegedüs, Iván
 Хемпкин, Кирстен, в. Hempkin, Kirsten
 Хентшел, Г., в. [Hentschel, Gerd]
 Хердер, Јохан Готфрид, в. Herder Gotfrid, Johan
 Хлебец, Борис 415 [365], 543 [1751–1752], 560 [1915]
 Ходел, Роберт, в. 401 [171]
 Хорњак, Соња 415 [366]
 Хоцић-Јејна, Амра, в. Hodžić-Jejna, Amra
 Храковский, Виктор С. 52, 56, 73, 438 [635]
 Хромов, Сергей С. 438 [636]
 Хуткова, Анита, в. Hutkova, Anita
- Цветановски, Гоце 157, 170
 Цветковић, Тања 560 [1916]
 Цвијовић, Драгана 474 [985–986], 569 [2047]
 Цейтлин, Раља М. 132
 Цековић-Ракоњац, Невена 416 [368–369], 507 [1333]
 Цидилко, Весна 416 [317], 513
 Цонева, Лиљана 438 [637]
 Црњак, Дијана 490, 507 [1334], 524–525 [1518–1519]
- Чавић-Илић, Зора 402 [172–173]
 Чакљова-Бурлакова, Ј[улијана] 273
- Чановић, Мира 332, 385–570, 533 [1622]
 Чанчар, Јелена 507, 525 [1520], 533 [1623]
 Чаркић, Милосав 508 [1338], 566 [2000]
 Чемеркин, Сергей Г. 438 [638]
 Черемисина, М. И. 22, 25–27, 32
 Черкасова, Е. Т. 20, 32
 Чернышева, Маргарита И. 277–278, 284
 Чигоја, Бранкица 254, 256–257, 265, 328, 416 [371], 513, 526 [1530], 528 [1560], 533 [1624–1626]
 Черниш, Т[етјана] О. 269–270
 Човић-Раздобудко, Лариса 387, 400 [157], 402 [174–176], 543 [1753], 562 [1943], 569 [2048]
 Чолак-Антић, Бошко 566 [2001]
 Чорбић, Ивана 416 [372]
 Чубровић, Биљана 402 [177], 560 [1917]
 Чудомировић, Јован 449 [731], 475 [987]
 Чутура, Илијана 475 [988–990], 496 [1213], 507–508 [1335–1336]
- Џоговић, Алија, в. Džogović, Alija
 Џонић, Виолета 427 [520], 438, 490
 Џунић, Јована 416 [373]
- Шалер, Хелмут Вилхелм, в. Schaller Wilhelm, Helmut
 Шарић, Зоран 396 [109]
 Шарић, Љиљана 449–450 [733–734]
 Шарчевић, Ана 427 [521], 508, 560
 Шафран, Јелисавета 560 [1918]
 Шведова, Наталија Ју. 114, 132
 Шевцова, Валентина А. 226–228, 230, 238, 241, 247
 Шереметјева, Е. С. 20, 32
 Шеховић, Аида, в. Šehović, Aida
 Шеховић, Амела, в. Šehović, Amela
 Шиганова, Г. А. 20, 32
 Шипка, Данко 490 [1133], 543 [1754–1758]
 Шипка, Милан 450, 457, 475 [991], 490 [1134–1137], 496 [1214–1215], 453 [1759]
 Ширинкина, Мариа А. 396 [110]

- Широки, Владимир 560 [1919]
 Шифрар Калан, Марјана, в. Šifrar Kalan, Marjana
 Шишкина, Светлана 438 [639]
 Шкифић, Сања 560 [1921]
 Шкраба, Ирына 272, 284
 Шмелева, Татьяна В. 26, 32, 89
 Шнел-Живановић, Маргарита 490, 525 [1522]
 Шобот, Бојана 427 [522], 475, 560
 Шотра, Татјана 416 [375]
 Шошо, Наташа 281
 Шпица, Драгана 457 [813]
 Шпрингер, Кристине, в. Springer, Christine
 Штавланин-Ђорђевић, Љубица 527 [1544]
 Штасни, Гордана 290, 475 [992–995], 490 [1138], 525 [1523–1525], 536 [1668–1669]
 Штебих-Голуб, Барбара, в. Štebih-Golub, Barbara
 Штрбац, Гордана 386, 475–476 [996–1000], 490–491 [1139–1140], 516 [1415], 525 [1526–1527]
 Шћепановић, Михаило 453 [773], 496 [1216], 508 [1337]
 Шчэрбін, В[ячаслаў] К. 277
 Шчербовски, Тадеуш, в. Szczerbowski, Tadeusz
 Шубарић, Сања 450 [737], 476, 533 [1627]
 Шуловић, Ксенија 427 [523], 476, 560
- Янев, Боян Г. 463 [869]
 Ясюкевич, Елена Н. 226, 237, 239, 247
- Юллы, Джеляль 169
- Латиница*
- Alexander, Ronelle 389 [16]
 Alinei, Mario 13–14
 Andrason, Alexander 544 [1761]
- Antonić, Ivana, в. Антонић, Ивана
 Antonović, Darko 252, 265
 Apostolou, Fontini 397 [112]
 Arjoca-Ieremia, Eugenia 544 [1764]
 Avis, Alba 536 [1670]
 Aykut, Ksenija 416 [377], 451, 543
 Azuaga, Luisa 390 [18]
- Barbi, Maurizio 403 [186]
 Barentsen, Adrian 62, 65, 71, 73 73 428 [529]
 Barić, Henrik 339
 Bartmiński, Jerzi 274, 282, 390 [20]
 Batistić, Tatjana 103, 109
 Bašlar, Gaston 175–176, 185
 Bauer, Heinrich 111, 132
 Bauer, Jaroslav 115, 119, 133
 Bednarczuk, Leszek 112–113, 133
 Begović, Džavid 442 [672]
 Benson, Morton 537 [1672–1675]
 Birnbaum, Henrik 113, 133
 Blakemore, Diane 119, 133
 Blažević Krezić, Vera 258, 265
 Bonta, Elena 403 [196]
 Bratož, Silva 545 [1773]
 Brković, Milko 265
 Browne, Wayles 562 [1949]
 Brozović, Dalibor 265
 Brzozowska, Dorota 566 [2002]
 Bühler, Karl 112, 133
- Campbell, Lyle 111, 133
 Capasso, Danilo 408 [254]
 Cavaliere, Salvatore 408 [253]
 Comrie, Bernard 93, 109, 133
 Corbett, Greville G. 429 [541]
 Crystal, David 551 [1830]
- Ćorić, Božo, в. Ћорић, Божо
- Čermák, František 200, 204
- Dąbska-Prokop, Urszula 112–113, 133
 Damjanović, Stjepan 253–255, 265
 D'andrade, Roy G. 211, 221

- Dapit, Roberto 443 [686]
 Dărăbuș, Carmen 397 [119]
 Delibegović Džanić, Nihada 547 [1794]
 Delbrück, Berthold 111–112, 133
 De Pieri, Maria-Teresa 547 [1793]
 Dik, Simon 116, 133
 Dragičević, Rajna, в. Драгићевић, Рајна
 Dragoescu, Alina-Andreea 406 [228]
 Duran, Tarik 480 [1033]
- Džogović, Alija** 525 [1521]
- Eko, Umberto 180, 184, 186, 398 [130]
 El Farra, Hana 548 [1806]
 Erdeljac, Vlasta 391 [40]
 Evans, Vyvyan 211, 222
- Fillmore, Charles 211, 222
 Findra, Ján 441 [662]
 Finegan, Edward 113, 133
 Flaker, Aleksandar 265
 Flaux, Nelly 559 [1908]
 Focht, Ivan 184, 186
 Forgas Berdet, Esther 559 [1909]
 Friedman, Victor A. 396 [107], 449 [730]
- Gaj, Ljudevit** 265
 Gajda, Stanisław 276, 284
 Gałkowski, Artur 274
 Garcia-Pahe Sánchez, Mario 546 [1788]
 Gibbs, Raymond W. Jr. 193, 204
 Gheerbrant, A. 184–185
 Giovanni, Giorgini 538 [1694]
 Gonda, Jan 133
 Gorčević, Admir 547 [1789]
 Gortan-Premk, Darinka, в. Гортан Премк
 Даринка
 Green, Melanie 211, 221
 Grygel, Marcin 419 [410], 439, 461
 Grochowski, Maciej 439 [645]
 Groszler, Astrid 419 [412], 547
 Guglielmi, Lorenzo 405 [217]
- Haiman, John** 122, 133
 Hajdu, Dorijan F. 396 [108]
- Halas, Ana 427 [517], 489, 559 [1910]
 Halidović, Alma 559 [1911]
 Haliti, Bajram 543 [1750]
 Halupka-Rešetar, Sabina 427 [518], 474,
 559 [1912–1913]
 Hanić, Jasmina 427 [519], 449, 559
 Harris, Alice C. 111, 133
 Hartman, Nikolaj 184, 186
 Haspelmath, Martin 114–115, 117, 129, 133
 Haugen, Einar 284
 Hawes, Thomas 560 [1914]
 Hegedüs, Iván 271
 Hempkin, Kirsten 415 [364]
 Hentschel, Gerd 274
 Herder Gotfrid, Johan 389 [15]
 Hodžić-Jejna, Amra 416 [367], 560
 Hrubaru, Florica 556 [1875]
 Huttenlocher, Janellen 135
 Huťkova, Anita 441 [663]
- Ivić, Milka, в. Ивић, Милка**
- Jakobsen, Per** 332, 517 [1432]
 Jakubowicz, Mariola 269
 Jamasaki, Kajoko 407 [246], 509
 Jaroszewicz, Henryk 420 [426], 439, 480,
 493 [1167]
 Jasinskaja, Katja 117, 133
 Jesenšek, Marko 444 [693]
- Kadrić, Adnan** 444 [694]
 Kakridis, Yannis 327, 399 [138], 450, 527
 [1542]
 Kalajdžija, Alen 444 [695]
 Kałasznik, Marcelina 550 [1818]
 Kant, Imanuel 184, 186
 Karavdić, Zenaida 444 [696], 481
 Kavalir, Monika 549 [1817]
 Kiklewicz, Aleksander 439 [648], 441
 Kilyeni, Annamaria 550 [1820]
 Kirfel, Sabine 399 [144], 481 [1049], 500
 Kleszczowa, Krystyna 439 [649]
 Kocbek, Alenka 550 [1827]
 Koniushkevich, Marija, в. Канюшкевич,
 Марія. І.

- Корећny, František 123–125, 133–134
 Kopsidou, Ioanna 393 [60]
 Koriakowsewa, Elena, в. Корјаковцева,
 Елена. И.
 Košutar, Petra 324
 Kovačević, Miloš, в. Ковачевић, Милош
 Kowalonek, Maciej 439 [650], 463
 Kövecses, Zoltán 408 [259]
 Krasnići, Alija 550 [1828]
 Kretschmer, Anna 289
 Kretschmer, Paul 111–112, 134
 Krimer-Gabović, Sanja
 в. Кример-Габовић, Сања
 Križan, Agata 409 [269]
 Kurdić, Šefik 393 [62]
 Kurek, Halina 274
 Kuryłowicz, Jerzy 196, 204
 Künzli, A. 399 [140]
 Kwoka, Tomasz 534 [1640]
- Lakoff, George 222
 Lang, Ewald 118, 134
 Langacker, Ronald W. 201, 205, 211–212,
 222
 Lehmann, Christian 112–114, 120, 134
 Lešić, Zdenko 393 [67]
 Levin-Steinmann, Anke 205
 Leonard, Jean Leo 551 [1833]
 Longacre, Robert E. 134
 Lubaś, Władysław 303–307, 364–370,
 429 [543], 493 [1174]
 Lukić, Milica 258, 265
 Luraghi, Silvia 117, 134
- Łaziński, Marek 274
- MacRobert, Catherinine M. 270
 Malchukov, Andrej 116–117, 120, 129, 134
 Malja-Imami, Nailje 551 [1836]
 Markoš, Marin 410 [286]
 Marković, Ivan 323
 Matešić, Josip 202, 205
 Mauri, Caterina 113, 115–118, 127, 129,
 134
 Mayer, Lana 551 [1834]
- Meje, A[ntoan] 351
 Menac, Antica 201, 203, 205
 Mertelj, Darja 410 [292]
 Mičońska-Stadnik, Anna 411 [300]
 Mihaljević, Vine 260, 265
 Miklič, Tjaša 422 [462]
 Milewska, B. 20, 31
 Milošević, Ksenija, в. Милошевић,
 Ксенија
 Miović, Vesna 265
 Mirambel, Andree 112–113, 134
 Moqaddam, Ahmad Saffar 411 [305], 553
 Montero, Jose Francisco Medina 553
 [1848]
 Mott, Brian 553 [1849], 568 [2024]
 Mrazović, Pavica 98, 109, 139, 148
 Munteanu-Siserman, Mihaela 423 [473],
 553
 Musić, August 137, 148
- Nagorko, Alicja 440 [653], 540
 Nakaš, Lejla 256, 265
 Nazor, Anica 250, 265
 Németh-Konc, Éva 554 [1853–1854]
 Neveklovski, Gerhard 288
 Nomachi, Motoki 564 [1980]
 Norrick, Neal R. 213, 222
- Ološtiak, Martin 440 [654]
- Panevová, Jarmila 440 [655]
 Para, Iulia 400 [154]
 Pásztor Kicsi, Mária 554 [1857]
 Paul, Hermann 134
 Penttilä, Esa 193, 195, 201–203, 205
 Pérez Ruiz, Leonor 554 [1860]
 Pesant, Denisle 554 [1858]
 Pokornić, Branko 208, 222
 Polo Cano, Nuria 555 [1863]
 Popović, Ljubomir, в. Поповић,
 Љубомир
 Pospíšil, Ivo 440 [656], 568 [2033]
 Požgaj Hadži, Vesna 394, 412 [317], 447
 [712], 512
 Pranjić, Krunoslav 265
 Pranjković, Ivo 447 [714]

- Quinn, Naomi 211, 222
- Raecke, Jochen 430 [556]
- Renner, Vincent 425 [499], 486, 556
- Rojs, Jurij Emanuel 437 [622]
- Rousoulioti, Thomai 556 [1874]
- Rudenka, Alena 437 [623]
- Rudnik-Karwatowa, Zofia 274, 437, 440 [657]
- Rudolph, Elisabeth 116, 134
- Sawaniewska-Mochowa, Zofia 273
- Savić, Svenka, в. Савић, Свенка
- Schaller Wilhelm, Helmut 449 [732]
- Schiffrin, Deborah 211, 222
- Schlegel, Friedrich von 111, 135
- Selmani, Nikša 265
- Serragiotto, Graziano 413 [329]
- Shpresa, Delija 405 [219]
- Sidelcev, Andrej V. 426 [505], 556, 560
- Sierociuk, Jerzy 440 [658]
- Skok, Petar 186, 247, 339, 344
- Skwarska, Karolina 426 [509], 437, 440
- Slančová, Daniela 440 [659]
- Sławski, Franciszek 205
- Sokolova, Nataliya, в. Соколова, Наталија
- Sorescu Marinković, Annemarie 414 [337–338]
- Spariosu, Laura 557 [1882–1883]
- Springer, Christine 402 [178]
- Stanislav, Ján 115–116, 135
- Stojanović, Dragan 179, 186
- Stramljič-Breznik, Irena 272, 276, 448 [722]
- Strauss, Claudia 211, 222
- Szczerbowski, Tadeusz 438 [642]
- Szépe, Gyorgy 395 [95]
- Šehović, Aida 490 [1132], 525
- Šehović, Amela 450 [735]
- Šifrar Kalan, Marjana 560 [1920]
- Štebih-Golub, Barbara 450 [736]
- Tafra, Branka 318–325
- Talmy, Leonard 93, 109
- Tara, George Bogdan 558 [1895]
- Tegge, Friederike 569 [2046]
- Țenchea, Maria 558 [1896]
- Tibenská, Eva 448 [725]
- Thomas, Paul-Louis 155, 158, 170, 415 [355], 453 [778], 474 [977]
- Tomescu, Domnița 558 [1899]
- Topolińska, Zuzanna 9–15, 268, 430 [560], 449 [726], 474 [979]
- Toyota, Junichi 396 [103], 415 [354], 558 [1897]
- Torrego, Esperanza M. 115, 135
- Törteli Telek Márta 558 [1901]
- Ujkanović, Enver 489 [1130]
- Van Valin, Robert D. 114, 135
- Vasić, Vera, в. Васић, Вера
- Vasilyeva, Marina 135
- Večerka, Radoslav 132
- Vrana, Josip 261, 265
- Vrhovac, Yvonne 404 [203]
- Vykypěl, Bohumil 388 [3]
- Waszakowa, Krystyna 439 [644]
- Waterfall, Heidi 135
- Wexler, Paul 428 [534]
- Wierzbicka, Anna 92, 109, 112, 135
- Windisch, Ernest 135
- Zabarah, Dareg 391 [41]
- Zilić, Erminka 419 [421], 444, 549
- Zvekić-Dušanović, Dušanka, в. Звекић-Душановић, Душанка

Регистре урадила:
Драгана Радовановић

УПУТСТВО ЗА ПРИПРЕМУ РУКОПИСА ЗА ШТАМПУ

1. Часопис *Јужнословенски филолоџ* објављује оригиналне радове из области лингвистичке теорије, словенске филологије, историје и дијалектологије јужнословенских и других словенских језика, историје лингвистике и сродних научних области, научну критику, хронику и библиографију. Радови који су већ објављени или понуђени за објављивање у некој другој публикацији не могу бити прихваћени за објављивање у *Јужнословенском филолоџу*. Ако је рад био изложен на научном скупу у виду усменог саопштења (под истим или сличним насловом), податак о томе треба да буде наведен у посебној напомени, по правилу при дну прве странице чланка.

2. Радови се објављују на српском језику, екавским или ијекавским књижевним изговором, ћирилицом. Уколико аутор жели да му рад буде штампан латиницом, треба то посебно да нагласи. По договору са Уредништвом, рад може бити објављен на енглеском, руском, немачком или француском језику.

Рукопис треба да буде исправан у погледу правописа, граматике и стила. У *Јужнословенском филолоџу* за радове на српском језику примењује се *Правопис српскога језика* Митра Пешикана, Јована Јерковића и Мата Пижурице (Матица српска: Нови Сад, 2010). Поред правописних норми утврђених тим правописом, аутори треба да се у припреми рукописа за штампу придржавају и следећег:

- а) Наслови посебних публикација (монографија, зборника, часописа, речника и сл.) који се помињу у раду штампају се курзивом на језику и писму на којем је публикација која се цитира објављена, било да је реч о оригиналу или о преводу.
- б) Пожељно је цитирање према изворном тексту (оригиналу) и писму. Уколико се цитира преведени рад, треба у одговарајућој напомени навести библиографске податке о оригиналу.
- в) Страна имена пишу се транскрибовано (прилагођено српском језику) према правилима *Правописа српскога језика*, а када се

страно име први пут наведе, у загради се даје изворно писање, осим ако је име широко познато (нпр. Ноам Чомски), или се изворно пише исто као у српском (нпр. Филип Ф. Фортунатов).

- г) У уметнутим библиографским скраћеницама (парентезама) презиме аутора наводи се у изворном облику и писму, нпр. (БЕЛИЋ 1941), (KAROLAK 2004);
- г) Цитати из дела на страном језику, у зависности од функције коју имају, могу се наводити на изворном језику или у преводу, али је потребно доследно се придржавати једног од наведених начина цитирања. Уколико су наводи дати у изворном језику, аутор у фусноти може дати њихов превод.
- д) Цитати из дела на страном језику, у зависности од функције коју имају, могу се наводити на изворном језику или у преводу, али је потребно доследно се придржавати једног од наведених начина цитирања. Уколико су наводи дати у изворном језику, аутор у фусноти може дати њихов превод.

3. Рукопис треба да има следеће елементе: а) наслов рада, б) име, средње слово, презиме, назив установе у којој је аутор запослен, в) сажетак, г) кључне речи, д) текст рада, њ) литературу и изворе, е) резиме, ж) прилоге. Редослед елемената мора се поштовати. Радови који представљају краће прилоге, грађу, приказе и сл. поред основног дела текста садрже име аутора, афилијацију, електронску адресу аутора и наслов.

4. Наслов рада треба да што верније и концизније одражава садржај рада. У интересу је аутора да се користе речи прикладне за индексирање и претраживање. Ако таквих речи нема у наслову, пожељно је да се наслову дода поднаслов. Наслов (и поднаслов) штампају се на средини странице, верзалним словима.

5. Име, средње слово и презиме аутора у студијама и чланцима штампају се изнад наслова уз леву маргину, а у приказима испод текста уз десну маргину, курзивом. Имена и презимена домаћих аутора увек се наводе у оригиналном облику, независно од језика рада. Назив и седиште установе у којој је аутор запослен наводи се испод имена, средњег слова и презимена аутора. Називи сложених организација треба да одражавају хијерархију њихове структуре (нпр., Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, Одсек за српску књижевност). Ако је аутора више, мора се назначити из које установе потиче сваки од наведених аутора. Функција и звање аутора се не наводе. Службена адреса и/или електронска адреса аутора даје се у подбелешци, која је звездицом везана за презиме

Ако се цитира више несуседних страница истог рада, цифре које се односе на странице у цитираном раду, одвајају се запетом, на пример:

(Ивић 1986: 128, 130) за библиографску јединицу: Ивић, Павле. *Српски народ и његов језик*. – 2. изд. Београд: Српска књижевна задруга, 1986.

Уколико је реч о страном аутору, презиме је изван парентезе пожељно транскрибовати на језик на коме је написан основни текст рада, на пример Џ. Марфи за James J. Murphy, али у парентези презиме треба давати према изворном облику и писму, нпр.

(MURPHY 1974: 95) за библиографску јединицу: MURPHY, James J. *Rhetoric in the Middle Ages: A History of Rhetorical Theory from Saint Augustine to the Renaissance*. Berkeley: University of California Press, 1974.

Када се у раду помиње више студија које је један аутор публиковао исте године, у текстуалној библиографској напомени потребно је одговарајућим азбучним словом прецизирати о којој се библиографској одредници из коначног списка литературе ради, на пример (MURPHY 1974a: 12).

Уколико библиографски извор има више аутора, у уметнутој библиографској напомени наводе се презимена прва два аутора, док се презимена осталих аутора замењују скраћеницом *и др.*:

(ИВИЋ, КЛАЈН и др. 2007) за библиографску јединицу: ИВИЋ, Павле и Иван Клајн, Митар Пешикан, Бранислав Брборић. *Српски језички љиручник*. 4. изд. Београд: Београдска књига, 2007.

Ако је из контекста јасно који је аутор цитиран или парафразира, у текстуалној библиографској напомени није потребно наводити презиме аутора, нпр.

Према Марфијевом истраживању (1974: 207), први сачувани трактат из те области срочио је бенедиктинац Алберик из Монте Касина у другој половини XI века.

Ако се у парентези упућује на радове двају или више аутора, податке о сваком следећем раду треба одвојити тачком и запетом, нпр. (БЕЛИЋ 1958; СТЕВАНОВИЋ 1968).

9. Подбелешке (подножне напомене, фусноте), обележене арапским цифрама (иза правописног знака, без тачке или заграде) дају се при дну странице у којој се налази део текста на који се подбе-

лешка односи. Могу садржати мање важне детаље, допунска објашњења и сл. Подбелешке се не користе за навођење библиографских извора цитата или парафраза датих у основном тексту, будући да за то служе библиографске парентезе, које – будући повезане с пописом литературе и извора датих на крају рада – олакшавају праћење цитираности у научним часописима.

10. Прилози којима је илустровано научно излагање (табеларни и графички прикази, факсимили, слике и сл.) обележавају се римским цифрама, прилажу се на крају текста рукописа, а њихово место у тексту се означава одговарајућом цифром.

11. Цитирана литература даје се у засебном одељку насловљеном *Цитирана литература*. У том одељку разрешавају се библиографске парентезе скраћено наведене у тексту. Библиографске јединице (референце) наводе се по азбучном или абecedном реду презимена првог или јединог аутора како је оно наведено у парентези у тексту. Прво се описују азбучним редом презимена првог или јединог аутора радови објављени ћирилицом, а затим се описују абecedним редом презимена првог или јединог аутора радови објављени латиницом. Ако опис библиографске јединице обухвата неколико редова, сви редови осим првог увучени су удесно за два словна места (висећи параграф).

Свака библиографска јединица представља засебан пасус који је организован на различите начине у зависности од врсте цитираног извора.

У *Јужнословенском филолоџу* у библиографском опису цитиране литературе примењује се MLA начин библиографског цитирања (*Modern Language Association's Style - Works cited*), с том модификацијом што се презиме аутора наводи малим верзалом, а наслов посебне публикације наводи се курзивом.

Примери таквог начина библиографског цитирања:

Монографска публикација:

ПРЕЗИМЕ, име аутора и име и презиме другог аутора. *Наслов књиге*. Податак о имену преводиоца, приређивача, или некој другој врсти ауторства. Податак о издању или броју томова. Место издавања: издавач, година издавања.

Пример:

БЕЛИЋ, Александар, *О језичкој природи и језичком развоју: лингвистичка истраживања*. Књ. 1. – 2. изд. Београд: Нолит, 1958.

МИЛЕТИЋ, Светозар. *О српском ишијању*. Избор и предговор Чедомир Попов. Нови Сад: Градска библиотека, 2001.

MAŠIĆ, Branislav i Ranko Lončarević. *Menadžment – škole i novi pristupi*. 2. prošireno izd. Banja Luka: Ekonomski fakultet, 2004.

Фототипско издање:

ПРЕЗИМЕ, име аутора. *Наслов књије*. Место првог издања, година првог издања. Место поновљеног, фототипског издања: издавач, година репринт издања.

Пример:

СОЛАРИЋ, Павле. *Поминак књијески*. Венеција, 1810. Инђија: Народна библиотека „Др Ђорђе Натошевић“, 2003.

Секундарно ауторство:

У *Јужнословенском филолоју* зборници научних радова се описују према имену уредника или приређивача.

Презиме, име уредника (или приређивача). *Наслов дела*. Место издавања: издавач, година издавања.

Пример:

BUGARSKI Ranko (ed.). *Language Planning in Yugoslavia*. Columbus: Slavica Publishers, 1992.

РАДОВАНОВИЋ, Милорад (ур.). *Српски језик на крају века*. Београд: Институт за српски језик САНУ – Службени гласник, 1996.

Рукопис:

ПРЕЗИМЕ, име. *Наслов рукописа* (ако постоји или ако је у науци добио општеприхваћено име). Место настанка: Институција у којој се налази, сигнатура, година настанка.

Пример:

НИКОЛИЋ, Јован, Песмарица. Темишвар: Архив САНУ у Београду, сигн. 8552/264/5, 1780–1783.

Рукописи се цитирају према фолијацији (нпр. 2а–3б), а не према пагинацији, изузев у случајевима кад је рукопис пагиниран.

Прилог у серијској публикацији:

Прилог у часопису:

ПРЕЗИМЕ, име аутора. „Наслов текста у публикацији.“ *Наслов часописа* број свеске или тома (година, или потпун датум): стране на којима се текст налази.

Пример:

РИБНИКАР, Јара. „Нова стара прича.“ *Летњојис Мајишце српске* књ. 473, св. 3 (март 2004): стр. 265–269.

Прилог у новинама:

ПРЕЗИМЕ, име аутора. „Наслов текста.“ *Наслов новина* датум: број страна.

Пример:

КЉАКИЋ, Слободан. „Черчиллов рат звезда против Хитлера.“ *Политика* 21.12.2004: 5.

Монографска публикација доступна on-line:

ПРЕЗИМЕ, име аутора. *Наслов књије*. <адреса са Интернета>. Датум преузимања.

Пример:

VELTMAN, K.H. *Augmented Books, knowledge and culture*. <<http://www.isoc.org/inet2000/cdproceedings/6d/6d.>> 02.02.2002.

Прилог у серијској публикацији доступан on-line:

ПРЕЗИМЕ, име аутора. „Наслов текста.“ *Наслов периодичне публикације*. Датум периодичне публикације. Име базе података. Датум преузимања.

Пример:

ТОП, А. „Teaching Info-preneurship: students’ perspective.” *ASLIB Proceedings* February 2000. Proquest. 21.02.2000.

Прилог у енциклопедији доступан on-line:

„НАЗИВ ОДРЕДНИЦЕ.“ *Наслов енциклопедије*. <адреса са Интернета>. Датум преузимања.

Пример:

„WILDE, Oscar.” *Encyclopedia Americana*. <...> 15.12.2008.

12. Извори се дају под насловом *Извори* у засебном одељку после одељка *Цитирана литератūra* на истим принципима библиографског описа који се примењује у одељку *Цитирана литератūra*.

13. Резиме не би требало да прелази 10% дужине текста, треба да буде на једном од светских језика (енглеском, руском, немачком, француском). Уколико аутор није у могућности да обезбеди коректан превод, треба да напише резиме на језику на коме је написан и рад, а Уређивачки одбор *Јужнословенској филолоџи* ће обезбедити

превод. Уколико је рад написан на страном језику, резиме мора бити написан и на српском језику. Уколико аутор није у могућности да обезбеди резиме на српском језику, треба да напише резиме на језику на којем је написан рад, а Уређивачки одбор ће обезбедити превод резимеа на српски језик. После резимеа треба на језику резимеа навести кључне речи за дати рад.

14. Текст рада за *Јужнословенски филолої* пише се електронски на страници А₄ формата (21 x 29,5 cm), с маргинама од 2,5 cm, увлачењем новог пасуса 1,5 cm, и размаком међу редовима 1,5. Текст треба писати у фонту *Times New Roman*, словима величине 12 pt, а сажетак, кључне речи и подножне напомене словима величине 10 pt.

Штампане рукописе треба слати на адресу: Уређивачки одбор *Јужнословенскої филолоїа*, Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 54, 11000 Београд. Поред штампане верзије рукописа, треба послати и електронску верзију рукописа, идентичну штампаној, у Word формату на компакт диску или на електронску адресу ppiper2828@gmail.com или rajnad@yahoo.com с назнаком да се ради о рукопису за *Јужнословенски филолої*. Штампана верзија рукописа може бити замењена електронском верзијом у PDF формату.

Уређивачки одбор *Јужнословенскої филолоїа*